

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**M.Ö. 2. BİNYIL KUZEY EGE
KÜLTÜREL İLETİŞİM AĞI İÇİNDE
MAYDOS KİLİSETEPE HÖYÜĞÜ**

Doktora Tezi

MERAL BAŞARAN MUTLU

Tez Danışmanı

DOÇ. DR. GÖKSEL SAZCI

Çanakkale - 2018

**T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI**

**M.Ö. 2. BİNYIL KUZEY EGE KÜLTÜREL İLETİŞİM AĞI İÇİNDE
MAYDOS KİLİSETEPE HÖYÜĞÜ**

Doktora Tezi

**Hazırlayan
Meral BAŞARAN
MUTLU**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Göksel SAZCI**

Bu çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi (Proje No: SDK-2015-597) ve TÜBİTAK 2214-A Yurt Dışı Doktora Sırası Araştırma Bursu Programı kapsamında desteklenmiştir.

Çanakkale – 2018

TAAHHÜTNAME

Doktora Tezi olarak sunduğum “M.Ö. 2. Binyıl Kuzey Ege Kùltürel İletişim Ağı İçinde Maydos Kilisetepe Hùyùđü” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı dùřecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını, özgünlüğünü ve bir başka mecraya sunulmadığını, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu ve yararlandığım kaynak ve verilerde hiçbir çarpıtma yapmadığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

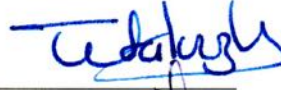
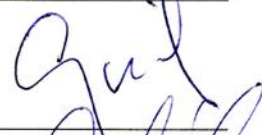

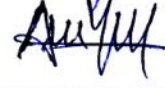
31/08/2018

Meral BAŞARAN MUTLU

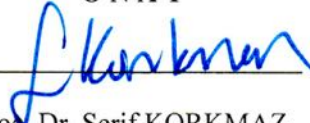
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Meral Başaran-Mutlu'ya ait M.Ö. 2. Binyıl Kuzey Ege Kültürel İletişim Ağı İçinde
Maydos Kilisetepe Höyüğü adlı çalışma, jürimiz tarafından Arkeoloji Anabilim Dalı
DOKTORA TEZİ olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Üyeler	İmza
Prof. Dr. Turan TAKAOĞLU	
Doç. Dr. Göksel SAZCI (Danışman)	
Prof. Dr. Özlem ÇEVİK	
Dr. Öğr. Üyesi Faize SARIŞ	
Dr. Öğr. Üyesi Aslıhan YURTSEVER- BEYAZIT	

Tez No : 10209057
Tez Savunma Tarihi : 31.08.2018

ONAY

Doç. Dr. Şerif KORKMAZ
Enstitü Müdürü

28.08/2018

ÖZET

M.Ö. 2. BİNYIL KUZEY EGE KÜLTÜREL İLETİŞİM AĞI İÇİNDE MAYDOS KİLİSETEPE HÖYÜĞÜ

Bu doktora tezi çalışması Gelibolu Yarımadası'nın güney kıyısında Çanakkale Boğazı içinde önemli bir coğrafik noktada yer alan Maydos Kilisetepe Höyüğü'nün, 2010-2017 yılları arasında yapılan arkeolojik kazılar doğrultusunda, M.Ö. 2. binyılda bölgede mevcut kültürel iletişim ve ticaret ağları içindeki yerini ve oynadığı rolü değerlendirir. Hem höyükte yapılan arkeolojik kazılar hem de tarihi Maydos yerleşimi ile ilgili yazılı kaynaklar bu yerleşimin en azından M.Ö. 3. binyıldan M.S. 20. yüzyıl başlarına kadar kesintisiz iskân gördüğünü ortaya koymaktadır. Sürdürülen kazı çalışmaları özellikle Maydos Kilisetepe'nin Orta ve Geç Tunç Çağı sırasında Troia ile birlikte bölgenin önemli yerleşimlerinden biri olduğuna işaret etmektedir. Maydos Kilisetepe'nin M.Ö. 2. binyıla tarihlenen mimari kalıntıları ve bunlarla bağlantılı ele geçen arkeolojik buluntuları yerleşimin Kuzeybatı Anadolu kültür bölgesi içinde yer almasına rağmen konumu gereği komşu kültür bölgelerine ait yerleşimler ile yakın kültürel iletişim içinde olduğunu doğrular. Bu durum Maydos Kilisetepe'nin hem Ege ve Karadeniz dünyaları arasında denizsel ulaşım ağı içinde yer alması hem de Gelibolu Yarımadası güney kıyılarından Balkanlara uzanan kısmen akarsu yollarını takip eden kara yolu üzerinde yer alması ile açıklanması gerekir. Özellikle Maydos Kilisetepe'de Karpatlar ve Aşağı Tuna bölgeleri ile bağlantıları gösteren buluntular bu bölgeler ile deniz, akarsu ve kara ulaşımına dayalı ticaret yolları vasıtasıyla kültürel etkileşim ve ticaret ağı içine girilmiş olabileceğini gösterir. Maydos Kilisetepe'de ele geçen ve Makedonya'dan Orta Tuna Bölgesi'ne kadar takip edilen bulgular ise Kuzey Ege bağlantılı akarsu yollarını takip eden karayolu ile ilgili olmalıdır. Bu bağlamda bu doktora tez çalışması ile birlikte Maydos Kilisetepe'nin M.Ö. 2. binyıl ortalarında, Güneydoğu Avrupa ile Kuzey Ege arasında mevcut kültürel etkileşim ticari ağı içinde etkin bir rol oynamış olabileceği arkeolojik verilerle ortaya koyulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Maydos Kilisetepe Höyük, M.Ö. 2. Binyıl, Kültürel Etkileşim Ağları.

ABSTRACT

MAYDOS KİLİSETEPE HÖYÜK IN THE SECOND MILLENNIUM BC NORTH AEGEAN CULTURAL INTERACTION NETWORKS

This Ph.D. dissertation examines the place and the role of Maydos Kilisetepe, located on a geographically important point on the southern coast of the Gallipoli Peninsula in the Dardanelles Strait, within the network of cultural interactions and trade in the second millennium BC in the light of archaeological excavations conducted at the settlement between 2010 and 2017. Archaeological excavations conducted at the mound and the written sources about the historic village of Maydos both indicate that this place was continuously inhabited between as early as the third millennium BC and the beginning of the twentieth century. Archaeological excavations particularly indicate that Maydos Kilisetepe was an important settlement of the region during the Middle and Late Bronze Age along with Troy. The second millennium BC architectural remains and related small finds demonstrates that Maydos Kilisetepe was to a certain extent in close cultural contact with the cultures of the Carpathians and the Lower Danube regions, despite fact that the settlement was in the orbit of the north-west cultural zone during this period. This can be explained with the geographically important position of Maydos Kilisetepe both on the maritime route that connected the cultures of the Aegean and the Black Sea and the land based route that linked the southern shores of the Gallipoli Peninsula and the Balkans partially through the rivers. The finds showing links with Macedonia and Middle Danube region at Maydos Kilisetepe, on the other hand, should be related to the land road following the Northern Aegean coast connected river roads. In this context, this dissertation discusses the possible role of Maydos Kilisetepe in the second millennium BC networks of cultural interactions and trade that took place between the North east Aegean and southeastern European cultures on the basis of new finds derived from archaeological excavations conducted at Maydos Kilisetepe.

Key Words: The Mound of Maydos Kilisetepe, Second Millennium BC, Networks of Cultural Interactions.

ÖNSÖZ

İstanbul Üniversitesi, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı'nda ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nde birbirinden farklı ekollerde yetişmiş bilim insanlarından edindiğim bilgiler ve farklı kazı ekipleri sayesinde kazandığım arazi deneyimi, 2012 yılında başladığım doktora çalışmama ve arkeoloji vizyonuma katkı sağlamıştır. Birlikte çalıştığım tüm hocalarıma ve meslektaşlarıma arkeolojiye bakış açımı geliştirdikleri için teşekkür ederim.

Bana güvenerek tez konusunu çalışmama izin veren değerli tez danışmanım Doç. Dr. Göksel Sazcı'ya, yaptığı öneriler ve sağladığı kaynaklar sayesinde tezimi şekillendiren değerli tez izleme komitesi üyelerim Prof. Dr. Turan Takaoğlu'na ve Dr. Öğr. Üyesi Faize Sarış'a, çalışmanın gelişmesine katkı sağlayan juri üyelerim Prof. Dr. Özlem Çevik ve Dr. Öğr. Üyesi Aslıhan Yurtsever-Beyazıt'a, levhaların hazırlanmasına yardımcı olan Dr. Öğr. Üyesi Abdulkadir Özdemir'e, harita çizimi için Ozan Öztürk'e ve çalışmanın redaksiyonunda katkı sunan Dr. Onur Bamyacı'ya teşekkür ederim.

Karbon tarihlerinin analiz ettirilmesinde gerekli maddi desteği SDK-2015-597 numaralı proje ile sağlayan üniversitemiz BAP Birimine ve Almanya'da Albert-Ludwigs-Universität Freiburg'ta kütüphane çalışması yapmama imkan sağlayan TÜBİTAK 2214-A Yurt Dışı Doktora Sırası Araştırma Bursu programına teşekkür ederim.

Beni yetiştiren annem ve babam Mevlüde ve Mevlüt Başaran'a, ihtiyacım olan manevi desteği veren akrabalarıma ve arkadaşlarıma, son olarak varlığı ile bana güç veren, destek olan değerli eşim Serhan Mutlu'ya her daim yanımda oldukları için çok teşekkür ediyorum.

Meral BAŞARAN MUTLU

Çanakkale, 31.08.2018

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	vii
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
LEVHALAR LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

M.Ö. 2. BİNYILDA KUZEY EGE DÜNYASI'NDA İLETİŞİM AĞLARI

1.1. Arkeolojide İletişim Ağları Üzerine Teorik Bir Yaklaşım	12
1.2. M.Ö. 3. Binyılda Ege'de İletişim Ağları	16
1.3. M.Ö. 2. Binyılda Kuzey Ege'de İletişim Ağları	32
1.3.1. Denizsel Ağlar	36
1.3.2. Karasal Ağlar	47
1.3.3. Akarsu Ağları	49
1.4. Bölüm Sonu Değerlendirmesi	51

İKİNCİ BÖLÜM

MAYDOS KİLİSETEPE HÖYÜĞÜ

2.1. Doğal Çevre ve Yer Seçimi	57
2.2. Araştırma Tarihçesi	62
2.3. Tabakalanma	62

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MAYDOS KİLİSETEPE HÖYÜĞÜ'NDE M.Ö. 2. BİNYIL YERLEŞİMLERİ

3.1. Tabakalara Göre Mimari ve Mekânsal Kullanım	73
3.1.1. VII. Tabaka: Orta Tunç Çağı, Erken Dönem	75
3.1.1.1. VIII. Evresi	76

3.1.1.2. <i>VIIc Evresi</i>	78
3.1.1.3. <i>VIIb Evresi</i>	80
3.1.1.4. <i>VIIa2 Evresi</i>	82
3.1.1.5. <i>VIIa1 Evresi</i>	86
3.1.2. VI. Tabaka: Orta Tunç Çağı, Geç Dönem	87
3.1.2.1. <i>VIb Evresi</i>	88
3.1.2.2. <i>VIa Evresi</i>	98
3.1.3. V. Tabaka: Geç Tunç Çağı	100
3.1.3.1. <i>Vc Evresi</i>	100
3.1.3.2. <i>Vb Evresi</i>	105
3.1.3.3. <i>Va Evresi</i>	123
3.1.4. IV. Tabaka: Erken Demir Çağı	125
3.1.4.1. <i>IVb Evresi</i>	126
3.1.4.2. <i>IVa Evresi</i>	126
3.2. Mimari Özellikler	130
3.2.1. Yapı Malzemeleri	130
3.2.1.1. <i>Taş</i>	131
3.2.1.2. <i>Kerpiç ve Kil</i>	132
3.2.1.3. <i>Ahşap</i>	133
3.2.2. Yapım Aşamaları ve Teknikleri	134
3.2.2.1. <i>Temel ve Duvar</i>	134
3.2.2.2. <i>Kapı ve Pencere</i>	138
3.2.2.3. <i>Çatı/Örtü Sistemi</i>	140
3.2.2.4. <i>Duvar Kaplamaları</i>	142
3.2.2.5. <i>Taban ve Döşeme</i>	143
3.2.3. İç ve Dış Öğeler	144
3.2.3.1. <i>Fırın ve Ocak</i>	144
3.2.3.2. <i>Platform</i>	148
3.2.3.3. <i>Depolama Alanları</i>	151
3.3. M.Ö. 2. Binyılda Yerleşim Planları ve Mekân Özellikleri	154
3.4. Ritüel ve Özel İşlevli Mekânlar ile İlgili Bulgular	157
3.5. C ¹⁴ Tarihlendirmeleri	160
3.6. Bölüm Sonu Değerlendirmesi	161

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
M.Ö. 2. BİNYIL KUZEY EGE İLETİŞİM AĞLARI İÇİNDE MAYDOS
KİLİSETEPE HÖYÜĞÜ

4.1. Bulguların Karşılaştırılması	169
4.1.1. Seramik	170
4.1.1.1. Lades Kemiği Kulplu Çanaklar	174
4.1.1.2. Mahmuz Kulplu Maşrapalar	176
4.1.1.3. Lianokladhi Gobleti	176
4.1.1.4. İnkruste Bezemeli Kaplar	177
4.1.1.5. Parmak Baskı Bezemeli Çömlekler	179
4.1.1.6. El Yapımı Sıvı Kapları	181
4.1.2. Küçük Buluntular	182
4.1.2.1. Pişmiş Toprak Buluntular	182
4.1.2.2. Taş Kapak	183
4.1.2.3. Asa Başları	183
4.1.2.4. İdol	185
4.1.3. Bezemeli Mimari Kaplamalar	186
4.2. Bulgular Işığında M.Ö. 2. Binyılda Maydos'a Bağlanan Ağlar	199
4.2.1. Karasal Ağlar	201
4.2.2. Denizsel Ağlar	203
4.2.3. Akarsu Ağları	205
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	208
KAYNAKÇA	227
EK 1: AÇMA VE TABAKALARA GÖRE ALAN NUMARALARI	257
EK 2: KATALOG.....	266
EK 3: LEVHALAR.....	286
ÖZGEÇMİŞ	327

KISALTMALAR

Abb.	: Abbildung
Ath.Mitt.	: Mitteilungen des Deutschen Archologischen Instituts (Athenische Abteilung)
Bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
D.	: Dergi(si)
Der.	: Derleyen
Ed.	: Editör(ler)
fig.	: Figure
Km	: Kilometre
M	: Metre
No	: Numara
Nu.	: Number
Taf	: Tafel
Ttaf.	: Typentafel
Pl.	: Plate
Res.	: Resim
Vol.	: Volume

TABLolar LİSTESİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa
Tablo 1.1.	van Andel ve Runnels (1988) tarafından ortaya konulan Çoklu Faktör Modeli'ne göre Ege Dünyası'nda uygarlığın veya merkezi otoritenin ortaya çıkış sürecini gösteren tablo.	21
Tablo 2.1.	Maydos Kilisetepe Höyüğü tabakalarını gösteren tablo.	64
Tablo 3.1.	Maydos Kilisetepe Höyüğü M.Ö. 2. binyıl stratigrafisi.	74
Tablo 3.2.	Vc evresi çukur özelliklerini gösteren tablo.	104
Tablo 3.3.	Duvarlarda kullanılan taşların ölçü aralığı ve duvar genişlikleri.	132
Tablo 3.4.	VII. tabakada mekânların özelliklerini gösteren tablo.	154
Tablo 3.5.	VI. tabakada mekânların özelliklerini gösteren tablo.	155
Tablo 3.6.	V. tabakada mekânların özelliklerini gösteren tablo.	156
Tablo 3.7.	IV. tabakada mekânların özelliklerini gösteren tablo.	157
Tablo 3.8.	Maydos Kilisetepe C ¹⁴ sonuçlarını gösteren tablo.	161
Tablo 4.1.	Kültürel iletişimi gösteren bulguların tabakalara göre dağılımı.	199

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa
Şekil 1.1.	Maydos Kilisetepe'nin M.Ö. 2. binyılda etkileşim sahasının fiziki haritası (Harita Genel Komutanlığı 2009).	18
Şekil 1.2.	Çanakkale'de mevsimlere göre esme sayılarını gösteren rüzgar gülü (MGM Bülten verisi 1960-2013).	43
Şekil 1.3.	Çanakkale'de mevsimlere göre esme hızı (m/sn) ortalamalarını gösteren rüzgâr gülü (MGM Bülten verisi 1960-2013).	43
Şekil 1.4.	Çanakkale'de orajlı ve fırtınalı günlerin aylara göre ortalamasını gösteren grafik (MGM Bülten verisi 1960-2013).	44
Şekil 1.5	Güney- Güneybatı aralığında, günlük ortalama rüzgâr frekansını gösteren grafik (MGM Bülten verisi 2015).	45
Şekil 1.6.	Eceabat ve Kilye Koyu'nu gösteren gravür (Choiseul-Gouffier, 1822).	46
Şekil 2.1.	Maydos'un konumunu gösteren hava fotoğrafı.	56
Şekil 2.2.	Maydos'un konumunu gösteren harita (Göksel Sazcı).	58
Şekil 2.3.	Gelibolu ve Biga Yarımadalarının fiziki haritası (Ozan Öztürk).	59
Şekil 2.4.	1960-2013 verilerine göre Çanakkale'de ortalama sıcaklık ve yağış verilerini gösteren grafik (MGM Bülten verisi 2013).	61
Şekil 2.5.	Maydos Kilisetepe Höyüğü'nün topografik plan ve kazılan alanlar (topografik planı belediye planına uyarlayan Meral Başaran-Mutlu).	63
Şekil 2.6.	1904 tarihli boğazdan çekilmiş bir Eceabat kartpostalı.	68
Şekil 2.7.	Güneyden tasvir edilmiş Eceabat gravürü (Choiseul-Gouffier, 1822).	68
Şekil 2.8.	1916 yılında çekilmiş bir fotoğraf.	69
Şekil 2.9.	1919 yılında boğazdan çekilmiş bir fotoğraf.	70
Şekil 2.10.	1922 tarihinde höyüğün güneydoğusundan çekilmiş bir fotoğraf.	70
Şekil 3.1.	VIII. ve VI. tabaka surlarının havadan görünümü.	76
Şekil 3.2.	VIIId evresi yapı kalıntılarının planı.	77
Şekil 3.3.	VIIId evresi güneyden görünümü.	78
Şekil 3.4.	VIIc evresi yapı kalıntılarının planı.	79
Şekil 3.5.	VIIc ve d evresinin doğudan görünümü.	80
Şekil 3.6.	VIIb evresi yapı kalıntılarının planı.	81

Şekil 3.7.	VIIb ve VIIc evresinin güneyden görünümü.	82
Şekil 3.8.	VIIa2 alt evresi yapı kalıntılarının planı.	83
Şekil 3.9.	91 ve 90 no'lu duvarların güneydoğudan görünümü.	84
Şekil 3.10.	VI. tabakaya ait 54 no'lu duvar, 3 no'lu çukur ve VII. tabakanın yangın seviyesinin kuzeybatıdan görünümü.	85
Şekil 3.11.	VIIa2 alt evresi 702a ve 703a no'lu mekânların güneyden görünümü.	86
Şekil 3.12.	Solda VIIa1 alt evresine ait bir süzgeç (D3/4: 459.5) ve sağda yonca ağızlı testi (D3/4: 423.4) ve sağındaki çukur tabanı.	87
Şekil 3.13.	VI. tabaka surunun havadan görünümü.	89
Şekil 3.14.	VI ve V. tabaka çevre duvarlarının havadan görünümü.	89
Şekil 3.15.	VIb2 alt evre yapı kalıntılarını gösteren plan.	91
Şekil 3.16.	VIb1 alt evre yapı kalıntılarını gösteren plan.	92
Şekil 3.17.	Basamaklı platformun kuzeyden görünüşü.	93
Şekil 3.18.	Platformun güneyden görünümü.	94
Şekil 3.19.	VIb evresi yapı kalıntılarının havadan görünümü.	95
Şekil 3.20.	Orkinos iskeleti ve taş ağırlık.	97
Şekil 3.21.	VIa evresi yapı kalıntılarını gösteren plan.	99
Şekil 3.22.	Vc evresi çukurlarını gösteren plan.	101
Şekil 3.23.	VI. tabaka yıkıntıları arasındaki kil sıvalı çukurlar.	102
Şekil 3.24.	1 no'lu çukurun kesitinin doğudan görünümü.	103
Şekil 3.25.	54 no'lu duvarı tahrip eden 4 no'lu çukurun batıdan görünümü.	103
Şekil 3.26.	7 no'lu çukurun doğudan görünümü.	104
Şekil 3.27.	VI ve V. tabaka çevre duvarlarının batıdan görünümü.	106
Şekil 3.28.	Vb3 alt evresi yapı kalıntılarının planı.	107
Şekil 3.29.	Vb3 alt evresi yapı kalıntılarının planı.	108
Şekil 3.30.	Vb3 alt evresi, 504 no'lu mekânın güneybatıdan görünümü.	109
Şekil 3.31.	Vb2 alt evresi yapı kalıntılarının planı.	111
Şekil 3.32.	Vb2 alt evresi yapı kalıntılarının planı.	112

Şekil 3.33.	Vb2 alt evresi, 502 no'lu mekânın batıdan görünümü.	113
Şekil 3.34.	Vb1 alt evresi yapı kalıntılarının planı.	116
Şekil 3.35.	Vb evresine ait mekânların havadan görünümü.	117
Şekil 3.36.	502 no'lu mekânın içine devrilen 12 no'lu duvarın yıkıntısı ve yıkıntının üzerindeki direk altlığı.	117
Şekil 3.37.	503 no'lu mekânın içine yıkılan bezemeli mimari kaplamanın görünümü.	118
Şekil 3.38.	502 no'lu mekânın içinde bulunan kemik boncuk.	119
Şekil 3.39.	Sağda 12 no'lu duvar ve güneyindeki dolgu.	120
Şekil 3.40.	Vb evresine ait mekânların havadan görünümü.	121
Şekil 3.41.	11a no'lu duvarın üzerindeki yenilemenin kuzeyden görünümü.	122
Şekil 3.42.	Va evresi yapı kalıntılarının planı.	123
Şekil 3.43.	IV. tabaka yapı kalıntılarının planı.	127
Şekil 3.44.	IV. tabakaya ait mekânların güneyden görünümü.	128
Şekil 3.45.	IV. tabaka, 402 no'lu mekânın doğudan görünümü.	128
Şekil 3.46.	IV. tabakaya ait çukura ait bazı buluntular.	129
Şekil 3.47.	508 no'lu mekândaki ahşap dikme.	133
Şekil 3.48.	45 no'lu duvarın güneyden görünümü.	136
Şekil 3.49.	52 no'lu duvarın kuzeyden görünümü.	137
Şekil 3.50.	71 no'lu duvarın kuzeyden görünümü.	137
Şekil 3.51.	504 ve 505 mekânları arasındaki kapının planı.	138
Şekil 3.52.	504 ve 505 mekânları arasındaki geçişin kuzeybatıdan görünümü.	139
Şekil 3.53.	Kapı ve pencere kenarları için bordür örnekleri.	140
Şekil 3.54.	502 no'lu mekâna ait ahşap izli kil parçaların çizimi.	141
Şekil 3.55.	701a no'lu mekânın güneybatı köşesinde yer alan fırın kalıntısı.	144
Şekil 3.56.	606 no'lu mekânın içindeki fırının ve platformun çizimi.	145
Şekil 3.57.	VIa evresindeki fırının ve platformun çizimi.	145
Şekil 3.58.	505 no'lu mekânın içindeki fırının çizimi.	146

Şekil 3.59.	505 no'lu mekânın içindeki fırının güneyden görünümü.	146
Şekil 3.60.	402 no'lu mekânın içindeki fırının çizimi.	147
Şekil 3.61.	405 no'lu mekânın içindeki fırının çizimi.	147
Şekil 3.62.	503 no'lu mekânın kuzeyindeki platformun kenar parçası.	149
Şekil 3.63.	503 no'lu mekânın kuzeyindeki platformun çizimi.	150
Şekil 3.64.	504 no'lu mekânın içindeki silo ve platformun çizimi.	152
Şekil 3.65.	505 no'lu mekânın içindeki silonun çizimi.	153
Şekil 3.66.	Silo köşelerine yerleştirilen seramik parçaları.	153
Şekil 3.67.	503 no'lu mekânın güneyindeki silonun kuzeyden görünümü.	153
Şekil 4.1.	VII. tabaka seramikleri.	171
Şekil 4.2.	VI. tabaka seramikleri.	172
Şekil 4.3.	V. tabaka seramikleri.	173
Şekil 4.4.	IV. tabaka seramikleri.	174
Şekil 4.5.	Lades kemiği kulplu çanakların yayılım alanını gösteren harita (Horejs, 2007: 296, Lev. LXXIV'dan uyarlanmıştır).	175
Şekil 4.6.	İnkruste bezemeli parçaların çizim üzerinde birleştirilmiş hali	178
Şekil 4.7.	503 no'lu mekândaki bezemeli mimari kaplamaların dağılımını gösteren plan.	187
Şekil 4.8.	Birinci tipteki kaplamanın panelleri.	190
Şekil 4.9.	İkinci tipteki kaplamanın panelleri.	190
Şekil 4.10.	Bezemeli mimari kaplamalarının yayıldığı alanı gösteren harita (Meral Başaran Mutlu).	196
Şekil 4.11.	Maydos'a bağlanan muhtemel iletişim ağlarını gösteren harita (Meral Başaran Mutlu).	200
Şekil 4.12.	Lades kemiği kulplu çanakların yayılım alanını ve muhtemel ağları gösteren harita (Meral Başaran Mutlu).	204

LEVHALAR LİSTESİ

Levha No	Açıklama	Sayfa
Levha 1	Maydos'un topografik ve mimari planı.	287
Levha 2	Maydos VII. tabaka evrelerinin mimari planı.	288
Levha 3	Maydos VI. tabakanın mimari planı.	289
Levha 4	Maydos V. tabakanın mimari planı.	290
Levha 5	Maydos IV. tabakanın mimari planı.	291
Levha 6	M.Ö. 2. binyıl yerleşimlerine ait mimari planlar.	292
Levha 7	Maydos profil çizimleri.	293
Levha 8	Lades kemiği kulplu çanak parçaları.	294
Levha 9	Mahmuz kulplu maşrapalar (8-10) VIIa2.	295
Levha 10	Lianokladhi gobleti (11) VIa1.	296
Levha 11	İnkruste bezemeli kaplar (12-15) Vc.	297
Levha 12	İnkruste bezemeli kaplar (16-20) Vc.	298
Levha 13	Parmak baskı bezemeli çömlekler (21-22) Vc; (23-25) Vb1; (26) Vb-a; (27) Va.	299
Levha 14	El yapımı sıvı kapları. Maşrapa (28) Vb2, 508; maşrapa (29) Vb1, 505; çift kuplu fincan parçası (30) Vb3, 503; testi (31) Vb1, 503; testi (32) Vb3, 504.	300
Levha 15	Pişmiş toprak buluntular. Ağırşak (33) VIIa1; disk biçimli obje (34) Vb1; plaka biçimli obje (35) Va.	301
Levha 16	Küçük buluntu. Taş kapak (36) Vc-b; asa başı (37) Vc; (38-40) Va; idol (41) Va.	302
Levha 17	Bezemeli mimari kaplama (42-43) Vb1, mekân 502.	303
Levha 18	Bezemeli mimari kaplama (44-45) Vb1, mekân 502; (46) Vb1, mekân 500.	304
Levha 19	Bezemeli mimari kaplama (47-49) Vb1, mekân 502.	305
Levha 20	Bezemeli mimari kaplama (50-52) Vb1, mekân 502.	306
Levha 21	Bezemeli mimari kaplama (53) Vb1. mekân 502.	307

Levha 22	Bezemeli mimari kaplama (54-56) Vb1, mekân 502.	308
Levha 23	Bezemeli mimari kaplama (57-59) Vb1, mekân 502.	309
Levha 24	Bezemeli mimari kaplama (60-63) Vb1, mekân 502.	310
Levha 25	Bezemeli mimari kaplama (64-65) Vb1, mekân 502.	311
Levha 26	Bezemeli mimari kaplama (66-68) Vb1, mekân 502.	312
Levha 27	Bezemeli mimari kaplama (69) Vb1, mekân 502.	313
Levha 28	Bezemeli mimari kaplama (70-72) Vb1, mekân 502.	314
Levha 29	Bezemeli mimari kaplama (73-74) Vb1, mekân 502.	315
Levha 30	Bezemeli mimari kaplama (75-79) Vb1, mekân 502.	316
Levha 31	Bezemeli mimari kaplama (80-81) Vb1, mekân 502.	317
Levha 32	Bezemeli mimari kaplama (82-83) Vb1, mekân 502.	318
Levha 33	Bezemeli mimari kaplama (84-86) Vb1, mekân 502.	319
Levha 34	Bezemeli mimari kaplama (87,89) Vb1, mekân 502; (88) Vb1, mekân 500.	320
Levha 35	Bezemeli mimari kaplama (90-93) Vb1, mekân 502.	321
Levha 36	Bezemeli mimari kaplama (94-95) Vb1, mekân 502.	322
Levha 37	Bezemeli mimari kaplama (96-97) Vb1, mekân 502.	323
Levha 38	Bezemeli mimari kaplama (98-99) Vb1, mekân 502.	324
Levha 39	Bezemeli mimari kaplama (100-102) Vb1, mekân 502.	325
Levha 40	Bezemeli mimari kaplama (103-104) Vb1, mekân 505.	326

GİRİŞ

Çanakkale Boğazı (antik Hellespontos) içinde Gelibolu Yarımadası'nın güney kıyısında yer alan Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde 2010 yılında başlayan arkeolojik kazılar M.Ö. 2. binyılda Çanakkale Bölgesi ve Kuzey Ege Dünyası'nda kültürel etkileşim ve ticaretin boyutlarını anlama konusunda katkı verici yeni bilgiler sunmaya başlamıştır. Çanakkale Boğazı, tarih öncesi dönemlerden beri Ege ve Karadeniz bölgeleri kültürlerini deniz yoluyla birbirine bağlayan ana ulaşım güzergâhlarından birisi olmuştur. Bu süreçte özellikle Erken Tunç Çağı'nın başlarından itibaren Çanakkale Boğazı girişinde bulunan Troia'nın önemli bir rol üstlendiği bilinmektedir. Her daim akıntılı ve rüzgârlı olan boğazın sularına yelkenli gemi ile girmek için gerekli güney rüzgârlarının oluşmasını ve boğazdan güvenli geçiş yapabilmelerini bekleyen yelkenli gemiler için Troia limanı büyük bir öneme sahip olmuştur. Bunun sonucu olarak özellikle denizsel ticarete dayalı zenginlik elde eden Troia'da Erken Tunç II döneminden itibaren merkezi otoritenin ortaya çıktığı ve bu süreçte coğrafik anlamda deniz ticaretinden önemli gelir sağlayan Troia'nın o dönem için oldukça geniş sayılabilecek bir ticaret ağı içinde önemli rol oynamaya başladığı görülür. Çanakkale Boğazı'nı içine alan böylesine önemli gelişmiş kültürel etkileşim ve ticaret ağı içinde Maydos Kilisetepe'nin de çok önemli bir rol oynamış olacağı da yadsınmaz.

Maydos Kilisetepe'de 2018 yılına kadar sürdürülen çalışmalar, höyüğün batı yamacı üzerinde dar bir alanda sürdürülmesine rağmen yerleşimin Orta Tunç Çağı ve izleyen Genç Tunç Çağı'nı temsil eden M.Ö. 2. binyıl tabakalanması ve mimarisi hakkında önemli bilgilere ulaşılmıştır. Bu yönüyle Maydos'un Orta Tunç Çağı ve Geç Tunç Çağı kültür katmanlarında ele geçen bulgular ile daha önce Troia kazılarının ortaya koyduğu tabloya yeni bir boyut kazandırdığı söylenebilir. Özellikle Troia'nın fazla bilinmeyen IV. ve V. tabakalarıyla çağdaş tabakalara sahip olması ve Troia V ve VI'nın geçişinin Maydos'ta takip ediliyor olması bölgenin kültürel gelişimi hakkında önemli bilgiler sunar. Tezde bu dönem ile ilgili 10 x 10 m'lik alandan elde edilen bilgiler değerlendirilmeye beraber ileride devam edecek çalışmaların bu dönemlerin yerleşim ve mimari özellikleri hakkında daha çok bilgi vermesi beklenmektedir. VI. tabakadan itibaren yerleşimde iç öğelerle ilgili daha fazla bilgi toplandığından mekânların kullanım şekilleri hakkında bilgiler elde edilmeye başlanmıştır. V. tabaka en geniş alanda kazılan yerleşimi ifade eder. Bu durum mimari teknik ve mekânsal kullanım hakkında daha fazla bilgi toplanmasını

sağlamıştır. Ayrıca Troia VI'nın orta evresine denk gelen Maydos Vb evresi kültürel etkileşim hakkında en fazla verinin toplandığı dönem olması açısından da önemlidir. Maydos IV'ün başlangıcı Troia VIIa'ya denk gelmesi gerekir; ancak kesin bir tarihleme henüz yapılamamıştır. Bununla beraber tabakanın son evresinin Troia VIIb ile çağdaş olduğu anlaşılmıştır. Mimari gelenekler VII. tabakadan IV. tabakanın başına kadar devam eder; ancak IV. tabakada mimaride ve seramikte yeni uygulamalar, hayvan kemikleri analizlerinde V. tabakaya göre farklılıklar tespit edilmiştir. Bu yüzden IV. tabakada eski dönemlerden farklı olarak yeni bir toplumun buraya geldiği sonucu çıkmıştır.

Maydos bulguları özellikle dönemin kültürel iletişim ve ticaret ağları içinde bölgenin yerini ve önemini daha net tanımlamamıza olanak sağlamaktadır. Maydos kazılarının önemine rağmen bugüne kadar kazı için sağlanan düşük bütçe, buna bağlı olarak kısa süren kazı sezonları kazılan alanların genişletilmesine, seramik ve küçük buluntu analiz çalışmalarının tamamlanmasına engel olmuştur. Bu durum höyüğün stratigrafisinin radyokarbon verilerine ve seramiklerin ön değerlendirme sonuçlarına dayandırılmasına, yerleşim planlarının dar alanda tespit edilen mimari kalıntılara göre yorumlanmasına sebep olmuştur. Bununla birlikte sınırlı alandan elde edilen verilerin öngörüsü, kazısı yapılacak alanların artması durumunda yeni bilgilerin artacağına işaret etmektedir.

Anadolu, Ege ve Karadeniz dünyaları arasındaki ticaret rotası üzerinde önemli bir konumda yer alan Maydos yerleşiminin stratejik konumu hiç şüphesiz yerleşimi bölgenin diğer yerleşimlerinden ayrı bir yere koymamıza sebep olmaktadır. Maydos konumu sayesinde farklı bölgelerden gelen hareket halindeki insanlarla veya gruplarla daha sık iletişime geçmek zorunda kalmıştır. Farklı gruplarla iletişimi devam ettirdiği ölçüde etkileşime uğramış ve zamanla kültürel ve ekonomik anlamda değişim geçirmiştir. Tezde, höyüğün komşu veya uzak kültürlerle sürdürdüğü ilişkinin niteliği kısmen yanıtlanabilmiş ve iletişime geçtiği kültür bölgelerini saptamak mümkün olmuştur. Buluntuların görsel karşılaştırmaya dayalı analizinden yola çıkarak belirlenen Maydos Kilisetepe'nin iletişim kurduğu bölgelere hangi iletişim ağlarını kullanılabileceği önerilmiştir. Bunun için öncelikle kültürel benzerlikler kurulan yerlerin tarih öncesi iletişim ağlarına olan konumu, daha sonra benzerlik kurulan buluntuların dağılımına bakılarak iletişim ağlarının yönü belirlenmiştir. Bu şekilde Maydos'a erişim haritası çıkarılmıştır. Bu harita aynı zamanda Kuzey Ege'nin ticari ilişkilerinin anlaşılmasında da önem arz etmektedir.

Maydos'un bulunduğu konumun dönemin ticari ağlarına katılabilmesinde önemi büyüktür; ancak Maydos'ta ticari sistemle ilgili yeterli verilere henüz ulaşılamamıştır. Ayrıca bezemeli mimari kaplaması veya diğer benzerlik kurulan bulguların Maydos'a herhangi bir yerden geldiğini veya Maydos'tan oralara gittiğini gösterebilecek herhangi bir kanıt henüz ele geçmemiştir. Dolayısıyla tezin Maydos'ta tespit edilen Anadolu kültürüne yabancı bulguların kökenini bulmak değil, kültürler arası iletişimin varlığını, bu kültürlerin nerede olduğunu belirlemek ve ileride yapılacak kapsamlı çalışmalara zemin hazırlamak gibi bir amacı bulunmaktadır.

Maydos'un Çanakkale Boğazi'nin kuzey kesimindeki doğal limanı ile sert rüzgârlardan korunmak isteyen denizcilere sığınma imkânı sunarken, aynı zamanda denize açılmadan önce karasal bağlantılarla lojistik olarak destek sağladığı düşünülebilir. Ayrıca kıyı yerleşimi olarak denizsel ve karasal ağları kullananlara sunduğu hizmet karşılığında elde ettiği mallar sayesinde yerleşimin ekonomisinin geliştiği de düşünülmelidir. Bu sayede maddi ve kültürel açıdan gelişen bir topluluğun idare edilmesi zorunluluğu toplum içinde bir elit veya yönetici sınıfın oluşmasına neden olması beklenebilir.

Orta ve Geç Tunç Çağı Ege Dünyası'nda merkezi otoritenin başındaki elit zümrenin kullandığı özel işlevli mekânların varlığı bilinmektedir; ancak Batı Anadolu kıyı bölgesinde dönemin özel işlevli yapıları ile ilgili bilgiler yeterli değildir. Benzer şekilde, Troia VI ve VIIa'da yerleşimin merkezindeki terasta olması gereken yönetimsel mekânlar Hellenistik Dönem'de Athena Tapınağı'nın inşası sırasında tahrip olmuştur. Maydos'ta ise Geç Tunç Çağı'nda V. tabakada bezemeli mimari kaplamalarla döşeli özel işlevli mekânlardan birisi ön plana çıkar. Geç Tunç Çağı'nda varlığı bilinen deniz ticareti ağı içinde Ege Dünyası'nı Marmara ve Karadeniz kültürlerine bağlayan deniz yolu güzergâhında bulunan Maydos yerleşiminde yönetimsel yapılar olmalıdır. Tezde bu mekânın özel işlevli olup olmadığı ve hangi amaçla kullanılmış olabileceği konusu kazılar sırasında elde edilen verilerle irdelenecektir.

Maydos Kilisetepe'de M.Ö. 2. binyılın başından itibaren uzak mesafelerle kurulan ilişkinin izleri görülmektedir. Maydos Kilisetepe'de VII. tabakanın son evresinden (VIIa) itibaren Teselya ve Makedonya'dan Trakya'ya ve Kuzey Ege Adaları'na kadar yayılan lades kemiği kulplu çanaklar, Trakya'da görülen mahmuz kulplu maşrapalar ve Güneydoğu Avrupa'da bilinen koşan köpek motifi görülmeye başlanmıştır. VI. tabakada henüz üç parça tespit edilen Lianokladhi gobleti formu Maydos'un Ege Dünyası ile

bağlantısının devam ettiğini göstermektedir. V. tabakada ise farklı kültürlerle bağlantı kurulabilen buluntu sayısı ve çeşidi artar. Lades kemiği kulplu çanak parçaları bu tabakada da devam eder. Trakya'dan bilinen parmak baskılı kaplar bu dönemde artmış ve yaygınlaşmıştır. Güneydoğu Avrupa'da görülen bazı motifler ve seramik özellikleri V. tabakada ortaya çıkar. Transilvanya ve Aşağı Tuna Bölgesi'nden bilinen inkruste (beyaz dolgulu çizi veya kazı bezeme) seramikler, el yapımı sıvı kaplar yeni bir özelliktir. Aynı zamanda bu bölge ile ilişkilendirilebilecek asa başları yine V. tabakada görülen bir buluntu grubudur. Bu bulguların takibi yapılarak Maydos'a Karadeniz ve boğazlar yoluyla erişim sağlanabileceği sonucu çıkmıştır. İnkruste kaplardaki motiflerin görüldüğü mimari kaplamalar ise yine bu döneme özgü bir uygulamadır. Bu uygulamanın takibi yapıldığında ise Kuzey Ege'den Karpatlara ve Orta Avrupa'ya kadar devam eden iletişim ağları hakkında bilgi edinilmiştir. Bunların dışında V. tabakada Güney Ege'nin denizsel ağlarıyla iletişime geçildiğini kanıtlayan bir Minos tipi taş kapak bulunmuştur. V. tabakanın sonuna ait Batı Anadolu özelliği gösteren mermer asa başı ve idol, Maydos'un bu dönemde Batı Anadolu ile karasal ağlarla iletişime devam ettiğini veya bu dönemde yeniden iletişime başladığını göstermektedir.

Bu bağlamda doktora tezinin metni şu şekilde yapılandırılmıştır. Birinci bölümde Maydos'un M.Ö. 2. binyıl iletişim ağları içindeki rolünü ve Maydos'ta olması beklenen merkezi otoriteyi tanımlayabilmek adına, kuramsal yaklaşımlar ve arkeolojik bulgular değerlendirilmiştir. Birinci bölümün ilk alt başlığında arkeolojide iletişim ağları üzerine teorik bir yaklaşım paylaşılmıştır. İkinci alt başlıkta M.Ö. 3. binyılda Ege Dünyası'nda merkezi otoritenin ortaya çıkışı ile ilgili teorik yaklaşımlar ve arkeolojik bulgular sunularak, Maydos'un M.Ö. 2. binyıldaki kültürel gelişimi değerlendirilmek istenmiştir. Üçüncü alt başlıkta M.Ö. 2. binyılda Kuzey Ege ile bağlantılı arkeolojik bilgiler özetlenmiş, ardından dönemin iletişim ve ticaret ağları yapısal olarak tanımlanmıştır. Dördüncü alt başlıkta bölüm sonu değerlendirmesi yapılmıştır.

İkinci bölümde Maydos ile ilgili genel bilgiler sunulmaktadır. Bu bölümün birinci alt başlığında Maydos'un doğal çevresi ve yer seçimi tanıtılmaktadır. İkinci alt başlık yerleşimin araştırma tarihçesi üzerineyken izleyen üçüncü alt başlıkta höyüğün tabakalanması tanımlanmaktadır.

Üçüncü bölümde Maydos'un M.Ö. 2. binyıl tabakalanması ve yerleşimleri mimari veriler ışığında detaylı olarak tanıtılmaktadır. Maydos'un M.Ö. 2. binyıldaki mimari

gelenekleri ortaya konmaya çalışılan bu bölümün ilk alt başlığında VII, VI, V ve IV. tabakaların yerleşim planları detaylı olarak tanımlanmış, evre ve alt evrelere göre mekânların mimari özellikleri, mekânlarla veya evre dolgularıyla ilişkilendirilen buluntuların nitelik ve nicelik olarak dağılımları tanımlanmıştır. İkinci alt başlıkta, M.Ö. 2. binyıl boyunca gözlemlenen mimarinin teknik özellikleri paylaşılmaktadır. Bu bölümün üçüncü alt başlığında yerleşim planları ve mekân özellikleri hakkında tablolar ile birlikte genel bir bilgi verilmektedir. Dördüncü alt başlıkta yerleşimde tespit edilen ritüel ve özel işlevli mekânlarla ilgili veriler paylaşılmıştır. Beşinci alt başlıkta C¹⁴ tarihlemeleri aktarılmış ve son alt başlıkta bölüm sonu değerlendirilmesi yapılmıştır.

M.Ö. 2. binyılda Kuzey Ege iletişim ağları içinde Maydos Kilisetepe'nin yerini irdeleyen dördüncü bölüm, Maydos ile farklı kültürler arasında iletişimi gösteren buluntuları tanımlar, ardından söz konusu kültürlerle Maydos arasındaki muhtemel iletişim ağlarını inceler. Bu doğrultuda sırasıyla “seramik”, “küçük buluntu” ve “bezemeli mimari öğeler” başlıkları altında bulgular tanımlanmış ve benzer yerleşmelerle karşılaştırılmıştır. Ardından son alt başlıkta söz konusu bulgular neticesinde Maydos'un içinde bulunduğu kara, deniz ve akarsu rotalarına dayalı iletişim ve ticaret ağları değerlendirilmektedir.

Maydos Kilisetepe Höyüğü metin içinde Maydos olarak anılacaktır. Maydos ile ilgili çizim, plan ve buluntu fotoğrafları Maydos Kilisetepe Kazı Arşivine ait olup levhalarda kullanılan tüm fotoğraf ve çizimlerin yayın hakkı saklıdır.

Amaç

Tez çalışmasının ana amacı, Maydos'taki M.Ö. 2 binyıl yerleşmelerinin tabakalanmasını, yerleşim düzenlerini ve mimari özelliklerini ortaya koymaktır. Tezin ikincil amacı ise M.Ö. 2. binyıl boyunca süren mimari gelişimlerden ve ilgili buluntulardan yola çıkarak burada yaşayan insanların geleneklerini ve bu geleneğin hangi kültür bölgesine ait olduğunu saptamak, geleneksel yapı içinde farklılık gösteren bulguların nedenini sorgulamaktır. Bu amaç doğrultusunda M.Ö. 2. binyıl Kuzey Ege topluluklarının kullandığı iletişim ağı ve bu iletişim ağı içinde Maydos'un yeri tezin yanıtlamaya çalıştığı bir konudur. Ayrıca, tezin ortaya koyduğu tüm sonuçların daha geniş bir kazı sahasından elde edilen bilgiler, uzman ve analiz sonuçları ile değişebileceği bir gerçektir. Bu yüzden de ileride yapılacak çalışmalara tezin model oluşturması amaçlar arasındadır.

Kapsam

Tez kapsamında incelenen malzeme 2010-2017 yılları arasındaki kazı çalışmalarına aittir. İncelenen sahanın merkezinde Çanakkale’de bulunan Maydos Kilisetepe Höyüğü yer alır. Kapsadığı dönem M.Ö. 2. binyıl olarak belirlenmiştir. Höyükte M.Ö. 2000 ile 1000 yılları arası takip edilmektedir. Tezde bu dönemin tabakalanması ve mimarisi tanımlanmakla birlikte, Maydos’un Kuzey Ege iletişim ağlarına katıldığına dair kanıtların olduğu VIIa2 ile Va evreleri arasındaki sürece odaklanılmaktadır. Bu dönem Maydos’ta kültürel iletişim ağlarının arkeolojik izlerinin saptandığı M.Ö. 1900-1770 ile 1400-1300 yıllarını kapsamaktadır.

Maydos’un kültürel gelişimini ve geleneksel yapısını ortaya koymak adına M.Ö. 2. binyıl başından sonuna kadar geçen süreyi kapsayan dört tabakası da tezde tanımlanmıştır. Ayrıca tezin amaçlarından biri Maydos’un mevcut kültürel iletişim ağı içindeki yerini ortaya koymak olduğundan, yerleşimde ele geçen ve egzotik olarak yorumlanabilecek her türlü bulgunun izi sürülmüştür. Farklı kültürlerle Maydos’un maddi kültür varlıkları arasında kurulan benzerliğe dayalı bu karşılaştırma, çalışma sahasının sınırlarını belirlemiştir. Tez çalışması sürecinde ortaya konabilen kültürel benzerlikler Girit, Batı Anadolu, Makedonya, Trakya, Aşağı Tuna Havzası, Karpatlar ve Orta Tuna Havzasına kadar takip edilmektedir. Maydos bu bölgelerle M.Ö. 2. binyılın başlarından sonlarına kadar doğrudan veya dolaylı bir iletişime geçmiş olmalıdır.

Yöntem

Çalışma süreci Maydos Kilisetepe Höyüğü’nün tabakalarının belirlenmesi ile başlamıştır. Bunun için öncelikle beş sezon boyunca kazı sahasında aktif görev alınarak mimari, küçük buluntu ve seramikler incelenmiş ve kazıda uygulanan kazı sistemi öğrenilmiştir. Daha sonra mevcut kazı sistemine uygun olduğu düşünülen bir stratigrafi modeli oluşturulmuştur.

Maydos Kilisetepe’de uygulanan belgeleme yöntemi, Troia, Boğazköy ve Demircihöyük’ten bilinen Alman sistemi ile Gordion ve yine Troia’dan bilinen Amerikan numaralandırma sisteminin bir sentezidir. Höyük yerel koordinat sisteminde x ve y düzlemlerine denk gelecek şekilde 20 x 20 m ebatlarında “plankarelere” ayrılmıştır. Plankareler batı-doğu doğrultusunda büyük harflerle, kuzey-güney doğrultusunda sayılarla adlandırılmıştır. Her bir plankare kendi içinde dört kareye ayrılır ve her biri plankare adına ek olarak kuzeybatıdan başlamak üzere saat yönünde verilen sayılarla adlandırılır. Her

plankare birer metre ara ile x ve y düzleminde karelajlara bölünür ve her bir düzlem için beş basamaklı gerçek koordinat sayısının son iki rakamı kullanılır.

Kazısı yapılacak kısım “alan” olarak adlandırılır ve alanlar 10 x 10’luk her bir açmada Alman kazı sisteminde olduğu gibi “1” den başlar. Her bir alan içinde çıkan her türlü buluntu ise, Amerikan kazı sisteminde olduğu gibi, alan numarasına eklenen sıra numaraları ile adlandırılır. Yapılan tüm bu belgeleme işlemleri yatay düzlemde "x", "y" dikey düzlemde "z" koordinatları alınarak gerçekleştirilmektedir. Kazısı yapılacak “alanların” kapladığı alanın en uç noktalarından teğet geçen x ve y düzlemleri hesaplanır, böylece alan bir açma içine oturtulur. Aynı zamanda bu alanlar 1/50 ölçeğindeki günlük rapordaki planlara işlenerek konumları ve şekilleri kayıt altına alınmış olur. Mimari çizimler 1/20 ölçeğinde ve son iki yıldır topografik ölçüm cihazı yardımı ile elde çizilmiş; sonra tarafımdan AutoCAD programına aktarılmıştır. Duvarlar 1 numaradan başlamış ve bulunma sıralarına göre numaralandırılmıştır.

M.Ö. 2. binyıla ait stratigrafi çalışmaları yerleşim düzeni veya şemalarının tespit edilmesi ile başlamıştır. Öncelikle höyükte M.Ö. 2. binyıla ait dört farklı yerleşim şeması tespit edilmiş ve bunlar tabaka olarak adlandırılmıştır. Daha sonra evre ve alt evrelerin tespiti için her türlü yaşam düzlemi, mimari üzerindeki yenilemeler, eklemeler veya terk edilen öğeler incelenmiştir. Sonra “alanların” ve buluntuların ait olduğu tabakaları belirleyebilmek ve tarihleme yapabilmek için profil kenarlarına uygulanan *overlay* çizimleri açmanın tüm kısımlarına uygulanmıştır.

Overlay ile kastedilen kazılan alanların profil çizimi üzerine oturtulmasıdır. Bu çizimi profili çizilmeyen orta kısımlardaki alanlara uygulayabilmek için öncelikle bütün açmalara ait profil ve planların el çizimleri *AutoCad* programında çizilmiştir. Daha sonra her açma belirli aralıklarla kuzey-güney doğrultusunda hayali kesitlere ayrılmıştır. Her bir hayali kesit üzerine öncelikle o doğrultudan geçen duvar, yaşam düzlemi, taban, ocak gibi her türlü mimari kalıntının kesiti, daha sonra açılış ve kapanış yükseklikleri hesaplandıktan sonra o doğrultuda bulunan “alanların” kesitleri çizilmiştir. Daha sonra bu *overlay* çizimi üzerine “alanların” toprak yapısı, buluntu özelliği gibi belli başlı özellikler not edilmiştir. Bu çalışma özellikle açmaların orta kısmındaki “alanların” tabaka bağlantılarının anlaşılması açısından önemli bir fayda sağlamıştır. Son olarak raporlar, fotoğraflar, çizimler, seramik ve küçük buluntu özellikleri, C¹⁴ tarihlemesi ve *overlay* çizimlerinin de

yardımları ile “alanların” tabakalara göre ayrımları yapılmış; dolayısıyla M.Ö. 2. binyıl stratigrafisi oluşturulmuştur.

Küçük buluntuların tabakalara göre dağılımı yapılırken, mekânların üzerinde biriken dolgunun niteliğine göre maksimum bir yükseklik belirlenmeye çalışılmış, yaşam seviyesi ile bu yükseklik arasında kalan buluntular seçilmeye özen gösterilmiştir. Özellikle yaşam seviyesinin tam üstünde veya yakınında olan ve in situ bulunan buluntulara tezde yer verilmiştir. Çok az alanda, insitu buluntunun ve alanın tamamı için toplanan malzemenin farklı evreleri temsil ettiği fark edilmiştir. Bu yüzden buluntunun kendisi ile seramik kovanı metinde ve listelerde farklılık gösterebilir.

Mimari çalışmalar sırasında her türlü faaliyet alanı mekân olarak adlandırılmış ve her bir mekân Troia’da uygulandığı gibi bulunduğu tabakanın sayısı ile başlayan 3 basamaklı sayı ile adlandırılmıştır. Mekânlar VI, V ve IV. tabakalarda alt evreler boyunca aynı numara ile anılmaktadır. VII. tabakada ise mekân numaralarının yanına evreyi temsil eden harfler eklenmiştir. 3. bölümde her bir mekânın tanımına başlandığı ilk paragrafta mekân isimlerini temsil eden numaralar koyu (bold) olarak gösterilmiştir.

Stratigrafi çalışmalarına paralel olarak mekân içine ait olduğu kesinleşen buluntuların ve seramik kovalarının alansal dağılımı Excel programına kaydedilmiştir. Ayrıca buluntular *AutoCAD* programında mimari çizim içine evrelere göre yerleştirilmiştir. Stratigrafi çalışmasının ardından kazı malzemeleri içinde dikkat çeken, Anadolu Kültürü’ne yabancı malzemelerin kütüphane çalışması ile benzerleri aranmış ve bulunduğu noktada o kültürler hakkında bilgi toplanmıştır. Daha sonra benzerlik kurulabilen Maydos’taki her buluntunun çizimi ve tanımlaması yapılmıştır. Söz konusu buluntuların 4. bölümdeki anlatımında malzemenin cinsine ve dönemine göre bir sıralama tercih edilmiştir. Buluntuların katalog numaraları 4. bölümde koyu (bold) harflerle belirtilmiştir.

Kazı sahasında yürütülen çalışmalarda bir mekânın bezemeli mimari kaplamaları ile süslenmesini sağlayan kültürel etkinin kökeni ve nedeninin ne olduğu anlaşılmaya çalışıldıkça kültürler arası iletişim de ön plana çıkmıştır. Bu aşamada “Kültürel iletişimin varlığı nasıl ayırt edilir?” sorusu sorulmuş, ardından Maydos’un kültürel kimliğinin belirlenmesi için arkeolojik ölçütler geliştirilmiştir. Belirlenebilen ölçütler doğrultusunda mimarideki geleneksel yapının tespit edilmesi yani yerel kimliğin tespiti birinci ölçüt olmuştur. Bu aşamada belirtmek gerekir ki seramik çalışmaları henüz tamamlanmadığı için seramikler hakkında yazılanlar ön gözlemlere dayanır, ayrıca hem seramik hem de küçük

buluntular üzerinden tabakalar arasında kültürel devamlılık, değişim veya farklılık/benzerlik gibi çıkarımlar yapılmaya çalışılmıştır. Maydos'un ait olduğu kültür ile farklılaşan buluntu grupları kütüphane ve müze ziyaretleri sırasında araştırılmıştır. Böylece Maydos'un yerel kimliği, bu kimliğe ne zamana kadar sahip olduğu ve neden kaybettiği sorgulanmıştır.

İletişim ağlarının harita çizimleri için *Adobe Illustrator CS6* programı kullanılmıştır. Öncelikle Google Map ve Harita Genel Komutanlığı kaynaklı haritalar birleştirilerek altlık harita çizilmiştir. Daha sonra çeşitli yayınlardan (Agouridis, 1997: fig. 2; Broodbank, 2000; Şahoğlu, 2005: fig. 1; Matthäus, 2006; Efe, 2007: fig. 17a; Horejs, 2007: Lev. LXXIVa; Leshtakov, 2007; 2009: fig. 2; O'Shea, 2011: fig. 3; Ilon, 2014: fig. 7), yeryüzü şekillerinden ve Roma Dönemi yollarından yararlanılarak güzergâhlar oluşturulmuştur.

Tezde kullanılan tablo ve haritalarda başka bir kaynaktan alıntı yapılmışsa veya başka birine ait bir çizimse alt yazısında referansı veya kime ait olduğu belirtilmiştir. Metin içerisinde ve levhalarda yer alan bütün buluntuların el çizimleri şahsıma ait olup çizimler dijital görüntü işleme ve çizim programları (*Adobe Photoshop, Adobe Illustrator, AutoCad*) ile tarafımdan yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

M.Ö. 2. BİNYIL KUZEY EGE DÜNYASI'NDA İLETİŞİM AĞLARI

Tarih öncesinde doğal çevre üzerinde şekillenen ve farklı kültürlerle iletişime geçerek zaman içinde değişen toplumların her biri aslında kendine özgü davranış biçimine yani toplumsal kimliğe sahiptir. Toplumsal kimliğin arkeolojik bulgulara yansımaları, maddi kültür varlıklarındaki geleneksel hale gelen uygulamalarla ayırt edilir. Arkeolojik veriler aracılığıyla bir topluluğun geleneksel yapısının saptanmasının ardından onunla diğer toplumlar arasındaki benzerlikler veya farklılıklar anlaşılabilir. Farklı yerleşim birimleri arasında maddi kültür varlıklarının arkeolojik ve arkeometrik yöntemlerle karşılaştırılması ile elde edilecek benzerlikler, bu yerleşim birimleri arasında bir iletişim olup olmadığını ortaya çıkaracaktır. Bu önermeden yola çıkarak Maydos'un M.Ö. 2. binyılda mimari öğelerindeki geleneksel yapının hangi kültür bölgesinden etkilendiğinin saptanabilmesi, ardından içinde bulunduğu bölgedeki M.Ö. 2. binyılın ilk yarısında az bilinen kültürel gelişmelerin anlaşılabilmesi için Ege Dünyası'nın M.Ö. 3. bindeki kültürel olaylarını ve kültürel gelişimlere neden olan iletişim ağlarını incelemek gerekmektedir.

M.Ö. 2. binyıl öncesindeki kültürel gelişmelerin temelinde, kültürler arası iletişim yatmaktadır. Bu yüzden öncelikle iletişimin kavramsal olarak incelenmesi önem taşır. İletişim pek çok bilim dalının araştırma konusudur ve her birinin kendi araştırma çerçevesinde yaptığı birbirinden farklı birçok tanım bulunmaktadır (Kaya, 2013: 4). Arkeolojinin iletişime yaklaşımı ise farklı kültür grupları arasında gerçekleşen alışverişin taraflar üzerindeki değişimi ile ölçülmektedir. Gruplar arasındaki karşılıklı iletişimden doğan her türlü bilgi, duygu, düşünce ve tecrübe alışverişi gruplar üzerinde etkileşime dolayısıyla değişimlere neden olmaktadır (Sabuncuoğlu ve Tüz Vergiliel, 1998: 86; Köknel, 2013: 52). İletişim etkileşime ve sonrasında sosyal ilişkilerin ortaya çıkmasına neden olmakla birlikte tüm bunlar bireyin ve grubun varlığını sürdürmesini sağlamaktadır, çünkü ilişki temel bir gereksinimdir (Baran, 1997: 15-16). İlişki bir kez kurulduktan sonra iletişim ve etkileşim aynı kanal üzerinden devam eder ve gelişir (Kaya, 2013: 3). Farklı nedenlerle birbiri ile tanışan ve farklı nedenlerle iletişimlerini sürdüren gruplar arasındaki ilişki için erişime yani iletişim ağlarına ihtiyaç vardır. En erken dönemlerden beri

insanların uzak coğrafyalarla kurduğu bağlantılar gelişerek Tunç Çağı kültürleri arasında organize ve gelişmiş düzeydeki iletişim ağlarının kurulmasını sağlamıştır.

M.Ö. 3. binyılın ortalarından itibaren gelişen iletişim ve ticari ağlar Ege Dünyası'nda merkezi otoritenin ortaya çıkmasına neden olur. Merkezi otoritenin Ege'de ortaya çıkmasına dair birbirinden farklı görüşler bulunmakla birlikte arkeolojik veriler kültürler arası etkileşime vurgu yapmaktadır. Ege Denizi etrafında yer alan birbirinden farklı kültürlere sahip fakat birbiri ile ilişki içinde bulunan topluluklar denizin birleştirici gücünden faydalanmıştır. Ege Denizi'ne kurulan denizsel ağlar sayesinde Tunç Çağı'nda Ege toplumları birbirlerine hızlı bir şekilde erişim sağlayarak ortak bir davranış biçimine doğru gelişim göstermiştir. Ege Dünyası'nın bir parçası olan ve onunla etkileşim halinde bulunan Kuzey Ege, kendi içinde farklı kültür grupları barındırmasının yanında, M.Ö. 2. binde birbirinden farklı organizasyon biçimlerine sahip iletişim ağları ile ilişki içine girerek kendine ait bir organizasyon ağı kurmuş olmalıdır. Maydos'tan elde edilen verilerden Kuzey Ege'de böyle bir iletişim ağı kurulduğu ve Maydos'un da bu ağın bir parçası olduğu ihtimali güçlenmektedir.

M.Ö. 2. binyıl uygarlıklarının uzak coğrafyalara kadar yayılabilmeleri ve ticari faaliyetlerde bulunmaları sadece ilişki kurma, organize olma, diplomasi ve teknolojik becerilere değil, aynı zamanda askeri becerilere de bağlıdır. Bu yüzden M.Ö. 2. binyılda geniş sahalara yayılan organizasyon biçimini sürdürebilmek için devlet otoritesine ihtiyaç vardır. Ege Dünyası denizsel ağlar sayesinde ticari faaliyetlerini genişletmiş, karasal ağlar ve akarsu ağları sayesinde uzak kültürlerle ulaşmayı başarmıştır. Bu süreçte denizsel ağları elinde tutan Ege uygarlıkları, karasal ağlar ve akarsu ağlarını organize eden kültürlerle işbirliği içinde olmuştur. Arkeolojik verilere göre, M.Ö. 2. binyılda Ege'den Orta ve Kuzey Avrupa'ya kadar uzanan ve birbirinden farklı organizasyon şekli gerektiren iletişim ağlarının birbirleri ile işbirliği sağladığı anlaşılmaktadır. Maydos'tan elde edilen arkeolojik veriler de bu geniş organizasyon ağı hakkında bilgi vermektedir.

Maydos'un M.Ö. 2. binyıl tabakalarındaki kültürel gelişimi ve bu dönemde çevre kültürlerle kurmuş olduğu iletişimi değerlendirebilmek adına birinci bölümün ilk alt başlığında iletişim ağları üzerine teorik bir yaklaşım sunulmuştur. İkinci alt başlıkta M.Ö. 3. binyılda Ege'de iletişim ağlarının oluşumu, buna bağlı olarak merkezi otoritenin ortaya çıkışına dair teorik yaklaşımlar ve merkezi otoritenin göstergelerinden biri olan özel işlevli yapılara ait arkeolojik veriler incelenerek iletişimin sosyal gelişim ve mimari üzerindeki

etkisine vurgu yapılmıştır. Aynı başlık altında Batı Anadolu'daki yerleşim modellerine ait arkeolojik bulgular özetlenerek 3. bölümde anlatılacak olan Maydos'un M.Ö. 2. binyıl yerleşimlerinin etki sahası gösterilmek istenmiştir. Üçüncü alt başlıkta Kuzey Ege'ye ulaşan iletişim ağlarının oluşumu ve işleyişi anlatılmaktadır. Dördüncü alt başlıkta bölümün değerlendirilmesi yapılmıştır.

1.1. Arkeolojide İletişim Ağları Üzerine Teorik Bir Yaklaşım

Bireyin içine doğduğu topluluğun kültürel birikimi insan davranışlarını belirlemekte, sürekli değişen, gelişen insan davranışları da toplumsal yapının geleceğini şekillendirmektedir (Baran, 1997: 20-21). İnsanların ihtiyaçlarını belirleyen ve harekete geçmelerini sağlayan güdülerdir ve insan davranışlarının temelinde güdülerin olduğu düşünülür. Bu yüzden bireylerin davranışlarını anlayabilmek için bu güdülerin ve ihtiyaçların neler olduğunu bilmek gerekir (Eroğlu, 2004: 41; Cüceloğlu, 2012: 229-230). Güdüler organizmanın yaşamını devam ettirebilmesi için doğuştan gelen bedensel ya da fiziksel ihtiyaçları ve bir toplum içinde yaşıyor olmaktan dolayı insanların kazandığı davranışsal yatkinlikler ve eğilimleri yani sosyal güdülerini ve ihtiyaçları yaratırlar (Eroğlu, 2004: 39-41). Maslow'un (1971) derecelendirdiği ihtiyaçların temelinde yer alan fizyolojik güdü organizmanın ihtiyacından, kendiliğinden doğar, çünkü yaşam için muhakkak gereklidir, yani insanların varoluşundan beri hep vardır. İhtiyaçlar hiyerarşisinin üst basamaklarındaki diğer ihtiyaçlar (bkz. Maslow, 1971; Cüceloğlu, 2012: 235; İnanç ve Yerlikaya, 2012: 316-320) ise toplum içinde yaşamının bir sonucu olarak gelişmiştir ve çok kapsamlı bir konudur. Burada değinilmek istenen konu ise kültürler arası iletişimin farklı ihtiyaçları açığa çıkarması ve bu ihtiyaçların toplum yapısını değişikliğe uğratmasıdır.

İletişimin kendisi yaşamsal bir ihtiyaç olduğundan başlangıçtan beri insanlar ve gruplar arası iletişim mevcuttur. Tarih öncesindeki iletişim başlangıçta farklı yerlere yerleşen ve birbirine akraba grupların arasında sürdürülen iletişim ile sınırlı tutulabilir; ancak farklı olguları da düşünmek gerekir. Farklı kültürlere sahip gruplar birbirine yakın konuma yerleştiğinde zamanla aralarında bir iletişim kurulabilir. Farklı grupların iletişimi göç eden grupların hem birbirleriyle hem de yerleşik gruplarla tanışması ve iletişime geçmesi şeklinde oluşabilir. Gruplar arası iletişim yanında bireylerin gruplarla iletişime geçmesi, göç edenlerle veya meraklı gezginlerle ilgili olabilir. Göç etmek zorunlu bir hareket olarak görülebilir; ancak öğrenme ve öğretme isteği vazgeçilemez bir tutkuya

dönüşürse, bazı bireyler keşfetmek için bilmedikleri yerlere doğru yol almayı göze alabilir. Gruplar arası, grup ve birey arası veya bireyler arası gerçekleşen iletişimin başka bir nedeni de değiş tokuş ve ticarettir; ancak bunların olabilmesi için önce iletişimin ve ilişkinin kurulması gerekir.

İletişim öğrenmeye açık insanlara yeni bilgiler sunmakta, insanların doğaya ve yaşama bakış açılarını değiştirebilmektedir. İnsan içgüdüsel davranış biçiminden ziyade gözlemleyerek öğrendiklerini eyleme dönüştürür. Bu yüzden sadece etrafındaki insanlar değil tüm doğa insanın bilgi kaynağıdır. İnsan doğayı gözlemleyerek soru sorabilir, doğayı takip ederek sorduğu sorulara cevap verebilir. İletişimin öğrenmeye katkısı ise kendisi gibi doğayı gözlemleyen ve farklı cevaplar bulan insanların bilgisine erişme imkânı sağlamasıdır. Bu durum insanlara öğrenmek ve öğrendiğini öğretmek için yeni insanlarla tanışma motivasyonu sağlar. Bu öğrenme ve bilgi aktarımı isteği ya da ihtiyacı insanları iletişime geçmeye iter.

İletişim, birbirleriyle ilişki kuran bireyler ve gruplar üzerinde yeni ihtiyaçların ortaya çıkmasına neden olur. Sonradan öğrenilen yeni ihtiyaçlar, yaşamı sürdürmek için başlangıçta zaruri olmayan ancak daha sonra alışkanlığa veya yaşam şekline dönüşebilecek şeylerle açıklanabilir. Bunlar bilgi, teknoloji, düşünce, nesne veya sembolik anlamı olan bir nesne vb. olabilir.

Yaşam faaliyetlerinde kolaylık sağlayacak nesnelere karşı bir eksikliğin hissedilmesi ve bu eksikliğin ne ile giderilebileceği iletişim sayesinde öğrenilir. Örneğin günümüzde vapurda veya dinlemekten başka çareniz olmadığı başka bir yerde bir seyyar satıcı ile olan bir anınızı düşünün. Pazarlama sanatındaki ustalığıyla tanıttığı, daha önce görmediğiniz bir ürüne olan yaklaşımınızı hatırlayın. Günlük hayatınızı kolaylaştıracağını düşündüğünüz herhangi bir ürüne karşı birden bire ortaya çıkan ihtiyaç hissini çok çabuk sahip olma arzusuna dönüştüğünü anımsayabilirsiniz. Aslında o ana kadar o ürünün bu kadar işinize yarabileceğine dair fikriniz olmamıştı veya daha önce hiç görmediğiniz bir şeyse bu kadar eksikliğini hissetmemiştiniz.

Tarih öncesinden bir örnek düşünelim. Obsidyenin bir değiş tokuş metasına dönüşmesi ve uzak coğrafyalara yayılması yine iletişim ile bağlantılıdır. Neolitik Dönem'de yerleşik düzende yaşayan insanların, yeni uğraşlar içine girmeleri ve iş bölümlerine ayrılmaları sayesinde uzmanlık alanları oluşmuştur. Bu da zanaatkârlığa giden yolda üretilecek şeyler için hammaddelere ihtiyaç duyulması sonucunu doğurmuştur.

Önceleri doğal olarak hammaddeyi etraftan temin eden topluluklar daha sonra farklı bir hammadde kullanmak için önce onun varlığından haberdar olmak, sonra da onu temin etmek için farklı topluluklardan insanlarla iletişime geçmek zorundadır. Obsidyenin farklı bir toplulukla iletişime geçtikten sonra, teknik anlamda avantajı ile birlikte sosyal ihtiyaçları da beslediği öğrenilince, obsidyen artık bir hedef yani karşılanması gereken bir ihtiyaç haline dönüşür. Oluşan bu ihtiyacı karşılamaya yönelik geliştirilen hareketlerin, araştırmanın, işbirliklerinin, işbölümünün tamamı değiş tokuşun sahasının genişlemesine ve organize hale dönüşmesine sebep olur (Renfrew ve Bahn, 2016). Çünkü ihtiyaçları elde etmeye yönelik gelişen arzu, insanları organize olmaya teşvik etmeye yeterlidir. Bu durum sosyal psikologların şu açıklamasında belirtilmektedir: “Gruptaki rolleri farklı olan bireyler kendi eylemlerini iletişim yoluyla koordine etme gereği duyarlar. Dolayısıyla, bir grubun rollere göre yapılandırılması kimin kimle iletişim kurabileceğini düzenleyen bir iç iletişim ağını gerektirir” (Hogg ve Vaughan, 2006: 336). Bu aynı zamanda iletişim ağlarının gerekliliği ve sosyal organizasyon oluşumunu da tanımlamaktadır.

İletişim ağı kavramını uzun zamandır kullanan arkeologlar değiş tokuş, etkileşim ve ağlar üzerine çalışmışlardır (Knappett, 2013: 4). Sosyologların da uzunca bir süredir iletişim ağları üzerine çalışma yapmaları ve yeni teoriler üretmeleri arkeoloji alanında iletişim ağı çalışmalarına yardımcı olmaktadır. Sosyolog Bruno Latour, Michel Callon ve John Law tarafından ortaya atılan “Aktör İletişim Ağı Teorisi” (Actor Network Theory-ANT) toplumsal olayların analizinde hem insanı hem de insan olmayan unsurları iletişim ağı içindeki aktörler olarak eşit bir biçimde değerlendirmektedir (Latour, 2005). Onların ortaya attığı bu teori arkeoloji alanında da kullanılmaktadır. Carl Knappett iletişim ağının düğüm ve bağlantıların toplamı olduğunu söylerken (Knappett, 2013: 3), Adnan Baysal bu tanımı yerleşmelerin düğümü, yerleşmelerde görülen herhangi bir bulgunun da bağı oluşturabileceği şekilde açıklamış ve bu bağlamda farklı iletişim ağı türlerini özetlemiştir (Baysal, 2015: 14-16).

Doğal varlıkların, kaynakların ve bazı ürünlerin bölgeler arasında eşit oranda dağılmayışı sonucunda (Höckmann, 2006: 311; Matthäus, 2006: 342) değiş tokuşu sağlanan şeylere olan ihtiyacın devam etmesi o şeye karşı bağımlılığa, bağımlılık ilişkilerin sürdürülmesine ve geliştirilmesine, sonunda sosyal düzenin değişmesine sebep olur. İlişkinin sürdürülmesi ile birlikte yeni doğan veya oluşturulan ihtiyaçları karşılamak ve pazarı canlı tutmak için organizasyonun şekli, kuralları gelişir; mevcut iletişim ağında

değiş tokuş malları çeşitlenir veya iletişim ağına farklı pazarların yeni malları katılır. Bu sistem geliştikçe yeni güç odakları ve yönetim biçimleri oluşmaya başlar (Renfrew, 1986; Sherrat, 1993).

Sosyal ihtiyaç bir düşünce, statü, inanç veya sadece bir obje üzerine kurulu olabilir. Arkeolojik anlamda bir objenin kültürel iletişim sonucunda edinildiğini anlamının yolu, o objenin o topluluğa olan yabancılığının anlaşılmasıdır. Düşünce ise o objenin ardındaki sembolik anlamda yatar. Topluluklar veya insanlar birbirleriyle etkileşim içine girerek kültürel anlamda karşılıklı olarak birbirlerini etkiler ve böylece kültürler arası bilgi akışı sağlanır. Bu kültürel etkileşim insanların inançlarını ve yaşam şekillerini etkileyebileceği gibi, günlük hayatta kullanılan bazı pratiklerin aktarılması şeklinde de olabilir. Arkeolojik açıdan kültürel etkileşimi benzer görsellikte ve işlevde küçük buluntuların, seramiğin veya mimari uygulamaların geniş bir coğrafyaya yayılmasından anlayabiliriz. Bu durumda söz konusu uygulamaların ardındaki anlamı bulmanın yöntemini düşünmek gerekir.

Farklı kültürler arasında kurulan iletişimin bazı gereksinimleri de beraberinde getirmesi doğaldır. Bunlardan bir tanesi de organize olmayı başaran tarih öncesi insanın kendisini karşısında olmayan başka birine ifade etmesinin bir yolunu keşfettiği yöntemdir. İnsanların kendini bir takım şekillerle, sembollerle ifade etmeye çalışması Paleolitik Dönem mağara sanatından bu yana vardır. Birbirine uzak coğrafyalarda yaşayan grupların arasında fikrin, herhangi bir malın alışverişine veya eş alıp vermeye dayalı ilişki düzeyinde taraflar arasında yüz yüze bir iletişim yoksa aracı kişiler iletişimi sağlar. Aracılarla gerçekleştirilen bir ticari değiş tokuş organizasyonunda, taraflar menfaatleri gereği zamanla kendilerini birbirlerine ifade etmenin yolunu bir takım ortak anlamları olan semboller kullanarak bulmuşlardır (Hırçın, 1998: 2-4). Bununla ilgili örnek vermek gerekirse, Geç Uruk Dönemi tabletlerinin lengüistik değil görsel eksenli olduğu, belli bir dili temsil etmeyen ve her dilde okunabilen bir yazı sistemi olduğu dile getirilir (Larsen, 1995: 186-187). Ticaret dışında gruplar arası iletişimin birçok nedeni olabilir. Örneğin iletişim bazen uzaktaki akrabalarına gönderilen bir hediyenin üzerinde kimden geldiğini gösteren bir sembolle yani mesaj ile de sağlanabilir. Aynı kültür grubu içinde veya farklı kültür grupları arasında kurulan iletişimin anlamı elden ele taşınabilir nesnelere veya mimarideki sembollerin tanımlanması ile anlaşılabilir.

Seramik örneğini ele almak gerekirse, seramik Neolitik'ten beri geniş coğrafyalara çok kolay yayılan bir üründür; ancak seramik sadece göze hoş görüldüğü için veya işlevsel

özellikleri nedeniyle kolay yayılan bir malzeme değildir. Aynı zamanda sosyo-ekonomik yapıyı gösteren bir nesne ve iletişimin göstergesi veya belki de iletişim aracıdır. Arkeolojik ve arkeometrik yöntemlerle bir yerleşimin yerel üretimi olan seramikleri saptanabilir. Bu yerel seramikler ile benzer özellikler gösteren başka bir yerleşimin seramikleri iki yerleşimin aynı kültür grubu içinde değerlendirilmesine sebep olur. Birbirine benzer seramik özelliklerinin dağılım alanı, kültür gruplarının sınırlarının çizilmesine yardımcı olur. Kap tipleri, mal grupları veya kabın içinde ne olduğuna dair yapılan analizler bu kapların hangi amaçla kullanıldığını, kabın üretim teknikleri gibi özellikler bu kabın sahiplerinin ekonomisini ve yönetim biçimi hakkında bilgi edinilmesini sağlar. Eğer bir yerleşimde yerel seramikler dışında farklı bir kültür grubuna benzerlik gösteren seramikler de varsa, o yerleşimde farklı bir toplulukla kurulan bir iletişim söz konusudur. Söz konusu farklı seramikler ithal veya ithal ürünlerin yerel taklitleri şeklinde olabilir, ikisi de farklı bir kültürle iletişime geçildiğinin göstergesidir. Seramiklerin formunun, mal grubunun veya üzerindeki bezemenin sembolik bir anlamı olması ve bu anlamın da bir tür iletişim aracı olarak kullanılması çok olasıdır. Örneğin bezemenin kaba görsel bir zenginlik veya sanatsal bir ifade katmak, belli bir düşünceye ve inanca bağlılığı göstermek, yapan kişinin veya ait olduğu grubun kimliğini ifade etmek, belli bir kültür grubuna siyasi olarak bağlılığı göstermek için mi, yoksa karşı tarafa bir mesaj göndermek için mi yapıldığını düşünmek gerekir.

Arkeolojik olarak, bir yerleşimdeki geleneksel bir yapının devam ettiği kültürel silsile içinde, zamanla çözümlenen bir bilginin ürünü ile birden bire ortaya çıkan ve geçmiş ile bağlantısı kurulamayan bir ürünü ayırt etmek mümkündür. Topluluğun geçmişi ile bağlantı kurulamadığı için “farklı” olduğu ilan edilen bir bulgunun nedeni ya farklı bir kültürle girilen iletişimin neden olduğu etkileşim ya da farklı kültürün kendisi olarak yorumlanabilmektedir. Herhangi bir yerleşimde iletişimin neden olduğu kültürel eklentilerin saptanabilmesi, o yerleşimin iletişim ağlarına katılımı, iletişim ağı içindeki rolü ve iletişim ağının organizasyonu hakkında bilgi verebilir.

1.2. M.Ö. 3. Binyılda Ege’de İletişim Ağları

M.Ö. 3. binyılın kültürel gelişimini bilmek Maydos’un M.Ö. 2. binyılını tanımlayabilmek açısından çok önemlidir. Maydos’un bilinen en erken tabakası M.Ö. 3. binyılın sonlarına aittir; ancak bu tabaka çok dar alanda kazıldığından dönemin kültürel gelişimi hakkında henüz yeterince bilgi sahibi olunamamıştır. Bu yüzden Maydos ile aynı

coğrafya ve iletişim ağları üzerinde bulunan, benzer karakterdeki Troia gibi yerleşmelerin kültürel gelişimini tanımlamak Maydos'un M.Ö. 2. binyıl verilerini değerlendirmeye yardımcı olacaktır.

Ege Dünyası'nda M.Ö. 3. binyılın ortalarından itibaren iletişim ve ticarete bağlı olarak gelişen merkezi otorite, Ege toplumları arasında eş zamanlı olarak ortaya çıkmaya başlamıştır (Renfrew, 1986; Cherry, 2013; Renfrew ve Bahn, 2016). Bu durum değişen fiziki çevreye karşı insanların geliştirdikleri bilgi birikimlerinin iletişim ağları vasıtasıyla toplumlar arasında yayılması sonucunda oluşmuştur. Bu başlık altında vurgulanmak istenen konu merkezi otoritenin ortaya çıkışını coğrafi açıdan erişimi kolay olan yerler arasında gerçekleşen iletişim ve ticarete bağlı olarak açıklamak, toplumların gelişimine zemin hazırlayan iletişim ağlarını tanımlamaktır. Arkeolojik bulgularla desteklenen tanımlamalar aynı zamanda Maydos'un M.Ö. 2. binyıl tabakalarının geleneksel yapısını tanımlamak için bir ön bilgi niteliğini taşır.

Birbirinden farklı kültürlere sahip fakat birbirleriyle iletişim halinde olan Kıta Yunanistan, Kikladlar, Doğu Ege Adaları ve Batı Anadolu'yu kapsayan Ege Dünyası toplumları M.Ö. 3. binyıl ortalarından sonra devletleşme öncesi bir sürece girmiştir. Ege toplumlarının her biri Ege'yi hareketli bir etkileşim alanına dönüştüren bu karmaşık süreçte rol oynamıştır (Reinholdt, 2003: 256). Bu dönemin siyasi yapılaşması veya yaşam biçimi beylik veya şeflik sistemi olarak adlandırılan ve eş zamanlı ortaya çıkan bölgesel merkezi otoriteler etrafında toplanmıştır.

Ege Dünyası ile batıda Kıta Yunanistan, kuzeyde Makedonya ve Trakya, doğuda Batı Anadolu, güneyde Girit'i içine alan bölge kastedilir (Kardulias, 1996: 386) (Şekil 1.1). Kıta Yunanistan ve Batı Anadolu arasında Epipaleolitik/Mezolitik'ten itibaren adalar vasıtasıyla gelişerek devam eden bir kültürel iletişim söz konusudur. Kendi içinde farklı kültür grupları bulunan Ege Dünyası, gelişen teknolojilerin erişime ivme kazandırması ile birlikte küreselleşmeye başlamıştır.

Ege Dünyası'nda Erken Tunç Çağı II'den sonrası merkezi otoritenin ortaya çıkmaya başladığı dönemi ifade eder (Van Andel ve Runnels, 1988). Toplumların organizasyon seviyelerine göre sınıflara ayrılmaya başladığı bu dönem devletleşme öncesi bir süreçtir. Bu dönemle birlikte uzun mesafeli ticaret ağları oluşturulmuş ve hiyerarşik olarak yüksek statüdeki kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak için ilk kez idari kontrol uygulanmıştır (Şahoğlu, 2008: 489). Erken Tunç Çağı II'den sonra Ege toplumlarında

merkezi yerleşmelerin ön plana çıktığı yeni sistemde bir yerin diğerleri üzerinde otoritesine dair herhangi bir kanıt yoktur; ancak yerleşmeler arasında materyal ve fikir değiş tokuşuna dayalı çok sık bir iletişim olduğuna dair kanıtlar mevcuttur (Wiencke, 1989: 508; Cosmopoulos, 1991). Renfrew bu dönemdeki tek bir coğrafi bölge içinde otonom, sosyo-politik birimlerin yürüttüğü az çok eşit, fakat rekabetçi ilişki sürdüren oluşumları ‘eşit yönetimler arası etkileşim’ (*peer polity interaction*) olarak önerir (Renfrew, 1986: 1). Burada vurgulanmak istenen Cherry’nin de belirttiği gibi (2013: 108) “toplumsal yapıların komşu yönetimler arasındaki uzun dönemli etkileşimler sonucunda ortaya çıkmasıdır”.

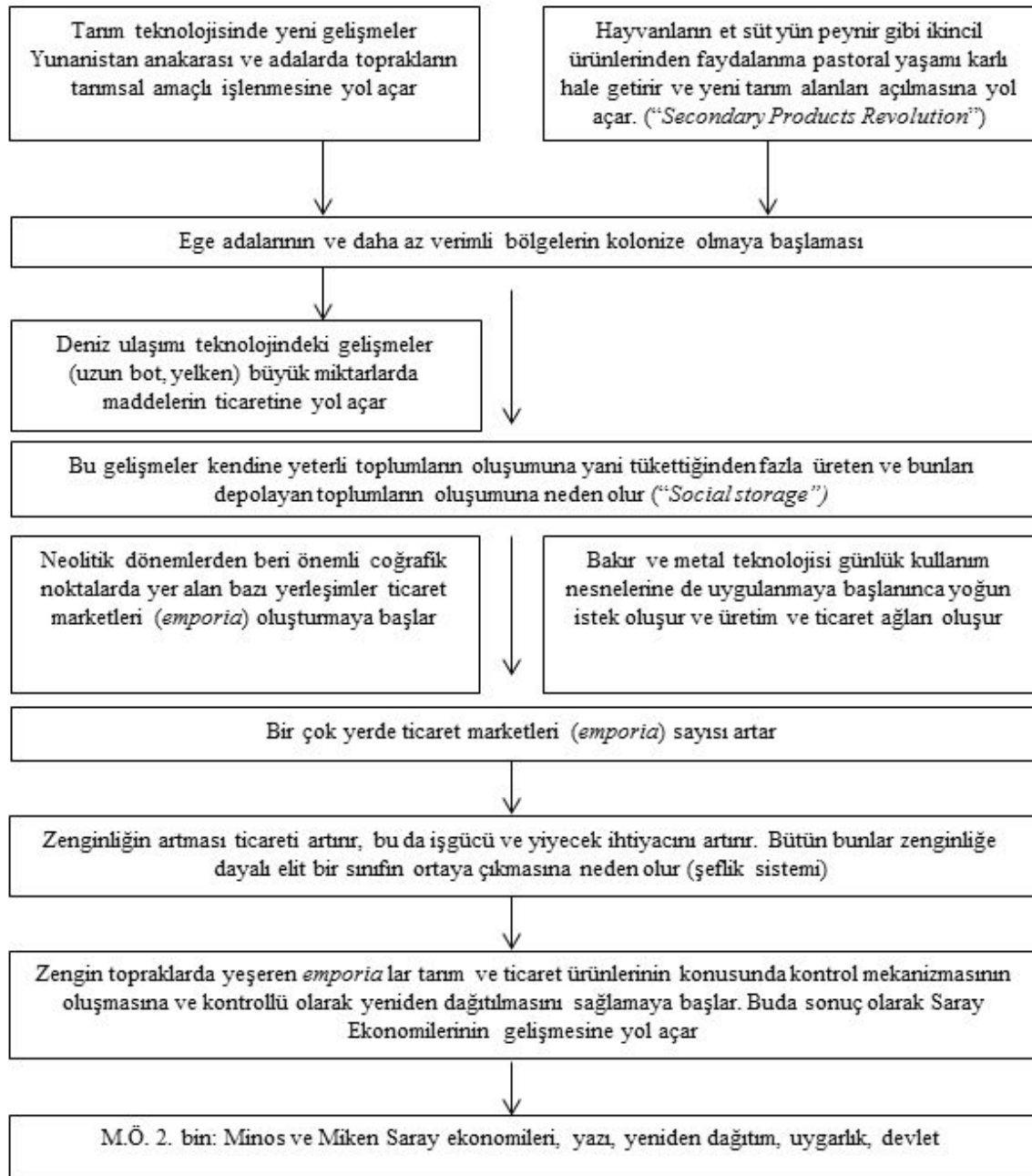

Şekil 1.1. Maydos Kilisetepe’nin M.Ö. 2. binyılda etkileşim sahasının fiziki haritası (Harita Genel Komutanlığı 2009).

Ege Dünyası'nda merkezi otoritenin ortaya çıkışının nedenlerini bilim insanları farklı teorilerle açıklamış ve her biri teorilerini arkeolojik kanıtlarla desteklemeye çalışmıştır. Ege Dünyası'nda merkezi otorite veya saray ekonomilerinin dış nedenlere (*exogenous factors*) dayalı olarak geliştiği konusundaki görüşler Gordon Childe'in söylemlerine dayanmaktadır. Bu teoriyi savunanlar *Ex Oriente lux* kavramını benimserler. Gordon Childe bu konuyu "the irradiation of the European barbarism by Oriental civilization" ifadesi ile özetlerken (1925) merkezi otoritenin veya uygar devlet yapısının vazgeçilmez unsurlarından olan Minos ve Miken devletleri kompleks toplum yapı kavramlarının doğu dünyasından aktarıldığına işaret etmiştir; ancak Ege Dünyası'nda merkezi otorite veya saray ekonomilerinin iç gelişmelere (*endogenous factors*) dayalı olarak geliştiği yaklaşımı da oldukça kabul görmektedir. Bu teoriyi savunanlar *Ex occidente lux* yaklaşımını benimserler. Bu yaklaşıma göre uygarlık kavramı Ege Dünyası içinde kökleri Neolitik Dönem'e kadar inen gelişmelerin sonucu olarak iç gelişmeler sonucu oluşmuştur. Yani tıpkı Yakın Doğu'da devlet veya uygarlık kavramının bağımsız olarak ortaya çıkışı gibi. Diğer bir deyişle bu teori devlet kavramının oluşması için dış etkilere her zaman gerek olmadığını savunur. Colin Renfrew, Ege'de medeniyetin yerel bir oluşum gösterdiğine dair bir model öneren ilk kişi olmuştur ve *Craft specialization/wealth, Subsistence/redistribution* modelleri onun eseridir (1972). Andrew Sherratt (1981), *Secondary product revolution* modelini, Paul Halstead (1981) ise *Social storage* modelini geliştirerek merkezi otorite kavramının hazır bir şekilde Ege Dünyası'na sunulmadığını savunmuştur. Bu açıklayıcı modeller Ege Dünyası'nda uygarlığa giden yolda merkezi otoritenin ve bunun göstergesi idari amaçlı özel fonksiyonlu mimari yapıların ortaya çıkış sürecinin yerel bir gelişme olduğunu savunmuştur.

Ege Dünyası'nda uygarlığın ortaya çıkışı konusunda Tjerd van Andel ve Curtis Runnels (1988) tarafından ileri sürülen çoklu faktör modeline göre, gelişimin kökleri Kikladlar ve Mora Yarımadası'ndaki yerel bir sürece dayanır. Kendilerinden önceki teorileri geliştirerek ortaya koydukları bu model coğrafya, teknoloji ve ticaretin rolüne vurgu yapar. Bu modele göre merkezi otorite veya elit tabakanın M.Ö. 3. binin ortalarından sonra ortaya çıkışı M.Ö. 4. binyılın sonlarına dayanmaktadır. Bu dönemde tarım teknolojisinde yeni gelişmeler Ege Dünyası'nda Kıta Yunanistan ve adalarda toprakların tarımsal amaçlı işlenmesine yol açar. Hayvanların et, süt, yün, peynir gibi ikincil ürünlerinden faydalanma pastoral yaşamı karlı hale getirir ve yeni tarım alanlarının açılmasına yol açar ve bu süreçte ikincil ürünler devrimi (*Secondary Products Revolution*)

yaşanır (Sherratt, 1981). Bu süreç ile birlikte Ege Adaları'nın daha az verimli bölgeleri kolonize olmaya başlar. Bununla beraber deniz ulaşımı teknolojisindeki gelişmeler (uzun bot, yelken) ticaretin boyutlarının artmasına yol açar (Renfrew, 1972; Papadatos ve Tomkins, 2013). Bu gelişmeler kendine yeterli toplumların oluşumuna yani tükettiğinden fazla üreten ve bunları depolayan toplumların oluşumuna neden olur (*Social storage*) (Halstead, 1981; O'Shea, 1981; Halstead ve O'Shea, 1982). Yine bu modele göre Neolitik'ten beri önemli coğrafik noktalarda yer alan bazı yerleşimler ticaret marketleri (*emporia*) oluşturmaya başlar. Bakır ve metal teknolojisi günlük kullanım nesnelere de uygulanmaya başlanınca yoğun istek oluşur, böylece üretim ve ticaret ağları oluşur (Renfrew, 1972; Şahoğlu, 2005: 341, 344). Bunun sonucunda coğrafik olarak önemli noktalarda bulunan yerleşimler/ticaret marketleri (*emporia*) sayısında bir artış yaşanmaya başlanır. Zenginliğin artması ticareti artırır, bu da işgücü ve yiyecek ihtiyacını artırır. Bütün bunlar zenginliğe dayalı "şeflik" veya "beylik" olarak adlandırılabilir merkezi otoritenin ortaya çıkmasına neden olur. Zengin topraklarda ortaya çıkan bu tür *emporia*'lar tarım ve ticaret ürünleri konusunda kontrol mekanizmasının oluşmasına ve ürünlerin kontrollü olarak yeniden dağıtılmasını sağlamaya başlar. Bu da sonuç olarak idari amaçlı özel fonksiyonlu yapılarla karakterize edilen saray ekonomilerinin gelişmesine yol açar (Tablo 1.1). Bu sistemde yüksek derecede sosyal ve ekonomik eşitsizlik ve tarım ürünü fazlasının (*surplus*) kontrolüne dayalı bir otorite veya gücü karakterize eder. İnsan iş gücü idaresi ve kontrolü bazen kompleks olabilir. Elit sınıfın altındaki yönetici sınıf alt tabaka insanlarından ürün fazlalarını temin eder. Bu ürün fazlası elit yaşamı destekleyen ve böylece otoriter politik sınıfla alt tabaka insanları arasında farklılaşmaya, özel fonksiyonlu idari amaçlı mimarinin ortaya çıkışına ve bununla bağlantılı olarak statü sembolü prestij nesnelere üretimine yol açar. Bu modelin geçerliliği hem Batı Anadolu hem de Kıta Yunanistan'da arkeolojik kazılarla ortaya konulmuştur.

Tablo 1.1. van Andel ve Runnels (1988) tarafından ortaya konulan Çoklu Faktor Modeli'ne göre Ege Dünyası'nda uygarlığın veya merkezi otoritenin ortaya çıkış sürecini gösteren tablo.

Ege Dünyası için önerilen ve *Ex occidente lux* yaklaşımına uygun olarak kendi içinde gelişen bir sistemi öngören çoklu faktör modelinin değişen arkeolojik bilgilerle güncellenmesi gereken tarafları vardır. van Andel ve Runnels'in bu modeli ortaya koymasından sonra Batı Anadolu'daki yeni kazılar ve özellikle 1990'lı yıllarda İzmir'de yapılan Liman Tepe (Erkanal, 2001) ve Bakla Tepe (Erkanal ve Özkan, 2000) kazıları sayesinde yeni bilgiler edinilmiştir. İzmir bölgesinde yerel özelliklerin yanı sıra Orta Anadolu ve Kıta Yunanistan özelliklerinin görülmesi, Ayrıca Kikladlar'da Anadolu özelliği taşıyan seramiklerin bulunması Kıta Yunanistan'ın Anadolu'daki gelişmelerden haberdar olduğu anlamına gelmektedir.

İzmir bölgesinde Orta Anadolu ve Kıta Yunanistan özelliklerinin görülmesi geniş bir ticaret ağı (Kouka, 2002: 296-302) ve nüfus hareketi (Doumas, 1988: 27-29) ile açıklanabileceği ve bu durumun arkasında da ekonomik nedenlerin olabileceği ileri sürülmektedir (Şahoğlu, 2005: 341). Ege Dünyası'nda değişen siyasal ve toplumsal yapıların bir sonucu olarak, ilk merkezi yerleşimler ortaya çıktığında farklı hammaddelere ve teknolojilere olan talepte bir artış olmalı ve bu da organize edilmiş deniz ve kara ticareti ağının kurulmasına neden olmalıdır (Şahoğlu, 2005: 341). Kùltürler arası iletişim ve sonrasında işbirliği üzerine kurulu örgütlü ticari ağ, toplumsal yapı içinde değişime neden olarak sınıf ayrımının, merkezi otoritenin ve güç odaklarının oluşumunu hızlandırmıştır (Renfrew, 1972: 1986; 2004; Şahoğlu, 2005; Efe, 2007; Renfrew ve Bahn, 2013; 2016).

Vasıf Şahoğlu (2005) ve Turan Efe (2007) Erken Tunç Çağı'nda Anadolu'da bir ticaret ağı (Anadolu Ticaret Ağı, Büyük Kervan Yolu) kurulduğunu ve bu ticaret ağının Ege Denizi ötesine kadar devam ettiğini ileri sürerler. Bu dönemde deniz yolunu kullanan tüccarlar adalarda Anadolu'daki ticaretin taşındığı koloniler kurmuşlardır. Tek kulplu tankard, iki kulplu kupa ve depas formu gibi çark yapımı, kırmızı siyah açkılı seramiklerle karakterize olan Kastri/Lefkandi I seramik grubu Kikladlar, Eğriboz (Euboea), Kıyı Teselya, Boeotia, Doğu Attika ve Aigina boyunca yayılmıştır (Renfrew, 1972; Sotirakopoulou, 1993). Anadolu etkili olduğu anlaşılan bu seramik grubu ile koridorlu evin ortaya çıkması neredeyse aynı zamana denk gelir. Bu yüzden Anadolu bağlantılı insanların kurduğu yeni yerleşmelerin bu bölgedeki sosyal değişimleri kolaylaştırdığı düşünülmektedir (Wiencke, 1989; Reinholdt, 2003: 255). Kastri, Anadolu'dan ticari akışı kolaylaştırmak için bu dönemde kurulmuş bir koloni yerleşmesi olmalıdır (Şahoğlu, 2005: 352). Erken Tunç II'den sonra Mora Yarımadası'nda merkezi otoritenin var olduğu bilinen

Lerna ve Tiryns yerleşmeleri önemli bir konumdadır (Caskey, 1968; Wiencke, 1986; Maran, 2010). Bu yerleşimlerde Anadolu'ya özgü seramik formlarının görülmemesi doğrudan temas olmaması ile açıklanır (Şahoğlu, 2005: 353-354). Anadolu bağlantılı buluntuların ise Aegina-Kolonna gibi araçlar sayesinde Lerna'ya ulaşmış olabileceğini ve Mora'daki hiçbir yerleşimin Anadolu ticaret ağı ile doğrudan bağlantıya geçmemesini bu bölgenin Kıta Yunanistan'daki diğer bölgelere göre farklı bir siyasi uyum veya yapıya sahip olabileceği öne sürülür (Şahoğlu, 2005).

Ege Havzası'nda yer almanın getirmiş olduğu fayda denizin ayırıcı değil aslında birleştirici özelliğe sahip olmasıdır. Bu yüzden de deniz araçlarının ve denizciliğin geliştirilmesinin ardından birbirine hızlı bir şekilde ve sürekli erişim sağlayan gruplar birbirini etkilemiş ve geliştirmiştir. Renfrew, Ege toplumlarında etkileşim sayesinde birbirine denk ve özerk merkezler arasında rekabete dayalı bir ticaret sisteminin mümkün olduğunu ve bunun da merkezi otoritenin veya devlet siyaseti güdülen ekonomilerin doğuşunu hazırladığını öne sürer (Renfrew, 1972; 1986; Cherry, 2013:107-112).

Renfrew (1972: 476-504; 1986), van Andel ve Runnels'ın (1988) çalışmalarına bakıldığında Ege'deki merkezi otoritenin ortaya çıkış sürecinin hemen arkasındaki nedenin ticaret olduğu söylenebilir. Ticaretin temelinde ise iletişim vardır. Ticaretin oluşabilmesi için öncelikle taraflar arasında iletişimin kurulması gerekir. İletişimin ardından gelişen ilişki ticari faaliyetlerin zeminini hazırlar. Ticari ortamın sağlandığı bir platform aracılığıyla biraraya gelen farklı kültürel geçmişlere sahip insanlar ticari faaliyetlerini gerçekleştirirken doğal olarak birbirlerinden etkilenir ve değişirler. Ticari organizasyon süreci toplum yaşantısında pek çok değişikliklere neden olmakta ve sonunda ticari organizasyon sürecini başarı ile yönetenlerin diğerleri üzerinde hâkimiyetin kurulduğu bir sistemin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Ticaret belli kişiler tarafından yürütülen bir faaliyete dönüştükten sonra toplumu oluşturan bireylerin gelir dağılımında dengesizlik yarattığı için toplumdaki eşitlik bozulur ve sınıf ayrılıkları ortaya çıkar. Böylece elit ve yönetici sınıfı ile yönetici sınıfa hizmet eden ve ticari kaynakları sağlayan iki sınıf oluşur. Aynı ürüne olan ihtiyaç toplumlar arasında rekabeti ortaya çıkarır. Bu durum hammadde ve pazar anlaşmalarının yapılmasını sağlar ve diplomasinin ortaya çıkmasına neden olur. Aynı zamanda ticari faaliyetleri sürdürebilmek için kayıt sistemi oluşturulur, bu da yöneticinin koyduğu kuralları uygulayan, kayıt tutan, güvenliği sağlayan, anlaşmayı yapan kişiler gibi yeni görevlerin

ortaya çıkmasına neden olur. Rekabet sayesinde ticaretin hızlı ve güvenilir yapılması için yeni gelişmelere ayak uydurulur veya teknolojik icatlar yapılır. Aynı zamanda rekabet ve zenginlik, ticari gücü elinde tutan bir topluluğun rakiplerinden gelebilecek saldırılara karşı korunmasına ve askeri yönden güçlenmesine neden olur.

Ticari faaliyetleri arttırmak veya sürdürmek amacıyla hammadde için bağlantıya geçilen farklı kültürlerin sisteme katkısı üzerine de düşünmek gerekir. Dolayısıyla ticaretin sınırları genişledikçe farklı kültür bölgelerinde yer alan veya farklı kültür bölgeleri arasında bulunan yerleşimlerin de sistemi yönlendirebileceği ve değiştirebileceği fikri önemlidir. Böyle bir durumda emporiaların ve aracı yerleşmelerin önemi bir kez daha vurgulanmalıdır. Dolayısıyla farklı kültürlerle etkileşimde bulunabilecek Maydos gibi stratejik konuma sahip yerlerdeki yerleşmelerin sadece kültürel, ekonomik ve dinsel olarak değil siyasi olarak da aktarıcı görevi üstlendiklerini ve bu durumun kültürler arası veya sistemler arası değişime neden olabileceğini dikkate almak gerekmektedir.

İletişim kuran toplumlar arasında zamanla gelişen ilişki düzeyine bağlı olarak bilgi, düşünce, teknoloji ve mal alışverişine dönüşen süreç ticareti doğurur. Ticaret ise birbirini etkileyen olaylar dizisinden oluşan karmaşık bir süreçtir. Çünkü tüm bu sürecin başlangıcındaki teşvik edici unsur ve olaylar dizisi muhtemelen her yerde aynı olmayacaktır (Eslick, 1988: 38). Ayrıca sürecin karmaşık olmasının başka bir nedeni farklı kültürel geçmişe sahip toplumların olaylara tepki gösterme biçiminin birbirinden farklı olmasıdır. Bu kimlik farklı kültürlerden alınan bilgilerle değişebilmekle birlikte aslında sahip olduğu geleneksel yapıya bağlıdır. Geleneksel yapının oluşmasını sağlayan çevresel faktörleri ve ortak geçmişi de düşününce aynı kültür bölgesi içinde tanımlanan yerleşimlerin bile birbirinden farklı yaşam dinamiklerine ve önceliklerine sahip olduğunu kabul etmek gerekir. Sonuç olarak arkeolojik kanıtlarla ortaya konduğu üzere, Ege Dünyası'nda M.Ö. 3. binyılın ikinci yarısında ticari kanal üzerinden kurulan bir iletişim olduğu için birbirinin gelişim süreçlerinden haberdar, fakat birbirinden farklı hikâyelere sahip toplumların rekabete bağlı olarak kendilerini geliştirme zaruretleri eş zamanlı olarak merkezi otoritenin kurulmasına neden olmuştur.

M.Ö. 3. binyılın ortalarından sonra Batı Anadolu ve Kıta Yunanistan'da merkezi otoritenin arkeolojik kanıtlarına rastlanır. Merkezi otoritenin arkeolojik göstergeleri Gordon Childe'in (1950) kentleşme ölçütleri ile uyumludur. Yerleşim planındaki radikal değişimler, aşağı-yukarı şehir planlaması ve yerleşim içi nüfusun artışı; yönetici ve elit

sınıfın varlığını ve buna ek olarak ekonomik eşitsizliği gösteren özel işlevli mimari yapılar, prestij nesnelere varlığı, ölü gömme gelenekleri ve depolama alanlarının yerleşimdeki dağılımı; zanaatkârlığı veya uzmanlığı gösteren standartlaşmış tunç veya seramik gibi el işçiliği ürünler; bilgi birikimi ve teknolojik gelişimleri gösteren tarımcılık faaliyetleri ve ikincil üretimler veya denizcilik faaliyetleri; değiş tokuş ağlarının kullanımını gösteren ithal ve etkileşimli malzemeler; askeri tecrübeyi gösteren kalın örülmüş surlar ve silahlar toplum içindeki sosyal organizasyonu ve merkezi otoritenin ortaya çıkışını kanıtlamaktadır (van Andel ve Runnels, 1988; Eslick, 1988; Wiencke, 1989: 497; Şahoğlu, 2005).

Merkezi otoritenin ortaya çıkışından hemen önce yerleşim yoğunluğundaki değişimler yeni bir dönemin başladığının göstergesi kabul edilmektedir. Yunanistan’da Argolid bölgesinde yapılan yüzey araştırmalarını değerlendiren Martha H. Wiencke (1989) yerleşim sayılarında artışın olduğunu ve bir tür şeflik sistemine ait işaretlerin Erken Tunç Çağı II döneminde var olduğunu belirtmiştir. Kuzeybatı Anadolu’nun kıyısında gerçekleştirilen bir çalışmada Troia’nın güçlendiği II. tabakada önceki dönemdeki kıyı yerleşmelerinin terk edildiği ve bunun da ticari bir merkez olarak Troia’nın yükselmesini açıklayabileceği ileri sürülmüştür (Takaoğlu vd., baskıda). Bu durum aynı zamanda terk edilen yerlerdeki insanların Troia’nın aşağı şehrine yerleşerek merkezde toplandığı anlamına da gelebilir.

Hiyerarşinin veya sosyal sınıfın zirvesindeki kişilerin veya “elitlerin” yükselişini arkeolojik verilerle kanıtlamak mümkündür. Cosmopoulos’un (1995) ifadesi ile toplum yapısı ve ayrıcalıklı kişiler ölü gömme geleneklerine göre tanımlanabilir. Ayrıca yerleşim yoğunluğu, yerleşimin büyüklüğü, çeşitli ekonomik faaliyetlere sahip yerleşim kümeleri yöneticinin varlığına işaret eder ve bu yöneticiler özel işlevli yapılarda hayat bulur. Marta Wiencke’ye göre (1989: 508) koridorlu ev ve elitleri koruyan savunma duvarlarının inşası otoritenin kontrol sürecinin bir parçasıdır. Bu yapılar ihtiyaç duyulan emeğin üstesinden gelmek için elitlere otoriteyi kullanma fırsatı sunmuş ve aynı zamanda elitlerin öneminin toplum tarafından onaylanmasını sağlamıştır.

Batı Anadolu ve Kıta Yunanistan’da ortaya çıkan özel işlevli yapılar merkezi otoritenin veya merkezileşmenin göstergelerinden biri olarak kabul edilmiştir. Bu dönemle birlikte Türkiye’nin batısındaki yerleşimler savunma sistemleriyle kuvvetlendirilmiş, yerleşmelerde aşağı ve yukarı şehir uygulaması başlamış ve yukarı şehrin içine özel fonksiyonu olduğu kabul edilen megaron planlı bağımsız yapılar, megaron kompleksi veya

dörtgen planlı kompleks yapılar inşa edilmiştir. Yerleşim biçimi bakımından Batı Anadolu'dan farklı bir gelişim gösteren Kıta Yunanistan'da ise Erken Hellas II'nin sonunda koridorlu ev denilen yapılar ortaya çıkmıştır (Shaw, 1987; 1990).

Yazı öncesi toplumlarda sosyal yapı ve idari sistem hakkında kesin bilgilerimiz olmamasına rağmen toplumsal sınıf ayrımını arkeolojik olarak tanımlamak mümkündür. Toplumsal sınıfların en üst kademesinde bulunan yöneticilerin veya ayrıcalıklı kişilerin özel işlevli veya merkezi yapılarla hayat bulduğu söylenebilir (Cosmopoulos, 1995: 28). Miken Dönemi sarayları için tipik olan megaron planı (Younger, 2005; Wright, 2006) M.Ö. 3. binde Batı Anadolu'da Troia, Kanlıgeçit, Küllioba, Seyitömer, Beycesultan, Karataş Semayük gibi yerleşmelerde görülmeye başlamıştır (Werner, 1993; Sazcı, 2006). Warner'in tanımına göre (1979: 137; 1994: 137) megaron, bazen ikinci odası, sundurması olan ve kısa kenarının ortasından girişi bulunan dikdörtgen planlı, bağımsız bir özel yapıdır. Megaron daha çok erkeklerin kullanımına açık ve orta odasında ocağı bulunan anıtsal bir yapı olarak ilk defa Odysseia Destanı'nda tanımlanmaktadır (Homeros: 18.198).

Ege toplumlarında merkezi otoritenin ortaya çıkışı ile ilgili arkeolojik veriler Türkiye'nin batısındaki yerleşmelerden bilinmektedir. Bu yerleşmelerde en kuzeyde olanı Anadolu ile Trakya'yı birbirine bağlayan karasal ağ üzerinde (Leshtakov, 1996: 253; Şahoğlu, 2005) kurulan Kırklareli'deki Kanlıgeçit yerleşimidir. Balkan seramikleri ve ahşap mimarinin olmasının yanı sıra baskın mimari özelliklerin ve seramiğin Anadolu özellikleri göstermesinden ötürü Kanlıgeçit'in Anadolu tüccarların bir kolonisi olduğu düşünülmektedir (Özdoğan, 1998: 78). Aynı zamanda yerleşim Anadolu Ticaret Ağı'nın en kuzeydeki merkezi olarak görülmektedir (Şahoğlu, 2005: 346). Yerleşmenin Erken Tunç Çağı II dönemine denk gelen KG 2 tabakasında yukarı şehir olarak tanımlanan kısım taş döşeme (glasi) ile kaplanmış, bunun üzerine de kerpiçten savunma duvarı yükseltilmiştir. Yaklaşık olarak 65 m çapında daire planlı yukarı şehre kuzeybatıda anıtsal bir kapı ile girilmektedir. Sur ile çevrili alanda bağımsız megaron yapılar bulunur (Özdoğan vd., 2010: 363). Surun içine birbirinden bağımsız ve birbirine paralel olarak, taş temel üzerine kerpiçten üç megaron inşa edilmiştir (Özdoğan vd., 2012: 34). Megaronlardan güneyde olanı diğerlerine göre daha büyük ölçüde (27,5 x 11,20 m) olmasının yanı sıra duvarların iç ve dış yüzünde payandalarla güçlendirilmesi dikkat çekicidir. Ayrıca megaronun antesinde yaklaşık 4 m çapında 2,9 m derinliğinde bir çukur tespit edilmiştir. Çukurda megaron ile çağdaş, Anadolu tipi nitelikli kırmızı astarlı geç Erken Tunç II çanak çömleği ve çok

sayıda at kemiği bulunmuştur. Gerek boyutları, gerekse hemen önünde bulunan ve adak çukuru niteliği taşıyan büyük çukur, buranın kamusal bir mekân olduğunu düşündürmektedir (Özdoğan vd., 2010: 363).

Erken Tunç Çağı II'de özel fonksiyonlu veya idari nitelikte sayılabilecek en önemli yapı hiç şüphesiz döneminin önemli bir kıyı yerleşimi olan Troia'da (Çanakkale) yer alır. Çanakkale Boğazı girişine yakın konumda yer alan Troia hem deniz hem de karasal güzergâhlar üzerinde bulunduğundan farklı kültürlerle sürekli bir etkileşim içindedir. Troia'nın en erken tabakası olan Troia I Erken Tunç Çağı II'nin başlarına denk gelmektedir. Bu dönemde yerleşme kulelerle desteklenen sur ile çevrilir (Blegen, vd., 1950: 145). Yerleşmenin batısında yanyana dizilmiş ve biri hariç ortak duvarları kullanan uzun dikdörtgen mekânlar bulunmaktadır. Bağımsız duvarları olan 102 no'lu mekân diğerlerinden boyut bakımından da (12.8 x 5.4 m) farklıdır (Blegen vd., 1950: 89-95; Ünlüsoy, 2006: 133-137). Troia II yerleşimi boyunca yukarı şehir bastiyon ve kule ile desteklenen sur ile çevrilidir ve yerleşime anıtsal nitelikli kapılardan girilmektedir. Savunma sistemi Troia II'nin evreleri boyunca yenilenmiş ve güçlendirilmiştir (Ünlüsoy, 2006: 140). Diğer yandan Troia II ile beraber aşağı şehri çevreleyen ahşap savunma duvarı toplumdaki sosyal farklılaşmanın göstergesidir (Jablonka, 1996; 2001: 391, 394; 2006). Troia IIc evresinden itibaren yukarı şehrin içindeki anıtsal nitelikli bir yapı diğerlerinden ayırt edilmektedir. Megaron IIA olarak adlandırılan bu yapı 29 x 10 m boyutlarıyla ve yaklaşık 1,7 m kalınlığındaki duvarlarıyla diğerlerinden ayrılmaktadır. Megaronun ana salonu içinde 4 m çapında yuvarlak ocak bulunmaktadır (Blegen vd., 1950: 204-205; Ünlüsoy, 2006: 140-141). Krali bir yapı olduğunu iddia edilen megaron ile FO kapısının arasında uzanan bir çevre duvarı megarona doğrudan erişimi sınırlamaktadır (Mellart, 1959; Korfmann, 2006b). Troia II boyunca çevresindeki diğer tüm mekânlar ve savunma yapıları değişirken megaron varlığını devam ettirmiştir. Troia hazineleri olarak ünlünen, metal ve değerli taşlardan yapılmış buluntu gruplarının neredeyse tamamı Troia II'ye, az bir kısmı ise III'e, M.Ö. 2550 ile 2200 yılları arasına tarihlendirilmiştir (Sazcı, 2002: 67; 2007). Bu buluntu grupları dönemin zenginliğine ve ayrıcalıklı bir elit sınıfın varlığına işaret etmektedir. Planlanan yerleşim yapısı ve buluntular, yukarı şehrin merkezindeki Megaron IIA yapısında faaliyetlerde bulunan yerleşimin en üst kademesindeki sınıfın varlığını ve yerleşimin merkezi olarak kontrol edilen ekonomik ve sosyal yapısına işaret etmektedir (Şahoğlu, 2005: 345).

Eskişehir'deki Küllüoba Turan Efe tarafından “Büyük Kervan Yolu” (Efe, 2007) olarak tanımlanan güzergâh üzerinde yer alır. Erken Tunç Çağı II'de yerleşim, kabaca dörtgen planlı yukarı şehir ve onun hemen dışında sura yaslanan yan yana evlerin olduğu aşağı şehirden oluşmaktadır. Yukarı şehrin içindeki planlama ise sur boyunca yan yana dizilen evlerden, bu evlerin açıldığı avlulardan ve avlulardaki kompleks yapılardan oluşmaktadır (Efe ve Fidan, 2008: 68, Efe ve Türkteki, 2011a: 200-202). Yerleşimin özel işlevli yapıları Kompleks I ve Kompleks II'dir. Bu yapılar megaron planlı ana yapının etrafında, içinde depolama birimleri de bulunan, çok odalı mekânlardan oluşmaktadır. Yerleşmenin en yüksek noktasında inşa edilen Kompleks I, doğu kapısının açıldığı dörtgen biçimli avlunun tam karşısındadır (Efe ve Ay-Efe, 2001; Efe ve Türkteki, 2011a: 201). Yerleşmenin güneyinde yer alan Kompleks II ise güneyinde yer alan megaron ile ona bağlı dört yapı biriminden oluşur. Megaronun taş döşemeli rampalı girişi ve merkezi salonunda ocak bulunur. Buranın idari işlerin görüldüğü törenlerin yapıldığı bir toplantı odası olduğu düşünülür (Fidan, 2011: 81; 2012: 19).

Kütahya'da yer alan Seyitömer yerleşmesinin Erken Tunç Çağı III'e tarihlenen V. tabakasında, etrafındaki depo odaları, diğer mimari öğeleri ve buluntuları ile diğer yapılardan farklı olduğu için bir saray kompleksi olduğu düşünülen bir yapı ortaya çıkarılmıştır (Bilgen, 2011: 210). Yerleşim planı merkezde avlu etrafına dizilmiş birbirine bitişik mekânlardan oluşmaktadır. Merkezde yer alan megaron planlı bağımsız yapının tapınak (Bilgen, 2011: 210; Bilgen vd., 2013: 204), yerleşimin güneybatısındaki yapı kompleksinin de “saray” olduğu öne sürülmektedir (Bilgen, 2011: 210; Bilgen vd., 2012: 244-245). Kompleksin içindeki 51 no'lu mekânın kalın duvarlı ve yerleşimin en büyük ocağına sahip olması ayırt edici olmuştur. Ayrıca yapı kompleksi yerleşmenin en üst kısmındadır. Kompleksi oluşturan mekânların yönleri diğerlerine göre farklıdır, diğerleri yerleşmenin dış hattına dik yerleştirilmişken kompleksteki mekânlar yatay olarak yerleştirilmiştir. Depo odalarında çok sayıda buluntu ele geçmiştir ve tabakanın en büyük küpleri de burada yer almaktadır. Bu gibi özellikleri kompleks yapısını çevresindeki diğer mekânlardan ayırmakta ve yapının önemli bir yöneticiye ait olabileceği yorumunun yapılmasına neden olmaktadır (Bilgen, 2011: 210-211; 2015: 104).

Liman Tepe İzmir Körfezi'nin güneyinde deniz kıyısında ve Gediz ve Küçük Menderes vadileri arasında yer alır. Konumu sayesinde Liman Tepe'ye hem denizden hem de Orta Anadolu'dan kolayca ulaşılabilir (Şahoğlu, 2005: 350-352). Yerleşim Erken

Tunç Çağı I- LMT VI tabakasından itibaren dıştan 1-5 m aralıklarla payandaları olan rampa şeklinde meyilli bir sur ile çevrelenmiştir. Yerleşime iki yanında birer dikdörtgen kule olan giriş kapısından girilmektedir. Surun içinde ve sura dayalı olarak yan yana dizilmiş, ortak yan duvarları kullanan uzun dikdörtgen mekânlar bulunmuştur. Bu mekânların yan duvarları öne doğru uzatılarak ante oluşturulmuştur. Ön oda, ana salon ve arka odası bulunan bu mekânların uzunlukları 23 m'nin üzerindedir (Erkanal, 2011: 131, 134). Erken Tunç Çağı II- LMT V başında savunma sistemi kerpiç bloklar ve moloz yardımı ile örtülmüş ve güneyine bir bastiyon inşa edilerek sur güçlendirilmiştir. Bu dönemle birlikte yerleşmede aşağı ve yukarı şehir olmak üzere yeniden bir yapılandırma bulunur. Yukarı şehrin 700 m güneybatısında at nalı-dikdörtgen biçiminde bastiyonlardan oluşan savunma sistemi aşağı şehri sınırlamaktadır (Erkanal, 2008: 180; Erkanal, 2011: 131-132). Erken Tunç Çağı II tabakasındaki bastiyonla güçlendirilmiş yerleşmenin merkezinde uzun ince dikdörtgen depo odaları ile bağlantılı bir avlu ve bunun kuzeyinde çok mekânlı bir yapıdan oluşan merkezi yapı kompleksinin bir kısmı açığa çıkarılmıştır (Erkanal ve Şahoğlu, 2012: 219-230). Bu yapı koridorlu ev olarak da adlandırılmıştır (Erkanal, 1996: 77-78). Depo odalarında büyük depolama kaplarının yanında Erken Tunç II döneminin geç evrelerine ait ince nitelikli siyah kırmızı astarlı seramik, avluda phallus biçimli idol parçaları, kompleks içinde dönem için tipik mermer idoller ve ayrıca çan biçimli damga mühür bulunmuştur (Erkanal ve Şahoğlu, 2012: 219-230). İdoller ile birlikte damga mührün bulunması bu komplekste dini işlevler yanında bir takım idari faaliyetlerin de gerçekleştirildiğini düşündürmektedir (Erkanal ve Şahoğlu, 2005: 350; 2012: 225).

Göller Bölgesi'nde yer alan Bademağacı Höyüğü (Duru, 2008) Erken Tunç II döneminde planlanarak inşa edilmiştir (Umurtak, 2010: 25). Oval bir forma sahip yerleşmenin etrafı sel baskınlarını engellemek için olduğu düşünülen taş döşeme (glacis) (Duru, 2008: 154) ile sınırlandırılmıştır. Yerleşmenin kenarları boyunca yan yana bitişik nizamda dizilen megaron benzeri uzun evler bu döşemeye arkalarını dayayarak savunmayı güçlendirmiştir. Yerleşmenin orta kısmında "Çok Odalı Yapı 1" olarak adlandırılan yapı kompleksi bulunmuştur. Kompleks özel bir işlevi olan 'saray' yapısı olarak adlandırılmıştır (Duru, 2008: 146; Umurtak, 2010: 25). Dörtgen planlı odalardan oluşan yapı kompleksinin taş temel üzerine kerpiçten örülen toplam 18 odası tespit edilmiştir. Bu odalardan en batıdaki 17 no'lu oda hariç hepsi ortak duvarları kullanmaktadır. 14 no'lu odanın içinde çok sayıda orta ve büyük boy küp ve çömleklerin ele geçmesi bu odanın depolama amacıyla kullanıldığını göstermektedir. Yerleşmenin güney kenarında yerleşmeyi

çevreleyen taş döşemenin hemen içinde “Çok Odalı Yapı 2” olarak adlandırılan bir kompleks yapı daha bulunmuştur (Umurtak, 2010: 25). Yerleşimde ele geçen seramiklerin, kilden idollerin, değerli madenlerden buluntuların, mühür, bulla ve sayı tabletlerinin burada sosyal, ekonomik ve idari bir sistemin oluştuğu, gelişkin bir topluluğa işaret ettiği öne sürülmektedir (Umurtak, 2010: 25).

Güneybatı Anadolu Elmalı Ovası’nda bulunan Karataş Semayük’te özel işlevli bir yapı, yerleşim planı ve ölü gömme ile ilgili veriler merkezi otorite hakkında bilgi vermektedir (Mellink, 1974; Eslick, 1988; Warner, 1994: 136-139). Erken Tunç Çağı I’e tarihlendirilen I. tabakada ortaya çıkan özel işlevli yapı höyüğün merkezindeki avluda çevre duvarı içinde yer almaktadır. Yapı 10,75 x 7,20 m boyutlarında dikdörtgen planlıdır, ayrıca iki katlı olduğu düşünülür (Mellink, 1965: 245, 246). Yapıya kısa kenarları üzerindeki karşılıklı kapılardan girilir. 80 cm kalınlığındaki duvarları kerpiçten örülen merkezi yapının tabanında dikme çukurları ve 12 adet kil sıvalı depolama çukuru bulunmuştur (Mellink, 1965: 245-246). Mekânın etrafı 3,25 cm kalınlığına ulaşan çamur ve kilden yapılmış bir rampa ile güçlendirilmiştir onun da dışına orta mekânın üç tarafını çevirecek şekilde içten payandalarla güçlendirilmiş bir duvar örülmüştür (Mellink, 1965: 248). Koridorla çevrili bu kısmın etrafı da ayrıca çevre duvarı ile çevrelenmiştir. Yerleşmenin kenarını çevreleyen çit (palisat) boyunca yatay olarak yan yana dizilen dörtgen mekânlar bulunur (Mellink ve Angel, 1973). Merkezdeki yapının işlevine ilişkin olarak, yerleşmenin en yüksek noktasında yer alması ve yapının kademeli olarak güçlendirilmiş olması nedeniyle, burada oturan ayrıcalıklı bir kişiye ya da yöneticiye ait olduğu öne sürülür (Mellink ve Angel, 1973: 295). Yerleşmede ayrıcalıklı bir kişi olduğuna dair, mimarlık dışındaki bir başka kanıt ise mezarlık alanından gelmektedir. Karataş mezarlık alanında ele geçen Erken Tunç Çağı mezarlarının hemen hepsi pithos gömü geleneğini temsil eder. Fakat AQ alanında ortaya çıkartılan bir mezar hem buluntuları hem de gömü geleneği açısından oldukça dikkat çekicidir. Mellink tarafından sahte oda mezar (“*pseudo-built tomb*”) olarak adlandırılan mezarın içinde *hocker* pozisyonunda yatırılmış iskelet ve buna ait bronz disk, gümüş bir plaka ve iki adet bronz kama ölü hediyesi olarak bırakılmıştır (Mellink, 1969: 324-327).

Kıta Yunanistan’ın güneydoğusunda Anadolu ile aynı dönemde, Erken Hellas II’de, merkezi otoriteyi gösteren ve koridorlu ev olarak tanımlanan özel işlevli mekânlar mevcuttur. Bu yapıları Joseph Shaw (1987: 59; 1990), dikdörtgen planlı, iki kısa kenarında

girişli bulunan, ortada iki büyük oda ile iki uzun tarafta bazen bölmeli koridorlardan oluşan, üst katta ortada odalar ve kenarda balkonlar olan, üst yapısı beşik çatı ile örtülmüş bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Bu yapıların işlevi ile ilgili birbirinden farklı görüşler bulunsa da genel olarak toplumdaki sınıf farklılığının göstergesi oldukları söylenebilir. Caskey bu yapıları saray (1955: 119), Erkanal, bir tür bey konutu (1996: 78), Renfrew ekonomik, sosyal ve dinsel etkinliklerin organize edildiği yeniden dağıtım merkezi (1972: 364, 390), Walter ve Felten erkeklerin toplandığı mekân (andron) olarak tanımlamaktadır (1981: 20). Themelis (1984: 351) ve kısmen de Vermeule (1964: 36) bu yapıların çok fonksiyonlu idari, finansal ve belki de geniş bir bölge için dini merkez olabileceğini ileri sürmüştür. Pullen (1985: 347), kritik maden ve arazi kaynaklarını kontrol eden bir elit sınıfın bu yapılarda yerleştiğini ifade etmektedir. Son olarak Shaw (1987: 78-79) özellikle Lerna'daki evin büyük odasındaki ocak nedeniyle bu yapıların depolama için değil de insanların sosyoekonomik ihtiyaçlarını karşıladıkları merkezler olarak tanımlamaktadır.

Yerleşim planı, bir yerleşmedeki yapıların planlarını ve birbirine olan konumlarını ifade eder. Ayrıca yerleşim planı değerlendirmeleri ile içinde yaşayan topluluğun sosyal eğilimi hakkında çıkarım da yapılabilmektedir; ancak burada öncelikle vurgulanmak istenen konu mimarinin diğer tüm bulgulara nazaran daha gelenekselci bir anlayışla yapılmış olduğudur. Mimari doğal çevreye uyum gerektirir, genellikle kullanılan inşa malzemeleri çevresel kaynaklara bağlıdır ve yapım teknikleri iklimsel şartlara göre belirlenir. Bu yüzden yerleşim içi değerlendirme yaparken uzun süre zarfında oluşturulan ve üzerine uzmanlaşılan bir alanda ani değişikliklerin yapılması kuşku uyandırmalı; yerleşmeler arası karşılaştırma yaparken benzerliklerin olması ortak geçmiş veya ortak iş gücünü kabul eden bir ilişkinin varlığına işaret edebileceği düşünülmelidir.

Batı Anadolu'da az sayıda kazılan Erken Tunç Çağı yerleşimi vardır ve her bir yerleşimin yakınındaki veya uzağındaki yerleşimlerle ilişkisi ve sosyal organizasyon seviyesi belirsizdir. Bununla birlikte aynı kültür bölgesi içinde bulunmasalar da genel yerleşim planı bakımından benzerlik görülen yerleşimler mevcuttur. Bu yerleşim planından en belirginini merkezi avlu etrafında yan yana sıralanan mekânlardan oluşan, Manfred Osman Korfmann'ın (1983) "Anadolu Yerleşim Planı" olarak tanımladığı yerleşim planıdır. İç Batı Anadolu'ya özgü olduğu tespit edilen (Fidan, 2013) bu tür yerleşmelerde mekânların arka duvarları aynı zamanda yerleşimin de sınırını veya surunu oluşturmaktadır. Yerleşim şeklinin bulunduğu topografyaya göre, mekânların planlarının

da yerleşim şekline göre değişebileceği ve eğer yerleşim Demircihöyük'teki gibi yuvarlak planlı ise mekânların da zorunlu olarak radyal açılımlı olacağı belirtilmektedir (Fidan, 2012: 30-31). Ayrıca Erken Tunç Çağı II ile birlikte bazı değişiklikler yapılarak yerleşimin orta kısımdaki avluya muhtemelen yöneticilere ait yapıların inşa edildiği belirtilir (Fidan, 2012: 30; 2013). Demircihöyük, Küllüoba, Seyitömer, Bademağacı, Karataş-Semayük, Troia IV-V bu türde bir yerleşim planına sahiptir. Diğer yerleşim planı ise kale tipindedir, kalın bir savunma sistemi ile çevrili yukarı şehirde sadece kamusal yapılar yer alır (Çevik, 2007: 136). Troia, Liman Tepe ve Kanlıgeçit kale tipi yerleşmelerdendir.

Doğu Ege Adaları'nda (Thermi ve Poliochni) cadde ve sokaklarla ayrılan adacıklar (insula) halindeki uzun mekânlardan oluşan linear yerleşim planı görülmektedir. Limni-Poliochni (Bernabò-Brea, 1976), Midilli-Thermi (Lamb, 1936; Kouka, 2002) yerleşimleri taş döşeli sokaklar, açık alanlar, özel işlevli yapılar ve ev yoğunluğu gibi gelişmiş özelliklere sahiptir. Bu yerleşmelerde savunma sisteminin olması, uydu yerleşimlerin olmayışı ve kendine yeterli üretimlerin olması yüzünden bunların birincil merkezler olduğu düşünülür (Cosmopoulos, 1995: 30). Kiklad Adaları'nda yerleşim modeli dağınıktır ve özel işlevli yapılara rastlanmaz (Cosmopoulos, 1995: 30; Şahoğlu, 2005). Burada tarımsal faaliyetlerden ziyade denize dayalı bir ekonomi geliştirilmiştir ve idari yapıların yokluğu burada eşitlikçi toplulukların varlığına işaret edebilir (Cosmopoulos, 1995: 30).

Kıta Yunanistan'da yerleşimler Anadolu'daki gibi merkezi avlu etrafında değil cadde ve sokaklarla birbirinden ayrılan mekânlardan oluşmaktadır. Erken Hellas II'de Kıta Yunanistan için Michael Cosmopoulos (1995: 29) üç tip yerleşim modeli önermektedir. Bunlardan birincisi Argolid, Boiotia ve Attika'da geçimlerini tarım, hayvancılık, deniz ürünleri, ticaret ve zanaatkârlıkla geçinen büyük izole yerleşimlerdir. İkincisi Argolid, Lakonia, Messenia ve Euboia'da etrafında daha küçük yerleşimlerin kümелendiği büyük yerleşimlerden oluşur. Birincil ve ikincil türde yerleşmeler birbirini tamamlayıcı ekonomiye sahiptir; ikincil yerleşimler besin üreten istasyonlar, birincil yerleşimler ticaret ve zanaatkârlık merkezi olmalıdır. Üçüncü grup Argolid ve Messenia'da küçük ve orta boyutlu yerleşimlerden oluşan kümelerdir. Bunların aynı hiyerarşi seviyesinde olduğu ve genel olarak geçim eşyalarının üretiminin yapıldığı çıkarımı yapılır (Cosmopoulos, 1995).

1.3. M.Ö. 2. Binyılda Kuzey Ege'de İletişim Ağları

M.Ö. 3. binyılda Ege'nin gelişmiş iletişim ve ticari ağları üzerinde önemli konumlarda yer alan yerleşmeler bu sayede ticarete pay sahibi olmuş böylece çevrelerine

göre gelişmiş ve zenginleşmiştir. Bu tür yerleşmelerde zenginliğin sürdürülebilmesi için devam ettirilen ticari organizasyon zamanla toplumsal yapının değişmesine, sonunda merkezi otoritenin ortaya çıkmasına ve M.Ö. 2. binyılda devletin oluşmasına neden olmuştur. Bu bağlamda coğrafi konumun kültürel gelişim üzerindeki etkisi göz önüne alındığında Maydos'un ulaşım ağlarına hâkim, stratejik bir noktada yer alması önem arz etmektedir. M.Ö. 2. binyıl tabakalarına odaklanan 2010-2017 yılları arasındaki kazı çalışmaları Maydos'un ilişki içinde olduğu bölgeler hakkında bilgi verir ve bir kıyı yerleşimi olarak iletişim ağları üzerinde söz sahibi olduğunu kanıtlar. Tez çalışması Maydos'un geniş bir sahaya yayılan iletişim ağları içindeki varlığını kanıtlamakla birlikte eldeki verilerin azlığı nedeniyle henüz Maydos'taki merkezi otorite ve sosyal yapı hakkında yeterli bilgi sunulamamıştır.

Erken Tunç Çağı II'den itibaren Ege Dünyası'nda sosyo-ekonomik bir gelişme yaşanırken Erken Çağı III'ün ikinci yarısından itibaren Anadolu ve Ege yerleşmelerinin çoğu gerilemeye başlar (Mellart, 1958; Manning, 1997; Şahoğlu, 2005: 353-354). Erken Tunç Çağı III'ün başlangıcında zirveye ulaşan Anadolu'daki ticaret ağı farklı siyasi oluşumlar sonucunda ortaya çıkan çatışmalar veya iklim olayları yüzünden (Staubwasser ve Weiss, 2006; Massa ve Şahoğlu, 2015; Weiss, 2016;) Erken Tunç Çağı III'ün ikinci yarısında yıkılmış olmalıdır (Şahoğlu, 2005: 354). Bununla beraber kültürler arası etkileşimi hızlandıran ve Ege Dünyası'nda merkezi otoritenin oluşmasını sağlayan ticari ağların gerilemesinin nedeni yine ağ üzerindeki yerleşimlerin içsel süreçlerinde aranmalıdır. Ticari ağın üzerinde her biri aktarıcı durumunda olan yerleşmelerin birinin ait olduğu bölgedeki herhangi bir olumsuzluk bile tüm sisteme yansiyabilir, domino etkisiyle ticari ağın yayıldığı alan kadarını olumsuz etkileyebilir hatta çökmesine neden olabilir. Birbirine bağlı bir şekilde kurulan sistemin biri bile ortadan kalksa ağ kopmuş olacaktır. Diğer yandan bu öneri bile ticari ağ üzerindeki yerleşmelerin sistem içindeki önemini göstermektedir.

Kuzey Ege'nin güneydoğu köşesinde yer alan ve Erken Tunç Çağı II'de denizsel ağlara katılım sağlayarak zenginleşen Troia'nın M.Ö. 3. binyılın sonunda gerilemeye başladığı ve M.Ö. 3. binyılın sonu M.Ö. 2. binyılın başına ait IV. ve V. yerleşmeler zamanında Anadolu ile ilişkilerini arttırdığı gözlenmiştir (Blum, 2002: 74; Sazcı, 2005). Bu dönemdeki gerilemenin sebebi Troia III'ten itibaren yerleşmenin önündeki limanın dolmaya başlaması (Kayan vd., 1980; Kayan, 2002) ve buna bağlı olarak denizsel ağlarla

bağlantısının kesilmesi olmalıdır. Troia artık bir limana sahip olmadığı için ticari organizasyon içindeki konumunu ve önemini kaybetmiş sonunda fakirleşmeye başlamıştır (Sazcı, 2008). Troia'nın denizsel ağlardaki konumunu kaybetmesiyle beraber boğazın Avrupa yakasında Karaağaçtepe yerleşmesi de terk edilmiştir (Demangel, 1926). Troia ve Karaağaçtepe'nin Çanakale Boğazı geçişinin kontrolünü kaybetmesi ticari ağların zayıflamasının bir nedeni olabilir. Bu durum boğazda yeni bir kontrol noktası ihtiyacını doğurmuş, böylece Maydos ön plana çıkmış olmalıdır. Kuzey Ege (Andreou, 2010) ile Maydos arasında kurulan bağlantılar M.Ö. 2. binyılın başında Kuzey Ege'de güneydekinden farklı bir bölgesel organizasyonun varlığını göstermektedir.

M.Ö. 2. binyılın başında Güney Ege'de denizsel ağları kontrol edebilecek bir konuma sahip olan Minos'un (Hägg ve Marinatos, 1984) deniz hâkimiyetine dayalı (*thalassokrazi*) bir yönetim sistemi geliştirmesi (Laffineur ve Basch, 1991; Gorogianni vd., 2016) Ege Adaları'na yayılmasına ve ara limanları kontrol altında tutmasına bağlanmaktadır (Matthäus, 2006: 359). Minos etkilerinin M.Ö. 2. binyılın başından itibaren Kuzey Ege Adaları'na kadar ulaşmasının (Matsas, 1991; 1995; Leshtakov, 1996: 249) nedeni ise bölgenin metalürji açısından zengin olmasına ve güneyli tüccarların ilgisinin kuzeye kaymasına bağlanmaktadır (Matsas, 1991: 173-174; Bolohan, 2005: 166). Bununla birlikte Kuzey Yunanistan ve Güney Bulgaristan'da M.Ö. 2. binyılın başından itibaren birbirinden farklı ticaret etkinlikleri gelişir (Leshtakov, 2009: 59). Kuzey Ege coğrafi konumu sayesinde Anadolu, Ege ve Avrupa'nın geri kalanı arasında bazı kültürel elemanların dağıtım ve yeniden dağıtımı için değişim noktası/tampon bölgesi olmalıdır (Bolohan, 2005: 167). Ayrıca en erken zamanlardan itibaren Kuzey Ege kıyı kültürleriyle kuzeyindeki kültürler arasında akarsu yolları ve dağlardaki geçitleri sayesinde güçlü bağlantılar kurulmuş ve bu ilişkiler M.Ö. 2. binyılda da sürdürülmüştür (Andreou, 2010: 643).

M.Ö. 2. binyılın başlarında Maydos'un VII. tabakasında Troia V ile benzer mimari ve seramik geleneğine sahip, kalın çevre duvarı veya sur ile çevrili bir yerleşim bulunmaktadır. Maydos'un Kuzey Ege iletişim ağları içinde etkin bir rol oynadığını gösteren ilk veriler VII. tabakanın son evresinden gelmektedir. M.Ö. 1900-1770 yılları arasında bir zamana tarihlenen VIIa2 evresinde Makedonya ve Trakya ile kurulan bağlantılar, yaklaşık olarak M.Ö. 1685-1500 yılları arasına tarihlenen Vb evresinde Güneydoğu Avrupa sınırlarını aşan coğrafyaya kadar genişlemiştir. V. tabaka aynı

zamanda kuzeydeki iletişim ağları ile ilişkilerin en kuvvetli olduğu dönemi ifade etmektedir. Eldeki verilere göre Maydos M.Ö. 2. binyılın başından ortalarına kadar geçen sürede Troia'nın bölgedeki yerini doldurmuş, denizsel, karasal ve akarsu ağlarını da içine alan geniş bir iletişim ve ticari organizasyonun parçası haline gelmiştir.

Geç Tunç Çağı boyunca gelişen ve son bulan Ege'nin diğer önemli gücü Mikenler (Shelton, 2010) M.Ö. 1600'lerden itibaren Yunanistan'ın kuzeyinde kalan bölgelerle alışverişe başlamıştır (Matthäus, 2006: 340). Leshtakov'un (2009) yapmış olduğu değerlendirmeye göre Kuzey Ege M.Ö. 2. binyılda Taşoz Adası'nın batısı ve doğusu olmak üzere iki bölgeye ayrılmalıdır. O'na göre batıdaki bölge güçlü bir Miken etkisine girerken doğudaki bölge Batı Anadolu ve yakınındaki adaların etkisine girmiştir.

Mikenlerin kuzeye yöneldiği dönemin ardından Troia'nın limanı yaklaşık 8 km güneybatısındaki Ege Denizi kıyısındaki Beşik Koyu'nun kuzeyine taşınmıştır (Korfmann, 2006a: 4-8; 2006b: 251-252). Liman buradaki mezarlıkta bulunan seramiklere göre Troia VI sonu ile Troia VIIa arasına denk gelen dönemde kullanılmış olmalıdır (Basedow, 2001: 415). Troia VI'nın başından itibaren Troia'nın Anadolu kültürüne bağlı bir yerleşim olduğu kabul edilmekle birlikte (Korfmann, 2001c) liman kullanmaya başlaması sayesinde yeniden kültürlerarası bir konuma sahip olmuştur. Bu durum Troia'nın zengin devletler arasında aracı rolünde olmasına, kültürel etkileşime maruz kalmasına ve zenginleşmesine sebep olmuş olmalıdır. Troia VI yaklaşık olarak M.Ö. 1750'lerde Orta Tunç Çağı'nda başlar ve Geç Tunç Çağı boyunca devam ederek Troia VIIa (veya VIIi) M.Ö. 1190/1180'de son bulur (Korfmann, 2006a: 6-7). Troia VI M.Ö. 1300'lerde bir depremle yıkılmış fakat yerleşim kültürel bir farklılık görülmesizin VIIa katında da devam etmiştir. Korfmann'a göre VI. tabakada Troia'da bir tür krali merkez kurulmuştur (2006b: 255). Troia'nın yukarı şehrinin veya iç kalesinin şevli ve küçük testere dişi çıkıntıları olan suru tabaka boyunca yenilenmiş ve geliştirilmiştir (Klinkott, 2004). Surun görkemli haline ulaşması ise Troia VI'nın geç evresinde yaklaşık olarak M.Ö. 1400-1300'lerdeki yenileme sırasında olmuştur. Troia VI'nın kalesi iç içe halka şeklindeki teraslarla merkeze doğru yükseltilmiştir (Becks, 2002: 87). Kalenin merkezindeki en yüksek noktada olması gereken saray kompleksi ise M.Ö. 3. yüzyılda Athena tapınağının inşası yüzünden korunmamıştır. Mevcut yapılar kale surununun iç kısmı boyunca bağımsız olarak dizilidir (Becks, 2006: 156). Troia'daki M.Ö. 2. binyıla ait merkezi yapıların tahrip olması, buna karşın Maydos'un merkezindeki alanın

henüz kazılmaması bölgedeki saray yapıları hakkında ilerideki kazı çalışmalarından bilgi edinilebileceği ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Troia'nın en görkemli zamanlarını yaşadığı Troia VI geç evresi (Korfmann, 1995a; Becks, 2002; 2006) ile Maydos'un Va evresi çağdaştır. Troia'nın tekrar yükselişe geçtiği bu dönem Maydos'ta oldukça zayıf bir dolgu ile temsil edilir ve eldeki az buluntudan bu dönemde kuzeyle ilişkilerin zayıfladığı ve Anadolu ile ilişkilerin tekrar başladığı gözlemlenir. Bu durum Troia'nın iletişim ağlarındaki kontrolü tekrar ele geçirmesine bağlanmıştır.

Maydos'ta Kuzey Ege'deki kültür bölgeleriyle olan iletişiminde dair izler M.Ö. 2. binyılın ilk çeyreğinde başlar ve 2. binyılın ortalarına kadar kuzey bölgelere doğru genişler. Maydos'un bu dönemde ilişkilerinin Batı Anadolu'dan Kuzey Ege'ye doğru kaydığı, bunun da Troia'nın iletişim ağlarından çekilmesine bağlı olarak geliştiği; ancak M.Ö. 2. binyılın ortalarından itibaren Troia'nın tekrar iletişim ağlarına hâkim olması ile Maydos'un da Kuzey Ege'deki rolünün sonlandığı söylenebilir. Bu doğrultuda iletişim ve ticari ağları ve bu ağlara hâkim noktadaki yerleşimlerin sistem içindeki önemine vurgu yapmak gerekmektedir. Bu doğrultuda Maydos'un da içinde bulunduğu Kuzey Ege ile komşu bölgelerin iletişime geçmesini sağlayan ağları tanımlamak, Maydos'un M.Ö. 2. binyıl iletişim ağları içindeki rolünü anlamak açısından önemlidir.

1.3.1. Denizsel Ağlar

Ege ve Akdeniz'in tarih öncesi denizciliği üzerine yapılan çalışmalar deniz bilimine, iklim özelliklerine, denizcilikle ilgili tasvirlerle, gemi modellerine, deneysel çalışmalara, arkeolojik buluntuların dağılımına, hammadde kaynağı araştırmalarına, epigrafik ve edebi kaynaklara dayandırılmaktadır (Matthäus, 2006: 359).

Ege Denizi, adaların dağılımı sayesinde Kıta Yunanistan ve Anadolu arasında kolay ve hızlı bir ulaşım sağlamaktadır. Öncelikle, tarih öncesinde su üzerinde hareket etmek için bir araca, aracı kullanabilmek için doğru mevsim bilgisine, gidilecek yere ulaşmak için rotaya ve yön bulma bilgisine ihtiyaç vardır (Matthäus, 2006: 362-363). Yolculuk için doğru doğal şartları bekleme zorunluluğu bir geminin uzun süreler sonra başladığı yere geri dönmesine sebep olmuştur. Denizde yol alabilmenin doğal şartlara bağlı oluşu mevsimlerin izlenmesine; buna göre rotaların (Farr, 2006), uğrak veya sığınak yerlerinin belirlenmesine; limanlardaki halklarla bağlantı ve işbirliği kurmaya; sonunda yolculuk takvimlerinin oluşturulmasına neden olacaktır (Matthäus, 2006: 359-361).

Deniz seviyesinin yükselmesi, dolayısıyla kıyı şeridinin de yer değiştirmesi denizciliğin gelişimi açısından önemli bir etkidir. Ege Denizi'nde kıyı şeridinin konumu batimetrik, stratigrafik verilerle birleştirilen küresel deniz seviyesi eğrisi kullanılarak tanımlanmaktadır. Bu değerlere göre Ege Denizi'nin seviyesi günümüzden yaklaşık olarak 21.500 yıl önce bugünkü seviyesinden 120 m, günümüzden 11.500 yıl önce 60 m ve günümüzden 8000 yıl önce 15 m daha aşağıda olduğu anlaşılmıştır (Perissoratis, Conispoliatis, 2003: 154). Günümüzden yaklaşık 5000 yıl önce deniz seviyesi dengelidir ve Tunç Çağları'nda +5 / -5 m arasındadır. Deniz seviyesindeki dengeli durum göz önüne alındığında uygun konuma sahip günümüz modern limanlarının Tunç Çağı'nda da kullanıldıkları düşünülebilir (Tartaron vd., 2003: 28). Bununla birlikte, nehir ağzına kurulan kıyı yerleşmelerinin, deniz seviyesinin alçalması ve nehrin getirdiği alüvyonlarla koyu doldurması sonucunda zamanla iç bölgede kalması Troia gibi yerleşmelerden bilinmektedir (Kayan vd., 1980; Kayan, 2001).

Deniz seviyesinin günümüzden daha alçak olduğu ve adalar arası mesafenin daha kısa olduğu (20-35 km) Pleistosen sonu-Holosen başlangıcında (Agouridis, 1997: 2), Melos obsidyeninin dağılımına bakarak (Torrence, 1986: 93-114) Kiklad Adaları'ndan Kıta Yunanistan'a geçiş yapılabildiği bilinmektedir (Papageorgiou, 2008: 200-201). Erken Neolitik'te ise Melos kaynaklı obsidyen Batı Anadolu'dan Çanakkale'nin güneybatısındaki Bademli Köyü'nde bulunan Coşkuntepe yerleşmesine kadar yayılım gösterdiği bilinmektedir (Perlés vd., 2011).

Önceleri karalar arasındaki deniz mesafesi sığ ve kısa olduğu için geçişler kolayken, sular yükseldikçe denizi aşmak ve ilişkiyi devam ettirebilmek için denizcilikte gelişmeler kaydedilmiştir. Dolayısıyla Tunç Çağı'nda denizde gerekli araçları üretme ve bunları kullanma, tamir etme bilgisine sahip, hava koşullarına ayak uydurma tecrübesi ve becerisi olan kişiler için belirli bir rotada dolaşmak kolay hale gelmiştir. Ayrıca, denizsel ağlar karasal ağlara göre daha hesaplı, hızlı ve güvenli bir erişim sağlar (Korfmann, 2001a: 355).

Suların zaman içinde yükselmesi ulaşımı devam ettirmek isteyen insanların yenilikler yapmasını gerektirmiş; uzun süren bu doğal süreç de insanların teknik ve organizasyon bakımından gelişebilmeleri için yeteri kadar zaman tanımıştır. Ege Dünyası'nda bilinen en erken tekne tasviri Geç Neolitik Dönem'e tarihlenen Mykonos Adası Ftelia yerleşmesinde kilden tekne modelidir (Stampolidis ve Sotirakopoulou, 2011:

30). Ege kronolojisine göre Final Neolitik'te Strophilas'ta kayaya oyulmuş “uzun bot” tasviri (Televantou, 2008) daha sonra Erken Tunç Çağı'nda Kikladlar'daki tava biçimli kaplar üzerine de bezenmiştir (Hall, 1970: 35, fig.26; Cason, 1971). Orta Minos Dönemi'ne kadar bu tür teknelerin kullanımı Girit'teki Mochlos (Johnston, 1985: 18-23) ve Palaikastro'da (Marinatos, 1933: 173) bulunan kil modelden bilinmektedir. M.Ö. 3. binyıl sonralarında Minos mühürleri (Agouridis, 1997: 3, fig. 4f; Broodbank, 2000: 341-374) ve seramik parçaları üzerinde ilk kez yelkenli gemi tasviri bulunmuştur (Stampolidis ve Sotirakopoulou, 2011: 105). Thera Adası'ndaki Akrotiri'de bulunan Batı Ev'de “Flotilla Frescosu” olarak bilinen yaklaşık M.Ö. 1550 yılına ait freskte, büyük, orta, küçük gemiler, kıyı topografyası ve demir atan veya sahile çekilen küçük botların olduğu küçük limanlar resmedilmiştir. (Tartaron vd., 2003). Gelidonya ve Uluburun Batığı gibi Geç Tunç Çağı'na ait Ege ve Akdeniz'deki batıklar hem gemi teknolojisi hem ticari ve sosyal organizasyon hem de geminin muhtemel rotaları hakkında bilgi edinilmiştir (Pulak, 2006).

Akıntı ve rüzgârlar teknelerin yol almasını etkileyen bir unsurdur ve deniz yolculuğu taşıdığı tehlikeye rağmen uygun hava koşullarının olması durumunda kara yolculuğuna göre daha hızlı bir erişim sağlar (Matthäus, 2006: 358). Bu yüzden de uygun hava koşullarının bilinmesi ve gerektiğinde ara limanlarda beklenilmesi gerekir. Ege'de baskın kuzey/kuzeybatı rüzgârları ile birlikte yaz gecelerinde açık gökyüzü, görüş mesafesi ve sıcaklık seyir için elverişli koşullar sunmaktadır (Agouridis, 1997: 3). Broodbank'e göre (2000: 95) Mayıs ve Eylül ayları arası denizciliğe uygun zamanlardır, Kasım ve Mart ayları arası ise hem hava koşullarının sert olması hem de tarımsal faaliyetlerin yapılması nedeniyle denizcilik için kapalı sezondur. Hava koşullarının deniz ulaşımı üzerindeki etkilerinden bir tanesi de hesapta olmayan yolculuklar sunmasıdır. Yolculuk esnasındaki ani hava değişimleri gemileri rotasından çıkarıp hesapta olmayan yerlere sürükleyerek taşıdıkları mallarla ulaştıkları yerlerdeki yerel halkı etkiledikleri düşünülebilir (Höckmann, 2006: 311).

Ege Denizi'nde rotalar Epipaleolitik/Mezolitik'ten beri kullanılan güzergâhların nesilden nesile aktarılmasının bir sonucu olmalıdır. Suların yükselmesi ile birbirinden uzaklaşan karalarda yaşayan insanların tanışıklığı yolların devamlılığını sağlamıştır. Tarih öncesi tekne teknolojileri model alınarak yapılan bir deneysel çalışmada birbirine yakın mesafeli ve görüş mesafesindeki adalar sayesinde denizde yolculuk edildiği anlaşılmaktadır (Boro, 2010). Dolayısıyla yön belirlemede birbirine görüş mesafesi

uzaklığında olan Ege'deki ada ve adacıkların önemi ortaya çıkmaktadır. Bununla beraber kıyı şeridi yakınından denizde seyretmenin de karada bulunan sabit noktaları referans olarak yön bulmayı mümkün kıldığı düşünülmelidir (Agouridis, 1997; Matthäus, 2006: 359).

Erken Tunç Çağı'nda Anadolu'ya özgü bulgular Kiklad Adaları'nda görülmektedir. Bunlardan bir tanesi Syros Adası'ndaki Kastri yerleşmesidir (Sotirakopoulou, 1993; Sampolidis ve Sotirakopoulou, 2011). Kastri'de Liman Tepe'dekine benzer mimari uygulamalar ile Anadolu'ya özgü seramikler ele geçmiştir. Benzer şekilde Keos Adası'nda Ayia Irini ve Naxos'taki Thera-Akrotiri (Sotirakopoulou, 1999) yerleşmelerinde Anadolu bağlantılı buluntular ele geçmiştir. Yapılan deneysel çalışmalar, arkeolojik bulgular ve antik kaynaklar Ege Denizi'nin Tunç Çağı rotalarını belirlemekte yardımcı olmuştur. Buna göre Doğu Akdeniz'den Kuzey Ege'ye gitmek isteyen bir gemi Rodos Adası üzerinden On İki Ada'ya (Dodecanese) gitmeli oradan da Batı Anadolu kıyılarını takip etmelidir. Girit'ten kuzeybatıya doğru adaları takip ederek Mora Yarımadası'na ve Kiklad Adaları'na, kuzeydoğuya doğru Rodos Adası hattında bulunan adaları takip ederek Anadolu'ya ulaşmak mümkündür. Ayrıca Batı Anadolu kıyılarından Yunanistan'a adalar vasıtasıyla geçiliyor olmalıdır (Matthäus, 2006: 359; Papageorgiou, 2008: 211, fig. 4).

Uzun süren yolculuklarda geminin ve mürettebatın ihtiyacını karşılayabilecek güvenli limanların nerelerde olduğunun bilinmesi önemlidir, aynı şekilde kötü hava koşullarında sığınılacak yerlerin de bilinmesi gerekir. Uğrak veya sığınak türündeki ara limanlarda yapılan ticaretin örneği Uluburun batığındaki farklı kültürlere ait buluntulardan ve antik kaynaklardan anlaşılmaktadır (Matthäus, 2006: 361). Bununla birlikte Tunç Çağı limanları hakkında çok az şey bilinir (Tartaron vd., 2003). Ege kıyıları engebelidir ve geniş kıyı ovalarıyla karakterize olur. Kıyılardaki doğal koy ve körfezler ideal liman koşullarını oluşturmaktadır. Aynı zamanda Ege Bölgesi'nin jeomorfolojisi limanlara iç bölgelerle bağlantı imkânı sağlamaktadır (Erkanal, 2011: 130).

Denizciliğin geliştirilmesinden sonra bilinen rotalar takip edilerek ilişkiler canlı tutulmaya ve birlikte gelişmeye devam edilmiştir. Sosyal organizasyonun denizcilik ve deniz ticareti açısından önemi muhakkaktır. Bu yüzden denizcilerin gemicilik, ticaret, savaş veya diplomasi gibi alanlarda bilgi ve becerilere sahip olması veya bu becerilere sahip mürettebat bulundurması, farklı denizcilerle veya farklı meslekten bireylerle ve farklı halklarla işbirliği içinde olması gerekir. M.Ö. 2. binyılda denizaşırı yolculuklar doğal

varlıkların, kaynakların ve bazı ürünlerin ülkeler arasındaki orantısız dağılımına bağlanmaktadır. (Pulak, 2006: 92; Matthäus, 2006: 342). Ayrıca ulaşım güzergâhlarının güvence altına alınması hükmetmek için önemli olduğundan (Matthäus, 2006: 361) Minos Devleti'nin özellikle Geç Tunç Çağı'nda Ege Adaları'na olan ilgisinin aslında deniz yollarını denetim altında ve duracak ara limanları güvende tutma amaçlı olduğu düşünülür (Matthäus, 2006: 359).

M.Ö. 2. binyılın başından itibaren Kuzey Ege toplumlarının güneyliler ile ticari ilişkilerini arttırması ve Minos Devleti'nin metal için Orta Minos Dönemi'nde Kuzey Ege'ye doğru ilerlemesinin bir sonucu olmalıdır (Leshtakov, 1996: 249; 2009). Geç Tunç Çağı'nda Akdeniz ve Ege denizlerinde denizcilik faaliyetleri daha da gelişmiştir. Bu döneme ait Gelidonya ve Uluburun batıklarında Kuzey Ege ve Balkan bağlantısını gösteren buluntular da ele geçmiştir. Bu buluntulardan bir tanesi öküz derisine benzetildiği için öküzgönü külçe adıyla literatüre giren bakır külçelerdir. Bu külçeler Kıbrıs, Ege, Kıta Yunanistan, Anadolu, Sardunya, Güney Fransa, Balkanlar ve Güney Almanya'ya kadar yayılır (Höckmann, 2006: 311; Matthäus, 2006: 342; Pulak, 2006: 64). Diğer buluntu Uluburun'da ele geçen törensel asa başıdır (Pulak, 2006: 95, fig. 51; Buchholz ve Weisgerber, 2006). Bulgaristan ve Romanya'ya özgü bu asanın Uluburun batığında bulunması Akdeniz ve Ege'de dolaşan deniz ticaret ağına Kuzey Ege'nin dolaylı da olsa bir katılım sağladığını göstermektedir (Pulak, 2006: 96).

Minos'un kuzeye yayılan kültürel etkileri Batı Anadolu kıyılarından kuzeye doğru yönelen akıntı ve rüzgârlar sayesinde kolaylaşmıştır (Agouridis, 1997: 8). Boğazdan gelen güneybatı doğrultulu akıntılar Troia'nın M.Ö. 2. binyıldaki limanı olan Beşiktepe koyu ile Limni Adası'nın güneydoğusundaki Poliochni arasında doğrudan ulaşım imkânı sağlamaktadır. Bozcaada ve Gökçeada'nın ise ulaşım için ara liman gibi bir rolü olması gerekir (Agouridis, 1997: 8). Limni'nin güneybatısında Orta Tunç Çağı'nda Poliochni'den daha önemli konuma yükselen Koukonisi (Boulotis, 2009: 175-218) yer alır. Limni'den İskiri üzerinden Pagasitikos ve Eğriboz (Euboean) Körfezi'ne gitmek mümkündür; ancak aynı yoldan geri dönmek için rüzgar ve akıntılar elverişli değildir (Agouridis, 1997: 8). Semadirek Adası Meriç Nehri Deltası'nın karşısındadır. Adanın güneybatı kıyısında M.Ö. 2. binyıla ait Mikro Vouni yerleşmesi yer alır (Matsas, 1991; 1995: 235-224). Girit ile Kuzey Ege Adaları ve muhtemelen Balkanlar arasında metal alışverişinin olduğu ve Meriç Nehri'nin denize döküldüğü yere yakın bir yerleşimin olması gerektiği iddia edilir

(Leshtakov, 1996: 251). Taşoz Adası'nın güneybatısında M.Ö. 2. binyıl ilk yarısına ait Aghios Antonios yerleşimi ile iç kısmında M.Ö. 2. binyılın ikinci yarısında tekrar yerleşilen Kastri yerleşmesi yer alır (Maniatis vd., 2015: 820). Adanın karşısındaki kıyıda Mesta Nehri denize dökülür ve kıyıdan kuzeye ve kuzeybatıya doğru devam eden iki kara yolu tanımlanmaktadır (Leshtakov, 1996; 2009). Selanik Körfezi'nin M.Ö. 2. binyılda batıya doğru devam ettiği paleocoğrafik çalışmalar sırasında ortaya konmuştur (Fouache vd., 2008). Dolayısıyla Maydos ile bağlantı kurulan Selanik'teki Apsalos ve Kastanas yerleşimleri geçmişte kıyıya daha yakın bir konumdadır ve bu yerleşmelerin deniz kıyısına yakın olması Çanakkale ve Selanik arasında M.Ö. 2. binyılda denizsel ağların kullanılabileceğini göstermektedir.

Kuzey Ege'deki akıntı ve rüzgârlar adalardaki ve kıtadaki limanlara erişimi kolaylaştırmaktadır. Çanakkale Boğazı kenarındaki Maydos ile Selanik'teki yerleşmeler arasındaki kültürel benzerlikler iki bölge arasında deniz ulaşımı olduğunu desteklemektedir. Bu mesafeyi Tunç Çağı denizcilik teknolojisi ile doğrudan aşmak mümkün olamayacağı için güneyde olduğu gibi kıyı çizgisi ve adalar rotaların belirlenmesi için kullanılmış olmalıdır (Erdoğu, 2015). Kuzey Ege'deki M.Ö. 2. binyıl yerleşimlerinin konumları ve akıntılar değerlendirildiğinde Maydos'a uğrayan bir geminin en batı uçtaki Selanik'e ulaşması için iki ana rotanın olması gerekir. Bu rotalardan bir tanesi Gökçeada'nın kuzeyini, Semadirek'in güneyini, Taşoz'un güneybatısını ve Halkidiki Yarımadası'nın etrafını dolaşarak Selanik Körfezi'ne ulaşır. Kastri ve Mikro Vouni yerleşmelerinin konumları rotanın varlığını destekler. Bu rotanın alternatif versiyonu Halkidiki Yarımadası'nın kuzeyini karadan aşmak olabilir. Kuzey Ege'deki diğer ana rota Troia ve Limni arasındadır. Limni'den güneye doğru yönelen akıntılar yüzünden Batı Anadolu kıyılarından Troia'ya ulaşan denizciler buradan güneye dönmüş olmalıdır (Agouridis, 1997: fig. 5). Minos'tan itibaren güneyli tüccarların Kuzey Ege Adaları'na kadar ulaştıkları muhakkaktır, ayrıca Kuzey Ege'de M.Ö. 2. binyılda doğuda Trakya ile Batıda Makedonya'yı birbirine bağlayan bir deniz yolu ağı mutlaka olmalıdır. Kuzey Ege'deki denizsel ağın organizasyon şeklini ortaya çıkarmak ve ayrıca güneyli denizcilerin Kuzey Ege ile işbirliğini aydınlatmak için kapsamlı çalışmalar yapmak gerekmektedir.

Boğazların Geç Tunç Çağı gemi teknolojisiyle geçilemeyeceğini ve Karadeniz'deki Miken bulgularının ticari faaliyetler için yeterli olmadığını savunanlar mevcuttur (Boer, 2006/2007). Buna karşın Karadeniz ve Marmara kıyıları ile Uluburun Batığı arasında

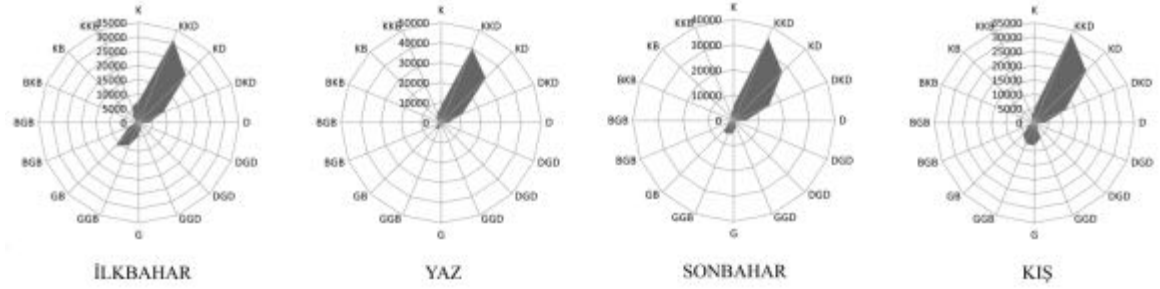
bağlantı kurulan öküzgönü şeklinde bakır külçeleri (Hauptmann ve Maddin, 2006: 135; Pulak, 2006; Leshtakov, 2007), törensel asa başları (Buchholz ve Weisgerber, 2006), Miken bağlantılı seramik ve küçük buluntular (Hiller, 1991) gemilerin boğazdan geçerek Karadeniz'e ulaştığının düşünülmesine yol açmıştır. Ayrıca boğazlardan geçebilmenin güney sektörlü rüzgârlara ve tecrübeye bağlı olduğu Tunç Çağı'nda Troia'nın gemilerin boğaz geçişinde uygun hava koşullarını beklemesi için liman hizmeti verdiği, aynı zamanda ticari dağıtım ve kontrol merkezi olduğu ileri sürülür (Korfmann, 1986a; 1995a; 1998; 2001b; 2006a). Benzer şekilde Maydos'un konumu ve Maydos'taki Batı Karadeniz bağlantılı bulguların olması Çanakkale Boğazı'nın denizsel ağlar tarafından kullanıldığına dair ihtimali daha da güçlendirmektedir. Bununla birlikte Maydos'un yer seçimi sadece boğazın denizden geçişini kontrol için değil, Trakya ve Anadolu'dan gelenlerin kontrolünü sağlamak için olabileceği de unutulmamalıdır.

Ege ve Karadeniz arasındaki iki bağlantıdan biri olan Çanakkale Boğazı'nın M.Ö. 2. binyılda deniz yolu ile aşıp aşılmadığını değerlendirebilmek için öncelikle boğazın jeomorfolojik özellikleri, rüzgâr ve akıntıları ile birlikte bu özelliklerin Tunç Çağı gemi teknolojisi ile aşıp aşılamayacağı hesaplanmalıdır. Ayrıca deniz yolu ile alternatif yolların zaman ve risk hesaplamaları karşılaştırılarak boğazın deniz yoluyla geçişi üzerine düşünülmelidir.

Güney Marmara Bölümü'nde yer alan Çanakkale Boğazı, genel olarak kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanır. Boğazın Avrupa yakasında Gelibolu, Anadolu yakasında Biga Yarımadası; güneybatısında Ege Denizi, kuzeydoğusunda Marmara Denizi yer almaktadır. Boğazın Marmara Denizi tarafında başlangıcı Gelibolu-Çardak Feneri, Ege Denizi tarafındaki başlangıcı ise İlyazbaba- Kumburnu arasındadır. Anadolu kıyısı 94 km, Avrupa kıyısı 78 km uzunluğundadır. Boğazın girinti ve çıkıntılı formu yüzünden akıntı ve rüzgârın etkisi değişmektedir. Boğazın en dar yeri Çanakkale –Kilitbahir arasında 1350 m, en geniş yeri Güzelyalı ve karşı kıyısında 8175 m'dir. Boğazın derinliği ise 50 m'yi aşmaktadır (İnandık, 1971: 109).

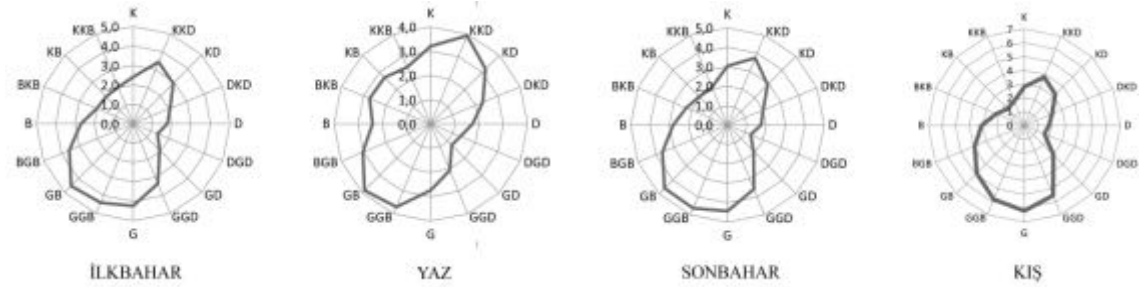
Çanakkale'de rüzgârlar genel olarak kuzeydoğu (poyraz) ve güneybatı (lodos) doğrultuludur (Şekil 1.2). Hâkim rüzgâr yönü kuzey-kuzeydoğudur, mevsimsel değişimlere bağlı olarak ikincil derece hâkim rüzgâr yönü kuzeydoğudur ve ikisi de yıl içinde en fazla temmuz ve ağustos aylarında esmektedir. Poyrazdan sonra en fazla rüzgârın estiği yön lodostur. Lodosun esme sıklığı en fazla Nisan ayında daha sonra Mayıs ve Mart

aylarındadır. Hâkim rüzgârın süresi ve hızındaki etmen kıyı alanlarının ve boğazın jeomorfolojik yapısından kaynaklanmaktadır. Boğazın kuzeydoğu-güneybatı istikametinde uzanmış olması, kıyı alanlarının yüksek kıyı karakterinde olması, Marmara ve Trakya'dan gelen hava kütlelerinin kanalize olması sebebiyle rüzgârların etkinliği mevcuttur (Doğaner, 1994: 134; Ilgar, 2007: 43).

Şekil 1.2. Çanakkale'de mevsimlere göre esme sayılarını gösteren rüzgar gülü (MGM Bülten verisi 1960-2013).

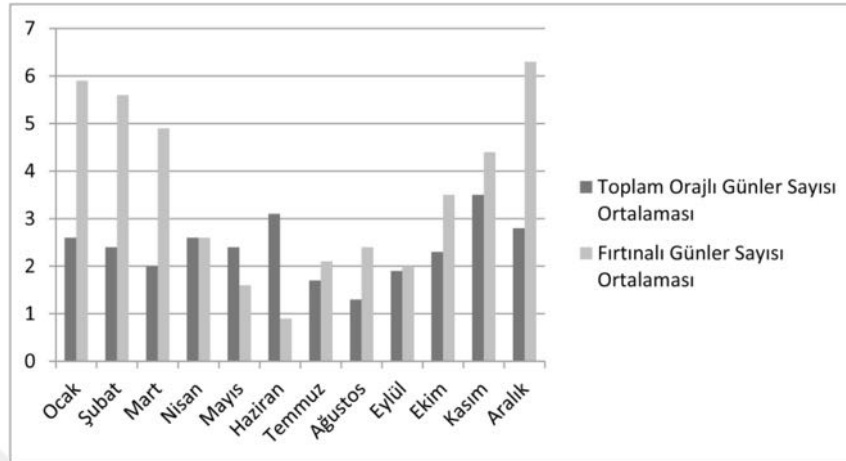
Çanakkale'de yıllık ortalama rüzgâr hızı 3,9 m/sn'dir. Kuzeykuzeydoğu ve kuzeydoğu yönlerinden esen rüzgârların yıllık ortalama hızları 3,7 ve 3,1 m/sn'dir ve ağustos ve temmuz aylarında hızları daha da artar (Şekil 1.3). Boğazda poyraz etkili olduğunda denizin akıntı hızı artmakta ama deniz kabarmamaktadır. Poyraz yazın frekansını (esme sıklığını), kışın hızını arttırarak bütün sene hâkim olarak eser.

Şekil 1.3. Çanakkale'de mevsimlere göre esme hızı (m/sn) ortalamalarını gösteren rüzgar gülü (MGM Bülten verisi 1960-2013).

Lodosun yıl boyu esme sayısı poyraza göre daha az olmasına rağmen esme hızı ondan daha yüksektir. Güney ile batıgüneybatı aralığındaki yönlerden esen rüzgârların hızları kuzeykuzeydoğu ve kuzeydoğu aralığından esen rüzgârlardan daha fazladır. Bu rüzgârlardan en şiddetlisi güneyden esen rüzgârdır ve rüzgârın yıllık ortalama hızı 6,3 m/sn'dir. Güney rüzgarı en şiddetli biçimde kış aylarında esmektedir (Şekil 1.3). Çanakkale'de her yıl ortalama 42 gün fırtına, 28 gün de oraj, bir başka ifadeyle gök

gürültülü fırtınaya, çoğunlukla şimşek ve gök gürültüsü ile yağmur veya dolu eşliğinde görülen hava olayı rastlanmaktadır (Şekil 1.4). Bu hava olayı boğazdan geçişi imkânsız hale getirmektedir.

Şekil 1.4. Çanakkale’de orajlı ve fırtınalı günlerin aylara göre ortalamasını gösteren grafik (MGM Bülten verisi 1960-2013).

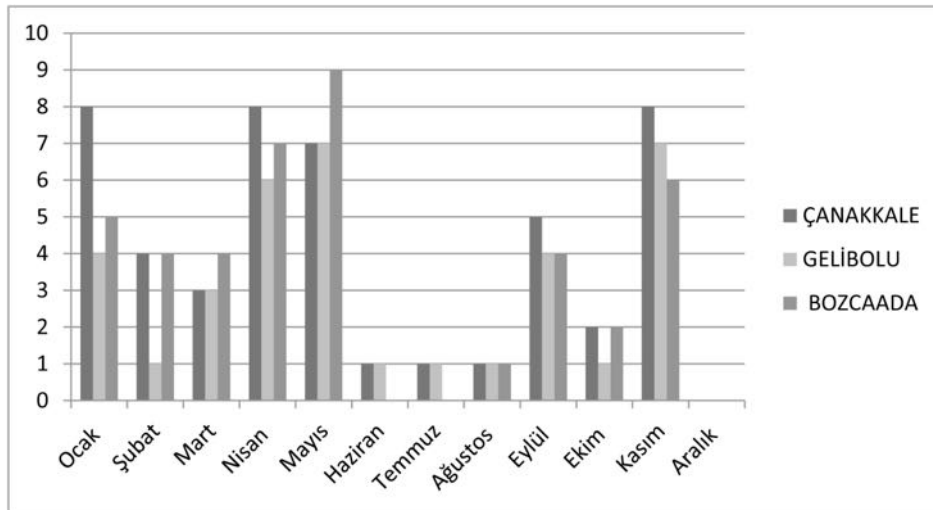
Çanakkale Boğazı’nda, Marmara Denizi ve Ege Denizi arasındaki düzey, tuzluluk ve yoğunluk farkından oluşan birbirine ters iki akıntı sistemi vardır. Bunlar alt ve üst akıntı olarak adlandırılırlar. Kuzeyden güneye doğru olan üst akıntı hâkim durumdadır. Boğazın girintili yapısı yüzünden, üst akıntının burunlara çarparak geri dönmesiyle ters akıntılar (anafor) oluşur (Doğaner, 1994: 127).

Üst akıntı Gelibolu’da başlar. Marmara’dan Ege istikametindeki üst akıntının hızı, boğazın daralan ve genişleyen yerlerine göre değişiklik gösterir. Boğazın 25-30 m’den itibaren daha derin yerlerinde hızı daha az olan Ege’den Marmara istikametindeki alt akıntı yer alır. Üst akıntının hızı 0.5-5 knot¹ arasında, alt akıntının hızı ise 0.1-0.6 knot arasında değişir. Poyraz estiği zaman üst akıntının hızı da artar (İlgar, 2002: 49). Akıntı bakımından en tehlikeli yer, boğazın darlaştığı Nara Burnu ve Kilye Koyu arasındadır. Burada akıntının hızı, kuvvetli kuzey rüzgârı estiğinde 4 knot’u bulmaktadır. Koylarda akıntının hızı 1,5 knot’un altına düşer. Kuvvetli ve devamlı lodos (GB) rüzgârı estiğinde üst akıntı kuzeye doğru yön değiştirir. Üst akıntının hâkim dalga yönü Ocak, Şubat aylarında kuzey yönünde iken, Nisan ayında Lodos rüzgârının etkisiyle zaman zaman güney yönlü olmasının

¹ 1 knot saatte 1 deniz mili hızı (1 deniz mili/saat=mph, 1 deniz mili =1852 m) ifade eder bu da yaklaşık olarak 1.85 km/saat’e (kph) karşılık gelir.

yanında genel olarak kuzey yönündedir. Diğer aylarda kuzeydoğu yönünde dalgalar hâkimdir. Dalga boyları ise genel olarak 0.6 m'dir; ancak Mart ayında maksimum değerlere ulaşır ve 3-9 m'lik dalga boyları saptanır (İlgar, 2002: 50).

Deniz yolu ile yolculuk edenlerin şüphesiz boğazların zor şartlarını biliyor olması gerekir. Güçlü rüzgâr ve akıntı yüzünden (Neumann, 1986) gemiler belli zamanlarda yol alabilir. Tunç Çağı'nın gemicilik teknolojisi düşünüldüğünde boğaza güneyden girmek için boğazın dışında uygun hava şartlarının beklendiği bir limanın olması gerekir (Korfmann, 1986b). Marmara Denizi tarafından akan üst akıntı ile birlikte kuzeykuzeydoğu ve kuzeydoğu aralığındaki rüzgârların estiği dönemlerde yelkenli gemi ile Ege'den Marmara'ya doğru boğazı geçmek olanaksızdır; ancak güney ve güneybatı aralığında esen rüzgârlar (Şekil 1.5), arkadan gelen rüzgârla hareket eden yelkenli gemilerin (kabasorta veya kare yelkenli) akıntıya karşı yol alabilmesini sağlamaktadır. Böyle bir durumda Çanakkale Boğazı'na güneyden girebilmek için uygun hava koşullarını boğazın yakındaki bir limanda beklemek gerekir (Korfmann, 2006a); ancak bu durum boğazı tanımayan yabancı tüccarlar için risk ve kazanç açısından düşünülmelidir. Bu yüzden başka bir ihtimal ise güneyli gemilerin ne zaman eseceği belirsiz olan güney rüzgârlarını beklemeyip mallarını boğazın girişindeki Troia gibi boğazın şartlarına hâkim limanlara yeniden dağıtım yapması için bırakması şeklinde de olabilir.

Şekil 1.5. Güney- Güneybatı aralığında, günlük ortalama rüzgar frekansını gösteren grafik (MGM Bülten verisi 2015).

Tim Severin'in 1984 yılında replika antik bir gemi ile Yunanistan'dan başlayıp Gürcistan'daki Kolchis bölgesine kadar Argonotlar'ın izlediği rotayı takip ederek

gerçekleştirdiği deniz yolculuğu Çanakkale Boğazı'nın geçişi hakkında önemli bilgiler vermektedir (Severin, 1987: 119-121). Severin 60 deniz mili kazanmak için Gökçeada'nın batısından Çanakkale Boğazı'na girer; ancak Çanakkale Boğazı'ndan gelen akıntı o kadar kuvvetlidir ki antik gemi ile boğaza giremez. Bu yüzden antik kaynaklarda belirttiği gibi Gökçeada'nın doğusundan dolanıp, Gelibolu Yarımadası'nın kıyı şeridini izleyerek boğaza girmeyi başarır.

Karadeniz tarafından gelen gemilerin Çanakkale Boğazı'nı geçmesi için rüzgâr ve akıntılar daha uygundur; ancak yine ters akıntılara dikkat etmek gerekir. Böylesi bir durumda kuzeyden gelen gemiler için Maydos'un konumu Ege'ye açılmadan önceki son uğrak yeri olarak düşünülebilir. Maydos'un hemen kuzeyinde yer alan Kilye Koyu doğal bir liman formundadır. Ayrıca 19. yüzyıla ait bir gravüre (Şekil 1.6) göre o dönemin limanı günümüz feribot iskelesinin güneyindeki doğal bir burnun olduğu yerde olmalıdır. Ancak Tunç Çağı limanları ile ilgili bir çalışma henüz yapılmamıştır.

Şekil 1.6. Eceabat ve Kilye Koyu'nu gösteren gravür (Choiseul-Gouffier 1822).

Boğazı geçebilmek için Maydos gibi yerleşimlerin bekleme, sığınma, alışveriş imkânı sunmasının yanında gemiler için bariyer olma ihtimali de vardır. Yakın zamana kadar boğaz üzerinde yer alan askeri amaçlı yapıların ortak özelliği karşılıklı inşa edilmesidir. Boğazın iki yakasına karşılıklı inşa edilen kaleler, bataryalar denizde yol alan araçların geçişini kontrol etmek veya onları engellemek amacıyla taşımaktadır. Benzer bir yapılaşma Tunç Çağı'nda da uygulanmış olabilir (Sazcı, 2012b). Erken Tunç Çağı'nda

doğal bir koy kenarında bulunan Troia II yerleşmesi ile Morto Koyu yakınındaki Karaağaçtepe (Demangel, 1926) boğazın girişini kontrol altına alarak zenginleşmiştir (Sazcı, 2007). Ancak daha sonra deniz seviyesinin alçalması ve Dümrek ve Karamenderes nehirlerinin getirdiği alüvyonlar yüzünden Troia'nın önündeki koy Troia III'den itibaren bataklık haline gelmiştir (Kayan vd., 1980; Kayan, 2001; 2002). Limanın kapanmasının ardından Troia fakirleşmeye başlamış Karaağaçtepe ise aynı dönemde terk edilmiştir (Sazcı, 2012b: 15).

Söz konusu dönemden sonra, M.Ö. 2. binyılın başından itibaren Maydos Kuzey Ege kültürleriyle etkileşim içine girer. Bundan dolayı Maydos'un bu kültürlerle aynı organizasyon içinde yer aldığı ve belki de Troia'nın zayıfladığı bir dönemde boğazda etkin bir hale geldiği söylenebilir. Ancak liman yerleşimi olmanın avantajı ve sonucu zenginleşmekse Maydos'un Troia kadar güçlü ve zengin olup olmadığı bilinmemektedir. Ayrıca M.Ö. 2. binyılın ilk yarısında Maydos ile birlikte boğazı kontrol altında tutmak için karşı kıyıda (Anadolu yakası) bir yerleşimin daha olması gerekir.

M.Ö. 2. binyılın ortalarından itibaren Troia Ege Denizi kıyısındaki Beşiktepe Koyu'nu liman olarak kullanmaya başlar (Korfmann, 2006a: 4-8). Bu yeni dönemle birlikte Troia yeniden yükselir ve zenginleşir. Manfred O. Korfmann (1995a) bu dönemde Troia'nın stratejik konumu nedeniyle diğer yerleşmelere baskın gelen bir denetleme işlevi üstlendiğini düşünmektedir. Maydos'un Troia'nın yükseldiği dönemlerdeki kültürel durumu ise belirsizdir.

1.3.2. Karasal Ağlar

Karasal ağlar tarih öncesinde sürekli yer değiştiren insanlar tarafından topografyaya uygun olarak belirlenen, herhangi bir araç gerektirmeden de yol alınabilen, uzmanlık gerektirmediği için diğer ağlara göre daha yaygın kullanılan bu yüzden de nesilden nesile aktarılan ve ortak hafızaya alınan bir bilgi birikimidir. Tarih öncesi dönemlerde kullanıldığı iddia edilen ve Roma Dönemi'nde varlığı kanıtlanan bazı yolların hala günümüzde kullanılmaya devam edilmesi de bilgi birikimin ve topografyanın önemini göstermektedir. Karasal ağlar yürüyüşe ve hayvanların geçişine uygun topografyaya sahip, kestirme ve güvenli olmalı, su kaynaklarının yakınından geçmeli ve gerektiğinde belli noktalarda konaklama ve besin imkânı sağlayan yerleşimlere sahip olmalıdır.

Anadolu'dan Trakya'ya ve Kuzey Yunanistan'a bağlanan, ticari karasal ağlar önceki çalışmalarda ortaya konmuştur (Şahoğlu, 2005; Efe, 2007; Leshtakov, 2009). Erken

Tunç Çağı'nda Kilikya'dan Çanakkale Boğazı'na ulaşan karasal ağlar, doğal geçitleri takip etmiş, Orta Anadolu ve İç Batı Anadolu'da çeşitli rotalara ayrılmıştır (Şahoğlu, 2005: 345, fig. 1; Efe, 2007: fig. 17a). Bu rotaların bazı kolları Batı Anadolu'da kıyılara dik uzanan dağların arasındaki doğal geçitleri kullanarak Ege Denizi kıyılarına ulaşır. Kuzeybatı Anadolu'ya doğru devam eden bir rota ise Eskişehir Ovası üzerinden batıya doğru dönerek Çanakkale Boğazı'na kadar devam eder. M.Ö. 2. binyılın ilk çeyreğinde Assur'dan Orta Anadolu'ya eşek kervanları ile seyahat eden tüccarların, Anadolu kralları ile yapmış olduğu anlaşmalar, karasal ağların organizasyonu hakkında detaylı bilgiler vermektedir (Donbaz, 1997).

Anadolu'nun karasal ticaret ağı (Şahoğlu, 2007; Efe, 2007) Çanakkale Boğazı'nın karşı kıyısında Balkanlar'a doğru devam etmektedir. Kanlıgeçit'te yapılan çalışmalar buranın Erken Tunç Çağı III'te Anadolu kültürüne bağlı bir yerleşim olduğunu ortaya koymuştur (Özdoğan, 1998: 78). Krassimir Leshtakov'un çalışmaları Anadolu ve Suriye özellikleri gösteren seramiklerin Yukarı Trakya'ya kadar ulaştığını göstermekle (1996; 2002; 2004) kalmamış aynı zamanda karasal ağların da bu bölgelere kadar devam ettiğini de ortaya koymuştur (1996; 2007; 2009). Tunç Çağı'nda Anadolu'dan Trakya'ya devam eden karasal ağlar Çanakkale ve İstanbul boğazlarından karşıya geçildikten sonra iki ana rota halinde devam eder (Korfmann, 2001b). Birincisi kuzeybatı doğrultusunda devam ederek Balkan Dağları'nı aşar, ayrıca bu rotanın farklı kolları da bulunur. İkincisi batı doğrultusunda devam ederek Kuzey Ege kıyılarını dolaşır (Leshtakov, 2007; 2009). Birinci karasal ağ İstanbul'dan başlayıp Bulgaristan'da Sofya'yı geçerek Belgrad'a ulaşan güneydoğu-kuzeybatı doğrultulu, Roma Dönemi'nde Via Militaris veya Via Diagonallis olarak anılan yol ile örtüşmektedir. Kuzey Ege'de kullanılmış olabilecek bir diğer karasal ağ da doğuda İstanbul'dan başlayıp batıda Selanik üzerinden Adriyatik kıyısına ulaşan Roma Dönemi'nde Via Egnatia olarak bilinen yol ile örtüşmektedir (Leshtakov, 2009: 56).

M.Ö. 3. binyılda tekerlek ve araba Yakınoğu'dan Avrupa'ya kadar yayılır (Anthony, 2007: 74). Güneydoğu Avrupa'da arabanın taşımacılıkta kullanılmaya başlanması (Bondár, 1990) ile akarsu ağlarının alternatifi haline gelen karasal ağlar aynı zamanda yeni organizasyonların oluşmasına da neden olmuştur. Tunç Çağı'nda Mureş'deki Pecica Şantul Mare'de at kemiğinin yoğunluğu (O'Shea vd., 2006: 216), ayrıca tekerleklerin ve kilden araba modellerinin yaygın olarak görülmesi yerleşmenin önceden var olan nehir bağlantısının yanı sıra, ortaya çıkmakta olan kara ticaretinde aktif bir

katılımcı olduğunu ortaya koymaktadır (Harding, 2000: 164; O'Shea, 2011: 170). Kara yolu taşımacılığı ilgili başka bir öneri de öküzgönü külçelerin şekli sebebiyle üretilmiştir. Cemal Pulak'ın önerisine göre ortalama 25 kg ağırlığındaki, dört köşesinden uzatılan tutamakları olan bakır külçelerin şekli kaldırmak, taşımak ya da yük hayvanına sıkıca bağlamak ve hayvan üzerinde uzun mesafelere kolayca taşımak ihtiyacından geliştirilmiştir. (Pulak, 1988: 8; Pulak, 2006: 64; Bass, 2006: 306).

Karasal ağlar tarih öncesinde akarsu ağları ile birlikte kullanılmıştır. Özellikle ulaşım elverişli, debisi alçak ve düzenli rejime sahip Avrupa'daki nehirler üzerinde kurulan akarsu ağları kimi alanlarda kesintiye uğrar. Nehrin hızlı aktığı yerlerde, iki nehir veya göl arasındaki bağlantılarda ulaşımı devam ettirmek için karasal ağlar devreye girer (O'Shea, 2011).

1.3.3. Akarsu Ağları

Arkeolojik kanıtlar Avrupa'daki akarsu ağlarının Tunç Çağları'nda kullanıldığını gösterirken, günümüzde hala devam eden nehir taşımacılığı doğal çevrenin o zamandan beri fazla değişmediğini ifade etmektedir. Akarsu ağları insanları hızlı bir şekilde birbirine bağlayarak etkileşimi hızlandırır, aynı zamanda taş ve cevher gibi hacimli ve ağır malzemelerin taşınması için de uygundur (O'Shea, 2011: 162). M.Ö. 2. binyılda büyük akarsu ağları, nehirlerin veya kollarının ulaştığı en uç noktalardan denizlere kadar devam eder ve iç bölgelerdeki kültürlerle deniz aşırı toplumlar arasında bağlantı kurulmasına vesile olur.

Akarsu ağları sadece ulaşım ve malları taşıma için değil aynı zamanda bilgi alışverişi sağladığı için kültürel bir işleve de sahiptir. Nehirler hareketi bir yandan kolaylaştırırken bir yandan da engelleme özelliğine sahiptir, bu yüzden günümüzde olduğu gibi kültür grupları arasında doğal sınır oluşturmaktadır (O'Shea, 2011: 162). Nehirler aynı zamanda kültürler arasında etkileşimi hızlandıran, uzak mesafedeki toplulukların birbirinden haberdar olmasını ve gruplaşmasını sağlayan bir etkiye sahiptir (Howey, 2007: 1843). Dolayısıyla karasal ağlara göre hızlı erişim imkanı sağlayan akarsu ağlarının sosyal etkileşim ve karmaşıklığın gelişimi üzerinde önemli bir etkisi olduğu giderek daha fazla kabul görmektedir (Davison vd., 2006; Kiss, 2011; O'Shea, 2011: 162).

Bazı nehirler kesintisiz erişim sağlamaz, dolayısıyla nehir üzerinde duraksama yapılan yerler stratejik konuma sahiptir. Nehrin daraldığı ve hızlı aktığı yerler, göl ile nehir arasında geçiş yapılması gereken yerler, iki akarsuyun birleştiği yerler veya nehir ağızları

stratejik açıdan önemlidir. Örneğin Vardar ve Morava nehirleri arasında olduğu gibi bazı alanların yaya olarak geçilmesi gerekir. Bu gibi önemli yerlerde gemi veya salın durdurulması ve gerekirse taşınması için zaman zaman karasal bağlantılara, karasal bağlantıları kontrol etmek için de yerleşimlere ihtiyaç oluşur (O'Shea, 2011: 162). Zaruri bir ihtiyacı karşılayan bu yerleşimler hareketi izleyen ve kontrol eden bir pozisyona yükselir. Geçiş yerleri aynı zamanda akarsu ağı içinde farklı organizasyon biçimlerinin koordineli bir şekilde yürütüldüğünü de göstermektedir. Ayrıca Tunç Çağı boyunca Karpatlar'daki önemli akarsu ağları malların taşınmasını sağladığı ve bu ağların kontrolünün komşu topluluklar arasında itiraza yol açtığı, bu yüzden de kara ticaretinin geliştirildiği ve karasal ağların akarsu ağlarının yerini aldığı önerilir (O'Shea, 2011: 161).

Akarsu taşımacılığında basit bir dümen sistemi ile bile yön verilebilen sal, kayık veya gemi gibi araçlar, navigasyon bilgisi gereksinmeksizin akıntıya bırakılarak yolunu bulabileceği ileri sürülür (Leshtakov, 2007: 455; Kiss, 2011: 231-233; O'Shea, 2011: 162). Nehir yolculuğunda açık denizcilikteki gibi yön bulma bilgisini gerektirmez. Hırvatistan Darda yerleşmesinde Orta Tunç Çağı'na tarihlenen, yanlarındaki deliklerden ahşap kürekleri olduğu anlaşılan kilden bir tekne modeli (Kiss, 2011: 231, fig. 8.1) ile Erken ve Orta Tunç Çağı'na tarihlenen tekne modelleri bilinmektedir (Oravec, 2013). Meriç Nehri'nde yüksek su seviyesi sezonunda Gelidonya ve Uluburun'dan bilinen gemilerin nehrin ortasından akıntıya karşı bile seyredebileceği öne sürülmektedir (Leshtakov, 2007: 455).

Orta ve Güneydoğu Avrupa'ya yayılan birbirinden farklı kültür grupları Tuna Nehri ve kolları sayesinde birbiriyle dolaylı veya dolaysız bir iletişime geçmiştir (Dietrich, 2010). Kuzey Ege'deki Tunç Çağı kültür gruplarının Tuna akarsu ağına bir şekilde katılım sağladığı muhakkaktır ve Geç Tunç Çağı'ndan itibaren Tuna Nehri'nin kültürler arasındaki etkisi Baltık Denizi'nden Ege Denizi'ne kadar takip edilebilmektedir (Kiss, 2011: 225-226). Ege ile Tuna'yı birbirine bağlayan en kestirme yol şüphesiz Vardar- Morava- Tuna bağlantısıdır (O'Shea, 2011). Morava Tuna ile birleştikten sonra akarsu ağı kuzeybatıdaki Tisa Nehri'ne yönelir. Tisa Nehri, kolları (Mureş, Körös ve Szamos) ile birlikte Doğu Macaristan ve Transilvanya arasındaki iletişimi sağlamaktadır (Kiss, 2011: 226; O'Shea, 2011). O'Shea'ya göre buradan Orta Avrupa'ya bir kara yolu bağlantısı vardır (2011: fig. 3). Gabor Ilon da Tozseg'in kuzeyinden Tuna'ya doğru devam eden bir rotayı tanımlar (2014: 34, fig. 7).

Transilvanya kaynaklarına bağlanan tek makul akarsu ağı Mureş, Körös ve Tisa değildir. Orta Romanya'dan gelen bu rota Oltu Nehri üzerinden devam ederek güneyde Tuna ile birleşir. Tuna'ya giden bu rotanın Tisa rotasından oldukça farklı şekilde işlev gördüğü ve doğrudan Karadeniz'e yöneldiği, çünkü Oltu Nehri Tuna ile birleştikten sonra akıntının hızlandığı Demirkapı'dan geçerek Morava'ya gitmenin zor olacağı belirtilmektedir (O'Shea, 2011: 170).

Tekrar Kuzey Ege'ye dönülecek olunursa Vardar dışında akarsu ağı olarak kullanılan diğer nehirler batıdan doğuya doğru Struma, Meriç ve Tunca nehirleri olarak tespit edilmiştir (Lesthtakov, 2009). Trakya'da Meriç ve Tunca nehirlerinin taşımacılıkta kullanıldığına dair Erken Neolitik'ten itibaren kanıtlar mevcuttur, ayrıca Yukarı Trakya'ya ulaşmanın en kolay yolunun Meriç Nehri olduğu ve 19. yüzyılın ortalarına kadar Edirne'den Ege Denizi'ne akarsu taşımacılığı yapıldığı belirtilir (Leshtakov, 1996: 251; 2007; 2009).

1.4. Bölüm Sonu Değerlendirmesi

İletişim insanların varlığını sürdürebilmesi için gerekli her türlü bilginin aktarımını sağlar. Bu yüzden de ilk insanlardan itibaren grup içinde veya gruplar arasında iletişim yaşamsal bir dürtü haline gelmiş olmalıdır. Arkeolojide iletişim konusundaki çalışmalar, farklı yerlerde ve aynı dönemde meydana gelen benzerliklerin nedenini birbirinden haberdar olmalarına bağlayanlar sayesinde uzun süredir devam etmektedir. Benzerlik gösteren veya taklit olduğu kabul edilen buluntuların yanında kökeni belli olan bir bulgunun da farklı bir yerde ele geçmesi iletişim ile ilgili bir konudur. İletişimle birlikte kurulan ilişkiler akraba veya birbirine yabancı olan grupları zamanla birbirine yakınlaştırır veya rekabet içine sürükler; ancak her halükarda onları birbirinden etkilendikleri ve sonunda değiştikleri bir sürecin içine sokmaktadır.

Doğanın insanlara fiziksel ihtiyaçlarını karşılamasının yanında sunduğu diğer bir hizmet de kültürel kimliğin oluşmasını sağlamasıdır. Toplumların yaşamsal pratikleri, yaşamı algılayışları, sosyo-ekonomik yapıları, inanç sistemleri gibi kültürel kimliği oluşturan her türlü özelliğin yaşanılan çevre ile ilgisi vardır. Bununla birlikte kültürlerin biçimlenmesinde veya dönüşmesinde diğer önemli faktör, farklı bilgi birikimlerine sahip kültürlerin birbirleriyle bağlantıya geçmesidir. Bu yüzden de iletişimin kültür tarihini açıklamak açısından önemi büyüktür.

Erken Hellas II'nin sonunda veya Erken Tunç Çağı II'den sonra Kıta Yunanistan ve Batı Anadolu kıyılarını içine alan bölgede iletişime bağlı olarak gelişen bir sistemin varlığı söz konusudur. Nedeni, yöntemi, şekli ne olursa olsun neticede farklı yerleşimler veya toplumlar arasında kurulan iletişim açık şekilde bir sistemin kurulmasına veya gelişmesine ön ayak olmuştur. Merkezileşmenin aynı zamanda farklı yerlerde birden ortaya çıkması iletişimin bir sonucudur; ancak fikrin önce bir yerden çıkması, sonra iletişimle kuvvetlendirilmesi ve sonra da yayılması beklenir. Ege toplumlarında merkezi otoritenin nasıl ortaya çıktığına dair arkeolojik verilere dayanılarak teoriler üretilmiştir. Bu teoriler önceleri dışardan gelen etkilere dayandırılrsa da sonraları yerel gelişmelere odaklanmıştır. Ancak birbirine komşu bölgelerdeki toplumların etkileşimine vurgu yapanlar da vardır (Renfrew, 1986; Cherry, 2013: 107-112). Birbiri ile düzenli ve sürekli iletişim kurma imkânı bulan komşu toplulukların arasındaki basit ilişki düzeyi ilerledikçe yeni gereksinimler, sonra ilişkinin sürdürülmesi için gerekli görevler ortaya çıkar, daha sonra bu gereksinimler yerine getirilmeye başlandıkça sosyal organizasyon ağı kurumsallaşmaya doğru gelişim gösterir. Farklı bir grup ile anlaşabilmeyi sağlayan ortak çözümler veya bir grubun var olan çözümlere uyum sağlaması birbirine benzemeye, bu sistemin gerektirdiği mertebeler rekabete ve sonunda da merkezi otoritenin ortaya çıkışına sebep olur. Dolayısıyla merkezi otorite olarak tabir edilen toplum yapısını, etkileşim odaklı modellerle yani ortak bir geçmişe sahip ve birbirine yakın coğrafya üzerinde yaşayan toplulukların ulaşım ağı teknolojilerini geliştirip birbirleriyle iletişim sıklıklarını çoğaltarak daha etkili bir etkileşim içine girmeleri ile açıklamak daha akılcıdır.

Bir yerleşimde aşağı ve yukarı şehir planlaması, anıtsal yapılar ve özel fonksiyonlu mekânlar, ölü gömme geleneklerindeki farklılıklar ve zengin ölü hediyeleri, prestij objeleri gibi nadir ve dönem algısına göre kıymetli nesnelere hem ayrıcalığa sahip bireylerin varlığını hem de sınıf ayrımı olduğunu göstermektedir. Bunlarla birlikte zanaatkarlık eseri ürünler, atölyeler, farklı kaynaktan gelen hammaddeler ve ithal ürünler, mühür ve mühür baskıları, ölçü birimleri, ortak depo alanları, farklı kültürlerle etkileşimi gösteren buluntular gibi veriler de sınıfsal ayrımı göstermesinin yanında yerleşim içi ve topluluklar arası organizasyona dair kanıtlar sunmaktadır. Ayrıca savunma sistemleriyle kuvvetlendirilmiş yerleşimler ve silahlar da rekabet ortamını ve askeri tecrübeyi göstermektedir (Eslick, 1988; Cosmopoulos, 1995; Şahoğlu, 2005). Ege Dünyası'nda bu tür arkeolojik bilgilerin yoğunlaştığı dönem hiç şüphesiz M.Ö. 3. binin ortalarından sonradır. Bu yüzden de farklı kültürlerle sahip fakat uzun süredir birbiriyle bir ilişki yürüten

Kıta Yunanistan, Ege Adaları ve Batı Anadolu'da eş zamanlı olarak merkezi otoritenin ortaya çıkışı kanıtlanabilmektedir.

Batı Anadolu'da M.Ö. 3. binyılın ikinci yarısında çoğunlukla bağımsız megaron yapı tipinde veya çok odalı kompleks yapı tipinde, yukarı şehrin merkezindeki özel işlevli yapılar, merkezi otoriteyi temsil etmektedir. Özel işlevli yapıların iç sur içinde yer alması, diğer mekânlardan yapısal, biçimsel ve buluntu çeşidi olarak farklılıklar göstermesi arkeolojik açıdan belirleyicidir. Aynı zamanda bu yapıların, farklı uygulamalara sahip olsa da Batı Anadolu'nun kıyı ve iç bölgelerinde merkezi avlu etrafında yanyana dizilen yerleşim planının merkezinde yer almaları benzer kültürel geçmişi akla getirmektedir. Bu yerleşim planı Manfred O. Korfmann (1983) tarafından "Anadolu Yerleşim Planı" olarak adlandırılmıştır. Yerleşim planı bakımından Batı Anadolu'dan farklı bir gelişim gösteren Kıta Yunanistan'da aynı dönemde (Erken Hellas II sonu) merkezi otoritenin varlığı koridorlu ev olarak adlandırılan mimari yapılarda kendini göstermektedir.

Güzergâhlar sürekli yer değiştiren insanların tecrübeleri sayesinde nesilden nesile aktarılan bilgi birikimleri sonucu oluşturulmuştur. Akrabalar arasında veya yeni tanışan farklı grupların arasında gelişen ilişki düzeyi güzergâhlar sayesinde devam etmiştir. Çağlar boyunca doğal koşullara uygunluğa göre şekillenen güzergâhların üzerine sonradan bir yerleşimin kurulması ise ticaret ve ulaşım için kullanılan ağların gereksinimlerini karşılama ile ilgili olmalıdır. Bu bağlamda Maydos'un hem Asya ve Avrupa kıtalarını hem de denizleri birbirine bağlayan Çanakkale Boğazı kenarında yer alması da belirli bir iletişim ağı üzerinde yer alma durumu ile ilgili olabilir.

Denizsel ağların kullanılması Ege Dünyası'nda ilerlemenin önünü açmış, merkezi otoritenin oluşmasını hızlandırmıştır. Ege Denizi'nde suların yükselmeye başlaması uygarlığın gelişimi için önemli basamaktır. Suların yükselmesi yüzünden farklı yerlere dağılan akrabaların veya tanışık grupların arasındaki ilişkilerin devam etmesi yeni çözümlerin geliştirilmesine bağlıdır. Bu yüzden de denizi aşmak isteyen Egeliler gemi ve seyir teknolojisini geliştirmek zorunda kalmış ve Tunç Çağları'nda bu konuda başarılı olmuştur. Denizcilik faaliyetlerinin gelişmesi erişimi hızlandırmış, böylece ilişkiler devamlı hale gelerek etkileşimi kuvvetlendirmiş bu da Ege Dünyası'ndaki toplulukların değişmesini ve ortak bir paydaya doğru evrilmesini sağlamıştır. Bununla birlikte Batı Anadolu, Adalar ve Kıta Yunanistan arasında merkezi otoritenin eş zamanlı ortaya çıkmasının ardında, birbirine karşı belli bir bağlılığı olan, değişime açık veya değişime

zorlanan toplulukların arasındaki bir etkileşimin var olabileceğini de göz ardı etmemek gerekir. Arkeolojik bulgular bu dönemdeki ilişkinin ticari faaliyetlere odaklandığını göstermektedir. Ticari organizasyonun sağladığı işbirliği, hammadde ihtiyacını karşılamak üzere yeni yerlerle işbirliği oluşturma veya koloni kurma, var olan sistemin büyümesine ve kurumsallaşmasına neden olmuştur. Denizsel ağların bu sisteme en büyük katkısı hızlı erişim, az masraf ve daha düzenli bir ortam sunmasından ileri gelmektedir. M.Ö. 2. binyılda Minos ardından Miken devletleri Ege Denizi'nden Akdeniz'e uzanan denizsel ağlarda etkin rol oynamış, Mikenler Geç Tunç Çağı'nda Karadeniz'e devam eden denizsel ağlar üzerinde doğrudan veya dolaylı bir şekilde yer almıştır.

Kurulduğu dönemde Çanakkale Boğazı girişinde doğal bir koy kenarında yer alan Troia'nın M.Ö. 3. binyıl ortalarına doğru Ege kültürleriyle bağlantı kurduğu ve zenginleştiği arkeolojik verilerle desteklenmektedir. Deniz yolu ile boğazı geçmek isteyenlerin boğazların zor şartlarını mutlaka biliyor olması gerekir. Özellikle güçlü rüzgâr ve akıntı yüzünden gemiler Ege tarafından sadece güney rüzgârının estiği belli zamanlarda boğaza giriş yapabilir. Bununla beraber boğazı geçebilmek için özel bir bilgi ve deneyim gerekir. Günümüz teknolojisiyle bile zor bir güzergâh olan boğazlardan Tunç Çağı'nda bölgeye yabancı denizcilerin kolayca geçmeleri beklenmemelidir. Bu nedenlerden ötürü boğazlarda özellikle güneyden kuzeye doğru hareket eden gemiler için farklı organizasyon biçimlerine ihtiyaç duyulmuş olmalıdır. Dolayısıyla boğaz kenarında yaşayan ve boğazı tanıyan toplumların denizcilere rehberlik etmesi veya yüklerin boğaz girişlerine bırakılıp yerel denizcilere taşınması ihtimalleri de değerlendirilmelidir. Bununla birlikte boğazın Ege tarafındaki girişinde olan Troia, boğazı geçmek isteyen denizcilerin uygun rüzgârı bekledikleri veya mallarını buraya bıraktıkları önemli bir konumda bulunmaktadır.

Karasal ağlar en erken zamanlardan beri hareket halinde olan insanların tecrübesi ile oluşmuş ve kullanılmıştır. Karasal ağlar belli bir aracı kullanmaya gerek olmadan yaya olarak da yol kat edilebileceği için bir uzmanlık gerektirmez. Ancak diğer ağlara göre daha yavaş ve masraflıdır. Karasal ağların Anadolu ve Trakya'da sistemli olarak kullanıldığına dair ilk veriler Erken Tunç Çağı'ndan gelmektedir. Yakınoğu'dan Anadolu'ya oradan Batı Anadolu ve Trakya'ya kadar uzanan, farklı kültürler arasında ticarete dayalı geliştirilen karasal ağlar ile Ege Dünyası'nda merkezi otoritenin ortaya çıkması zamansal olarak birbirini takip etmektedir. Karasal ağlar akarsu ağları ile birlikte kullanılır. Balkanlarda arabanın ve atların taşımacılıkta kullanılmaya başlaması ile birlikte Orta Tunç

Çağı'nda karasal ağlar ile akarsu ağları arasında bir rekabet ortamı olduğu söylenebilir (O'Shea, 2011).

Avrupa'da taşımacılığa elverişli olduğu için uzak mesafeler arası ulaşımında tercih edilen en eski yöntem akarsu ağlarıdır. Erken Neolitik'ten itibaren akarsu ağlarının kullanıldığını gösteren arkeolojik kanıtlar mevcuttur. Akarsu ağlarının açık denizlerdeki gibi yön bulma zorluğu yoktur, hızlı erişim olanağı sağlar ve ağır hacimli yüklerin taşınmasında karaya göre daha avantajlıdır. Uzak mesafeler arasındaki kültürlerin iletişime geçmelerini hızlandırarak kültürel etkileşimin yaşanmasını, kültür gruplarının oluşmasını sağlar (O'Shea, 2011). Akarsu ağları yeryüzü şekillerine bağlı olarak kesintilere uğrar, bu durum stratejik öneme sahip yerleşmelerin oluşmasına ve akarsu ağlarının bu bölgelerin karasal bağlantılarını ve geçiş organizasyonlarını yöneten gruplarla işbirliği içinde olmasına neden olur. Geç Tunç Çağı'nda Mikenler ile Avrupa kültürleri arasında gelişen ticari ilişkilerde akarsu ağları kullanılmıştır (Harding, 1984; 2000; Bouzek, 1985; Czebreszuk, 2007). Akarsu ağından gelen gemileri nehir ağzında durduran yerleşmeleri Kuzey Ege'de denizsel ağı kontrol eden kültürler organize ediyor olmalıdır. Çünkü Avrupa'da Tuna Nehri ve kollarını kullanan toplumlar Güney Ege'ye ulaşmak için önce Kuzey Ege'den geçmek zorundadır ve M.Ö. 2. binyılın başından itibaren Kuzey Ege'de ticari faaliyetler gelişmeye başlar (Leshtakov, 2009: 59). Dolayısıyla Mikenler'in Avrupa'ya ulaşması Kuzey Ege'de organize olan kültürlerle işbirliği içinde olmasına bağlı olmalıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

MAYDOS KİLİSETEPE HÖYÜĞÜ

Çanakkale iline bağlı Eceabat ilçesinin merkezinde yer alan Maydos'ta (Şekil 2.1) 2010 yılından itibaren yürütülen arkeolojik kazı çalışmalarının ilk sonuçlarına göre, höyük M.Ö. 3. binyıldan M.S. 20. yüzyıla kadar iskân görmüştür. Yerleşim yazılı kaynaklarda, gravür ve fotoğraflarda, bilinen antik çağdan günümüze kadar neredeyse aynı isimle anılmıştır. M.Ö. 5. yüzyılda Madytos/Mάδυτος, (Heredotos: 7.33; 9.120), 18. yüzyıl sonuna ait gravürde Maitos, 19. yüzyıl başına ait gravürde Maito (Choiseul-Gouffier, 1822), 20. yüzyılın başına ait fotoğraflarda Maitos, Madytos, Maditos adı geçmektedir. Ayrıca çeşitli kaynaklarda ve zamanlarda Myndos, Maidos, Madyta, Maita, Hagios Dimitrios, Maydos Kale ve son olarak da Eceabat isimleri ile anılmıştır (Sazcı, 2008: 4).

Şekil 2.1. Maydos'un konumunu gösteren hava fotoğrafı.

Eceabat'a dair ilk yazılı belge M.Ö. 8. yüzyıla aittir ve bu dönemin varlığı kazı çalışmalarıyla kanıtlanmıştır. Bu tarihten sonraki yazılı belgeler şehrin sürekli farklı yönetimlerin kontrolü altına girdiğini göstermektedir. Maydos'un bir Thrak yerleşimi olduğu (Tomaschek, 1893: 66; Ebert, 1928: 204-205), sonraları M.Ö. 8 ve 7. yy'da Lesbos'tan gelen Aeollerin bir kolonisi haline geldiği (Ps-Skymnos: 709; Beloch, 1912: 255) yazılı kaynaklardan bilinmektedir. Daha sonra kısa bir süre Pers egemenliğine

(Herodotos VII: 33) sonra da M.Ö. 5. yüzyılda Atina idaresine girmiş (Ebert, 1928: 204-205), ardından bağımsızlığına kavuşmuş (IG II 701), sonra kendi isteği ile M.Ö. 200 yılında Makedon krallığına dâhil olmuştur. Roma İmparatorluk Dönemi'nde yok olan Sestos şehrinin yerini almış (Sazcı, 2008: 5), Erken Bizans Dönemi'nde Ereğli metropolitliğine bağlı bir piskoposluk merkezi, 11. yüzyılda metropolis (Çaylak Türker, 2008), son olarak da 14. yy'da Osmanlı Devleti hâkimiyeti altına girmiştir (Sazcı, 2008: 5).

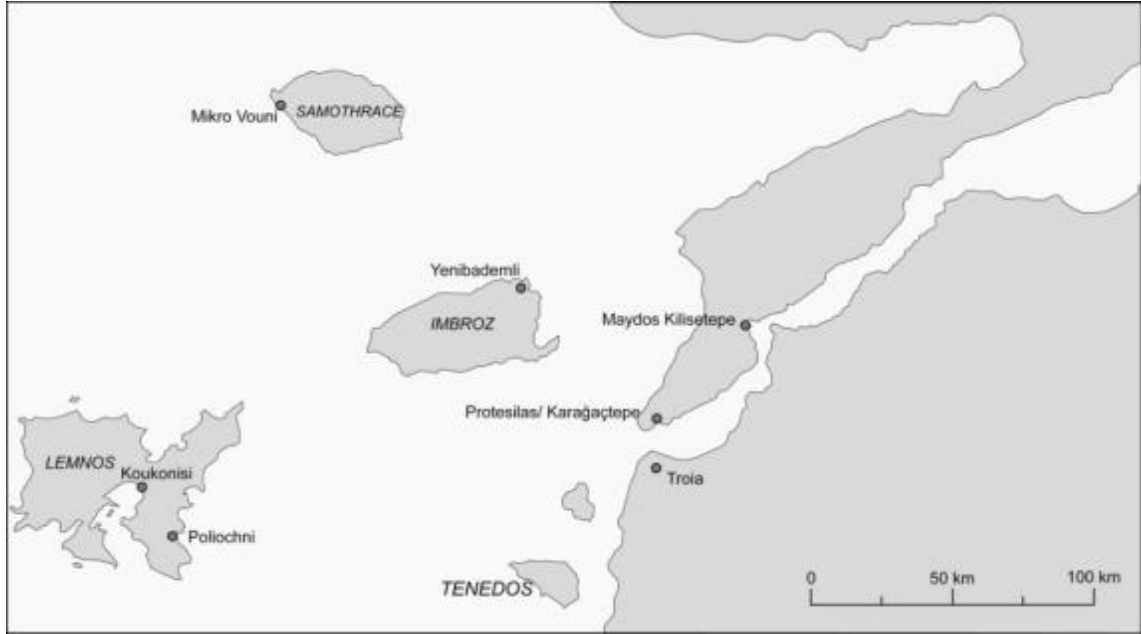
Günümüzde Eceabat olarak bilinen Maydos yerleşiminin 1920'lere kadar nüfusunun çoğunluğunu Rum halkı oluşturmaktaydı. O dönemin halkı höyüğün etrafına yerleşmiş, Ortodoks kilisesi ve kilisenin mezarlığını höyüğün üzerine konumlandırmış ve höyüğü ibadet yeri haline dönüştürmüştür. Höyüğün günümüzdeki ismi de bu kiliseden gelmektedir. Lozan Antlaşması ve Türkiye-Yunanistan arasındaki nüfus mübadelesi sonrasında pek çok Rum Selanik'e göçmek zorunda kalmış ve orada Nea Madytos kasabasını kurmuşlardır.

2.1. Doğal Çevre ve Yer Seçimi

İnsanlar hayatta kalma mücadelelerini doğal çevreye uyum sağlama becerisini geliştirerek sürdürmüştür. Çevreye uyum süreci davranışları yönlendirmiş, insanların ortak bir tavır takınmalarına, sonunda geleneklerin ve kültürün oluşmasına sebep olmuştur. Bu yüzden kültürlerin üzerinde şekillendiği doğal çevrenin önemi göz ardı edilemez (Sherratt, 2011: 4). Yerleşim yeri seçimi çevresel özellikler dikkate alınarak bilinçli bir tercihin ürünüdür. Bir topluluk yeni bir yerleşim kurmak için seçim yaparken geçmiş tecrübelerini ön planda tutar. Bu yüzden kuruluş aşamasındaki kültürel izler topluluğun kökeni ile ilgili bilgi alınabilir. Bununla birlikte geleneksel kimlikle yerleşilen yeni bir coğrafyada çevreye uyum ve yeni ilişkiler kültürel kimliğin değişmesine neden olmaktadır. Yer seçiminde yaşamsal kaynaklar ve korunma gibi iletişim, ulaşım ve ticaret ağları üzerinde olma da önemli bir faktördür. Bir yerleşimin aynı topluluk tarafından veya farklı topluluklar tarafından tercih edilmesi ise çevredeki yaşamsal kaynakların devamlılığına ve cazibesine bağlıdır.

Maydos (40°11'05.3" K, 26°21'22.7"D) antik adı Trakya Kersonesi (Chersonesos) olan Gelibolu Yarımadası üzerinde, Çanakkale İli'ne bağlı Eceabat İlçesi'nde yer alır (Şekil 2.2). Gelibolu Yarımadası'nın batısında Ege Denizi, kuzeyinde Saros Körfezi, kuzeydoğusunda Marmara Denizi, güneyinde Ege ve Marmara'yı bağlayan Çanakkale Boğazı, boğazın karşısında ise Biga Yarımadası yer alır. Yerleşim, Eceabat Ovası'nda

denize doğru alçalan bir yamaç üzerine kurulmuştur. Höyüğün kuzeyinden ve güneyinden mevsimlik iki dere akar, 250 m doğusunda günümüz kıyı çizgisi bulunur. Höyüğün 1-1,5 km kuzeyinde Kilye koyu, 7,5 km batısında Ege Denizi kıyısındaki Kabatepe Limanı yer alır. Troia ise kuş uçuşu 28 km mesafededir.

Şekil 2.2. Maydos'un konumunu gösteren harita (Göksel Sazcı).

Bir yerleşim seçildikten sonra kuruluş aşaması yerleşimin imar planlanının yapılması, hangi malzemelerin kullanılacağını, bu malzemelerin nereden ve nasıl tedarik edileceğinin hesaplanması, iş paylaşımının yapılması gibi işler ile geçebilir. Maydos'un ana kayasına veya ilk yerleşim düzenine henüz ulaşamadığı için yerleşimin hangi aşamalardan geçerek seçildiği, nasıl yerleşildiği ve yerleşimi kuran topluluğun hangi bilgi birikimine sahip olarak bu yerleşimi kurduğu bilinmemektedir. Ancak bilinen en erken tabakasındaki arkeolojik bulgular topluluğun geldiği yön hakkında bilgi vermektedir.

Maydos'un konumu her yerleşimde olduğu gibi yeryüzü şekilleri, iklim, bitki örtüsü, besin ve doğal kaynakların elverişli olmasına göre belirlenmiş olmalıdır; ancak güzergâhların kesiştiği yerde oluşu da rastgele bir tercih değildir. Höyüğün çevresel özellikleri üzerinde yaşayan topluluğun ve dönemin ihtiyaçlarını karşıladığı ölçüde gözde bir konuma sahip olmasına ve bunun sonucunda da aynı veya farklı topluluklar tarafından günümüze kadar sürekli bir şekilde yerleşime sahne olmasına sebep olmuştur. Bu yüzden çevresel özellikler Maydos'un M.Ö. 2. binyıldaki kültürel gelişimini değerlendirme açısından önemlidir.

Yerleşim Çanakkale Boğazı kıyısına kurularak hem akıntı ve rüzgârların etkisiyle dışarıdan gelecek etkilere karşı korunaklı, hem de boğazı kullanmak isteyenler veya zorunda olanlar yüzünden stratejik bir konuma sahip olmuştur. Boğazı çevreleyen kara parçalarının yeryüzü şekilleri ve boğazın yönü rüzgârların şiddetini arttırmakta; denizler arasındaki seviye ve tuzluluk oranı farklılıkları boğazda akıntılara neden olmaktadır. Denizciler için olumsuz görünen bu durum Maydoslular tarafından avantaja dönüşmüş ve yerleşimin çağlar boyunca tercih edilmesini sağlamıştır.

Çanakkale Boğazı (Hellespontos, Dardanelles) Maydos'un bulunduğu sahadır ve kültürel gelişimini anlayabilmek için bu bölgeyi tanımlamak önemlidir. Çanakkale Boğazı Türkiye'nin kuzeybatısındaki Çanakkale İli'nin içinden geçer. Boğazın kuzeyinde Gelibolu, güneyinde Biga Yarımadası yer alır. Çanakkale ve İstanbul Boğazları Asya ve Avrupa kıtalarını birbirinden ayırırken Ege ile Karadeniz arasında geçiş sağlamaktadır (Şekil 2.3).

Şekil 2.3. Gelibolu ve Biga yarımadalarının fiziki haritası (Ozan Öztürk).

Çanakkale Boğazı 62 km'ye yakın uzunluğu ile İstanbul Boğazı'nın iki katı uzunluğa sahiptir. Çanakkale Boğazı'nın oluşumuna dair farklı görüşler yer alır. Bilim insanları Çanakkale Boğazı'nın Pliyosen sonunda veya Alt Pleistosen'de çökmüş ve

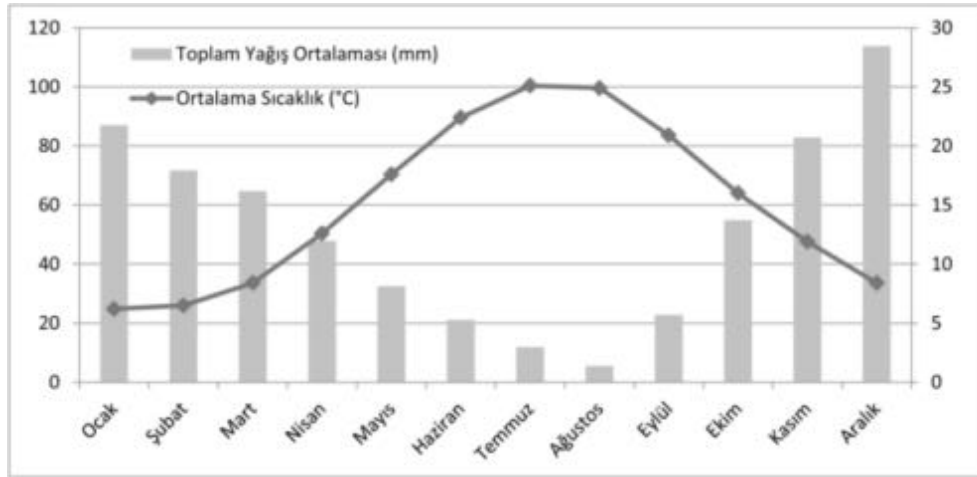
Kuaterner'in son safhalarında deniz tarafından istila edilmiş eski bir nehir yatağı olduğunu (Erol, 1968: 54; Ilgar, 2007: 3), bazıları Marmara ve Ege'ye boşalan iki küçük derenin kaynak kısımlarını geriletip birleştirerek meydana getirdikleri vadinin sular altında kalarak oluştuğunu, bazıları ise güneybatıya doğru dalan yumuşak ve sert kütlelerden meydana gelmiş neojen depolar içerisinde sonradan oluşmuş bir çöküntü olduğunu savunmaktadır (Güngördü, 2006: 364). Son araştırmalara göre Nara Burnu ile Gelibolu arasında kuzeydoğu - güneybatı doğrultulu boğazın kuzey bölümü; Nara Burnu - Kepez Burnu arasında kuzey- güney doğrultulu orta bölümü ve Kepez Burnu Ege Denizi arasında kuzeydoğu - güneybatı yönlü güney bölümünün ayrı ayrı meydana gelmiş olabileceği fikri üzerinde durulmaktadır (Güngördü, 2006: 364). Kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda uzanan boğazın her iki kıyısında vadi tabanlarında alüvyonlu ovalar vadi ağızlarında deltalar, kıyıda denize açık koylar yer alır. Biga Yarımadası üzerindeki doğu kıyısında geniş delta düzlükleri gerisinde 100-200 m'den başlayan sırtlar; Gelibolu kıyılarında daha dar bir alan kaplayan delta düzlükleri gerisinde derin vadilerle yarılmış tepelik bir topografya bulunur (Şekil 2.3). Gelibolu Yarımadasının Saros Körfezi kıyıları ise yüksek kıyı özelliği gösterir (Doğaner, 1994: 127, 130).

Antik adı Trakya Kersonesi olan Gelibolu Yarımadası, Biga Yarımadası'ndan farklı bir jeolojik yapıya sahiptir (Ilgar, 2007: 11). Gelibolu Yarımadası'nın ana kaya ve toprak yapısı çok çeşitlidir. Yarımadanın kuzeyinde Oligosen konglomeraları, kumtaşları ve marnlar; güneye (Eceabat'a) doğru Alt Miyosene ait beyaz kumtaşı ve kırmızı marnlar; güney kesimde ise kumlu kalker tabakalarının yanında Neojenin Üst Miyosen ve Alt Pliyosen devrine ait sarı renkli kumtaşı, kil ve marn mevcuttur (Irmak vd., 1980; Ilgar, 2007: 11-12). Gelibolu Yarımadası'nda Nara Burnu karşısında yer alan Kilye Koyu (Poyraz Koyu) gerisinde, Saros Körfezi'ne kadar uzanan, kuzeyinde tepelerle sınırlanmış, geniş bir alüvyal ova yer almaktadır. Höyüğün bulunduğu Eceabat (Maydos) Ovası ile Kilye Ovası arasında Kakma Tepesi (131 m) yer alır. Bu alanda tipik Kuesta rölyefi dikkat çekmektedir. Eceabat Ovası etrafındaki yüksek sahalardan getirilen materyallerin birikmesiyle meydana gelmiş alüvyal bir ovadır ve etrafı Kakma Tepe, Uluğ Tepe, Yamıklık Tepe (214 m) ile çevrilidir. Gelibolu Yarımadası'nda tabaka uzanışlarını dikine kesen akarsuların genel olarak boyları kısa ve debileri düşüktür. Yarımadanın kıyılarında yüzey akıntılarının etkin oluşunun yanında bölgedeki hâkim rüzgârların kuzeydoğu yönlü (poyraz) oluşu ve akarsuların drenaj alanlarının küçüklüğü getirilen kırıntı malzeme

miktarını azaltmakta ve bu nedenle Gelibolu Yarımadası'ndaki akarsu ağızlarında büyük delta oluşumlarını engellemektedir (İlgar, 2007: 11-16, 30).

Antik adı Troas olan Biga Yarımadası Çanakkale'nin Anadolu tarafındaki kısmıdır. Kuzeyinde Çanakkale Boğazı, batısında Ege Denizi ve Bozcaada, doğusunda Kapıdağ Yarımadası ve güneyinde Edremit Körfezi ile sınırlıdır. Biga Yarımadası kıyıları dışında oldukça engebeli bir topografyaya sahiptir. Yarımadada Karamenderes Nehri havzası ve güneyinde Kaz Dağları önemli yeryüzü şekilleridir (Bilgin, 1969:1). Yapılan jeomorfolojik çalışmalar sonrasında deniz seviyesinin alçalması ve Karamenderes'in taşıdığı alüvyonlar sebebiyle Troia limanının bulunduğu koyun M.Ö. 3. binyılın sonlarına doğru dolmaya başladığı anlaşılmıştır (Kayan vd., 1980; Kayan, 2002).

Çanakkale Boğazı kıyılarında Köppen iklim sınıflandırmasına göre yazları sıcak ve kurak iklim tipi görülür (Öztürk vd., 2017). Bu iklim yağışın ve sıcaklığın mevsimselliği ile tipik Akdeniz İklimi karakterindedir. Yıl içinde toplam yağış tutarı 616 mm olup yağışın önemli bir bölümü kış aylarında gerçekleşir. Yıllık ortalama sıcaklık değeri 15.1°C'dir, en yüksek sıcaklık 25.1°C ile Temmuz ve en düşük sıcaklık ise 6.2°C ile Ocak ayında gerçekleşir (Şekil 2.4). Maki, kocayemiş, sandal, defne, zeytin, funda, akçakesme, kermez meşesi, tesbih, erguvan, sakız, katran ardıcı, laden, katırtırnağı, mersin gibi hemen hemen bütün türleri ile Gelibolu Yarımadası'nın hâkim bitki örtüsünü oluşturmaktadır (Doğaner, 1994: 132-137).

Şekil 2.4. 1960-2013 verilerine göre Çanakkale'de ortalama sıcaklık ve yağış verilerini gösteren grafik (MGM Bülten verisi 2013).

2.2. Araştırma Tarihçesi

Maydos ve çevresinde ilk bilimsel çalışmalar 1982 yılında Mehmet Özdoğan (1984) tarafından gerçekleştirilmiştir. Gelibolu Yarımadası'nda Mehmet Özdoğan'dan sonra Mustafa Hamdi Sayar (2001), Onur Özbek (2010), Reyhan Körpe (2015, 2016) ve Zeynep Koçel Erdem (2015) farklı dönemlere odaklanan yüzey araştırmaları gerçekleştirmişlerdir.

Özdoğan'ın yürüttüğü yüzey araştırmaları sayesinde, höyüğün batı kısmında oluşturulan tahribat kesitinde Kumtepe 1b'den Troia VI dönemi sonuna kadar olan tabakalar tanımlanmıştır (Özdoğan, 1986: 55). Kesitteki Troia III, IV ve V dönemlerine çağdaş tabakaların kalınlığının 3 m'yi aştığı öngörülmüş ve bu yüzden Maydos Kilisetepe Höyüğü'nün Troia'daki bu dönemlere ait kısıtlı bilgileri giderebileceği düşünülmüştür. Ayrıca Mehmet Özdoğan ile yaptığımız konuşmalarda Geç Kalkolitik Çağ'a tarihlediği seramikleri höyüğün doğu tarafındaki kesitin dibinden topladığını belirtmiştir. Höyükteki ilk kazı çalışmaları Göksel Sazcı başkanlığında 2010 yılında başlamış ve o tarihten itibaren devam etmektedir (Sazcı, 2011; 2012a-b; 2013; 2014; 2015; 2016; Sazcı ve Başaran-Mutlu, 2017; 2018).

2.3. Tabakalanma

Maydos Çanakkale'nin Eceabat İlçesi'nde yer alır ve Trakya Yarımadası'nda M.Ö. 2. binyıl stratigrafisine sahip kazısı yapılan tek yerleşim olma özelliğine sahiptir. Ayrıca Batı Anadolu Tunç Çağları için mihenk taşı olan Troia'nın M.Ö. 2. binyıla geçiş dönemini daha güçlü bir tabaka ile temsil eder ve çevre yerleşmeler, kültürler için alternatif bir bilgi kaynağı oluşturur.

Dairesel formdaki höyüğün orijinal sınırları yakın dönemde imar faaliyetleri yüzünden korunamamıştır. Batısından sokak geçen höyüğün geri kalanı evler ile çevrilidir. Höyüğün eteklerine inşa edilen evlerin ve batı taraftaki sokağın arasında kalan alan, kazı sahasını ve höyüğün sınırlarını oluşturmaktadır. Mevcut kazı sahasının boyutları 165 x 150 m civarındadır (Şekil 2.5).

Höyük, Eceabat Ovası'nda kıyı çizgisine doğru eğimle inen bir yamaç üzerine kurulmuştur. Bu yüzden kültür dolgusu höyüğün batı ve doğusunda farklı kalınlıkta olmalıdır. Höyüğün en yüksek noktası batısında yer alır ve deniz seviyesinden 33 m yüksektir. Doğusu denizden 30 m yüksektir, bu kısım evlerin başladığı sınırdan 16 m

yükseklığe kadar devam eder. Kazı çalışmaları neticesinde anakayaya henüz inilmemiştir; ancak kuzeybatı yamaçtaki sondajda 24,25 m seviyesinde Erken Tunç Çağı III tabakası bulunmaktadır. Bununla birlikte doğu yamaçta 16 m'ye kadar kültür katmanları devam eder ve Mehmet Özdoğan bu kısımda Geç Kalkolitik'e ait seramik bulduğunu bildirmiştir.

Şekil 2.5. Maydos Kilisetepe Höyüğü'nün topografik plan ve kazılan alanlar (topografik plan ve belediye planından uyarlayan Meral Başaran Mutlu).

Kesintisiz 8 kazı sezonu boyunca sürdürülen kazılar höyüğün batı ve kuzeybatı yamacı üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmaların bu alanda sürdürülmesinin nedeni, höyüğün batı tarafında 1980'li yıllarda toprak çekilmesi sonucu oluşan kesitten faydalanarak stratigrafiyi belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda her biri 40 m² lik D3 ve D4 plankareleri, en yüksek yerde 32.50 m'den en derin kısımda 24.25 m aralığına kadar

basamaklı bir şekilde kazılmıştır. D3/2 açmasının kuzeydoğu köşesinde 3 x 2.5 m boyutlarındaki sondajda söz konusu derinliğe inilmiş fakat ana toprağa ulaşılamamıştır. Ayrıca höyüğün güneybatı yamacında C6/2 açmasında tahribat kesitinde takip edilen Erken Tunç Çağı surunu açığa çıkarmak için kazı yapılmış, fakat V. tabaka seviyesinde çalışmalara ara verilmiştir.

2010-2017 kazı sezonları boyunca gerçekleştirilen arkeolojik kazı çalışmaları sonucunda Maydos'da tespit edilen kültür katmanları 8 ana tabaka altında değerlendirilmiştir (Tablo 2.1). Stratigrafiye ait tüm adlandırmalar yukarıdan başlayarak aşağı doğru yapılmıştır. Tabakalar Roma rakamları, evreler küçük Latin harfleri, alt evreler ise sayılar ile adlandırılmıştır. Tabakalar iki farklı dönemi veya tek bir döneme ait yerleşim şemasını; evreler aynı tabaka içinde mimari olarak ayrımı yapılamamış faklı dönemleri veya aynı dönem içindeki farklı oluşum süreçlerini; alt evreler ise aynı yerleşim şeması içinde mimari yenilemeleri ve eklentileri ifade eder. Kazılan alanın genişliği düşünüldüğünde, kimi yerde tek bir mekâna has bir değişiklik olabilecek alt evrelerin tüm yerleşimi temsil etmesi beklenmemeli, aynı şekilde tespit edilenden daha fazla evre veya alt evre olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Tabaka	Dönem
I	Bizans-Yakın Dönem
II	Klasik- Hellenistik Dönem
III	Geometrik- Arkaik Dönem
IV	Erken Demir Çağı
V	Geç Tunç Çağı
VI	Orta Tunç Çağı- Geç Dönem
VII	Orta Tunç Çağı- Erken Dönem
VIII	Erken Tunç Çağı

Tablo 2.1. *Maydos Kilisetepe Höyüğü tabakalarını gösteren tablo.*

VIII. tabaka höyüğün Erken Tunç Çağı'nı temsil eder. Bu tabakada 3,60 m genişliğinde taş örgüden bir sur (44 no'lu duvar) ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca sura bitişik

inşa edilen bir odanın temelleri ve duvar döküntüleri arasından bir adet depas dibi ele geçmiştir. Bu tabakanın kaç evre ile temsil edildiği henüz tespit edilememiştir. VIII. tabakadan 24.25 m derinliğine kadar inen bir sondaj açılmış; ancak anakayaya ulaşamamıştır.

VII. tabaka, Orta Tunç Çağı'nın erken dönemini ifade eder ve kabaca M.Ö. 2060'larda başlayarak M.Ö. 1900-1770'lere kadar geçen zamanı kapsar. Dört farklı iskân evresine (d-a2) sahip olan tabakanın her bir evresinde aynı konumda aynı özellikte yapılar üst üste yer alır. Taş temel üstüne kerpiç duvarlı bu mekânlar kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda höyüğün merkezine doğru inşa edilmiştir. Bu tabakanın seramik çalışmalarına devam edilmektedir. Bununla birlikte bu tabakaya ait seramikler Troia V'de yaygın olan kırmızı astarlı mal grubuna benzerlik gösterir. Troia benzeri seramiklerin yanı sıra son evresinden itibaren (VIIa), Balkan etkileşimli kaplar görülmeye başlar. Bu tabakanın son evresinde (VIIa2) yangın izlerine rastlanmıştır. Tabakanın iskân evresinden sonraki süreç VII. tabakanın sona erme ve VI. tabakanın kuruluş evresi olarak değerlendirilmiştir (VIIa1).

VI. tabaka Orta Tunç Çağı'nın geç evresine ait yerleşimi ifade eder. Tabakadan alınan üç adet C¹⁴ sonucuna göre VI. tabaka kabaca M.Ö. 1850-1770'lerden M.Ö. 1745-1620'lere kadar geçen süreyi kapsar. Bu tabakanın iskân evresine (VIb) ait mimari kalıntılar, girinti ve çıkıntı yaparak yerleşimi çevreleyen kalın bir çevre duvarı ve bu çevre duvarına bitişik, ortak duvarları kullanan dörtgen planlı, taş temel üzerine kerpiç duvarlı mekânlardan oluşur. Yerleşmenin, höyüğün alt seviyesinde basamaklı bir şekilde inşa edilen bir savunma duvarı daha bulunmaktadır. İskân evresinin iki alt evresi olduğu tespit edilmiştir. Bu tabakanın seramik çalışmalarına devam edilmektedir. Bununla beraber kendine özgü bir mal grubu geliştiren Maydos'ta, Troia V ve Troia VIa'nın kapları veya bunların yerel uyarlamaları olmakla birlikte bu dönemden itibaren Troia'dan farklılaşma başladığı gözlenmiştir. Bu tabakanın iskân evresi (VIb) bir yangınla son bulmuştur. İskân evresinin üzerindeki zayıf yaşam izlerinin görüldüğü evre (VIa) yerleşim düzeninin bozulmaya başladığı dönemi ifade eder ve tabakanın terk etme evresi olarak değerlendirilmiştir.

V. tabaka, üç ana evresi bulunan Geç Tunç Çağı'na ait yerleşimi ifade eder. Her evreden alınan toplamda 4 adet C¹⁴ tarihlmesi mevcuttur ve buna göre de V. tabaka kabaca M.Ö. 1745-1620'lerden M.Ö. 1400-1300'lere kadar devam eden bir yerleşimi ifade

eder. En eski evresi (Vc) höyüğün yamacındaki kil sıvalı çukurlarla karakterize olur. İskân evresinin (Vb) mimarisi, kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda höyüğün merkezine doğru, yan yana dizilen dikdörtgen planlı mekânlardan oluşur. Taş temel üzerine kerpiç duvarları olan mekânların kilden bezemeli mimari kaplamalarla süslendiği anlaşılmıştır. Mekânların arka duvarları yan duvarlardan daha kalın ve yerleşim şemasına uygun olarak girinti çıkıntılarla inşa edilmiştir. Savunma amaçlı olarak kullanılan arka duvarlar aynı zamanda VI. tabakanın çevre duvarı üzerine bilinçli bir şekilde denk getirilmiştir, bu şekilde iki yerleşimin veya yukarı şehrin benzer büyüklükte olduğu anlaşılmaktadır. Vb evresinin üç alt evresi olduğu anlaşılmıştır. V. tabakanın seramik özellikleri genel olarak mal ve biçim özellikleri bakımından Troia VI'dan farklıdır. Balkanlarda görülen seramik formları bu tabakada yoğun bir şekilde takip edilmektedir. Ancak bu kapların yerel uygulamalar mı (imitasyon) yoksa ithal mi (gerçek) olduğunu anlamak için seramik çalışmalarının tamamlanması gerekmektedir. İskân evresi (Vb) büyük bir yangınla son bulduktan sonraki süreç yerleşim düzeninin bozulduğu terk etme evresi (Va) olarak değerlendirilmiştir.

IV. tabakadaki tahribat yüzünden stratigrafi çalışmaları tamamlanamamıştır. Ayrıca seramik çalışmaları bitmediğinden ve tabakanın başlangıcından C¹⁴ alınamadığından başlangıç tarihi ile ilgili kesin bir bilgi yoktur. Bunlarla birlikte M.Ö. 1300-1200'lerde başladığı tahmin edilmektedir. Tabakanın sonlarına ait olduğu düşünülen bir çukurun içinden alınan C¹⁴ örneği M.Ö. 1127-931 yılları arasını verdiği ve tabaka dolgusu içinde tipik parmak baskılı Troia VIIb seramikleri ayırt edildiği için bu tabaka Erken Demir Çağı'na tarihlendirilmiştir. Mimaride iki farklı uygulamanın birlikte görülüyor olması İskân evresinin iki alt evreliliğini ve bir süre için iki farklı grubun birlikte yaşadıklarını düşündürmektedir. Eski gelenek devam ettirildiği için erken alt evreye ait olduğu düşünülen mekânlar kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda höyüğün merkezine doğru, yan yana dizilen dikdörtgen planlıdır. Sonraki alt evrede ise yerleşime farklı planda ve örgü sisteminde mekânlar eklendiği gözlenmiştir. Farklı düzende evler yapan ve çukurları açan kişilerin M.Ö. 2. bin sonunda Troia VIIb2'deki tipik seramik formlarını yapan kişilerle benzer kültürlere sahip oldukları sonucuna varılmıştır.

III. tabaka, Geç Geometrik ile Erken Arkaik arasındaki dönem ile temsil edilmektedir. Bu tabakaya ait bir çevre duvarı bilinmez, fakat yapıların konumlarına göre değerlendirildiğinde yerleşimin önceki tabakaya göre küçüldüğü anlaşılmıştır. Ayrıca oval evlerle karakterize olan bu dönemin yapıları IV. tabaka tahrip edilerek inşa edilmiştir. Belli

bir yön birliği bulunmayan üç oval yapıdan birinin temeli dik yerleştirilmiş taşlarla örölmüştür. Seramikler üzerinde yapılan değerlendirmeler sonucunda ise her biri farklı bir evreye ait bu üç oval yapının M.Ö. 8. yüzyılın sonlarından M.Ö. 6. yüzyılın başlarına kadar uzanan bir dönemde kullanıldığı tespit edilmiştir (Chabot Aslan ve Sazcı, 2016).

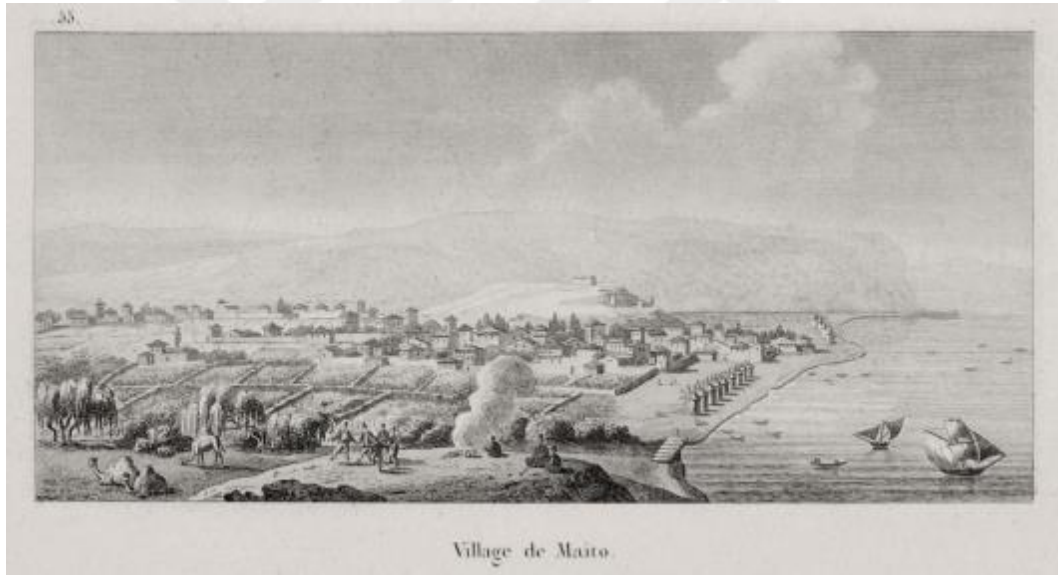
II. tabaka, Klasik ve Hellenistik Dönem'i temsil eder. I. tabakanın tahribatına bağlı olarak II. tabakanın yaşam düzlemi tespit edilememiştir. Bununla birlikte höyükte Hellenistik ve Klasik Dönem'e ait seramik parçaları ve duvar uzantıları bulunduğundan bu dönemler II. tabaka altında değerlendirilmiştir.

Yakın Dönem olarak adlandırılan I. tabaka, Bizans Dönemi'nin başlangıcından 20. yüzyıl ortalarına kadar devam eder. Bu tabakanın en erken dönemine ait buluntular henüz değerlendirilmemiştir. Ancak Ayşe Çaylak Türker (2008: 15) Eceabat'ta yaptığı çalışmalarda 5 ile 14. yüzyıllar arasına ait buluntular tespit etmiştir. Arkeolojik çalışmalar sonucunda höyükte tespit edilen Bizans Dönemi'nin orta ve geç safhasına ait kalıntılar ise horasan harçlı, kalın duvarlı bir yapı, iki su kuyusu ve ön değerlendirmelere göre 11. yüzyılın ilk yarısı ile 13. yüzyılın ikinci yarısı arasına tarihlenen sırlı seramiklerle temsil edilir. Ayrıca bu dönemde höyüğün yamaçları sarı kil ile kaplanmıştır.

Maydos Kilietepe Höyüğü'ne adını veren Aziz Dimitrios kilisesine ait sadece birkaç duvar kalıntısı günümüzde toprak üstünde kalmıştır. Eski fotoğraflardan anlaşıldığı üzere kilisenin kazılan alanların dışında, höyüğün güneyinde yer alması gerekir (şekil 2.6). Ortodoks mezhebine bağlı kilise ve çan kulesinin o zamanlar Paleokastron olarak anılan höyüğün üzerine 1837 yılında inşa edildiği bildirilmektedir (Drakos, 1892: 121). Bununla birlikte, kilisenin de yer aldığı en erken gravür Fransız gezgin ve diplomat Gabriel Florent Auguste de Choiseul-Gouffier tarafından çizilmiş ve onun ölüminden sonra 1822 yılında yayınlanmıştır (Choiseul-Gouffier, 1822). Gravürlerde kilise son halinden daha küçük ve kule olmadan tasvir edilmiştir (şekil 2.7). Dolayısıyla kilisenin 1837 yılında tekrar inşa edildiği düşünölmüştür.

Şekil 2.6. 1904 tarihli boğazdan çekilmiş bir Eceabat kartpostalı.

Şekil 2.7 Güneyden tasvir edilmiş Eceabat gravürü (Choiseul-Gouffier 1822).

Yapılan kazı çalışmalarında höyüğün batısında, kiliseye ait bir mezarlık tespit edilmiştir. Bu mezarlarda bulunan yetişkin ve çocuk iskeletlerinin din adamları ya da onların yakınlarına ait olduğu düşünülmektedir. Söz konusu mezarlıktan Eustratios I. Drakos (1892: 121) kilise ile çağdaş olarak kullanılan ve bazı kimselere ait bir mezarlık olarak bahsetmektedir.

Günümüzde çan kulesinden sadece basamaklı bir şekilde yukarı doğru daralan ve dairesel bir plana sahip zemini sağlam kalmıştır. Eski fotoğraflardan anlaşıldığı üzere kule

yuvarlak değil çokgen planlıdır. Yakın zamana kadar kullanılan ramazan topu kulenin temeli üzerine yerleştirilmiş; ancak günümüzde sadece metal aksamaları yerinde kalmıştır. Höyüğün doğusundaki Osmanlı Dönemi örgü tekniğine sahip teras duvarı yine eski fotoğraflardan anlaşıldığı üzere geçmişte höyüğün güneydoğusundan kilisenin doğusuna doğru kıvrılmaktadır (Şekil 2.6). Son olarak höyüğün kuzeybatısında yer alan ve kilise ile aynı döneme tarihlenen bir sarnıç tespit edilmiştir. Sarnıcın yakın bir zamana kadar yerel halk tarafından dilek dilemek için kullanıldığı ve “sarı kız” olarak anıldığı bilinmektedir (Sazcı, 2012b: 15).

Şekil 2.8. 1916 yılında çekilmiş bir fotoğraf.

Kilise, Çanakkale Savaşı sırasında ve daha sonra Lozan Barış Anlaşması gereğince 1920’li yıllarda Rum cemaatin Selanik’teki Nea Madytos kasabasına göç etmesine kadar kullanılmıştır. Savaş sırasında ve terk edildikten sonra kilise hızlı bir şekilde yıkılmaya başlamıştır (Şekil 2.8-10). 1922 yılına ait birkaç fotoğrafta kilisenin güneydoğusunda binaların olduğu ve bunların da yıkıldıkları görülmektedir (Şekil 2.10). Söz konusu binaların, 1904 yılına ait fotoğrafta görünmediği için 1904’ten sonra inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Şekil 2.9. 1919 yılında boğazdan çekilmiş bir fotoğraf.

I. tabakanın en geç yaşam evresinde höyüğün güneybatısına su deposu inşa edilmiş, höyüğün üzeri eğlence ve sosyalleşmeye dayalı organizasyonlar için veya tarımsal faaliyetler için kullanılmıştır. Su deposu günümüzde kazı evi olarak kullanılan binadaki motor sayesinde 1980'lere kadar kullanılmıştır. Yerel halk ile yapılan görüşmelerde yakın dönemde höyük yüzeyinin düzlenerek tarım için kullanıldığı, höyüğün üzerine bir dönem çay bahçesi yapıldığı ve çeşitli organizasyonlarda kullanıldığı öğrenilmiştir (Sazcı, 2012b: 16-17).

Şekil 2.10. 1922 tarihinde höyüğün güneydoğusundan çekilmiş bir fotoğraf.

20. yüzyılda gerçekleştirilen faaliyetler yüzünden kazılan alanlarda VI. tabaka dâhil olmak üzere tüm tabakaların tahribattan etkilendiği tespit edilmiştir. Kazılmayan alanlarda ise inşaat ve toprak çekme faaliyetlerinin sonuçları gözlenmektedir. Deponun kapladığı alan hesaplandığında en az 95 m²'lik bir alan ile depodan şehre ve motor dairesine giden borular için kazılan alanlar tahrip edilmiştir. 1980'lerde höyüğün batı kısmı yol seviyesine kadar kazılarak tamamen yok edilmiştir. Benzer şekilde höyüğün yamaçları boyunca, inşa edilen evler yüzünden tahribat söz konusudur. Höyüğün üzerinde ise dışarıdan fark edilemeyen ancak arkeolojik çalışmalar sonucunda belirlenen bir toprak kaybı veya kayması mevcuttur. Tahribatın boyutları öncelikle mezarların yapısındaki bozulmadan anlaşılmaktadır. Hristiyan mezarları en az 2 m derinliğe gömülmektedir. Höyükte Hristiyanlara ait olduğu belirlenen mezarlar ise mevcut yüzeyin 40-60 cm kadar altında tespit edilmiştir. Dolayısıyla mezarların bulunduğu alanın yaklaşık 1.50 m daha yukarıda olması gerekmektedir. Ayrıca yüzey toprağı yamaçlara doğru akmış ve D3/2 açmasında 1.00 - 2.40 m kalınlığındaki karışık dolguya ve D3/4 açmasında tahribata sebep olmuştur. Böylece 20. yüzyıl başına kadar kullanılan mezarlarda tespit edilen bu tahribatın Hristiyanların bölgeyi terk etmesinden sonraki süreçte oluştuğu arkeolojik olarak kanıtlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MAYDOS KİLİSETEPE HÖYÜĞÜ'NDE M.Ö. 2. BİNYIL

YERLEŞİMLERİ

Maydos'un M.Ö. 2. binyıl yerleşimleri erkenden geç döneme doğru VII., VI., V. ve IV. tabakalar ile temsil edilir. Aralıksız bir şekilde üst üste kurulan tabakalar boyunca Maydos halkının kültürel devamlılığındaki ve değişimindeki süreç açık bir şekilde gözlenmektedir.

Kültürel iletişim odaklı yürütülen tez çalışmasında, Maydos'un uzak ve yakın coğrafyalarla benzerlik gösteren kültürel öğeleri araştırılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda höyükte VIIa'dan V. tabaka sonuna kadar geçen süreçte farklı kültürle iletişim kurulduğunu gösteren kanıtlar elde edilmiştir. IV. tabakanın sonunda farklı bir kültürle kurulan iletişimden ziyade yeni gelenlerin olduğuna dair izler de tespit edilmiştir. Dolayısıyla tez, kültürel iletişimin yaşandığı dönemin öncesini ve sonrasını sorgulamakla birlikte M.Ö. 2. binyılın tamamına odaklanmaz.

Kültürel iletişim sahası içinde Maydos yerleşiminin rolünü ortaya koymak için yerleşimin kimliğini anlamak gerekmektedir. Mevcut imkânların yönlendirdiği tez çalışmasında özellikle mimari özelliklerin süreç içinde kat ettiği aşamalara dikkat edilmiştir. Bu yüzden M.Ö. 2. binyıl tabakalarındaki mimari uygulamaların bin yıllık süreçte bir gelenek haline gelip gelmediği sorgulanmış böylece özgünlüğün veya farklılığın anlaşılması ve kimliğin ortaya konması amaçlanmıştır.

Bu doğrultuda 3. bölümde M.Ö. 2. binyıl tabakalarının tamamına ilişkin yürütülen stratigrafi çalışması sonucunda ortaya konan tabaka, evre ve alt evrelere göre mimari özellikler tanımlanmış ve yorumlanmıştır. Bunun için ilk alt başlıkta tabakalara göre genel mimari planlar ve mekânsal özellikler tanımlanmıştır. Ayrıca mekân içinde tespit edilen buluntuların alan numaraları verilerek hem mekânsal kullanım hakkında yorum yapmak hem de ilerideki çalışmalara yol göstermek hedeflenmiştir. İkinci alt başlıkta M.Ö. 2. binyıl boyunca görülen yapı malzemeleri, yapım aşamaları ve teknikleri, iç ve dış öğeler gibi mimari özellikler ayrı başlıklar altında tanımlanmıştır. Üçüncü alt başlık altında M.Ö. 2. binyıl yerleşim planları ve mekân özellikleri tek başlık altında özetlenerek mimari gelişim ortaya konmuştur. Dördüncü alt başlıkta ritüel ve özel işlevli mekânlarla ilişkili bulgular tabakalara göre tanımlanmıştır. Beşinci alt başlıkta seramik çalışmaları henüz

tamamlanmadığından tabakaların tarihlendirilmesinde kullanılan C¹⁴ tarihlendirmeleri sunulmuştur. Altıncı alt başlık bu bölümün özeti ve değerlendirmesini içermektedir.

3.1. Tabakalara Göre Mimari ve Mekânsal Kullanım

Toplulukların mimari tercihleri, canlıların genetik kodlarında olduğu gibi toplumun kimliğindeki ayırt edici bilgileri içermektedir. Mimari gelenek olarak adlandırdığımız ve tanımladığımız bu bilgiler, ortak yaşanmışlığın, ortak hafızanın, ortak çözümlenmelerin ve ortak tercihlerin bir göstergesidir, yani o toplumun geçmişine, o anına ve geleceğine dair izler barındırır.

Kültürel iletişimin değerlendirileceği bu tez kapsamında, Maydos'ta yaşayan halkın toplumsal kimliğinin çözümlenmesi gerekmektedir. Bu yüzden de M.Ö. 2. binyıl süreci boyunca devam eden, yeni eklenen veya terk edilen mimari tercihlerin topluluğun kimliği hakkında bilgi vermesi beklentisi ile M.Ö. 2. binyıla ait VII, VI, V ve IV. tabakaların mimari uygulamaları ve mekânsal kullanımları aktarılmaya çalışılacaktır.

Stratigrafi belirlenirken ilk önce yerleşim şemaları veya düzenleri tespit edilmiştir. Her tabakanın bir yerleşim şeması veya düzeni vardır ve bu düzen iskân evresi olarak adlandırılmıştır. Daha sonra bu iskân evreleri arasında kalan dolguların hangi tabakaya ait olması gerektiği ile ilgili çalışmalara ağırlık verilmiştir. Söz konusu dolgularla ilgili olarak iki kategori belirlenmiştir. Bunlardan birincisi her tabaka için kuruluş süreci veya her iki tabaka arasındaki geçiş süreci, ikincisi ise yerleşim sürecinin sona ermesi ile birlikte terk etme süreci olarak adlandırılmıştır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki terk etme süreci, höyüğü terk etme anlamında değil yerleşim düzenin bozulması ve yerleşim düzenin terk edilmesi anlamında kullanılmıştır. Bu süreçler küçük buluntu ve seramik özelliklerinin takibi ve dolgunun fiziksel özellikleri esas alınarak tanımlanmıştır. Aynı tabaka içinde tespit edilebilen kuruluş, iskân ve terk etme evreleri küçük harflerle ifade edilmiştir. İskân evresi içinde mimaride görülen yenilemeler veya eklemeler alt evre numaralarıyla, aynı yerleşim düzeni bozulmadan yapılan değişiklikler ise aynı tabaka içinde değerlendirilmiş, fakat farklı evreleri ifade eden harflerle adlandırılmıştır (Tablo 3.1).

Söz konusu dört tabaka M.Ö. 2. binyılın başından sonuna kadar geçen bir dönemi kapsar. Tezin odaklandığı dönemler ise bölgeler arası kültürel iletişimin tespit edilebildiği en erken VIIa evresinden en geç V. tabaka sonuna kadar olan süreci kapsamaktadır. M.Ö. 2. binyılın tamamının alatıldığı bu bölüm kültürel iletişim sürecinin öncesini ve sonrasını anlamak açısından faydalı olacaktır.

TARİH (M.Ö.)	DÖNEM	TROİA	MAYDOS KİLİSETEPE	
			TABAKA	C14 (M.Ö.)
1000	EDÇ	VIIb2/3	IV a	1127-931
1100		VIIb1		
1200		VIIa		
1300	GTÇ	Vih	V a	1340-1305
1400		Vig		
1500		VIe/f		
1600		Vid		
1700		VIb/c		
1745-1620			c	
1700	OTÇ	VIa	VI a b 1 2	1850-1770
1800		V		
1900			a 1 2	
2000			VII b c d	
2080-2060	ETÇ	IV	VIII	2080-2060
2100				

Tablo 3. 1. Maydos Kilisetepe Höyüğü M.Ö. 2. binyıl stratigrafisi.

3.1.1. VII. Tabaka: Orta Tunç Çağı, Erken Dönem

C¹⁴ tarihlendirmeleri (Tablo 3.8) VII. tabakanın M.Ö. 3. binyıl sonunda başladığını ve seramikler üzerine yapılan ön değerlendirmeler de tabakanın Troia IV'ün sonu ve Troia V'in tamamıyla çağdaş olabileceğini doğrular. Dolayısıyla VII. tabaka Ege kronolojisine göre Orta Tunç Çağı'nın erken dönemini temsil eder.

VII. tabakaya ait kazılan alanlar höyüğün kuzeybatı yamacı altında D3/2 ve D3/4 açmalarında yer almaktadır. Tabakanın dört evreli iskân evresi ve bir de terk etme evresi tespit edilmiştir. Bu evreler yukarıdan aşağı doğru küçük harflerle adlandırılmıştır. Bu tabakanın iskân sürecinde üst tabakalarda olduğu gibi alt evre numaralandırılması kullanılmamıştır. Her evrede mekânların en az iki duvarı tekrar örülerek yenilenmiştir; ancak tabakanın yerleşim düzeni ve evreler arasındaki bağ bozulmamıştır.

Bu dönemin savunma duvarı ve VII. tabaka mekânlarının arka duvarları yamaç akıntısı ve Bizans Dönemi faaliyetleri yüzünden tahrip olmuştur. VII. tabakanın hemen altında 3,60 m genişliğindeki VIII. tabaka suru yer alır (Şekil 3.1, Levha 2). Söz konusu surun dış kısmında herhangi bir kültür dolgusu tespit edilmemiştir. Bu yüzden VII. tabakanın VIII'den daha geniş olmadığı anlaşılmış ve VII. tabaka mekânların arka duvarlarının en fazla VIII. tabaka surunun dış hattına kadar devam edebileceği sonucuna varılmıştır (Levha 2). Dolayısıyla VII. tabakaya ait mekânların konumları, duvar uzunlukları ve D3/4 açmasındaki duvar izleri dikkate alındığında VII. tabaka savunma veya çevre duvarının en fazla 1.90 m genişliğinde inşa edilebileceği sonucu çıkmaktadır. VII. tabakada savunma duvarının daraltılmasıyla yeni dönemde mekânlar için yeni alanlar açıldığı anlaşılmaktadır.

VII. tabakada mekânlar yan yana inşa edilmiştir ve yan duvarları ortak kullanırlar. Mekânların arka duvarları tahrip olmuştur; ancak VII. tabakada mekânların yerleşim kenarına dayandığını ve arka duvarların aynı zamanda savunma duvarı olduğunu tekrar belirtmek gerekir. Mekânların konumları değerlendirildiğinde, höyüğün kenarından merkezine doğru yerleştirilmiş dörtgen planlı, birkaç odalı yapılardan bahsetmek mümkündür. Dört evre boyunca dört mekân üst üste yeniden inşa edilmiştir (Levha 2). Bu mekânlar her evrede aynı numara ve evrelerin ifadesi olan harflerle anılmaktadır. Evler taş temel üzerine kerpiç duvarlı inşa edilmiştir. VII. tabakanın ilk evresinde genişliği 40-45 cm'i bulan duvarlar tabaka sonunda 55-70 cm'e kadar genişler. İlk iki evrenin temellerinin

birkaç sıra yüksekliğinde korunduğu ve formlarının oldukça bozulduğu görülmüştür. Kerpiç duvarlar ise mekân içindeki kerpiç döküntülerden anlaşılmıştır.

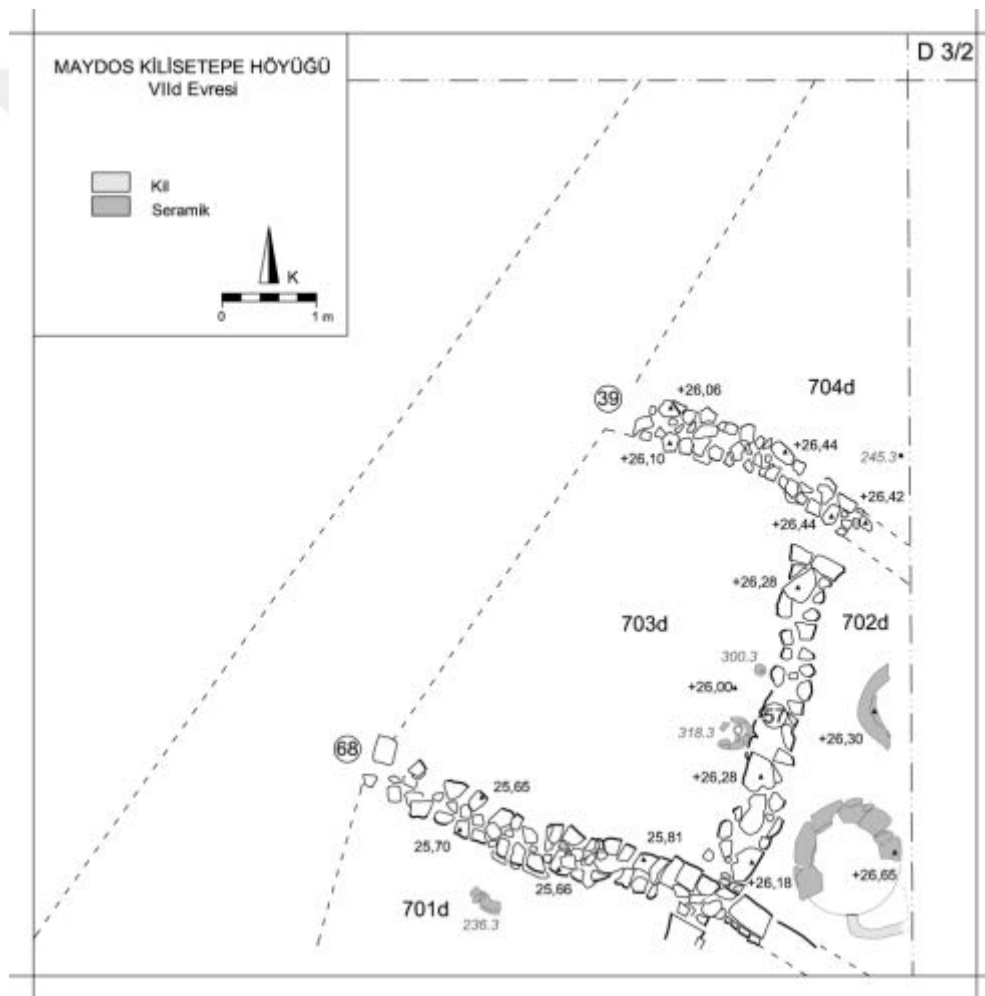
Şekil 3.1. VIII ve VI. tabaka surlarının havadan görünümü.

1,20 m kalınlığında dolguya sahip (Levha 7A) tabaka ortalama olarak 150-250 yıl boyunca devam etmiş ve bir yangınla son bulmuş olmalıdır. Son iskân evresine ait (VIIa2) iki mekânda yanmış kerpiç ve karbonlaşmış odun parçaları ile D3/4'teki çukur kesitlerinde görülen yangın izleri bu ihtimali destekler. Bu evrenin üstündeki tabakanın artık sona erdiğinin işareti olan, terk etme veya yeni tabakaya geçiş sürecini (VIIa1) ifade eder.

3.1.1.1. VIIId Evresi

VIIId evresi tabakanın şu an için en erken evresini temsil eder. Bu evrede D3/2 açmasının güneydoğu tarafında üç mekân tanımlanır. Bu mekânlar güneyden kuzeye doğru 701d, 702d, 703d olarak adlandırılmıştır (Şekil 3.2, Tablo 3.4).

Evreye ait mekânlardan sadece **703d**'nin tamamına yakını kazılmıştır. Mekânın batısı tahrip olmasına rağmen bu kısımda sur olduğu düşünülür. Yamuk dörtgen formundaki bu odanın iç genişliği 4.20 m'dir, uzunluğu ise tahminen 3 m olmalıdır. Mekân, batıkuzeybatı – doğugüneydoğu yönünde konumlanmıştır. Kabaca yön belirtmek gerekirse güneyinde 45 cm genişliğinde 68, kuzeyinde 40 cm genişliğinde 39, doğusunda 45 cm genişliğinde 57 no'lu duvarlar ile çevrilidir. Taş temel üzerine kerpiç duvarlı mekânın kapı yeri belirsizdir. 703d'in doğusunda 57 no'lu duvarın hemen kenarı boyunca sıralanan (Şekil 3.2) tankard ve kulplu geniş bir çanağın içindeki bir fincan dikkat çekicidir.

Şekil 3.2. VİİD evresi yapı kalıntılarının planı.

D3/2 açmasının güneydoğu köşesinde yer alan ve kısmen açığa çıkarılan diğer mekân **702d** olarak adlandırılmıştır. Bu mekânın da yan kısımları 68 ve 39 no'lu duvarlar ile sınırlandırılmıştır, arka duvarını (57) ise 703d ile ortak kullanmaktadır, en geniş yeri 3.85 m ölçülmüştür. 39 no'lu duvar orta kısmında kuzeye doğru kayma yapmıştır. Mekânın

içinde 57 no'lu duvarın hemen önünde iki adet büyük pithos kısmen ortaya çıkarılmıştır (Şekil 3.3). Pithoslar kısmen boyunları açıkta kalacak şekilde tabana gömülmüştür. Güneydeki pithosun ağız yüksekliği diğerinden en az 45 cm daha yukarıdadır. Açmanın doğu profili incelendiğinde pithoslara kullanım kolaylığı sağlamak için tabanın güneye doğru yükseltildiği anlaşılmaktadır. Büyük ölçekli pithosların varlığı bu mekânın ihtiyaç fazlasının saklandığı depolama amaçlı bir yapı olduğunu akla getirmektedir. Ortak yan duvarları kullanan 702d ve 703d'nin höyüğün merkezine doğru daralan planlı bir yapının odaları olduğu anlaşılmaktadır.

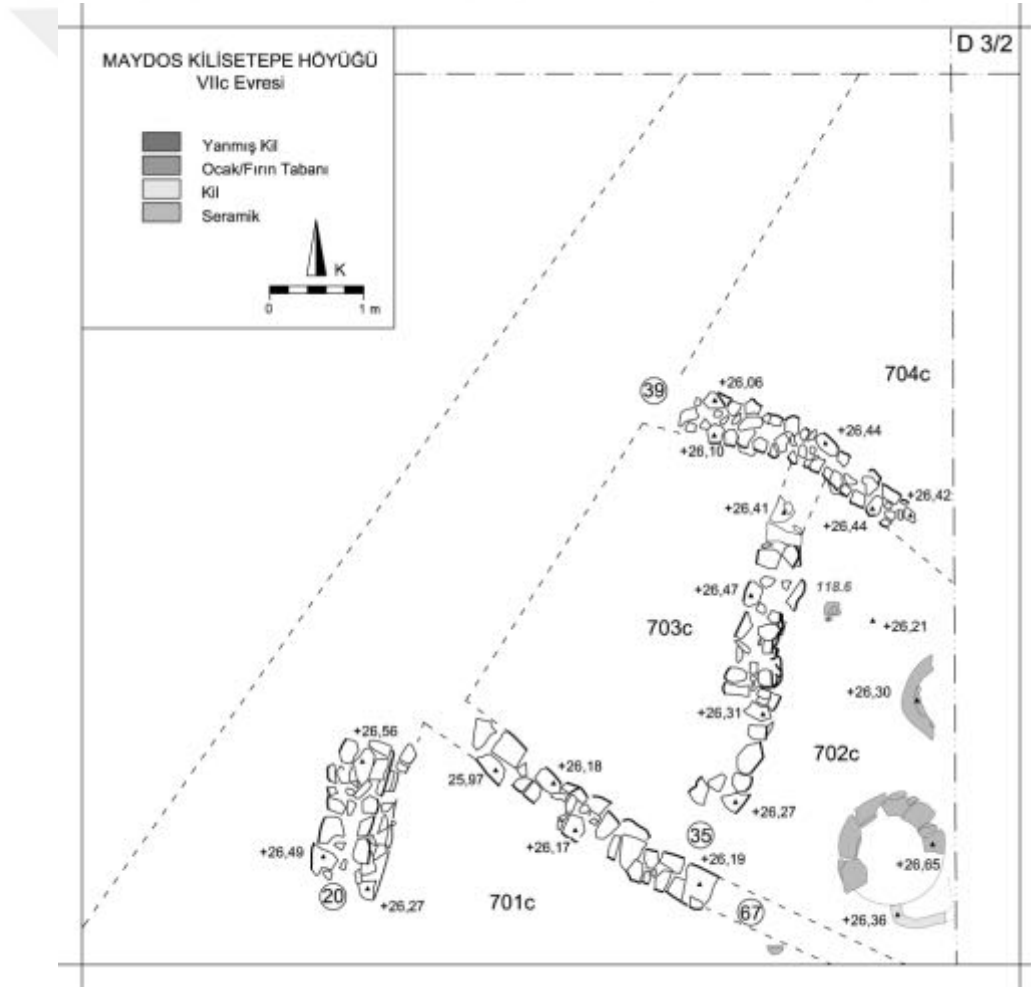
Şekil 3.3. VII d evresi güneyden görünümü.

D3/2 açmasının güneyinde **701d** olarak adlandırılan mekân hakkında fazla bir bilgi vermek mümkün değildir. Mekânın kuzeyindeki yan duvarı (68) 702d ve 703d ile ortak kullanmaktadır. Ayrıca 57 no'lu duvarın doğrultusunda başka bir duvar daha mekânın güneyinde devam etmektedir.

3.1.1.2. VII c Evresi

VII c evresinde iki duvar yeniden örülmüştür ve bu yenileme mekânların boyutlarında ufak değişikliklere neden olmuştur. Bu evrede eskilerin üzerinde tekrar eden üç mekân tanımlanır. Bu mekânlar güneyden kuzeye doğru 701c, 702c, 703c olarak adlandırılmıştır (Şekil 3.4, Tablo 3.4).

VIIc evresinde batı kısmı tahrip olmuş biçimde tamamı kazılan tek mekân **703c**'dir. Yamuk dörtgen planlı bu mekân eski evreye göre doğu taraftan daraltılmıştır. Kuzeydeki 39 no'lu duvar kullanılmaya devam eder. Bununla birlikte güneyine 40-45 cm (67), doğusuna 45 cm genişliğinde (35) yeni duvarlar örülmüştür (Şekil 3.4). Taş temel üzerine kerpiç duvarlı mekânın kapı yeri belirsizdir. Bu evrede 67 no'lu duvarın eskiye göre açısının değiştiği ve odanın sur tarafına doğru daraldığı görülür. Bununla birlikte 39 no'lu duvarın 35 no'lu duvar ile birleşmesi gereken yerde kuzeye doğru kavis yaparak kayması ve diğer duvarların taş sıralarındaki bozulmalar, bu duvarların sonradan formlarının bozulduğunu gösterir. Eski evrede de izlenen bu durum ya bir deprem ya da yeni evrenin inşası sonucunda olmalıdır.

Şekil 3.4. VIIc evresi yapı kalıntılarının planı.

702c'nin yan duvarları ve arka duvarı erken evrede olduğu gibi 703c ile ortaktır. Bu evrede 702c batıya doğru uzatılmıştır (Şekil 3.4-5). Bu evrede güneydeki büyük pithosun güneyine kil ile yükseltilmiş bir silo eklenmiştir. Mekânın kuzeybatısında zemin üzerinde

(Şekil 3.4) kırmızı astarlı çift kulplu yonca ağızlı bir testi (D3/2: 118.6) *in situ* olarak ele geçmiştir.

Güneydeki **701c**'nin sadece bir köşesi kazılmıştır. Mekân erken evrede olduğu gibi yan duvarını (67) 703c ve 702c ile ortak kullanır. Mekânın bu evredeki arka duvarı 50 cm genişliğindeki 20 no'lu duvardır. Ancak bu duvar ile sur arasındaki ilişki anlaşılamamıştır.

Şekil 3.5. VIIc ve d evresinin doğudan görünümü.

3.1.1.3. VIIb Evresi

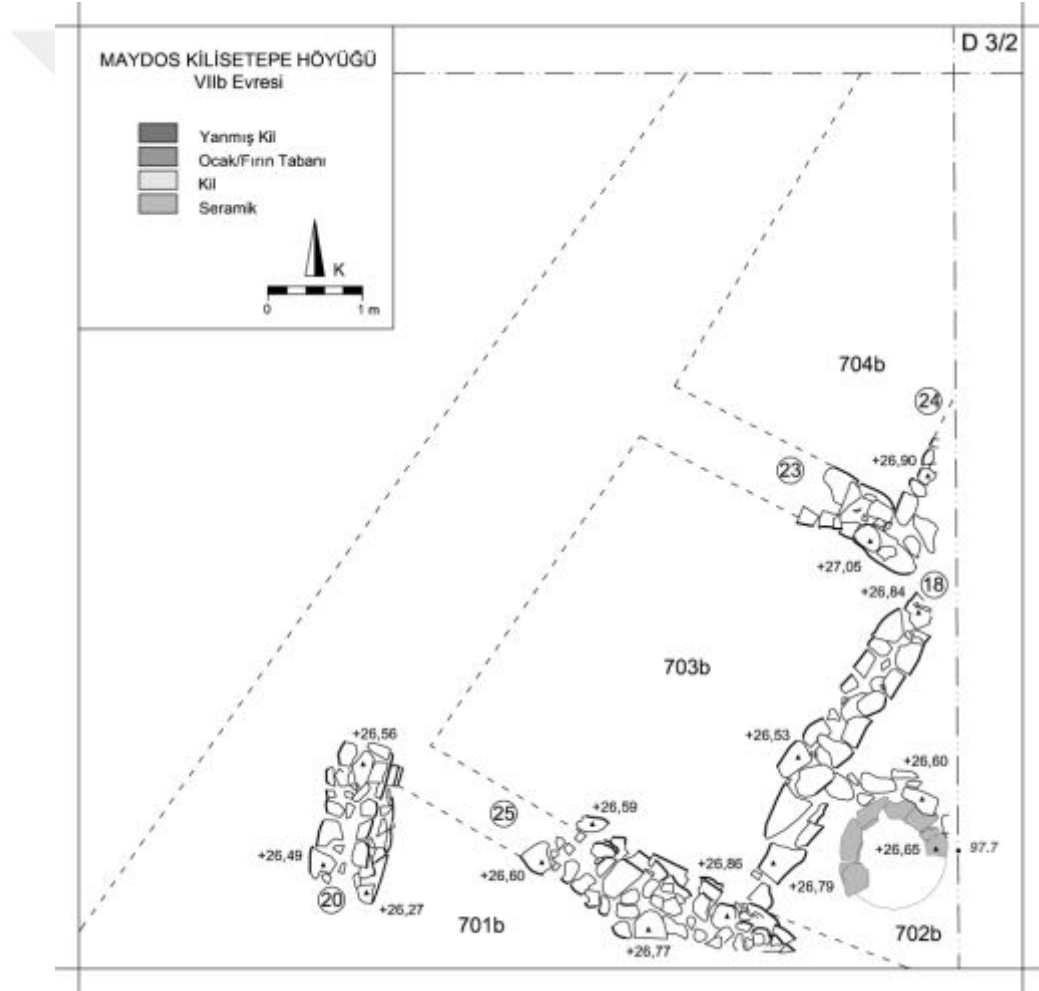
VIIb evresinde dört duvar yeniden örülmüş, eski mekânların üzerine aynı planda yenileri yapılmış ve bir pithos işlevini kaybetmiştir. Bu evrede kuzeyde yeni bir mekânla birlikte toplam dört mekân tanımlanır. Bu mekânlar güneyden kuzeye doğru 701b, 702b, 703b, 704b olarak adlandırılmıştır (Şekil 3.6, Tablo 3.4).

Batı kısmı tahrip olmasına rağmen, kazılan alan içinde yer aldığı için tamamı kazılan tek mekân yine **703b**'dir. Bu mekânın arkası sura yaslı olmalıdır. Kuzeyine ve güneyine 60 cm genişliğinde (23, 25) ve doğusuna 55 cm genişliğinde (18) yeni duvarlar örülmüştür. Mekânın planı bu evrede dikdörtgene daha yakındır. Genişliği 4 m'ye yakındır, uzunluğu ise 3,20 m olmalıdır. Yan duvarlar (23 ve 25) ara duvara (18) göre 10

cm daha kalın örülmüştür (Şekil 3.6). Taş temel üzerine kerpiç duvarlı mekânın kapı yeri bu evrede de belirsizdir.

702b'nin bu evrede tekrar daraltıldığı, güneydeki büyük pithosun köşeye dayandırıldığı, kuzeyine ise basit tek sıra taş ile bir set örüldüğü anlaşılmıştır. 702b ile 703b arasına örülen 18 no'lu duvar kuzeydeki pithosun üzerine denk geldiğinden bu evrede kuzeydeki pithos işlevini kaybetmiştir (Şekil 3.6-7).

Açmanın güneyindeki **701b**'nin bu evrede daraltıldığı görülür. Mekânın arkasını 20 no'lu duvar sınırlandırıyor olmalıdır. Mekânın kuzeyindeki 25 no'lu yan duvarı 703b ile birlikte ortak kullanılır (Şekil 3.6).

Şekil 3.6. VIIb evresi yapı kalıntılarının planı.

Açmanın kuzeydoğusundaki alanda bir mekân daha olduğu (**704b**) bu evrede netlik kazanmıştır. Mekânın doğusunda yer alan 24 no'lu duvar mekânın uzunluğu hakkında fikir verir. Olasılıkla 2.65 m uzunluğunda olan mekânın genişliği hakkında bilgi vermek ise

güçtür. Güneydeki 23 no'lu yan duvarı 703b ile ortak kullanır. Tahribat nedeniyle mekânın iç öğeleriyle ilgili bilgi sahibi olunamamıştır.

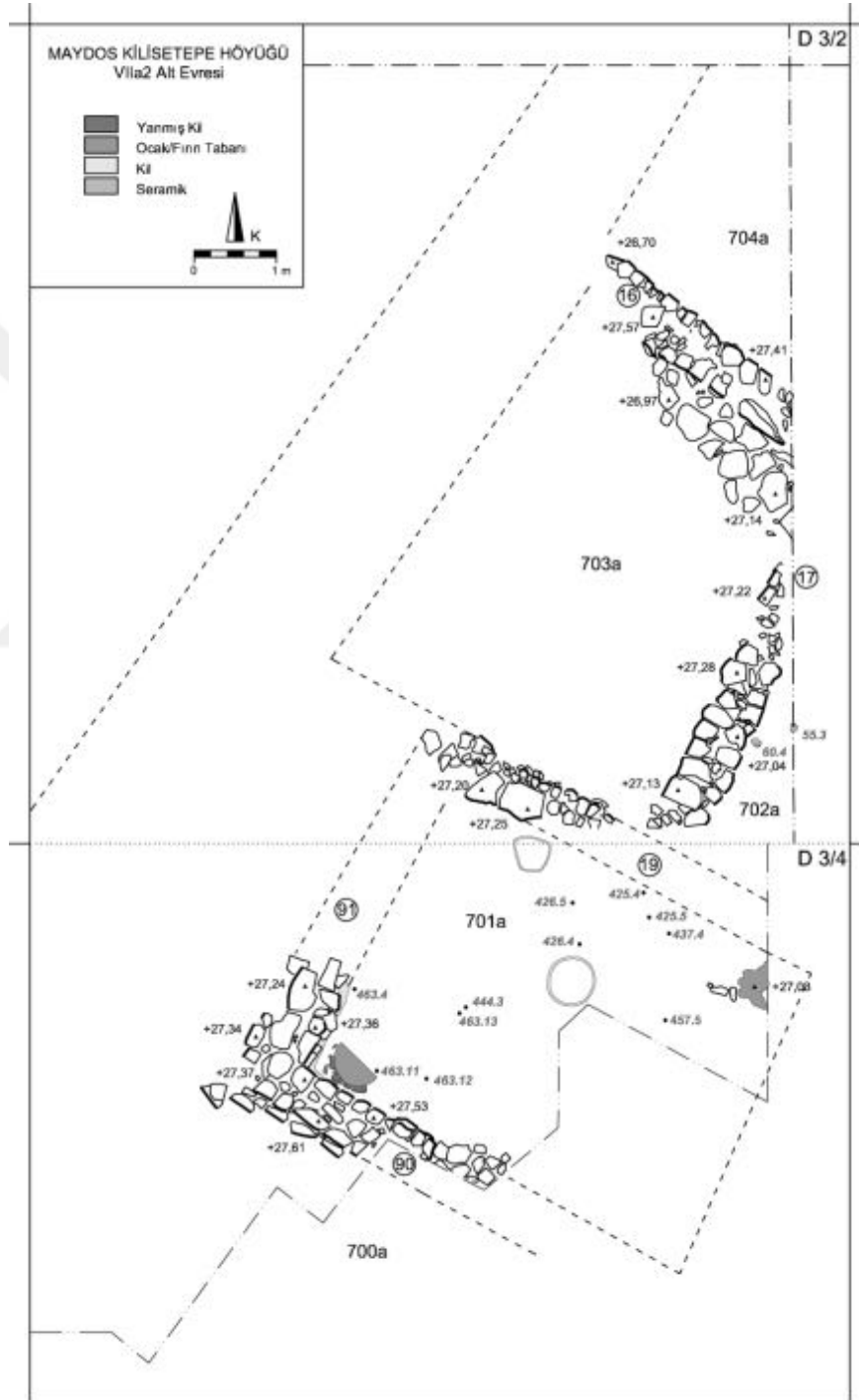
Şekil 3.7. VIIb ve VIIc evresinin güneyden görünümü.

3.1.1.4. VIIa2 Evresi

VII. tabakanın son iskân evresi olan VIIa2 alt evresi, bölgeler arası iletişimin arkeolojik açıdan ölçülebilir boyutlara ulaştığı verileri sağlayan ilk dönemi temsil eder. Bu alt evrede toplam beş mekân tanımlanır (Şekil 3.8) ve 700a, 701a ve 703a no'lu mekânların dolgularından anlaşıldığı üzere VII. tabaka bir yangınla son bulmuştur (Tablo 3.4).

701a tüm VII. tabaka içinde iç öge bakımından en fazla bilgi veren mekândır (Şekil 3.8). Kuzeyde 55 cm genişliğinde 19, güneyde 60 cm genişliğinde 90 ve batıda 65-70 cm genişliğinde 91 no'lu duvarlar ile çevrilidir. 19 no'lu duvar VI. tabakadan açılan çukur yüzünden, 91 no'lu duvarın bir kısmı da yamaç akıntısı yüzünden tahrip olmuştur. Batı kuzeybatı-güney güneydoğu doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlı odanın doğu kısmı profilin içine doğru devam eder. Mekânın arkasında, yerleşimin kenarında başka bir mekânın daha olup olmadığı belirsizdir çünkü bu kısım da tamamen tahrip olmuştur. Duvarları taş temellidir ve taş örgü tabanın üzerinde de devam eder, bu kısımlar kil sıva ile sıvanmıştır. Duvarın üst kısımlarının ise kerpiç ile örüldüğü yoğun kerpiç döküntüden anlaşılmaktadır. 90 no'lu duvardan güneydeki başka bir mekâna geçişin olduğu eşik için dizilen küçük yassı taşlardan anlaşılmaktadır. 90 ve 91 no'lu duvarların birleştiği köşede bir fırın tespit edilmiştir. Mekânın kuzeybatı köşesinde ise ısı yüzünden oldukça sertleşmiş

ve rengi koyu kahverengiden siyaha dönen bir ocak tabanı yer alır. Ocağın tabanı mekânın taban seviyesindedir. Mekânın kuzeyindeki duvarın (19) hemen güneyinde ve mekânın orta kısmına yakın bir konumda 2 cm kalınlığında kil ile sıvanmış iki çukur yer alır. Bu çukurlar henüz kazılmadığından ne amaçla açıldıkları bilinmemektedir. Mekânın genişliği 3.90 m, uzunluğu ise en az 5 m uzunluğunda olmalıdır.

Şekil 3.8. VIIa2 alt evresi yapı kalıntılarının planı.

Mekân içi buluntuların dağılımına bakıldığında bu odanın içinde seramik yapımı, besin hazırlama ve pişirme aktivitelerinin gerçekleştirildiği söylenebilir. Fırının etrafında üç adet öğütme taşı (D3/4: 463.4,12,13), iki perdah taşı (D3/4: 444.3, 463.11) ele geçmiştir. Ocağın güneybatısında dairesel formlu bir el taşı (D3/4: 457.5), kuzeybatısında ve 19 no'lu duvarın önünde pişmemiş topraktan yarım kase (D3/4: 426.5), üç adet perdah taşı (D3/4: 425.4,5, 437.4) ve oval formlu bir el taşı (D3/4: 426.4) ele geçmiştir (Tablo 3.4). Mekânın dolgusu içinde özellikle ocak ve fırın etrafında yoğun yangın izleri tespit edilmiştir.

Bu mekânla ilgili önemli başka bir detay da 90 no'lu duvarın dış tarafta alttan tek sıra halinde dik taşlarla kaplanmış olmasıdır (Şekil 3.9). Bu taşlar mevcut duvarın dışına sonradan kaplandığı için bu eklentinin duvara yapısal bir destek sağlamadığı düşünülmektedir. Bu uygulama Maydos'ta duvarlarda dik taş kullanımının öncü örneğidir ve bu uygulama Balkanlarla olan kültürel iletişimin başlangıcını göstermesi bakımından önemlidir.

Şekil 3.9. 91 ve 90 no'lu duvarların güneydoğudan görünümü.

701a'nın güneyinde bulunan diğer mekân **700a** olarak adlandırılmıştır. Bu mekân VI. tabaka mekânlarının altında kaldığından kazılamamıştır. Ancak bu alanda yer alan V. tabaka çukurlarının kesitlerinden tabakanın sonundaki yangın dolgusu görülmektedir (Şekil 3.10).

Şekil 3.10. VI. tabakaya ait 54 no'lu duvar, 3 no'lu çukur ve VII. tabakanın yangın seviyesinin kuzeybatıdan görünümü.

D3/2 açmasının güneydoğusunda **702a** no'lu mekânın köşesi yer alır (Şekil 3.8,11). 702a'nın batısı 65 cm genişliğinde 17 no'lu duvar ile sınırlıdır. Çok küçük bir alanda kazılan mekânın boyutları hakkında bilgi vermek mümkün değildir; ancak içinde üç adet *in situ* maşrapa (D3/2: 55.3, 60.4, 462.1; Levha 9.8-10), bir kemik alet (D3/2: 60.7) ve iki çakmaktaşı alet (D3/2: 55.2, 60.6) bulunmuştur (bkz. Tablo 3.4). Maşrapalar etkileşim sahasının belirlenebilmesi açısından önem taşımaktadır.

Bu mekânın hemen arkasında yer alan **703a**'nın iç öğeleri hakkında fazla bilgi elde edilememiştir. Doğusundaki duvarı (17) 702a ile güneyindeki duvarı (19) 701a ile ortak kullanır. Batısında sura dayalı olmalıdır. Kuzeyine ise 60 cm genişliğinde yeni duvar (16) örülmüştür (Şekil 3.8). Mekânın genişliği 5.15 m'dir, uzunluğu ise 4 m olmalıdır. Mekânın kuzeyinde zemine yassı taşların döşendiği tespit edilmiştir. 16 no'lu duvarın uzunluğu ve 91 no'lu duvarın konumu düşünüldüğünde, 19 no'lu duvarın batıya doğru devam ettiği ve 701a'nın arkasında bir başka oda daha yoksa mekânların arka duvarlarının zikzak yaptığı sonucu çıkarılabilir.

Açmanın kuzeydoğusundaki **704a**'ya ait yapı kalıntılarına bu evrede rastlanmamıştır. Ancak bu alanın dolgusu içinden lades kemiği kulp olarak literatüre geçen kap parçaları (Levha 8. 1-2) ele geçmiştir.

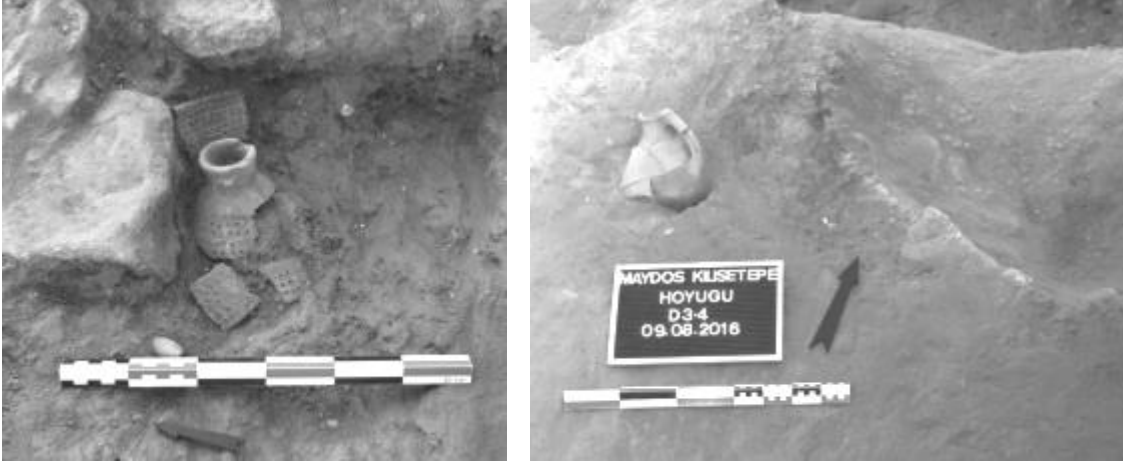

Şekil 3.11. VIIa2 alt evresi 702a ve 703a no'lu mekânların güneyden görünümü.

3.1.1.5. VIIa1 Evresi

Bu alt evre VII. tabakanın terk etme sürecini temsil eder. Bu dönemde ele geçen buluntular tabakanın son iskân evresinin izlerinin devam ettiğini gösterir. Bu süreç aynı zamanda yeni tabakanın kuruluş hazırlıklarından da izler taşıyor olmalıdır.

Terk etme süreci olarak değerlendirilen bu evrede herhangi bir mimari izle karşılaşılmamıştır. Bununla birlikte VIb2'ye tarihlenen 87 no'lu duvarın ilk kez bu evrede inşa edilme ihtimali de vardır. Bunun dışında VIIa1 dolgusu içinde tabakanın sona erdiğinin burada yaşayan halk tarafından kabullenişinin göstergesi niteliğinde bazı buluntular ele geçmiştir. 701a'nın yıkıntıları üzerine tüm halde bir pişmiş toprak süzgeç (D3/4: 459.5) ve 19 no'lu duvarın hemen üst seviyesine bir yonca ağızlı testi (D3/4: 423.4) bırakılmıştır. Bu kapların herhangi bir mimari öge veya çukur ile bağlantısı yoktur ve tüme yakın halde bulunmuştur (Şekil 3.12). Bu yüzden iki kabın özellikle bırakıldığı düşünülmektedir. Bu alt evrenin dolgusu içinden bir lades kemiği kulp parçası (Levha 8.3), bir boynuz alet (D3/4: 430.5) ve bir ağırşak parçası (D3/4: 483.4, Levha 15.33) ele geçmiştir. Ağırşakın üzerinde koşan köpek motifi ilk kez bu evrede karşımıza çıkar. Daha önce bahsi geçen 701a'nın içindeki çukurların bu evreden açılma ihtimalinin de olduğunu söylemek gerekir.

Şekil 3.12. Solda VIIa1 alt evresine ait bir süzgeç (D3/4: 459.5) ve sağda yonca ağızlı testi (D3/4: 423.4) ve sağındaki çukur tabanı.

3.1.2. VI. Tabaka: Orta Tunç Çağı, Geç Dönem

Seramiklerle ilgili yapılan ön değerlendirmeler Maydos VI. tabakanın genel olarak Troia'dan farklı olduğunu, bununla birlikte Maydos VI. tabakada Troia V ve Troia VIa seramikleri ile benzeşen kapların da bulunduğunu göstermektedir. Tabakanın b evresinden alınan üç karbon örneğinin en erken ve en geç tarihi M.Ö. 1850-1770 yılları arasında vermiştir (Tablo 3.8). Dolayısıyla hem seramik karşılaştırmaları hem de karbon tarihleri göz önüne alındığında VIb evresinin Ege kronolojisine göre Orta Tunç Çağı'nın geç safhasına ait olduğu anlaşılmıştır.

Maydos'un VI. tabakasına ait mimari kalıntılar D3/4, D3/3 ve D4/1 açmalarında ortaya çıkarılmıştır (Levha 3). Yerleşim girinti çıkıntılarla höyüğün etrafını dönen kalın bir çevre duvarı ile çevrilidir. VI. tabaka yapıları bu çevre duvarını arka duvar olarak kullanan, taş temel üzerine kerpiç ve taş duvarlı dörtgen mekânlardan oluşur. Tabakanın çevre duvarından başka bir savunma duvarı, höyüğün eğiminin başladığı alt kısımda bulunur. VI. tabaka iki alt evreli iskân evresine (VIb2 ve VIb1) ve bir terk etme evresine (VIa) sahiptir. VIb evresinin erken döneminde (VIb2) yerleşim planının oluşturulduğu bir sonraki dönemde (VIb1) ise mekân içlerinde bazı yenilemeler yapıldığı anlaşılmıştır. Bu tabakanın önceki dönemden yerleşim planı anlamındaki farklılığı bir konutun yerleşim kenarına dik olarak değil de paralel olarak yerleştirilmesidir. Teknik anlamdaki farklılık ise duvar örgü tekniğinin gelişmesi, taş duvarın kullanılmasıdır. Bu dönemde mekân içi öğeler artmış; ayrıca ritüel ile ilişkilendirilebilecek öğeler de tespit edilmiştir. VIa evresi terk etme evresi olarak adlandırılmasına karşın bu evrede iskânın bir süre daha devam ettiği

görülmüştür. VIa'daki söz konusu yaşam izleri VIb'ye ait yıkıntıların üzerine kurulan zayıf yapılaşmadan ibarettir.

VIb'nin iki alt evresinde de yangın izleri mevcuttur. VIb1 sonundaki yangından sonra, en azından höyüğün bu kısmındaki mekânların kullanılamaz hale geldiği ve bu mekânların bir süre atıl halde beklediği, taban üzerine biriken dolgunun üzerine yıkılan duvarlardan anlaşılmaktadır. Bir sonraki evrede (VIa) yıkıntılar üzerine devam eden yaşam izlerini takip etmek mümkün olmuştur. Ancak bu zayıf izle birlikte tabakanın sona erdiği anlaşılmaktadır. Mekânlar batıdan doğuya doğru bir anlatım sırasıyla tek tek anlatılmış ve alt evre ayrımı yapılabilen mekânların dönemsel farklılıkları tanımlandıktan sonra diğer mekâna geçilmiştir.

3.1.2.1. VIb Evresi

VIb evresi tabakanın iskân sürecini temsil etmektedir. İskân evresi bir yangın geçirmiş hemen ardından mekânlar yenilenmiştir. Bu yüzden iskân evresinin iki alt evresi bulunur. Söz konusu alt evre üç odalı bir yapının taban ve duvar yenilemeleri ile diğer mimari eklemeler sayesinde belirlenmiştir. VI. tabaka iki savunma sistemiyle korunmuştur. Savunma duvarının bir tanesi höyüğün alt kısmında diğeri höyüğün üst kısmında yerleşimin etrafında yer alır.

Höyüğün alt kısmında (D3.1 ve D3/2) yer alan savunma duvarı eğimin başladığı kodlardan itibaren höyük yamacı boyunca örülmüştür. (Levha 3; Şekil 3.13). Söz konusu duvar (21) tek sıra kabuk şeklinde, düzgün kesme kireç taşlardan basamaklı bir şekilde inşa edilmiştir. Höyüğün yamacını kaplamak için ve höyüğün eğimine uygun olarak şevli inşa edilen duvar 2 m yüksekliğe kadar takip edilmektedir. Sur kuzeydoğuya doğru devam ederken güneybatı yönündeki devamı tahribat yüzünden tamamen tahrip olmuştur. Surun dış kısmında D3/2 açmasında büyük yassı taşlardan bir döşeme tespit edilmiştir. Döşeme çok hafif bir şekilde batıdan doğuya doğru yükselmekte ve kuzeydoğu yönünde devam etmektedir. Döşemenin varlığı, yerleşimin kapısının söz konusu alanın kuzeydoğusunda olabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca kapının muhtemel seviyesinin 23,60 - 24 m aralığında olması, kapıdan ortalama 28 m'deki VI. tabaka seviyesine erişmek için dik bir rampanın veya merdivenin olması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Şekil 3.13. VI. tabaka surunun havadan görünümü.

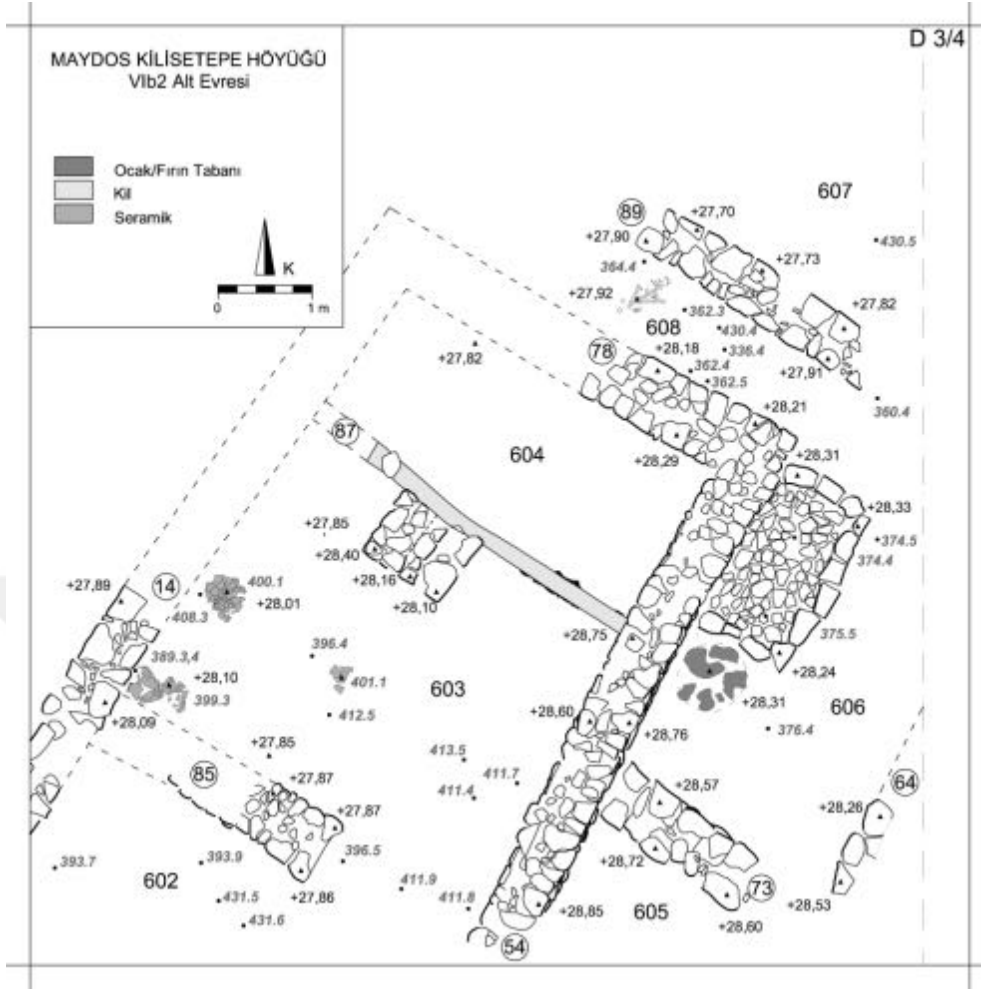
Diğer savunma duvarı, höyüğün o dönemdeki en üst seviyesinde ve yerleşmenin çevresi boyunca örülmüştür (Levha 3). Söz konusu duvar (15) aynı zamanda mekânların arka duvarını da oluşturur, bu yüzden de höyüğün dairesel şekline uygun olarak girinti çıkıntı yapmaktadır (Şekil 3.14). Çevre duvarı olarak adlandırılan duvar D4/1 açmasının güneybatı köşesinden D3/3 açmasının doğusuna kadar takip edilir. Güneybatı-kuzeydoğu yönünde 14.50 m uzunluğunda tespit edilen duvar, 1.50 m genişliğinde taş örgü ile inşa edilmiştir. Çevre duvarının dış tarafı yüz vermez ve düzensiz bir hattı vardır, taşlar dizilerek değil gelişigüzel atılarak örülmüş gibi görünmektedir. Bu görüntü duvarın uzun bir süre açıkta kalması sebebi ile oluşmuş olabilir. Kuzeydoğu yönünde devam etmesi beklenen duvar, D3/4 açmasındaki yamaç akıntısı nedeniyle tespit edilememiştir. D4/1 açmasında kalan güneybatı kısmının üzerine ise V. tabaka duvarları oturmaktadır.

Şekil 3.14. VI ve V. tabaka çevre duvarlarının havadan görünümü.

Çevre duvarının iç kısmında bulunan mekânlar D3/4 ve kısmen de D3/3 açmasında tespit edilmiştir. Söz konusu alanda biri dışında birbiri ile ortak duvarları kullanan 7 oda ve bir koridor tanımlanmış ve mekânlar 601'den başlayarak numaralandırılmıştır (Tablo 3.5). Yapı malzemesi olarak taş temel üzerine kerpiç duvar geleneği devam etmektedir. Sadece bir yapının yan duvarlarının (14 ve 54) taş temel üzerine taş örgü ile devam ettiği anlaşılmıştır. Genel olarak duvarlar 55-70 cm genişliğinde örülmüştür. Ayrıca tabakada 18 cm genişliğindeki kil duvar (87) iki mekânı birbirinden ayırmaktadır. Taş duvarların veya temellerin ise genel olarak bir önceki döneme göre daha geniş yapıldığı, duvarlarda kullanılan taşların daha özenli seçildiği, bununla birlikte duvar örgü tekniğinde de gelişme kaydedildiği tespit edilmiştir. 602 ve 603 no'lu mekânların dolgusu içinde bol sayıda karbonlaşmış odun parçaları tespit edilmiş ve odun parçalarının çatı veya ikinci katın yapımında kullanıldığı düşünülmüştür. VIb evresinin mimari ve mekânsal özellikleri batıdan doğuya doğru sıralamayla, her mekânın kendi içindeki yenilemeler vurgulanarak anlatılmaya çalışılacaktır.

En batıda yer alan 601 no'lu mekân çevre duvarını arka duvarı olarak kullanmıştır. Çevre duvarının yerleşime bakan yüzü sadece bu alanda kazılmıştır. 80-90 cm yüksekliğe kadar korunan duvar 1,50 m genişliğe sahiptir. Ayrıca çevre duvarı bu kısımda köşe yapar, böylece hem çevre duvarı üzerinde bir bastiyon görüntüsü oluşur hem de 601 no'lu mekân çevre duvarını güney ve batı duvarı olarak kullanır. Güneybatı-kuzeydoğu doğrultulu uzanan ve uzun ince dikdörtgen plana sahip olan mekânın kuzeydoğu kısmı tamamen tahrip olmuştur. Mekânın mevcut iç ölçüleri 1.40 m ile 3.80 m'dir. Mekânın doğusundaki 55 cm genişliğindeki 14 no'lu duvar çevre duvarının köşesine eklenmiştir (Şekil 3.16). Bu odaya olasılıkla 603 no'lu odadan veya kuzeydeki koridordan girilmelidir. Ancak yamaç akıntısının sebep olduğu yoğun tahribat tüm kanıtları yok etmiştir. Mekânın VIb2 adı verilen ilk evresinde bazı döküntü izleri görülmüştür; ancak tabanı henüz açılmamıştır (Şekil 3.19). Bu sebeple ilk alt evrede duvarın yıkıldığı daha sonra yıkıntıların düzlenerek odanın tekrar kullanıldığı düşünülmüştür. VIb1 alt evresinde ise mekânın içinde tüm bir pithos (D3/3: 33.4) *in situ* halde bulunmuştur (Tablo 3.5). Odanın konumu, planı ve pithosun varlığı yüzünden 601 no'lu mekânın depo olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Mekân VIb1 sonunda yangın dolgusu ile kaplanmıştır ve yangından sonra odanın bir kez daha kullanıldığına dair bir iz bulunmamıştır.

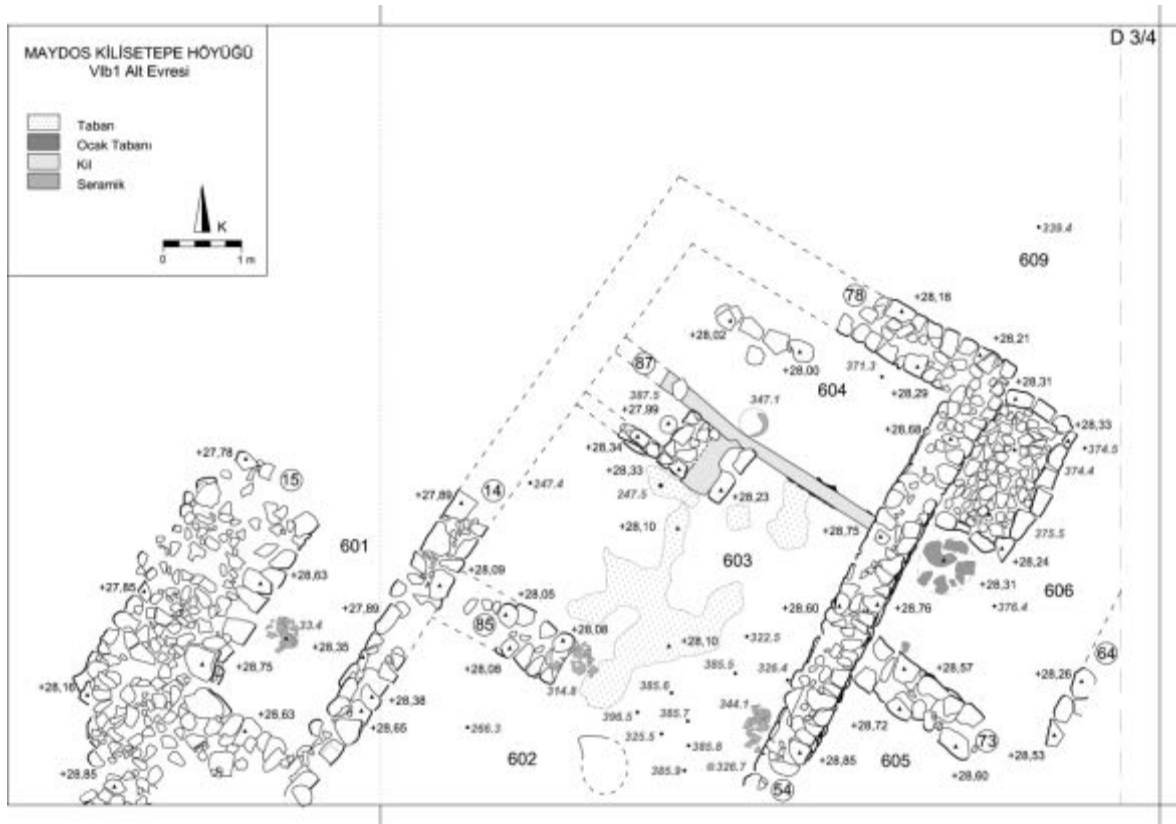

Şekil 3.15. Vİb2 alt evre yapı kalıntılarını gösteren plan.

601 no'lu odanın doğu bitişiğinde ve 14 no'lu duvarı ortak kullanan ve yan yana dizili üç mekân bulunmaktadır (Şekil 3.15). 602, 603 ve 604 no'lu mekânlar iki tarafta aynı yan duvarlarla (14 ve 54) sınırlandırılmış bir yapının odalarıdır. Güney kısmı henüz kazılmamış olmasına rağmen konutun çevre duvarına paralel uzanan, uzun dikdörtgen bir plana sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Yapının güneyindeki **602** no'lu mekân kazılan alanların dışında devam eder. Bu yüzden küçük bir kısmı kazılabılmıştır ve hakkında fazla bilgi yoktur. Ancak konumu itibariyle bu mekân yapının ön odası olmalıdır (Şekil 3.15, 16, 19). 603 no'lu mekân ile arasında 65 cm genişliğinde 85 no'lu duvar yer alır. Yan duvarlar ise ortak kullanılır. Vİb2 sonunda 85 no'lu duvar 602 no'lu mekânın içine çökmüştür. Mekânın dolgusu içinde ilk alt evreye ait bir kemik iğne (D3/4:393.9), üç sürtme taş alet (D3/4: 393.7, 431.5,6) bulunmuştur (Tablo 3.5).

Vib1 alt evresinde 602 no'lu mekân, tabanı düzlendikten sonra tekrar kullanılmıştır. 85 no'lu duvarın yıkıntıları yüzünden mekânın tabanı diğer mekânlara göre daha yukarıdadır. Yeni dönemde iki mekânı birbirinden ayıran 85 no'lu duvar kısaltılarak tekrar örülmüştür. Böylece mekânlar arasındaki geçiş genişlemiştir. Önceki dönemde 1.80 m olan geçiş bu dönemde 2.80 m'ye genişletilmiştir. 603 no'lu mekân geçişine yakın konuma bir kül veya çöp çukuru açılmıştır (Şekil 3.16). 602 no'lu mekânın içinde taban üzerinde bir çanak (D3/4: 385.9), bir yonca ağızlı maşrapa (D3/4: 326.7) ve mekânın batısında bir sürtme taş alet (D3/4: 266.3) bulunmuştur (Tablo 3.5).

Şekil 3.16. Vib1 alt evre yapı kalıntılarını gösteren plan.

603 no'lu mekân dikdörtgen planlıdır ve tahrip olan kuzeybatı köşesi haricinde tamamı kazılmıştır (Şekil 3.15-16,19). 4.30 x 3.10 m boyutlarındaki odanın batısı 14 no'lu duvar, kuzeyi 18 cm genişliğinde 87 no'lu kil duvar, doğusu 60 cm genişliğinde 54 no'lu duvar ve güneyi 65 cm genişliğindeki 85 no'lu ara duvar ile çevrilidir.

Vib2 alt evresinde 603 no'lu mekânın (Şekil 3.15) kuzeyindeki kerpiç duvara (87) yaslı bir şekilde 1 m uzunluğunda, 80 cm genişliğinde, 50 cm yüksekliğinde taş örgüden üç basamaklı bir platform inşa edilmiştir (Şekil 3.17-18). Platformun batı kısmı tahribat nedeni ile tamamen yok olmuştur. Bu alt evrede, 14 no'lu duvar boyunca üç adet (D3/4:

399.1, 3, 400.1), mekânın ortasında bir adet *in situ* vaziyette depolama kabı (D3/4: 401.1) ele geçmiştir. Ayrıca mekân içinde bir ağırşak (D3/4: 408.3), bir pişmiş toprak boncuk (D3/4: 393.4), iki kemik alet (D3/4: 411.7, 396.4), bir perdah taşı (D3/4: 412.5) dört sürtme taş alet (D3/4: 411.4,9), bir işlenmiş taş (D3/4: 413.5) ele geçmiştir. 602 ve 603 no'lu mekânların geçiş alanında ise bir işlenmiş seramik (D3/4: 396.5), bir kemik alet (D3/4: 411.8) ve bir sürtme taş alet (D3/4: 411.9) bulunmuştur (Tablo 3.5).

Şekil 3.17. Basamaklı platformun kuzeyden görünüşü.

603 no'lu mekân bir yangın geçirmiş ardından VIb1 alt evresinde mekânın kullanımı devam etmiştir (Şekil 3.16). Yangından sonra yapılan bazı yenilemeler ve ikinci taban seviyesi alt evrenin tanımlanmasına yardımcı olmuştur. Yangın sırasında 85 no'lu duvar güneye doğru yıkılmış ve yeni alt evrede (VIb1) tekrar örülmüştür. Alt evrede kuzeyde yer alan platforma bazı eklemeler yapılmıştır. Platformun alttan bir ve ikinci basamağının üstü kil ile kaplanmış, güneybatısına ince bir taş sırası eklenmiştir (Şekil 3.18). Eklenen taş sırası ile platformun batı kısmı iki taraftan kapatılmış ortada kapalı bir alan oluşturulmuştur. Yeni oluşturulan alanda platforma dayalı bir şekilde *in situ* bir kap (D3/4: 387.5) bulunmuştur. Bu alt evrede 602 no'lu mekâna geçişe yakın konumda bir pişmiş toprak ağırşak (D3/4: 326.4), bir kemik alet (D3/4: 326.6) bir işlenmiş deniz kabuğu (D3/4: 322.5), bir sürtme taş alet (D3/4: 385.5), platforma yakın konumda ise yarım pişmiş toprak tezgah ağırlığı (D3/4: 247.6), bir pişmiş toprak ağırşak (D3/4: 247.4), bir taş makara/ağırlık (D3/4:247.5) ele geçmiştir. 602 ve 603 no'lu iki mekânın geçiş alanında 85

no'lu duvarın tam önünde (D3/4: 314.8) ve karşısındaki 54 no'lu duvarın önünde (D3/4: 344.1) birer boyunlu çömlek *in situ* olarak bulunmuştur. Bu kısımda bir pişmiş toprak ağırşak (D3/4: 325.5), iki işlenmiş seramik (D3/4: 385.7, 396.5), bir kemik alet (D3/4: 385.8) ve bir sürtme taş alet (D3/4: 385.6) ele geçmiştir (Tablo 3.5). Her iki alt evrede de mekân içi taşınabilir ve taşınmaz öğelerin niteliğine ve bunların konumlarına bakıldığında 603 no'lu mekânın özel bir işlevi olduğu düşünülmektedir.

Şekil 3.18. Platformun güneyden görünümü.

603 no'lu mekânın hemen kuzeyinde yer alan 604 no'lu mekân kuzeyindeki 70 cm genişliğinde 78 no'lu duvar haricinde diğer duvarlarını 603 ile ortak kullanır (Şekil 3.15-16, 19). Dikdörtgen planlı odanın genişliği 1.80 m'dir, mekânın kuzeybatısı ve batısı tamamen tahrip olmuştur; ancak uzunluğu 4.30 m'den fazla olamaz. 14 ile 87 no'lu duvarın birleştiği tarafta olabilecek tek muhtemel geçiş yeri tahribat yüzünden anlaşılammıştır. 18 cm genişliğindeki 87 no'lu duvar, 3.25 m uzunluğunda ve 40 cm yüksekliğine kadar korunmuştur. Duvar boyunca hem içte hem de dışta karbon izleri görülmektedir. Bu karbon izlerinin duvarın yapımı ile ilgili olduğu ve ahşap kalıplar arasına dökülen kil ile 87 no'lu duvarın yapıldığı sonucuna varılmıştır. Bu mekânın sadece VIb1 alt evresi kazılmıştır. Bu alt evrede mekânın zemini kısmen de olsa taş ile döşenmiştir. Platformun doğu kenarına yakın konumda bir tüm çömlek (D3/4: 347.1) taban oyularak oturtulmuştur. VIb1 dolgusu içinde bir kemik alet (D3/4: 371.3) tespit edilmiştir (Tablo 3.5). VIb2'ye ait yaşam düzlemi mekânın kuzeyindeki kesitte görülmektedir.

604 no'lu mekânın bir silo veya saklama alanı olabileceği düşünülmektedir. Mekâna geçiş yerinin belli olmaması, aynı yapı içinde başka bir bölme duvarı (85) taştan

örülmüşken bu duvarın kilden yükseltilmesi düşündürücüdür. Ayrıca 87 no'lu duvarın darlığı ve bu tip tercihlerin V. tabakada genellikle silolarda kullanılması, bu duvarın belli bir yüksekliğe kadar örüldüğünü düşündürmektedir. Böylece yüksek olmayan 87 no'lu duvarın üzerinden mekâna girebilmek için basamaklı platformun kullanılması da ihtimal dâhilindedir.

Şekil 3.19. VIb evresi yapı kalıntılarının havadan görünümü.

D3/4 açmasının güneydoğusunda 54 no'lu duvarı ortak kullanan iki mekân yer alır. Bunlardan biri sadece çok küçük bir kısmı kazılan **605** no'lu mekân, diğeri ise **606** no'lu mekândır (Şekil 3.15-16,19). 605 no'lu mekân D3/4 açmasının güneydoğu köşesinde yer alır. 606 ve 605 no'lu mekânların arasında 65 cm genişliğinde 73 no'lu duvar bulunur. 606 no'lu mekânın doğusunda sadece iç yüzü ortaya çıkarılan 64 no'lu duvar bulunur. Kuzeyinde ise bir duvar bulunmaz; ancak ilk alt evrede 607 no'lu mekânın duvarı (89) bu alanı kapatır. Mekân 4.75 x 2.70 m iç ölçülerine sahip olmalıdır. Mekânın içinde farklı yaşam seviyeleri tespit edilemediğinden 606 no'lu mekânda alt evreleri ayırt etmek mümkün olmamıştır. Ayrıca mekânın doğusu henüz kazılmadığından diğer mekânlarla bağlantısı da anlaşılamamıştır. Bununla birlikte kuzeyde yer alan koridora (608) 606 no'lu mekândan bağlantı sağlanmaktadır. Mekânın içinde, 54 no'lu duvarın hemen önünde yuvarlak planlı bir fırın ve duvara bitişik dikdörtgen planlı taş döşeli bir platform tespit

edilmiştir. Tabanı kil ile sıvanmış fırının seviyesi platform tabanının üzerinde yer alır. Fırın yangın geçirdiği için rengi turuncuya dönmüştür ve üzerindeki ağırlık sebebiyle tabanı çökmüştür. 2.00 x 1.15 m boyutlarındaki taş döşemenin kenarındaki taşlar döşemesine göre daha büyük taşlardan dik olarak yerleştirilmiş ve üzeri kil ile sıvanmıştır.

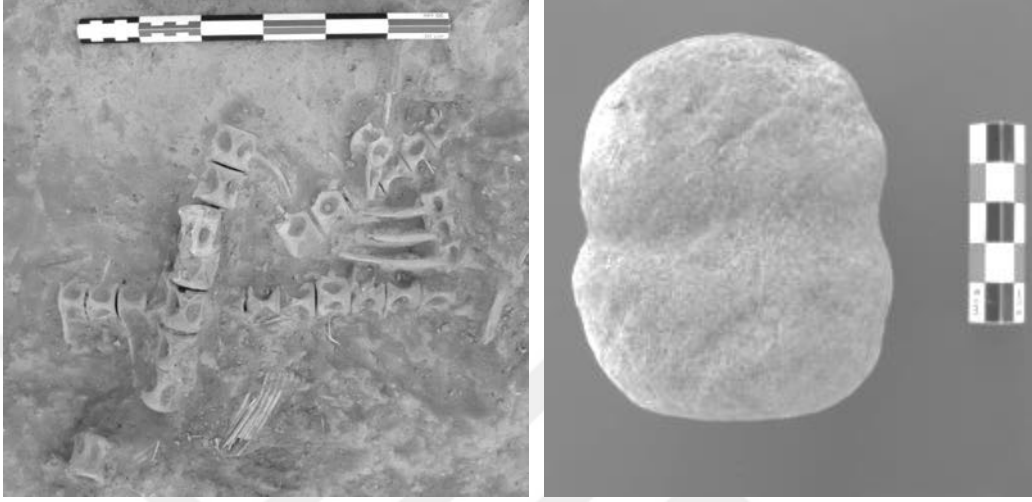
Mekân içi buluntularının dağılımı mekânın kullanım amacı hakkında fazla bilgi vermez. Ancak platform ve fırının bulunması buranın besin hazırlama ve pişirme faaliyetlerinin yapıldığı bir mekân olduğunu gösterir. Platform üzerindeki dolguda bir pişmiş toprak makara (D3/4: 375.5) ve bir duvar kaplaması parçası (D3/4: 374.4), platform ve fırının önünde iki kemik alet (D3/4: 374.5, 376.4) ele geçmiştir. Taban üstü dolgudan anlaşıldığına göre yangın geçiren bu mekânın kullanımı sona erdiğinde 58 no'lu duvar kuzeye doğru yıkılmıştır. Duvar yıkıntılarının altında bir Lianokladhi gobletinin kaidesi (D3/4: 270.1.7) bulunmuştur (Tablo 3.5).

607 no'lu mekân 60 cm genişliğindeki 89 no'lu duvarın kuzeyinde yer alır (Şekil 3.15). Mekânın diğer duvarları yamaç erozyonu yüzünden tahrip olmuştur. Bu mekânın tabakanın ilk alt evresinde (VIb2) kullanıldığı kesindir. Yaşam seviyesi içinde bir taş alet (D3/4: 339.4) bulunmuştur.

604 ve 607 no'lu mekânların arasında 608 olarak adlandırılan bir koridor yer almaktadır (Şekil 3.15). Dar uzun dikdörtgen planlı bu alana 606 no'lu mekândan geçiş sağlanır. 78 ve 89 no'lu duvarların arasında yer alan bu mekân 80 cm genişliğindedir ve en az 2.90 m uzunluğundadır. Batısı yamaç erozyonu yüzünden tahrip olmuştur. Bu tahribat yüzünden koridor ile 601 no'lu mekân arasındaki bağlantıyı anlamak imkânsız hale gelmiştir. Bu mekânın kullanım süresi, 89 no'lu duvar üst alt evrede kullanımdan kalktığı için sadece VIb2 alt evresinde olmalıdır. Duvarın hemen üstündeki yaşam düzleminin seviyesi ile bu mekânda çıkan buluntuların seviyeleri karşılaştırıldığında buluntuların VIb2'ye ait olması gerekir. Bu mekânın içinde bir kemik iğne (D3/4: 362.3), dört kemik alet (D3/4: 336.4, 362.3-5, 364.4) ve bir yivli taş ağırlık (D3/4: 430.4), bir taş balta (D3/4: 360.4) ile birlikte tüme yakın ve bozulmamış halde bir orkinos balığı iskeleti bulunmuştur (Tablo 3.5). Balığın ve taş ağırlığın aynı alanda bulunması (Şekil 3.20) balıkçılık ile ilgili bilgi vermesi açısından önemli olmakla birlikte koridorun mekânları birbirine bağlayan bir geçit olmadığını da düşündürür.

VIb2 alt evresinden sonra 89 no'lu duvarın üzerinde bir düzleme çalışması yapılmış ve bir yaşam düzlemi oluşturulmuştur (Levha 7A). Böylece 607 no'lu mekânın VIb2 alt

evresinden sonra işlevini kaybettiği anlaşılmıştır. VIb1 alt evresinde 607 ve 608 no'lu mekânların üzeri düzeltilerek açık alan oluşturulmuştur. Söz konusu alan yeni bir numara (609) ile adlandırılmıştır (Şekil 3.16). Bu alanın dolgusu içinde iki taş alet (D3/4: 339.4, 358.4) bulunmuştur.

Şekil 3.20. Orkinos iskeleti ve taş ağırlık.

VIb1 sonunda çevre duvarına paralel uzanan 3 odalı yapının 54 ve 14 no'lu ana duvarları batıya doğru çökmüştür. 54 no'lu duvarın yıkıntısından en az 7 sıra daha duvarın devam ettiği anlaşılmıştır. Böylelikle duvarın tabandan itibaren en az 1.45 m yüksekliğe ulaştığı hesaplanabilmektedir. 14 no'lu duvarın ise tabandan itibaren en az 1 m yüksekliğe kadar korunduğu profilden anlaşılmaktadır (Levha 7C). Bu iki duvarın tavana kadar taş örgü olduğunu söylemek mümkün olmakla birlikte kuzeydeki 78 no'lu duvar hakkında yorum yapmak için kanıt bulunmamaktadır. Sağlam duvarları olan bu yapı ikinci katı taşıyabilme potansiyeline sahiptir. Yapının iç mekânları taş temel üzerine kerpiç duvar (85) ve ince kerpiç duvar (87) ile birbirinden ayrılmıştır. Yapının dolgusu veya döküntüleri arasında bol miktarda karbonlaşmış odun parçaları ele geçmiştir. Odunların yapının ikinci katının veya çatısının yapımında kullanıldığı düşünülmektedir. Farklı seviyelere dağılan söz konusu karbonlaşmış odunlardan alınan üç adet C¹⁴ sonucu yapının dolayısıyla tabakanın tarihlendirilmesine yardımcı olmuştur.

54 no'lu duvar doğrudan VIb tabanı üzerine yıkılmamış, tabanın üzerindeki 25-30 cm'lik bir dolgu üzerine yıkılmıştır. Bu durum yapının ani bir yıkıma maruz kalmadığını, terk edildikten sonra bir süre daha atıl halde beklediğini akla getirir. Bu nedenle iskânın bu dönemde höyüğün diğer kısımlarında devam etme ihtimali de düşünülmelidir. Dolayısıyla yapının tamamen çökmesine kadar geçen süreç mekânın terk etme süreci olarak

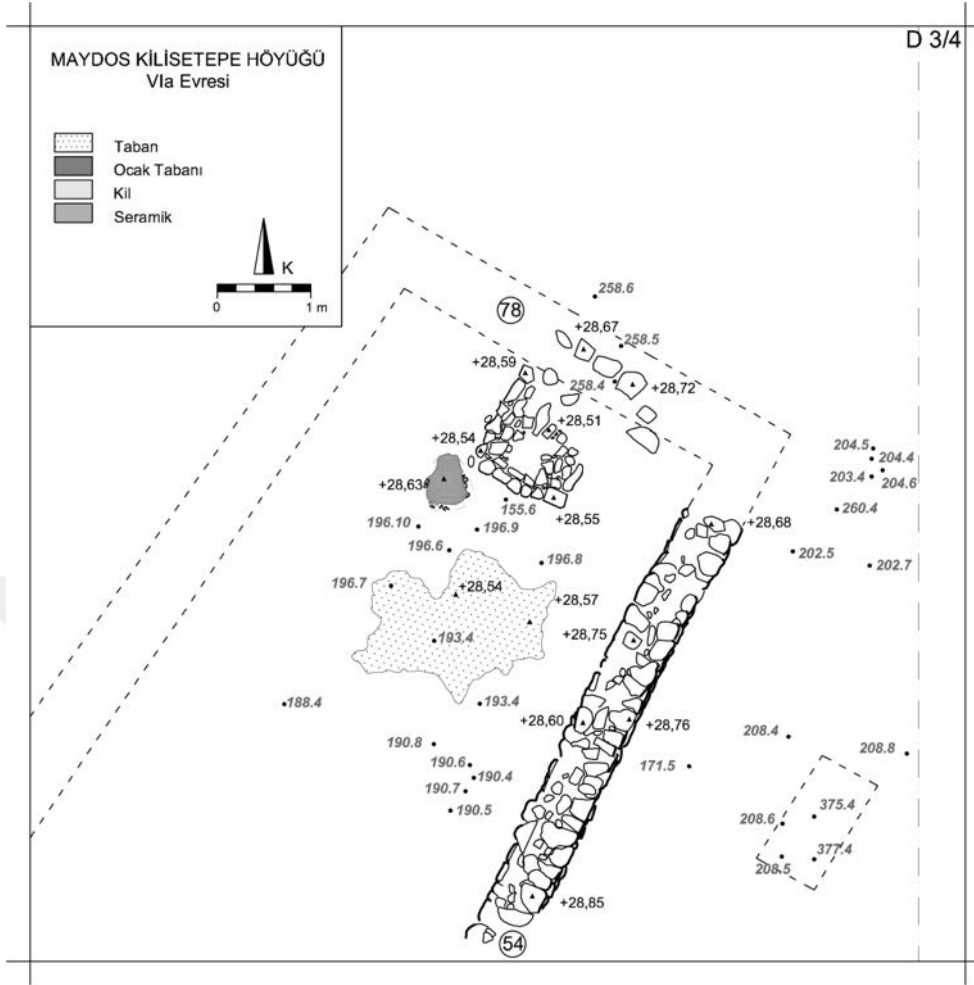
değerlendirilebilir. Sadece bir yapıda gözlenen bu sürecin tüm höyükte aynı anda yaşanıp yaşanmadığına karar vermek mümkün değildir. Bu yüzden yapının çökme süreci VIb1 alt evresinde içinde değerlendirilmiştir.

3.1.2.2. VIa Evresi

VIa evresi VI. tabakanın terk etme sürecini temsil eder. Höyüğün kuzeybatı yamacında VIb mekânlarının terk edilmesinin ardından tekrar zayıf bir yapılaşma söz konusudur. Duvar yıkıntılarının üzerinde ve kısmen arasında yaşamsal faaliyetlerin devam ettiğini gösteren zayıf mimari öğeler VIa evresini tanımlamaktadır.

D3/4 açmasının orta kısmında ovale yakın planlı bir fırın, dörtgen planlı taş döşeli platform ve bir taban bu dönemin yaşam düzlemini temsil eder. Fırın, moloz taşlardan oluşturulmuş zemin üzerine seramik parçaları, deniz kabuğu kırıkları ardından kil sıva ile yükseltilmiştir. Fırının üst seviyesi 28.63 m'dir ve kuzeybatıya doğru hafif eğimlidir. Platform ise ortalama 28.55 m yükseklikindedir ve fırın ile birlikte aynı düzlem üzerine inşa edilmiştir (Şekil 3.21). Taş platformun üzerinde çok sayıda deniz kabuğu ele geçmiştir. Bu iki mimari öge VIb evresindeki fırın ve platform ile benzer kullanıma sahip olmalıdır. Fırının yanında bir yemek hazırlama alanı veya işliğin olması ve bunların duvara dayalı olması IV. tabakaya kadar görülen bir gelenektir. Mimari öğelerin ait olduğu mekân ile ilgili kesin veriler bulunmamakla birlikte platformun hemen kuzeyinde tek sıra halinde dik yerleştirilmiş taşların basit bir baraka inşa etmek için kullanılmış olabileceği düşünülmüştür. Bunlarla birlikte VIa yaşam seviyesi üzerinde 54 no'lu duvarın kalıntılarının devam ettiğini söylemek gerekir. Bu yüzden söz konusu duvarın VIa evresinde yeniden kullanılma ihtimali vardır.

VIa evresinin dolgusu içinden iki işlenmiş seramik (D3/4: 190.5, 208.8), üç ağırşak (D3/4: 193.4, 203.4, 204.6), üç pişmiş toprak tezgah ağırlığı (D3/4: 188.4, 190.6,7), bir kemik iğne (D3/4: 352.3), altı kemik alet (D3/4: 196.4,7,9-10, 260.4), üç işlenmiş deniz kabuğu (D3/4: 171.5, 202.5, 208.4), altı sürtme taş alet (D3/4: 196.6, 8, 202.7, 204.4-5, 208.6), iki taş ağırlık (D3/4: 190. 4, 8) bulunmuştur. Disk biçimli ve tek deliği olan aynı tipteki tezgah ağırlıkları biri dışında (D3/4: 188.4) aynı konumda ele geçmiştir. Bu tezgâh ağırlıklarının aynı konumda ve yaşam düzlemi üstünde yer alması bu alanda bir dokuma tezgâhının kurulu olduğunu göstermektedir. Ayrıca tezgâh ağırlıklarının çevresindeki diğer buluntular da (D3/4: 190.5,8) tezgâh ağırlığı olarak kullanılmış olmalıdır.

Şekil 3.21. VIa evresi yapı kalıntılarını gösteren plan.

D3/4 açmasının güneydoğu köşesinde tümlenebilir vaziyette bir Lianokladhi gobleti (D3/4: 375.6; Levha 10.11), bir kemik alet (D3/4: 208.5), bir taş balta (D3/4: 375.4), iki kurşun halka (D3/4: 208.7, 377.4) ve insana ait iki adet kemik ele geçmiştir. Bulgular bir mezara işaret etmekle birlikte mezar çukuruna rastlanmamıştır. Dolayısıyla buluntuların dağılımına bakarak D3/4 açmasının güneydoğu köşesinde tahrip olmuş bir mezarın olduğu sonucuna varılmıştır (Şekil 3.22). Tahribata üst tabakalar neden olmuştur. Bu mezar alt ve üst tabakalardan alınan karbon tarihlerine göre M.Ö. 1770 ile 1620 arasında bir tarihe ait olmalıdır. VIb evresinde bulunan Lianokladhi gobleti kaidesinden anlaşıldığı üzere mezar VI. tabaka kültürünün bir devamı olmalı aynı zamanda Troia VI'nın erken evresiyle çağdaş olmalıdır.

Bu evrede yemek hazırlama, pişirme aynı zamanda dokuma faaliyetlerinin de sürdürüldüğü en az bir mekândan bahsetmek mümkündür. Bu yapının, 54 no'lu duvarın VIa'da tekrar kullanılma ihtimali olduğundan VIb evresindeki 602-604 no'lu mekânların

üzerinde benzer ölçülerde yeniden inşa edildiği düşünülebilir. Yapının doğusunda bir mezar bulunmaktadır. Mezarın domestik faaliyetler yürütülen yapı ile aynı zaman aralığında yapılıp yapılmadığı da belirsizdir. Son olarak, bu dönemin hemen üzerinde höyük yüzeyinin düzlendiği görülür bu durum yeni tabakanın başlangıcı olarak kabul edilmiştir (Levha 7C).

3.1.3. V. Tabaka: Geç Tunç Çağı

V. tabaka karbon tarihlemelerine göre Troia VI ile çağdaş bir Geç Tunç Çağı yerleşimi olarak tanımlanmıştır (Tablo 3.1). Bu tabakadan alınan dört ayrı karbon tarihi tabakanın M.Ö. 1745-1620'lerden 1340-1305'lere kadar devam ettiğini göstermektedir (Tablo 3.8). Bu tabakada ele geçen bulgular sayesinde Maydos ile bölgeler arası iletişimin arttığı anlaşılmıştır. V. tabaka seramikleri birkaç form dışında Troia'dan tamamen farklı bir repertuara sahiptir. Çark yanında el yapımı kapların da olduğu seramik grubu içinde Balkanlar ile karşılaştırma imkânı tanıyan kaplar tespit edilmiştir. Seramik yanında küçük buluntu ve mimari öğeler de bu dönemdeki iletişimin yönü hakkında bilgi sunmaktadır.

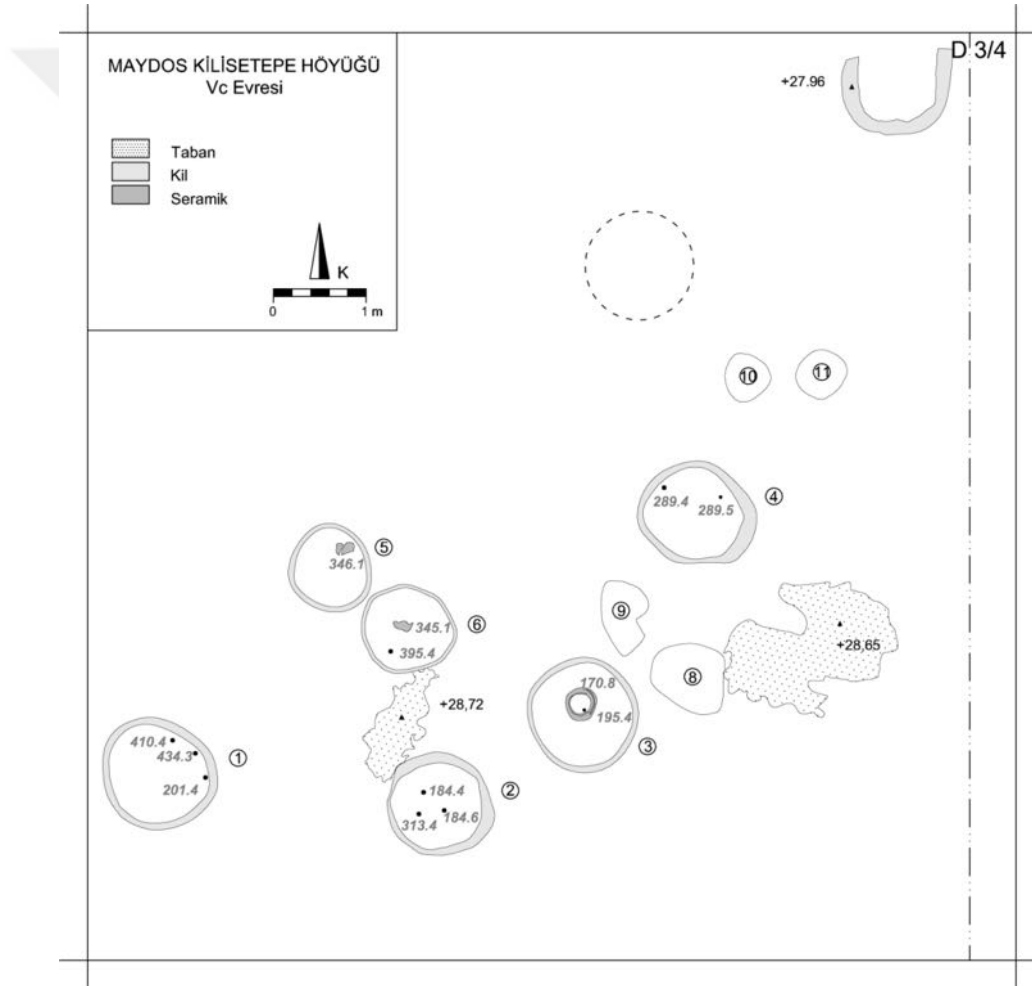
2017 yılına kadar yapılan kazı çalışmalarında V. tabakanın üç farklı evre ile temsil edildiği anlaşılmıştır. Bunlardan en erkeni olan Vc evresi tabakanın kuruluş evresi olmakla birlikte ortaya çıkarıldığı kısımdaki bulgular nedeniyle çukurlar evresi olarak anılmaktadır. İkinci evre olan Vb, iskân evresidir ve tabaka hakkında en fazla bilgi veren evredir. Vb evresinin mimarisi duvarları kil kaplamalarla süslü, uzun dikdörtgen planlı, yan yana ve höyüğün merkezine doğru yönelen, arka duvarları kalınlaştırılarak koruma sağlanan mekânlarla karakterize olur (Tablo 3.6). Bu yerleşim planı içindeki mekânlar kullanıldığı süreç boyunca yenilemeler geçirmiştir. Her yenileme bir alt evreye denk gelir; fakat bu yenilemeleri höyüğün tamamına genellemek için kazılan alanların yeterli olup olmadığı ilerleyen çalışmalarda ortaya çıkacaktır. Vb evresinden sonra tabakanın yerleşim düzeninin bozulduğu ve uzun bir süre boyunca zayıf yaşam belirtilerinin devam ettiği anlaşılmıştır. Bu dönem Va evresi olarak adlandırılmış ve tabakanın terk etme evresi olarak değerlendirilmiştir.

3.1.3.1. Vc Evresi

V. tabakanın en erken evresi D3/4 açmasındaki çukurlar ile temsil edilir. Bu açmadaki dolgudan anlaşıldığı üzere VI. tabaka sakinlerine ait yerleşimin kalıntıları yeni bir yerleşim düzeni için düzenlenmiştir (Levha 7C). Vc evresi ile V. tabakanın iskân evresi (Vb) arasında mimari anlamda bir bağlantı veya Vc evresinin kendine ait ayrı bir yerleşim

planı henüz tespit edilmemiştir. Ancak VI. tabakanın tamamen kullanımının sona ermesi ve üzerinin düzlenmesi, Vc'ye ait bazı buluntuların Vb ve a evresindeki buluntularla benzerlik göstermesi, bazı buluntuların ise sonraki evrede gelişerek kullanılması bu evreyi V. tabakaya bağlamaktadır. Bu evre yeni yaşamın etkilerini göstermeye başladığından yeni tabakanın kuruluş aşaması olarak değerlendirilmiştir.

Bu evrede 7 adet kil sıvalı çukur (1-7) tespit edilmiştir (Şekil 3.22-23). Kil sıvalı çukurlardan başka 4 adet sıvasız, ortalama 50 cm genişliğinde ve daha sığ çukurlar da bulunmaktadır. Bütün çukurlar, D3/4 açmasının kuzeybatı kısmı tahrip olduğundan sadece açmanın güneydoğuya bakan kısmında tespit edilmiştir.

Şekil 3.22. Vc evresi çukurlarını gösteren plan.

Kil sıvalı çukurlar ortalama 1 m çapındadır ve kenarları 5 ile 10 cm kalınlığında kil ile sıvanmıştır. Bazılarının tabanlarına kül dökülmüş, bazılarının kil ile sıvanarak birkaç kez daha kullanıldığı anlaşılmıştır (Tablo 3.2). İçlerinde herhangi bir tahıl kalıntısı ele geçmemiştir. Bunun yanında tahıl veya et gibi gıda malzemelerini saklayabilmek için

çukurlarda kil sıva ve kül ile yalıtım sağlandığı düşünülebilir. Ancak bazılarında kemik, kül, hayvan kemikleri, balık kılçıkları ve midye kabukları gibi atıkların yanı sıra nitelikli seramik parçalarının veya küçük buluntuların bir arada ele geçmesi bunların ritüel amaçlı kullanıldıklarını akla getirmektedir. Sonuç olarak, kil sıvalı çukurların başlangıçta depolama amacıyla yapılmış olsalar bile daha sonra şölen gibi bir ritüel için kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Ritüelin amacı anlaşılmasa da şekli belirlenebilmiştir. Birlikte yenilen bir yemeğin veya şölenin ardından, kutlamaya ait her şeyin bir çukura gömülmesi ile ritüelin bir aşaması tamamlanmış olmalıdır. Çukurların birkaç kez kullanılması da ritüelin tekrar edildiğini gösterir ki bu da ritüellerin tabiatına uygundur. Kil sıvalı çukur uygulamasına VII. tabakanın son evresinden Vc'den sonuna kadar aynı yerde, yani höyüğün kuzeybatı yamacında rastlanmıştır. Dolayısıyla kil sıvalı çukurlarla kendini gösteren bir gelenekten bahsetmek mümkündür.

Şekil 3.23. VI. tabaka yıkıntıları arasındaki kil sıvalı çukurlar.

1 no'lu çukur, D3/4 açmasının güneybatı köşesinde yer alır ve 14 no'lu duvarı tahrip ederek açılmıştır. Çukur tabanı engebelidir ve tabanı bir kez kil dökülerek yenilenmiştir (Şekil 3.23-25). En alttaki tabanı üzerinde deniz kabukları ve kül bulunmuştur. Bu katmanın üzeri kil ile sıvanmış ve çukur tekrar kullanılmıştır. Çukurun içinde iki adet pişmiş toprak ağırşak (D3/4: 201.4, 434.3), bir taş balta (D3/4: 410.4) bulunmuştur.

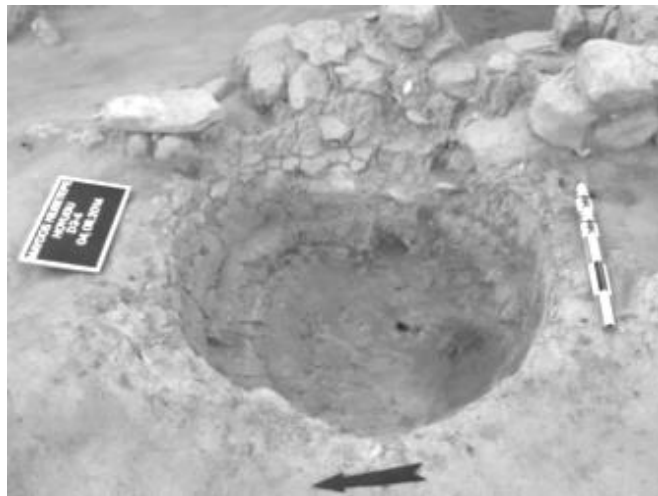

Şekil 3.24. 1 no'lu çukurun kesitinin doğudan görünümü.

2 no'lu çukur, açmanın güney profili önünde yer alır. Bu çukurun kil sıvalı düzgün yüzeyli alt tabanı üzerinde yoğun balık kılçığı ve kül bulunur, üzeri yeniden kil ile sıvanmış ve tekrar kullanılmıştır. Çukurun ikinci seviyesinde iki adet kemik alet (D3/4: 184.4, 313.4), bir öğütme taşı parçası (D3/4: 184.6) tespit edilmiştir.

3 no'lu çukurun içinden yanık ve küllü toprakla karışık halde nitelikli seramik parçaları, bol miktarda hayvan kemiği ve balık kılçığı gelmiştir. Bu çukurun kil sıvalı düzgün yüzeyli tabanına ulaşılmıştır. Çukurun hemen üstünde bir asa başı (D3/4: 195.4, Levha 14.37) ve bir *in situ* tüm kap (D3/4: 170.8) bulunmuştur.

4 no'lu çukurun iki kez kullanım gördüğüne dair bir iz görülmemiştir. Çukur 54 no'lu duvarı tahrip ederek açılmıştır (Şekil 3.26). Seramik ve hayvan kemiğinin yoğun olduğu çukurun içinde bir ağırşak (D3/4: 289.4) ve bir taş alet (D3/4: 289.5) tespit edilmiştir.

Şekil 3.25. 54 no'lu duvarı tahrip eden 4 no'lu çukurun batıdan görünümü.

Kalın bir sıva ile sıvanan 6 no'lu çukur iki evrelidir, ilk evrede kül yoğunluklu bir dolgusu vardır. Daha sonra bu kül dolgunun üzeri sarı kil ile sıvanmış ve kullanılmaya devam edilmiştir. 5 ve 6 no'lu çukur benzer karakterdedir. İkisinin de tabanında kül vardır ve içine bilinçli bir şekilde kap parçası (D3/4: 345.1, 346.1) bırakılmıştır. 6 no'lu çukurun içinde ayrıca bir ağırşak (D3/4: 395.4) tespit edilmiştir. D3/4 açmasının kuzeydoğusundaki 7 no'lu çukur, höyüğün yamacına açılmıştır (Şekil 3.22, 26) 80 cm genişliğinde, 90 cm derinliğindeki çukurun etrafı ortalama 15 cm kalınlığında kil sıva ile sıvanmıştır. İki kullanım evresi saptanmıştır.

Şekil 3.26. 7 no'lu çukurun doğudan görünümü.

No	Açna	Tabaka-Evre	Çap/cm	Derinlik/cm	Yenileme	Buluntu	
1	D3/4	Vc	110	81	3 evrelili	3	2 Ağırşak, 1 Taş Balta
2	D3/4	Vc	91	92	2 evrelili	3	2 Kemik Alet, 1 Öğütme Taşı Parçası
3	D3/4	Vc	110	108	1 evrelili	2	1 Tüm Kap, 1 Asa Başı
4	D3/4	Vc	100	54	1 evrelili	2	1 Ağırşak, 1 El Taşı
5	D3/4	Vc	86	50	1 evrelili		
6	D3/4	Vc	95	45	2 evrelili	1	Ağırşak
7	D3/4	Vc	85	90	2 evrelili		

Tablo 3.2. Vc evresi kil sıvalı çukur özelliklerini gösteren tablo.

Bu evrenin dolgusu içinden bir tümlenebilir kap (D3/4: 170.8), iki işlenmiş seramik (D3/4: 141.4, 161.7), iki ağırşak D3/4: (170.4, 201.4), üç kemik alet (D3/4: 167.4, 174.4, 5), bir kemik iğne (D3/4: 167.5), 16 adet sürtme taş alet (D3/4: 148.5, 149.4, 156.4, 158.4, 161.4-6, 165.3, 167.6, 170.5, 6, 174.6, 7, 199.4-5, 302.4), dört küresel formlu el taşı (D3/4: 147.3, 149.5, 166.4, 199.6) iki perdah taşı (D3/4: 148.4, 6), bir Minos tipi taş kapak (D3/4: 146.4; Levha 15.36), bir çakmaktaşı alet (D3/4: 140.4) ele geçmiştir.

Bu evre bölgeler arası kültürel iletişim için önemli bulgulara sahiptir. Bunlar Minos tipi taş kapak, taştan asa başı ve inkruste bezemeli seramik parçalarıdır. 2010 ile 2017 yılları arasında sürdürülen kazı çalışmalarında sadece Vb evresindeki mimari kaplamalar üzerinde görülen kompozisyon Vc evresine ait birkaç kabın üzerine inkruste olarak bezenmiştir. Mimari öge üzerinde görülen motiflerin daha önce seramik üzerinde uygulanması kültürel değişikliğin bir göstergesi olarak yorumlamak mümkündür. Bu yüzden inkruste bezemeli seramik parçaları sadece iletişimi göstermesi açısından değil yerleşimdeki kültürel değişimi göstermesi açısından da önemlidir.

3.1.3.2. Vb Evresi

Vb evresi tabakanın iskân dönemini temsil eder. Tabakanın iskân evresinin mimarisi kuzeybatı-güneydoğu yönünde, höyüğün merkezine doğru, yan yana dizilmiş dikdörtgen planlı, taş ve kerpiç duvarlı ve bezemeli duvar kaplamaları olan mekânlarla karakterize olur. Ortak duvarları kullanan mekânların arka duvarları höyüğün yamaç kenarına denk gelir. Bu duvarlar yan duvarlara göre daha kalın ve VI. tabaka çevre duvarı üzerine inşa edilmiştir (Şekil 3.27). Mevcut durum değerlendirildiğinde V. tabaka zamanında VI. tabaka çevre duvarının da dışarıdan görüldüğü anlaşılmıştır. Kazılan alanlar göz önüne alındığında, arka duvarların koruma amaçlı kullanıldığını ve V. tabakanın VI'nın devamı niteliğinde ve höyüğün bu kısmında VI. tabaka ile benzer genişlikte olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Şu ana kadar yürütülen çalışmalarda V. tabakaya ait veriler D3/4, D4/1, D4,2, D4/3 ve D4/4 açmalarından elde edilmiştir. Bu açmalardan kuzeydoğuda yer alan D3/4 açmasında yamaç erozyonu ve üst tabakalarının tahribatı çok yoğundur. Bu yüzden bu alanda yerleşim dokusu hakkında yeterli bilgiye ulaşılamamıştır.

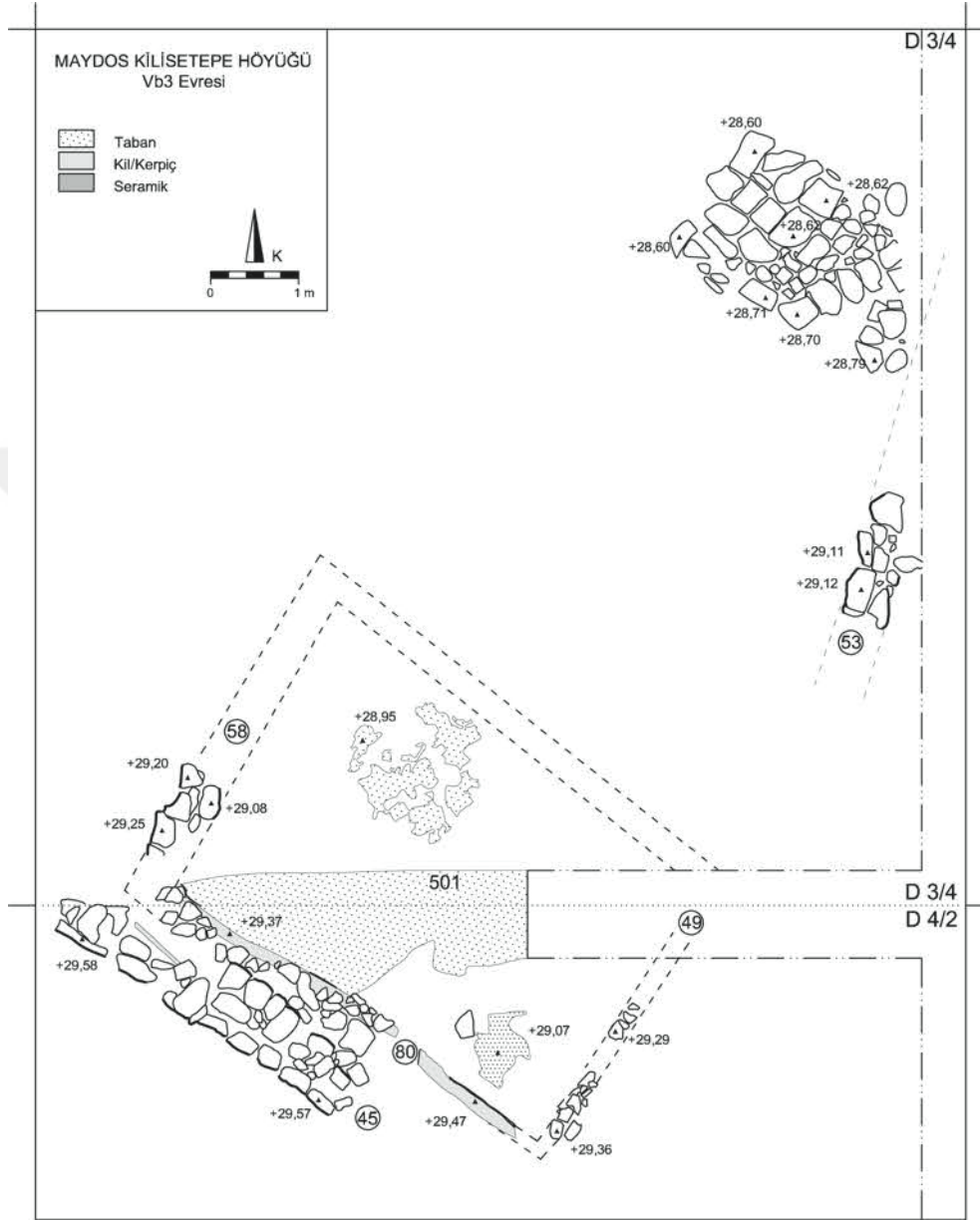
Şekil 3.27. VI ve V. tabaka çevre duvarlarının batıdan görünümü.

İskân evresi içinde üç farklı yenileme evresi tespit edilmiştir. Mekânlar her bir alt evrede yangın yüzünden ya terk edilmiş ya da yenilenerek tekrar kullanılmıştır. Kısıtlı alanın kazıldığı göz önüne alınırsa söz konusu alt evrelerin tüm yerleşime ait ortak bir zaman ayrımını ifade etmeyeceği düşünülebilir. Buna karşın höyüğün farklı alanlarında daha fazla alt evrenin de olabileceği düşünülmelidir. Bütün alt evrelerde yangın izleri mevcuttur ve duvarlar yangından dolayı renk değiştirmiştir. Taşlardaki kahverengi tonlarında renk değişimine sebep olan geniş çaplı yangının hangi alt evrede gerçekleştiğini kesin olarak söylemek ise şu aşamada mümkün olmamıştır. Takip eden paragraflarda her alt evre ayrı ayrı kuzeyden güneye doğru anlatılmıştır.

Vb3 alt evresi tabakanın ilk iskân dönemini ifade eder. Alt evreye ait mimari kalıntılar kazılan alanların kuzeydoğu köşesinde (D3/4 ve D4/2) ve güneybatı köşesinde (D4/3) tespit edilmiştir. Alt evreye ait mimari izler kuzeydoğuda bir taş döşeli platform, bir duvar (53), bir mekân (501), ve güneybatıda iki mekândan (504, 505) ibarettir (Levha 4). Bu alt evre bir yangın geçirmiştir.

D3/4 açmasının kuzeydoğu köşesinde zayıf yapı öğelerine rastlanmıştır ve bu kısım **500** no'lu alan olarak adlandırılmıştır. Bu kısımda yer alan taş döşeli platform ile doğu profiline hemen önünde yer alan duvar (53) aynı yaşam düzlemi üzerinde yer alır (Şekil 3.28). Duvar kuzeydoğu-güneybatı doğrultusundadır; ancak kısmen korunduğu için herhangi bir mekân ile bağlantısı kurulamamıştır. Platformun işlevi hakkında kesin bir veri

yoktur. Bununla birlikte üzerinde bir perdah taşı (D3/4: 151.4), bir sürtme taş alet (D3/4: 151.5) ve bir işlenmiş deniz kabuğu (D3/4: 151.6) ele geçmiştir (Tablo 3.6).

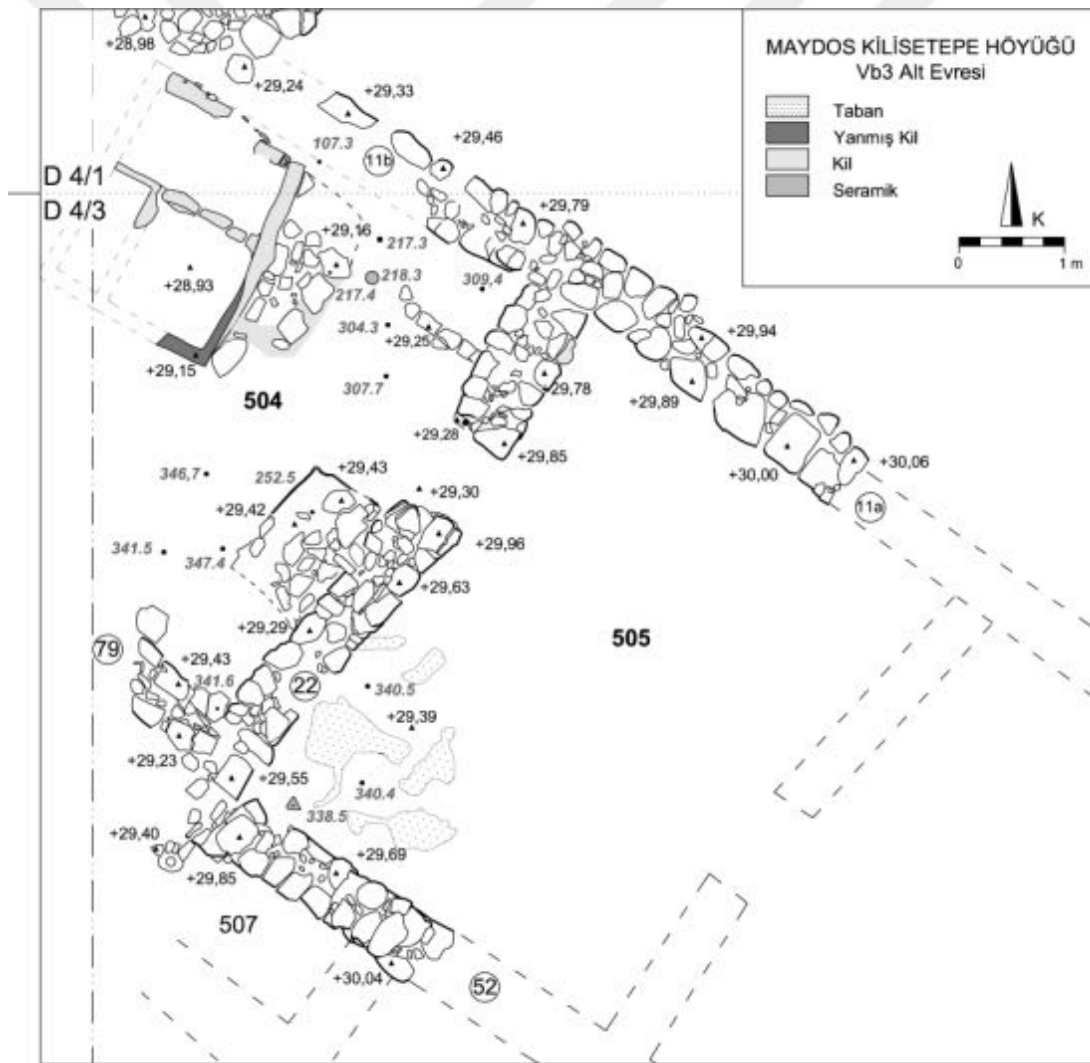

Şekil 3.28. Vb3 alt evresi yapı kalıntılarının planı.

501 no'lu mekân D4/2 ve D3/4 açmalarında yer alır (Şekil 3.28). Kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda uzanan mekânın güneyinde ortalama 20 cm genişliğinde 80 ve 49 no'lu kilden duvarlar köşe yaparak birleşir. Bu duvarların altına düzensizce konulmuş tek sıra taş dizisi yer alır. Mekânın kabaca batısında 50 cm genişliğindeki 58 no'lu taş duvar bulunur. Bu duvarın devamı üst tabakaların tahribatı nedeniyle tespit edilememiştir. Kuzeyinde ve doğusunda ise bir duvar tespit edilememiştir. Mekân şiddetli bir yangın

geçirmiştir ve mekânın içi duvarın yanmış kil döküntüsü ile kaplanmıştır. İç uzunluğu 5.10 m'dir, genişliği ise 3.50 m'den daha az olmamalıdır. Zayıf temeli ve ince duvarları bulunan bu mekânın, daha büyük bir yapının bir parçası olduğu düşünülmüştür. Taban üzerinden alınan C¹⁴ tarihlemeleri M.Ö. 1745-1620 yıllarını vermiştir (Tablo 3.8). 501 no'lu mekânın içinden bir çakmaktaşı alet (D3/4 132.5), bir metal iğne (D4/2: 204.4) tespit edilmiştir (Tablo 3.6).

504 ve **505** no'lu mekânlar D4/3 açmasında yer alır (Şekil 3.29). Bu iki mekân birbirine bir kapı ile bağlıdır. Her iki mekân da bu alt evrede kısmen kazılabılmıştır. Sonraki alt evrelerden anlaşıldığı üzere bu iki mekânın da dâhil olduğu en az üç odalı bir yapı kompleksi bulunmaktadır.

Şekil 3.29 Vb3 alt evresi yapı kalıntılarının planı.

504 no'lu mekân hem mekân içi kullanımı hem de alt evre geçişinin anlaşılması açısından önemlidir. Oda kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda uzanır. Arka duvarı açmanın dışında kaldığından kazılamamıştır, diğer kenarları ise 65 cm genişliğinde 11b no'lu duvar, 70 ve 60 cm genişliğinde 22 no'lu duvar ve 55 cm genişliğinde 76 no'lu duvar ile çevrilidir (Şekil 3.29). 11b no'lu duvar 11a no'lu yan duvarın devamına sonradan inşa edilmiştir. Dolayısıyla önce 505 no'lu mekân inşa edilmiştir. En geniş yeri 505 no'lu mekân tarafında 5.10 m genişliğe sahiptir ve arka duvara doğru daraldığı gözlenmiştir. Odanın önünde 22 no'lu duvar üzerindeki kapı boşluğundan 505 no'lu odaya girilir. Odanın güneyinde 76 ve 22 no'lu duvarın birleşmesi gereken köşede 40 cm genişliğinde bir açıklık ve zeminde döşeme taşları tespit edilmiştir. 504 no'lu odanın iç öğelerinden yola çıkarak mekânın bir işlik alanı olduğu düşünülmüştür. Mekânın kuzeyinde kerpiç duvarlı bir silo ve önünde kenarları kil sıvalı taştan bir döşeme; hemen karşı köşesinde etrafı tek sıra taşlarla çevrili bir işlik alanı ve 22 no'lu duvardaki kapının hemen bitişiğinde bir platform bulunmuştur (Şekil 3.29-30).

Şekil 3.30. Vb3 alt evresi, 504 no'lu mekânın güneybatıdan görünümü.

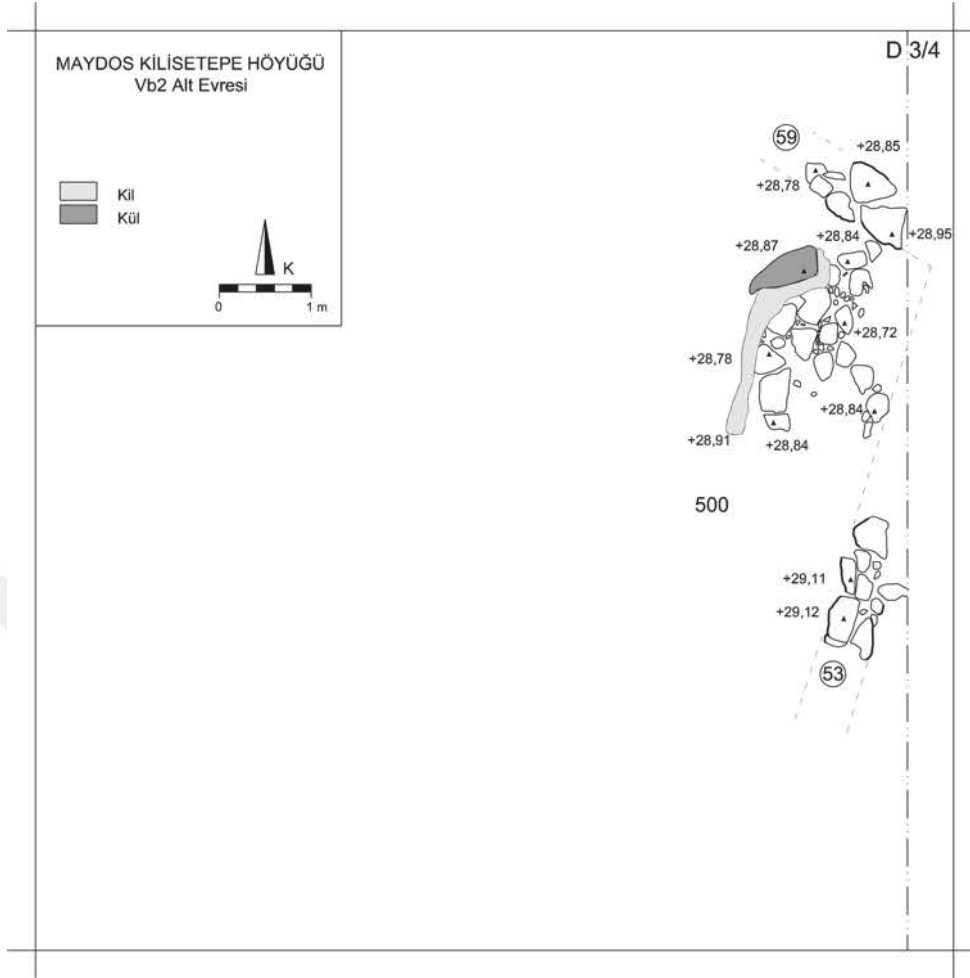
Dikdörtgen planlı silonun etrafı 16 cm genişliğindeki kil duvarla yükseltilmiştir. Silo batı profili içine doğru devam eder, bu haliyle iki bölmesi bulunur, üçüncü bir bölmenin de izleri mevcuttur. Silonun içinden bol sayıda ve farklı cinsten tahıl tanesi toplanmıştır. Bitki kalıntıları tüm odaya yayılmıştır ve odanın yıkıntıları boyunca Vb1

başlangıcına kadar devam etmiş ve arada hiç yaşam düzlemine rastlanamamıştır. Bu nedenle mekânın Vb2 alt evresinde kullanılmadığı sonucu çıkarılmıştır. Silonun tabanı önündeki platformdan yaklaşık olarak 25 cm daha aşağıdadır, dolayısıyla çukur açılarak inşa edilmiştir. Silonun hemen önündeki platform düz yüzeyli taşlardan oluşturulmuştur, taşların araları ve döşemenin kenarı kil ile sıvanmıştır. 29.18 m seviyesindeki döşemenin hemen doğusunda aynı seviyede bir testi (D4/3: 218.3, Levha 14.32) *in situ* halde bulunmuştur, bu yükseklikten itibaren 22 no'lu duvara doğru zemin yükselmeye başlar ve kapıda 29.30-29,35 m seviyesine ulaşır. Silonun karşısındaki köşede yer alan çeyrek daire biçimli işlik alanı tek sıra taşlarla çevrilidir. Bu alanın içinde *in situ* bir el taşı (D4/3: 309.4) ele geçmiştir. Kapının sağ tarafındaki platform 1.35 x 0.85 m boyutlarındadır. İç kısmı taş ile doldurulmuş etrafı kil ile sıvanmıştır. Platformun yanına düşmüş halde bulunan yanmış kilden kenar parçası (D4/3: 347.4, Şekil 3.64) platformun tekne biçiminde kullanıldığını gösterir. Kilden kenar parçasının ön yüzünde çizi ile baklava ve üçgen motifi çizilmiş, kırmızı ve beyaz boya ile boyanmıştır. Bu buluntu mimari öğeler üzerine süsleme geleneğinin ilk aşamadan itibaren uygulandığını kanıtlamaktadır.

504 no'lu odanın tabanı üzerindeki dolgu içinden bir testi (D4/3: 218.3), bir işlenmiş seramik (D4/3: 307.7); üç pişmiş toprak ağırşak (D4/3: 252.5, 309.5, D4/1: 107.3), altı kemik alet (D4/3: 217.3, 277.4-6, 341.5, 346.7); üç taş obje (D4/3: 217.4, 252.4, 307.6), bir perdah taşı (D4/3: 283.3), iki küresel formlu el taşı (D4/3: 309.4, 341.6), bir metal obje (D4/3: 304.3) ele geçmiştir (Tablo 3.6).

505 no'lu mekânın sadece güneybatı köşesi bu alt evrede taban seviyesine kadar kazılmıştır. Odanın tabanı bastırılmış kildendir. Tabanın üzerinden bir tümlenebilir kap (D4/3: 338.5, Levha 14.30), iki kemik alet (D4/3: 340.4, 340.5), bir metal obje (D4/3: 339.5) ele geçmiştir (Tablo 3.6).

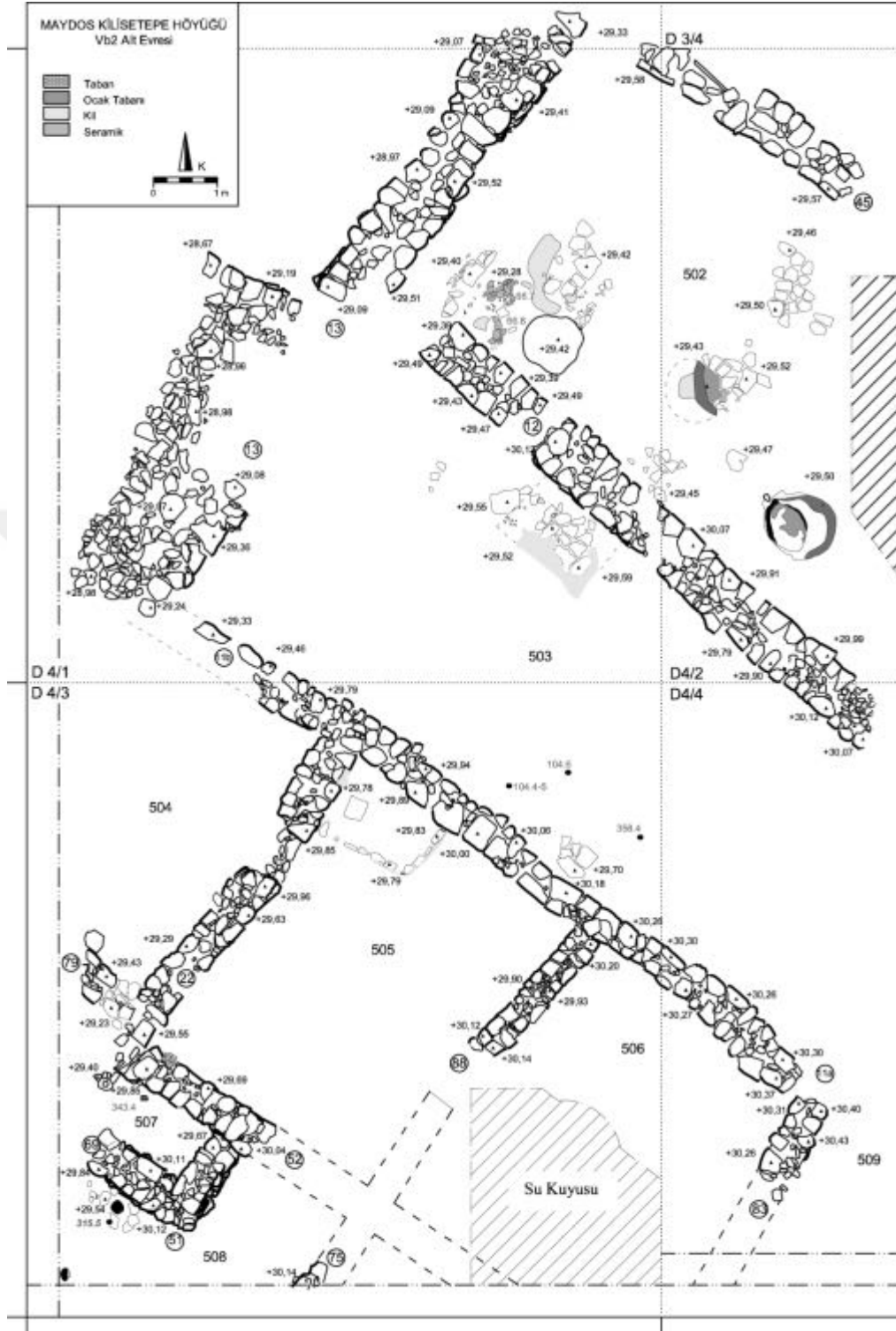
Vb3 alt evresi zamanında diğer mekânların dolguları kazılmadığından kullanım şekilleri henüz bilinmemektedir. Bu alt evre bir yangın ile son bulmuştur. Yangından sonra 501 ve 504 no'lu mekânlar yıkılmıştır. Yangından sonra 501 bir daha kullanılmamıştır. 504 no'lu mekânı 505'e bağlayan 22 no'lu duvarın üzerindeki kapı kapatılmıştır.

Şekil 3.31. Vb2 alt evresi yapı kalıntılarının planı.

Vb2 alt evresinde D3/4 açmasında öncekine benzer özellikler devam etmektedir. D4 plan açmasında yer alan 502, 503, 505, 507 ve 508 no'lu mekânların bu alt evredeki kullanım şekilleri anlaşılmıştır (Levha 4). Bu alt evre bir yangın geçirmiştir.

D3/4 açmasının kuzeydoğusundaki alanda (**500**) bir önceki alt evrede bulunan döşemenin tam üstünde 15 cm genişlikte bir kil duvar ile çevrili taş döşeli bir platform bulunmuştur (Şekil 3.31). Platformun kuzeyinde kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda uzanan 59 no'lu duvar, güneyinde alt evreden itibaren kullanımı devam 53 no'lu duvar yer alır. Bu iki duvarın açıları köşe yaparak birleştiklerini göstermektedir. Taş döşeli platform da iki duvarın köşesine yapılmış bir işlik alanı olmalıdır.

Şekil 3.32. Vb2 alt evresi yapı kalıntılarının planı.

502 no'lu mekân 501'in hemen güneyinde ve D4/1 ve D4/2 açmasında yer alır ve bağımsız bir yapıdır (Şekil 3.32). Mekânın batısı 1 m genişliğindeki 13 no'lu arka duvar, güneyi 80 cm genişliğindeki 12 no'lu duvar, kuzeyi 70 cm genişliğindeki 45 no'lu duvar ile çevrilmiştir. 45 no'lu duvarın taban üzerindeki ilk sırası dik yerleştirilmiştir (Şekil

3.49). Mekânın doğusunda Geometrik Dönem'e ait oval yapı bulunduğundan bu kısım henüz kazılmamıştır. Mekânın iç genişliği 5.20 m mevcut uzunluğu 10 m'dir. Mekânın içi kısmen taş döşeme ile kaplanmıştır. 12 no'lu duvarın kuzeyinde yaklaşık 1,5 m aralıklarla 90 cm çapında dairesel formlu düzgün yüzeyli yekpare taş, biri tahrip olmuş iki ocak kalıntısı bulunmuştur. Odanın güneybatısında büyük yassı taşın hemen yanında iki adet tüm kap (D4/1: 66.7,8) *in situ* olarak ele geçmiştir (Şekil 3.33). Mekânın taban üstü dolgusunda bir işlenmiş seramik (D4/1: 66.5), pişmiş toprak üç ağırşak (D4/1: 62.4, D4/2: 130.4, 265.5), pişmiş toprak kapak (D4/2: 260.5), kemik alet (D4/2: 129.3, 264.4), bir taş obje (D4/2: 263.5), bir perdah taşı (D4/2: 128.4) dolgu içinde bulunmuştur. Mekân bu alt evrede bir yangın geçirmiş daha sonraki alt evrede yenilenmiştir (Tablo 3.6).

Şekil 3.33. Vb2 alt evresi, 502 no'lu mekânın batıdan görünümü.

503 no'lu mekân 502'nin hemen güneyinde yer alır ve 12 no'lu duvarı ortak kullanır (Şekil 3.32). Mekânın güneyi 60 cm genişliğindeki 11 no'lu duvar, kuzeyi 80 cm genişliğindeki 12 no'lu duvar, batısı 13 no'lu arka duvar ile çevrilidir, doğusunda ise duvar tespit edilememiştir. 13 no'lu duvar bu mekânda Bizans Dönemi yapısı tarafından tahrip edilmiştir. D4/1, D4/2 ve D4/3 açmalarında yer alan mekânın mevcut uzunluğu 13 m, batısı 5.40 m, doğusu 4.30 m genişliğindedir. Dolayısıyla bu mekân höyüğün merkezine doğru daraltılmıştır. Mekânın zemini güneyden kuzeye doğru ve doğudan batıya doğru (höyüğün merkezinden yamacına doğru) eğimle inmektedir. Mekânın güney ve kuzeyindeki yan duvar genişlikleri aynı değildir ve doğusunda ön duvarı yoktur. Dolayısıyla iki duvarın aynı yapıya ait olmadığı, mekânın üstünün açık olduğu ve ortak alan olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

503 no'lu mekânın kuzeyinde 12 no'lu duvara bitişik halde, 1.65 x 1.10 m boyutlarında, dikdörtgen biçimli, kenarı kil sıvalı taş döşeli platform yer alır (Şekil 3.32). Bu kısım herhangi bir işin yapıldığı bir faaliyet alanı olmalıdır. Mekânın güneyinde 11a no'lu duvarın hemen dışında taş döşeli platform daha bulunmuştur. Bu platformun etrafında bir pişmiş toprak ağırşak (D4/3: 104.6), iki söve taşı veya havan (D4/3: 104.4, 5), bir küresel formlu el taşı (D4/3: 103.4), bir sapan taşı (D4/3: 358.4) ele geçmiştir (Tablo 3.6). Buluntular dikkate alındığında burası da faaliyet alanı olarak kullanılmış olmalıdır.

Vb2 alt evresinde **505** no'lu mekânın 504 ile arasındaki geçiş kapatılmış, kuzeybatı köşesine tek sıra taş örülüp üzerine kil sıva ile sıvanan bir silo eklenmiştir (Şekil 3.32). Bu yaşam seviyesinin dolgusu incedir ve dar bir alanda kazılmıştır. Mekânın kuzeyi ve güneyi 60 cm genişliğindeki yan duvarlarla (11a, 52), batısı 22 no'lu duvar, doğusu 45 cm genişliğindeki 88 no'lu ara duvar ile çevrilidir. 52 no'lu duvarın örgüsü 505 no'lu mekâna bakan iç yüzde taşlar dik konularak oluşturulmuştur (Şekil 3.50). Tabanda sarı kil izleri görülmüştür. Bu alt evrenin sonundaki yangının izi mekânın içinde görülmez. Ancak bu alt evre sonunda 11a no'lu duvar yıkılmıştır ve daha sonraki alt evrede (Vb1) yeniden örülmüştür. Bu alt evrenin dolgusu içinde mekânda bir buluntu tespit edilememiştir.

507 no'lu mekân 505 no'lu mekânın güneybatısında yer alır. Bu mekân 95 x 170 cm ebatlarında küçük bir odadır (Şekil 3.32). Mekânın kuzeyi 52, güneyi 60-65 cm genişliğindeki 69 no'lu duvar, doğusu 50 cm genişliğindeki 51 no'lu duvar ile çevrilidir; batıda ise bir kapı ile kapandığı 52 no'lu duvarın köşesindeki söve taşından anlaşılmaktadır. Odanın dolgusu içinde depolama kap parçaları ve kapı kenarlarında kullanılan bir kil bordür (D4/3: 343.4) tespit edilmiştir (Tablo 3.6). Mekânın boyutu göz önüne alındığında depolama odası olarak kullanıldığı düşünülebilir. Bununla birlikte mekânın batısından höyüğün yamacına doğru kazılmayan alanda bir yapılaşma söz konusudur ve doğudaki duvarın (51) sonradan kapatıldığı gözlenmiştir, bu yüzden mekân önceki alt evrede geçit olarak kullanılmış olabilir.

D4/3 açmasının güneybatı köşesindeki **508** no'lu mekânın kuzeyinde 69 ile 51 no'lu duvar köşe yaparak birleşir, doğusunda ise 75 no'lu duvar yer alır (Şekil 3.32). Kuzeyinde 505 no'lu mekân ile ortak duvarı (52) kullanıyor olmalıdır; ancak bu kısım tahrip olmuştur. Bu mekân mevcut haliyle "L" şeklinde bir plana sahiptir. 51 no'lu duvara paralel uzanması gereken 75 no'lu duvar da tahrip olmuştur. 75 no'lu duvar tamamlandığında iki duvar arasında 1.90 m genişliğinde bir alan bulunmaktadır. Söz

konusu alan 508 ile 505 no'lu mekânlar arasında geçişi sağlayan bir koridor olabilir. Mekânın güney kısmı kuzeye göre farklı bir dolguya sahiptir. Güneyde şiddetli yangın izleri görülmektedir. 69 no'lu duvarın hemen güneyinde ve açmanın güneybatı köşesinde birer ahşap direk (Şekil 3.48) ile direklerin arasına düşmüş ahşapların karbonlaşmış kalıntıları tespit edilmiştir. Odanın güney kısmında taban üzerine çok sayıda karbonlaşmış tahıl taneleri yayılmıştır. Mekânın Vb2 evresi şiddetli bir yangın ile son bulmuştur. Yangınla birlikte yanmış sıva ve kerpiç parçaları odayı tamamen kaplamıştır. Tahıllardan alınan C¹⁴ örneği M.Ö. 1685-1530 tarihini vermektedir (Tablo 3.8). Odanın içinde bir maşrapa (D4/3: 315.1.1, Levha 14.28), bir öğütme taşı parçası (D4/3: 315.5) ele geçmiştir (Tablo 3.6). Bu mekân yangından sonraki alt evrede kullanılmamıştır. Mekânın içindeki tahıl tanelerinin ve sürtme taş aletlerin bulunması bu mekânda tahıl saklama veya öğütme işlerinin yapıldığını düşündürmektedir.

Vb2 alt evresi bir yangınla son bulmuştur. Yangının izleri 502 ve 508 no'lu odada oldukça belirgindir. Yangınla birlikte 12 ve 11 no'lu duvarların yıkıldığı ve daha sonraki alt evrede (Vb1) bu duvarların tekrar inşa edildikleri duvarlar üzerindeki yenilemelerden ve dolgu özelliklerinden anlaşılmıştır.

Vb1 alt evresinde 502, 503, 504, 505, 506, 507 no'lu mekânlar kullanılmaya devam etmiştir. Bu alt evre, iskân evresinin son dönemidir ve bir yangın ile son bulmuştur.

D3/4 açmasında alt evreye ait herhangi bir mimari öge bulunamamıştır. Bu alt evre sadece profil kenarlarına yakın alanlarda tespit edilen yaşam düzlemi ile ayırt edilebilmektedir. Bu alanda yamaç erozyonu ve üst tabaka tahribatı yoğundur. Bununla birlikte yerleşimin bu kısmı (**500**) açık alan olarak da kullanılıyor olabilir. Taş döşemelerin güneybatısında, açmanın neredeyse ortasında birbirine yakın konumda 9 adet bezemeli mimari kaplama (D3/4: 40.4, 122.4-5, 124.5, 127.4, 139.4), iki ağırşak (D3/4: 40.4, 122.6,7) bulunmuştur. Buluntuların seviyesinde yanıklı bir dolgu ile karşılaşmıştır.

502 no'lu mekân bölgeler arası etkileşime dair önemli veriler sunar, ayrıca mekânın özel bir işlevinin olması bakımından yerleşim için önemli bir yeri olmalıdır. Maydos'ta ele geçen bezemeli mimari kaplamaların büyük bir kısmı bu mekâna aittir. Yeni alt evrede mekânın tabanı düzlenmiş, yıkılan 12 no'lu duvar tamir edilmiş ve mekân yeniden kullanılmıştır (Şekil 3.34,35). 12 no'lu duvarın yıkıntılarında anlaşıldığı üzere mekânın duvarı taş kerpiç olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Bu durum mekânın iki katlı olabileceğini akla getirmektedir.

Şekil 3.35. Vb evresine ait mekânların havadan görünümü.

Mekânın güney duvarının (12) bir kısmının altında yangın izleri takip edilir ve duvarın alt seviyesi önceki alt evrenin taş döşemesinin üzerindedir. Bu nedenlerden duvarın bir kısmının Vb1 başında tekrar örülerek yenilendiği anlaşılmıştır. Duvarın alt kısmı taştan örülmüştür. Bu kısım 12 no'lu duvarın hemen kuzeyine mekânın içine doğru yıkılmıştır (Şekil 3.36). Duvar örgüsü bozulmadan yıkılan duvarın 7 taş sırası kesin olarak sayılabilmektedir. Ayakta kalan duvardaki taş sıralarının yüksekliği de göz önüne alındığında taş duvarın tabandan itibaren en az 140 cm yüksekliğe kadar devam ettiği hesaplanmıştır.

Şekil 3.36. 502 no'lu mekânın içine devrilen 12 no'lu duvarın yıkıntısı ve yıkıntının üzerindeki direk altlığı.

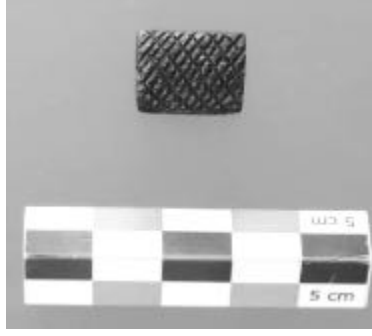
12 no'lu duvarın kerpiç olan üst kısmı Vb1 sonundaki yangında güneye, 503 no'lu mekânın içine doğru yıkılmıştır. Aynı alanda kerpiçlerle birlikte çok sayıda dal izli sıva parçası da ele geçmiştir. Bu yıkıntılarla birlikte bezemeli mimari kaplamalar da 12 no'lu duvarın kenarı boyunca yaklaşık 5 m'lik bir alana yayılmıştır. Dolayısıyla bezemeli kaplamaların 12 no'lu duvara kaplandıkları kesindir. Bezemeli mimari kaplama parçaları 12 no'lu duvarın kerpiç döküntüleri ile beraber bulunduğu ve bezemeli kısımları yukarı doğru baktığı için (Şekil 3.37) kaplamaların 12 no'lu duvarın kerpiç kısmına ve mekânın içine bakacak şekilde kaplandığı sonucu çıkmaktadır.

Şekil 3.37. 503 no'lu mekânın içine yıkılan bezemeli mimari kaplamanın görünümü.

Aynı yapının farklı katmalarının farklı yönlere yıkılması düşündürücü olsa da iki yıkıntının da aynı dolgu içinde olduğu kesindir. Bu durumda yüksek bir su basmanı olan bir yapıdan veya iki katlı bir yapıdan söz etmek gerekir. Mekânın yangın geçirdiği kesindir. Bu yüzden de herhangi bir nedenden çıkan bir yangın sonucu, büyük ihtimalle güneybatıdan esen kuvvetli rüzgârın da etkisiyle duvarın farklı ağırlıklara sahip kısımları farklı yönlere doğru yıkılmış olmalıdır.

Büyük çoğunluğu 12 no'lu duvarın güneyi boyunca yaklaşık 5 m'lik alana yayılan üzerinde bezeme bulunan irili ufaklı 157 tane bezemeli mimari kaplama (D4/1: 41.2, 4, 6, 7; 42.4-5; 43.4-6; 44.4, 9-11, 19, 21; 46.5,6; 47.5, 8,10,11; 54.6; 59.4-6,8-23; 60.6,10; 63.4,5; 64.5,6; D4/2: 121.4-6,8; 122.5; 258.4) bulunur. Mekânın tabanı üzerinde disk biçimli bir pişmiş toprak obje (D4/1: 54.4, Levha 15.34), bir işlenmiş seramik (D4/1: 54.7), bir pişmiş toprak ağırşak (D4/2: 256.4), bir kemik alet (D4/2: 116.4), bir kemik boncuk (D4/2: 257.5, Şekil 3.38), bir taş obje (D4/2: 127.4), bir taş amulet (D4/2: 257.4), bir çakmaktaşı alet (D4/2: 259.4) ve bir metal obje (D4/1: 54.5) ele geçmiştir (Tablo 3.6).

Şekil 3.38. 502 no'lu mekânın içinde bulunan kemik boncuk.

503 no'lu mekânın (Şekil 3.37) Vb1 alt evresindeki yaşam seviyesi 11 no'lu duvarın yıkıntıları yüzünden güney kısımda yükselmiştir. Bu yüzden mekânın kuzeyi ile güneyi arasında yükseklik farkı oluşmuştur. Vb1 alt evresinde mekânda iki alanda buluntuların yoğunluk göstermesi dikkat çekicidir (Şekil 3.34).

12 no'lu duvarın hemen güneyindeki platformun bu alt evrede kullanımı devam etmektedir. 12 no'lu duvarın üst kısmı 503'ün içine doğru yıkılınca söz konusu platformun üstündeki ve yakınındaki yedi tüm kap (D4/1: 44.12-17, 60.9) *in situ* olarak korunmuştur. Bu alanda bazı küçük buluntular kerpiç yıkıntıları arasında ele geçmiş, bunların mekânsal bağlamını kesin olarak ayırt etmek mümkün olmadığından 503 no'lu mekân içinde değerlendirilmiştir. Söz konusu platformun etrafında iki işlenmiş seramik (D4/1: 42.7, 44.8), bir ağırşak (D4/1: 60.7, D4/2: 121.10), üç minyatür kap (D4/1: 44,7, D4/2: 121.11, 121.12), iki kemik alet (D4/4: 237.2, 381.4), bir kemik iğne (D4/1: 46.4), bir boynuz alet (D4/4: 381.6), iki perdah taşı (D4/1: 44.20, 60.5) ve bir çakmaktaşı alet (D4/1: 47.7) ele geçmiştir.

503 no'lu mekânın güneyindeki 11a no'lu duvarın kuzeyine taştan bir direk altlığı ve duvara bitişik olarak 8 cm kalınlığında kerpiç ile yükseltilmiş dörtgen bir silo eklenmiştir. Bu silonun etrafında üç pişmiş toprak tümlenebilir kap (D4/3: 87.8, 87.11, 89.5), üç pişmiş toprak ağırşak (D4/3: 87.6, 98.4, 100.5), bir pişmiş toprak tezgah ağırlığı (D4/3: 90.4), iki pişmiş toprak obje (D4/3: 87.10, 89.4), dört kil bezemeli mimari kaplama parçası (D4/3: 85.4, 87.7, 98.5, 99.4), iki kemik alet (D4/3 372.4, 376.5), bir kemik obje (D4/3: 87.9), iki sürtme taş alet (D4/3: 87.4,87.5), iki perdah taşı (D4/3: 99.5, 99.6), bir sapan taşı (D4/3: 95.4), iki taş balta (D4/3: 100.4, 354.4) ve bir öğütme taşı (D4/4: 376.4) ele geçmiştir (Tablo 3.6).

Şekil 3.39. Sağda 12 no'lu duvar ve güneyindeki dolgu.

503 no'lu mekânın bu alt evrede de açık alan veya ortak faaliyet alanı olduğunu mimari öğelerin yanı sıra, kuzey ve güney arasındaki yükseklik farkından yola çıkarak da söylemek mümkündür. Bununla ilgili olarak bir gözlemi ifade etmek gerekir. 502 no'lu mekânın güney yüzü boyunca 0.90-1.50 m arasında genişliğe sahip bir alanın yaşam seviyesi ile güneyindeki yaşam seviyesi arasında 15-20 cm fark vardır. Vb2 sonunda 11 no'lu duvarın 503 no'lu mekânın içine yıkılmasından sonra oluşan seviye farkını düzenlemek ve 502 no'lu mekânın önündeki platformu tekrar kullanmak adına 12 no'lu duvar boyunca 502 no'lu mekândan ulaşılan bir koridor oluşturulmuş olmalıdır (Şekil 3.39). Bunun dışında 503 no'lu mekânın içinde sundurmanın olması da açık alan fikrini desteklemektedir. Güneydeki silonun yakınındaki direk altlığı sundurmaya işaret etmektedir ve bu sundurma yakınındaki silonun üstünü kapatıyor olmalıdır. 503 no'lu mekânda iki farklı faaliyet alanı olması bu iki alanda ayrı yapılara ait işlerin yapıldığını gösterir. Dolayısıyla kuzeyde bulunan faaliyet alanı 502 no'lu mekân ile ilgili, güneydeki faaliyet alanı 505 ve 506 no'lu mekânlarla ilgili işlerde kullanılmış olmalıdır.

504, 505 ve 506 tek bir yapının odalarını ifade eder. Bu alt evrede üç mekânın da kullanımına ilişkin izler mevcuttur (Şekil 3.34,40). 504 no'lu mekânın batı duvarı tekrar inşa edilmiştir. Söz konusu 13 no'lu duvarın devamı Vb3'deki silonun üzerine inşa edilerek odayı daraltmıştır. Mekânın tabanı üstünde 22 no'lu duvarın hemen yanında *in situ* vaziyette bir tümlenebilir kap bulunmuştur (D4.3: 108.4). Mekânın kuzeyine dağılmış vaziyette bir kap daha bulunmuş ve tümlenmiştir (D4.3: 183.4). Ayrıca mekânın dolgusu içinden bir perdah taşı (D4.3: 110.4), bir biley taşı (D4.3: 179.4) ve bir çakmaktaşı alet (D4.3: 199.4) ele geçmiştir (Tablo 3.6).

Şekil 3.40. Vb evresine ait mekânların havadan görünümü.

505 no'lu mekânın yıkılan 11a no'lu duvarı Vb1 alt evresinde yeniden örülmüştür (Şekil 3.41). Duvarın yeniden örülen kısmı 3.25 m uzunluğundadır ve temeli eskisine göre daha derindedir. Mekânın doğusu 45 cm genişliğindeki 88 no'lu duvar ile sınırlıdır. Duvarın ilk kez ne zaman örüldüğü henüz bilinmez; ancak yenilenen duvar ile aynı kalınlıkta olduğundan bu alt evrede yeniden örüldüğü düşünülür. Odanın boyutları ortalama 5.40 x 4 m'dir. Mekânın güneydoğusunda Bizans kuyusunun, güneyinde ise Va evresinin tahribatı mevcuttur. Odanın güneyinde sonraki dönemin (Va) faaliyetleri yüzünden 52 no'lu duvarın doğusu tahrip edilmiştir. Bu tahribat yüzünden güneydeki 508 no'lu mekân ile arasındaki muhtemel geçiş tespit edilememiştir. Mekânın kuzeybatısındaki silonun kullanımı bu yaşam seviyesinde devam eder. Mekânın kuzeybatısına ise yeniden örülen 11a no'lu duvarın bitişiğine bir fırın inşa edilmiştir. Fırın katmanlıdır ve önünden duvarların köşesine doğru eğimle yükselir (Şekil 3.58-59). Bu katmanlar yapım sırasında olabileceği gibi yenilemeler sırasında da oluşmuş olabilir. Mekânın kil sıvalı tabanı güneye doğru zayıflar, bununla birlikte güneybatı kısmında hasır kalıntıları tespit edilmiştir. Bu mekândan 506 no'lu mekâna 88 no'lu duvar üzerindeki kapı boşluğundan giriliyor olmalıdır; ancak bu kısım henüz kazılmamıştır. Mekânın içinde bir işlenmiş seramik (D4.3: 390.4), üç kemik alet (D4.3: 178.4, 397.4, 403.4), iki aşık kemiği (D4.3: 390.6, 8), üç taş obje (D4.3: 178.5, 390.7, 397.6), bir sapan taşı (D4.3:149.3), ve bir öğütme taşı paçası (D4.3: 403.5); silonun içinde bir maşrapa (D4.3: 175.3, Levha 14.29), bir kemik alet (D4.3: 154.3) ve sürtme taş alet (D4.3: 107.4) bulunmuştur (Tablo 3.6).

Şekil 3.41. 11a no'lu duvarın üzerindeki yenilemenin kuzeyden görünümü.

506 no'lu mekân 11 a no'lu duvarı 505 ile ortak kullanır doğusunda ise 60 cm genişliğindeki 83 no'lu duvar bulunur (Şekil 3.34). Bu duvarın güney kısmı IV. tabakadan açılan bir çukur yüzünden tahrip olmuştur. Mekân oldukça kuvvetli bir yangın geçirmiş (Şekil 3.41) ve neredeyse taş duvarların tamamı tabanın üzerine yıkılmıştır. Tabanın üzerine yıkılan taşların ağırlığı ve yıkılmanın şiddeti yüzünden taban engebeli bir yüzeye sahiptir. Bu mekânın içinde yangın sırasında pişmemiş kap parçalarının yangın sırasında piştiğini gösteren bazı kap parçaları ele geçmiştir. Mekânın dolgusu içinden bir pişmiş toprak ağırşak (D4/3: 416.4) bir taş ağırlık (D4/3: 416.5), bir taş alet (D4/3: 416.6, 417.4) ve bir el taşı (D4/4: 468.8) ele geçmiştir (Tablo 3.6).

507 no'lu mekânın kullanımı bu alt evrede aynı şekilde devam eder. Bu mekânın dolgusunda yangın izi izlenmez ve *in situ* malzeme de bulunmamıştır. Mekânın içinde iki kemik alet (D4/3: 186.3,4) ve bir taş obje (D4/3: 201.4) ele geçmiştir. 508 no'lu mekânın ise Vb1 alt evresinde kullanıldığına dair herhangi bir bulgu yoktur (Tablo 3.6).

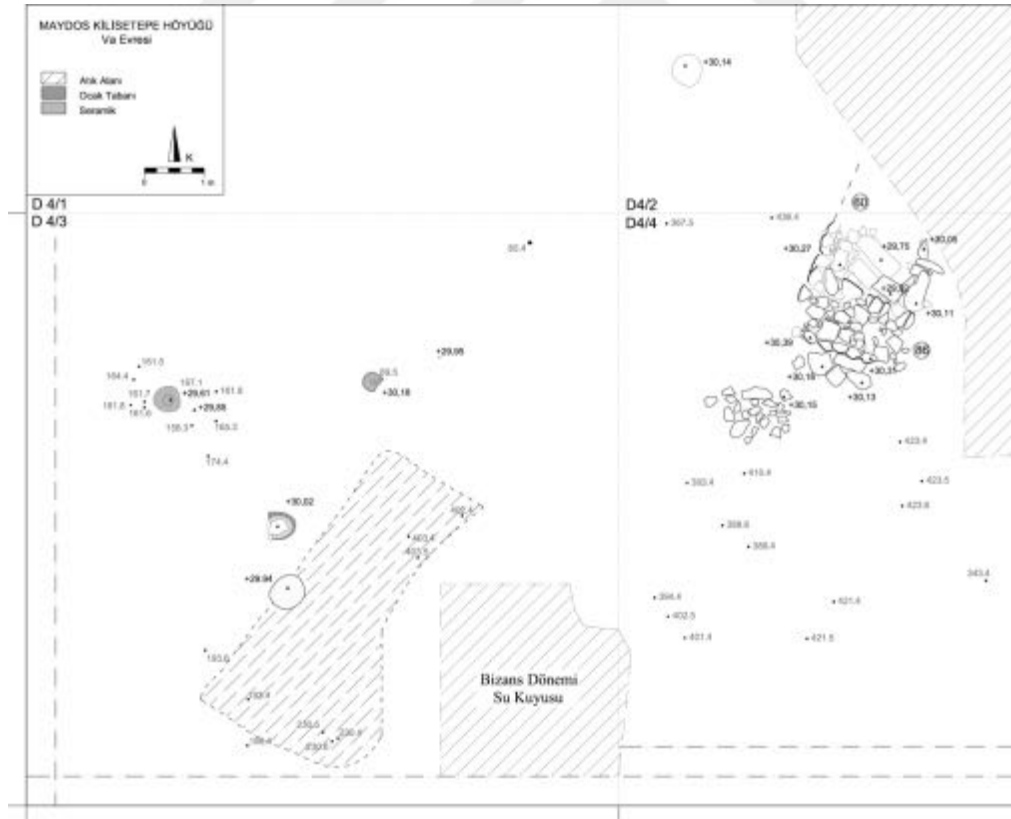
Vb1 alt evresi tekrar bir yangın geçirerek son bulmuştur. Yangından sonra höyükte bir süre daha yerleşimin devam ettiğine dair izler vardır. Bu izler atık alanı ve direk altlığı ve döşeme gibi yaşam düzlemine işaret eden bulgular ile planı henüz belirlenemeyen bir mekân köşesinden ibarettir. Bu dönem V. tabakanın terk etme evresi (Va) olarak nitelendirilmiştir.

Vb evresi her alt evresinde bir yangın geçirmiştir, yangınların çıkma veya yayılma sebebi ile ilgili olarak duvarların yıkıldıkları yönler ipucu verebilir. Kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanan yan duvarlar genel olarak kuzeydoğu yönüne doğru yıkılmış veya kaymıştır. En güneyden başlamak gerekirse 52 no'lu duvarın bir kısmı Va'da tahrip edilmiş olsa da duvarın tüm taş döküntüsü Vb1 sonunda 505 no'lu mekânın içinde tespit

edilmiştir. Aynı mekânın diğer yan duvarı (11) Vb2 alt evresinin sonunda 503 no'lu mekânın içine doğru yıkılmıştır. Vb1'de 12 no'lu yan duvarın taş örgüden alt kısmı 502 no'lu mekânın içine, kerpiçten üst kısmı ise 503 no'lu mekâna doğru yıkılmıştır. 502 no'lu mekânın 45 no'lu yan duvarı ise kuzeydoğuya doğru kayarak 80 no'lu kerpiç duvarın da aynı yönde kaymasına sebep olmuştur. Vb evresi boyunca yangın ile birlikte gelen ani yıkımlar ve duvarların genellikle kuzeydoğuya doğru devrilmelerinin sebebi bölgenin en kuvvetli rüzgârı olan güneybatı (lodos) rüzgârları ile ilgili olmalıdır.

3.1.3.3. Va Evresi

Va evresi V. tabakanın terk etme sürecini ifade eder ve bu evrede ele geçen bazı buluntular Vc ve Vb'deki buluntularla benzerlik gösterir. Vb2 evresinden alınan karbon tarihi en geç M.Ö. 1520'i vermektedir (Tablo 3.8). Va'nın üst seviyelerinden alınan karbon ise en geç 1305'i verir. Dolayısıyla Va 200 yıllık uzun bir süreci temsil eder, fakat kazılan alanlarda zayıf yapı kalıntılarıyla karşılaşmıştır. Vb evresine ait kalıntılar atık alanı, ateş yakma yeri, duvar parçaları, pithoslar ve yaşam düzlemleri ile sınırlıdır.

Şekil 3.42. Va evresi yapı kalıntılarının planı.

Bu evrenin atık alanı D4/3 açmasının orta ve güney kısmında tespit edilmiştir (Şekil 3.42). Söz konusu alanda mekânların kullanımının sona erdiği kesindir. 52 no'lu

duvarın doğusunda geniş bir çukur kazılıp duvara ait taşların tamamen söküldüğü görülmüştür. Daha sonrasında bu kısım, küllerin, hayvan kemiklerinin, tüm veya dağınık halde balık kılçıklarının ve kırık seramik parçalarının atıldığı bir alan olarak kullanılmıştır. Bu alanın dolgusu içinden iki işlenmiş seramik (D4/3: 193.6, 226.4), bir pişmiş toprak ağırşak (D4/3: 365.3), üç kemik alet (D4/3: 134.4, 225.4, 387.5, 388.4), bir kemik kemer tokası (D4/4: 404.4), iki el taşı (D4/3: 230.3-6), üç taş obje (D4/3:188.4, 193.4, 387.4), bir taş asa başı (D4/3: 388.5) ve bir çakmaktaşı alet (D4/3:402.4) ele geçmiştir.

Atık alanının hemen batısında ufak bir ateş yakma yeri, kuzeyinde ise iki pithos parçası (D4/3: 89.5, 167.1) bulunmuştur (Şekil 3.42). Pithoslar toprak oyularak oturtulmuştur. Batıdaki pithosun oldukça tahrip olmuş vaziyette sadece dip kısmı bulunmuştur. Etrafında, iki pişmiş toprak ağırşak (D4/3: 161.5, 174.4), birbirine benzer yedi kemik alet (D4/3: 158.3-4, 161.4, 6-8, 171.3), bir taş balta (D4/3: 161.9), iki taş obje (D4/3: 161.10-11) ve iki taş asa başı (D4/3: 164.4,38; D4/3: 388.5, 39) bulunmuştur. Bu pithosların herhangi bir mimari elemanla bağlantısı kurulamamıştır. Atık alanı ile pithoslar iki farklı kullanıma sahiptir, bu alanların ya farklı zamanlara ait olması ya da birbirlerinden bir yapı elemanı ile ayrılması gerekmektedir.

D4/2 açmasında Vb'ye ait 12 no'lu duvarın yıkıntıları üzerinde bulunan direk altlığı Va evresine aittir (Şekil 3.35, 42). D4/4 açmasının kuzeybatısında köşe yapan iki duvar (60, 86) ile bu duvarların etrafındaki taş döşeme de bu evreye aittir. Çok küçük bir alanda tespit edilen duvarlar III. tabakaya ait oval yapının altına doğru devam etmektedir (Şekil 3.42). D4/4 açmasındaki yaşam düzlemi kısmen korunmuş taş döşemelerden oluşur. Bu düzlemlerin etrafından bir işlenmiş seramik (D4/4: 423.4), iki pişmiş toprak ağırşak (D4/4: 367.5, 436.4), bir pişmiş toprak tezgah ağırlığı (D4/4: 410.6), bir pişmiş toprak obje (D4/4: 401.4, Levha 14.35), bir kapak-tıpa (D4/4: 389.4), bir pota (D4/4: 423.6), beş kemik alet (D4/4: 389.6, 394.4, 402.5, 410.5, 421.6), bir kemik pipet (D4/4: 423.4), iki taş alet (D4/4: 421.4,5), bir mermer asa başı (D4/4: 345.4,40), iki idol (D4/4: 343.4, 41; 410.4) ve bir taş obje (D4/4: 393.4) ele geçmiştir.

Evrenin en üst seviyesindeki ateş yakma yerinin etrafından alınan C¹⁴ tarihlmesi M.Ö. 1340-1305 yıllarını vermiştir (Tablo 3.8). Bu tarih V. tabakanın da sonu olarak kabul edilmektedir. Bu evre ile ilgili bilgilerimiz çok sınırlıdır. Ancak Vb'den sonra Va sonuna kadar yaklaşık 200 yıllık bir sürenin geçtiği kesindir. Bu süre boyunca aynı topluluğun aralıksız olarak yaşamaya devam edip etmediği ise henüz belirsizdir.

3.1.4. IV. Tabaka: Erken Demir Çağı

2010-2017 yılları arasında yapılan çalışmalarda, tabakanın Troia VII ile eş tutulabileceği anlaşılmıştır. Tabakanın başlangıç tarihi ile ilgili henüz yeterli bilgi yoktur. Bu yüzden de V. tabakanın sonundan alınan karbon örneği referans alınarak IV. tabakanın M.Ö. 1300'lerden sonra M.Ö. 1300 ile 1200 yılları arasında başladığı varsayılmaktadır. Tabakanın başlangıcı henüz net olmamakla birlikte tabakanın sonuna ait bir çukurdan alınan karbon tarihi M.Ö. 1127-931 yıllarını vermiştir (Tablo 3.8). Aynı zamanda IV. tabakada ele geçen ve Troia VIIb'den bilinen el yapımı kaba mallar (Koppenhöfer, 1997; Hnila ve Pieniazek Sikora, 2002; Guzowska vd., 2003; Hnila, 2012) Erken Demir Çağı'nın varlığını kanıtlamaktadır.

Kabaca tarihlenmesi yapılan ve sınırları çizilen bu tabaka stratigrafik olarak incelendiğinde bazı sorunlarla karşılaşılır. Farklı yapım ve plan geleneğine sahip mekânların birbirleri ile ilişkilerini kontrol edebilecek alanların kazılamaması, batıda Bizans Dönemi'nin, doğuda ise III. tabakanın tahribatı bu sorunların başında gelir. Tabakaya ait mekânların hangi zamanda ve ne kadar süre ile kullanıldığına dair kesin çıkarımlar henüz yapılamadığından, bu tabakaya verilen evre adlandırılmalarının geçici olduğunu da belirtmek gerekmektedir.

Son çalışmalar neticesinde kuruluş aşamasını ifade eden IVb evresi ve iskan evresini temsil eden IVa evresi olmak üzere IV. tabakanın iki evresi vardır. Kazılan alanlar genişlediğinde iskân evresi için farklı adlandırılmaların kullanılması gerekebilir. Ancak mevcut haliyle IV. tabakaya ait yapı kalıntıları bir bütün olarak değerlendirilecek olursa, genel olarak yan yana, höyüğün merkezine doğru yönelen yapılardan oluştuğu anlaşılmaktadır. Bu yapıların höyükteki eski geleneğin devamı niteliğindedirler. Bu geleneksel yerleşim planı yanı sıra yerleşim planına uymayan bir mekân da mevcuttur. Bu yapı ve bu yapı ile aynı teknikte inşa edilen duvarlar sonraki bir aşamada yapılmış olmalıdır.

3.1.4.1. IVb Evresi

IV. tabakanın ilk yaşam izleri Va'nın üzerindeki dolgunun takibi ile yapılmıştır. Bu dolgu IV. tabakanın kuruluş evresi (IVb) olarak nitelendirilmiştir (Levha 7B). D4/2, D4/3 ve D4/4 açmalarında çakıl taşları ve kireç dökülerek sertleştirilmiş düzlemler ile yanmış düzlemler sayesinde bu evre ayırt edilmektedir. Bu evre V ve IV. tabaka arasındaki geçiş sürecini yansıtır, ayrıca IV. tabakanın inşa sürecinin başlangıcı olarak da düşünülebilir. Şu

ana kadar elde edilen verilerle zemin düzleme çalışması olarak nitelendirilebilecek bu evre höyükleşme sürecini anlayabilme açısından önemlidir.

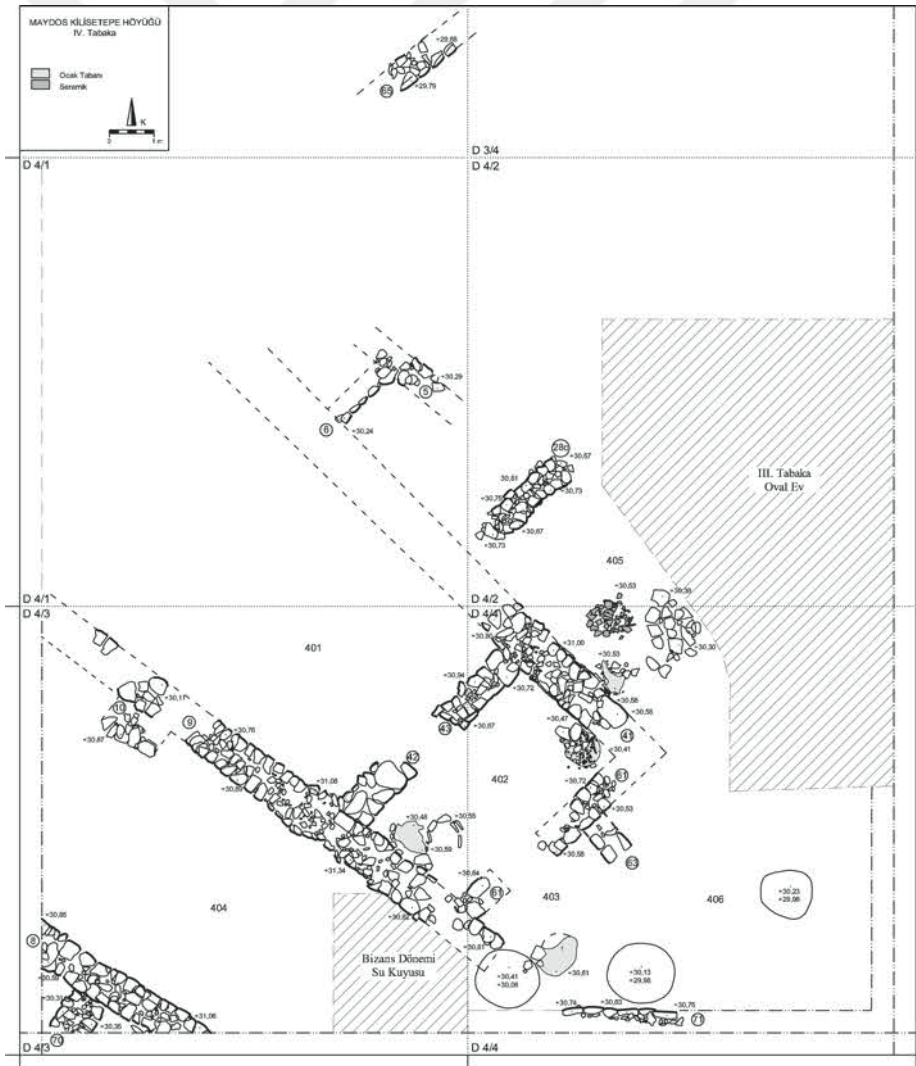
3.1.4.2. IVa Evresi

Tabakanın mimari kalıntıları incelendiğinde iki farklı plan ve inşa tekniğinin bir arada kullanıldığı anlaşılmaktadır. Birinci tipteki yapılar M.Ö. 2. binyılın başından itibaren höyükte var olan yerleşim düzeninde inşa edilmiştir. Buna göre yapılar kuzeybatı-güneydoğu yönünde höyüğün merkezine doğru yan yana yerleştirilmiştir (Tablo 3.7). Mekânlar uzun dörtgen planlı birkaç odalıdır, bir tanesinde megaron planı ayırt edilir. İkinci grupta yer alan bir mekân doğu-batı doğrultusunda inşa edilmiştir. Bu mekân D4/4 açmasının güneyine doğru devam etmektedir, bu yüzden mekân içi kazılamamıştır. Birinci gruptaki yapılar yatay yerleştirilmiş taşlarla örülmüş, geniş temel üzerine kerpiç duvarlı iken, (70, 8, 9, 41-43, 61, 28c) diğeri zeminde dik yerleştirilmiş taşlarla örülmüş daha dar duvarlıdır (71). Bunların dışında birinci grubun yön birliğine uymasına rağmen yapım tekniği bakımından ikinci gruba ait olması gereken duvarlar da bulunmaktadır (5-6, 65). İkinci gruba ait duvarların mekânsal kontekstleri hakkında bilgi edinilememiştir. Bununla birlikte birinci gruptaki mekânlar hakkında az da olsa bilgi edinilmiştir. Bu evrede ana odası (401), ön odası (402) ve sundurması (403) bulunan bir megaron ile bu yapının güneyinde bir (404), kuzeyinde bir (405) mekân içi ve doğuda bir açık alanın (406) izleri mevcuttur (Şekil 3.43-45).

Megaron güneydoğuya veya höyüğün merkezine doğru hafif daralan dikdörtgen planlıdır. 9 ve 41 no'lu yan duvarlar 90 cm genişliğindedir, biri 11.50 m diğeri 3.50 m uzunluğunda korunmuştur. Ana odanın (401) mevcut iç genişliği 5.15 m'dir. Bizans yapısı yüzünden ana oda tamamen tahrip olmuş, bu nedenle arka duvarı ve yaşam düzlemi tespit edilememiş, yan duvarları ise kısmen korunmuştur. Ana oda ile ön oda arasındaki bağlantı 42 ve 43 no'lu ara duvarlar arasından sağlanır. Bu duvarlar sırasıyla 80 cm ve 75 cm genişliğindedir ve sonradan yan duvarlara eklenmiştir. Ana odanın dolgusu içinde bir ağırşak (D4/3: 123.3) tespit edilmiştir (Tablo 3.7).

Ön oda (402) 4.75 x 2.75 m boyutlarındadır ve bu alan yapının yemek hazırlama pişirme işlerinin yapıldığı bir mekândır. Bu odanın çapraz köşelerinde iki fırın yer alır, ikisi de dairesel planlıdır ve duvara yaslıdır. Odanın güneybatı köşesinde yer alan fırının tamamına yakını korunmuştur. Kil sıvalı fırının üst yüzeyi arkadan öne doğru eğimle iner. Bu fırının hemen doğu bitişiğinde 65 cm iç genişliğe sahip dairesel planlı bir iç öge daha

bulunur; fakat bu ögenin içinde veya etrafında işlevi ile ilgili bir veri elde edilememiştir. Bununla birlikte fırın yanında yer almasından ötürü yemek hazırlama ile ilgili bir alan olduğu düşünülmüştür. Odanın kuzeydoğu köşesinde yer alan diğer fırının üst kısmı tamamen tahrip olmuştur. Ön odaya dolayısıyla megarona giriş 61 no'lu ön duvar üzerindeki bir girişten olmalıdır. Ancak kapı aralığı tahribattan dolayı tespit edilememiştir. Mekânın dolgusu içinden bir öğütme taşı (D4/4: 226.3) ve bir kemik delici (D4/4: 120.3) ele geçmiştir (Tablo 3.7). Ön oda bastırılmış toprak tabanlıdır ve yaklaşık olarak 30,45 m seviyesinde yer alır. Güneybatıdaki ocağın üst seviyesi ise 30,60 m seviyesine kadar yükseltilmiştir. Ön odanın yaşam seviyesinden anlaşıldığı üzere yan duvarların temeli yaklaşık 15-20 cm derinliğinde bir çukur açılarak örülmüştür. Duvarların temel seviyesi güneydoğudan kuzeybatıya eğim ile inmektedir. Böylelikle dönemin yaşam seviyesinin höyüğün kenarlarına doğru alçaldığı anlaşılmıştır.

Şekil 3.43. IV. tabaka yapı kalıntılarının planı.

Megaronun girişinde sundurma (403) yer alır. Sundurmanın bir kenarını 9 no'lu yan duvar dışarı doğru uzatarak kapatır, diğer tarafta ise 65 cm genişliğindeki farklı bir duvar (63) sundurmayı daraltmıştır (Tablo 3.7).

Şekil 3.44. IV. tabakaya ait mekânların güneyden görünümü.

Megaronun güneybatısındaki diğer yapı (404) megaronun yan duvarını (9) ortak kullanır, güneyindeki yan duvarın (8) genişliği 80 cm olup 9 no'lu duvardan daha dardır. (Şekil 3.43-45). Mekânın içi 8 ve 9 no'lu duvarların moloz yıkıntıları ile kaplanmıştır. Ancak bu mekânın içinde herhangi bir mekân içi öge bulunamamıştır. Mekânın içinde bir sapan taşı (D4/3: 63.4), bir perdah taşı (D4/3: 68.4, 1) ve bir taş alet (D4/3: 68.5) ele geçmiştir (Tablo 3.7).

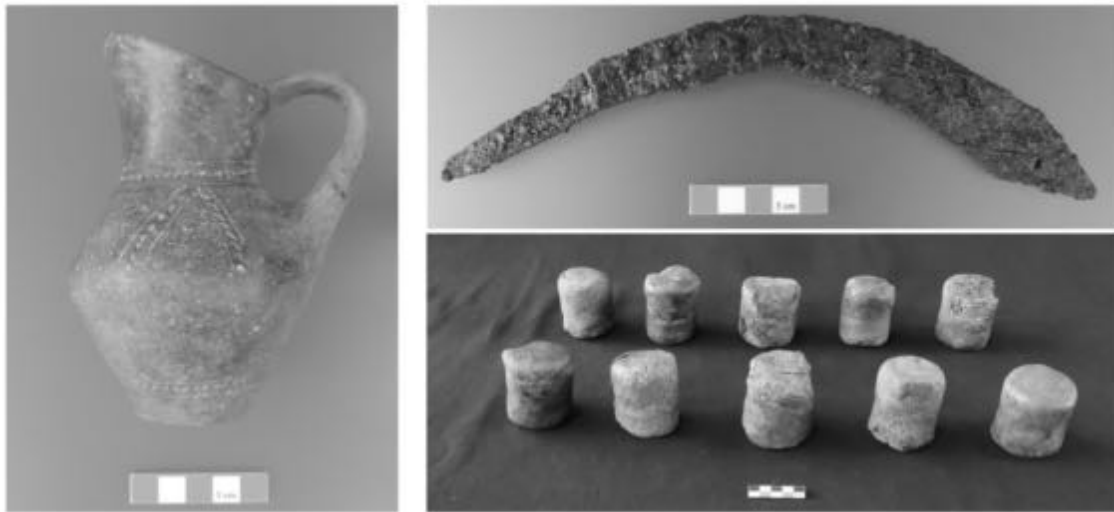

Şekil 3.45. IV. tabaka, 402 no'lu mekânın doğudan görünümü.

Megaronun kuzeyindeki mekân (405) kısmen korunmuştur (Şekil 3.43-44). 41 no'lu duvarı megaron ile ortak kullanır. 70 cm genişliğindeki arka duvarı (28C) kısmen korunmuştur. Bu mekâna ait bir fırın 41 no'lu yan duvara yaslanmıştır ve 402 no'lu mekânın içindeki diğer fırın ile aynı malzeme ve yapım tekniğine sahiptir. Fırının kuzeydoğusunda zemin taş döşeme ile döşenmiştir (Tablo 3.7).

Megaronun önündeki alan D4/4 açmasında yer alır ve IV. tabaka boyunca açık alan veya avlu olarak kullanılmıştır (406). Bu alanda D4/4 açmasının güneyinde, profil kenarına paralel uzanan bir mekânın duvarı (71) ortaya çıkarılmıştır. Bu mekân güneydeki açmada (D5.2) devam etmektedir. Söz konusu 71 no'lu duvar tek sıra dik taşlardan örülmüştür; megaron ve etrafındaki diğer mekânlardan farklı olarak doğu batı doğrultusundadır. 406 no'lu alanda 403 no'lu sundurmanın hemen önünde bir ocak tespit edilmiştir. Ayrıca açık alanın farklı yerlerinde üç çukur tespit edilmiştir.

D4/4 açmasının güneybatı köşesinde dairesel formlu 135 cm çapında ve 35 cm derinliğinde bir çukur ile hemen doğusunda yine dairesel formlu 150 cm çapında ve 20 cm derinliğinde bir çukur daha yer alır. Batıdaki çukur 9 no'lu duvarın güneybatı kenarını tahrip etmiştir. Ayrıca sundurmanın önündeki ocak bu çukurun hemen üzerinde yer alır. Dolayısıyla ocak ve çukur megarondan sonraki bir evreye aittir. D4/4 açmasının doğusundaki çukur ise daireye yakın formlu 1.12 m genişliğindedir. Çukurun içinden silindir kil ayaklarla ayrılar kil levhalar arasına özellikle istiflenmiş tüm kap, kap parçaları, bitki çekirdekleri ve bir demir orak ele geçmiştir (Şekil 3.46). Çukurdan alınan karbon parçaları M.Ö.1127-931'a tarihlendirilmiştir (Tablo 3.8).

Şekil 3.46. IV. tabakaya ait çukura ait bazı buluntular.

406 no'lu mekânda yer alan üç çukurun da buldukları üst seviyenin, megaronun yaşam seviyesi olarak belirlenen 30,45 m'nin de altında olması (Şekil 3.43), batı kısımdaki iki çukurun çaplarına göre 25-15 cm kadar oldukça az bir derinliğe sahip olması düşündürücüdür. 406 no'lu mekânın güneyinde doğudaki çukurun üstünde 30,60-30,70 m kodları arasında bir taş döşeme yer alır (Levha 7b). Döşemenin üzerinde ise M.Ö. 750-650 yıllarına tarihlendirilen (Chabot Aslan ve Sazcı, 2016) Yapı I bulunur. Söz konusu döşemenin varlığı M.Ö. 930'lardan sonra 406 no'lu mekâna denk gelen alanda bir düzleme çalışması yapıldığını göstermektedir Dolayısıyla yukarıda bahsi geçen IV. tabaka çukurlarının bu yeni dönemde tıraşlandığı sonucu çıkmaktadır.

D4/1 ve D3/3 açmalarındaki dik taşlarla örülmüş duvar parçalarının (5, 6 ve 65) da IV. tabakaya ait oldukları tespit edilmiştir. Söz konusu bu duvarların mekânsal bağlamı çözülmemiştir. Bununla birlikte D3/4 ve D4/2 açmaları arasındaki araba yolunda kül ve yanmış kemik parçaları ile birlikte Troia VIIb tipinde kulp parçaları, siyah veya koyu renk astarlı ve açkılı kaba malların olduğu ve birçoğunun parmak baskılı olduğu bir seramik grubuyla karşılaşılmıştır (Şekil 3.48). Bu seramikler D3/3 açmasındaki 65 no'lu duvarla aynı seviyede olmakla birlikte aynı seviyelerde D3/4 açmasının doğu profilinde görülen yaşam seviyesinin üzerinde de benzer kap parçaları görülmüştür.

3.2. Mimari Özellikler

Mimari özellikler, Maydos'ta M.Ö. 2. binyıl boyunca kullanılan yapı malzemelerini, yapım aşamaları ve tekniklerini, mekânların içinde ve dışında bulunan yapı öğelerini kapsamaktadır. Bu alt başlık altında öncelikle yapı malzemesi olarak kullanılan taş, kerpiç, kil ve ahşap hakkında genel bilgi verilmiş, sonra bir yapının tespit edilebilen tüm yapım aşamaları ve bunların teknikleri tabakalara göre sıralanmış, son olarak da mekân içinde ve dışında bulunan fırın, ocak, platform ve silo gibi yapı öğeleri tanımlanmıştır. Mimari özellik başlığı altında anlatılacak tüm veriler önceki alt başlıkta anlatılan tabaka sıralamasına uygun bir şekilde, mekân ve duvar numaraları verilerek aktarılmaya çalışılmıştır.

3.2.1. Yapı Malzemeleri

Mimaride M.Ö. 2. binyıl boyunca üç ana malzeme kullanılmıştır. Bunlardan birincisi temel ve duvar yapımında kullanılan taş, ikincisi duvar yapımında kullanılan blok kerpiç ve dökme kil, üçüncüsü çatı ve örtü sisteminde kullanılan ahşaptır. Bu malzemeler

aynı zamanda fırın, ocak, platform ve silo gibi yardımcı yapı öğelerinin yapımında da kullanılmıştır.

3.2.1.1. Taş

Taş, M.Ö. 2. binyıl boyunca en fazla kullanılan yapı malzemesidir ve taş cinsi olarak yakın çevreden kolaylıkla temin edilebilecek kireç taşı tercih edilmiştir. Taş, en erken tabakadan (VIII) itibaren taban seviyesi üzerinde belli bir seviyeye kadar devam eden yapı temellerinde kullanılır. Taşlar VII. tabakada en erken evreden itibaren genellikle kaba biçimdedir ve görece düzgün yüzeyli tarafları temelin veya duvarın dış yüzünde kullanılmıştır. Ancak yine de duvarların dış yüzleri düzgün bir hat vermez. Bunun bir nedeni seçilen taşların boyutu ve şeklinden kaynaklanıyorken bir nedeni de tahribat veya deprem gibi doğal nedenlerden kaynaklanabilir. VIIb'den itibaren taşların boyutları büyümüş ve kenarlarda daha düzgün yüzeyli taşlar kullanılmaya başlanmıştır. VI. tabakada duvar örgüsü standartlaşmaya başlamış, kenarlarda kullanılan taşlar daha özenlidir. Duvarların kenarlarında düzgün yüzeyli ve yarı işlenmiş taşlar kullanılmıştır, bundan dolayı duvarlar bu tabakadan itibaren düzgün bir hat vermektedir. Ayrıca bu tabakada ilk kez bir yapının duvarı temel üzerine taş örgü ile devam etmiştir. VI. tabakanın basamaklı surunda tek sıra ve yarı işlenmiş taşlar kullanılmıştır. V. tabakada bir öncekinden daha büyük taşlar kullanılmıştır. IV. tabakada duvarların genişlemesiyle birlikte özellikle temellerde kullanılan taş boyutları oldukça artmıştır. Yapı temelleri ve duvarları dışında taş genellikle platformların yapımında ve bazı mekânların tabanında döşeme olarak kullanılmıştır.

M.Ö. 2. binyıl tabakaları boyunca taş örgü tekniğinin gelişimi diğer göstergelerle birlikte kullanılan taşların boyutlarının büyümesinden de anlaşılmaktadır. Bu yüzden de en erken tabakadan itibaren üç veya iki sıra taşlarla örülen duvarların kenarlarda ve ortalarında kullanılan taşların en büyüğü ve küçüğü ölçülerek bir tablo hazırlanmıştır (Tablo 3.3.).

	Kenar taşları (cm ²)	Ara taşlar (cm ²)	Duvar genişliği (cm)
VIIId	1048-64	286-11	40-45
VIIc	1206-64	563-16	40-50
VIIb	1815-65	559- 23	55-60
VIIa2	1856-97	550-10	55-70
VIb	1062-230	307-10	55-70
VI Sur	1694-864	-	60
VI Çevre Duvarı	1553-431	930-10	150
Vb	1894-172	464-28	45-80
IV	3400-135	680-10	60-100

Tablo 3.3. Duvarlarda kullanılan taşların ölçü aralığı ve duvar genişlikleri.

3.2.1.2. Kerpiç ve Kil

En erken tabakalardan itibaren kerpiç yapı malzemesi olarak kullanılmıştır. M.Ö. 2. binyıl tabakalarında duvar yıkıntıları arasında kerpiç parçalarına rastlanırken hiçbir tabakada *in situ* olarak kerpiçten duvar tespit edilememiştir. VII. ve VI. tabakada taş temel üzerine kerpiç duvarın yükseldiği yıkıntılardaki kerpiç kalıntılarında anlaşılmaktadır. V. tabakada tüme yakın halde kerpiçler duvar yıkıntıları arasına düşmüş ve bazıları yangında pişerek sertleşmiş vaziyette ele geçmiştir. Sağlam ele geçen kerpiç parçalarından anlaşıldığı üzere V. tabakada kerpiç blokları uzun dikdörtgen prizma biçimindedir. Kerpiç blokların yüksekliği ortalama 8 cm, genişliği ortalama 11 cm, uzunluğu ise en az 45 cm'dir.

Kil VIIa2 evresinden IV. tabakaya kadar çukurların içine, duvar yüzeyine, taş, platformların üzerine, ocak ve fırın tabanlarına sıvanmıştır. Çukurlar sarı kil ile sıvanmaya VIIa2 evresinde başlar ve Vc evresine kadar devam eder. İlk duvar sıvasına bu evrede fırının arkasındaki duvar yüzünde rastlanır. VI. tabakada 606 no'lu mekândaki taş platformun üstüne kil sıvanmıştır. V. tabakada yangın sırasında pişerek sertleşen çok sayıda duvar sıvası parçasından anlaşıldığına göre duvarlar kil ile sıvanmıştır. Bu tabakada taş platformların üstü, taşların araları sarı kil ile sıvanarak düzgün bir yüzey oluşturulmuştur. Ayrıca 504 no'lu mekânın içindeki kil sıvanarak yükseltelen tekne veya platform da kil ile sıvanmıştır. Kilin uygulandığı diğer bir alan da depolama alanlarının duvarıdır. Depolama ile ilişkili olabilecek odaların veya siloların duvarı kerpiç gibi

dikdörtgen prizma bloklarla örülmemişlerdir. İki taraftan kalıba alınarak oluşturulan boşluğun sadece belli bir yüksekliğe kadar kil çamuru ile doldurulmasıyla inşa edilmiştir.

3.2.1.3. Ahşap

Maydos'ta mimaride ahşap kullanımına dair en erken izler VI. tabakada tespit edilmiştir. 603 no'lu mekânın batısında 14 ve 85 no'lu duvarın birleştiği köşede VIb2 evresinde ele geçen depolama kaplarının hemen altında karbonlaşmış ahşap kalıntıları tespit edilmiştir. Ahşap kalıntılar için kapların konulduğu bir rafa ait olabileceği yorumu yapılmıştır. VI. tabakanın son iskân evresinde (VIb1) 602 ve 603 no'lu mekân içine düşen duvar yıkıntıları ile beraber karbonlaşmış ahşap kalıntıları tespit edilmiştir. Bu ahşapların formları belirlenememekle birlikte tavan veya çatı sistemi için kullanıldığı düşünülmüştür.

V. tabakada ahşap kullanımı ile ilgili bilgiler karbonlaşmış vaziyette bulunan direkler ve bir kapı direğinden, taştan direk altlığından, ayrıca üzerinde ahşap izleri bulunan kil sıva parçalarından gelmektedir. V. tabakaya ait bulgular aşağıdaki paragraflarda sıralanmıştır.

508 no'lu mekânda 69 no'lu duvarın güney bitişiğine etrafı taşlarla çevrili ahşap direğin karbonlaşmış kalıntıları tespit edilmiştir (Şekil 3.47). Ahşap direk 18.5x17 cm boyutlarındadır. D4/3 açmasının güneybatı köşesinde ve profilde bir direk daha karbonlaşmış halde bulunmuştur. İki direk aynı aksta ve 1.15 m aralıkla yerleştirilmiştir. Direklerin arasına, tabanın üzerine düşmüş vaziyette 16 cm genişliğinde bir kalas ile 4 ve 8 cm genişliğinde dal parçaları tespit edilmiştir. Söz konusu ahşap kalıntılar merdiven veya ikinci kat ile ilgili olabilir.

Şekil 3.47. 508 no'lu mekândaki ahşap dikme.

505 no'lu mekânın batısında karbonlaşmış ahşaptan bir kapı direği tespit edilmiştir (Şekil 3.54). 505 ile 504 no'lu mekânların arasındaki kapı boşluğunun kenarında söve taşının üzerine dik olarak yerleştirilmiş 5 cm genişliğinde bir kapı direği *in situ* olarak bulunmuştur. Kapı boşluğunun planından ve ahşap direğin konumundan kapının 505 no'lu mekândan dışarı doğru açıldığı anlaşılmıştır.

11 no'lu duvarın hemen kuzeyinde taştan direk altlığı tespit edilmiştir. Söz konusu altlığın 505 no'lu mekânın kuzeyindeki bir sundurmanın ahşap direğini taşıdığı sonucuna varılmıştır (Şekil 3.34).

Büyük bir kısmı 502 no'lu mekâna ait olduğu belirlenen kil sıvaların üzerindeki negatif izler, ahşabın mimaride kullanıldığını kanıtlamaktadır. Bunların bir kısmı yangında pişerek sertleşmiştir. Ahşap izi bulunan kil parçaları iki grup altında incelenmiştir. Birinci grupta pencere ve kapı çerçevelerine sıvanan kil bordürler yer alır. İkinci gruptakiler büyük oranda çatı örtü sistemi ile ilişkilendirilen fakat ara kat zemini veya bölme duvarı da olabilecek yapı elemanlarıdır.

3.2.2. Yapım Aşamaları ve Teknikleri

Bir yapının veya başka bir deyişle bir evin yapım aşamalarının tanıtımı temelden çatıya, daha sonra iç ve dış düzenlemeleri göz önünde bulundurularak kurgulanmıştır. Temel ve duvar çalışmalarının bir başlık altında anlatılmasının nedeni temel ve duvar örgüsünün çoğu yerde birbirinin devamı niteliğinde olmasıdır. Kapı ve pencere, duvar örgü sisteminin bir parçası olmakla birlikte aynı zamanda yapım aşamasının ikinci basamağını oluşturmaktadır. Çatı ve örtü sistemi yapıyı ana hatlarıyla veya kaba haliyle tamamlayan bir aşamayı temsil eder. Kesin olarak ikinci katı gösteren kanıtlar bulunmadığından ikinci katla ilişkilendirilebilecek bulgular da bu başlık altında değerlendirilmiştir. Bundan sonraki yapım aşaması mekân zeminine uygulanan taban ve döşemedir. En son aşama duvarın içine veya dışına, görsel amacı olsun olmasın bezemeli mimari kaplaması ve sıva uygulamalarıdır. Son iki aşamanın yapım sıralamasını belirlemek zordur. Bu yüzden ikisi arasında yapısal öneme göre bir tercih yapılmıştır.

3.2.2.1. Temel ve Duvar

Dört tabaka boyunca konutlar genellikle taş temelli ve kerpiç duvarlı inşa edilmiştir. VII. tabakada mekânlar taş temel üzerine kerpiç duvarlıdır. VI. tabakada ise bu uygulama devam eder; ancak ilk kez bu tabakada taş temel üzerine taş duvar örülmüştür. Taş örgülü duvarlar V ve IV. tabakalarda da kullanılmıştır.

Her dönemde konutlar yan duvarları ortak kullanır. Bunun iki istisnası bulunur. Birincisi VI. tabakada 607 no'lu mekândır. Bu mekân ile yanındaki 603 no'lu mekân arasında bir geçit bulunur. İkincisi V. tabakadaki 503 no'lu mekândır. Bu alanın yapı içi olmadığı ortak kullanıma yönelik bir açık alan olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla 503 no'lu mekânın iki tarafında bağımsız yapılar vardır.

Duvarlar öncelikle temel için açılan derin olmayan çukura taşların dizilmesiyle oluşturulmuştur. Taş temeller taban üzerinde de devam eder ve duvarlar genellikle kerpiç ile tamamlanır. Kerpiç duvarlar her zaman için yıkıntılar arasında ele geçmiştir bu yüzden taban üzerinde taş temelin veya su basmanın hangi seviyelere kadar devam ettiği veya kerpicingin hangi seviyelerde başladığı belirsizdir. Taş duvarlı yapılara iki adet örnek gösterilebilir. VI. tabakaya ait üç odalı (602, 603, 604) yapının dış duvarları tamamen taştan örülmüştür. V. tabakada ise 502 no'lu mekânın taş duvarının (12) en az 140 cm yüksekliğe kadar korunduğu, üzerine de kerpiç duvarın yükseldiği yıkıntılardan anlaşılmaktadır. Bu yapının iki katlı olma ve ikinci katının kerpiç duvarlı olma ihtimali bulunmaktadır.

Taş örgü tekniği ile ilgili en fazla bilgi IV. tabakadan gelmiştir. Bu tabakaya ait 8, 9 ve 41 no'lu yan duvarlar benzer yapım tekniği ile örülmüştür. 402 no'lu ön odanın yaşam seviyesinden anlaşıldığı üzere yan duvarların temeli yaklaşık 15-20 cm derinliğinde bir çukur açılarak örülmüştür. Bu duvarların temel seviyesi güneybatıdan kuzeydoğuya eğim ile inmektedir. Temel taşlarının oturduğu düzlemin düzgün yüzeyli olduğu gözlenmiştir. Özellikle 9 no'lu duvarın temel çukuru bilinçli bir şekilde düzeltilmiş ve çamur ile sıvanmıştır. Duvar doğal taşlarla çamur harç kullanılarak örülmüş, kenarlarda düzgün yüzlü fakat yine doğal taşlar kullanılmıştır. Temelin en altında üst sıralara göre daha büyük taşlar kullanılmıştır. Duvar taban seviyesinden 1.10 m kadar yüksekliğe kadar korunmuştur. Duvarın içindeki küçük moloz taşlarda yangın izi olması bu duvarın V. tabakadaki yangın geçiren yapıların taşlarından devşirme olarak örüldüğünü düşündürür. Megaronun 42 ve 43 no'lu ara duvarları doğrudan taban üzerine inşa edilmiştir.

Arka ve çevre duvarları hariç duvar genişlikleri VIId evresinde 40-45 cm, VIId evresinde 40-50 cm, VIIb evresinde 55-60 cm, VIIa2 evresinde 55-70 cm, VI. tabakada 55-70 cm, V. tabakada 45-80 cm, IV. tabakada ise 60-100 cm aralığında inşa edilmiştir (Tablo 3.3). Duvar genişliğini belirleyen nedenlerin başında tabakaların sona erme nedenleri yatıyor olmalıdır. VII. tabakanın sonunda yangın izleri görülür. Bu tabakanın evreleri

incelendiğinde ve zaman aralığı dikkate alındığında her yeni kuşak için evlerin zorunlu bir şekilde yenilediği görülür. Bu durum evlerin kullanım ömrünü tamamlayarak yıkılması sonucunda olabilir. Dolayısıyla VIIc'den itibaren evlerin kullanım ömrünü uzatmak için bir yöntem geliştirilmiş olmalıdır. Bu yöntemden geriye kalan şimdilik tek kanıt ise duvarların daha iri ve düzgün taşlarla daha geniş örülmesidir. VI. tabaka bir yangın ile son bulmuştur. Duvarlar ise bir süre sonra yıkılmış olmalıdır. Bu yangının sebebinin ne olduğu bilinmez fakat sebebi ne olursa olsun V. tabakada bu sebebe bir önlem almak için duvarlar eskiye göre daha kalın yapılmıştır. Aynı şekilde V. tabaka öncekine göre daha büyük bir yangınla son bulmuştur. Bu dönemin üç kez yangın geçirdiği yeniden örülen duvarların altındaki yangın dolgusundan ve kullanımını sona eren mekânlardan anlaşılmaktadır. Bu yangınlardan bir tanesi çok kuvvetlidir ve yangının büyüklüğü duvarlardaki taşların renk değiştirmesi ile derecelendirilir. Yine bu yangının hangi sebeple çıktığı bilinmez ama yangından sonra bir süre yerleşime yeni bir düzen getirilmediği, IV. tabakada ise eskisinden çok daha kalın ve daha sağlam duvarların örüldüğü tespit edilmiştir.

Duvar genişliklerinin dönemden döneme artış göstermesinin nedeni bir önceki dönemden edinilen mimari tekniği geliştirme çabası veya korunma içgüdüsünün sonucu olabilir. Bununla birlikte benzer yerleşim şeması ve bilgi birikiminin nesilden nesile aktarımı aynı kültüre mensup insanların burada yaşamaya devam ettiğinin bir göstergesidir.

Şekil 3.48. 45 no'lu duvarın güneyden görünümü.

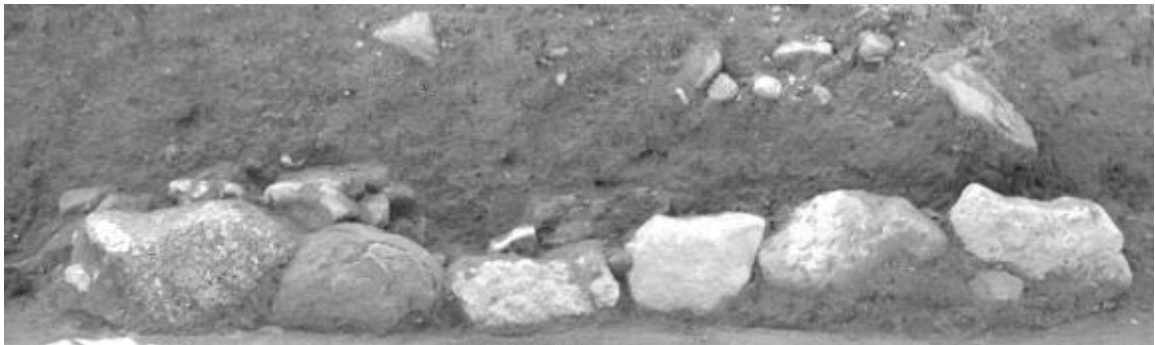
Geleneksel yapım tekniklerinin ve plan özelliklerinin M.Ö. 2. binyıl boyunca devam etmesinin yanı sıra eski geleneklerin devam ettirildiği bir yapının bir duvarında yeni yapım tekniklerinin uygulanması VIIa2'den itibaren görülmeye başlamıştır. VIIa2 de 701a no'lu mekânın bir duvarının (90) dış kısmına dik yerleştirilen taşlar sonradan eklenmiştir.

V. tabakada 502 no'lu mekânın bir duvarında (45) mekânın iç kısmından görünecek şekilde ve taban üzerinde kalan alt sıradaki taşlar dik yerleştirilmiştir (Şekil 3.48). Ayrıca bu duvar mekânın diğer duvarlarına göre daha incedir. V. tabakaya ait 505 no'lu mekânın bir duvarının (52) da mekânın iç kısmından görünecek şekilde ve taban üzerinde kalan alt taşları dik olarak yerleştirilmiştir (Şekil 3.49). Bu duvarın genişliği ise diğerleri ile uyumludur.

Şekil 3.49. 52 no'lu duvarın kuzeyden görünümü.

IV. tabakada yapıların taban seviyesindeki sırasının dik taşlarla örülmesi daha sık karşımıza çıkmaktadır. IV. tabakadaki dik taşlı duvarların sayısı dördtür (65, 6, 5, 71). 6 ve 5 no'lu duvarlar hariç hepsi birbirinden bağımsız yerlerdedir. 71 no'lu duvar geleneksel yerleşim planı dışında inşa edilmiştir (Şekil 3.43, 3.50). Duvar genişlikleri IV. tabakadaki 60-100 cm arasında değişen, diğer duvar genişliklerinin de altındadır (Şekil 3.50) veya temelinde dik taş uygulaması IV. tabakanın son evresinde ve daha sonra da III. tabakanın oval evlerinin temellerinde görülmektedir.

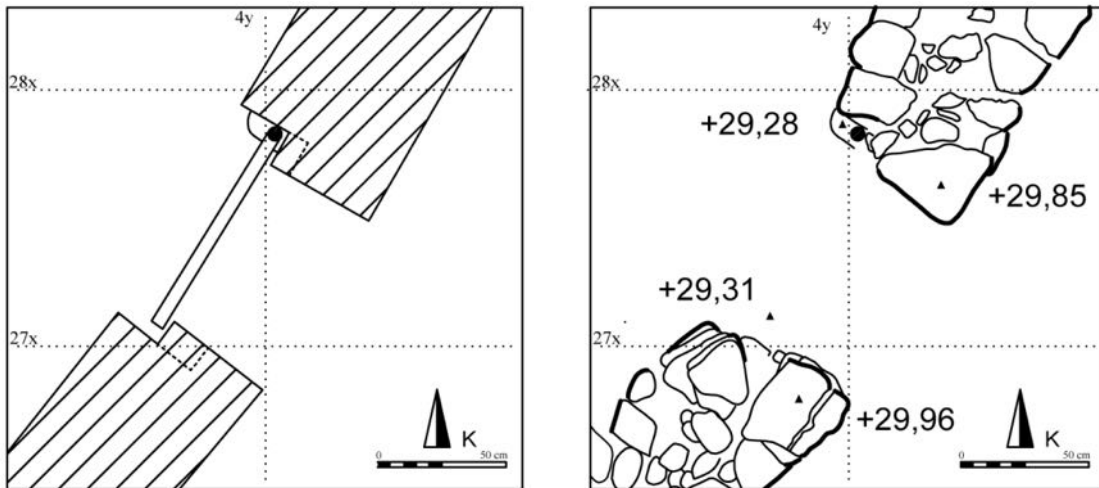
Şekil 3.50. 71 no'lu duvarın kuzeyden görünümü.

3.2.2.2. Kapı ve Pencere

Maydos'ta kapı ve pencereye ait bilgiler hem kapı aralıkları ve sövelerden hem de kil bordür parçalarından gelirken, pencerelerin varlığı ise kil bordür parçalarından yola çıkılarak yorumlanmaktadır. Bu doğrultuda kapı ve pencere hakkında en fazla bilgi V. tabakadan gelmektedir.

En erken kapı aralığı VIIa2'ye ait 701a mekânında kısmen ortaya çıkarılmıştır. Kapı aralığı 90 no'lu yan duvarının üzerindedir; ancak mekânın bir kısmı kazılabildiğinden duvarın üzerindeki konumu ve ölçüleri belli değildir. Bununla birlikte kapı boşluğuna düzgün yüzeyli taşlardan bir döşeme yapılmıştır.

V. tabakada iki kapı aralığı söveleriyle birlikte bulunmuştur. Bunlardan bir tanesi kapılarla ilgili ayrıntılı bilgi vermektedir. Söz konusu kapı 22 no'lu duvar üzerinde yer alır ve 504 ve 505 no'lu mekânları birbirine bağlar. En alt seviyeden itibaren örülmeyen kapı boşluğu 504 no'lu mekân tarafında 1 m, diğer tarafta 75 cm genişliğe sahiptir. 505 no'lu mekândan bakıldığında, kapı aralığının sağ üst köşesinde bir söve taşı, onun üzerinde de 5 cm genişliğinde, karbonlaşmış halde ahşaptan bir kapı direği dikey vaziyette tespit edilmiştir. Duvardaki girinti ve çıkıntı göz önüne alındığında kapının 505 no'lu mekândan dışarı doğru açıldığı anlaşılmaktadır. Kapı aralığının köşe yaparak iki kademeli tasarlanmasının sebebi kapı kasasını koyabilmek veya kapının sadece bir yöne doğru açılmasını sağlamak için olabilir (Şekil 3.51-52).

Şekil 3.51. 504 ve 505 mekânları arasındaki kapının planı.

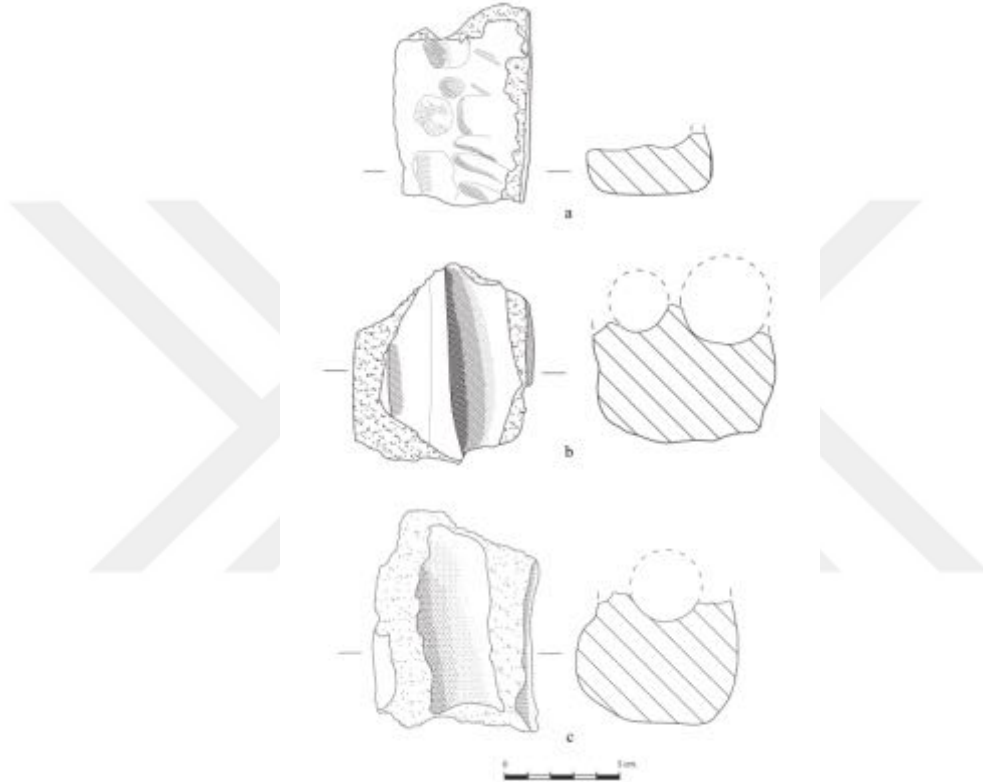

Şekil 3.52. 504 ve 505 mekânları arasındaki geçişin kuzeybatıdan görünümü.

V. tabakanın diğer kapı aralığı 507 no'lu mekânın girişindedir. 52 no'lu duvarın 22 no'lu duvarla birleştiği hizada 8,5 cm çapında bir söve deliği bulunmuştur. Bu söve ile duvar arasındaki boşluğa taşlar yerleştirilmiştir. Kapı boşluğunun karşılığı kazılmamıştır; ancak 69 no'lu duvar devam ettirildiğinde kapının en fazla 50 cm genişliğinde olması gerekir.

Kapı ve pencereler ile ilgili diğer bulgular da kil bordürlerdir. Bunların bezemesiz ve bezemeli olarak iki türü bulunmaktadır. Bezemesiz olanların tamamı kapı veya pencere kenarına kaplanıyor olmalıdır. 507 no'lu mekânın içinde, kapı boşluğunun hemen yanında bir adet kil bordür parçası bulunmuştur (D4/3: 343. 4; Şekil 3.55 a). 5,5 cm genişliğindeki kil bordür üzerinde herhangi bir bezeme yoktur, arka yüzünde ise yaklaşık 0,6 -0,7 cm genişliğinde 3 kat sarılmış organik bir malzemenin izleri bulunmaktadır. Bu bordür parçasının kapı çerçevesine kaplandığı sonucuna varılmıştır. V. tabakadaki diğer bezemesiz bordür parçaları 503 no'lu mekânın içinde bezemeli mimari kaplamalar ile beraber bulunmuştur. Bunlardan iki tanesi de (D4/1: 59.4.4; 60.4.1; Şekil 3.53 b,c) ilki ile benzer karakterdedir. Bordürlerin birinin arka yüzünde bir, diğerinin ise yan yana iki dal izi bulunmaktadır. Buradan hareketle bordürlerin dallardan yapılan kasnak üzerine kil sıvanarak yapıldığı anlaşılmaktadır. Kil bordürlerin 12 no'lu duvar üzerinde bulunan kapı veya pencereye ait olması gerekir. Pencere yeri tespit edilmemiştir; ancak kapı yeri ile ilgili varsayımlar mevcuttur. 22 no'lu duvarın 13 no'lu duvara birleştiği kısımda bir kapı

yeri olabilir. Bu kısımda 502 no'lu mekânın içine doğru uzanan taş sırası olası kapının iç kısmında bir koridor oluşturmaktadır (Şekil 3.34). Ayrıca 502 no'lu mekânın dışında var olduğu düşünülen koridorun en geniş yeri olası kapının olduğu kısımdadır. Bu alan kapıdan dışarı çıkıp mekânın dışındaki platforma ulaşmak için uygun bir konumdadır. Ancak tüm bu olasılıklara rağmen duvarın bu kısmı Bizans döneminde tahrip edildiği için burada bir kapının varlığı kesinleştirilememiştir.

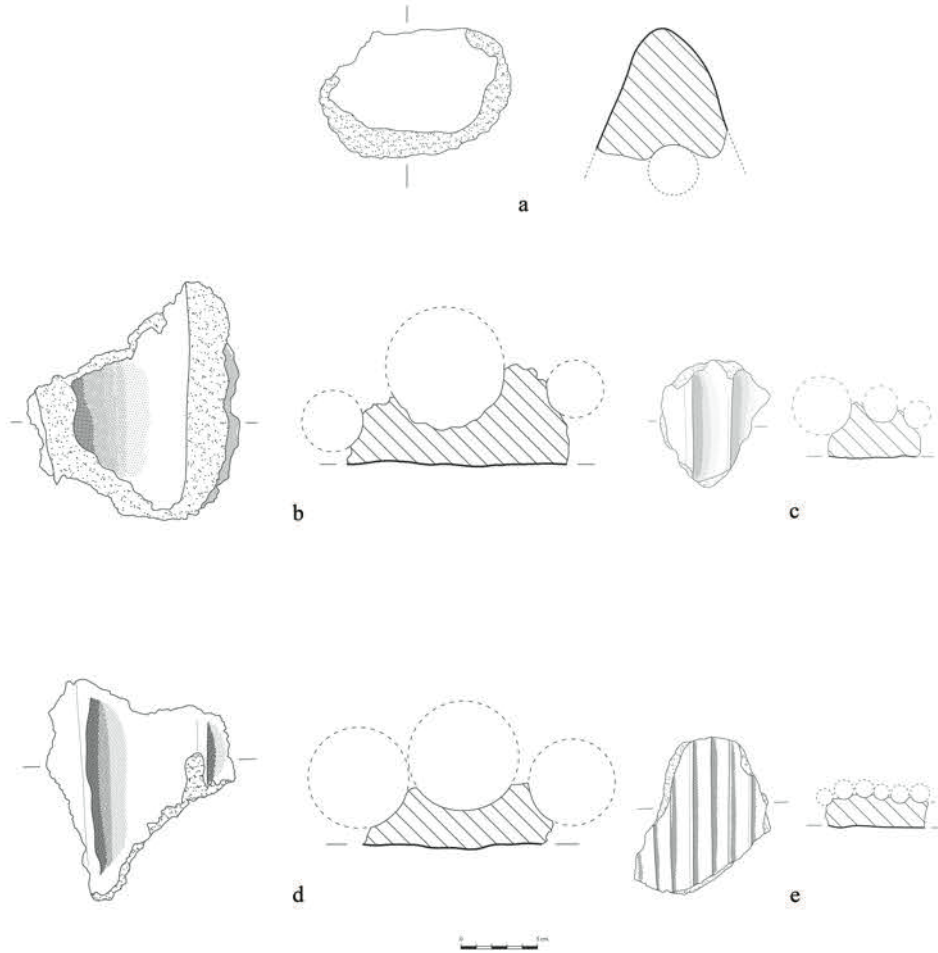
Şekil 3.53. Kapı ve pencere kenarları için bordür örnekleri.

3.2.2.3. Çatı/Örtü Sistemi

M.Ö. 2. binyıl tabakaları arasında çatı/örtü sistemleri ile ilgili kesin bilgilere V. tabakada ulaşılmıştır. V. tabakada hem direkler, hem direk altlıkları hem de dal izli kil sıvalar çatı ve sundurma hakkında bilgi vermektedir.

502 no'lu mekânın 503 no'lu mekânın içinde yıkılan molozu arasında bezemeli mimari kaplama yanında çok sayıda kilden yapı elamanı da bulunmuştur. Bunlar üzerinde değişik ölçülerde dal ve saz izi bulunan kil sıva parçaları da tespit edilmiştir. Söz konusu parçalar arasında beş farklı tip tespit edilmiş ve bunları temsil eden birer tane örnek teze alınmıştır (Şekil 3.54). Birinci tipte kalın dal izli olanlar yer alır. Bunların bir tarafı düzeltilmiş yüzeylidir, diğer tarafında da en geniş 7 cm çapında olan ve yan yana birbirine

paralel olarak dizilen dal izleri vardır (D4/1: 59.4.5, Şekil 3.54b). İkinci tiptekiler birinciye çok yakındır fakat ondan farklı olarak 7 cm çapında dal izinin iki yanında yaklaşık 4 cm çapında daha ince dallar yer almaktadır (D4/1: 59.4.2, Şekil 3.54d). Üçüncü tipte daha ince dal izli olanlar yer alır. Bunların bir tarafı yine düzeltilmiş yüzeylidir, diğer tarafında 3.5 cm veya daha küçük çapta yan yana birbirine paralel olarak dizilen dal izleri vardır (D4/1: 59.4.3, Şekil 3.54c). Dördüncü tip daha ince cidarlıdır ve bir tarafında yan yana birbirine paralel olarak dizilmiş, 1 cm çapında saz izleri bulunur (D4/1: 59.4.1, Şekil 3.54e). Sadece bir örnekle temsil edilen beşinci tip ise 42° tepe açısı olan üçgen kesitli bir parçadır. Bu üçgenin orta kısmında 3.5 cm çapında bir dal izi bulunur (D4/1: 59.4.6, Şekil 3.54a).

Şekil 3.54. 502 no'lu mekâna ait ahşap izli kil parçaların çizimi.

Söz konusu kil parçaların hepsinin bir yüzünün düzgün yüzeyle olması, her bir parçanın birbirinden bağımsız olduğunu; farklı ölçülerde dal izlerinin olması her birbirinin farklı amaçlarla ve farklı alanlarda kullanıldığını göstermektedir. Döküntünün içinde

kerpiç parçalarının ve çatı örtüsünün en tepesine veya yanlardaki köşelere ait olabilecek bir parçanın (D4/1: 59.4.6, Şekil 3.54a) olması söz konusu dal izli parçaların çatı örtü sistemine ait olduğunu göstermektedir. Bunun dışında bu parçaların özellikle çapı 7 cm'i bulan dalların ikinci katın döşemesi olması ve ikinci katın tabanın kil ile sıvanması; bununla birlikte saz izli olanların taşıyıcı özelliği olmamasından ötürü ya tavan ya da çatı kaplaması olması ihtimali de vardır.

Çatı tipleriyle ilgili yapılan çalışmalarda (Smith, 1942; Dinsmoor, 1942; Blegen, 1945; Warner, 1994) Tunç Çağı'nda beşik çatının Ege Dünyası'nda uygulanmış olabileceği tartışılmıştır. Beşik çatıda dal ve çamurun kullanılması Karataş Semayük'te (Warner, 1994: 149-154, fig. 13) ve Tiryns'te (Smith, 1942: 113-114, fig. 41) önerilmiştir. Maydos'ta ele geçen kil parçalar çatı kiremitinin bir öncülü olarak yorumlanmış ve 502 no'lu mekânın beşik çatı şeklinde inşa edildiği sonucuna varılmıştır.

Örtü sistemi ile ilgili başka bir bulgu da 11 no'lu duvarın hemen kuzeyinde bulunan taştan direk altlığıdır. Bu direk altlığı Vb1 alt evresine tarihlendirilmiştir. Bu alt evrede 11 no'lu duvarın hemen kuzey bitişiğine kilden silo eklenmiştir. 503 no'lu mekânın açık alan olduğu göz önüne alındığında direk altlığının üzerindeki direğin silonun üzerini örten bir sundurmayı taşıdığı anlaşılmaktadır. Son olarak 508 no'lu mekânda ortaya çıkarılan karbonlaşmış iki direk üst katı, merdiveni ya da çatıyı taşıyor olmalıdır.

3.3.2.4. Duvar Kaplamaları

Duvar kaplaması ile ilgili en erken kalıntılara VIIa2 alt evresinde rastlanmıştır. 701a no'lu mekânın içinde fırının bulunduğu köşedeki 90 ve 91 no'lu duvarın taştan su basman kısmı sarı kil ile sıvanmıştır. VI. tabakada duvar sıvasıyla ilgili kayda dair bir bulgu ile karşılaşılmemiştir. V. tabakada duvarların kil ile sıvanması oldukça yaygındır. Tabanın üzerinde devam eden taş örgü kısımların mekânların iç ve dış kısımlarında kil ile sıvandığına dair izler mevcuttur. Pek çok mekânın içinde veya dışında bazıları yangında pişerek sertleşen kilden sıva parçaları bulunmuştur. Bazı duvar sıvaları ise 501 no'lu mekânda olduğu gibi duvarın üzerinde korunmuştur.

Duvar sıvası haricinde V. tabakada en az iki ayrı mekânın duvarlarının belli kısımları kilden özel olarak yapılan kaplamalar ile kaplanmıştır. Üzerine farklı motiflerin oyulduğu ve oyuklarının içinin boyandığı kaplamaların bir kısmı önce hazırlanıp kuruduktan sonra harç ile duvara yapıştırılırken, bir kısmı doğrudan duvara yapıştırılıp sonradan bezenmiştir. Bu türdeki kilden kaplamalar bezemeli mimari kaplama olarak

adlandırılmıştır. Bezemeli mimari kaplamaların uygulandığı kesinleşen mekânlardan bir tanesi 502 no'lu mekân, diğeri 505 no'lu mekândır, kaplamalar ilk mekânın iç yüzüne, diğerinde doğrudan dış yüzüne kaplanmıştır.

3.2.2.5. *Taban ve Döşeme*

Mekânların tabanlarına dair geleneksel bir uygulama tespit edilememiştir. En erken tabakalarda mekânların içi bastırılmış topraktır, VII. tabakanın geç evresinden itibaren kil sıvalı taban ile taş döşeme kullanılmaya başlanmıştır. VI. tabakada kil sıva devam eder ve ilk kez tabana kireç ve küllü bir dolgu serilmiştir. V. tabakada kil sıvalı, bastırılmış toprak tabanlar ve taş döşemeler devam eder. IV. tabakada ise bastırılmış toprak taban ve taş döşeme tespit edilmiştir.

VII. tabakada mekânlar genellikle bastırılmış toprak tabanlıdır. VIIa2 alt evresinde 703a no'lu mekânın kuzeydoğu köşesinde 16 no'lu duvar boyunca taş döşeme kalıntısına rastlanmıştır. Bu döşemenin mekânın tamamına kaplanıp kaplanmadığı ise belirsizdir. Aynı alt evrede 701a no'lu mekânın tabanı bastırılmış kil ile kaplanmış, çıkan yangının etkisiyle taban turuncudan siyaha kadar renk değiştirmiş; yıkılan duvarın etkisiyle de tahrip olmuştur.

VI. tabakada bir yapının tabanı sağlam bir şekilde (602, 603, 604) tespit edilmiştir. VIb2 alt evresinde 602 ve 603 no'lu mekânların tabanı kil ile kaplanmıştır. VIb1 alt evresinde 602 ve 603 no'lu mekânların tabanı yaklaşık 3,5 cm kalınlığında beyaz, açık pembe ve gri renge kadar değişiklik gösteren kireç benzeri bir dolgu ile kaplanmış ve düzeltilmiştir. 604 no'lu mekânın ise bir kısmı taşlarla kaplanmıştır.

V. tabakada kil sıvalı tabanlar çoğunluktadır. Vb3 alt evresinde 501 ve 505 no'lu mekânlar kil ile sıvanmış daha sonra yangından ötürü sertleşmiş ve turuncudan siyaha doğru renk değiştirmiştir. Üst alt evrede (Vb2) 502 no'lu mekânın tabanı yangından ötürü siyaha dönmekle birlikte yer yer taş döşemelerle kaplıdır. 508 no'lu mekânın tabanı yangından siyaha dönmüştür. Vb1 alt evresinde 505 no'lu mekânın tabanı sarı kil ile kaplıdır. Fırının etrafı haricinde yangın izi gözlenmez; yanındaki 506 no'lu mekânda ise yangın yüzünden taban siyahtan turuncuya kadar renk değiştirmiştir ve duvarlar mekânın içine yıkıldığı için taban dalgalı bir yüzeye sahiptir.

IV. tabakada mekân içlerindeki tahribat yoğundur. Bununla birlikte 402 no'lu mekânın tabanı bastırılmış topraktır; 405 no'lu mekânın içinde ise taş döşeme kalıntısı tespit edilmiştir.

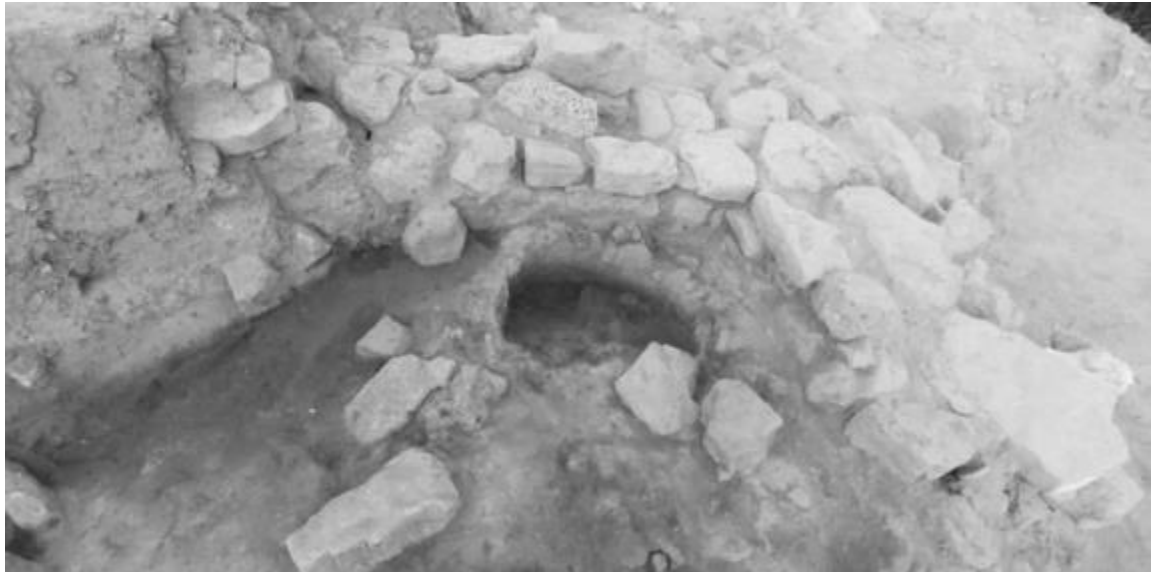
3.2.3. İç ve Dış Öğeler

Maydos'ta M.Ö. 2.binyıl boyunca mekânların içine veya dışına inşa edilen mimari öğeler üç başlık altında tanımlanmıştır. Bunlar günlük yaşamın sürdürülmesini sağlayan taşınmaz nitelikte mimari eklentilerdir. İşlevsel özellikleri düşünüldüğünde ısınma ve pişirme gibi amaçla kullanılan fırın ve ocaklar aynı başlık altında tanımlanmıştır. İşlik olarak kullanılan taş döşeli, bazen kil sıvalı öğeler platform başlığı altında tanımlanmıştır. Saklama ve depolama amacı taşıyan öğeler de depolama alanı başlığı altında tanımlanmıştır.

3.2.3.1. Fırın ve Ocak

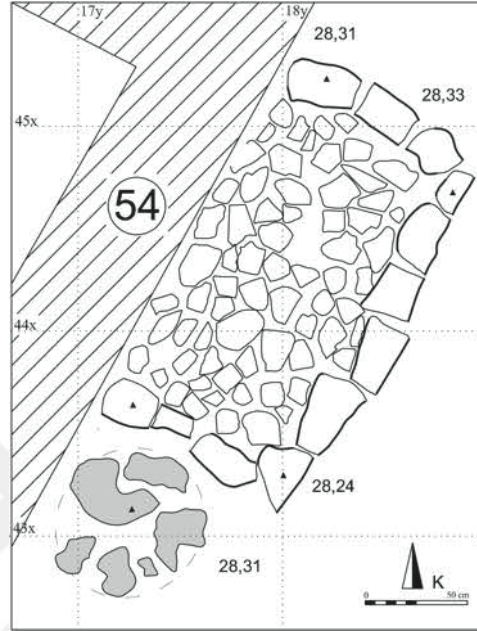
Maydos'ta M.Ö. 2. binyıla ait pişirme veya ısınma ile ilgili kanıtlar, VII. tabakanın son iskân evresinden (VIIa2) itibaren gelmeye başlamıştır. Höyükte fırınlarla ilgili M.Ö. 2. binyıl boyunca bir geleneğin olduğu anlaşılmaktadır. Fırınlar VIIa2'den IV. tabakaya kadar genellikle duvara yaslıdır ve taban seviyesinden yükseltilmiş eğimli bir tabana sahiptir. Bununla birlikte ocaklarla ilgili geleneksel bir uygulamanın olup olmadığını anlamak için yeterli veri elde edilememiştir.

Fırına ilk kez VIIa2 alt evresinde rastlanır. 701a no'lu mekânın girişinden sonra sol taraftaki iki duvarın (90, 91) köşesine yarım daire biçiminde bir fırın yapılmıştır (Şekil 3.55). Yarım daire biçimindeki fırın 60 cm uzunluğunda, 30 cm genişliğindedir. Tabanı arkasındaki köşeye doğru çökmüş ve tavanı tahrip olmuş vaziyette tespit edilmiştir.

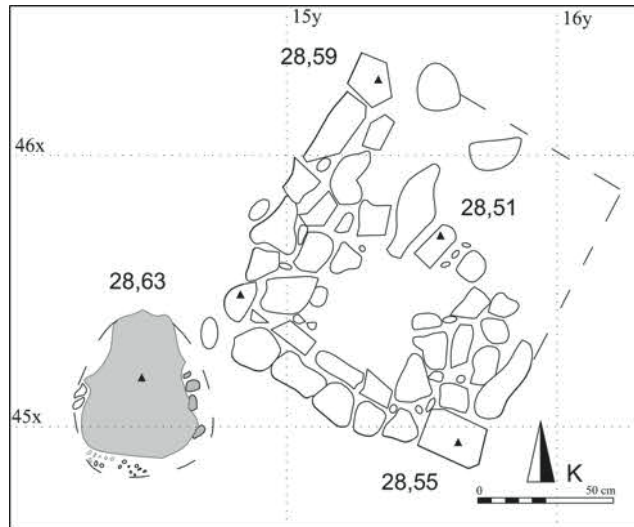
Şekil 3.55. 701a no'lu mekânın güneybatı köşesinde yer alan fırın kalıntısı.

Vİb evresinde sadece 606 no'lu mekânda bir fırın bulunmuştur. Fırın 0,78 m çapında daire planlıdır, taban seviyesinden seramik kırıkları ve dere taşları ile yükseltilmiş, tabanı ise kil ile sıvanmıştır. Fırının arkası 54 no'lu duvara yaslıdır, yanında taş döşeli bir platform bulunmaktadır (Şekil 3.56).

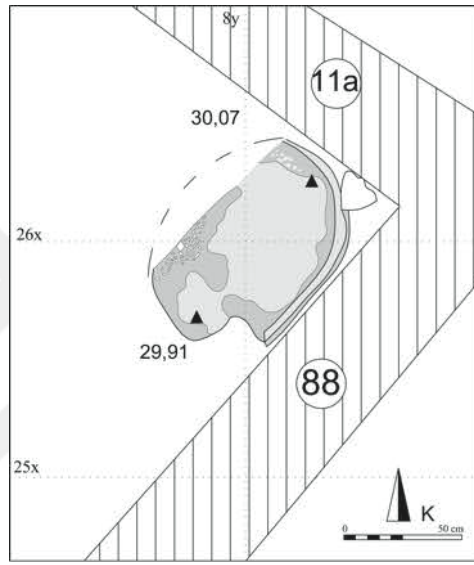
Şekil 3.56. 606 no'lu mekânın içindeki fırının ve platformun çizimi.

Vİa evresinde fırının bulunduğu mekân hakkında bilgi yoktur. Ovale yakın bir planı olan fırının ölçüleri 0.60 x 0.50 m'dir. Fırın çakıl taşları, deniz kabuğu ve seramik kırıkları ile yükseltilmiş ve eğim verilmiştir, tabanı ise kil sıvalıdır. Hemen yanında alt evredeki gibi taştan döşeli bir taş platform bulunur (Şekil 3.57).

Şekil 3.57. Vİa evresindeki fırının ve platformun çizimi.

Vb1 alt evresinde 505 no'lu mekânın kuzeydoğu köşesinde bir fırın tespit edilmiştir. Oval planlı fırının ölçüleri 0.95 x 0.70 m'dir. Fırın deniz kabuğu, çakıl taşları ile mekânın tabanına göre oldukça eğimli bir şekilde önden arkaya doğru katmanlı bir şekilde yükseltilmiştir, tabanı ise kil sıvalıdır (Şekil 3.58-59). Fırının katmanlarında ısıdan ötürü koyu kahverengiye doğru renk değişimleri gözlenmiştir. Tabanında renk değişimi gözlenmez; ancak oldukça sertleşmiştir. Fırının etrafı boyunca yaklaşık 5 cm kalınlığında, tabanından birkaç cm daha yüksekliğe kadar korunmuş, içte sarı, dışta yeşil renkli iki katmanlı pişmemiş kil çepere rastlanmıştır.

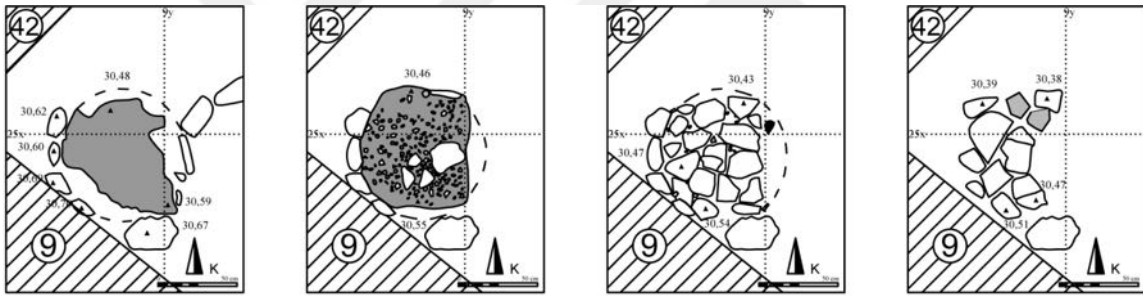
Şekil 3.58. 505 no'lu mekânın içindeki fırının çizimi.

Şekil 3.59. 505 no'lu mekânın içindeki fırının güneyden görünümü.

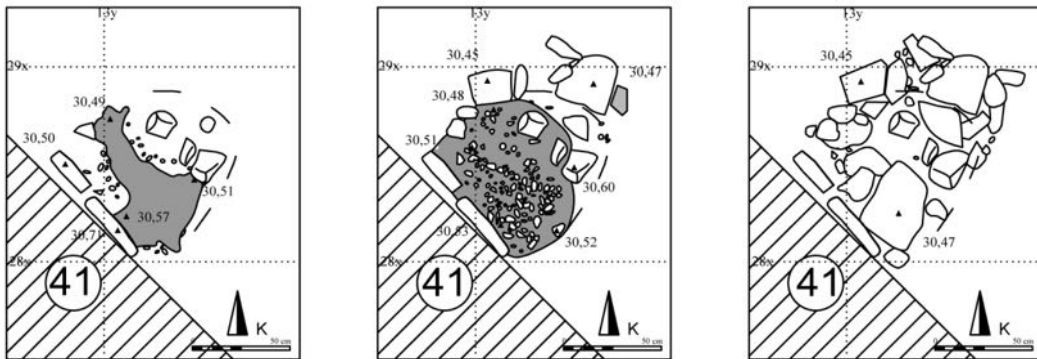
IV. tabakada üç fırın tespit edilmiştir. Fırınlara alt tabakalarda olduğu gibi duvara yaslıdır ve yine önden arkaya doğru eğimle yükseltilmiştir. Dairesel formdaki fırınları yapmak için çukur açılmış, kademeli olarak yükseltilerek eğim verilmiş ve tabanı kil sıva ile sıvanmıştır.

Fırınlara ikisi 402 no'lu mekânda çapraz akstaki duvar köşelerine yapılmıştır (Şekil 3.43). Daire biçimindeki fırının çapı 0.90 m'dir. 402 no'lu odanın güneybatısındaki fırın için açılan çukura ilk önce taş ve pithos kırıkları döşenerek eğim verilmiş, ikinci sırasına düzgün yüzeyli taşlar döşenmiş ve etrafı dik taşlarla sınırlandırılmıştır. Bu taşlar üzerinde ısıdan kaynaklanan renk değişimleri mevcuttur. Fırının üçüncü katına küçük dere taşları, deniz kabukluları ve 1-3 cm kalınlığında kil sıvanmış, dördüncü katta sadece kil ile sıvanarak düzlenmiştir (Şekil 3.60). Odanın kuzeydoğu köşesinde yer alan diğer fırının üst kısmı tamamen tahrip olmuş; ancak dere taşları ve kil harç sayesinde tanımlanabilmiştir. Oval formlu bu fırının ölçüleri 0.90 x 0.70 m'dir.

Şekil 3.60. 402 no'lu mekânın içindeki fırının çizimi.

IV. tabakada 405 no'lu mekândaki üçüncü fırın köşede değildir; ancak duvara yaslıdır ve 402 no'lu mekândaki fırın ile benzer şekilde yapılmıştır (Şekil 3.61). Diğerinden farklı olarak yaslandığı duvarla arasına dikey şekilde iki tane yassı taş dikilmiştir. Daire formlu fırının çapı ortalama 80 cm'dir.

Şekil 3.61. 405 no'lu mekânın içindeki fırının çizimi.

Maydos'ta ilk ocak VIIa2 alt evresinde 701a no'lu mekânın doğusunda tespit edilmiştir. Mevcut ölçüleri 0.53 x 0.48 m'dir. Ocak taban seviyesinde, kalın kil sıvalı ve ıstıdan ötürü oldukça serttir. Profil kenarında yer aldığı için mekânın tamamı kazılamamış bu yüzden de formu ve çevresi ile ilişkisi belirlenememiştir. Arkasında olması gereken 19 no'lu duvar çukur tarafından tahrip edilmiştir.

V. tabakada 502 no'lu mekânın içinde dairesel formlu iki ocak veya ateş yakma yeri tespit edilmiştir. Bu kalıntılar duvara dayalı değildir ve taban seviyesinden birkaç cm yükseltilmiştir. 12 no'lu duvara biri 1.40 m, diğeri 0.80 m mesafede, birbirlerine 1.50 m uzaklıktadır. Batıda yer alan ateş yakma yeri kısmen tespit edilebilmiştir. Mevcut ölçüleri 0.70 x 0.90 m'dir. Kuzeydoğusunda taş döşeli bir kısım tespit edilmiştir. Tabanı kil sıvalıdır ve pişerek turuncuya doğru renk değiştirmiştir. Doğudaki diğeri iç öge dairesel formludur ve ortalama 1.08 m çapındadır. Tabanı kil sıvalıdır ve pişerek koyu kahverengiye doğru renk değiştirmiştir.

IV. tabakada 403 no'lu sundurmanın hemen güneyinde bir ocak tespit edilmiştir. Oval formlu ocağın ölçüleri 0.90 x 0.70 m'dir. Tabanı kalın bir kil sıva ile sıvanmıştır ve ıstıdan ötürü oldukça serttir. Ocağın altında 9 no'lu duvarı tahrip eden bir çukur bulunur. Bu yüzden ocağın 402 no'lu mekândaki fırınlardan daha sonraki bir zamanda inşa edildiği anlaşılmıştır.

3.2.3.2. Platform

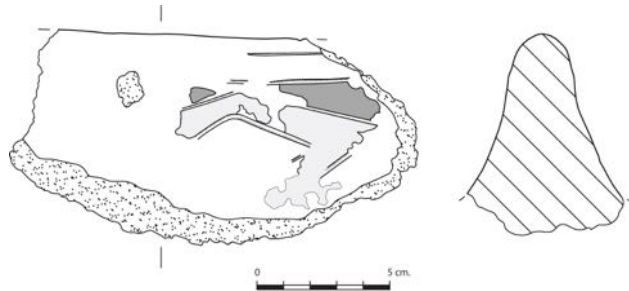
Maydos'ta platformlar taş döşeli, bazen kil sıvalı ve dörtgen planlıdır. Tüm platformlar VI ve V. tabakada tespit edilmiştir. Ancak tabakalara göre farklı uygulamalar söz konusudur. VI. tabakada sadece iki adet platform bulunmuştur ve ikisi de fırının hemen yanındadır. Bu yüzden yemek hazırlama ile ilgili işlerde kullanıldığı sonucuna varılmıştır. V. tabakada mekân içinde ve dışında farklı boyutlarda ve farklı işlerde kullanılan taş döşemelere rastlanmıştır.

VI. tabakada taş döşeli platformlar fırınlarla ilişkilendirilmiştir. Maydos'ta ilk kez VIb evresinde 606 no'lu mekânda bir taş döşeli platform tespit edilmiştir. Dikdörtgen planlı platform 2 x 1.15 m boyutlarındadır. Platformun üç kenarı iç kısmına göre yükseltilen ve dik yerleştirilen büyük taşlarla çevrilidir, arka kenarı ise 54 no'lu duvara yaslıdır. İç kısmı kenarlarına göre daha alt seviyede ve daha küçük taşlarla döşenmiştir (Şekil 3.56). Platformun üzeri ve kenarları kil ile sıvanmıştır. Sağ bitişiğinde fırının olması platformun yemek hazırlığı yapılan bir işlik olduğunu göstermektedir.

Vla evresinde fırının yanında taş döşeli platform inşa edilmiştir. Dörtgen planlı platform 1.20 x 1.10 m boyutlarındadır. İrili ufaklı ölçülerdeki taşlar aynı seviyede döşenmiş, dış kenarlara bir kenarı nispeten düzgün taşlar konulmuştur (Şekil 3.57). Platformun üzerinde bol sayıda deniz kabuğu ele geçmiştir. Ayrıca sağ ön bitişiğinde fırının olması platformun yemek hazırlığı yapılan bir işlik olduğunu göstermektedir.

V. tabakanın ilk taş platformları Vb3 alt evresinde tespit edilmiştir. Mekân içi ile ilişkilendirilen iki adet platform 504 no'lu mekânın içinde yer alır. Mekânın kuzeyinde taban seviyesinde yer alan platform 1.70 x 0.70 m boyutlarında ve ön köşeleri yuvarlatılmış dikdörtgen planlıdır (Şekil 3.64). Arka kenarı siloya yaslıdır, kuzey kenarı ise tahrip olmuştur. Kenarları kil sıvanarak genişletilmiştir, aynı zamanda taşların araları da kil ile sıvanmıştır. Platformun arkasında, taban seviyesi altına açılan, bir silonun olması platformun silo ile ilgili yapılan işlerde kullanılan bir işlik alanı olduğunu göstermektedir.

Vb3'te 504 no'lu mekânın kabaca güneyinde, kapının hemen yanında yer alan diğer taş platform diğerinden farklıdır. Taban seviyesi üstünde, 1.30 x 0.90 m boyutlarında ve dikdörtgen planlıdır (Şekil 3.29). Arka kısmı 22 no'lu duvara yaslıdır. Platformun iç kısmı taş döşeli, kenarları kil sıvanarak yükseltilmiştir. Platformun batı köşesi dışına düşen kilden kenar parçası (D4/3: 347. 4, Şekil 3.62), işlevi ile ilgili fikir vermiştir. Söz konusu kil parçası platformun kenarlarının en az 6 cm yükseltilerek iç kısmının çukurda bırakıldığını göstermektedir. Kil parçası sayesinde platformun tekne biçimde olduğu anlaşılmıştır. Platformun üstünde çok fazla yanık ve kül ele geçmesi, burada ateşle ilgili bir işin yapıldığını veya teknenin içinde organik malzemelerin olduğunu ve çıkan yangında bunların da yanarak küle döndüğünü göstermektedir. Ayrıca kil parçanın dış yüzünün çizi ve boya bezeme ile bezenmesi, Vb'nin en erken döneminden itibaren mimaride süsleme öğelerinin olduğunu gösterirken, söz konusu platformun önemine de dikkat çekmektedir.

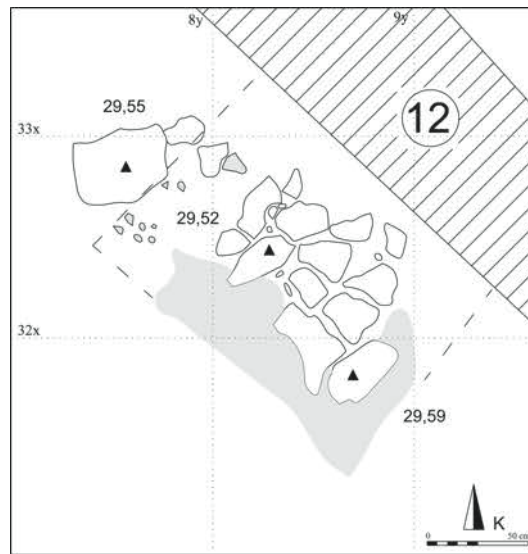

Şekil 3.62. 503 no'lu mekânın kuzeyindeki platformun kenar parçası.

Vb3'e ait olan diğer taş platform D3/4 açmasının kuzeybatı köşesine yakın konumdadır ve herhangi bir mekânla ilişkilendirilememiştir. 1.90 x 2.25 m boyutlarında dörtgen planlıdır (Şekil 3.28).

502 no'lu mekânın Vb2 yaşam seviyesinde dört farklı yerde taş döşeme tespit edilmiştir (Şekil 3.32). Bu döşemelerin en batısındaki kil sıvalıdır, ayrıca 90 cm genişliğinde kabaca daire biçimli yekpare ve düzgün yüzeyli taşın ve iki *in situ* çömleğin hemen kuzeyinde yer alır (Şekil 3.33). Söz konusu batıdaki taş döşemenin ve yekpare taşın ışık amacıyla kullanılan birer platform olduğu anlaşılmaktadır.

Vb2'de 503 no'lu mekânın içinde bir taş platform tespit edilmiştir. 1.10 x 1.65 m boyutlarında dikdörtgen planlıdır. Platformun arkası 12 no'lu duvara yaslıdır. Kenarları kil sıvanarak genişletilmiştir (Şekil 3.63). Bu haliyle 504 no'lu mekânda silonun önündeki platforma benzer. Platformun Vb1 alt evresinde de kullanılması söz konusudur. Vb1 alt evresinde platformun üzerinde at nalı tutamaklı çömlekler ve lades biçimli kulplu çanaklar *in situ* vaziyette bulunmuştur. Vb2'de 503 no'lu mekânın güneyinde 11a no'lu duvarın hemen dışında taş döşeli platform daha bulunmuştur. Ancak bu platformun işlevi kesinlik kazanmadığından iki farklı olasılık öne sürülmüştür. Bunlardan bir tanesi platformun olduğu alanda 11a no'lu duvar üzerinde kapının olmasıdır. Taş platformun da VII. tabakaya ait 701a no'lu mekânın girişindeki döşeme gibi kullanıldığı düşünülebilir. İkincisi 503 no'lu mekânın kuzeyindeki platformun benzeri gibi bir ışık alanı olarak kullanılmasıdır.

Şekil 3.63. 503 no'lu mekânın kuzeyindeki platformun çizimi.

Vb2 evresindeki diğer taş platform D3/4 açmasının kuzeydoğusuna yakın konumda ve eskisinin hemen üzerinde tespit edilmiştir. Mevcut ölçüleri 1.50 x 2 m boyutlarındadır. Bir kenarı yaklaşık 15 cm genişliğinde kil ile sıvanmıştır. Kuzeyinde 59 no'lu duvar, güneyinde 53 no'lu duvar kısmen tespit edilmiştir. Taş döşeli platformun mekânın köşesinde yer alan bir işlik alanı olma ihtimali vardır.

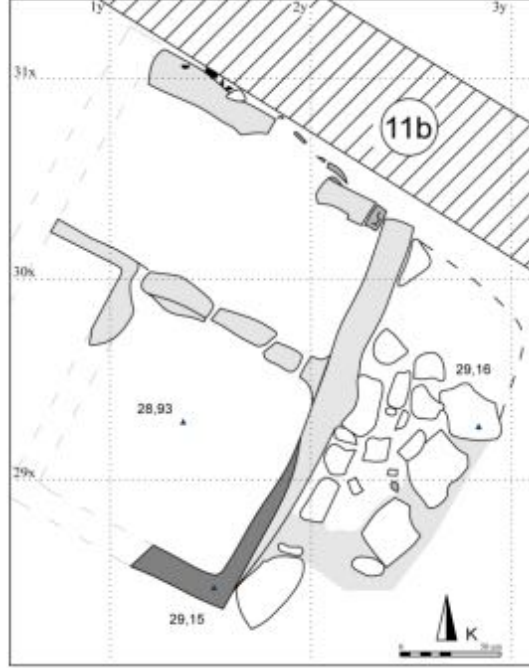
3.2.3.3. Depolama Alanları

VII. tabakada d ve c evrelerinde 702d ve 702c no'lu mekânların içinde yaklaşık 1.20 cm çapındaki pithoslar depolama amacıyla kullanılmıştır. Bununla beraber büyük olasılıkla VIIc evresinde 702c mekânın güneyindeki pithosun güney bitişiğine yarım daire formunda ve kil ile yükseltilecek bir silo eklenmiştir.

VI. tabakada 604 no'lu mekân depolama amacıyla kullanılmış olmalıdır (Şekil 3.16). VI. tabakada 604 no'lu mekânın güneyindeki 87 no'lu duvar 18 cm genişliğinde, en az 3.25 m uzunluğunda sarı kil ile yükseltilmiştir. Duvarın her iki yüzü boyunca karbonlaşmış ahşap izleri tespit edilmiştir. Bu yüzden de duvarın kalıba alınarak inşa edildiği sonucuna varılmıştır. Duvarın belli bir yüksekliğe sahip olmasını da yine aynı duvardan yola çıkarak söylemek mümkündür. 87 no'lu ara duvar üzerinde herhangi kapı boşluğuna rastlanmaz, ayrıca bu duvar 18 cm genişliğindeyken, aynı yapının diğer ara duvarı 65 cm genişliğindedir ve taştan örülmüştür. Dolayısıyla benzer yapı geleneğine sahip olmayan ve geçiş boşluğu da bulunmayan duvarın belli bir yüksekliğe sahip olduğu ve üzerinden geçilerek 604 no'lu mekâna ulaşıldığı sonucuna varılmıştır. 6.5 m²'lik bir alanı kaplayan bu mekânın ait olduğu yapının işlevine uygun olarak belli malzemelerin saklandığı bir depolama alanı olduğuna karar verilmiştir.

V. tabakasının Vb3 alt evresinde iki farklı yerde depolama alanları ile ilgili bulgulara rastlanmıştır. Bunlardan bir tanesi 504 no'lu mekânın içinde yer alır ve bu iç öge silo olarak adlandırılmaktadır. Silonun bir kısmı profil içine doğru devam eder, açığa çıkarılan kısımda iki bölmesi olduğu anlaşılmıştır ve mevcut ölçüleriyle 2,83 m²'lik bir iç alana sahiptir (Şekil 3.64). Söz konusu silonun içinde ve etrafında farklı cinslere ait çok sayıda tahıl tanesi ele geçmiştir. Aynı alt evreye tarihlenen diğer depolama alanında bitki kalıntıları ile ilgili ön değerlendirme henüz yapılmamıştır. Ancak söz konusu 501 no'lu mekânın inşaat tekniklerinin VI. tabakadaki depolama yapılarına benzemesi nedeniyle bu mekânın da depolama ile ilgili olması gerektiği sonucuna varılmıştır. Söz konusu mekân en fazla 18.60 m²'lik alanı kaplamaktadır. Mekânın bir kenarında düzensizce tek sıra halinde

dizilen taşların üzerine yükseltelen kalıba alınmış kil duvar (80 no'lu duvar) bulunmaktadır. Bu duvar 17 cm genişliğe sahiptir ve en az 5.25 m uzunluğundadır. Duvar ve mekânın tabanı ayrıca kil sıva ile sıvanmıştır. Kil sıva duvardan tabana şevli bir şekilde devam eder.

Şekil 3.64. 504 no'lu mekânın içindeki silo ve platformun çizimi.

Vb2 ve Vb1 evrelerinde kullanılan başka bir silo tüm halde 505 no'lu mekânda ele geçmiştir. Dikdörtgen planlı silonun çevresine tek sıra taş dizilmiş içi ve dışı kil ile sıvanmıştır. İç alanı 1.75 m²'lik bir ölçüye sahiptir (Şekil 3.65). İçinde *in situ* bir maşrapa (D4/3: 175.3, Levha 14.29) bulunmuştur. Silonun doğu köşesinde 11 no'lu duvara birleştiği köşede seramik dip parçası konulmuştur (Şekil 3.66). Bu uygulamanın benzerini 503 no'lu mekânın içindeki silonun duvar tarafındaki köşesinde de görmek mümkündür. Vb2'ye ait 508 no'lu mekânın içinde bol sayıda tahıl tanesi ele geçmiştir; ancak buranın planı tam olarak anlayamamıştır ve mevcut haliyle depolama yapıldığına inanılan diğer mekânlarla yapısal bir benzerliği bulunmamaktadır. Bu yüzden buranın depolama alanı olduğunu ve/veya öğütme işlerinin yapıldığını söylemek şimdilik mümkündür. 507 no'lu mekânın dolgusunda çoğunlukla kaba mallardan oluşan seramik kırıklarına rastlanmıştır. Bu mekânın, en azından son alt evrede, malzeme depolama ile ilgili işlerde kullanılma ihtimali yüksektir.

Şekil 3.65. 505 no'lu mekânın içindeki silonun çizimi.

Şekil 3.66. Silo köşelerine yerleştirilen seramik parçaları.

Vb1 alt evresindeki 503 no'lu mekânda 11 no'lu duvarın kuzey yüzüne kenarları kil ile yükseltilmiş, bir kenarı 1 m uzunluğunda olan bir silo kısmen tespit edilmiştir (Şekil 3.67). Silonun etrafında ve içinde tahıl taneleri ile birlikte küllü ve yanıklı bir düzlem tespit edilmiştir.

Şekil 3.67. 503 no'lu mekânın güneyindeki silonun kuzeyden görüntüsü.

3.3. M.Ö. 2. Binyıl Yerleşim Planları ve Mekân Özellikleri

Maydos'ta M.Ö. 2. binyıl boyunca birbirine benzer yerleşim planları dikkati çeker. Höyüğün dairesel bir formu vardır ve höyüğün % 5'lik bir kısmı kazılmıştır. Kazılan alanlar ve höyüğün şekli dikkate alındığında dört tabaka boyunca yerleşimler dairesel formdadır ve mekânlar yerleşimin çevresi boyunca yan yana dizilmiştir. Kazılan alanlar için bir genelleme yapmak gerekirse mekânlar VII., VI. ve V. tabakalarda kalınlaştırılmış arka duvara yaslanmıştır. Ayrıca VI. tabaka bir yapı hariç mekânlar yerleşim kenarına dik yerleştirilmiştir ve genel olarak höyüğün merkezine doğru mekânların planlarında bir daralma söz konusudur. IV. tabakada bir mekân hariç mekânlar alt tabakalarla benzer yerleşim planına ve doğrultuya sahiptir. Ancak bu tabakada arka duvar veya savunma duvarı henüz bulunamamıştır.

Mekan	Açma	Tab.	Evre	max m ²	min m ²	İç Öge	Son Bulma	Buluntu
701d	D3/2	VII	d	-	5	-	-	3 2 Yarım Kap, 1 Taş Ağırlık
701c	D3/2	VII	c	-	6,5	-	-	4 1 Fincan, 1 El Taşı, 1 Sürtme Taş Alet, 1 Çakmaktaşı Alet,
701b	D3/2	VII	b	-	4,4	-	-	-
701a	D3/2	VII	a2	19,7	-	2	Yangın	11 1 Tüm Kap, 3 Öğütme Taşı, 5 Perdah Taşı, 2 El Taşı
702d	D3/2	VII	d	-	5,3	-	-	6 2 Pt Ağırsak, 1 Kemik Alet, 1 Sürtme Taş Alet, 1 El Taşı, 1 Boncuk
702c	D3/2	VII	c	-	9,2	-	-	5 1 Tüm Kap, 1 Ağırsak, 2 Taş Alet, 1 El Taşı
702b	D3/2	VII	b	-	4	-	-	6 4 Taş Alet, 1 El Taşı, 1 Balta
702a	D3/2	VII	a2	-	1,9	-	-	6 3 Tüm Kap, 1 Kemik Alet, 2 Çakmaktaşı Alet
703d	D3/2	VII	d	11,5	-	-	-	3 2 Tüm Kap, 1 Boynuz Alet
703c	D3/2	VII	c	8,5	-	-	-	4 1 İşlenmiş Seramik, 1 Ağırsak, 1 Taş Alet, 1 Sürtme Taş Alet
703b	D3/2	VII	b	13,7	-	-	-	1 1 Yarım Kap
703a	D3/2	VII	a2	20,5	-	-	Yangın	1 1 Yarım kap, 3 İşlenmiş Seramik
704d	D3/2	VII	d	-	8,3	-	-	2 1 Taş Nesne, 1 Sürtme Taş Alet
704c	D3/2	VII	c	-	8,3	-	-	-
704b	D3/2	VII	b	-	8,3	-	-	1 1 Sürtme Taş Alet
704a	D3/2	VII	a2	-	5,5	-	-	-

Tablo 3.4. VII. tabakada mekânların özelliklerini gösteren tablo.

VII. tabakada birkaç odadan oluşan yapılar höyüğün çevresi boyunca yan yana inşa edilmiştir (Levha 2). Her bir yapı yanındaki ile ortak duvarı kullanır. VII tabakanın suru tespit edilememesine rağmen mekânların boyutları, profildeki duvar izleri ve alt tabakadaki yerleşim sınırı değerlendirildiğinde muhtemel surun veya çevre duvarının boyutları hesaplanmıştır. Yapılar yerleşimi çevreleyen söz konusu duvara dayalı olmalıdır. Dört evre boyunca yan yana üç yapı, aynı planda ve yerleşimin kenarına dik bir şekilde inşa edilmiştir. 703 ve 702 no'lu mekânlardan anlaşıldığı üzere bir yapı en az iki odalıdır.

Ancak mekân içi öğeler yetersizdir ve mekânlar arası geçişler bulunamamıştır. Mekânlar her evrede üst üste yeniden inşa edildiği için her evrede aynı numara ve her evrelerin ifadesi olan harflerle anılmaktadır (Tablo 3.4). Tabaka VIIa'da yangın geçirdikten sonra sona ermiştir.

Mekan	Açma	Tab.	Evre	max m ²	min m ²	İç Öğ	Son Bulma	Buluntu
601		VI	b2	-	5.05		Yıkılma	-
601		VI	b1	-	5.05		Yangın	1 1 Pithos
602	D3/4	VI	b2	-	6.35	-	Yıkılma	4 1 Kemik İğne, 3 Sürtme Taş Alet
602	D3/4	VI	b1	-	6.35	-	Yangın	3 2 Tüm Kap, 1 Sürtme Taş Alet
603	D3/4	VI	b2	14.45	-	1	Yangın	14 4 Tüm Kap, 1 Ağırşak, 1 Pt Boncuk, 1 Kemik Alet, 1 Perdah Taşı, 1 Sürtme Taş Alet, 1 İşlenmiş Taş
603	D3/4	VI	b1	14.45	-	1	Yangın	10 1 Tüm Kap, 2 Ağırşak, 1 Tezgah Ağırlığı, 1 Pt Boncuk, 1 Kemik Alet, 1 Perdah Taşı, 1 İşlenmiş Deniz Kabuğu, 1 Sürtme Taş Alet, 1 Taş Makara/ Ağırlık
602-603	D3/4	VI	b2	1.2	-	-	Yangın	3 1 İşlenmiş Seramik, 1 Kemik Alet, 1 İşlenmiş Taş
602-603	D3/4	VI	b1	1.2	-	-	Yangın	7 2 Tüm Kap, 2 İşlenmiş Seramik, 1 Ağırşak, 1 Kemik Alet, 1 Sürtme Taş Alet
604	D3/4	VI	b2	-	-	-	Kazılmadı	-
604	D3/4	VI	b1	-	6.6	-		2 1 Tüm Kap, 1 Kemik Alet
605	D3/4	VI	b2	-	-	-	Kazılmadı	-
605	D3/4	VI	b1	-	2.2	-	Yangın	-
606	D3/4	VI	b	11.75	10.3	2	Yangın	4 1 Pt Makara, 1 Mimari Kaplama, 2 Kemik Alet
607	D3/4	VI	b2		9.5		Terk Edilir	-
608	D3/4	VI	b2	3.85	-	-	Terk Edilir	7 1 Kemik İğne, 4 Kemik Alet, 1 Taş Ağırlık, 1 Taş Balta
609	D3/4	VI	b1	-	13.35	-	-	2 2 Taş Alet

Tablo 3.5. VI. tabakada mekânların özelliklerini gösteren tablo.

VI. tabakada yerleşimin etrafı girinti ve çıkıntılarla devam eden çevre duvarı ile çevrelenmiş, höyüğün alt kısmında yamaç taşlarla kaplanmıştır. Yerleşim planı çevre duvarına yaslı bir şekilde yerleşimin çevresinden merkezine doğru gelişim göstermektedir (Levha 3). Bir yapı üç odalıdır ve çevre duvarına paralel uzanır. Bu yapı kuzeyindeki yapı hariç diğer mekânlarla ortak duvarı kullanır. 603 no'lu mekânın diğer mekânlardan farklı olarak özel bir işlevi olduğu tespit edilmiştir. Tabakanın ilk evresi iki alt evrelidir, ilk alt evrede (VIb2) yerleşim yangın geçirdiğinden bazı mekânların yenilendiği tespit edilmiştir (VIb1). VIb evresi sonunda mekânlar tekrar yangın geçirmiş, ardından yerleşim düzeni bozulmaya başlamıştır, bu dönemde (VIa) basit yapılaşma izleri ve iç öğeler tespit edilmiştir, daha sonra tabaka sona ermiştir (Tablo 3.5).

Mekan	Açma	Tab.	Evre	max m ²	min m ²	İç öge	Son Bulma	Buluntu
500	D3/4	V	b3	-	-	-	-	3 1 İşlenmiş Deniz Kabuğu, 1 Sürtme Taş Alet, 1 Perdah Taşı
500	D3/4	V	b2	-	-	-	-	-
500	D3/4	V	b1	-	-	-	-	8 6 Rölyef Parçası, 2 Ağırşak
501	D3/4- D4/1	V	b3	18.6	-	-	Yangın, Terk Edilir	2 1 Çakmaktaşı Alet, Metal İğne
502	D4/1- D4/2	V	b3	-	-	-	Kazılmadı	-
502	D4/1- D4/2	V	b2	69.2	43.3	3	Yangın, Yıkılma	10 2 Tümkap, 1 İşlenmiş Seramik, 3 Ağırşak, 1 Pt Kapak, 1 Kemik Alet, 1 Taş Objeye, 1 Perdah Taşı
502	D4/1- D4/2	V	b1	69.2	43.3	-	Yangın	175 1 Pt Objeye, 1 İşlenmiş Seramik, 1 Ağırşak, 162 Bezemeli Mimari Kaplama Parçası, 4 Kil Sva Parçası, 1 Kemik Boncuk, 1 Taş Objeye, 1 Taş Amulet, 1 Çakmaktaşı Alet, 1 Metal Objeye
503	D4	V	b3	-	-	-	Kazılmadı	-
503	D4	V	b2	60	-	2	-	7 3 Ağırşak, 1 Pt Kapak, 1 Havan, 1 El Taşı, 1 Sapan Taşı
503	D4	V	b1	60	-	2	Yangın	43 10 Tüm Kap, 3 Minayür Kap, 1 İşlenmiş Seramik, 4 Ağırşak, 1 Tegah Ağırlığı, 2 Pt Objeye, 4 Bezemeli Mimari Kaplama Parçası, 4 Kemik Alet, 1 Kemik İğne, 1 Kemik Objeye, 1 Boynuz Alet, 2 Sürtme Taş Alet, 4 Perdah Taşı, 1 Sapan Taşı, 2 Taş Balta, 1 Öğütme Taşı, 1 Çakmaktaşı Alet
504	D4/1- D4/3	V	b3	18.55	15.7	4	Yangın	19 1 Tümkap, 1 Kil platform Kenarı, 1 İşlenmiş Seramik, 3 Ağırşak, Kemik Alet, 3 Taş Objeye, 1 Perdah Taşı, El Taşı 2, 1 Metal Objeye
504	D4/1- D4/3	V	b2	-	-	-	Kullanılmaz	-
504	D4/1- D4/3	V	b1	18.55	15.7	-	-	5 2 Tüm Kap, 1 Taş Alet, 1 Perdah Taşı, 1 Biley Taşı
505	D4/3	V	b3	46.6	22.15	-	Yangın	4 1 Tümkap, 2 Kemik Alet, 1 Metal Objeye
505	D4/3	V	b2	22.15	-	1	Yıkılma	-
505	D4/3	V	b1	22.15	-	2	-	14 1 Tüm Kap, 1 İşlenmiş Seramik, 4 Kemik Alet, 2 Aşık Kemigi, 3 Taş Objeye, 1 Sapan Taşı, 1 Sürtme Taş Alet, 1 Öğütme Taşı Parçası
506	D4/3- D4/4	V	b3	-	-	-	Kazılmadı	-
506	D4/3- D4/4	V	b2	-	-	-	Kazılmadı	-
506	D4/3- D4/4	V	b1	22.2	12.6	-	Yangın	4 1 Ağırşak, 1 Taş Alet, 1 Taş Ağırlık, 1 El Taşı
507	D4/3	V	b3	-	-	-	Kazılmadı	-
507	D4/3	V	b2	1.5	-	-	-	1 1 Kil Bordür Parçası
507	D4/3	V	b1	1.5	-	-	-	3 2 Kemik Alet, 1 Taş Objeye
508	D4/3	V	b3	-	-	-	Kazılmadı	-
508	D4/3	V	b2	-	6.55	-	Yangın, Terk Edilir	2 1 Tümkap, 1 Öğütme Taşı Parçası

Tablo 3.6. V. tabakada mekânların özelliklerini gösteren tablo.

V. tabakanın üç ana evresi tespit edilmiştir. En erken evresi (Vc) D3/4 açmasındaki çukurlar ile temsil edilir. Vb evresinde yerleşimin çevresi VI. tabaka çevre duvarı üstüne inşa edilmiştir (Levha 4). Bu duvarlar aynı zamanda yapıların arka duvarı olarak kullanılır.

Yapılar yerleşimin kenarlarından merkezine doğru uzanan bir veya birkaç odadan oluşur, dikdörtgene yakın planlıdır. Tabakanın b evresinde mekânlar yangın yüzünden üç kez yenilenmiştir. Bu evrenin bir özelliği de mekânların bezemeli kil kaplamalarla süslenmesidir. Kil kaplama ile kaplanan yapılardan bir tanesi (502) diğerlerine göre ön plana çıkar ve bu yapının özel bir işlevi olduğu düşünülür. Vb'deki yerleşim düzeni son bir yangından sonra bozulmuştur (Tablo 3.6). Yaklaşık 100-200 yıl süren son evrede (Va) yeni bir yerleşim planı yerine basit ve zayıf mimari kalıntılar tespit edilmiştir.

Mekan	Açma	Tab	Evre	max m ²	min m ²	İç Öğe	Son Bulma	Buluntu	
401	D4/1- D4/3	IV	b	50.3	35.85	-	-	1	1 Ağırşak
402	D4/2- D4/4	IV	b	13.1	-	3		2	1 Kemik Delici, 1 Öğütme Taşı
403	D4/4	IV	b	2.65	-	-	-	-	-
404	D4/3	IV	b	-	36.3		Yıkılma	3	1 Sapan Taşı, 1 Perdah Taşı, 1 Taş Alet
405	D4/2- D4/4	IV	b	-	16.6	1	-	-	-
406	D4/4	IV	b	-	37.2	-	-	-	-

Tablo 3.7. IV. tabakada mekânların özelliklerini gösteren tablo.

IV. tabakanın yerleşim planı, yerleşimin kenarından merkezine yönelen bir veya birkaç odalı uzun dikdörtgen konutlardan meydana gelmektedir (levha 5). Bu dönemde iki odalı (401, 402) ve sundurmalı (403) bir yapı megaron olarak adlandırılmıştır. Tabakanın yerleşim düzeninde iskân sürüyorken farklılıklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Ancak farklı plan ve yapıdaki konutların ne zaman yapıldığı henüz anlaşılamamıştır (Tablo 3.7).

3.4. Ritüel ve Özel İşlevli Mekânlar ile İlgili Bulgular

Ritüel, birey veya grupların bazı değerleri tekrar eden bazı davranış biçimleri ile ifade etmesidir. Tekrar eden bu uygulamalar zamanla geleneksel bir hale dönüşür. Yansıttığı düşünce biçimi bir yanda dursun, ritüellerin toplum üzerinde bir araya gelme, bütünleşme, dayanışmayı artırma gibi etkileri muhakkaktır (Kahraman, 2010: 227). Bir yandan da aslında bireyin sosyal bir varlık olmasını devam ettiren, bireyi dolayısıyla grubu besleyen bir faaliyettir.

Maydos'ta VII. tabakanın başından beri seramik bırakma ile ilgili bir gelenek olduğu gözlenmiştir. VIII evresinde 703 no'lu mekânın duvarı kenarına konulan kaplar evlerin terk edilme sürecinde özellikle bırakılmış gibi görünmektedir. Tabakanın sonunda (VIIa1) evlerin yıkıntısının üzerine tüm halde iki kap özellikle bırakılmıştır. Vc'de ritüelle ilişkilendirilen kil sıvalı çukurlara seramik kırıkları ve tüm kap bırakılmıştır. Vb'de ise

siloların duvar ile birleştiği köşeye seramik dibi veya ağız bırakılmıştır (Şekil 3.66). Maydos'ta VI. ve V. tabakalarda özel işlevi olduğu düşünülebilecek mekânlar mevcuttur. Bu mekânlar ritüelle ilişkilendirilebilecek öğelere sahiptir.

VI. tabakada yer alan en az üç odalı (602-604) uzun dikdörtgen planlı yapının içinde günlük yaşamın sürdürülmesi ile ilgili bulgular ele geçmemiştir. Yapının tamamı kazılmamıştır; ancak mevcut haliyle ön odası (602), ana odası (603) ve arka odası veya depolama alanı (604) bulunmaktadır (Şekil 3.15-16). Bu yapıda toplanma ve bir araya gelme faaliyetleri yürütülmüş olmalıdır. Özellikle 603 no'lu mekânın iç öğeleri, dinsel bir anlam taşımasa da bir nedenden bir araya gelindiğini düşündürmektedir. Yapının iki alt evresi vardır ve ilk önce 603 no'lu mekâna giriş 1.80 m genişliğinde iken sonra 2.80 m'ye genişletilmiştir. Oldukça geniş bir aralığa sahip olan mekâna kolay erişim sağlanması, geçişlerin serbest olduğunun ve giriş çıkış trafiğinin fazla olduğunun da bir ifadesi olabilir. Ayrıca ana odaya giriş alanında iki tarafta iki boyunlu çömlek ve çömleklerin etrafında küçük buluntular bulunmuştur. Bu yüzden de mekâna girerken çömleklere adak bırakıldığı düşünülmektedir. 603 no'lu mekânın içinde girişin karşısında basamaklarla yükseltilmiş platform ve platformun yükseldiği tarafın önünde en az iki taraftan kapatılmış bir bölme veya tekne bulunmaktadır. Bölmenin dip kısmına dışarıdan görülmeyecek şekilde bir çanak konulmuştur. Yapının arka tarafında bulunan mekâna (604) geçiş yeri tespit edilmemiştir. Dökme kil ile yükseltelen duvarın belli bir seviyeye kadar yapıldığı ve platformun yanından veya üstünden bu mekâna girildiği sonucuna varılmıştır. 604 no'lu mekânın malzemelerin biriktirildiği veya depolandığı bir saklama alanı olarak kullanıldığına karar verilmiştir. Sonuç olarak bu yapıda nedeni bilinmeyen bir sebeple insanların bir araya geldiği ve bir takım eşyaların adandığı, bağışlandığı veya toplandığı ve bunların da burada biriktirildiği yorumu yapılmıştır.

V. tabakanın ilk evresinde, D3/4 açmasında yan yana kil sıvalı çukurlar ele geçmiştir. Bu çukurların içinde ele geçen profil veren nitelikli seramik parçaları, küçük buluntu, hayvan kemiklerinin ve yanık izlerinin ele geçmesi, çukurların başlangıçta silo gibi biriktirme ve saklama amacıyla yapıldıkları öngörülse de bu yönde herhangi bir kanıt ulaşılamamıştır. Başlangıçtaki amacı her ne olursa olsun sonuçta bir grubun şölen gibi ritüelle ilişkili faaliyetleri için kullanıldıkları düşünülmektedir. Kil sıvalı çukurlar aynı alanda ilk kez VIIa evresinde başlar ve Vc'ye kadar devam eder. D3/4 açması dışında kil

sıvalı çukura henüz rastlanmamıştır. Bu durum VII'nin sonundan V'e kadar benzer bir uygulamanın aynı alanda devam ettiğine işaret eder.

V. tabakanın b evresine ait 502 no'lu mekân, önceki dönemlere ait ritüelle ilişkilendirilen mekânların hemen yanında, höyüğün kuzeybatı yamacı üzerinde yer alır. Konumu höyüğün arka kısmında olsa da aslında höyüğün en üst noktasında yer alır ve iki katlı olma ihtimali de oldukça yüksektir. Ayrıca bu yapı özellikle Vb1 alt evresinde güneyindeki diğer mekânlardan bağımsızdır. Bir duvarı (12) evrenin en geniş duvarıdır, bir duvarının ise alt sırasında dik taşlar kullanılmıştır (45). Olasılıkla ikinci katının duvarları, iç kısımda, üzerinde sembolik ifadelerin yer aldığı bezemeli mimari kaplama ile kaplıdır. Kaplamalar friz şeklinde 12 no'lu duvar boyunca devam ettirilmiştir. Bu frizlerin üzerindeki bazı motifler ile Balkan ve Ege kültürleri arasında benzerlik kurulsa da bezemeli mimari kaplamalar Tuna ağı boyunca takip edilen bir uygulamadır ve görüldüğü yerlerde yapılar genellikle dinle ilişkilendirilmiştir. Ayrıca karşılaştırma yapılan yerleşmeler içinde en fazla bezemeli mimari kaplamaya ve motif çeşitliliğine sahip yerleşme Maydos'tur. Kaplamaların üzerinde genel olarak spiral, svastika, üçgen ve konsantirik daire motiflerinin farklı uygulamaları görülürken bu motifler din temelli düşünceleri desteklemektedir. Ancak yapının içinde buranın bir tapınak benzeri dini bir mekân olduğunu kanıtlayan veya içinde yürütülen faaliyetin ne olabileceği ile ilgili yorum yapmamızı sağlayan yeterince bir buluntu grubu veya iç öge ele geçmemiştir. Mekân höyük yüzeyine yakın seviyede bulunmuş ve üst tabakaların tahribatına maruz kalmıştır. Bu yüzden de mekânın sadece bir duvarı boyunca bezemeli duvar kaplamasının tespit edilmesi ve mekân içi bulguların ele geçmemesi normal karşılanmalıdır. Az sayıda ele geçen buluntulardan bir tanesi törensel amacı olduğu düşünülen ve üzerinde koşan köpek motifi bulunan bir pişmiş toprak disk (33). Bir diğeri de nadir buluntulardan bezeli bir kemik boncuktur (Şekil 3.37). V. tabakada diğer bir mekânlar (504, 505) veya açık alanı (500) 502 no'lu mekânla karşılaştırıldığında bu alanlarda çok az sayıda bezemeli mimari kaplama ele geçmiştir. Dolayısıyla karşılaştırılabilecek komşu mekânlara göre bile sıradan bir uygulama değildir. Sonuç olarak Vb'de kullanılan bu yapının en azından yerleşimde yaşayan kişilerin nazarında ayırt edici bir özelliğe sahip olduğu ve sadece bu yüzden bile yerleşim içinde farklı bir konumda tutulduğu düşünülmelidir.

3.5. C¹⁴ Tarihlendirmeleri

Maydos'un dört farklı tabakasından alınan toplam 9 adet karbon örneği Miami Beta Analytic radyokarbon tarihleme laboratuvarında hızlandırılmış kütle spektroskopisi (AMS) tekniği ile analiz ettirilmiştir (Tablo 3.8). Bu tarihllemeler Archaeological Institute of America ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Fonu'nun sağladığı destek sayesinde gerçekleştirilmiştir. Bu örneklerin bulunduğu tabakaların genel özellikleri ve tabakaların Troia ile benzerlikleri göz önüne alınarak kalibre edilmiş (%95) sonuçlardan en geç tarih aralığı tercih edilmiştir.

Höyüğün tespit edilen en erken tabakası olan VIII. tabakanın sonu ile VII. tabaka başlangıcı arasında yer alan bir konteksten alınan örnek (D3/2: 490. 3) M.Ö. 2080-2060 tarihini vermiştir. Örnek, ocağın etrafındaki karbonlaşmış odun parçalarından alınmıştır. Bu örneğin konumu yüzünden VIId evresinin başlangıcını M.Ö. 2060 yılından sonra olduğu sonucuna varılmıştır.

VI. tabakada aynı yapı içinden üç örnek alınmıştır. Bu örnekler VI. tabakanın son iskân sürecine (VIb1) ait 603 ve 602 no'lu mekânların tabanı üstünden ve yıkıntıları içinden alınmıştır. Bunlardan iki tanesi (D3/4: 394.4, 314.5) taban üzerinden alınmıştır ve ikisi de M.Ö. 1850-1770 yılları arasını verir. Bu iki karbonlaşmış odun parçası mekânın yapı malzemesi olmalı ve bu yüzden yapının inşa edildiği zamana ait olmalıdır. Diğer örnek (D3/4: 246.3) diğerlerine göre daha üst seviyede ve 602 no'lu mekânın yıkıntıları arasından alınmıştır. Bu örnek de M.Ö. 1795-1780 yıllarını vermektedir.

V. tabakanın ilk iskân sürecine (Vb3) ait 501 no'lu mekânın tabanından alınan örnek (D3/4: 173. 6) M.Ö. 1745-1620 yıllarını vermektedir. Bu mekân şiddetli bir yangın geçirmiş ve sonraki alt evrelerde bir daha kullanılmamıştır.

Vb2 alt evresine 508 no'lu mekânın yaşam düzlemi üzerinden alınan biri tahıl diğeri odun olan iki örnek (D 4/3: 236. 3; 315. 3) yaklaşık olarak aynı sonucu, M.Ö. 1685-1520 yıllarını vermiştir. Bu mekân Vb2 sonunda şiddetli bir yangın geçirmiş sonrasında bir daha kullanılmamıştır. Ancak bu yangından sonra diğer mekânlar bir kez daha kullanılmış ve tekrar bir yangınla b evresi sona ermiştir.

V. tabakanın terk etme sürecinde (Va) ateş yakma yerinin çevresinden alınan örnek (D4/3: 219. 4) M.Ö. 1340-1305 yıllarını vermiştir. Söz konusu ateş yakma yeri atık atma alanının hemen kenarında açık alanda yer almaktadır.

IV. tabakaya ait içinde kil ayaklar, kilden levha parçaları, tüm kap ve kap parçaları, meyve çekirdekleri ve demir orak bulunan çukurdan alınan karbon örneği (D4/4: 461.4) M.Ö. 1127-931 tarihlerini vermiştir. Bu tarihin tabakanın son dönemine ait olduğuna karar verilmiştir.

Tabaka	Örnek no	Laboratuvar no	Malzeme	Konvensiyonel Radyokarbon Tarihi (BP)	Kalibre Edilmiş Sonuç (%95-CalBC)
IV	D4/4: 461.4	Beta-475807	Odun Kömürü	2870±30 GÖ	MÖ 1127-931
V	D4/3: 219.4	Beta-419062	Odun Kömürü	3130±30 GÖ	MÖ 1340-1305
V	D4/3: 236.3	Beta-419063	Odun Kömürü	3320±30 GÖ	MÖ 1685-1520
V	D4/3: 315.3	Beta-419064	Tahıl Taneleri	3330±30 GÖ	MÖ 1685-1530
V	D3/4: 173.6	Beta-419067	Odun Kömürü	3390±30 GÖ	MÖ 1745-1620
VI	D3/4: 246.3	Beta-419069	Odun Kömürü	3560±30 GÖ	MÖ 1795-1780
VI	D3/4: 314.5	Beta-419070	Odun Kömürü	3540±30 GÖ	MÖ 1850-1770
VI	D3/4: 394.4	Beta-419071	Odun Kömürü	3540±30 GÖ	MÖ 1850-1770
VII-VIII	D3/2: 490.3	Beta-419073	Odun Kömürü	3770±30 GÖ	MÖ 2080-2060

Tablo 3.8. Maydos Kilisetepe C¹⁴ sonuçlarını gösteren tablo.

3.6. Bölüm Sonu Değerlendirmesi

Tez çalışması Maydos'ta 2010 ile 2017 yılları arasında gerçekleştirilen kazı sezonlarında elde edilen bilgilerden yola çıkarak M.Ö. 2. binyılda Maydos'u tanımlamaya çalışmaktadır. Kültürel veya zamansal değişimlerin ve gelişmelerin izlenebildiği küçük buluntu ve seramik çalışmaları henüz bitirilmemiştir. Bununla birlikte tabaka tarihllemeleri C¹⁴ sonuçlarına ve seramiklerin ön gözlemlerine dayanmaktadır. Buna göre Maydos'un M.Ö. 2. binyıl yerleşimleri M.Ö. 2080-2060'lardan sonra başlar ve M.Ö. 1127-931'lerde son bulur. Bin yıllık uzun bir süreci kapsayan dönem içinde kültürel kimliği ortaya koyabilmek için tüm dört tabaka incelenmiş; ancak kültürler arası iletişimin yaşandığı VIIa ile V. tabaka arasındaki kabaca M.Ö. 1900-1770'lerden 1400-1300'lere kadar devam eden döneme odaklanılmıştır.

M.Ö. 2. binyıl boyunca Maydos'ta yaşıyan topluluk dört farklı yerleşim düzeni kurmuştur. Her yerleşim düzeni bir tabakaya karşılık gelir ve bu tabakalar en alttan üste doğru VII, VI, V ve IV olarak adlandırılmıştır. Maydos'ta yürütölen tabakalanma çalışmalarında her tabakanın öncesi ve sonrası ile ilgili bir takım verilere ulaşılmıştır. Her tabakayı temsil eden bir yerleşim şeması tanımlanır, ayrıca her tabakada olmasa bile yerleşimin kurulduğu dönemi ifade eden bir kuruluş evresi ve sona erdiğini temsil eden bir terk etme evresi de tespit edilmiştir. Höyük tipi yerleşimde bir döngü halinde devam eden bu süreçler höyüğün tamamen terk edilmesine kadar devam eder. Maydos'ta ilk kez ne zaman yerleşildiği, nasıl bir süreç yaşandığı henüz bilinmez, ama günümüze kadar devam eden yaşam izlerini höyük veya çevresinde takip etmek mümkündür.

Her yerleşim düzeninin bir başlangıç aşaması olmalıdır. Ancak çalışılan bu dört tabaka içinde sadece V. ve IV. tabakaların başlangıcında kuruluş evresi tespit edilmiştir. VI. tabakanın yıkıntıları tamamen düzlenerek bir zemin oluşturulmuş ve bu zemine kil sıvalı çukurlar açılmıştır. Bu evre V. tabakanın kuruluş evresini (Vc) temsil eder ve kazılan alanda herhangi bir mimari yapı izine rastlanmamıştır. IV. tabakanın başlangıcında V. tabaka kalıntıları düzlenerek yeni yerleşim düzeni için hazırlık yapılmıştır. Bu düzlem de IV. tabakanın kuruluş evresidir (IVb).

Yerleşik düzenin sağlandığı, planlanan yerleşim şemasına göre yaşamın sürdüğü süreç planlı iskân süreci olarak adlandırılmıştır. Her tabakanın iskân sürecinin karakteristiği başlangıcındaki yerleşim şemasının sonuna kadar bozulmamasıdır. Maydos için tabaka ayrımı bu tanıma göre yapılmıştır. Bununla birlikte aynı yerleşim şeması içinde farklı sebeplerden ötürü aynı yapı planının tekrar edildiği veya mevcut yapılara yeni eklemelerin yapıldığı görölmüş, bunlar evre veya alt evre olarak değerlendirilmiştir. VII. tabakanın dört evreli bir iskân süreci bulunmaktadır. Bu evreler boyunca genel yerleşim planı bozulmadan aynı mekânlar üst üste inşa edilmiştir. Bununla birlikte VI ve V. tabakadaki iskân sürecinde mevcut yapılar içinde yenilemeler göröldüğünden tek iskân evresi içinde alt evre adlandırılması tercih edilmiştir.

Her yerleşme herhangi bir sebep yüzünden sona erer ve bir terk etme süreci başlar. Terk etmeden kast edilen topluluğun höyüğü terk etmesi değil yerleşim şemasının bozulması, sona ermesidir. Terk etme evresine ait dolgu aynı zamanda tabakanın artık tamamen sona erdiğinin de bir kanıtıdır ve tabakalar arasındaki ayırım bu dolgu sayesinde çok daha net fark edilebilmektedir. Terk etme evresi bir önceki dönemi kapatırken aynı

zamanda yeni döneme hazırlığı da ifade edebilir. Söz gelimi VIIa1, VII. tabakanın terk etme evresini ifade eder ve VI. tabaka bu evrenin doğrudan üzerine kurulmuştur. O yüzden VIIa1 evresini hem tüm kapların adak olarak bırakıldığı bir vedalaşma hem de yeni tabakanın kurulduğu bir kuruluş aşaması olarak değerlendirmek gerekir. Maydos'ta VII, VI ve V. tabakalarda terk etme evresi tespit edilmiştir.

2010-2017 yılları arasında höyüğün batı yamacında kazılan alanlarda M.Ö. 2. binyıla ait dört farklı yerleşim tespit edilmiştir. Höyüğün formuna uygun olarak yerleşimler dairesel forma sahiptir ve M.Ö. 2. binyıl boyunca Anadolu'nun batı kısmında Erken Tunç Çağı için tipik olan yerleşim plana göre inşa edilmiştir. Maydos'un dört tabakası da Anadolu Yerleşim Şeması'na benzer şekilde (Korfmann, 1983; 1995b) yerleşimin çevresi boyunca merkeze doğru yan yana dizilen mekânlar ile karakterize olur. VI. tabaka hariç mekânlar höyüğün kenarına dik yerleştirilmiştir ve genel olarak höyüğün merkezine doğru mekânların planlarında bir daralma söz konusudur.

Dört tabaka boyunca sadece iki yerleşime ait savunma yapıları hakkında bilgi edinilmiştir. Maydos'ta M.Ö. 2. binyıla ait savunma yapılarıyla ilgili en belirgin kanıtlar VI. tabakaya aittir. Bu dönemde höyüğün hem alt kısmında hem de yerleşimin çevresi boyunca inşa edilen ikili savunma sistemi oluşturulmuştur. Alt kısımda yer alan sur, höyüğün başladığı seviyelerden itibaren höyük yamacının basamaklı şekilde tek sıra düzgün kesilmiş taşlarla kaplanmasıyla oluşturulmuştur. Yerleşimin etrafındaki savunma duvarı ise aynı zamanda mekânların arka duvarıdır ve girinti çıkıntı şeklindeki bastiyonlara sahiptir. Höyüğün savunma duvarlarıyla ilişkili diğer bulgu ise V. tabakadan gelmektedir. Bu dönemde yerleşimin mekânlarının arka duvarları daha kalın örülerek yerleşimin dış hattı güçlendirilmiştir. Aynı zamanda V. tabakanın arka duvarları VI. tabakanın çevre duvarı üzerine oturtularak ikisi birlikte koruma sağlamıştır.

M.Ö. 2. binyıl boyunca evler genellikle taş temelli ve kerpiç duvarlıdır. Taş temel ve duvarlar yatay halde ve genellikle üç sıralı, yani iki kenarda düzgün yüzeyli iri taşlar, ortada daha küçük taşlarla örülmüştür. Duvar genişlikleri en alt tabakadan en üst tabakaya kadar artmıştır. Sur, çevre ve arka duvar haricinde, en alttan itibaren, VIId evresinde 40-45, VIId evresinde 40-50, VIIb evresinde 55-60, VIIa2 evresinde 55-70, VI. tabakada 55-70 cm, Vb evresinde 45-80 cm, IV. tabakada ise 60-100 cm aralığında inşa edilmiştir. İlk kez VI. tabakada bir yapı (602-603-604) taş duvarlıdır. V. tabakada ise 12 no'lu taş duvarın en az 140 cm yüksekliğe kadar korunduğu, üzerine de kerpiç duvarın yükseldiği

yıkıntılardan anlaşılmaktadır. Genellikle her dönemde yan yana ortak duvarı kullanan yapılar birkaç odalıdır. Bununla birlikte VI ve V. tabakada en az bir duvarı bağımsız olan yapılar da bulunmaktadır. Bu yapıların ikisi de özel işlevli yapıdır ve iki katlı olma ihtimalleri vardır. Bunlardan ilki VI. tabakadaki çevre duvarına paralel yerleştirilmiştir (602-604). Bu yapının kuzeyindeki 607 no'lu mekân ile arasında bir geçit (608) yer alır. Bir diğer bağımsız mekân V. tabakadaki 502 no'lu yapıdır. Bu mekânın güneyindeki mekân (503) açık alan olarak kullanılmıştır.

Duvarlarda dik taş kullanımının öncülü VII. tabakanın son evresinde (VIIa2) ortaya çıkar ve bu uygulamada geleneksel tarzda inşa edilen duvarın (90) dış yüzüne dik taşlar sonradan ilave edilmiştir. Bu durum farklı bir kültüre ait bir tekniğin yerel bir uygulaması olarak yorumlanmıştır. Maydos'ta daha sonra V. tabakada (Vb) iki farklı mekânın sadece bir duvarında, zemin üstündeki ilk sıra taşlar dik yerleştirilmiş; ancak bu duvarlar yan yana iki sıra taştan örülmüş ve bir yüzüne dik bir yüzüne yatay şekilde taşlar yerleştirilmiştir. Ayrıca dik taşlar mekânın içine bakacak şekilde yerleştirilmiştir. Söz konusu iki duvarın ikisinin genişliği de V. tabakadaki diğer duvarlarla benzerdir. V. tabakadaki dik taş uygulaması VII. tabakada olduğu gibi geleneksel mimari ile uyum içindedir. IV. tabakada ise geleneksel tipteki yapılara göre daha dar ve plan bakımından farklı olan, yine duvarın bir yüzünde ve zemin üstündeki ilk sırası dik ve düzgün yüzeyli taşlarla örülmüştür. IV. tabakadaki duvarların geleneksel mimari ile uyum içinde olmaması bunların sonradan eklendiği ve farklı kişiler tarafından yapıldıklarını göstermektedir.

Maydos'ta mimaride ahşap kullanımına dair en erken izler VI. tabakada tespit edilmiştir. Bunlar mekân içine düşen karbonlaşmış ahşap kalıntılarından ibarettir, bu yüzden de bunların tavan veya çatı sistemi için kullanıldığı düşünülmüştür. V. tabakada 503 no'lu mekânda tespit edilen taştan direk altlığı üzerine 505 no'lu mekânın kuzeyindeki sundurmanın ahşap direği oturtulmuş olmalıdır. 508 no'lu mekânda 115 cm aralıkla tespit edilen karbonlaşmış ahşap direk kalıntıları ve bunların arasına düşmüş halde bulunan kalas parçaları bu alanda merdiven, ara kat veya sundurma gibi bir yapının olduğunu göstermektedir. Aynı tabakadaki yanmış kil kaplamaların arkasındaki ahşaba ait negatif izler ahşabın mimaride kullanıldığını kanıtlamaktadır. Bazılarından anlaşıldığına göre kapı ve pencereye kalın veya ince dal parçalarından çerçeve yapılmış sonra üzeri kil ile bordür şeklinde sıvanmıştır. Bazılarında ise 1 ile 7 cm çapında dal ve saz izleri mevcuttur. Bunların çatı ve örtü sisteminde, ara katın tabanı veya tavanında kullanıldığı

anlaşılmaktadır. Ahşap izli kil parçaların bir tanesi dışında tamamı 502 no'lu mekânın döküntüsü içinden, bezemeli mimari kaplamalarla birlikte ele geçmiştir.

Maydos'ta fırınlar duvara yastır ve benzer tekniğe sahiptir. M.Ö. 2. binyıl tabakaları arasında fırın ilk kez VIIa2 evresinde 701a no'lu mekânın içinde tespit edilmiştir. Fırın iki duvar köşesine yarım daire biçiminde ve kubbeli olarak yapılmıştır. Bu fırın tipi Troia'da ilk kez IV. tabakadan itibaren görülmeye başlamış ve V. tabakada yaygınlaşmıştır (Blum, 2002; 2006: 146; Korfmann, 2006a: 6; Sazcı, 2007: 296; Blum, 2012: 418). VIb evresinde 606 no'lu mekândaki kil sıvalı fırın yuvarlak planlı, bir duvara yastır ve ilk kez bu dönemde taban seviyesinden yükseltilerek inşa edilmiştir. VIa evresinde fırının bulunduğu mekân hakkında fazla bir bilgi yoktur. Ovale yakın bir planı ve tabanı kil sıvalı fırın, deniz kabuğu ve seramik kırıkları ile yükseltilerek eğim verilmiştir. V. tabakada 505 no'lu mekânda fırın iki duvarın köşesine inşa edilmiştir. Oval planlı ve tabanı kil sıvalı fırın, deniz kabuğu, çakıl taşları ile katmanlar halinde önden arkaya doğru eğimli bir şekilde yükseltilmiştir. IV. tabakada üç fırın tespit edilmiştir. Dairesel formdaki bu üç fırın, kademeli olarak önden arkaya doğru eğimlidir ve kil sıva ile sıvanmıştır. Fırınların ikisi 402 no'lu mekânda çapraz akstaki duvar köşelerine yapılmıştır. Üçüncü fırın bir duvara yastır.

Ocaklara en erken VIIa2 evresinde 701a mekânın içinde rastlanır. Bulunduğu mekânın tamamı kazılamadığı için planı belirsizdir. Bu evrede ocak taban seviyesinde ve kalın kil sıvalıdır. Arkasında olması gereken duvar kazılan alanın dışında kaldığı için ocağın duvara yastır olup olmadığı bilinmez. VI. tabakada ocağa rastlanılmamıştır. V. tabakada 502 no'lu mekânın içinde birbirine yakın konumda iki tane dairesel planlı ocak tabanı veya ateş yakma yeri tespit edilmiştir. Bu iki öge duvara dayalı değildir ve yükseltilmemiştir. IV. tabakada 403 no'lu sundurmanın hemen önünde kalın sıvalı bir ocak bulunmuştur. Bu ocağın seviyesi 402 no'lu mekândaki fırınların üzerindedir, bu yüzden IV. tabakanın ilerleyen dönemlerine ait olmalıdır.

Maydos VI. tabakadan itibaren fırınlarla ilişkilendirilen iç mekân öğeleri arasında platformlar bulunmaktadır. Platforma ilk kez VIb evresinde 606 no'lu mekânda fırının hemen yanında rastlanır. Dikdörtgen planlı, etrafı dik taşlarla çevrelenmiş iç kısmı ise taşlarla döşenmiş, döşemenin üzeri ve kenarları kil ile sıvanmıştır. VIa evresinde yine fırının yanında bir platform daha tespit edilmiştir. Dikdörtgen planlı platformun kenarlarına düzgün taşlar konulmuş iç kısmı yine taş ile döşenmiştir. V. tabakanın en erken

alt evresinde 504 no'lu mekânda taş döşeli bir platform bulunmuştur. Aynı mekânda tabanı yerden yükseltilmiş, dikdörtgen planlı bir platform vardır. Bu ögenin üç kenarı kil ile yükseltilmiştir ve diğer platformlara göre farklı amaç için kullanılmış olmalıdır. Vb'nin diğer platformlarından biri 503 no'lu mekânın kuzeyindeki duvara yaslıdır, dikdörtgen planlı taş döşemeli platformun etrafı kil sıva ile sıvanmıştır. Diğer Vb2'de 502 no'lu mekânın içinde bulunmuştur. Bu platform mekânın batısında dairesel formlu blok taşın hemen yanında yer alır, etrafı kil sıva ile sıvanmıştır.

Maydos'ta depolama ile ilgili M.Ö. 2. binyılda farklı uygulamalara rastlanılmıştır. VII. tabakada a-c evrelerinde büyük pithoslar depolama amacıyla kullanılmıştır. İlk kez VIb evresinde yeni bir depolama anlayışı ile karşılaşılır. Özel bir işlevi olduğuna inanılan üç odalı yapının 604 no'lu mekânı depolama amacıyla kullanılmış olmalıdır. V. tabakanın en erken evresine ait 501 no'lu mekânda VI. tabakadaki benzer bir depolama odası tespit edilmiştir. Aynı alt evrede 504 no'lu mekânın içinde dikdörtgen formlu, içinde bol sayıda bitki kalıntıları olan bir silo tespit edilmiştir. Vb2 alt evresinde 505 no'lu mekânın içinde iki duvar köşesinde bir silo ile Vb1 alt evresinde 505 no'lu mekânın kuzeyinde duvara yaslı, dikdörtgen formlu bir silo daha tespit edilmiştir. Bunların dışında Vb2'ye ait 508 no'lu mekânın dolgusunda bol sayıda bitki kalıntısı ele geçmiştir; ancak silo veya depolama alanını tanımlayabilecek bir mimari öğeye rastlanılmamıştır.

Maydos'ta bir grubun belli amaç ile bir araya geldiği özel işlevli yapılara VI ve V. tabakada rastlanır. Bu yapıların ikisi de çevresindeki yapılardan kısmen bağımsız inşa edilmiştir. VI. tabakadaki yapının üç odası vardır. Yapı M.Ö. 2. binyıl boyunca inşa edilen yapılardan farklı olarak yerleşimin dış kenarına paralel konumda yerleştirilmiştir. Mekânın özel bir işlevi olduğuna kanıt olarak ortadaki odasında basamaklı bir şekilde yükseltilen platform ile bu platformun bir kenarında çevresi ince duvar ile kapatılmış tekne ve teknenin içindeki *in situ* kap gösterilebilir. Bununla birlikte mekânın tespit edilen kısmında günlük işlerin yapıldığına dair herhangi bir iç öğeye rastlanılmamıştır. Ortadaki odaya geniş bir aralıktan girilir ve bu geçidin iki tarafında *in situ* çömlekler bulunmuştur. Çömleklerin etrafında çok sayıda küçük buluntu ele geçmiş bu yüzden bu buluntuların adak olarak bırakıldıklarına karar verilmiştir. V. tabakadaki diğer özel işlevli mekân 502 no'lu yapıdır. Bu mekânın da tamamı kazılmamıştır ayrıca bir kısmı üst tabakalar tarafından tahrip edilmiştir. Ancak kazılan kısımda şu ana kadar benzerlik kurulan yerleşmeler arasında en fazla bezemeli mimari kaplama bu mekânda bulunmuştur.

Bezemeli kaplamalar friz halinde duvara yapıştırılmıştır. Ayrıca mekânın içinde bulunan bir disk ünük bir buluntudur ve törensel bir amaca hizmet ediyor olmalıdır. Mekânın güneyinde bir açık alan, kuzeyinde ise depolama amacıyla kullanılan bir mekân daha vardır. Söz konusu mekânda işlevi ile ilgili bilgi verebilecek yeterince iç öge bulunmasa da, etrafındaki diğer mekânlarla karşılaştırıldığında en fazla bezemeli mimari kaplamanın burada bulunması ve bunların üzerinde sembolik ifadelerin olması bu mekânın yerleşim için özel bir işlevi olduğunu göstermektedir.

M.Ö. 2. binyıl tabakaları C¹⁴ örnekleri ve seramiklerle ilgili ön gözlemler sayesinde tarihlenmiştir. Buna göre VIII. tabakanın son evresine ait bir ocağın üzerinden alınan karbon örneği M.Ö. 2080-2060 tarihini vermiş, bu yüzden VII. tabakanın M.Ö. 2060'tan sonra kurulduğuna karar verilmiştir. VI. tabakaya üç farklı seviyeden alınan örnekler M.Ö. 1850-1770 tarihini vermiştir. Bu tarih aralığı aynı zamanda VIIa2 için de kullanılmıştır. V. tabakanın en erken evresine (Vc) ait karbon örneği M.Ö. 1745-1620 yıllarını verir. Vb2 evresinden alınan iki karbon örneği birbirine yakın tarihleri verir ve ikisi de M.Ö. 1685-1520 tarihleri arasında kapsar. V. tabakanın son evresinden alınan karbon örneği M.Ö. 1340-1305 tarihlerini vermiştir. IV. tabakanın başlangıcına ait bir karbon tarihi yoktur o yüzden tabakanın M.Ö. 1300-1200 yılları arasında başlayabileceği varsayılır. IV. tabakanın son evresine ait bir çukurdan alınan karbon örneği ise M.Ö. 1127-931 tarihlerini vermektedir. Dolayısıyla VII. ile IV. tabakaları arasındaki dört tabaka M.Ö. 2. binyılın başından sonuna kadar bir zamanı kapsamaktadır.

M.Ö. 2. binyıl boyunca tespit edilen mimari öğeler genel olarak değerlendirildiğinde, yerleşimlerin, ev planlarının, yapım tekniklerinin ve iç öğelerin VII. tabakanın başlangıcından IV. tabakanın belli bir aşamasına kadar Batı Anadolu'dan bilinen yerleşim şemasına uygun olarak, benzer planlarda ve yapım tekniğinde inşa edildiği anlaşılmıştır. Bununla beraber ilk kez VII. tabakanın son evresinden itibaren mimaride yeni öğeler görülmeye başlar. VIIa2'de bir duvara sonradan eklenen dik şekilde yerleştirilmiş taş kaplama V. tabakadaki dik taş uygulamasının öncülü olarak kabul edilmiştir. Bu uygulamanın Maydos'un kendi pratiği değil etkileşim sonucu yerleşimde kabul edilen bir uygulama olduğuna karar verilmiştir. Dik taş uygulaması ile birlikte duvarlarda bezemeli mimari kaplamanın olması ise V. tabakada görülmektedir. Bu tabaka Güneydoğu Avrupa ile ilişkilerin en yoğun yaşandığı dönemdir ve mimarideki bu uygulamaların yerel mimariyle iç içe kullanıldığı gözlenmiştir. IV. tabakada ise dik taşlı

duvar uygulaması yerel mimariden farklılık gösterir, bu yüzden bu tabakadaki dik taşlı duvarların var olan ilişki düzeyini değil sonradan buraya gelenleri temsil ettiğine karar verilmiştir. Maydos'ta yeni gelenlerin inşa ettiği geleneksel yerleşim planını bozan yapıların Troia VIIb dönemindeki toplumlarla çağdaş olduğu tespit edilmiş ve bu yeni gelen toplulukların birbirleriyle ilişkili olabileceği sonucuna varılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

M.Ö. 2. BİNYIL KUZEY EGE İLETİŞİM AĞLARI İÇİNDE MAYDOS KİLİSETEPE HÖYÜĞÜ

Maydos yerleşimi Gelibolu Yarımadası'nın Çanakkale Boğazı kıyısındaki konumu sayesinde iki ana geçiş güzergâhının üzerinde yer almaktadır. Bu güzergâhların bağlandıkları sahaları tanımlayabilmek ise Maydos'un M.Ö. 2. binyıl buluntuları sayesinde mümkün olmuştur. Bu buluntular Maydos'un iletişim kurduğu farklı kültürlerin dağılımını sunmakla birlikte dönemin iletişim ağlarının çizilmesine ve bunların yönlerinin yorumlanmasına da yardımcı olmuştur.

Bu doğrultuda dördüncü bölümde Maydos'a bağlanan ağları tanımlayabilmek için öncelikle "Bulguların Karşılaştırılması" alt başlığı altında Maydos'ta Anadolu kültürü dışındaki kültürlerle bağlantı kurulan buluntular ayrı ayrı tanımlanmış, daha sonra aynı başlık altında bunlara benzerlik gösteren yerleşmeler sıralanmıştır. Ardından "Bulgular Işığında M.Ö. 2. Binyılda Maydos'a Bağlanan Ağlar" başlığı altında bölümün başında benzerlikleri kurulan yerleşmelerin veya kültür bölgelerinin Maydos'a erişim sağlama olasılıkları ayrı başlıklar altında sıralanmaktadır.

4.1. Bulguların Karşılaştırılması

Mimari bulgular neticesinde Maydos'un Anadolu kültüründen doğan bir topluluğu temsil ettiği sonucuna varılmıştır. Bu alt başlıkta incelenen buluntuların çoğu Anadolu kültürüne sahip bir toplum içindeki farklı kültür öğelerini temsil etmektedir. Tez çalışması bir yandan Maydos'un M.Ö. 2. binyıl tabakalanması ve mimarisini tanımlarken diğer yandan Maydos'taki kültürel iletişimin varlığını kanıtlamaya odaklanmıştır. Bununla beraber kaynak analizleri gibi kökene dair kesin bilgi verecek çalışmalar henüz tamamlanmadığı için bu buluntuların ithal mi yoksa yerel mi olduğu ile ilgili çıkarımlar yapılamamıştır. Hem bu yüzden hem de karşılaştırma yapılan yerleşmelerden alınan bilgilerin Maydos ile standart bir ölçüde buluşmaması nedeni ile söz konusu buluntuların Maydos'ta var olma şekli ve kaynağı tezde açıklanmaya çalışılmamıştır.

Bu doğrultuda Maydos'ta Orta ve Güneydoğu Avrupa, Ege veya Anadolu ile kurulan iletişimi gösteren bulgular seramik, küçük buluntu ve bezemeli mimari kaplamaları başlıkları altında gruplanmış ve ait oldukları zamana uygun bir şekilde

sıralanmıştır. Her başlık altında buluntuların tanımı, buldukları kontekst ve karşılaştırma bilgisi paylaşılmıştır. Parantez içinde kalın olarak verilen numaralar (ör: 29) buluntunun katalog numarasını ifade etmektedir.

Seramik başlığı altında öncelikle Maydos'ta henüz seramik çalışmaları tamamlanmadığından M.Ö. 2. binyıl seramiklerine ait ön değerlendirme sunulmaktadır. Daha sonra Maydos'ta kültürel iletişimi gösteren bulgular ayrı başlıklar altında önce tanımlanmış ve buldukları ortam değerlendirilmiş sonra benzerleri sıralanmıştır. Bu doğrultuda en erkenden geçe doğru lades kemiği kulplu çanaklar, mahmuz kulplu maşrapalar, Lianokladhi gobleti, inkruste bezemeli kaplar, parmak baskı bezemeli çömlekler, el yapımı sıvı kapları tanımlanmıştır.

Küçük buluntu başlığı altında sıralanan bulgular dört başlık altında incelenmiştir, bunlar pişmiş toprak buluntular, taş kapak, asa başları ve idoldür. Pişmiş toprak buluntuların üzerindeki bezeme unsurları kültürel iletişimi göstermesi bakımından önemli görüldükleri için incelenmiştir. Maydos'ta sadece bir adet Minos tipinde taş kapak bulunmuştur, bu buluntu güneylilerin Çanakkale Boğazı'nın içine girdiğini kanıtlanması açısından önemlidir. Asa başları iki grupta incelenmiştir. Bunlardan birinci grup Karadeniz'in batısı, ikinci grup Anadolu ile etkileşimi göstermektedir. Anadolu kültürünü veya etkileşimini gösteren başka bir buluntu ise Troia 2C tipindeki bir adet idoldür.

Bezemeli mimari kaplamalar en kalabalık buluntu grubunu oluşturmaktadır. Kaplamaların öncelikle buldukları ortam değerlendirilmiş, sonra yapım özellikleri, tipleri ve üzerindeki paneller, motifler tanımlanmış ardından kilden mimari kaplamaların görüldüğü yerler sıralanmıştır.

4.1.1. Seramik

M.Ö. 2. binyıl tabakalarının seramikleri farklı tez çalışmalarının konusudur. Bu çalışmalar henüz tamamlanmadığı için tezde sadece bir ön değerlendirme yapılmıştır. Seramiklerle ilgili detaylı çalışmalar ve analizler tamamlandığında yapılan bu değerlendirmelerin de değişebileceğini göz önünde bulundurmak gerekir.

VII. tabaka seramik özelliklerini genel olarak değerlendirmek gerekirse Troia IV ve V ile benzerlik dikkat çekicidir. Koleksiyona seçilen malzemeler içinde kırmızı ve krem astarlı kapların çoğunlukta olduğu gözlenmiştir. Bu kaplar içinde VIIId evresine ait bir çanak (Şekil 4.1,a) Troia V dönemindeki A12 veya A18 formundaki çanaklara (Blegen, 1951: 239; fig. 254. 10-11, 14-15; 256. 13-16), başka bir kap ise Troia V, A41 formundaki

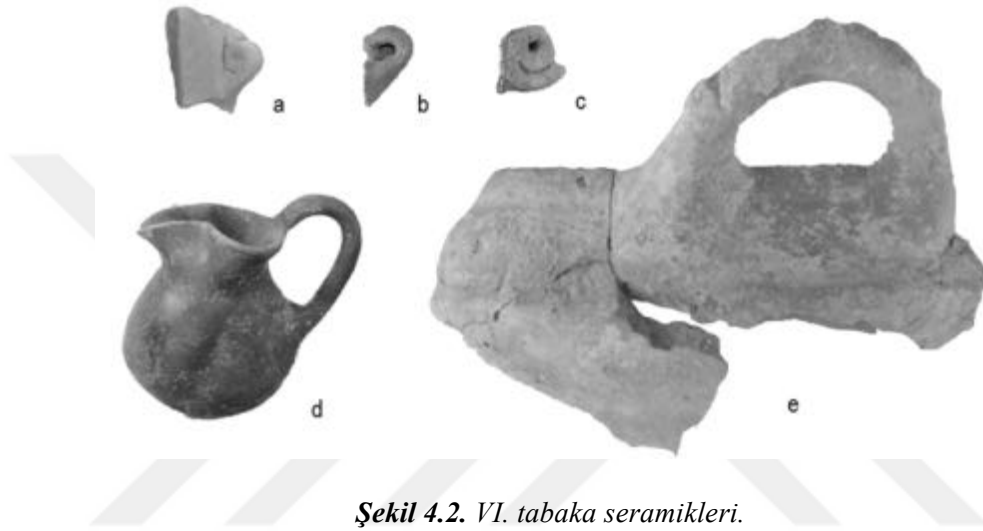
kaba (Blegen, 1951: 242-243; fig. 241. 32.47) benzer (Şekil 4.1,d). Ayrıca bu dönemde Troia'da olduğu gibi volütlü tutamaklar da (Blegen, 1951: 249, fig. 251.21,23) görülmektedir (Şekil 4.1,f). Tabakanın son iskân evresinde (VIIa2) lades kemiği kulplu çanak (Levha 8) ve mahmuz kulplu maşrapa (Levha 9) ortaya çıkmaya başlamıştır.

Şekil 4.1. VII. tabaka seramikleri.

Maydos VI. tabakada genel olarak çark yapımı kırmızı astarlı mal grubu, çark veya el yapımı krem astarlı mal grubu, çark yapımı yalın mal grubu, el yapımı kaba mal grubu, çark veya el yapımı siyah yüzlü mal grubu, çark yapımı gri mal grubuna ait seramikler bulunmaktadır. Kap formları arasında S profilli ve omurgalı çanaklar çoğunluktadır. Bunlar basit dudaklı veya dışta kalınlaştırılmış dudaklıdır, bazılarında ağız kenarını aşan yatay kulplar vardır. Bazı yatay kulpların üzerinde bir, iki veya üç tane memecik şeklinde çıkıntı bulunur (Şekil 4.2e). Bu kap formunun ve kulbun benzeri Liman Tepe ve Thermi'de görülmektedir (Günel, 1999a: Abb. 10.2; Lamb, 1936: Pl. XLIV.3,4). Diğer yaygın kap formu depolama kapları ve boyunlu çömlerlerdir. Dipler genellikle düz veya halka dip şeklindedir. Bunların dışında spiral kabartma motifli gövde parçaları, peynir kabı parçası ve sadece tek bir örnek ile temsil edilen yonca ağızlı maşrapa da bu tabaka seramikleri arasındadır. VI. tabaka seramikleri genel olarak Troia'dan farklıdır, bununla birlikte Troia V ve Troia VIa seramiklerine benzeyen kaplar da bulunmaktadır. Özellikle farklı hamur

grubundan omurgalı yatay kulplu çanaklar Troia A61 tipindeki çanaklara (Blegen vd., 1953: 47, fig. 356.17; 424.2) benzerlik gösterir. Troia VI a'dan bilinen A64 tipindeki Lianokladhi gobleti (Blegen, 1953: 48, fig. 353.7; 423. 3) formunda bir kulp, bir kaide ve tümlenmiş bir kap (Levha 10) ele geçmiştir. Ayrıca bu tabakada birkaç adet volütlü tutamak parçası tespit edilmiştir. Bu parçaların varlığı bir yandan Troia ile ilişkiyi gösterirken, diğer yandan Maydos VII. tabakadaki geleneğin VI. tabakada da devam ettiğinin bir göstergesidir.

Şekil 4.2. VI. tabaka seramikleri.

V. tabakanın seramikleri genel olarak biçim ve mal özellikleri bakımından Troia'dan farklılık göstermektedir. Yapılan ön değerlendirmeye göre el yapımı inkruste bezemeli kaplar (Levha 11-12); el yapımı koyu yüzlü veya kahverengi astarlı, açkılı, ince cidarlı mal grubunda sıvı kapları (Levha 14); çark yapımı siyah, gri veya yalın mal grubunda S profilli veya keskin karınlı, kulplu veya kulpsuz çanaklar (Şekil 4.3, a, b, d); bazıları tırnak veya parmak baskılı, kaba ve yalın mal grubunda boyunlu çift kulplu veya at nalı tutamaklı çömlekler (Şekil 4.3, f,g); lades kemiği kulplu el yapımı küresel çanaklar (Levha 8); parmak baskı bant bezemeli el yapımı çömlekler (Levha 13) dikkat çekicidir. Bu tabaka Troia VI ile çağdaş olmasına rağmen Troia'dan bilinen mallar veya formlar bu tabakada azdır. Benzer kaplar arasında omurgalı yatay kulplu çanaklar (Şekil 4.3 b,d,e; Blegen vd., 1953: 46, 47, A60, A61) ile bir adet gri mal grubunda, çark yapımı, tek kulplu fincan (Şekil 4.3c, Blegen vd., 1953: 54-55, pl. 292b, 317, A 96) yer alır.

Şekil 4.3. V. tabaka seramikleri.

IV. tabaka seramikleri arasında gri mallar ve siyah yüzlü mallar dikkat çekici orandadır. Parmak baskılı bant bezemeli kaplar devam etmekle birlikte parmak baskı uygulaması bu tabakada öncekine göre değişiklik gösterir. V. tabakada parmak baskılı bantlar ağız kenarının hemen altına yapılırken, IV. tabakada boyun ile omuzun başladığı kısma, daha basitçe yapılmaktadır. IV. tabakanın “ el yapımı kaba malları” (Barbar Malı) Troia VIIb1 kapları (Hnila, 2012) ile çağdaştır. Ayrıca bu tabakada siyah renkli, iyi açkılı seramik grubu da bulunmaktadır. Bu türdeki kapların kulplarının sivri uzantıları vardır ve daire şeklinde baskı ve ip baskı sırasının inkruste bezendiği örnekler de mevcuttur. Bu grup Troia’da VIIb2’de ortaya çıkan yumrulu mal veya el yapımı parlak mal (Knobbed ware/ Buckelkeramik ya da Handmade Lustrous Ware) grubuyla (Koppenhöfer, 1997; Hnila ve Pieniasek Sikora, 2002; Hnila, 2012) çağdaştır. Ayrıca karbon tarihi M.Ö. 1127-931 yılları arasını veren bir çukurda bulunan bir gaga ağızlı testi de bu tabakanın sonuna ait ünük bir kaptır.

Şekil 4.4. IV. tabaka seramikleri.

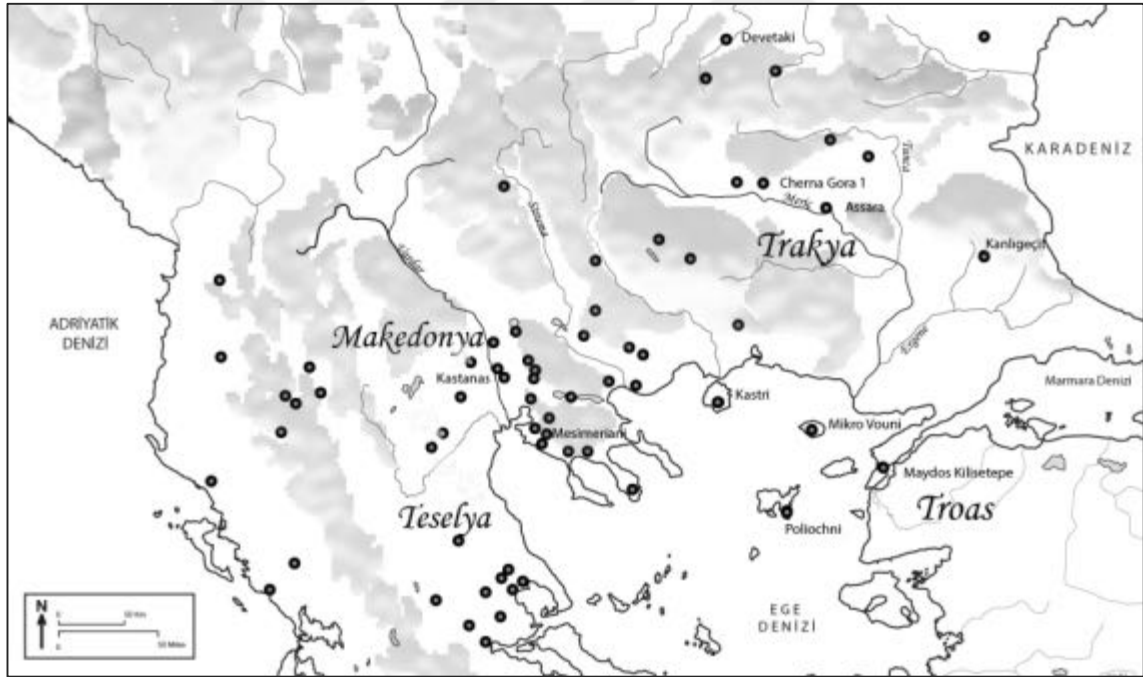
4.1.1.1. Lades kemiği Kulplu Çanaklar

“Wishbone handled” olarak literatüre giren lades kemiği kulplu, çanak formundaki kapların ağız kenarından yukarı doğru eğik biçimde yerleştirilen, üçgen biçimli yatay bir kulplu çeşididir. Genellikle üçgenin tepe kısmındaki köşesi genişletilerek tutma yeri oluşturulur ve bu şekli dolaylı lades kemiğine benzetilmiştir. Bu kulplar Maydos’un seramik repertuarı içinde az bir orana sahiptir, bununla birlikte VIIa2’den V sonuna kadar bu türdeki kapları görmek mümkündür.

VIIa2, 704a no’lu mekânda iki tane lades kemiği kulplu (1-2) bulunmuştur. Bunların sivri köşeleri mahmuz şeklinde uzatılmıştır. Aynı kaba ait olma ihtimalleri yüksektir, bu yüzden en erken tabakadan itibaren bu tür kulpların tek değil karşılıklı olarak iki tane yapıldıkları söylenebilir. Ayrıca mahmuz şeklindeki uzantı aynı tabakada bulunan üç adet mahmuz kulplu maşrapa ile ilişkilendirilebilir. VIIa1’de bir kulbun (3) köşesi genişletilerek kenarları yükseltilmiştir. Vb2 alt evresine ait 500 no’lu mekânda bulunan bir kulplu (4) içe kapanan ağızlı çanağa aittir. Kulbun köşesi genişletilmiş ve kenarları yükseltilmiştir. Bu kulbun hamuru ve astarı diğerlerinden farklıdır ve Ege Kültürü’ne benzerlik gösterir. Vb2’de 502 no’lu mekânın içinde bulunan kulbun (6) köşe kısmı genişletilmiş ve kenarları yuvarlatılmıştır. Vb1 alt evresine ait 503 no’lu mekânda 12 no’lu

duvarın dışında pek çok *in situ* buluntu ile birlikte bulunan içe kapanan ağızlı çanağın kulbunun (5) köşe kısmı genişletilmiş ve kenarları yükseltilmiştir. Ayrıca aynı kabın ağız kenarını aşan memecik şeklinde yassı çıkıntısı vardır. Va'da bulunan kulp (7) bilinen en geç tarihli lades kemiği biçimli kulptur. Kulbun köşe kısmı genişletilmiş ve kenarları yükseltilmiştir. VI. tabakada bu türde kulplara henüz rastlanmamıştır.

Bu formun benzerlerini Teselya, Makedonya, Kuzey Ege Adaları, Türkiye Trakya ve Bulgaristan'a kadar yayılan bir alanda görmek mümkündür (Şekil 4.5). Barbara Horejs (2007: 296 Lev. LXXIVa) bu formun Orta Makedonya ve Teselya Bölgeleri'nde Orta Tunç Çağı başlarında ortaya çıktığını ve Geç Tunç Çağı'nda (LH IIIA) yoğunluk gösterdiğini iddia eder. Aynı form Bulgaristan'da Assenovets olarak adlandırılır ve en erken Orta Tunç Çağı başında varlığı bilinir, daha sonra Geç Tunç Çağı'nda Yukarı Trakya, Doğu Rodop Dağları ve Tunca Vadisi boyunca karakteristik bir form haline gelir (Leshtakov, 2004: 420; Hristova, 2011).

Şekil 4.5. Lades kemiği kulplu çanakların yayılım alanını gösteren harita (Horejs, 2007: 296, Lev. LXXIVa'dan uyarlanmıştır).

Bu seramiklerin görüldüğü alanların dağılımına bakıldığında (Şekil 4.5) yerleşimlerin akarsu, deniz ve kara yolu ile erişim sağlanabilecek konumda olduğu görülmektedir. Kuzey Ege'de Limni Poliochni'de kahverengi tabakada (Bernabò-Brea, 1976: CCLXVIII.1), Taşoz Kastri'de (Koukouli Chrysanthaki, 1992: Pl. 1.4) Semadirek Mikro Vouni'de (Horejs, 2007: 302) bu seramiklerin görülmesi denizsel ağların M.Ö. 2.

binyılın başından itibaren kullanıldığını göstermektedir. Makedonya’da veya Güney Bulgaristan’da yerleşimlerin konumlarına bakıldığında erişimin akarsu ağlarına uygun olduğu görülmektedir. Kuzey Bulgaristan için farklı iletişim güzergâhları mümkün olabilir. Bu durumu açıklamak için diğer buluntuların da dağılımına bakmak gerekir.

Lades kemiği kulplu kapların görüldüğü bazı yerleşmelerde Maydos ile bağlantı kurulan başka buluntular da tespit edilmiştir. Bunlar Türkiye Trakyası’nda Kanlıgeçit (Özdoğan ve Parzinger, 2012: Abb. 106. 16, 124.10, fig. 156), Bulgaristan’da M.Ö. 2. binyıl başına tarihlenen Cherna Gora (Leshtakov, 2006a: 420, fig. 13: 9,12), Assara (Constantia) (Leshtakov, 2004: fig. 13), Kuzey Bulgaristan’da Devetaki Mağarası (Krauss, 2006: Abb.7), Selanik’te Mesimeriani (Grammenos ve Skourtopoulou, 1995: 347, fig. 7) ve Kastanas (Hochstetter, 1984: Taf. 8.3, 29.1, 30.1-2, 31.1, 32.7, 34.11, 49. 1-3, 57.3-4) yerleşmeleridir.

4.1.1.2. Mahmuz Kulplu Maşrapalar

Literatürde “knobbed handles” olarak geçen ve kulbunda mahmuz biçimde çıkıntıları bulunan, S profilli, halka dipli, kalın cidarlı maşrapa tipindeki üç kap (8-10) VII. tabakanın son evresinde 702a no’lu mekânın tabanı üzerinde *in situ* olarak bulunmuştur. Bu kapların hepsi de el yapımı ve orta pişmiştir. Ayrıca kalın cidarlı oldukları için boyutuna göre oldukça ağırdır. Bu kapların en yakın benzerleri Türkiye Trakyası’ndaki Kanlıgeçit yerleşiminde ele geçmiştir (Özdoğan vd., 2010: 362-364, fig. 8; Özdoğan ve Parzinger, 2012: fig. 161).

4.1.1.3. Lianokladhi Gobleti

Maydos VI. tabakada, Troia VI’nın erken evresinde A64 numarası ile bilinen (Blegen vd., 1953: 48, fig. 292a) bir kap formu tespit edilmiştir. Bu kap literatüre Lianokladhi gobleti olarak geçmiştir ve dışa çekik dudaklı, keskin karınlı, çan biçiminde dibe doğru daralan gövdeli, kaideli bir forma sahiptir. Kaidesinde oluk bezeme vardır ve dudaktan karına birleşen dikey kulpları oval kesitlidir.

Maydos VI. tabakada bu tipte çanağa ait 3 adet parça tespit edilmiştir. Bunlardan ilki VIIa dolgusu içinde bulunan gri mal grubuna ait bir kulplu parçasıdır (D3/4: 425.1). Bu parça 701a no’lu mekânın doğusunda ocağın etrafındaki alanda, VIIa1-2 geçişine ait dolgu içinde bulunmuştur. Parçanın bir diğer önemi en erken gri malı temsil ediyor olmasıdır; ancak hemen belirtmek gerekir ki söz konusu kontekst D3/4 açmasının doğu profili kenarında yer alır. Bu yüzden düşük bile olsa parçanın profilden düşme ihtimalini de

düşünmek gerekir. İkinci parça VIIb evresine ait 606 no'lu mekânın tabanında bulunan portakalımsı kahve hamurlu bir kaide parçasıdır (D3/4: 270.1.7). Kaide parçasının hamuru gri mala göre daha kalın ve kabadır. Üçüncü parça VIa evresinde parçaları eksik ve dağılmış bir şekilde bulunmuş, sonradan tümlenmiştir (11). Bu kap ince gri hamurludur. Kabın bulunduğu alanda dağılmış insan iskeleti parçaları, iki kurşun halka bir kemik alet ve bir taş balta bulunmuş, diğer buluntularla birlikte kabın mezar hediyesi olduğuna karar verilmiştir.

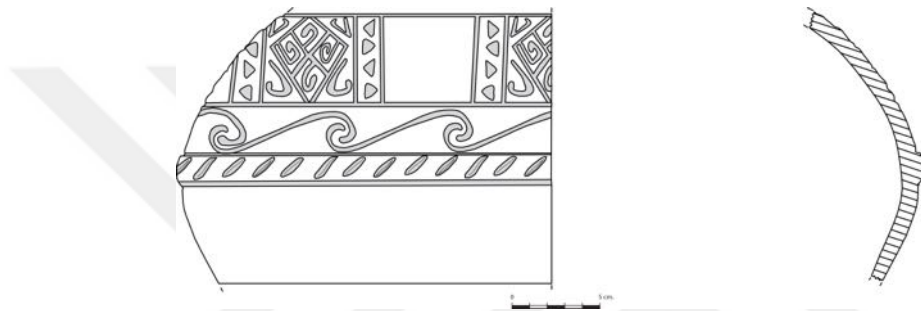
Adını Kıta Yunanistan'daki Lianokladhi yerleşmesinden alan bu kap (Wace ve Thompson, 1912: 186, fig. 135) Troia'da A 64 numarasıyla adlandırılmıştır. Yapılan çalışmalarda bu formun Troia VI erken evresinde, M.Ö. 19. yüzyılda, Anadolu gri malının önde gelen bir biçimi olduğu, VI orta evresinde görülmediği, olanların da tesadüfi olduğu ortaya konmuştur (Blegen, 1953: 48; Pavuk, 2002: 47; 2007: 476; 2014: 440 vd; Pavuk ve Righter, 2006). Bu form Batı Anadolu'da Panaztepe'de (Günel, 1999b: 146: 3-4) ve Liman Tepe'de (Günel, 1999a: 74, Abb 16: 30-31) Anadolu gri malından üretilmiştir. Bu formdaki kaplara Lerna'da (Dickinson, 1977: 21, fig. 2.4) ve Thermi'de de (Lamb, 1936: 138 fig. 40: 2-4) rastlanmaktadır. Pavuk (2002: 48) bu kabın asıl öneminin Kıta Yunanistan'dan gelen az sayıdaki belirli şekilden biri olduğunu söylemektedir. Bu kabın tez açısından önemi ise Maydos'un Orta Tunç Çağı sonunda Kıta Yunanistan, Adalar ve Batı Anadolu arasındaki iletişim ağında yer aldığını göstermesidir.

4.1.1.4. İnkruste Bezemeli Kaplar

V. tabakanın en erken evresinde, büyük bir kısmı aynı kaba ait inkruste bezemeli kap parçaları ele geçmiştir. Bu kap parçaları Vc'nin yaşam düzlemi üzerine dağılmış vaziyette veya çukurun içinde ele geçmiştir. Tez için seçilen 9 parça dört farklı kaba ait olmalıdır.

İnkruste bezemeli kap parçalarından iki tanesi karınlı bir çanağa ait olmalıdır (12, 13). Ağız parçası (12) dışta kalınlaştırılmış dudaklıdır ve karın kısmına kadar korunmuştur. Dudak çevresi boyunca ters ve düz üçgen motifi oyularak beyaz dolgu maddesiyle doldurulmuştur. Karının hemen üstünde inkruste bir bant kısmen korunmuştur. Diğer parça (13) karın parçasıdır. Parçanın üzerinde paralel iki bant arasına ters düz üçgen motifi oyularak beyaz dolgu maddesiyle doldurulmuştur. Ters düz üçgen motifle bezenen başka bir gövde parçası (14) derin bir kaba ait olmalıdır. Diğer bir örnek küresel gövdeli bir çömleğin gövde parçasıdır (15). Parçanın üzerinde birbirine paralel iki bant arasına yan

yana baklava motifleri inkruste bezeme ile bezenmiştir. Geriye kalan 5 parça aynı kaba aittir (16-20). Söz konusu parçalar küresel karınlı bir çömleğe aittir ve kabın üzerindeki kompozisyon ile mimari kaplamalar üzerindikiler uyumludur. Küresel bir şekilde dönüş yapan karın hattı boyunca kabartma bant eklenmiş, bandın üzerine yan yana eğri oluklar açılmıştır. Kabartma bandın hemen üzerindeki bordürde birbirini takip eden yatay S motifi (koşan köpek) kazınmış ve beyaz boya ile doldurulmuştur. Bu bordürün üstüne ortasında svastika ve svastikanın dört köşesinde köşeli kıvrımları olan bir motifin yer aldığı dörtgen panel ile bu panelin sağında ve solunda yukarıdan aşağı doğru ters düz üçgen motifler yer alan bir dörtgen panel aralıklarla bezenmiştir. Bu panel de inkruste tekniğinde yapılmıştır.

Şekil 4.6. İnkrustrate bezemeli parçaların çizim üzerinde birleştirilmiş hali.

Özellikle spiral şeklinde kıvrımları olan meander motifinin boyalı versiyonları Minos ve Miken kaplarında uygulansa da, Maydos'ta bu motif farklı form, mal grubu ve bezeme tekniğine sahip kaplara uygulanmıştır. Maydos'taki inkruste bezemeli kapların form ve motiflerinin benzerleri Tuna Nehri'nin kuzeyindeki Tei, Romanya'nın ortasındaki Wietenberg Kültürü'nde bulunmaktadır. Aynı zamanda bahsi geçen kültürler ile Makedonya'daki Kastanas yerleşmesi arasında da benzerlikler mevcuttur (Hochstetter, 1982).

Kabın ağız kenarı boyunca veya gövdeye bezenen ters düz üçgen sırası motifi Wietenberg Kültürü'nde (Boroffka, 1994: Taf. 92.4) ve Kastanas'ta (Hochstetter, 1982: Abb.4) görülmektedir. En erken koşan köpek motifi yakın çevrede Bulgaristan'da, Erken Kalkolitik Dönem'e ait çömleklerin üzerinde Gradeshnitsa'da görülmektedir (Danov, 2015). Bununla birlikte Troia'nın II-V. tabakasına ait olabilecek bir kapak üzerine anaför şeklinde koşan köpek motifi kazınmıştır (Dörpfeld, 1902: 279, fig. 166-167). Koşan köpek motifini Orta ve Geç Tunç Çağı'nda Wietenberg Kültürü'nde (Horedt ve Seraphin, 1971; Boroffka, 1994: Ttaf. 24.3) ve noktalı versiyonunu Kastanas'ta 16 ile 14. tabakalar arasında (Hochstetter, 1982: Abb.4; 1984: Taf. 25.2, 52.6,) görmek mümkündür. Bununla

birlikte Maydos'ta olduğu gibi Wietenberg Kültürü'nde de küresel karınlı çömleklerin karının üstüne ve iki paralel bant arasına bezeme yapılan örnekler mevcuttur (Boroffka, 1994: Taf. 60.1, 62.4).

Maydos'ta hem seramik hem bezemeli mimari kaplamalar üzerine uygulanan her bir kolu köşeli kıvrımlar halinde içe doğru dönen tipte svastika motifinin en yakın benzeri Kastanas'ta (Hochstetter, 1984: Taf.1.7; 20. 4) ve Vratitsa'daki (Hristova, 2011: fig. 22.3) seramikler üzerinde görülmektedir. Ayrıca Tei Kültürü'nde (Hochstetter,1982: Abb.4) ve Wietenberg Kültürü'nde de (Boroffka, 1994: Ttaf. 19-20) benzer svastika motifi görülür. Maydos'taki svastika motifi baklava formu içine oturtulmuş olup her bir kolu da baklava formundadır. Tei'de kabın üzerinde beş adet svastika kolunun X şekli veya üç adet kolun V oluşturacak şekilde kazınarak yapılmış versiyonları vardır (Nestor, 1933: 101-104, Taf. 13.7,14.6). Bu biçim aynı zamanda bezemeli mimari kaplamalar üzerindeki baklava panellerinin X. şeklinde beşli olarak yerleştirildikleri önerisine de uymaktadır.

4.1.1.5. Parmak Baskı Bezemeli Çömlekler

Maydos'ta parmak baskı bezeme en erken tabakalardan itibaren görülmektedir. Ancak V. tabakadan itibaren standartlaşır. Teze V. tabakanın üç evresinden de toplam 7 örnek seçilmiştir (21-27). V. tabakaya ait parmak baskı bezemeli kapların hepsi geniş ağızlı çömlek formundadır ve parmak baskı ağız kenarının hemen altına eklenen kil bandın üzerine yapılmıştır. Kapların formlarında zamansal sıralamaya göre bir farklılık olduğu görülür. Vc evresinde kaplar dışa çekik ağız kenarlı ve dışta kalınlaştırılmış dudaklıdır (21-22), Vb1 alt evresinde içe kapanan ağızlı ve basit dudaklıdır (23-24) ve Va'ya doğru dışa açılan ağızlı ve dışta kalınlaştırılmış dudaklı forma doğru değişim gösterir (25-27). Hemen belirtmek gerekir ki D4/3: 95 no'lu alandan gelen parça (25) Vb1 alt evresinin üst sınırında yer alır. Dolayısıyla bu parçanın Vb1 dolgusu içinde yer almasına karşın form olarak Va'ya benzerlik göstermesi bu nedene bağlı olabilir. Hepsinin hamurunda yoğun taşçık katkı bulunur. Parçaların çoğu kendi hamuru renginde astarlıdır ve açkısızdır, Vc'deki biri şüpheli olmak üzere (22) hepsi el yapımıdır, hepsi orta pişmiştir. Ayrıca pişirilmeden ötürü veya ocağın isine maruz kaldığından çoğu griden siyaha doğru renk değiştirmiştir. Bazı kaplarda sonradan eklenen kil bandın kenarları düzeltilerek kaba kaynaştırılmış ve kaba daha özen gösterilmiştir (21, 26). Bir kapta parmak baskı işlemini yapan kişiye ait parmak izi bulunur (21). Baskının formu hepsinde birbirinden farklıdır ve baskı hareketi bazı kaplarda soldan sağa, bazı kaplarda sağdan sola yapılmıştır. Dolayısıyla hepsinin de farklı ellerden çıktığı anlaşılmaktadır.

“Barbar malı” veya “el yapımı kaba mal” (Handmade Coarse Ware) koyu renkli, kaba, el yapımı ve üzerinde kabartma bant üzerine parmak baskı bezemesi bulunan seramik grubunu ifade etmektedir (Hnila, 2012). Maydos'ta iki ayrı dönemde “el yapımı kaba mal” vardır. İlki V. tabakadaki ağız kenarının hemen altındaki kabartma bantta parmak baskı yapılan çömleklerdir. İkincisi Maydos IV. tabakadaki dışa çekik ağız kenarlı, küresel karınlı, yuvarlak veya hafifçe düzeltilmiş dipli küçük çömleklerdir. Bu çömleklerden ikisi tüm halde ve aynı kontekste bulunmuştur, ikisinde de dikey kulp vardır ve birinin üzerindeki parmak baskı ağız kenarının altında gövdenin başladığı kısma kabaca yapılmıştır.

İlk grup M.Ö. 2. binyılın ikinci çeyreğine tarihlenen ve kültürler arası iletişimin yoğun olarak yaşandığı Maydos V. tabakaya aittir. Parmak baskılı kapların Maydos'a en yakın benzerleri Bulgaristan'da Orta Tunç Çağı'na tarihlenen Assara'da (Leshtakov, 2004: fig. 8.6), Cherna Goral'de (Leshtakov, 2006a: fig. 12) ve Kuzey Bulgaristan'daki Eksarh Josif'te (Krauss, 2006: Abb.6.6) görülmektedir. Makedonya'da Kastanas yerleşmesinin Geç Tunç Çağı'na tarihlenen tabakalarındaki çömlekler üzerinde de parmak baskılı bant bezeme görülmektedir (Hochstetter, 1984: Taf. 4.3, 9.3, 6, 19.2, 26.5). Maydos IV. tabakada ele geçen ikinci gruptaki kaplar ise Troia VIIb1'deki kaplarla (Koppenhöfer, 1997: Abb. 18.1,2,4; 2002: Abb 1.1, 2,4; Becks vd., 2006; Hnila, 2012) çağdaştır ve bu kapların Maydos'a gelen yeni gruplara ait oldukları düşünülür (Sazcı ve Başaran-Mutlu, 2018). Troia'daki kaplar, Karadeniz'in kuzeyindeki Azak Denizi'nden Aşağı Tuna ve Transilvanya'daki Apuseni Dağları arasına yayılan M.Ö. 2. binyılın ortalarında başlayan Geç Tunç Çağı'na ait Sabatinovka-Coslogeni-Noua kültür kompleksindeki (Boroffka, 2013) el yapımı kaba malların benzerleridir (Koppenhöfer, 1997; Ciugudean, 2010: Pl V). Dolayısıyla M.Ö. 2. binyılın sonlarında bu bölgelerden Anadolu'ya doğru bir göç yaşandığı söylenebilir.

Troia'da parmak baskılı seramiklerin yerel olduğu ile ilgili görüşler bulunsa da (Bloedow, 1985), M.Ö. 2. binyılın son 200 yılındaki seramik ve mimaride görülen değişiklikler nedeniyle iki farklı kültürün (VIIb1-2) Troia'daki varlığı kabul edilir (Hnila ve Pieniazek Sikora, 2002: 98-99; Hnila, 2012; Chabot Aslan ve Hnila, 2015). Maydos'ta M.Ö. 2. binyılın başlarından itibaren parmak baskılı kapların varlığı bilinmekle birlikte yaklaşık olarak M.Ö. 1700'lerden itibaren parmak baskılı kaplar belirgin bir stile sahiptir ve kapların sayısı artmıştır. Bu durum Troia'dan önce Maydos'un kuzeyli kültürlerle

irtibata geçtiğinin kesin kanıtıdır. Ancak Maydos'taki mimaride geleneksel uygulamalar devam ettiği için bu kapların yerel oldukları düşünülse de kapların yerel olup olmadığı ile ilgili kesin bir kanıt henüz elde edilememiştir.

4.1.1.6. El Yapımı Sıvı Kapları

Maydos V. tabakanın b evresinde parlak açık, ince cidarlı, el yapımı bir seramik grubu dikkat çekici yoğunluğa sahiptir. Bu seramikler Vb'nin tüm alt evrelerinde görülürken, bu kapların çoğu 504 ve 505 no'lu mekânlarla bu yapının bitişiğindeki açık alanda (503) tespit edilmiştir. Bu grubun hamur rengi genellikle kahverengi tonlarında iken pişirilmeden dolayı tamamen veya yer yer siyaha dönmüştür. Formlar düşük karınlı sıvı kaplarından oluşmaktadır. Uzun boyunlu, küresel gövdeli veya düşük karınlı testi, tek kulplu maşrapa ve çift kulplu fincan tespit edilen formlar arasındadır. Kapların ağız kenarları gaga oluşturacak şekilde hafifçe yükselmektedir. Bu grup arasından 5 örnek teze alınmıştır (28-32). İçlerinden bir tanesinin karnı üzerinde ters kalp motifi inkruste bezemelidir (31), bir tanesinin de dibinde omphalos bulunmaktadır (32).

Bu kapların benzerlerini M.Ö. 2. binyılın ilk yarısına ait Güney Romanya'da Tei, Verbicioara kültürlerinde (Nestor, 1933; Leahu, 1966) ve Kuzey Bulgaristan'daki yerleşmelerde (Krauss, 2006) görmek mümkündür. Bu kültürlerde dönemin genel bir eğilimi olarak tek kulplu bardakların çoğaldığı belirtilmektedir (Boroffka, 2013: 886). Maydos'ta da bu duruma uygun bir şekilde bu mal grubuna ait kapların hemen hepsinin kulplu sıvı kapları oldukları gözlenmiştir.

Maşrapa (28-29) ve testinin (32) benzerleri Orta Tunç Çağı'nda Kuzey Bulgaristan'daki Devetaki Mağarası'nda (Krauss, 2006: Abb. 4.8), Moltepe- Draganovo'da (Krauss, 2006: Abb.4.4), Varbica'da (Krauss, 2006: Abb. 4.5) ve Tei'de de görülür (Nestor, 1933: 101-104, Taf. 14.10). Kuzey Bulgaristan'da Orta Tunç Çağı Batın ve Cerkovna grubu arasına tarihlenir. Ayrıca bu dönemin Tuna Nehri'nin kuzeyindeki Eflak (Wallahia) Bölgesi'nde Tei III ve Verbicioara II (Berciu, 1961; Leahu, 1966; Coles ve Harding, 1979: 138, 143) ile çağdaş Trakya ve Batı Bulgaristan'da Junacite ile Kamenska Cuka arasında bir zamanda görüldükleri belirtilmektedir (Krauss, 2006). Testinin (32) dibinde omphalos olması da Tei ve Verbicioara kaplarında görülen bir uygulamadır (Coles ve Harding, 1979: 143). Küresel karınlı testinin (31) benzeri ise Tei'de bulunmaktadır (Nestor, 1933: 101-104, Taf. 13.6). Ayrıca testinin üzerindeki ters kalp motifi yine Tei Kültürü'nden bilinmektedir (Nestor, 1933: Taf. 13.3).

Çift kulplu fincanın (30) çağdaş yerleşmelerde benzeri henüz bulunamamıştır. Ancak bu kabın yakın benzerlerine Troia VIIb2'de rastlanmaktadır. Troia'daki kapların üzerinde yumru ve kabartma bezeme görülmektedir (Blegen vd., 1958: 165, 190, 207, fig. 218, A107; Koppenhöfer, 1997: Abb. 14.5; Koppenhöfer, 2002: Abb. 2.5; Hnila, 2012: Pl. 199.1066; 200.382). Maydos'taki kap hem daha erken döneme ait olması hem de üzerinde bezemenin olmaması nedeniyle Troia'daki kapların öncü formudur.

4.1.2. Küçük Buluntular

Maydos'ta M.Ö. 2. binyıla ait bütün küçük buluntuların evre ve mekânlara göre dağılımları 3. bölümün ilk alt başlığında verilmiştir. Bununla birlikte buluntuların sadece numaraları ve cinsleri paylaşılmıştır; ancak sadece mekânsal kullanımı açıklamaya veya kültürel ilişkiler için çıkarım yapmaya elverişli buluntular için detay bilgi verilmiştir. 4. bölümde ise kültürel iletişimi açıklamaya yardımcı olabilecek bazı küçük buluntular seçilmiştir. Bunlar dört kategoride değerlendirilmiştir. İlki seramik ve mimari kaplama üzerinde görülen motiflerle bezenen pişmiş topraktan üç adet küçük buluntudur. İkincisi ithal bir Minos taş kapak, üçüncüsü dört adet asa başı, dördüncüsü ise bir adet idoldür.

4.1.2.1. Pişmiş Toprak Buluntular

Maydos'ta V. tabakada seramik ve bezemeli mimari kaplamalar üzerinde karşımıza çıkan koşan köpek ve spirial motifinin küçük buluntu üzerinde de uygulanması Maydos'un kültürel gelişimini değerlendirmek açısından önemlidir.

Maydos'ta koşan köpek ve nokta kompozisyonunun ilk örneğine VIIa1 evresinde bir ağırşagın (33) üzerinde rastlanılmıştır. Ağırşagın alt yüzüne inkruste tekniğinde bezeme yapılmıştır ve bu kısmın yarısı eksiktir. Sağlam kısımda iki tane s motifi karşılıklı ve birbirinin yansıması şeklinde işlenmiştir. Bu yönü ile V. tabakadaki birbirini takip eden yatay S motifinden farklıdır.

Vb'ye ait 502 no'lu mekânın içinde, bir yüzünde koşan köpek ve nokta kompozisyonu olan disk biçimli bir obje ele geçmiştir (34). Objenin ortasındaki deliğin etrafı boyunca, anaför oluşturacak şekilde, birbirini takip eden yatay s motifi işlenmiş, bu sıranın altında ve üstünde farklı sayılarda noktalar açılmış ve açılan oyuklar beyaz boya ile doldurulmuştur. Bulunduğu mekânın en az bir duvarı bezemeli kaplama ile kaplıdır. Dolayısıyla bu mekânın yerleşim içinde özel bir işlevi olduğu kabul edilmektedir. Bu buluntu ise mekânın işlevi ile ilişkili bir işte veya ritüel amaçlı olarak kullanılmış olmalıdır. Buluntunun ritüelle ilişkilendirilmesi seramik, küçük buluntu ve bezemeli

mimari kaplamalar üzerinde görülen bu motifin de ritüellerle ilişkilendirilmesine neden olmaktadır.

Va evresinde 506 no'lu mekânın üstünde plaka biçimli bir objenin parçası (35) ele geçmiştir. Objeye dörtgen bir plakanın köşesidir. Sağlam kalan iki kenarı boyunca belli aralıklarla ip delikleri bulunur. Objenin bir yüzünde birbirini takip eden yatay S motifleri bulunur. Koşan köpekten farklı olarak her bir motifin ucu biraz daha birbirine dolanarak spiral şeklini almıştır. Bu objenin üzerinde mimari kaplamalar üzerindeki kompozisyonun olduğu ve deliklerinden bir yere aplik şeklinde monte edilerek kullanıldığı düşünülmektedir.

4.1.2.2. Taş Kapak

D3/4 açmasının höyük erozyonuna maruz kaldığı kısma yakın konumda bir taş kapak bulunmuştur (Levha 16: 36). Vc evresinin yaşam düzlemi seviyesinde bulunmasına rağmen höyüğün kuzeybatı yamacında bulunduğu ve herhangi bir mekânsal bağlam içinde tespit edilmediği için b evresine ait olma ihtimali düşünülerek, Vc-b evreleri arasında ait olduğuna karar verilmiştir. Maydos'ta bulunan tek örnek olan taş kapağın alt yüzeyi düz kesilmiştir ve çapı 7.3 cm'dir. Bulduğu dönem ise M.Ö. 1745– 1520 yılları arasındadır.

Taş kapağın birebir benzeri Minos Uygarlığı'nda bulunmuştur (Warren, 1969: 259, D185 Ht 2.2). Kuzey Ege'de aynı tipte başka bir taş kapak ise Limni'deki Koukonisi'de ele geçmiştir (Boulotis, 2009: fig. 20a). Peter Warren'ın bildirdiğine göre (1969: 68) Minos'ta taş kapaklar tüm Tunç Çağı boyunca çok sayıda ele geçer ve kapaklar arasında iki ana form öne çıkar. Her biri tutamaklı olmakla birlikte birinin alt yüzeyi düz, diğerinin alt yüzeyinin kenarları kabın ağzına oturması için kesilmiştir. Erken dönemde Erken Minos II geç- Orta Minos IB/II arasında kapaklar genellikle küçüktür (8 cm altında) ve serpantindir. Bu özellik Maydos örneğine uymaktadır.

4.1.2.3. Asa Başları

Maydos'ta V. tabakanın farklı evrelerine ait dört asa başı bulunmuştur (37-40). Bunlar farklı formlara sahip olsalar da törensel bir amacı olduğu düşünülerek asa başı adı verilmiştir. Asa başları malzeme ve form bakımından benzerlik gösteren iki ayrı grup altında değerlendirilmiştir. Biri Vc'de kil sıvalı çukurun içinde (37), diğer üçü Va dolgusu içinde bulunmuştur. Va'daki asa başlarının herhangi mimari öge ile bağlantısı kurulamamıştır.

Birinci gruptaki asa başlarının iki alt tipi vardır. Taş analizi henüz yapılmamış olmasına rağmen serpantin benzeri sert siyah taştan yapıldıkları gözlenmiştir (Levha 16: 37, 38). Göksel Sazcı bu taş cinsinin yöreye yabancı olduğunu dışarıdan buraya gelebileceğini belirtmektedir (kişisel görüşme). Asa başlarının ikisi de oldukça iyi parlatılmıştır ve yukarı doğru daralan masif alt kısmın üstünde yarım daire formunda genişleyen bir üst kısma sahiptir. Mantar başlı olarak anılan bu gruptaki ilk asa başı (37) Vc evresinde 3 numaralı çukurun hemen üzerinde Vb1 tabanının altında, alt kısmı kırık olarak ele geçmiştir. O yüzden çukur buluntusu olarak kabul edilmiştir. Bu asa başı uzun bir alt kısma sahiptir, alt kısmı iki yanından verev bir şekilde kırılmıştır, en altta enlemesine uzanan sap deliği kısmen korunmuştur. Sap deliği en az 1 cm çapında olmalıdır. Tepesi hafifçe düzleştirilmiş ve oldukça yıpranmıştır. İkincisi (38) 504 no'lu mekânın üstündeki alanda Va evresine ait pithosun etrafında bulunmuştur. Bunun alt kısmı düzgünce kesilmiş ve düzleştirilmiştir.

İkinci gruptaki asa başlarının da iki alt tipi vardır. Beyaz mermerden asa başlarının biri yarım daire (Levha 16: 39), diğeri üstü yarım daire altı kesik konik biçimlidir (Levha 16: 40). İkisinin de sap ve perçin deliği vardır. Biri (39) IV. tabakanın 9 no'lu duvarının hemen altında, diğeri (40) 509 no'lu açık alanda bulunmuştur. İkisinin de bulunduğu alan üst tabakalar tarafından tahrip edilmiş, ikisi de *in situ* vaziyette bulunmamıştır. Ancak V. tabakanın son evresine (Va) ait oldukları kesindir.

Birinci grupta yer alan ilk asa başının (37) formu Bulgaristan'da Haskova'da (Leshtakov, 2006b: fig. 33) ve Burgaz Bölgesi'nde (Haag vd., 2017: fig. 301) Geç Tunç Çağı'ndan bilinen balta tipli asa başlarına benzetilebilir; ancak Maydos'taki buluntunun deliği çok dardır, o yüzden balta sapı için uygun olup olmadığı tartışmalıdır. Bununla beraber her iki asa başı (37-38) ile Orta ve Geç Tunç Çağı'nda Sibiry'a'dan Volga'ya kadar dağılım gösteren, mantar başlı ve hafif konik alt kısma sahip, genellikle çok iyi cilalı asa başları arasında benzerlik kurulabilir (Boroffka ve Sava, 1998; Bolohan, 2007). Bunlar genel olarak havaneline veya phallusa benzer. Phallusa benzetilen asa başının (Tip Va) en yakın benzerine Troia II-V. tabakalarında rastlanır (Schliemann, 1881: 276, no.155; Tip Va, Boroffka ve Sava, 1998: Abb. 22.4-6). Diğer asa başları Karadeniz'in kuzeyinde geniş bir alana yayılmıştır. Benzer türde asa başlarının görüldüğü yerler yakından uzağa doğru şu şekilde sıralanabilir: Romanya Andrieşeni'de -Noua Kültürü (Tip I-III, Boroffka ve Sava, 1998: Abb. 8.4), Ukrayna, Uşkalka'da- Sabatinovka Kültürü (Tip I-III, Boroffka ve Sava,

1998: Abb. 8.3), Rusya, Başkurdistan, Novo-Kizganovo'da -Andronovo Kültürü (Tip I-III, Boroffka ve Sava, 1998: Abb.8.1), Rusya Orta Urallar'ın doğu tarafı, Şigirskij Torfjanik'te, (Tip III, Boroffka ve Sava, 1998: Abb. 9.2), Rusya, Güney Urallar, Zotinskoe'de (Tip III, Boroffka ve Sava, 1998: Abb. 23.2), Kazakistan, Tekeli'de, (Tip III, Boroffka ve Sava, 1998: Abb. 10.6), Özbekistan, Čust'ta - Geç Tunç Çağı, (Tip III, Boroffka ve Sava, 1998: Abb. 10.2,3), Doğu Kazakistan, Kurçum'da, (Tip Va, Boroffka ve Sava, 1998: Abb. 22.3), Rusya Sibirya, Kamyšnoe'de, (Tip Va, Boroffka ve Sava, 1998: Abb. 22.2). Ayrıca havaneli biçimindeki asa başlarının başka bir tipine Bulgaristan'da, Balkan Dağları'nın kuzeyinde rastlanır (Zidarov ve Agul'nikov, 2016).

İkinci gruptaki asa başları Batı Anadolu'da görülen buluntular ile benzerdir. Bunlar Beycesultan Orta ve Geç Tunç Çağı tabakalarında yaygın olarak görülen mermer veya beyaz kireç taşından, kılıç veya hançer topuzu olarak nitelendirilen buluntuların benzeridir (Mellart ve Muray, 1995: 121, fig. O26-28, O30, O33-34). Troia VI'da daha az sayıda görülen benzer buluntular kılıç topuzu veya asa başı olarak adlandırılır (Blegen, 1953: 25, fig. 296). Yapılan analizlere göre, Troia VI'nın mermerleri Naksos ve Denizli'den gelmiştir (Zöldföldi, 2011: 201). Dolayısıyla Maydos Va ve Troia VI'daki buluntuların Denizli yöresinden geldikleri düşünülebilir. Bunun dışında bu buluntular ile Kuzey Ege arasında da bağlantı kurmak mümkün olmuştur. Rodop Dağları'nın doğusunda yer alan Adatepe ve Aul Kaja yerleşmelerinde benzer mermer buluntular ele geçmiştir. Bunlar M.Ö. 2. binyılın ikinci yarısında Ege ile kültürel ilişkilerin kanıtı olarak kabul edilmiş, M.Ö. 1400-1350 dönemine ait birer Miken kılıç topuzu oldukları belirtilmiştir (Nechrizov ve Cvetkova, 2017: 54-55, abb 3.12).

4.1.2.4. İdol

Va evresinde kırık vaziyette beyaz mermerden bir idol bulunmuştur (Levha 16: 41). Bulunduğu alanda mimari bir öge hakkında fazla bilgi yoktur. Ancak Geç Tunç Çağı'na ait olduğu kesindir. İdolün baş kısmında burun ve kaşları temsil eden kavisli V şekli ve boyun kısmında düz çizgi, burnun iki tarafında gözü temsil eden birer nokta kazıma yöntemi ile belirtilmiştir (Yılmaz, 2016). Bu idol Blegen'in Troia 2C, Schliemann'ın ise (1875: 172) "baykuş yüzlü idoller" olarak tanımladığı idollerin tipindedir.

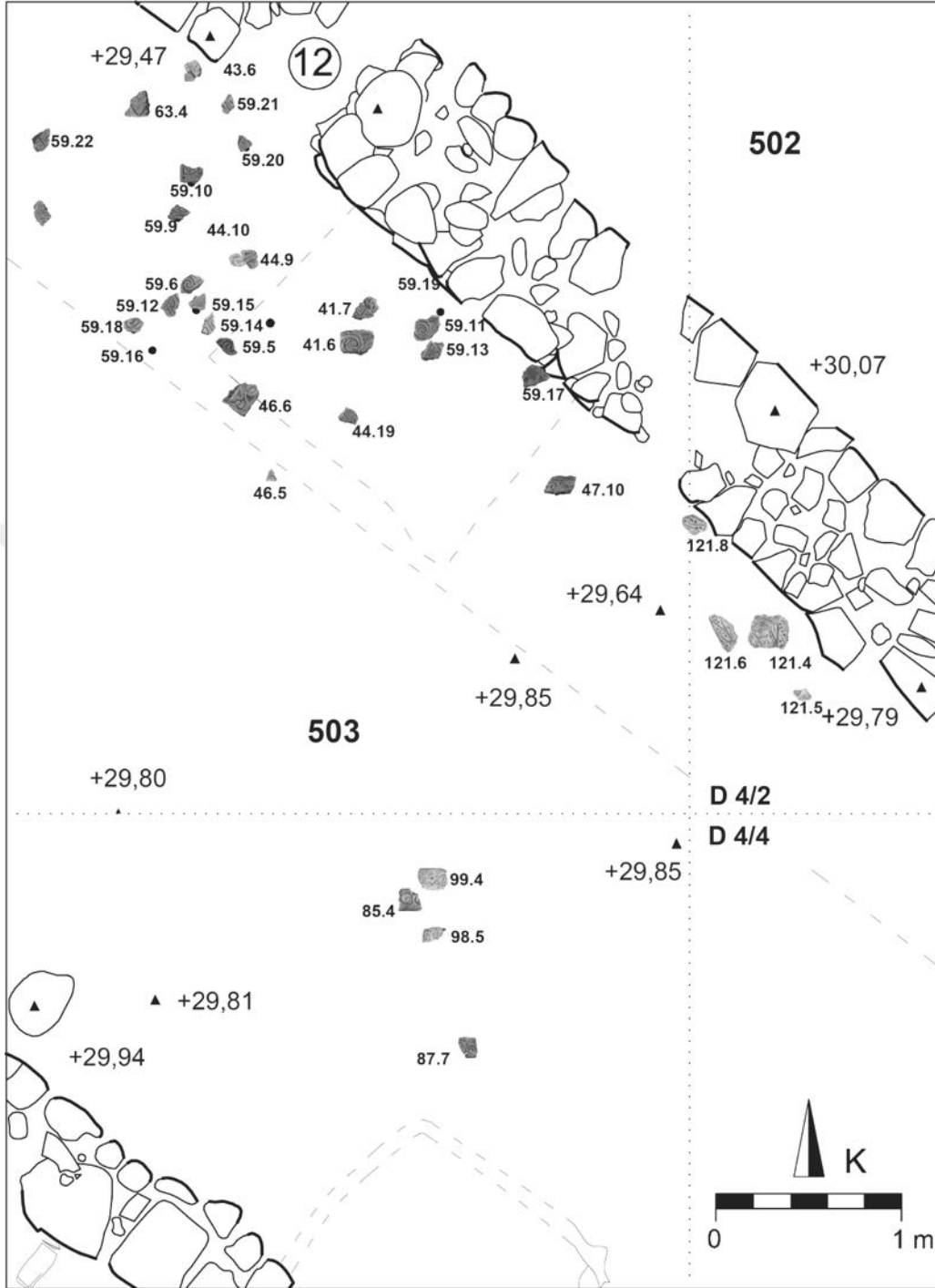
Batı Anadolu geleneği içinde değerlendirilen bu tipteki idoller Erken Tunç Çağı'nda yaygın olmakla birlikte Geç Tunç Çağı'nda ve hatta Erken Demir Çağı'nda da görülmektedir. Erken Tunç Çağı'nda Troia'dan bilinen (Schliemann, 1881: 336; Blegen

vd., 1950: 27, fig. 127) idollerin benzerlerine Yortan (Kamil, 1982: 19, fig 84.291), Seyitömer (Bilgen vd., 2015: fig.193b) ve Küllüoba (Efe ve Türkteki, 2011b: 334, fig. 387) gibi merkezlerde rastlanmıştır (Yılmaz, 2016: 372). Orta Tunç Çağı'nda Beycesultan'da (Mellart ve Muray, 1995: fig. 0.25. 226), Geç Tunç Çağı'nda Troia'da (Blegen vd., 1953: 25, fig. 298.32-181) ve Maydos'ta (Yılmaz 2016: 372), Erken Demir Çağı'nda Troia VIIb'de (Blegen vd., 1958: 150, fig. 254. 37-501) benzer idolleri görmek mümkündür.

4.1.3. Bezemeli Mimari Kaplamalar

Bezemeli mimari kaplamalar, üzerine geometrik desenlerin oyulduğu ve boyandığı, mekân duvarlarının içine veya dışına döşenen kil kalıntılardır. V. tabakada 169 gibi oldukça fazla sayıda tespit edilen kaplamalar aynı zamanda tanımı yapılan diğer buluntulara göre en fazla bilgi edinilen buluntu grubunu temsil eder. Maydos'taki bezemeli mimari kaplamalar Anadolu kültürlerinde görülmezken, Ege kültürlerinden farklı özelliklere sahiptir. Benzer uygulamaların Makedonya'dan Orta Avrupa'ya uzanan akarsu ve kara ağları boyunca görülmesi kültürel iletişim açısından önemli bilgiler sağlamıştır. Bu nedenlerden ötürü tezde bu gruba daha fazla yer verilmiştir. Takip eden paragraflarda bezemeli mimari kaplamaların Maydos'ta bulunduğu konteks alanlar, yapım özellikleri ve ilişki kurulduğu yerleşmeler tanıtılmaktadır.

Vb1 evresine ait bezemeli mimari kaplamaların büyük bir çoğunluğu (161 adet) 503 no'lu açık alanda bulunmuştur. Geri kalan az sayıdaki bezemeli kaplama ise herhangi bir mimari ize rastlanmayan D3/4 açmasında 500 no'lu alanda tespit edilmiştir. Bahsi geçen 503 no'lu mekânın kuzeyinde 502 no'lu mekâna ait 12 no'lu duvarının dış hattı boyunca yaklaşık 5 m uzunluğundaki yıkıntı arasında çok sayıda kilden mimari öge tespit edilmiştir. Bu ögeler arasında birçoğu duvara levha halinde yapıştırılan değişik boyutlarda, kilden bezemeli mimari kaplama parçası bulunmuştur. Bu parçaların ön yüzünün yukarı bakması sebebiyle 12 no'lu duvarın kuzey yüzüne yani 502 no'lu mekânın iç kısmına döşendikleri anlaşılmıştır. 503 no'lu mekândaki diğer bezemeli mimari kaplamalar tek tiptedir ve 11 no'lu duvarın kuzeyine ön yüzleri aşağı bakacak şekilde düşmüştür. Bu yüzden bu kaplamaların 505 no'lu mekân duvarının dış yüzüne kaplandıkları sonucuna varılmıştır.

Şekil 4.7. 503 no'lu mekândaki kaplamaların dağılımını gösteren plan.

502 no'lu mekânda tüm halde kaplama bulunamadığından parçaların üzerindeki motiflerin konumları ve birbiriyle bağlantıları incelenmiş ve büyük bir kısmının dikdörtgene yakın bir forma sahip olduğu anlaşılmıştır. Arazideki dağılıma bakıldığında, yaklaşık 5 m uzunluğundaki bir alana farklı motifli parçaların bir arada düştükleri görülmüştür (Şekil 4.7). Bu yüzden her bir kaplamanın farklı motiflerden oluştuğu ve

bordür şeklinde yan yana duvara kaplandığı sonucu ortaya çıkmıştır. Bunların çoğunun arka yüzünde yapıştırma harcı olduğu için önce levha halinde yapıldığı sonra duvara yapıştırıldığı anlaşılmaktadır. Kaplamaların çoğu düz profilli iken, çok azı köşeli profil verir. Köşeli profile sahip olanların bir ucu kenar yaparken, bir ucu kırıktır ve herhangi bir daralma veya kenar izi olmadan devam eder. Bundan ötürü köşe parçalarının duvar ile tavanın birleştiği köşeye doğrudan kaplandığı, düz olanların da onların hemen altına friz şeklinde döşendiği sonucu çıkmaktadır. 500 no'lu mekândaki kaplamalar 502'dekilerle benzer özelliklere sahipken 505 no'lu mekândaki tek motifli kaplamalar 502'dekilerden yapım ve biçim bakımından farklıdır. 505 no'lu mekânın dış yüzüne kaplanan parçalar, iki tarafında kenarı olan bağımsız bordürlerdir ve bordür halinde doğrudan duvara kaplanmış sonra bezenmiştir. Bezemeli mimari kaplamalar arasından 63 adet parça tez kapsamında değerlendirilmiştir. Kaplamalar genellikle kaba boyutta yoğun bitki, çok ince boyutta orta yoğunlukta mineral, çok ince boyutta orta yoğunlukta mika katkılı hamur ile yapılmıştır. Çoğunda küçük midye kabuğu, bazılarında ise taşçık katkı vardır.

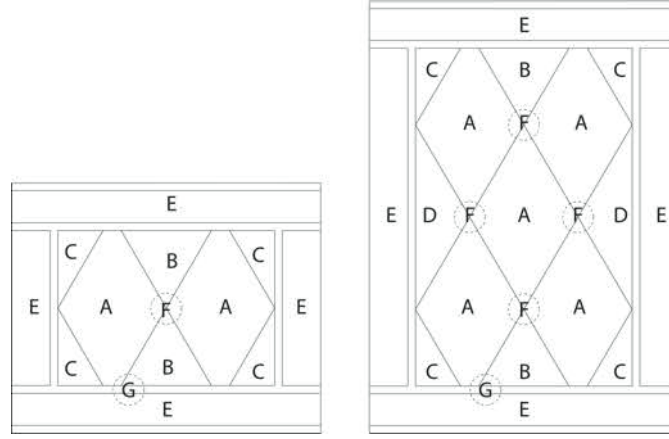
502 ve 500 no'lu mekânlarda bulunan kaplamaların üzerindeki motifler geometrik desenlerdeki kısımların içine bezenmiştir. Her bir kısım tanımlamayı kolaylaştırmak için panel olarak adlandırılmıştır. Kaplamaların bir kısmı dörtgen biçimlidir ve levha halinde hazırlanıp duvara yapıştırılmıştır. Bu türdeki kaplamaların ön yüzünde baklava, üçgen ve dikdörtgen şeklinde paneller, panellerin içine de farklı şekillerde motifler bezenmiştir. Panel ve motifler oluk bezeme tekniğinde yapılmış, sonra üzeri krem astar ile astarlanmış, daha sonra olukların içi kırmızı veya beyaz boya ile boyanmıştır. Motiflerin her birinin birbirinden farklı ölçülere sahip olması, olukların içinde veya kenarında yuvarlak ve sivri uçlu alet izlerinin görülmesi nedeniyle bunların her birinin alet ile şekillendirildiği anlaşılmıştır. 505 no'lu mekâna ait kaplamaların üzerinde oluk bezeme ile yapılmış tek motif bezenmiş ve olukların içi de beyaz boya ile boyanmıştır.

502 ve 500 no'lu mekânlarda bulunan kaplamaların çoğu kurutulduktan sonra duvara yapıştırılmıştır. Büyük bir kısmının arka yüzü pürüzlü fakat düzgün bir yüzeye sahiptir, ayrıca birçoğunun arka yüzeyinde yapıştırma harcı bulunmuştur (42-45, 47, 49-50, 54-58, 60, 66, 69, 74, 82, 87-89, 94-95, 97, 100). Bu yüzden bazı kaplamaların şekillendirildikten sonra duvara yapıştırıldığı anlaşılmıştır. Ayrıca bu parçalar ile birlikte yapıştırma harcı da piştiği için bunların fırında pişirilmediği, mekânın yıkıldığı sırada çıkan bir yangın ile piştiği sonucu çıkmaktadır. Levha biçiminde olan kaplamaların duvara

nasıl sabitlendiğini gösteren 3 parça mevcuttur (73, 78, 95). Bu parçaların arka yüzünde ve bir kenarına paralel uzanan dal izleri mevcuttur. Dolayısıyla kaplamaları duvara yapıştırabilmek için, duvara yatay bir şekilde sabitlenen dallardan faydalanılmıştır. Köşeye yapıştırılan parçaların (98- 99) arka yüzünde harç izi görülmez, bu yüzden de bunların doğrudan duvarın köşesine kaplandıkları sonra bezendikleri önerilir. 505 no'lu mekâna ait kaplamaların (103-104) arka yüzeyi ise son derece düzgündür ve üzerinde yapıştırma harcı da bulunmaz. Dolayısıyla bunların doğrudan taş duvar gibi düzgün yüzeyli bir düzleme yapıştırıldığı sonra bezendiği anlaşılmaktadır.

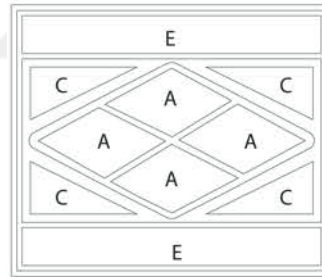
502 ve 500 no'lu mekânlarda ele geçen levha biçimindeki kaplamaların üzerindeki bezemeler panellerin içine yapılmıştır. Paneller arası geçişleri gösteren parçaların varlığı ve farklı motifli parçaların arazide birbirine yakın halde bulunması sayesinde levhaların farklı motiflerden oluştuğu anlaşılmıştır. Tipoloji bu panellere göre ve levhanın ortasından kenarlarına doğru yapılmıştır. Paneller şekillerine sınıflandırılmış ve her bir panel büyük harflerle adlandırılmıştır. Dörtgen levha biçimindeki bir kaplamanın üzerindeki bezemeler, farklı şekillerde panellerden oluşan ortadaki dörtgen kısım ile bu dörtgen panelin etrafını dönen çerçeve içine yapılmıştır. Levha şeklinde yapıp duvara yapıştırılan kaplamaların iki tipi tespit edilmiştir (Şekil 4.8-9).

Birinci levha tipi çoğunluğu oluşturur, ortadaki dörtgen panelin ortasındaki motifler yan yana en az iki baklava panelinin (A) içindedir (Şekil 4.8). Baklava panelleri arasında eşkenar üçgen paneli (B) ve baklava panelinin bir veya iki kenarında dik üçgen paneli (C) bulunur. Bir geniş üçgen paneli (D) baklava panellerinin üst üste iki sıra olabileceğini gösterir. Levhanın dört veya iki kenarını dönen farklı motiflerde uzun dikdörtgen biçimli kenar panelleri (E) vardır. Bunlar aynı zamanda levhanın çerçevesidir, bezemesiz veya farklı motiflerle bezenen türleri vardır. Bazı kenar panellerinin levhanın veya frizin hangi kenarına yapıldığı konusunda çıkarım yapılabilmektedir. Panellerin kapladığı alan hesaplandığında bir levha iki baklavalı ise en az 25 x 35 cm beş baklavalı ise en az 45 x 35 cm ölçülerinde olmalıdır.

Şekil 4.8. Birinci tipteki kaplamanın panelleri.

İkinci levha tipine ait dört parça aynı hamur özelliğine ve kalınlığına sahip olduğu için, ayrıca bir arada tespit edildikleri için bunların aynı levhaya ait oldukları anlaşılmıştır. Bu levhanın orta kısmında yan yana dört baklava paneli (A) ve köşelerde dik üçgen paneli (C) bulunur. Etrafında ele geçen aynı tipteki kenar panelinden anlaşıldığı üzere bu levhanın en az iki kenarı aynı motifle çevrilidir. Levhanın arkasında yapıştırma harcı bulunmaz ve cidar kalınlığı ortalamanın üzerindedir. Bu levha en az 30 x 35 cm ölçülerinde olmalıdır.

Şekil 4.9. İkinci tipteki kaplamanın panelleri.

Paneller arasındaki bağlantıyı gösteren parçalar en geniş motif hangi panelde ise o grupta sınıflandırılmıştır. Bazıları ise eşit oranda motif içerdiğinden bu parçalar için ayrı bir grup oluşturulmuştur. Bunlardan baklava paneli bağlantı parçaları F (70-72), orta dörtgen ve çerçeve paneli bağlantı parçaları ise G (100-102) olarak adlandırılmıştır (Şekil 4.8).

Bezemeli mimari kaplamanın tavan ile duvarın birleştiği üst kısma kaplandığını kanıtlayan parçalar ayrı (H) grup altında değerlendirilmiştir (98-99). Bunların ön yüzü iç bükey arka yüzü dışa doğru köşe yapar, üst kısmı kenar yapar, alt kısmı ise kırıktır ve aşağıya doğru devam eder. Bu yüzden bu türdeki parçaların duvar ile tavanın birleştiği köşeye kaplandığı, alt kısmında levha halindeki kaplamalar ile birleştirildiği

anlaşılmaktadır. Bir diğer bezemeli mimari kaplama 505 no'lu mekânın dışına kaplanan iki yanında kenar bulunan bağımsız panellerdir (I). Bunların üzerinde tekrar eden motifler yer alır ve bordür halinde duvara kaplanmışlardır (**103-104**).

Svastika ve türevleri, ters V, üçgen sırası, koşan köpek, spiral-dalga meanderi, konsantirik daire, nokta, zikzak ve bant kullanılan motifler arasında yer alır. Motifler yapıldıkları panellere göre sıralanmıştır. Bunlardan ilki levhanın orta dörtgeni içine yapılan svastika motifidir. Svastika motifi ve türevleri (**42-72**) orta sahnedeki baklava (A) eşkenar üçgen (B), dik üçgen (C) ve geniş üçgen panelleri (D) içine yapılır. Kenar paneli (E) içine yapılan motifler çeşitlilik gösterdiğinden numaralandırılmıştır. E1: yalın (**73, 74**), E2: üçgen sıraları (**58, 64, 75-79**), E3: noktalı koşan köpek kompozisyonu (**53, 80-81**), E4: üçgenli koşan köpek kompozisyonu (**82-93**), E5: spiral-dalga meanderi kompozisyonu (**94-97**) ile bezenmiştir. E3 ile aynı motiflerle bezenen fakat duvardaki konumu farklı olduğu için ayrı grup altında incelenen köşe panelinde de (H) üçgenli koşan köpek kompozisyonu (**98-99**) bulunur. Dalga meanderi veya koşan köpek motifleri ile beraber kullanılan kompozisyon öğeleri nokta, üçgen, zikzak motifleridir. Bağımsız panel (I) üzerine konsantirik daire sıraları (**103-104**) bezenmiştir ve bu motif sadece bu kaplamalara özgüdür. Bütün bezemeler oyma tekniğinde yapılmış daha sonra birçoğu beyaz veya kırmızı renge boyanmıştır. Baklava ve üçgen panellerini belirleyen olukların tümü, üçgenlerin bir kısmı kırmızıya, geri kalan oluklar beyaza boyanmıştır.

Svastika motifi kenarları oluk açılarak oluşturulmuş baklava paneli (A) içine yapılmıştır. Bu motif levhanın merkezinde yer alır ve diğer motifler bu motifin etrafında gelişir. Svastika motifi merkezden çıkan dört çizginin köşeli bir şekilde içe doğru kıvrılması ile oluşturulmuştur. Her bir çizgi birbirini takip eden yönlere doğru köşeli bir şekilde kıvrılmıştır. Kıvrımların saat yönünde (**42-49, 64**) ve saat yönünün tersinde (**50-52**) yapıldığı örnekler mevcuttur. Svastika motifi ikinci tip levhada stilize edilmiştir (**53**). Bu kaplamada baklava paneli içinde yan yana iki tane ters S harfi oyulmuştur. Bu haliyle saat yönünün tersine doğru dönen bir svastika motifi tasvir edilmiştir.

Eşkenar üçgen paneli (B) içinde genelde svastika motifinin üç kollu bir türevi yer alır ve standart bir şekle sahip değildir. Bunların şekli itibariyle iki baklava paneli arasında yer alması gerekmektedir. Svastika gibi saat yönünde (**44, 46, 54-56**) ve saat yönü tersi yönünde (**57-59**) versiyonları vardır. Bu gruplara dâhil edilemeyen fakat motifin sol kolu olduğu anlaşılan bir (**60**), sağ kolu olduğu anlaşılan iki (**61-62**) eşkenar üçgen parçası daha

bulunmuştur. Ayrıca eşkenar üçgen paneli içinde olup diğerlerinden tamamen farklı motifi olan bir örnek daha bulunur. Bu örnekte iç içe iki ters V harfi ortasında nokta biçiminde oyuk yapılmıştır (63). Motiflerin içleri ve panelin alt kenarındaki oluğun içi genellikle beyaz boya ile boyanmıştır. Eşkenar üçgenin üstteki iki kenarı aynı zamanda baklava panellerinin de kenarıdır.

Kenarlardaki dik üçgen paneli (C) içindeki motifler svastikanın tek kolunun bir versiyonudur ve standart bir şekle sahip değildir (64-68). Dik üçgen paneli hem levhanın ortasındaki dörtgen panelin hem de baklava panelinin köşesindeki kısmı temsil eder. Bu türdeki parçalardan bir tanesi (64) baklava paneli, dik üçgen ve kenar paneli tasvirlerini bir arada bulundurduğu için önemlidir. Bu parçanın birebir benzerine seramik üzerinde de rastlanmıştır (17-18). Diğer bir örnekte ise (65) levha dik üçgen panelinden sonra sonlanmaktadır. Dolayısıyla her levhanın çevresini dönen bir kenar paneli söz konusu değildir. Geniş üçgen paneline (D) ait tek bir örnek bulunur (69). Bu örnekte baklava paneli içindeki saat yönünde devam eden svastikanın bir kolu ayırt edilmektedir. Geniş üçgen içindeyse saat yönünde dönen bağımsız bir svastika kolu ve bir kavisli oluk tanımlanabilmiştir.

Orta sahnedeki çapraz bağlantılar (F) üç parça üzerinde görülür (70-72). Bunların üzerinde X şeklinde kırmızı boyalı panel olukları olduğu için baklava paneli ile bağlantılı oldukları anlaşılmaktadır. Panellerin içinde svastika motifleri kısmen takip edilebilmektedir.

Üçgen sırası motifi tek sıra halinde ters ve düz olarak yana yana sıralanan üçgenlerden oluşur. Bu gruba ait 9 örnek bulunmuştur (58, 64, 75-79). Bunlardan bir tanesine (64) göre bu motifler sol veya sağ kenara, bir örneğe göre de (58) alt veya üst kenara yapılmıştır. Üç tanesi levhanın köşesine aittir (64, 75, 76). Her biri farklı ölçülere sahiptir, çoğunlukla üçgenlerin içleri özensizce oyulmuştur. Bazıların köşelerinde sivri veya yuvarlak uçlu alet izleri görülmüştür.

Birbirini takip eden yatay S motifi sıraları koşan köpek motifi olarak adlandırılmıştır. Bu motif levhaların kenar (E) ve köşe panelinde (H) kullanılmıştır. Koşan köpek kompozisyonu iki farklı uygulamaya sahiptir. Birinde altta ve üstte nokta şeklinde oyuklar, diğerinde altta ve üstte içi oyulmuş üçgen motifler bulunur. Noktalı koşan köpek kompozisyonu olan dört parça ikinci tipteki levhaya aittir, bunlardan üçü teze alınmıştır (53, 80-81). Bu parçalardan birinin (53) orta sahne ile bağlantısı vardır, biri de levhanın

köşesinde yer alır (80). İki parçanın altına zikzak motifi oyulmuştur (80-81) ve zikzak motifi sadece bu levhada görülür. Kenar paneli (E) grubundaki üçgenli koşan köpek kompozisyonu olan parçalardan beş tanesi levhanın köşesidir (82-86). Bunlardan bir tanesinde (83) köşede nokta şeklinde oyuk, diğer ikisinde köşede üçgen oyuk (82, 84) bulunur. Bu parçaların üçgen kısımları kırmızı, diğer oyukları beyaz boyalıdır. S motifinin birbirine dolandığı kısım ile üçgen motifinin bir arada bulunduğu üç örnek bulunur (87-89). Bunlardan bir tanesi boyanmamıştır (87) diğer ikisinde üçgenler kırmızı diğer kısımlar beyaz boya ile boyanmıştır. Bu gruba dâhil edilen dört parça daha teze alınmıştır (90-93). Bunlardan iki tanesi sadece S motifinin birbirine dolandığı kısmı (90-91), diğer ikisi üçgen kısmı (92-93) temsil eder. Köşe paneli (H) olarak tanımlanan parçaların üzerinde de üçgenli koşan köpek kompozisyonu bezenmiştir (98-99).

Spiral-dalga meanderi olarak adlandırılan motif, iki ucu spiral şekilde içe doğru kıvrılan yatay S biçimli bir motifin art arda sıralanmasından oluşur (94-97). Bu motifi koşan köpek motifinden ayıran özellik motiflerin uçlarının spiral şeklinde iç içe birbirine dolanmasıdır. Bu motifin üstünde ve altındaki boşluklara üçgen şeklinde oyularak kompozisyon oluşturulmuştur. Üçgenlerin içi kırmızı spirallerin içi ise beyaz boya ile boyanmıştır. Bunlar arasında iki örneğin (94-95) alt kısmında levha tamamlanırken aynı zamanda bu kısmın arka yüzünde levhaya paralel uzanan dal izi görülmektedir. Bu parçaların üst kısmı ise kırık bir şekilde yukarı doğru devam eder. Bu yüzden bu parçaların ortadaki dörtgen kısma eklendiği ve frizin alt kenarını temsil ettikleri sonucu çıkarılmıştır.

Kenar paneli ile orta kısmın birbirinin devamı olduğunu kanıtlayan üç parça (G) bulunmuştur (100-102). Bu parçalardan anlaşıldığı üzere üçgenli koşan köpek kompozisyonu veya spiral-dalga meanderi motifinin yer aldığı kenar panelleri levhanın alt veya üstünde yatay bir şekilde durmaktadır.

Yan yana konsantirik daire motifi bağımsız paneller (I) üzerine bezenmiştir (103-104). Daire motifi içi oluk tekniğinde oyularak şekillendirilmiştir. Bu dairelerden biri tek halka ve ortasında bir nokta biçiminde oyuk, diğeri iç içe iki halka şeklinde bezenmiştir. Arka yüzeyleri oldukça düzgündür ve hiçbirinde birleştirme harcı bulunmaz. Bu yüzden taş gibi düzgün bir yüzeye doğrudan yapıştırıldığı ve sonradan motiflerin işlendiği düşünülür. Ayrıca aynı motifli dört parça birbirine yakın konumda dik veya motifli tarafı aşağı bakar vaziyette bulunmuştur. Bu yüzden bu grubun 11 no'lu duvarın dış yüzüne ve muhtemelen kapı veya pencere kenarına kaplandığı sonucuna varılmıştır.

Anadolu'da kabartma veya oyma tekniği ile bezenen kil kaplamaların bordür veya friz halinde duvara uygulandığı en erken örnek, Neolitik Dönem'de Çatalhöyük'ten bilinmektedir (Marciniak vd., 2015: 170, fig. 7). Ancak Geç Tunç Çağı'na kadar Anadolu'da bu türde bir uygulamaya henüz rastlanılmamıştır. Bununla birlikte Ege Dünyası'nda özel yapıların Orta ve Geç Tunç Çağı'nda farklı bezeme unsurları ile bezendiğini belirtmek gerekir. Minos ve Miken uygarlıklarında özel yapıların tavan, duvar, taban, sütun, ocak gibi pek çok mimari ögesi fresk veya kabartma tekniği ile çeşitli figür ve desenlerde ve çeşitli renklerde süslenmiştir (Evans, 1930; Cameron, 1975; Immerwahr, 1990; Morgan, 2005; Hitchcock, 2003; 2010a; 2010b; Hood, 2005; Shaw, 2015). Özellikle spiral biçimdeki meander motifi seramiğin yanı sıra, mimari öğelerde kullanılmıştır (Wace, 1949: 79, IV, V; Tylour, 1964: fig. 42). Batı Anadolu'da ise Beycesultan'daki Orta Tunç Çağı'na ait 'Yanık Saray'ın bazı odalarında beyaz, sarı ve kırmızı boya ile boyanan sıvalı duvarlardan bahsetmek gerekir. Bu duvarlarda sadece bant şeklinde bir boyamanın yapıldığı tespit edilebilmiştir (Lloyd ve Mellaart, 1965: 10, 16, Pl. VIIIa).

Maydos'ta birçoğu önceden levha halinde hazırlandığı kesin olan kil oyma ve boya bezeli levhaların friz şeklinde duvara kaplanması söz konusudur. Bu tekniğin ve motiflerin benzerlerini ise Makedonya'dan kuzeybatı ve kuzeydoğuya doğru devam eden Tunç Çağı kültürlerinde görmek mümkündür. Tespit edilebilen kil kaplamaların görüldüğü yerleşmelerin tamamının akarsu ağları ile bir bağlantısı vardır. Üzerinde yer yer karasal bağlantıların da olduğu akarsu ağları Makedonya'dan kuzeye doğru Vardar, Morava, Tuna, Tisa nehirleri ve kolları boyunca Slovakya'ya kadar devam etmektedir.

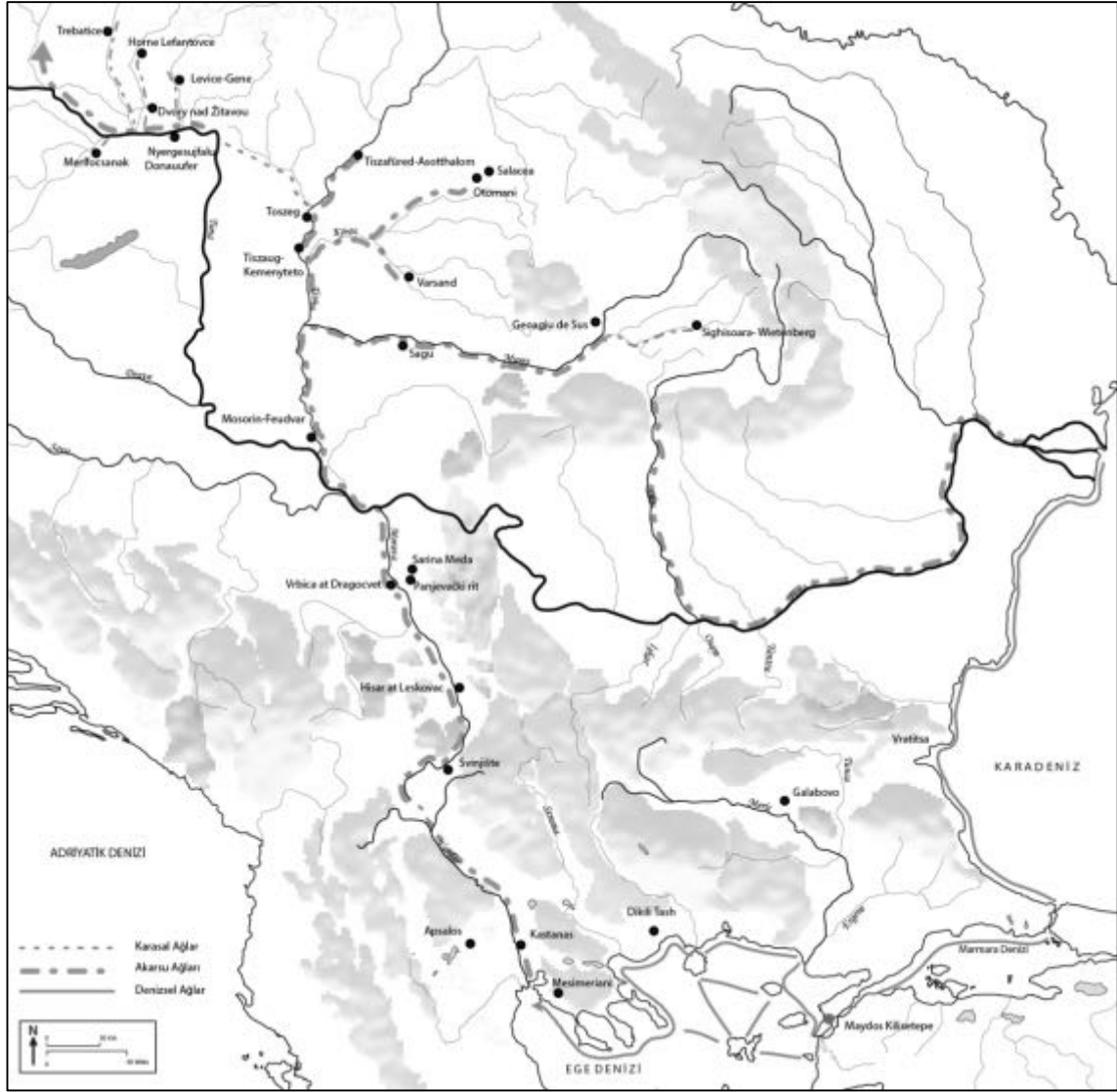
Bulgaristan'la ilgili yapılan araştırmada duvar kaplamasına rastlamamakla birlikte Orta Tunç Çağı'na ait Galabovo yerleşmesinde büyük bir kaba ait olduğu düşünülen iki parça dikkat çekmiştir (Leshtakov, 2002: 190, fig. 14, 1-3). Parçaların birinin üzerinde konsantirik halkalardan oluşan motif, diğersinin üzerinde spiral benzeri bir motif kazı veya oluk tekniğinde yapılmıştır. Ayrıca benzer motiflerin Erken Demir Çağı'na ait Yukarı Trakya yerleşmelerinden bilindiği belirtilmektedir (Leshtakov, 2002: 190). Bu parçaların cidarının 1.5 cm'den kalın olması bunların bezemeli mimari kaplamaları olma ihtimalini düşündürmektedir.

Doğu Makedonya'da Kavala Körfezi'ne yakın konumda yer alan Dikili-Tash yerleşmesinde Geç Tunç Çağı'na tarihlenen bir yapının içinde bir altar bulunmuştur (Séfériadès, 1983: 635-677, fig. 70). Zemini geometrik şekillerde kil kabartmalarla

bezenen altların motifleri ve uygulama alanı Maydos'tan farklı olsa da kil kabartmanın özel yapı öğelerinde kullanıldığını göstermesi bakımından bu örnek önemlidir. Başka bir önemi ise karşılaştırma sahası boyunca kil kabartmaların duvar, ocak veya altar üzerinde görülmesidir. Bu durum ortak bir kültürel iz dolayısıyla iletişimin bir göstergesi olarak kabul edilmiştir.

Maydos'a en yakın mesafedeki kilden mimari kaplama örneklerine Yunanistan'ın Makedonya Bölgesi'nde rastlanır. Halkidiki Yarımadası'nda ve Selanik Körfezi'ne yakın konumda yer alan Erken Tunç Çağı'na ait Mesimeriani Toumba'da üzerine geometrik motiflerin oyulduğu kilden duvar kaplamaları bulunmuştur (Grammenos ve Kotsos, 2002: 208, 243-244). Bu bulgular Maydos'tan daha önce Makedonya bölgesinde duvarların kil kaplamalarla süslendiğinin bir göstergesidir. Selanik'te yer alan Apsalos yerleşmesinin, Geç Tunç Çağı tabakasına (C¹⁴ tarihine göre M.Ö. 1490 ve 1320) ait çukurlarda kil kaplama parçaları ele geçmiştir. Bu parçalar üzerine koşan köpek motifi işlenmiştir. Parçaların arka yüzünde dal izleri bulunur, bu yüzden kapı çerçevesi olabilecekleri dile getirilir (Chrysostomou ve Georgiadou, 2007: 167-172, Taf. XL). Kastanas'ta M.Ö. 2. binyılın sonlarına ait 12. tabakada yaklaşık 4x29x8 cm boyutlarındaki tuğlalar kullanılmaya başlanmıştır. Tuğlaların birçoğu üzerine parmakla oyularak kıvrımlı desenlerde bezeme yapılmıştır (Hänsel, 1989: 173, Abb.66). Bu örnekler Makedonya'da oyularak şekil verilen kilin Tunç Çağı'nın başından sonuna kadar mimaride süsleme unsuru olarak kullanıldığını göstermektedir.

Sırbistan'ın Presevo Şehri yakınında bulunan Svinjište yerleşmesi, Morava ve Vardar nehirleri arasındaki geçiş sahasında yer alır. Geç Tunç -Erken Demir Çağı'na (Br D-Ha A) ait bir yapıda bulunan duvar ve ocağa ait olabilecek kilden kaplamalar düz çizgi, köşeli çizgi veya çizgi ve daire kombinasyonlarından oluşan motiflerle bezenmiştir (Kapurana, 2009: 51-52, fig. 16). Sırbistan'ın Leskovac Şehri'nde bulunan Hisar at Leskovac (Sırbistan) yerleşmesi Veternica ve Jablanica nehirlerinin vadileri arasına kurulmuştur ve Morava Nehri yakınındadır. Geç Tunç- Erken Demir Çağı geçiş tabakasında oluk bezeme ile zikzak, spiral, meander motifleri ile benzenmiş kilden duvar kaplama parçaları bulunmuştur. Bu kaplamalar dal örgü veya kütük ev tekniği ile inşa edilen yapıların dış yüzüne süsleme amacıyla yapılmış olmalıdır (Kapurana, 2009: 108-110, fig. 53, 54).

Şekil 4.10. Bezemeli mimari kaplamaların yayıldığı alanı gösteren harita (Meral Başaran Mutlu).

Morava Nehri Tuna ile birleştikten sonra Tuna Nehri boyunca kuzeybatıya doğru devam edildiğinde Sırbistan Voyvodina şehri civarında Tisa Nehri Tuna ile birleşir. Bu noktadan sonra bezemeli kil kaplamalarla benzerlik kurulan yerleşmeler Tisa ve kolları boyunca kuzeye doğru devam eder. Tisa'nın Tuna ile birleştiği yerden kuzeyde Mureş Nehri ile birleştiği yere kadar Banat Bölgesi olarak da bilinir. Bu bölgenin en güneyinde Tisa Nehri üzerinde Sırbistan'da Moşorin - Feudvar yerleşmesi bulunmaktadır. M.Ö. 2. binyılın ilk yarısına ait Vatin Kültürü'nün dal çamur tekniği ile inşa edilmiş dörtgen evlerin pencere ve kapıları kilden bezemeli bordürlerle kaplanmıştır. Kil kaplamalar düz, zikzak, dalga ve baklava motifleri ile bezenmiştir (Hänsel ve Medovic, 1991: 74-75, Abb. 9-10; Hänsel, 2007; Falkenstein vd., 2016: 14-15). Bu bordürler Maydos'taki konsantirik

daire motifi ile bezeli bağımsız bordür kaplamaların da pencere veya kapı kenarlarına kaplanabileceği ihtimalini sunmaktadır.

Mureş Nehri Romanya'da bulunan Doğu Karpatlar'daki Hășmașu Mare sıradağlarından ve Oltu Nehri yakınından doğar, batıya doğru yol aldıktan sonra Macaristan'ın Szeged şehrinde Tisa Nehri ile birleşir. Romanya'nın ortasında Mureş ile birleşen Tarnava Mare Nehri kıyısında Sighișoara Wietenberg (Romanya) yerleşimi bulunmaktadır. Yerleşim aynı zamanda Oltu Nehri'nin kollarına da yakındır. M.Ö. 2. binyılın ilk yarısını kapsayan Wietenberg Kültürü'ne (Dietrich ve Dietrich, 2011) ait yerleşimdeki dairesel planlı bir ocağın merkezdeki dairenin etrafında anafor şeklinde koşan köpek ve spiral-dalga meanderi motifleri kazınarak bezenmiştir (Horedt ve Seraphin, 1971: Abb. 59-60; Wollmann, 1999). Mureş Nehri ile bağlantılı diğer bir yerleşim Geoagiu Çayı kıyısındaki Geoagiu de Sus'tur (Romanya). Yerleşimin ritüel çukurunda kilden duvar kaplamaları bulunmuştur. Bu parçalar üzerinde spiral ve üçgen şeklindeki motifler oyularak yapılmıştır (Ciugudean, 1997a: 91-93; 1997b: 11; 1999: Abb. 12-13). Mureş Nehri kıyısındaki diğer yerleşim ise Șagu'dur (Romanya). Romanya'nın batısında bulunan yerleşimde çukurlarda ele geçen spiral ve iç içe üçgen motifli kil kabartmalar taşınabilir ocakların dekorları olarak yorumlanmaktadır (Sava vd., 2011).

Tisa Nehri'ne bağlanan Körös Nehri'nin güney ve kuzey kolları kıyısında yer alan yerleşmelerde de kilden mimari kaplamalar görülmektedir. Güneydeki Crișul Alb Nehri kıyısında yer alan Gyulavarsánd- Laposhalom (Macaristan) yerleşimi aynı zamanda Șagu'nun da yaklaşık olarak 62 km kuzeyinde yer alır. Orta Tunç Çağı'na ait bu yerleşimde spiral ve geometrik motiflerle bezenmiş kil kabartmalı bir ocak bulunur (Bóna, 1975: 133, Taf. 146.1-7). Körös'ün kuzey kolu üzerindeki diğer yerleşim Otomani yerleşmesinin kuzeydoğusundaki Salacea'dır (Romanya). Bu bölgedeki Otomani Kültürü'nde ahşap temelli dal örgü evlerin duvarları kil kaplamalarla süslenmektedir (Boroffka, 1995: 221). Bu kültürün en tanınmış özel yapılarından biri Salacea yerleşimindeki megaron tapınak olarak adlandırılan yapıdır (Ordentlich, 1972; Chidioșan ve Ordentlich, 1975). Bu yapıda ele geçen spiral-dalga meanderi ile bezenmiş kil kaplama, Otomani Kültürü II'nin II. evresine aittir. Bu yapı kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanır ve yerleşimin güney kısmında yer alır; ancak yerleşmeden izole değildir. Yapı tek bir açık kenarı olan bir sundurma ile küçük ve büyük olmak üzere iki dikdörtgen odadan oluşur. Giriş bölümünde hiçbir arkeolojik materyal keşfedilmemiştir. İkinci odada kare kil

platform yakınında kömür parçaları ile birlikte küçük kırık seramik parçaları, en büyük olan üçüncü odada biri sabit iki kil altar ile duvarlar boyunca friz şeklinde kil kaplama bulunmuştur (Coles ve Harding, 1979: 86; Gogâltan, 2012: 16).

Körös ile Tisa'nın birleştiği yerden kuzeye doğru devam edildiğinde ilk olarak Tisa Nehri kenarında Tiszaug Kemenyteto (Macaristan) yerleşimi ile karşılaşılır. Bu yerleşim Macaristan'da Erken Tunç Çağı'na denk gelen Nagyrév Kültürü'ne (Bz A1) aittir (Csányi ve Stanczik, 1982; 1992: 116-117; Csányi, 2003). Burada bulunan bir yapının dış yüzüne kil kaplama uygulanmıştır. Kil kaplamaların üzerine düz çizgi, üçgen ve zikzak motifleri oyulmuştur. Tiszaug Kemenyteto, Yunanistan'daki Mesimeriani yerleşmesi gibi en erken kil duvar kaplaması örneğini temsil eder. Tisa Nehri üzerindeki (Macaristan) diğer yerleşim Tozseg'dir. Yerleşmede altar veya ocak sıvası olma ihtimali olan, üzerinde spiral motifi işlenen siva parçası bulunmuştur (Banner vd., 1957: 126-127). Tozseg'ten kuzeydoğuya doğru Tisa Nehri takip edildiğinde Tiszafüred-Ásotthalom (Macaristan) yerleşmesine ulaşılır. Orta Tunç Çağı, Füzesabony Kültürü'ne ait yerleşimde duvar kaplaması veya altar/ocak sıvası olabilecek bir parça bulunmuştur. Bu parçaların bir kenarı iç bükey kenarlı üçgen şeklindedir. Üçgen kenarın iç kısmında kenar boyunca devam eden çizgi ve üçgenin ortasında konsantirik daire motifi işlenmiştir (Bóna, 1975: 155, Taf. 197.2). Bu mimari ögenin benzerleri Levice Gene ve Trebatice yerleşimlerinde görülür.

Kilden mimari kaplama örnekleri Tuna Nehri Tisa ile birleştiği noktadan Budapeşte civarına kadar Tuna Nehri üzerinde, uzun bir mesafe boyunca saptanamamıştır. Ancak Budapeşte'den sonra Macaristan ile Slovakya arasından akan Tuna Nehri ve kolları üzerinde benzer buluntular tespit edilmiştir. Tuna'nın söz konusu kısmının kullanılmadığı bazı araştırmacılar tarafından da tespit edilip Tisa'dan Tuna'ya Budapeşte civarından bağlanan bir geçişin olması gerektiği belirtilmiştir (O'Shea, 2011: 168-169, fig. 3; Ilon, 2014: Abb.7). Tuna Nehri kıyısındaki Nyergesujfalu-Danauufer'de (Macaristan) spiral-meander motifli kilden kabartma parçası bulunmuştur (Patek, 1968: Taf. CXI). Bu bölgedeki diğer tüm yerleşimler Tuna'ya bağlanan nehirlerin kıyısında yer alırlar. Tisa üzerindeki Tiszafüred'de görülen kil kabartmaların benzerleri Hron Nehri kıyısında yer alan Levice-Géne (Slovakya) ile Váh Nehri kıyısında yer alan Trebatice'de (Slovakya) bulunmuştur. İç bükey kenarlı üçgen sırası veya zikzak motifi Orta veya Geç Tunç Çağı'na tarihlendirilen Levice-Géne (Kmetová vd., 2010: 127, 159, Obr. 6-7) ve Erken Urnfield'e tarihlenen Trebatice (Paulík, 1962: 37, 56, Obr. 9.) yerleşimlerinde görülür. Nitra Nehri yakınında bulunan Dvory nad Žitavou'da (Slovakya) spiral desenli bir kil kabartmanın

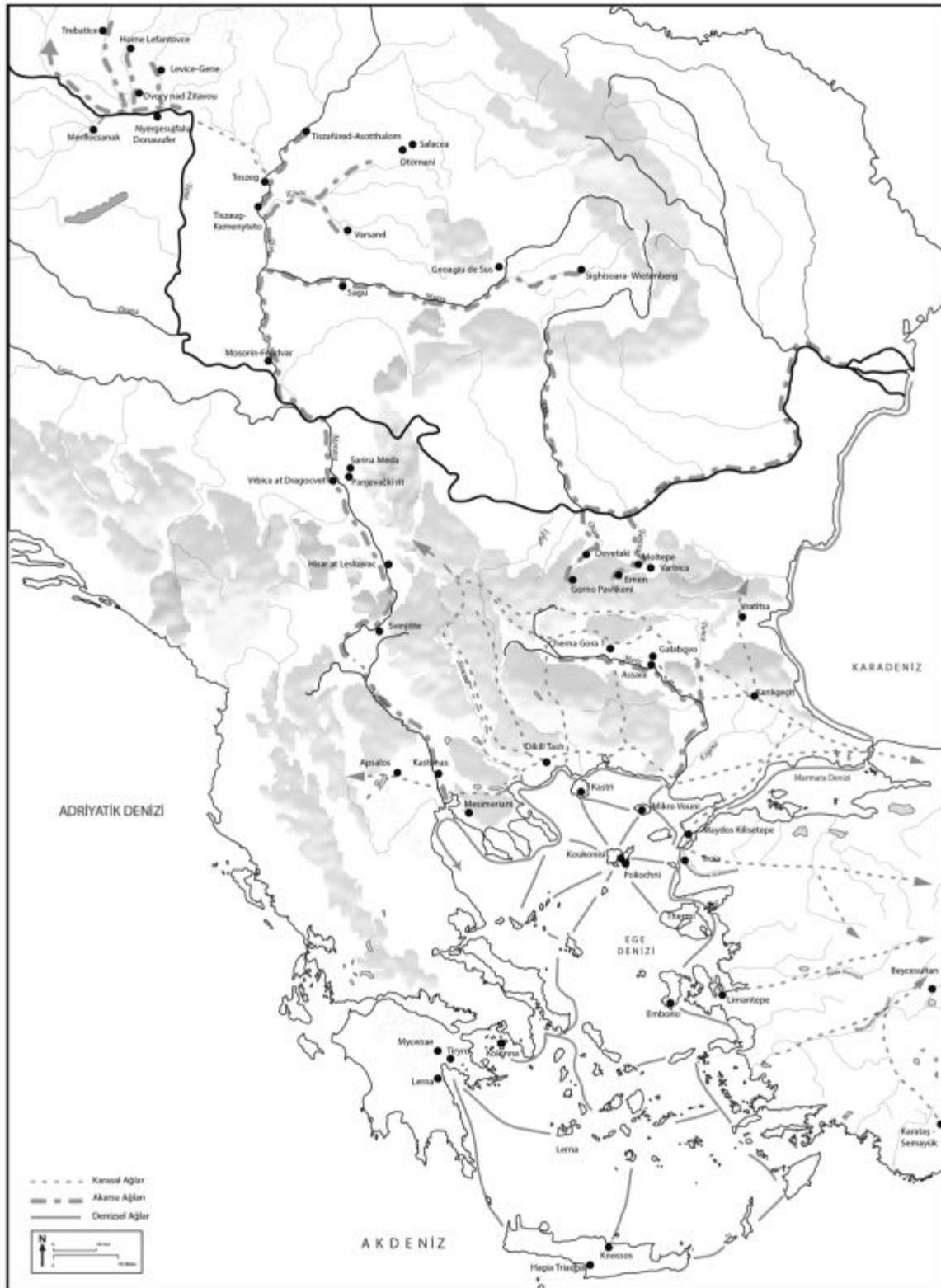
altara ait olduğu belirtilmektedir (Paulík, 1962, Obr. 1–3). Aynı nehir üzerinde yer alan Horné Lefantovce’de konsantirik daire motifli kil sıva parçası (Paulík, 1962: 32) bulunmuştur. Bu bölgenin güneyinde, Rába Nehri’nin Tuna ile birleştiği kısma yakın konumda Ménfocsanak yerleşimi bulunmaktadır. Burada Kodsider Dönemi’nin ikinci yarısına tarihlenen ve erken dönem Orta Tuna Tümülüs Kültürü’ne ait bir çocuk mezarının yakınında dalga meanderi motifli ile bezenmiş kilden duvar kaplaması bulunmuştur. (Ilon, 2014). Buradaki kil kaplamanın, tavan ile duvarın birleştiği köşeye veya kapı çerçevesine yapılmış olabileceği önerilmektedir.

4.2. Bulgular Işığında M.Ö. 2. Binyılda Maydos’a Bağlanan Ağlar

Maydos’un bulunduğu sahanın fiziki coğrafya özelliklerine bakıldığında iki yolla Maydos’a doğrudan erişim sağlanabileceği görülür. Maydos’a karasal ağlar ile Trakya’dan veya kısa bir mesafe denizi aşarak Anadolu’dan ya da denizsel ağlar ile denize kıyısı yerleşmelerden veya nehir ağzlarından ulaşım sağlanabilir. Maydos’ta geleneksel yapının yanı sıra değişimi ve farklılığı gösteren bulgular Maydos’un iletişim ağları içinde yer aldığını doğrular (Tablo 4.1). Bununla birlikte Maydos’ta ele geçen maddi kültür varlıkları sayesinde akarsu ağlarını kullanan kültürlerle Maydos’un iletişime geçtiği anlaşılmaktadır. Bu alt başlık altında tezin birinci bölümünde tanımlanan kara, deniz ve akarsu ağlarının, Maydos’ta farklı kültürlerle bağlantı kurulan buluntulara göre rotaları, yönleri ve sınırları çizilmiştir (Şekil 4.11).

Tabaka	Dik Taş	Parmak Baskı	Lades Kemiği Kulp	Mahmuz Kulplu Maşrapa	Lianokladhi Gobleti	Koşan Köpek Motifi	İnkruste Seramik	Bezemeli Mimari Kaplama	El Yapımı Sıvı Kapları	Taş Kapak	Asa Başı	İdol
IV	↑	↑										
V a b c	↑	↑	↑				↑					
VI a b			---									
VII a1 a2 b c d	↓	↓	↓									

Tablo 4.1. Kültürel iletişimi gösteren bulguların tabakalara göre dağılımı.

Şekil 4.11. Maydos'a bağlanan muhtemel iletişim ağlarını gösteren harita (Meral Başaran Mutlu).

4.2.1. Karasal Ağlar

Maydos, Orta ve Batı Anadolu ile Makedonya ve Trakya'yı birbirine bağlayan, ayrıca bu bölgelerle ilişkili diğer bölgelere de erişim imkânı olan karasal ağın iki mutlak geçiş noktasından (Çanakkale ve İstanbul Boğazı) biri üzerinde yer almaktadır. Erken Tunç Çağı'nda Anadolu'da kurulan ticaret ağlarının (Şahoğlu, 2005; Efe, 2007) Trakya içlerine kadar uzandığı Anadolu'ya özgü depas ve tankart gibi kapların dağılımı sayesinde bilinmektedir (Özdoğan, 1998; Leshtakov, 2009). Ticarete dayalı bir ilişkinin var olduğu kabul edilen bu organizasyon ağı, doğal güzergâhların kullanıldığı karasal ağlar sayesinde sağlanmıştır. Turan Efe'nin (2007) Büyük Kervan Yolu olarak tarif ettiği doğal güzergâh ile Tarsus'tan Troia'ya ulaşanların veya Troaslıların kısa bir deniz mesafesini kat ettikten sonra Gelibolu üzerinden Trakya'ya erişim sağladığı Kanlıgeçit yerleşiminden elde edilen bilgilerle öne sürülmektedir (Şahoğlu, 2005: 346). Bu aşamada karasal ağlar yoluyla boğazın kıyısına gelenlerin kendi imkânlarıyla karşıya geçmesi beklenemez. Bu yüzden karasal ağları kullanan yolcuları karşıya geçirecek bir gruba ihtiyaç duyulur. Böyle bir durumda Maydos'un karşıdan karşıya geçişleri kontrol etme amacıyla da buraya kurulmuş olması düşünülmelidir.

Maydos'un ilk yerleşildiği döneme ait henüz bir bulgu yoktur. Ancak en alttaki Erken Tunç Çağı (VIII), daha sonra Orta Tunç Çağı'nın başına (VIIa-c) ait tabakalardaki seramiklerle Kuzeybatı Anadolu seramikleri arasındaki bağlantı üst tabakalara göre çok daha güçlüdür. Ayrıca Maydos M.Ö. 2. binyılın başından son zamanlarına kadar Batı Anadolu kültür özellikleri gösterir. Çanakkale Boğazı'nın Avrupa yakasındaki Anadolu kültür öğeleri gösteren Maydos, Anadolu'dan karasal ağlar yoluyla gelenleri karşılayan bir yerleşim olmalıdır. Bu yüzden Kanlıgeçit'in amacına benzer şekilde (Özdoğan, 1998: 78) Maydos'un da Anadolu tüccarlar tarafından kurulmuş olduğunu düşünmek mümkündür.

Maydos'u, Orta ve Geç Tunç Çağı tabakalarında Batı Anadolu'daki kültürlere bağlayan buluntulardan bir tanesi VI. tabakadaki Lianokladhi gobletidir. Bu form ve mal grubunun benzeri Troia, Panaztepe ve Liman Tepe'de de görülmektedir. Ayrıca bu form Kıta Yunanistan'da da bilinmektedir. Diğer buluntu grubu V. tabakanın sonundaki mermer asa başlarıdır. Bunlar Troia'da da görülmekle birlikte en fazla Beycesultan yerleşmesinden bilinir ve mermer kaynağı araştırmaları, Troia'daki aynı döneme ait mermerlerin Naksos ve Denizli tarafından geldiğini ortaya koymuştur (Zöldföldi, 2011: 201). Son buluntu grubu Troia 2C tipindeki mermer idoldür.

Maydos'ta memeli hayvanlar üzerine yapılan arkeozoolojik çalışmanın sonuçlarına göre (Gündem vd., 2016; Seçmen, 2018) VI. tabakadan IV. tabakaya kadar at kemikleri ile V. tabakada bir adet eşek kemiği tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalar atların yetişkin olduğunu, bu yüzden binek olarak veya yük taşıma işlerinde kullanılmaya müsait olduklarını göstermiştir (Seçmen, 2018: 90). Dolayısıyla at ve eşek kemiklerinin varlığı Maydos'taki sakinlerin karasal ağlara katılım sağladığını göstermektedir. Ayrıca Maydos'ta Erken Tunç Çağı'ndan Erken Demir Çağı'na kadar besin ekonomisinde yer alan kızılgeyik kalıntıları Maydosluların Türkiye Trakyası ile bağlantıya geçtiğini gösterir. Maydos ve yakın çevresi kızılgeyiğin yaşam alanına uygun değildir. Buna karşın Tekirdağ'dan itibaren yükseltinin artması ile birlikte başlayan geniş yapraklı karışık ormanlar kızılgeyiğin yaşam alanına uygundur (Seçmen, 2018: 106). Bu bölgede yer alan Kanlıgeçit'te yabancı memeli hayvanların %60'ını kızılgeyik oluşturur (Benecke, 2012: 250). Bu verilerden yola çıkarak Maydos'un en azından Kanlıgeçit'in olduğu bölgeye kadar karasal ağları kullandığı kanıtlanmaktadır.

M.Ö. 2. binyılın başlangıcında Maydos'ta Kanlıgeçit'te de görülen mahmuz başlı maşrapaların görülmesi bu dönemde en azından Maydos ile Kanlıgeçit arasında karasal ağlarla kurulan bir iletişimin var olduğunu kanıtlamaktadır. M.Ö. 2. binyılın ortalarına kadar devam eden süreçte Maydos'taki parmak baskı bezemeli kapların varlığı Güney Bulgaristan ile Maydos arasında karasal ağların varlığına işaret eder. Ayrıca yaklaşık olarak M.Ö. 2. binyılın ortalarında Balkan Dağları'nın kuzey eteklerinde bulunan yerleşimler ile Maydos arasında el yapımı sıvı kaplarının benzerlik göstermesi bu bölge ile Maydos arasında iki türlü bağlantının kurulabileceğini göstermektedir. Birincisi Lestakov'un belirttiği gibi (1996; 2007: 55-57; 2009: 455-456) karasal ağlar ile doğrudan, akarsu ağlar ile dolaylı ulaşımdır. Bununla ilişkili olarak Leshtakov'a göre (2009: 62) Karadeniz kıyısına yakın konumdaki Vratitsa yerleşimine de Türkiye Trakyası'ndan karasal ağlar ile ulaşım sağlanmaktadır. İkinci bağlantı sonraki başlıklarda anlatılmaya devam edileceği üzere akarsu ve denizsel ağlar aracılığıyla Tuna, Karadeniz ve İstanbul Boğazı üzerinden Maydos'a ulaşım sağlanabileceği ile ilgilidir.

Maydos'tan karasal ağlarla erişim sağlanabilecek diğer bölge ise Makedonya'dır. Bu bölgeye varlığı Roma Dönemi tarihi belgelerle kanıtlanan Via Egnatia güzergâhını, yani Kuzey Ege kıyılarını takip ederek ulaşmak mümkündür. Ancak bu yolun varlığını kanıtlamak için ara duraklara ihtiyaç vardır. Bununla birlikte Kavala'daki Dikili-Tash yerleşmesinde Geç Tunç Çağı'na ait kilden kabartma tekniği ile yapılmış bir altar

bulunmuştur (Séfériadès, 1983: 635-677, fig. 70). Ancak bu buluntunun Maydos'a mesafe olarak yakın olmasına rağmen, Maydos'taki bezemeli mimari kaplamalara olan benzerliğinin zayıf olması, Kuzey Ege'den Maydos'a bağlanan karasal ağın eldeki verilere göre zayıf bir ihtimal olduğunu göstermektedir.

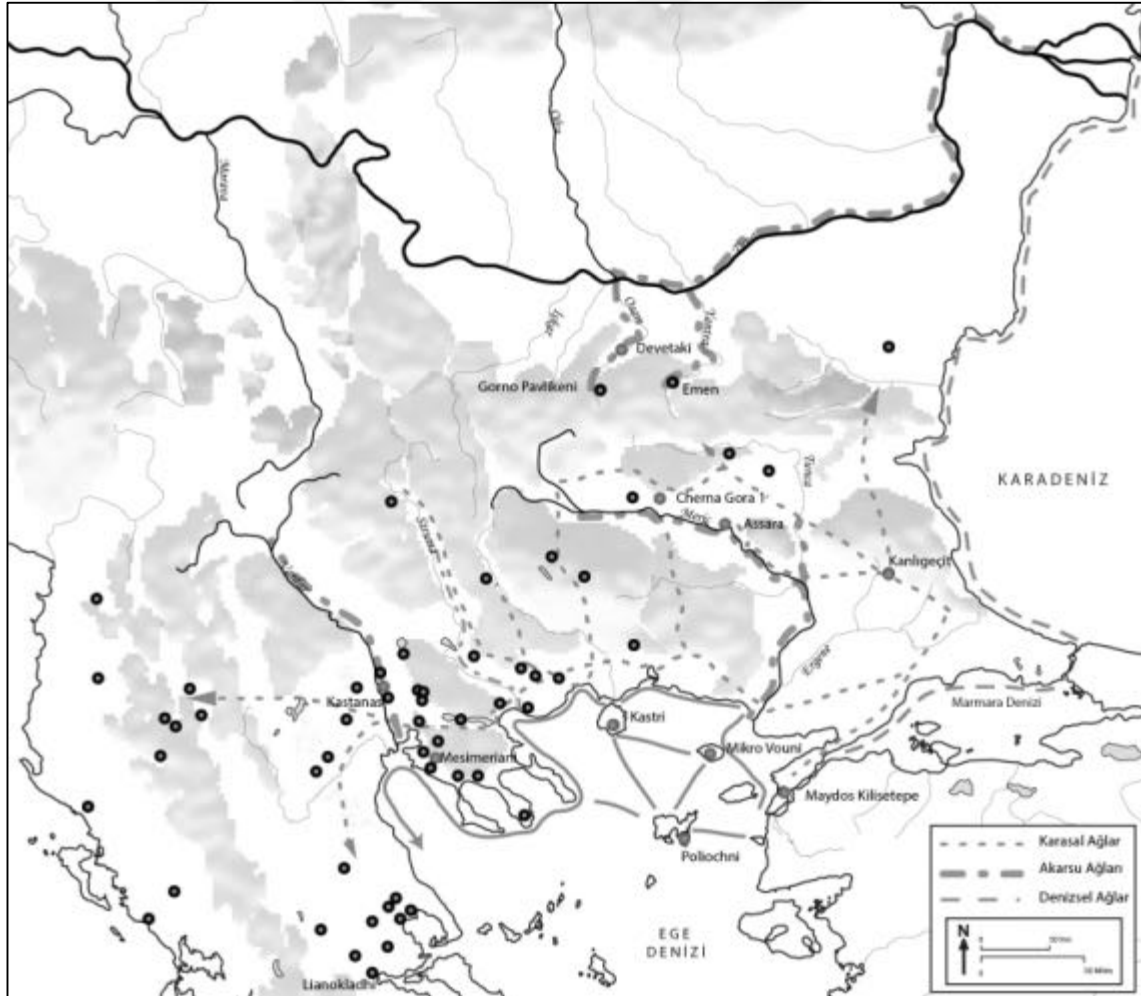
4.2.2. Denizsel Ağlar

Çanakkale ve İstanbul Boğazları Ege ve Karadeniz arasındaki denizsel ağın iki mutlak geçididir. Maydos, Çanakkale kıyısındaki konumu sayesinde boğazı kullanmak isteyen denizcilerin geçiş güzergâhı üzerinde yer alır. M.Ö. 2. binyılın denizcilik teknolojileri düşünüldüğünde, Karadeniz'den Ege'ye doğru akan üst akıntı ile aynı yöndeki yıl boyu hâkim esen rüzgârlar boğazlardan geçişleri sınırlamakta, buna karşın yılın belli zamanlarında esen güneybatı-güney yönlü rüzgârlar Ege'den Karadeniz'e doğru hareketi mümkün kılmaktadır (Neumann, 1986). Bu yüzden de boğazın girişindeki kıyı yerleşmeleri gemilerin uygun hava koşullarını beklemesi için hizmet sunuyor olmalıdır. Bu yerleşmelerden birinin Maydos olması çok yüksek bir ihtimaldir. Transilvanya ve Aşağı Tuna Bölgesi'nde görülen bulguların Maydos'ta da olması bu ihtimali güçlendirmektedir.

Maydos'tan elde edilen bazı bulgular boğazların kullanımı ve Ege ile Avrupa arasındaki ağın hangi güzergâh üzerinden kurulduğuna dair bilgiler vermektedir. Bu ağın varlığını anlatmak için öncelikle Maydos'ta Aşağı Tuna Vadisi üzerindeki Kuzey Bulgaristan, Verbicioara ve Tei Kültürleri ile benzeşen el yapımı sıvı kaplarının varlığından bahsetmek gerekir. Bu türdeki ince cidarlı el yapımı, parlak açkılı düşük karınlı maşrapa ve testilerin benzerleri Kuzey Bulgaristan'daki Emen, Varbica ve Moltepe yerleşimleri Yantra Nehri ve Devetaki yerleşimi Osam Nehri kenarında bulunur ve bu nehirler Balkan Dağları'ndan doğarak kuzeydeki Tuna Nehri ile birleşir. Söz konusu buluntuların Balkan Dağları'nın güneyindeki diğer Trakya ve Makedonya yerleşmelerinde rastlanmaması buna karşılık daha güneyde yer alan Maydos'ta bulunması kayda değer bir bulgudur. Bu durum Türkiye Trakyası'ndan Kuzey Bulgaristan'a kadar uzanan karasal ağ kurgusuna uymamaktadır. İkinci olarak Doğu Karpatların batı kısmındaki Transilvanya Bölgesi'nde bulunan Wietenberg Kültür özelliklerinin Maydos'ta görülüyor olmasıdır. Bu durum ise O'Shea'nın (2011: fig. 3) çizmiş olduğu akarsu rotasına dikkati çekmektedir. Bu rota, Wietenberg yerleşimine yakın konumda doğan ve güneye doğru akarak Tuna Nehri ile birleşen Oltu Nehri'nin kullanılması ile başlar. Oltu Nehri aracılığı ile Wietenberg Bölgesi'nden Aşağı Tuna Vadisi'ne, sonra Karadeniz'e, Batı Karadeniz kıyıları boyunca

İstanbul ve Çanakkale Boğazı'na erişim sağlanır. Bu yolun kullanımı Karadeniz yönünden Ege'ye doğru akan üst akıntı ve aynı yöndeki rüzgârların yardımları sayesinde aksi istikamete göre daha sık ve kolay olmalıdır. Bu ağ Karpatlardan Ege'ye ulaşan iki akarsu ağından biridir. Ayrıca batıdaki Vardar-Morava-Tuna-Tisa hattının aksine bu ağ Karadeniz ve Aşağı Tuna kültürleri ile Ege arasında bağlantı kurmaktadır.

Bu durumda Karpatlardan yola çıkan denizcilerin doğrudan Güney Ege'ye inip inmediği sorgulanmalıdır. Ayrıca farklı coğrafi ve kültürel özelliklere sahip bölgelerden geçerken tek bir denizci grubun yeterli bilgi birikimine ve siyasi yeterliliğe sahip olup olmadığını da göz önünde tutmak gerekir. Bu konu ile ilişkilendirilebilecek iki buluntu grubu Maydos'un da içinde bulunduğu Kuzey Ege'de bölgesel bir denizsel ağın kurulduğunu gösterebilir. Bunlar lades kemiği kulplu çanaklar, bezemeli mimari kaplamalardır.

Şekil 4.12. Lades kemiği kulplu çanakların yayılım alanını ve muhtemel ağları gösteren harita (Meral Başaran Mutlu).

Lades kemiği kulplu çanaklar batıda Teselya ve Makedonya'dan doğuda Kuzey Bulgaristan ve Trakya'ya kadar yayılım gösterir. Bu türdeki kapların yayılım alanı incelendiğinde iletişim için akarsu ve karasal ağların kullanıldığını görmek mümkündür. Bununla birlikte Kuzey Ege'de kıtasal yerleşmelerde görülen bu kap parçalarının Kuzey Ege Adaları'nda da olması, ayrıca adalarda Teselya, Makedonya ve Troia bağlantılı başka seramiklerin de olması (Cultraro, 2007: 331-332), denizsel ağların varlığını ve bu denizsel ağ içindeki ada yerleşmelerinin kıtadaki kültürel birliğe katıldığını kanıtlamaktadır. Bununla beraber bu kapların Kuzey Bulgaristan'daki Devetaki Mağarası'nda el yapımı sıvı kapları ile birlikte ele geçmesi (Krauss, 2006: Abb. 6-9) yanıtlanması gereken bir sorudur.

Kuzey Ege'de kültürel bir birliğin kurulduğunu kanıtlayan ikinci buluntu grubu bezemeli mimari kaplamalardır. Kaplamalar Kuzey Ege'nin batısındaki Apsalos ile doğu ucundaki Maydos'u birbirine bağlar. Bu buluntu grubu Selanik Körfezi'nden kuzeye doğru akarsu ağları ile Romanya, Macaristan ve Slovakya'ya kadar takip edilir. Bezemeli mimari kaplamaların Minos ve Miken'deki duvar fresklerinden etkilenme ihtimali olağan olmakla birlikte onlardan hem farklı uygulama biçimine hem de farklı tek düze motiflere sahiptir. Dolayısıyla güneyli çağdaşlarından farklı bir anlayışa sahip bu uygulamada Tuna kültürleri ile Maydos arasında bir birliktelik vardır. Bu durum Batı'daki Tuna akarsu ağları ile Kuzey Ege'deki denizsel ağların ilişki düzeyini ortaya koymaktadır.

Güney Ege ile Maydos arasındaki denizsel bağlantı şimdilik tek buluntu ile temsil edilir. V. tabakada ele geçen Minos tipindeki taş kapak güneylilerin dolaylı veya dolaysız bir şekilde Maydos ile bağlantıya geçtiğini kanıtlar.

4.2.3. Akarsu Ağları

Maydos akarsu ağları üzerinde yer almaz; ancak Maydos'un akarsu ağları aracılığıyla iletişim kuran topluluklarla dolaylı veya dolaysız olarak bağlantıya geçtiği kesindir. Dolaylı bağlantının karasal ve denizsel ağlar aracılığıyla kurulması mümkündür. Bu durumda farklı organizasyon biçimlerine ihtiyaç duyulması söz konusudur. Akarsu ağları belli noktalarda kara veya deniz ağları ile organize olmak zorundadır. Özellikle sözü edilen Tuna akarsu ağı ise bir geminin tüm ağı tek başına kat etmesi hem siyasi hem de fiziki şartlar yüzünden mümkün görünmemektedir. Bu yüzden Maydos'a bağlanan akarsu ağlarının farklı organizasyon biçimlerini işbirlikçi olarak bir araya getirdiğini düşünmek gerekir. Arkeolojik kanıtlar sayesinde M.Ö. 2. binyılda Maydos ile bağlantıya geçen iki akarsu ağının varlığı ortaya konmuştur. Bunlardan birincisi farklı kültür bölgelerine kadar

yayılm gösteren Tuna Nehri, ikincisi ise Yukarı Trakya'ya kadar devam eden Meriç Nehri'dir.

Maydos'tan elde edilen arkeolojik veriler sadece Maydos'un ilişkiye geçtiği yerlerin haritasını çizmekle kalmamış aynı zamanda Ege ve Avrupa arasındaki akarsu ve karasal ağların güzergâhını çizmekte de yardımcı olmuştur. Ulaşımı ve iletişimi sağlayan Tuna Nehri akarsu ve kara ağları (O'Shea, 2011; Kiss, 2007; 2011; Fischl ve Kiss, 2015) ile Maydos arasındaki bağlantı arkeolojik veriler sayesinde kurulabilmiştir. Tuna Nehri ağının kullanımı gösteren en önemli kanıt Maydos'ta V. tabakada ele geçen bezemeli mimari kaplamaların yayılım alanından gelmektedir.

Bezemeli mimari kaplamalar en güneyde Makedonya bölgesinden kuzeybatıda Slovakya'ya ve kuzeydoğuda Karpatlar'a kadar nehir kenarındaki yerleşmelerde görülmektedir. Dolayısıyla kültürel etkileşimin göstergesi olan bezemeli mimari kaplamaları uygulayan topluluklar birbirleriyle akarsu ağlarını kullanarak iletişime geçmiş olmalıdır. Bu ugunmanın geniş bir coğrafyaya yayılması farklı kültürlere sahip toplulukların ortak bir fikirde buluştuğunu gösterir, aynı zamanda her kültür bölgesini temsil eden bir organizasyon biçiminin varlığını da düşündürür. Bölgesel organizasyonlardan en belirgin olanı Wietenberg Kültür Bölgesi ile Ege arasındaki karasal ağlarla desteklenen akarsu ağlarıdır. Bu ağın iki yönü olmalıdır. İlki batıdaki Vardar-Morava-Tuna-Tisa-Mureş ağı, diğeri doğudaki Oltu-Tuna ağıdır. Batıdaki ağ Vardar'dan Kuzey Ege'ye doğrudan bağlanırken, doğudaki ağ Karadeniz-İstanbul Boğazı-Marmara-Çanakkale Boğazı hattı boyunca devam eden denizsel ağ aracılığıyla Kuzey Ege'ye bağlanmaktadır. Doğu'daki ağın varlığı O'Shea (2011) tarafından tarif edilmektedir. Maydos'taki el yapımı sıvı kapların, inkruste bezemeli kapların ve bezemeli mimari kaplamaların Balkan Dağları'nın güneyindeki bölgelerde görülmemesi bu ağın varlığını desteklemektedir. Maydos'un batıdaki akarsu ağı ile bağlantısı bezemeli mimari kaplamalar kurulmaktadır. Kaplamalar batıdaki Vardar ile başlayan akarsu ağları aracılığıyla Makedonya, Sırbistan, Macaristan, Romanya Karpatlar'da ve Slovakya'daki diğeri Orta ve Geç Tunç Çağı kültürlerine kadar takip edilmektedir.

Maydos ile bağlantılı olabilecek diğeri akarsu ağı Kuzeydoğu Ege'den Yukarı Trakya'ya Meriç Nehri ve kolları aracılığıyla ulaşılan güzergâhtır. Meriç Nehri Yunanistan-Türkiye sınırı yakınlarında denize yaklaşınca yatağı bozulur, bir kolu Yunanistan'dan, diğeri kol ise bataklık alan oluşturarak (Gala Gölü ile karışıp) Türkiye'den

Ege Denizi'ne dökülür. Dolayısıyla bu ağa ulaşmak için deniz veya karasal ağlar kullanılmalıdır. Bu ağ aracılığıyla Balkan Dağları'nın güneyindeki kültürlerin Kuzey Ege'ye ve Maydos'a ulaştığına kanıt olabilecek bazı kanıtlar vardır. Meriç ve Tunca kıyısındaki parmak baskılı kaplar ile Maydos'un V. tabakasındaki kaplar arasında bağlantı kurmak mümkündür. Ayrıca bu bölgede de lades kemiği kulplu çanaklar bulunur. Ancak söz konusu bölgeye karasal ağlar ile de ulaşmak söz konusu olduğunu belirtmek gerekir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Maydos Kilisetepe Höyüğü, kıtaları ve denizleri birbirine bağlayan Çanakkale Boğazı kıyısındaki konumu sayesinde çağlar boyu önemli bir yerleşim yeri olmuştur. 2010 ile 2017 yılları arasında yürütülen kazı çalışmalarından elde edilen verilerle hazırlanan tez çalışması Çanakkale Boğazı çevresi ve Kuzey Ege M.Ö. 2. binyılı hakkında önemli sonuçlar sunmuştur. Tezin en önemli sonucu, Maydos'ta M.Ö. 2. binyıl tabakalanmasının ve Orta, Geç Tunç Çağı ve Erken Demir Çağı mimarisinin tanımlanmasıdır. Tezin diğer önemli sonucu M.Ö. 2. binyılın başından ortasına kadar Çanakkale Boğazı ile bağlantılı iletişim ağları hakkında yeni bilgiler ortaya koyması ve Ege Dünyası ile Güney Doğu Avrupa arasındaki ticari bağlantılara yeni kanıtlar sunmasıdır.

Ege Dünyası'nda kültürel kimliğin oluşmasında doğal şartların büyük bir payı vardır. Neolitik Dönem'den itibaren Ege toplumları, deniz sularının yükselmesini avantaja çevirerek kendilerini geliştirmiştir. Deniz ulaşımını keşfeden ve geliştiren toplumlar karasal ağlara göre daha hızlı, güvenli ve daha az masraflı bir şekilde yolculuk yaparak karadaki çağdaşlarından bir adım önde olmuştur. Denizlerde hâkimiyet sağlayanlar uzak mesafelerde bulunan farklı toplumlar arasında aracılık yaparak bağımsızlık ve saygınlık kazanmış, sonunda zenginleşmiştir. Bir toplumda zenginliğin oluşması, iletişim ve ticaret ağlarının sistemli bir şekilde işlemesine bağlıdır. Dolayısıyla denizsel ağların üzerinde yer alan liman yerleşimleri, iç kısımdaki yerleşimlere göre sosyo-ekonomik açıdan daha kısa sürede daha ileri düzeye ulaşmış, ticari organizasyondaki varlığını sürdürebilme adına yönetici sınıfın varlığına ihtiyaç duymuştur.

Erken Tunç Çağı'nda ticari ağlar Anadolu ve Ege'de sistemli bir organizasyona dönüşür. Ege'de denizsel ağlar üzerinde sürdürülen ticari organizasyon biçimi, karasal bağlantıları olan ve deniz kıyısında bulunan yerleşimlerin gelişmesini ve değişmesini sağlayarak merkezi otoritenin kurulmasına neden olmuştur. Maydos, denizsel ağların mutlak geçiş güzergâhı üzerinde, karasal bağlantılara dolayısıyla kaynaklara sahip bir konumda yer alır. M.Ö. 2. binyıla ait arkeolojik veriler; deniz, kara ve akarsu güzergâhlarının kullanıldığını, zaman zaman birbiriyle işbirliği içinde olan; ancak

birbirinden farklı organizasyon biçimine sahip iletişim ve ticaret ağlarına Maydos'un katıldığını kanıtlamaktadır.

Batı Anadolu ve Ege Dünyası'nda yönetici sınıfın varlığına tanıklık eden özel işlevli mimari yapılar M.Ö. 3. binyılın ortalarından sonra görülmeye başlar. Özel işlevli yapılar, yerleşimlerdeki diğer yapılardan inşa tekniği, boyutları, korunaklı veya süslemeli olmaları gibi bazı özellikler ile ayrılmaktadır. Ayrıca bu döneme ait özel işlevli idari yapıların bulunduğu yerleşimlerde sınıf farklılığını gösteren aşağı ve yukarı şehir gibi bir planlama olması da dikkat çeker. Bunlarla birlikte yönetici veya özel bir sınıfın varlığına işaret eden zenginlik göstergesi eşyalar veya mezar tipleri, anıtsal yapılar, ticareti ifade eden buluntular ve bulgular merkezi otoritenin varlığına ilişkin arkeolojik göstergelerdir. Maydos'ta M.Ö. 2. binyıl tabakaları boyunca kültürel etkileşim ile ilgili pek çok veri elde edilmesine, özel işlevli olduğuna inanılan yapıların olmasına karşın merkezi otoritenin varlığını ortaya koyabilecek yeterince kanıt elde edilememiştir. Höyüğün etekleri de dâhil olmak üzere tüm çevresi modern Eceabat yapıları ile kaplıdır, dolayısıyla yerleşmenin aşağı şehri ile ilgili bir çalışma yapılamamıştır.

Maydos'un batı kısmında yapılan kazı çalışmalarında henüz ana kayaya ulaşılammış olmasına rağmen tespit edilen en erken tarihlerden geçen yüzyıla kadar höyükte insan faaliyetlerinin sürdüğü anlaşılmıştır. Yapılan tabakalanma çalışmalarının ardından höyükteki dönemler sekiz tabaka altında değerlendirilmiş ve yukarıdan aşağıya doğru roma rakamları ile adlandırılmıştır. Maydos'un şimdilik en alt tabakasını temsil eden VIII. tabaka Erken Tunç Çağı'na tarihlenir; ancak bu dönem hakkında henüz yeterince bilgi sahibi olunamamıştır. VII ile IV. tabakalar arası M.Ö. 2. binyılı temsil etmektedir. Bu tabakalardan en alttaki VII. tabaka Orta Tunç Çağı'nın erken evresine, VI. tabaka Orta Tunç Çağı'nın geç evresine, V. tabaka Geç Tunç Çağı'na, IV. tabaka Erken Demir Çağı'na aittir. M.Ö. 2. binyıla ait tabakalar yerleşim şemalarına göre belirlenmiş, seramik ve küçük buluntu karşılaştırmalarına ve C¹⁴ tarihllemelerine göre tarihlendirilmiştir. M.Ö. 2. binyılda her bir tabaka farklı kullanım aşamaları geçirmiş, bunlar evre ve alt evre isimleriyle ayırt edilmiştir. Ancak söz konusu evre ve alt evre ayrımları höyüğün %5'lik kısmındaki kazı çalışmalarına dayandırıldığından höyüğün diğer kısımlarında değişiklik göstermesi ve buna bağlı olarak yapılan değerlendirmelerin de ileride değişiklik göstermesi ihtimal dâhilindedir.

Yerleşme, bilinen en erken tabakasından (VIII) itibaren V. tabaka dâhil olmak üzere sur ve çevre duvarı ile çevrelenmiştir. VIII. tabakada 3,60 m genişliğindeki sur, VII. tabakada 1,80 m genişliğine kadar daralmıştır. Her iki tabakada da evler sura dayanmaktadır. VI. tabakada ikili savunma sistemi kurulmuştur. İlki höyüğün yamacının altına, basamaklı bir şekilde tek sıra döşenmiş, ikincisi yerleşimin çevresine 1.50 m genişliğinde girinti çıkıntılarla örülmüştür. V. tabakada 1 m kalınlığındaki çevre duvarı aynı zamanda evlerin arka duvarıdır.

Höyüğün batı kısmında yapılan kazılarda M.Ö. 2. binyıl boyunca birbiri ile benzer yerleşim şemaları dikkati çeker. Mekânlar her tabakada yan yana, höyüğün çevresi boyunca dizilmiştir. Genellikle ortak yan duvarları kullanan ve birkaç odadan oluşan yapıların arka duvarları VII., VI. ve V. tabakalarda kalınlaştırılmış arka duvara yaslanmaktadır. Höyüğün etrafını dönen kalınlaştırılan arka duvarlar aynı zamanda yerleşimin savunma duvarını da temsil etmektedir. IV. tabakada arka duvar veya savunma duvarı henüz tespit edilememiştir. VI. tabakada höyüğün yamacına kaplanan ikinci bir savunma sisteminin varlığı dikkat çeker; ancak bu duvar ile VI. tabaka yerleşim seviyesi arasındaki bağlantı henüz kazılmadığından surun ait olduğu tabakaya şüphe ile yaklaşmak gerekir. VI. tabaka hariç evler höyüğün kenarına dik yerleştirilmiştir ve höyüğün merkezine doğru evlerin planlarında bir daralma söz konusudur. IV. tabakada başlangıçta alt tabakalara benzer bir yerleşim şeması varken daha sonra yeni anlayışa sahip mekânların eklendiği gözlenmiştir. M.Ö. 2. binyılın başından sonuna kadar uygulanan söz konusu yerleşim planı Batı Anadolu'da Erken Tunç Çağı'ndan bilinen Anadolu yerleşim şemasına uymaktadır.

Yapılar en erken tabakadan en geç tabakaya kadar genel olarak taş temel üzerine kerpiç duvarlıdır ve duvar örme tekniği dört tabaka boyunca gelişerek devam etmiştir. Dört tabakanın mimari plan ve teknik özellikleri en başından sonuna kadar aynı geleneğin devam ettiğini kanıtlamakla birlikte geleneksel düzen içinde bazı kültürel farklılıklar da ayırt edilmiştir. Mimaride geleneksel olarak kabul edilen taş örgü tekniği, yatay halde yan yana iki taş sırasının arasına, kenarlara göre daha küçük taşların kullanıldığı üç sıra taştan oluşmaktadır. Genel olarak yatay ve üç sıra taş ile örülen duvarlar VII. tabakanın en erken evresinden IV. tabakaya kadar kullanılmıştır. Bu örgü tekniğinden farklı olarak zemin üzerinde kalan ilk sırada dik ve nispeten düzgün yüzeyli taşların öncül kullanımı VII. tabakanın sonunda başlar, III. tabakaya kadar devam eder. VIIa2 evresinde mevcut

geleneğe sahip taş duvarın dışına sonradan eklenen dik taşlar bu uygulamanın başlangıcını ifade etmektedir. Gerçek anlamıyla ilk dik taş kullanımı V. tabakanın b evresinde görülür ve bu evrede geleneksel mimari örgü tekniği ile birlikte dik taş kullanımı mevcuttur. Dik taş konularak örülen iki duvar iki ayrı mekânda, alt sıranın bir yüzünde kullanılmıştır. Bununla birlikte IV. tabakada dört adet dik taşla örülmüş duvar vardır. Bunlar geleneksel duvarlardan daha incedir ve biri geleneksel plan anlayışını bozarak inşa edilmiştir.

Mimari gelenekler, çevredeki kaynaklara uygun olarak gelişen, çevresel ve sosyal faktörlerden kaynaklanan olumsuzluklara karşı çözümler içeren, deneme yanılma uğraşları içindeki ihtiyaca cevap veren herhangi bir tekniğin tercih edilmesiyle ve bu tercihin takip eden süreçte kullanılmaya devam edilmesiyle oluşur. Maydos'ta VII ve IV. tabakalar arasında benzer yerleşim şemaları içinde deneme yanılma veya gelişim sürecini gösteren en önemli kanıt, duvar genişliklerinin artmasıdır. Bu durum Maydos'un çevresindeki kültürlerden bağımsız düşünüldüğünde bile yerleşimin kendi içinde geleneksel bir yapıya sahip olduğu anlamına gelmektedir. Bir başka deyişle Maydos'ta benzer yerleşim şemasının olması ve bilgi birikiminin nesilden nesile aktarılması, M.Ö. 2. binyıl boyunca aynı kökene sahip insanların burada yaşadığı anlamına gelebilir.

Duvar genişliklerinin VII. tabakadan IV. tabakaya kadar artış göstermesi aynı zamanda tabakaların sona erme hikâyeleri ve buna bağlı olarak mimariyi güçlendirme çabası ile ilgili olmalıdır. VII. tabakanın dört evresi boyunca mekânlar üst üste tekrar örülmüş, her evrede duvarlar biraz daha genişlemiştir. VII. tabakanın son evresi hariç diğer evrelerinde yangın izine rastlanmamıştır, ayrıca duvarların formunda kaymalar mevcuttur. Mekânların her evrede yeniden ve gitgide daha geniş duvarlarla inşa edilmesi, yapıları sağlamlaştırmaya yönelik bir teşebbüs olarak değerlendirilmiş, M.Ö. 2. binyılın başında yapım tekniğinin zayıf olmasına bağlanmıştır. Bunun yanında yenilemelerin deprem ile ilgili olması da ihtimal dâhilindedir. VII. tabaka bir yangın ile son bulmuş, ardından kurulan VI. tabaka öncekine göre daha geniş duvarlı inşa edilmiştir. VI. tabakanın b evresinin iki alt evresinde de yangın izleri görülmüştür. V. tabakada da duvarlar önceki tabakaya göre daha kalın inşa edilmiştir. Aynı şekilde Vb evresi büyük bir yangınla son bulmuştur. Bu dönemde yangının yayılma sebebi ile ilgili bazı ipuçları elde edilmiştir. Kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanan yan duvarlar genel olarak kuzeydoğu yönüne doğru yıkılmış veya kaymıştır. Vb evresi boyunca yangın ile gelen ani

yıkımların ve duvarların genellikle kuzeydoğuya doğru devrilmesinin sebebi bölgenin en kuvvetli rüzgârı olan lodos (güneybatı rüzgârları) ile bağlantılı olduğu kanaatine varılmıştır. Vb'nin sonundaki yangından sonra kazılan alanlarda 200-100 yıl boyunca basit ve zayıf yapılaşma izleri görülmüştür. IV. tabakada ise eski dönemlerden çok daha geniş ve daha sağlam duvarlar örülmüştür. Vb'deki yangının sebebi ile ilgili olarak yeterli bilgi elde edilemese de yangının büyümesi ve yayılması lodos sebebiyledir. Bununla beraber uzun bir dönem zayıf yapılaşma ve ardından daha güçlü bir mimarinin kurulması rekabete bağlanabilir. İleride yapılacak çalışmalar bu önemli konuyu aydınlığa kavuşturacaktır.

Maydos'ta belli bir ritüeli ifade ettiği düşünülen uygulamalar tespit edilmiştir. Burada ritüelden kastedilen sadece dinsel ayinler değil, toplum üzerinde belli bir sosyal duyguya karşılık gelen herhangi bir faaliyetin belli kurallara göre bireysel olarak veya topluluk halinde yapılmasıdır. Maydos'ta ritüel ile ilişkilendirilebilecek en belirgin veri V. tabakanın başlangıcındaki kil sıvalı çukurlarla bağlantılıdır. Nedeni bilinmeyen bir faaliyet veya şöleden sonra, bu faaliyetle ilişkili her şeyin ve adakların Vc evresindeki kil ile sıvanmış çukura gömüldüğü anlaşılmaktadır. Çukurların birkaç kez kullanılması söz konusu faaliyetin belli zamanlarda, ritüelin doğasına uygun bir şekilde tekrar edildiğini göstermektedir.

M.Ö. 2. binyıl boyunca özel bir işlevi olduğu anlaşılan iki yapı VI ve V. tabakalarda tespit edilmiştir. VI. tabakada bireylerin bir araya geldiğini gösteren özel işlevli bir yapı, üç bölümlü (602, 603, 604) uzun dikdörtgen planlıdır, aynı zamanda M.Ö. 2. binyıl boyunca yerleşim kenarına paralel inşa edilmiş tek yapı olma özelliğine sahiptir. Yapının ön odası kısmen kazıldığından yapının tamamı ile ilgili bilgi sahibi olunamamış, kazılan kısımda herhangi bir pişirme veya işlik alanı tespit edilmemiştir. Yapının ortasında yer alan 603 no'lu mekânın içinde sunak olabilecek basamaklı bir platform ve yanında teknenin içinde tahrip olmuş bir kap bulunmuştur. Platformun hemen arkasında belli bir yüksekliğe kadar inşa edilen ince bir kerpiç duvarla ayrılan 604 no'lu mekân yer alır. Bu mekânın saklama veya depolama amacıyla kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Orta mekâna geniş bir kapı boşluğundan girilir, bu durum orta mekâna giriş çıkışların rahatça yapılmasını sağlamak için olmalıdır, ayrıca kapı boşluğunun iki yanında bulunan çömlüklerin etrafında bulunan buluntuların ise mekâna girişte çömlüklere adak olarak

bırakıldığı düşünülmüştür. Dolayısıyla insanların bu yapıda belli bir ritüeli gerçekleştirmek için bir araya geldikleri anlaşılmaktadır.

Özel bir işlevi olduğuna inanılan diğer yapı Vb evresinde tespit edilen 502 no'lu yapıdır. Yapının tamamı kazılmamıştır; ancak mevcut haliyle tek odalı uzun dikdörtgen bir plana sahiptir. Höyüğün kuzeybatı yamacı üzerinde yer aldığından toprak erozyonu ve üst tabakaların etkisiyle bir kısmı tahrip olmuştur. Bununla beraber güneydeki duvarının yıkıntıları sağlam kalmış ve güney yan duvarı boyunca iç kısma friz halinde bezemeli kil kaplamaların döşendiği tespit edilmiştir. Kilden yapılmış bezemeli mimari kaplama ve üzerindeki motifler Anadolu kültürleri değerlendirildiğinde bugünkü bilgilerimizle Maydos'ta üniktir. Özel işlevli mekânların süslenmesi Minos ve Miken uygarlıklarında görülse de benzer uygulamalar Makedonya'dan Karpatlara ve Orta Tuna Havzası'na kadar görülmektedir. Bu yüzden Maydos'taki yapının özel bir işlevi olduğu ve Orta Avrupa'ya kadar uzanan kültürlerle bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır.

Ev yapmak ve bir topluluk ile birlikte yaşamak, hayatta kalma dürtüsünden doğar ve zaruri bir ihtiyaçtır. Bununla beraber mimari gelenekler, uzun bir süreçte oluştuğu için tutucu bir kimliğe sahiptir ve kolayca değiştirilemez. Bu durumda mimari gelenekler değişmediği halde farklı uygulamaların mimaride görülmesinin nedenlerinden bir tanesi toplumun zaman içinde kültürel farklılıkları kabullenmesidir. Bununla bağlantılı olarak Maydos'ta mimarideki ilk farklılık VIIa2'de yaklaşık olarak M.Ö 1900-1770'lerde bir duvarın alt sırasına sonradan kaplanan dik taşlardır. VI. tabakada dik taş örgüsü tespit edilmemiştir V. tabakada dik taş kullanımı geleneksel plan anlayışı bozulmadan duvarın alt sırasında ve bir yüzündedir. Ayrıca V. tabakada duvarların iç ve dış yüzünde Anadolu kültüründen bilinmeyen bezemeli mimari kaplamalar görülmeye başlar. IV. tabakada dik taşlarla örülen duvar sayısı artar, genişliği geleneksel yapılardan incedir ve en önemlisi, bir yapı geleneksel plan anlayışını bozar.

M.Ö. 2. binyıl boyunca tercih edilen mimari uygulamalar ve M.Ö. 2. binyılın başlangıcındaki seramikler Kuzeybatı Anadolu kökenlidir. VI. tabakadan itibaren seramik uygulamaları açısından Anadolu'dan uzaklaşmaya başlayıp kendi yerel üretimlerini oluştursa da bu durum Maydos'un Anadolu kökenli bir yerleşim olduğu sonucunu değiştirmez. Bu yüzden Maydos'un kuruluşunda M.Ö. 3. binyıl Kuzeybatı Anadolu kültürünün rol oynadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bununla ilgili olarak söylenmesi gereken diğer bir düşünce ise Maydos'un Erken Tunç Çağı'ndan itibaren varlığı bilinen

Anadolu ticaret ağı üzerinde yer alması ile ilgilidir. Anadolu ticaret ağının Trakya'ya uzanan kısmında ağın kontrolünü sağlamak amacıyla Anadolulular tarafından Kanlıgeçit yerleşmesi kurulmuş olmalıdır. Benzer sebeple Maydos'un Çanakkale Boğazı'ndan karşıya geçişi kontrol altında tutmak için kurulduğu fikri ağır basmaktadır. Bu durum aynı zamanda Kanlıgeçit ile Maydos arasındaki kültürel ilişkilerin M.Ö. 2. binyıl başında devam etmesini de açıklamaktadır.

Erken Tunç Çağı III'ün ikinci yarısında, M.Ö. 3. binyılın sonlarında, Anadolu ve Ege yerleşmelerinin çoğu değişime uğrar ve bu değişim Erken Tunç II'dekinin aksine bir gerilemeyi ifade eder. Erken Tunç Çağı III'ün başlangıcında zirveye ulaşan Anadolu ticaret ağı farklı siyasi oluşumlar sonucunda ortaya çıkan çatışmalar veya kısa süreli iklim olayları yüzünden Erken Tunç Çağı III'ün ikinci yarısında yıkılmış olmalıdır. Kültürlerarası etkileşimi hızlandıran ve Ege Dünyası'nda merkezi otoritenin oluşmasını sağlayan ticaretin zayıflamasının nedeni hangi sebeple olursa olsun ticari ağın çökmesi durumu aynı anda kapladığı alan kadarını olumsuz etkileyecektir.

Kuzeybatı Anadolu'nun M.Ö. 2. binyılın başında iletişim ağları içindeki konumu belirsizdir. Troia, önündeki liman dolduğu için deniz ticaretindeki etkin rolünü kaybetmiş bu yüzden fakirleşmiş, buna karşın IV ve V. yerleşmeler zamanında Anadolu ile ilişkilerini arttırmıştır. Ayrıca M.Ö. 3. binyılın sonu M.Ö. 2. binyıl başına tarihlenen Troia IV ve V. tabakalarda özel işlevli yapılar hakkında bilgi yoktur. Bu noktada kabaca Troia IV sonu ve Troia V ile çağdaş, Troia ile benzer mimari ve seramik geleneğine sahip, kalın bir sur ile çevrili Maydos VII. tabakanın boğaz içindeki konumu sayesinde Çanakkale Boğazı'nda önemli bir konuma yükseldiği düşünülebilir.

Maydos, Çanakkale Boğazı kıyısında Ege Denizi'ne daha yakın bir yere kurularak hem denizsel ağlarla boğaza giriş ve çıkışın hem de karasal ağlarla Anadolu veya Trakya'dan geliş ve gidişlerin kontrol edilebileceği önemli bir yerde bulunmaktadır. Maydos'un boğaz üzerindeki konumu aynı zamanda M.Ö. 2. binyılın ilk yarısında gemilerin boğaza girdiğini kanıtlamaktadır. Yerleşimin limanı arkeolojik verilerle henüz kanıtlanamamış olsa da Çanakkale Boğazı üzerinde liman için iki olası yer bulunur. Biri yerleşmenin 1-1.5 km kuzeyindeki Kilye Koyu, diğeri hemen 300-400 m güneydoğusundaki doğal burundur. Burun günümüzde sular altında kalmış kısmen de toprakla doldurulmuştur. Maydos'un liman olarak kullanabileceği diğer olası alan ise Gelibolu Yarımadası'nın Ege Denizi'ne bakan kıyısında Kabatepe Limanı civarındır. Bu

olasılığın herhangi bir arkeolojik kanıtı henüz yoktur; ancak Troia'daki Balkan etkilerinin Maydos'tan daha geç tarihlerde başlamasının sebebi Karadeniz'den Maydos'a gelen yüklerin karadan Ege Denizi'ne aktarılması şeklinde önerilebilir.

Maydos'ta M.Ö. 2. binyılın başından ortalarına kadar geçen sürede önce komşu bölgelerle başlayan etkileşim sahası daha sonra çok daha geniş bölgelere kadar yayılmıştır. M.Ö. 2. binyılın ortalarında Kuzey Ege'den Orta Avrupa'ya kadar takip edilen etkileşim sahası içindeki tüm kültürlerin temsilcileriyle Maydos'un doğrudan iletişime geçip geçmediğini yanıtlamak zordur. Ancak kültürel etkileşimi komşu bölgelerden birbirine aktarılan bir döngü olarak düşünmek mümkündür. Bu da zincirin halkaları arasında dolaylı da olsa bir iletişimin olduğu anlamına gelir. Bununla birlikte her bir yerleşim veya bölge, komşu bölgelerle kültürel etkileşime rağmen bağımsız bir kültürel varlık olarak hareket etmektedir (Kouka, 2013: 577). Ayrıca kültürel iletişimin neden olduğu etkileşim, yerleşim birimleri arasındaki değişimin nüfus hareketine gerek olmadan da oluşabileceğini ifade eder. Dolayısıyla değişime sadece iletişim ağları arasında dolaşan araçlar bile neden olabilir.

İletişim ağları ile bağlantılı kültürel farklılıkların tespit edildiği dönem Maydos'ta VII. tabakanın sonundan V. tabakanın sonuna kadar geçen zaman aralığına, yani yaklaşık olarak M.Ö. 1900-1300 yılları arasına denk gelmektedir. Bu zaman aralığı içinde iletişim ağları ile en yoğun ilişkilerin kurulduğu dönem Vc ve Vb evreleridir. M.Ö. 1745-1620'lerden yaklaşık olarak M.Ö. 1500 yılına kadar geçen zamanı kapsayan bu dönem aynı zamanda Çanakkale Boğazı'ndaki geçişleri kontrol eden veya malların yeniden dağıtımını yapan Troia'nın M.Ö. 3. binyılın sonunda limanını kaybetmesinden sonraki döneme denk gelmektedir. Bu durum, Troia tekrar liman kuruncaya kadar Maydos'un boğazın kontrolünde söz sahibi olduğunu göstermektedir. Bununla beraber boğazlarda kontrolü sağlamak için karşılıklı kurulan Troia ve Karaağaçtepe yerleşimlerinin işbirliği içinde bulduklarının en önemli kanıtı Troia limanının dolmasının ardından Karaağaçtepe'nin de terk edilmesidir. Bu durumda Maydos'un boğazın kontrolünü sağlamak için karşısında bir yerleşime daha ihtiyacı vardır.

VIIa2'de mimaride dik taş kullanımının öncü uygulaması ile aynı dönemde Trakya ve Makedonya ile benzerlik gösteren seramik ve küçük buluntuların gelmeye başlaması Maydos'un bu dönemde kültürel iletişim ağlarına katıldığını gösterir. Vb evresine gelindiğinde ise dik taş kullanımı geleneksel yapı anlayışına eklenir ve farklı

kültür bölgeleriyle benzerlik kurulan bulguların sayısı ve çeşidi artar. Bununla bağlantılı olarak bu dönemde farklı kültürlerle iletişimin artarak devam ettiği söylenebilir. Bezemeli mimari kaplamaların mimaride uygulanmaya başlamasının öncüsü ise muhtemelen Vc'deki inkruste seramiklerdir. Maydos'ta Vc evresinde bulunan inkruste bezemeli kaplar üzerindeki motiflerin aynılarının kil kaplamalar üzerinde görülmesi, bu motiflerin sembolize ettiği ifadenin öncelikle taşınabilir maddi kültür varlıklarıyla Maydos'a ulaştığı, zaman içinde bu ifadenin Maydoslular tarafından kabul edildiği ve benimsendiği anlamına geliyor olabilir.

Lades kemiği biçimli kulplu kapların Maydos'taki diğer kaplara göre oranı az olmakla birlikte varlığını Maydos'ta VIIa'dan Va'ya kadar sürdürür. Bu yüzden varlığı Maydos'un iletişim ağları içinde bulunmasına bağlanmıştır. Ayrıca Maydos'un iletişim ağlarına katıldığı zamanın başından sonuna kadar görülen tek buluntu grubudur. VIIa2'deki en erken kulbun uygulanış şekli Kanlıgeçit ile bağlantı kurulan maşrapalarla benzerlik gösterdiği için bunların Trakya ile iletişime geçmesi sonucu başladığı önerilebilir. Bu kap formunu Orta Tunç Çağı'nın başından Geç Tunç Çağı'na kadar Makedonya, Kuzey Ege Adaları, Türkiye Trakyası ve Bulgaristan'da görmek mümkündür. Seramiklerin Makedonya ve Teselya'daki yoğunluğu nedeniyle bu bölgelerde ortaya çıktığı düşünülebilir. Bununla birlikte aynı dönemden itibaren Poliochni, Maydos ve Kanlıgeçit'te de bu kulpların görülmesi en azından M.Ö. 2. binyılın başından itibaren Kuzey Ege'de sistemli bir denizsel, karasal iletişim ağının varlığını kuvvetlendirmektedir.

Lades kemiği biçimli kulplarla ilgili söylenebilecek başka bir öneri ise bu türdeki kulpların hem güney hem de kuzey Bulgaristan'da görülüyor olması ile ilgilidir. Balkan Dağları Bulgaristan'ı kuzey ve güney olmak üzere iki bölüme ayırır ve akarsu ağları iki bölge arasında doğrudan ulaşımına uygun değildir. Dolayısıyla Ege Denizi'nden dağları aşarak Kuzey Bulgaristan'a ulaşmak için ya Balkan Dağları'nın güney eteğine kadar akarsu ağıyla gidip ardından karasal ağları takip etmek, ya da doğrudan karasal ağları kullanmak gerekir. Kuzey Bulgaristan'dan Ege'ye gelmek için ise yine aynı yollar kullanılabilir; ancak alternatif bir rota daha tarif etmek mümkündür. Kuzey Bulgaristan'da bu türdeki kulpların görüldüğü çoğu yerleşimde Tei ve Verbicioara Kültürü ile benzer kaplar görülür ve bu yerleşmeler Tuna'ya bağlanan nehir kenarlarında

yer alır. Bu yüzden Kuzey Bulgaristan'dan Ege'ye ulaşmak için Tuna, Karadeniz kıyıları ve Boğazlar rotasını takip eden akarsu ve denizsel ağlar da kullanılabilir.

Maydos ile Kanlıgeçit arasında bağlantı olduğunu kanıtlayan başka bir buluntu grubu da mahmuz kulplu maşrapalardır. Bu maşrapalar Maydos'ta aynı mekânda (702a) *in situ* olarak bulunduğundan tarihlenmesi açısından bir kuşku yoktur. Aynı zamanda bulunduğu mekânın çok az bir kısmında üç adet tüm kabın bulunması mekânın önemine vurgu yapmaktadır. Maydos'un Kanlıgeçit ile ilişkilendirilmesinin önemi ise, Kanlıgeçit'in Anadolu'dan Trakya'ya uzanan karasal ticaret ağına bağlı bir Anadolu kolonisi olmasından ileri gelmektedir. M.Ö. 3. binyılın ikinci yarısında Anadolu tüccarların Trakya'ya bir ticari merkez kurmasının ardında iletişim ağının kontrolünün Anadolu'lular tarafından sağlandığı gerçeği yatmaktadır. Aynı ağ üzerinde bulunan ve Batı Anadolu mimari geleneğine sahip Maydos'un da Kanlıgeçit ile aynı sebepten kurulduğu düşünülmektedir. Devam eden süreçte Balkan etkilerinin sadece Maydos'a kadar inmesi ise kuzeydeki iletişim ağlarının gelişmesi ve Maydos'un Çanakale Boğazı kıyısındaki iletişim ağlarının kontrolünü elinde tutması ile bağlantılı olmalıdır.

Erken Tunç Çağı'nda Anadolu ve Trakya arasındaki karasal ağların bağlantısını sağlamak için Çanakale Boğazı'ndan karşıya kısa bir mesafe boyunca denizden geçilir. Ancak Ege ve Marmara arasındaki denizsel bağlantı konusunda bazı şüpheler bulunur (de Boer, 2006-2007). M.Ö. 2. binyılın yelkenli gemi teknolojisiyle boğazın akıntılı ve rüzgârlı olmasından ötürü boğaza güneyden yani Ege tarafından girmek rüzgârın terse döndüğü ve akıntının olumsuz etkisinin ortadan kalktığı güney rüzgârı haricinde imkânsızdır. Güney rüzgârları ise yılın belli zamanlarında az sayıda esmektedir. Bu durum boğazdan geçişlerde yeni alternatiflerin düşünülmesine neden olmuş, Maydos'ta kültürel etkileşimin görüldüğü bulgular boğazdan geçişlerle ilgili yeni yanıtlar vermiştir. Maydos'taki varlığı iletişime bağlanan seramik, küçük buluntu ve bezemeli mimari kaplamalar yerleşimin ne zaman, hangi bölgelerle ve hangi yol üzerinden farklı kültürlerle bağlantıya geçtiğinin bilgisini vermiştir.

Transilvanya ve Aşağı Tuna Bölgesi'nin Çanakale Boğazı vasıtasıyla Kuzey Ege'ye ulaştığını gösteren bulgular Maydos'ta M.Ö. 1745-1620'lerden sonra mevcuttur. Bu durum aynı zamanda M.Ö. 3. binyılın sonunda ticari ağların zayıfladığı, Troia'nın limanını ve denizsel ağlar üzerindeki konumunu kaybettiği döneme denk geldiği için de önemlidir.

Maydos'un bahsi geçen bölgelerle iletişime geçtiğini gösteren en önemli buluntu grubu el yapımı sıvı kapları, inkruste bezemeli kaplar ve mantar başlı asa başlarıdır. El yapımı sıvı kapları Vb'de baskın bir seramik grubuna karşılık gelir. Bu kapların en yakın benzerleri Orta Tunç Çağı'na ait Balkan Dağları'nın kuzeyindeki Tuna'ya bağlanan akarsu kıyılarındaki yerleşmelerde ve Tuna'nın kuzeyindeki Tei ve Verbiciora kültürlerinden bilinmektedir. Bu seramik grubu Balkan Dağları'nın güneyinde görülmezken Kastanas'ta ve Maydos'ta tespit edilmiştir. İnkruste bezemeli kaplar bir yandan kültürel iletişimi gösterirken bir yandan Maydos'ta sosyal yapı hakkında bilgi vermektedir. İnkruste bezeme Transilvanya'da, Wietenberg Kültürü'nde, Aşağı Tuna Havzası'nın batısında Tei Kültürü'nde görülen bir uygulamadır. Maydos'ta görülen benzer motifler bu kültürlerde de mevcuttur. Bunun dışında Bulgaristan'ın Karadeniz kıyısına yakın Vratitsa'da ve Makedonya'daki Kastanas'ta da benzer bezemeler mevcuttur. Üçüncü buluntu grubu ise Vc ve Va'da tespit edilen mantar başlı asa başlarıdır. Havaneli veya phallusu andıran asa başları Karadeniz'in kuzeyindeki geniş bir sahada Orta ve Geç Tunç Çağı boyunca yayılım gösterir. Maydos'taki asa başları ise farklı alt tipleri bulunan bu asa başlarının III ve Va tipine benzer. Bu asa başlarının başka bir tipine Bulgaristan'da, Balkan dağlarının kuzeyinde rastlanır. Ayrıca Maydos'ta bulunmamasına karşın konu açısından önemli olan bir veri de kökeni Romanya ve Bulgaristan'da olan tören esasının benzerinin Geç Tunç Çağı'na ait Uluburun Batığı'nda ele geçmesidir. Pulak (2006: 96-97) tören esasının Uluburun batığında ele geçmesini Uluburun gemisinin Kuzey Ege'de bulunan bir limanı doğrudan hedeflemesi, bu liman yoluyla doğrudan veya dolaylı olarak Karadeniz'in batı kıyısına erişmesi ihtimali ile açıklar. Söz konusu verilerin ışığında ve ayrıca Çanakkale ve İstanbul boğazlarını güneyden kuzeye doğru denizden kat etmenin M.Ö. 2. binyıl şartlarında zor ve belirli günlerle sınırlı olduğunu göz önünde bulundurarak, Tuna Nehri aracılığıyla Karadeniz'e çıkan ve boğazları geçerek Kuzey Ege Bölgesi'ne ulaşan bir organizasyonun varlığı söz konusu olmalıdır. Bununla birlikte Aşağı Tuna Havzası'ndan Kuzey Ege'ye karasal bağlantıların da olabileceğini ve mevcut bilgilerin yetersiz olduğunu kabul etmek de gerekir.

Boğazların kuzeyden güneye doğru geçildiği teorisini desteklemek için Tuna'nın ve boğazların coğrafi yapısını incelemek yerinde olacaktır. Karpatların Transilvanya bölgesinde hayat bulan Wietenberg Kültürü ile Mikenler arasında bir alışverişin varlığı kesindir. Bu bölge ile Mikenlerin nasıl buluştuğu ise çeşitli araştırmacılar tarafından

araştırma konusu olmuştur. Bu soruya yanıt arayanların bulduğu çözüm, Makedonya'dan başlayan ve Transilvanya'da son bulan, zaman zaman karasal bağlantılarla desteklenen Vardar, Morava, Tuna Tisa ve Moreş akarsu ağıdır. Bu ağa paralel olarak tanımlanan diğer bir rota ise Transilvanya'dan Karadeniz'e bağlanan Oltu ve Tuna akarsu ağıdır. Oltu'dan Tuna'ya bağlandıktan sonra Morava Nehri'ne, akıntı yönünün tersine, doğru gitmenin Demirkapı'da akıntı daha da hızlandığı için hem suda hem de karada zor olduğuna dikkat çekilmekte, bu yüzden de Oltu'dan Tuna'ya bağlandıktan sonra Karadeniz'e ulaşıldığı iddia edilmektedir (O'Shea, 2011). Bu ağ Maydos'taki Transilvanya ve Aşağı Tuna etkileşimine uymaktadır. Boğazlarda ise Karadeniz'den Ege'ye doğru kuvvetli bir üst akıntı ve poyraz yıl boyu hâkimdir. Bu durum Ege yönünden boğaz geçişini sınırlamaktadır, buna karşın geçiş yılın belirsiz zamanlarında az sayıda esen ve poyraza göre çok daha kuvvetli lodosa bağlıdır. Bu coğrafi zorlukların farkına varan tarihöncesi toplumlar Karpatlardan Ege'ye gelmek için Oltu-Tuna-Karadeniz-Boğazlar yolunu kullanmış olmalıdır.

Maydos'ta Kuzey Ege'den Karpatlara ve Orta Avrupa'ya kadar giden Vardar-Morava-Tuna-Tisa-Tuna ağı ile bağlantı kurulan buluntuların varlığı da yaklaşık olarak M.Ö. 1745-1620'lerden itibaren mevcuttur. Bu bulguların başında yukarıda bahsi geçen lades kemiği kulplu çanaklar gelir. Bu buluntu grubu Kuzey Ege Bölgesi'ni birbirine bağlarken bir yandan adalarda da görüldüğü için Maydos'tan Selanik Körfezi'ne ulaşan denizsel ağı da kanıtlar. Diğer önemli buluntu grubu bezemeli mimari kaplamalardır. Maydos'ta duvarların hem bezemeli kil ile kaplanması hem de üzerlerindeki motiflerin Anadolu'da görülmemesi, eğer bir sembolik ifadesi varsa bunun kaynağını farklı coğrafyalarda arama gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Yapılan araştırmaların ardından Maydos'taki bezemeli kilden mimari kaplamaların benzerleri Vardar, Morava, Tuna, Tisa (Tisa'nın kolları Mureş ve Körös) ve Tisa'dan tekrar Tuna'ya devam eden akarsu ve karasal ağlar ile ulaşılan iletişim ağı üzerindeki yerleşmelerde tespit edilmiştir. Balkan Dağları'nın kuzeyinde veya Aşağı Tuna Havzası'nda henüz böyle bir bulgu ile karşılaşılmamıştır. Balkan Dağları'nın güneyindeki bulgular ise şüphelidir.

Erken Tunç Çağı'ndan itibaren Batı Anadolu'da bilinen yerleşimin çevresi boyunca yan yana uzun dikdörtgen planlı, taş temel üzerine kerpiç duvarlara sahip yapıların devamı niteliğindeki Maydos'un Geç Tunç Çağı tabakasında (Vb) mekânlar bezemeli kil ile kaplanmaya başlamıştır. Bu farklı uygulamanın kültürel bir alışveriş

nedeniyle olduğu açıktır. Taşınabilir objeler ile kıyaslandığında mimari uygulamaların toplumun kültürel geçmişi ile daha kuvvetli bir bağı vardır. Örneğin, herhangi bir yerleşimde bulunan farklı bir buluntu için ithal yorumu yapılabilir. Ancak, mimari gelenekler ithal edilebilecek bir özelliğe sahip değildir, çünkü mimarinin ithal edilmesi demek yeni toplumların da gelmesi anlamına gelir, ayrıca mimari seramik modası gibi kolaylıkla değişkenlik göstermez. Mimari gelenekler toplumların yıllar içinde geliştirdiği bir bilgi birikimidir. Bu noktada dikkat çeken ayrıntı Maydos Kilisetepe’de mimari geleneğin değişmediği, üzerine farklı bir kültürel öğenin eklendiğidir. Dolayısıyla bezemeli mimari kaplama uygulanmasının nedeni bu öğelerin sembolik anlamı ve kullanıldığı mekânın işlevi ile ilgili olmalıdır.

Karşılaştırma sahası içinde en fazla bezemeli mimari kaplama parçası ve motif çeşitliliği Maydos’ta ele geçmiştir. Ancak bu bulgu tek başına bezemeli mimari kaplama uygulamasının ve bu uygulamanın temsil ettiği fikrin Maydos’tan yayıldığı düşüncesini kanıtlamaz. Maydos’ta bu uygulamanın belirtileri VIIa’dan itibaren başlar. VIIa2’ye ait bir ağırşak üzerindeki koşan köpek motifi Vb’deki mimari kaplamalar üzerinde ve V. tabakadaki seramik ve pişmiş toprak buluntular üzerinde de görülmektedir. Vc’ye ait inkruste bezemeli bir kabin üzerindeki motiflerin birebir örneği daha sonra Vb’de mimari kaplamalara uygulanmıştır. Bu durum taşınabilir bir kültürel iletişim objesinden elde edilen bir fikrin önce toplum tarafından kabul görmesi daha sonra bu fikrin mimariye uygulanması şeklinde yorumlanabilir. Maydos’ta bezemeli mimari kaplamaları Geç Tunç Çağı’na, yaklaşık olarak M.Ö. 1685-1500 yılları arasına tarihlenmektedir. Makedonya Bölgesi’nde ise bezemeli mimari kaplamalar Messimeriani yerleşmesinde Erken Tunç Çağı’ndan itibaren bilinmektedir. Bu durumda ileride cevaplanmayı bekleyen sorulardan bir tanesi VII. tabakanın sonundan itibaren Transilvanya ve Aşağı Tuna Bölgesi ile bağlantı kurulan motiflerin bulunduğu bezemeli mimari kaplamaların Maydos’ta daha erken tabakalarda ele geçip geçmeyeceğidir.

Maydos’u diğer bölgelerden ayıran ve onu Kuzey Ege’ye bağlayan en belirgin motif svastika motifidir. Bu motif Maydos’ta hem bezemeli mimari kaplamalarda hem de seramik üzerinde uygulanmıştır. Svastika motifi en yakındaki Troia’da olduğu gibi çok geniş bir coğrafyada ve farklı dönemlerde kullanılmıştır. Ancak Maydos’taki motifin çağdaşlarından farkı svastikanın her bir kolunun kendi içine doğru köşeli bir şekilde kıvrılmış vaziyette resmedilmesidir. Seramik üzerine çizi ve inkruste olarak bezenen

svastika şekline en yakın benzerlikler Geç Tunç Çağı'na tarihlendirilen Karadeniz kıyısındaki Vratitsa yerleşmesinde, Orta ve Geç Tunç Çağı'na ait Wietenberg ve Tei kültürlerinde, ayrıca Makedonya'daki Kastanas yerleşmesinde rastlanır.

Yazı öncesi toplumlarında kullanılan motifler ticari faaliyetleri tanımlayan işaretler olabileceği gibi, toplumlar arasındaki anlaşmanın veya inanç sistemlerinin bir ifadesi de olabilir. Maydos Kilisetepe'de bezemeli mimari kaplamaların ve diğer bulguların belirli bir üsluptaki motiflerle süslenmesi, bu motiflerin geniş bir coğrafyaya yayılması, bunların Maydos'ta ve iletişim ağları üzerindeki diğer yerleşimlerde kabul gören sembolik bir anlamı olduğunu düşündürmektedir. Maydos'ta özellikle V. tabakanın hem seramiğinde, hem alet ve objelerinde, hem de bezemeli mimari öğelerde svastika, koşan köpek, spiral-dalga meanderi, konsantirik daireler, üçgenlerin görülmesi, bu motiflerin temsil ettiği düşüncenin aslında Maydos'taki toplum tarafından benimsendiği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bu öğeler nasıl ortaya çıkarsa çıksın Maydos'un kimliğinin bir parçasını oluşturduğu kabul edilmelidir. Bununla beraber Maydos'un farklı coğrafyalardaki gruplara bir bağlılığı da söz konusudur. Bu bağlılığın ne üzerine olabileceği bilinmese de, bu durum ortak bir düşüncenin Maydoslular veya diğer topluluklar tarafından bir şekilde kabul edildiğini göstermektedir. Bu durum tarif edilen tüm akarsu, kara ve deniz ağları üzerinde yer alan ve iletişim ağında rolü olan yerleşmelerle Maydos'un ortak bir fikir altında toplandığı anlamına gelmektedir.

Parmak baskılı bant bezeme VII. tabakadan itibaren seyrek olarak görülmektedir. Ancak belirli bir stilde eskiye göre daha sık bir şekilde V. tabakada kullanılmıştır. Bu dönemin en yakın çağdaşları Bulgaristan'da Balkan Dağları'nın güneyindeki Assara ve Cherna Goral yerleşmelerinde görmek mümkündür. Parmak baskı Tunç Çağı'nda Güneydoğu Avrupa kültürlerinin çoğunda görülmekle birlikte Geç Tunç Çağı'nda Maydos'un ulaşabileceği en yakın mesafe ile karasal bağlantıların sürdürüldüğü anlamına gelmektedir. Balkan Dağları'nın güneyine Meriç Nehri aracılığı ile akarsu ağlarını kullanarak gitmek mümkündür. Bununla birlikte Erken Tunç Çağı'nda Anadolu'dan Trakya'ya kurulan karasal ağın Çanakkale Boğazı'ndan karşıya muhtemelen Maydos yakınından geçerek Kanlıgeçit'e oradan da Balkan Dağları'na kadar karasal ağlarla ulaşıldığı kesindir. Dolayısıyla Maydos'tan Trakya'ya gitmenin iki yolu vardır biri karasal ağ, diğeri Meriç ağzına kadar deniz daha sonra akarsu ağıdır.

Maydos'ta kuzey ile kurulan iletişim devam ederken Anadolu ve Güney Ege ile bağlantı kopmamıştır. Güney ile bağlantıları gösteren bulgular VI. tabakadaki Lianokladhi gobleti, Vc-b'deki taş kapak, Va'daki asa başları ve bir idoldür. VII. tabakanın sonundan itibaren Troia benzeri seramiklerin azaldığı Maydos'ta VI. tabakada Batı Anadolu ve Kıta Yunanistan ile bağlantı kurulan Lianokladhi gobleti formunun görülmesi Maydos'un özellikle Batı Anadolu ile ilişkilerinin devam ettiğini gösterir. Ayrıca seramikler üzerinde yapılan ön değerlendirmelerde VI. tabakada Anadolu ve Troia'dan bilinen form ve mal gruplarının olduğu tespit edilmiştir. V. tabakanın seramikleri ise Anadolu'dan daha da ayrılmaktadır. Buna karşın Vc evresinde ele geçen Minos tipi taş kapak Minos'un denizsel ağlarla Maydos ile bağlantıya geçtiğini kanıtlamaktadır. Va evresinde ele geçen iki mermer asa başı ve bir idol ise her ne kadar az sayıda olsa da M.Ö. 1500'lerden sonra Anadolu ile karasal ağlarla kurulan kültürel bağlantıların tekrar başladığını gösterebilir. Bu buluntular Maydos'un Kuzey Ege iletişim ağlarına katıldığı zamanın başlangıcına ve muhtemelen bittiği döneme denk gelmektedir. Dolayısıyla bu durum Maydos'ta kuzeyle ilişkilerin en yoğun olduğu Vb evresinde Anadolu ile bağlantıların olmadığı anlamına gelebilir.

Geç Tunç Çağı başında Kıta Yunanistan'da ortaya çıkan, Ege ve Akdeniz'de deniz ticaretini geliştiren, kara ve nehir yolu ağları ile iç bölgelere kadar etkileri ulaşan Miken Devleti dönemin önemli bir güç odağıdır (Cline, 1991; 2010; Wardle, 1993). Mikenler M.Ö. 1600'lerden itibaren Yunanistan'ın kuzeyinde kalan bölgelerle alışverişe başlamıştır (Matthäus, 2006: 340). Leshtakov'un yapmış olduğu değerlendirmeye göre (2009) Kuzey Ege M.Ö. 2. binyılda Taşoz Adası'nın batısı ve doğusu olmak üzere iki bölgeye ayrılmalıdır. Batı'daki bölge güçlü bir Miken etkisine girerken doğudaki bölge Batı Anadolu ve yakınındaki adaların etkisine girmiştir.

Geç Tunç Çağı'nda Troia'yı güçlü bir konuma taşıyan neden yine ticarettir. Troia denizsel ticari ağlara tekrar katılmak için Troia VI sonu ile Troia VIIa arasında yerleşmenin 8 km güneybatısında Ege Denizi kıyısındaki Beşik Koyu'nun kuzeyini liman olarak kullanmış olmalıdır. Manfred O. Korfmann (1995a) özellikle Troia VI döneminde Troia'nın stratejik konumu nedeniyle diğer yerleşmelere baskın gelen bir denetleme işlevi üstlendiğini düşünmektedir. Troia'nın yükseldiği döneme denk gelen Maydos Va evresinde Maydos'un kültürel durumu şu an için belirsizdir.

Maydos'ta VIIa2'de duvarlarda dik taş kullanımının öncüsü ortaya çıkmış, V. tabakada dik taş ile birlikte bezemeli mimari kaplamalar kullanılmıştır. Anadolu kültüründen farklılık gösteren bu uygulamaların nedeni Maydos'un kültürel iletişim ağları üzerinde yer almasına bağlanmakla beraber IV. tabakada görülen dik taş uygulaması ve ilgili buluntular V. tabakadakinden farklı olarak yeni gelenlerle ilişkilendirilmiştir. Maydos'taki bu yeni dönem Troia VIIb ile çağdaştır ve bu yeni uygulamanın kuzeyden gelen gruplarla bağlantısı olabileceği sonucuna varılmıştır. Ayrıca IV. tabakada saldırı izine rastlanmamış, yeni gelen topluluklarla yerel halkın bir süre birlikte yaşamlarını sürdürdükleri anlaşılmıştır. IV. tabaka hakkında fazla bilgi olmamasına rağmen eskiden bilinen dik taş uygulamasının IV. tabakada geleneksel yerleşim düzenini bozarak inşa edilmesi bu yapıların yerleşmeye sonradan katılan kişiler tarafından yapıldıklarını kanıtlar. Ayrıca bu tabakada Troia VIIb1'deki kap biçimleri artmış, önceki tabakalardan farklı olarak VIIb2'deki yeni kap biçimleri eklenmiştir. Bu tabakanın kültürel anlamda sosyal organizasyon içindeki bir liman yerleşiminden ziyade, yeni gelen insanların yerleştiği bir dönemi temsil etmesi söz konusudur.

Maydos'ta nüfus hareketi ile ilgili olarak söylenebilecek başka bir husus ise IV. tabakada bir önceki döneme göre av hayvanlarından sağlanan kırmızı et talebinde %20'lik bir artışın yaşanmasıdır. Bu durum yerleşimde yeni bir beslenme modelinin başladığını ifade eder. Öte yandan IV. tabakada domuzdan sağlanan kırmızı et tüketiminde de artış olmuştur. Domuz ve yabani memeli hayvanların tüketimindeki bu artış, geleneksel besin miktarının mevcut nüfusa yetmediğini göstermektedir. Dolayısıyla av hayvanlarındaki artış nüfusun göç yoluyla arttığını kanıtlar, aynı zamanda av kültürünün göç eden gruplarla birlikte gelmiş olabileceğini de ifade eder (Seçmen, 2018: 86, 105; Gündem vd, 2016: 269).

Trakya üzerinden gelenlerle ilgili önemli başka bir bilgi de yazılı kaynaklardan gelir. Antik kaynaklardan öğrenildiği üzere (Heredotos: VI, 36, 37) Gelibolu Yarımadası'ndaki şehirleri Trak kabilesine karşı korumak için I. Miltiades tarafından M.Ö. 569'da yaptırılan ve Bolayır Köyü civarında yarımadayı sınırlayan duvar inşa edilmiştir. Yazılı kaynaklara göre en erken tarihe ait bu duvardan sonra farklı dönemlerde aynı sebepten duvarlar inşa edilmiştir. Bölgede yapılan yüzey araştırmaları sonucunda antik döneme ait bu duvar parçaları kısmen tespit edilmiştir (Sayar, 2001: 293-295). Bu duvarların M.Ö. 1200-1100'lerde Trakya üzerinden Anadolu'ya hareket eden kavimlerin

ardından bölgeye akına devam eden kavimlerin kontrol dışı hareketini engellemeye yönelik yapıldığı düşünülmelidir.

Gelinen son aşamada Maydos'ta özel yapıların varlığı bilinmekle birlikte merkezi otoritenin varlığı ve ticari unsurlar henüz kanıtlanamamıştır. İletişim ağlarından beslenen, büyüyen ve zenginleşen diğer kıyı yerleşmeleri ile karşılaştırabilecek kadar ticari bulgu Maydos'ta henüz elde edilememiştir. Ancak Maydos gibi sık kullanılan bir güzergâh üzerinde yer alan bir yerleşim, farklı kültürlerle iletişime geçtiği için onların kültürlerini öğrenmeye, onlara kendi kültürünü öğretmeye ve karşılıklı etkileşim içine girmeye başlar, zamanla sürdürülen ilişki rekabete ve birbirine öykünmeye dönüşür (Renfrew ve Bahn, 2016: 386-388). İleride yapılacak çalışmaların Maydos'un potansiyeline uygun olarak liman kenti özelliklerini ortaya koyacak arkeolojik kanıtları sunması beklenmektedir.

Coğrafi konum ve arkeolojik veriler değerlendirildiğinde Maydos'un Ege, Anadolu ve Balkanlar arasında geçiş konumunda olduğunu ve farklı kültürlerin izlerini barındırdığını görmek mümkündür. Bu yüzden Maydos'un farklı kültür bölgeleri arasında kültürel aracı rolü üstlendiğini düşünmek yanlış olmayacaktır. Kuzey Ege'de faaliyet gösteren, kendi içinde bir organizasyon ağına sahip bir ticari birliğin içinde M.Ö. 2. binyılın ilk yarısında Maydos da bulunuyor olmalıdır. Bu birliğin en belirgin kanıtları Maydos'un bu ağın kilit noktasında yer alması ve Kuzey Ege'ye ulaşan iletişim ağları boyunca görülen kültürel öğelerin Maydos'ta da görülmesidir.

Kuzey Ege'deki toplumlarının işbirliği içinde olduğu iletişim ağlarından bir tanesi Kuzey Ege'den Orta ve Güney Avrupa'yı dolaşarak hammadde ve mal değiş tokuşunu sağlayan akarsu, deniz ve kara yollarının bir arada kullanıldığı ağıdır. Bu ağ Selanik Körfezi'ne dökülen Vardar Nehri ile başlar karasal bir bağlantıdan sonra sırasıyla Morava-Tuna-Tisa nehirleri aracılığıyla Orta Tuna Havzası'na ulaşılır. Burada Tisa'nın kolları ile Karpatların eteklerindeki kültürlere ulaşılır. Tisa'dan Tuna'ya Budapeşte yakınlarında tekrar bağlanarak Orta ve Kuzey Avrupa'ya doğru akarsu ağı devam eder. Vardar'dan başlayıp Tisa'nın kollarından Mureş aracılığıyla Transilvanya'daki Wietenberg Kültürü'ne ulaşan iletişim ağı, Oltu-Tuna nehirleri aracılığıyla Karadeniz'e ulaşır, sonra kıyıları takip ederek boğazlara ve Kuzey Ege'ye geri döner. Söz konusu bölge geniş bir sahayı, farklı kültürel oluşumları kapsar. Bu yüzden birbirinden farklı coğrafi şartlara sahip ve farklı siyasi dinamikleri barındıran bir sahada kesintisiz olarak

aynı yöntemle iletişim sağlanması beklenmemelidir. Bir diğer ağ, Güney Ege'den Minos daha sonra Mikenli denizcilerin Batı Anadolu kıyılarını takip ederek Kuzey Ege'deki dağıtım merkezlerine ulaştığı denizsel ağlardır. Kuzey Ege ile bağlantı sağlayan diğer ağ ise karasal ağlardır. Bölgesel karasal ağların bir kısmı Trakya ve Makedonya içlerinden Kuzey Ege kıyılarına ulaşır. Bir diğer karasal ise Yakındoğu ve Anadolu üzerinden Trakya'ya devam eder ve bölgedeki en erken dönemden itibaren en yüksek organizasyon seviyesine ulaşmış ağdır.

Sonuç olarak,

- Maydos'taki yerleşimlerin M.Ö. 2. binyılın başından son çeyreğine kadar Batı Anadolu mimari gelenekleriyle uyumlu bir şekilde inşa edildiği tespit edilmiş, binyılın son çeyreğinde ise yerel kabul edilen mimari uygulamalar ile yabancı unsurların birarada kullanıldığı gözlenmiştir.

- Maydos'ta VIIa'dan V. tabaka sonuna kadar seramik, küçük buluntu ve mimaride farklılıklar tespit edilmiştir ve bunların varlığının farklı kültürlerle girilen sistemli bir iletişimin sonucu olduğuna karar verilmiştir.

- IV. tabakaya kadar mimarideki farklı uygulamalar geleneksel yapı anlayışı bozulmadan yapıldığı için yerel bir uygulama olarak kabul edilmiştir. Tezin dördüncü bölümünde tanımlanan taş ve mermerden üretilen küçük buluntuların ithal edildiği düşünülürken seramiklerin ithal olup olmadığına dair kesin bulguya ulaşılamamıştır.

- Tez çalışması sürecinde Maydos ile farklı kültürler arasında doğrudan veya dolaylı kurulan iletişim Trakya, Makedonya, Kuzey Ege Adaları, Batı Anadolu, Girit, Aşağı Tuna Havzası, Karpatlar ve Orta Tuna Havzası'na kadar takip edilmiştir.

- Maydos yüksek ihtimalle Kuzeybatı Anadolu, Trakya ve Kuzey Ege ile doğrudan iletişim kurmuştur.

- Anadolu kültürüne bağlı olarak kurulan Maydos'un kültürel iletişimi M.Ö. 2. binyılın başından ortalarına kadar zamanla kuzeye doğru kaymıştır.

- M.Ö. 2. binyılın başında (Maydos VIIa) Kuzeybatı Anadolu ile yakın ilişkiler birkaç yüzyıl içinde Trakya'ya doğru kaymıştır. Bu durumun nedenleri kendisi gibi Anadolu yerleşmesi olan Kanlıgeçit ile girilen ilişkiler, Troia'nın limanın M.Ö. 3. binyılın sonlarından itibaren dolmaya başlaması sonucu denizsel ağlardaki kontrolünü

sürdürememesi ve Kuzey Ege’de muhtemel bir bölgesel organizasyon için yeni bir kontrol noktasına ihtiyacın doğması olabilir.

- M.Ö. 2. binyılın ikinci çeyreğinde (Maydos VI) Maydos’un ilişkileri Trakya ve Makedonya ile artmış, Kuzeybatı Anadolu ile azalmaya başlamıştır.

- M.Ö. 1900-1770 ile 1400-1300 yılları arasındaki süreçte kuzey ile kültürel ilişkilerin en yoğun olduğu dönem yaklaşık olarak M.Ö. 1745-1620’lerden M.Ö. 1500’lere kadar geçen bir zamanı (Maydos Vc-Vb) kapsamaktadır. Söz konusu dönem boyunca Maydos’un Kuzey Ege’den Orta Tuna Bölgesi’ne kadar uzanan iletişim ağı ile bağlantıya geçtiği kesindir.

- M.Ö. 2. binyılın ortalarında Maydos’ta büyük bir yangın yaşanmış, takip eden birkaç yüzyıllık dönemde (Maydos Va) yerleşim düzeni zayıflamıştır. Muhtemelen Troia’nın tekrar bölgede söz sahibi olmasıyla ilgili olarak Maydos’un iletişim ağları üzerindeki rolü bu dönemde azalmaya başlamıştır.

- M.Ö. 2. binyılın ortalarından itibaren (Maydos Va) Maydos’un Orta Tuna Bölgesi ile iletişimi zayıflamış, Trakya ile ilişkileri devam etmiş, Batı Anadolu ile bağlantı kurulan bulgular tekrar gelmeye başlamıştır.

- Maydos ile Güney Ege Uygarlıkları arasındaki ilişkiler ön değerlendirmelerde varlığı tespit edilen Minos ve Miken seramikleri ile ilgili çalışmalar tamamlanmadığı için belirsizliğini korumaktadır. Bununla birlikte Minos tipi taş kapak M.Ö. 2. binyılın ilk yarısında Maydos’un Güney Ege ile bağlantıda olduğunu kanıtlamaktadır.

- M.Ö. 2. binyılın son çeyreğinde (Maydos IV) Aşağı Tuna veya Trakya ile bağlantılı bulgular artmış, geleneksel mimari yapı bozulmuştur. Bu yüzden bu dönem, Maydos’un iletişim ağları içindeki işbirliğinden çok Maydos’a yeni gelenlerin olduğu bir zamanı temsil ettiği sonucuna varılmıştır.

Maydos Kilisetepe Höyüğü’nün 2010-2017 kazı sezonlarına ait verileri değerlendiren bu tez çalışması sahip olduğu eksikliklere rağmen Kuzeybatı Anadolu’da günümüze kadar literatüre hakim olan M.Ö. 2. binyılına ait bilgilerin yeniden değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Ayrıca Maydos ile Ege, Anadolu ve Avrupa arasındaki kültürel bağlantılardan yola çıkarak özellikle M.Ö. 2. binyılın ilk yarısında kullanılan ticari ve iletişim ağlarını tanımlamıştır.

KAYNAKÇA

- Agouridis, Christos (1997). Sea Routes and Navigation in the Third Millennium Aegean, *Oxford Journal of Archaeology* 16, 1-24.
- Andreou, Stelios (2010). Northern Aegean in the Bronze Age. *Oxford Handbook of Bronze Age Aegean*. (Ed. Eric Cline), New York, Oxford: Oxford University Press, 643-659.
- Anthony, David W. (2007). *The Horse, the Wheel, and Language: How Bronze-Age Riders from the Eurasian Steppes Shaped the Modern World*. Princeton: Princeton University Press.
- Banner, Janos; Bóna, István; Márton, Lajos (1957). Die Ausgrabungen von L. Márton in Tószeg. *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 10, 1–140.
- Baran, Aylin Görgün (1997). *İletişim Sosyolojisi*. Ankara.
- Basedow, Maureen (2001). Beşiktepe, Son Tunç Çağı Mezarlığı, Tarih ve Doğal Çevre. *Düş ve Gerçek Troia*. (Çev. Selma Bulgurlu Gün), İstanbul: Homer, 415-418.
- Bass, George F. (2006). Doğu Akdeniz’de Tunç Çağı Batıkları. *Uluburun Gemisi, 3000 yıl Önce Dünya Ticareti*. (Ed. Ünsal Yalçın, Cemal Pulak, Rainer Slotta), Bochum, 305-310.
- Baysal, Adnan (2015). Arkeolojide İletişim Ağı (Network) ve Sosyal Organizasyon. *İletişim Ağları ve Sosyal Organizasyon, Tematik Arkeoloji Serisi 2*. İstanbul, 11-30.
- Becks, Ralf (2002). Yüksek Troia Kültürü: Troia VI ve Troia VIIa- High Troian Culture: Troy VI/VIIa. *Troya. Efsane ile Gerçek Arası Bir Kente Yolculuk – Troy. Journey to a City between Legend and Reality*. (Ed. Ekrem Işın), İstanbul: T. C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Müdürlüğü/YapıKredi, Kültür Sanat Yayıncılık, 84-93.
- (2006). Troia in der späten Bronzezeit- Troia VI und Troia VIIa. *Troia, Archäologie eines Siedlungshügels und seiner Landschaft*. (Ed. Manfred O. Korfmann), Mainz am Rhein: Philipp von Zabern, 155-166.

- Becks, Ralf; Hnila, Pavol; Pieniazek Sikora (2006). Troia in der Frühen Eisenzeit Troia VIIb1-VIIb3. *Troia, Archäologie eines Siedlungshügels und seiner Landschaft*. (Ed. Manfred O. Korfmann), Mainz am Rhein: Philipp von Zabern, 181-188.
- Beloch, Karl Julius (1912). *Griechische Geschichte-Zweite Neugestaltete Auflage, I*. Strassburg.
- Benecke, Nobert (2012). Haustierhaltung und Jagd. *Die frühbronzezeitliche Siedlung von Kanlıgeçit bei Kırklareli. Ostthracien während des 3. Jahrtausends v. Chr. im Spannungsfeld von Anatolischer und Balkanischer Kulturentwicklung. Archäologie in Eurasien 27. Studien im Thrakien-Marmara-Raum 3*. (Ed. Mehmet Özdoğan; Hermann Parzinger), Darmstadt: Philipp von Zabern, 249-266.
- Berciu, Dumitru (1961). Die Verbicioara-Kultur. Vorbericht über eine neue, in Rumänien entdeckte bronzezeitliche Kultur. *Dacia*, 5, 123-163.
- Bernabó-Brea, Luigi (1964). *Poliochni. Città Preistorica nell' Isola di Lemnos, I*. Rome.
- (1976). *Poliochni. Città Preistorica nell' Isola di Lemnos, II*. Rome.
- Bilgen, A. Nejat (2011). Seyitömer Höyük. *Karşıdan Karşıya MÖ 3. Binde Kiklad Adaları ve Batı Anadolu*. (Ed. Vasif Şahoğlu, Peggy Sotirakopoulou), İstanbul, 208-213.
- (2015). *Seyitömer Höyük I*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Bilgen, A. Nejat; Coşkun, Gökhan; Bilgen, Zeynep; Kuru, Asuman; Yüzbaşıoğlu, Nazan; Özcan, F. Çağım; Çırakoğlu, Semra; Silek, Sevcen (2012). Seyitömer Höyük 2010 Yılı Kazısı. 33. *Kazı Sonuçları Toplantısı, 1*, 233-255.
- Bilgen, A. Nejat; Coşkun, Gökhan; Bilgen, Zeynep; Ünan, Nazan; Silek, Sevcen; Çırakoğlu, Semra; Özcan, F. Çağım; Kuru, Asuman; Kuzu, Zerrin (2013). Seyitömer Höyük 2011 Yılı Kazısı. 34. *Kazı Sonuçları Toplantısı, 1*, 201-216.
- Bilgen, A. Nejat; Bilgen, Zeynep; Çırakoğlu, Semra (2015). Erken Tunç Çağı Yerleşimi (V. Tabaka). *Seyitömer Höyük I*. (Ed. A. Nejat Bilgen), İstanbul, 119-187.
- Bilgin, Turhan (1969). *Biga Yarımadası Güneybatı Kısımının Jeomorfolojisi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No. 1433.

- Blegen, Carl W. (1945). The Roof of the Mycenaean Megaron. *American Journal of Archaeology*, 49 (1), 35-44.
- Blegen, Carl W.; Caskey, John L.; Rawson, Marion; Sperling, Jerome (1950). *Troy I General Introduction. The First and Second Settlements, I (1-2)*, Princeton.
- Blegen, Carl W.; Caskey, John L.; Rawson, Marion (1951). *Troy, The Third, Fourth, and Fifth Settlements, II (1-2)*, Princeton.
- (1953). *Troy The Sixth Settlement, III (1-2)*, Princeton.
- Blegen, Carl; Boulter, Cedric G.; Caskey, John L.; Rawson, Marion (1958). *Troy, Settlements VIIa, VIIb, VIII. IV (1-2)*, Princeton.
- Bloedow, Edmund F. (1985). Handmade Burnished Ware or Barbarian Pottery and Troy VIIb. *La Parola del Passato* 40. 161-199.
- Blum, Stephan W. E. (2002). Troia'da Biten Erken ve Başlayan Orta Tunç Çağı: Troia IV ve Troia V: Anadolu Troia Kültürü- The End of the Early and the Beginning of the Middle Bronze Age at Troia: Troia IV and Troia V. *Troya. Efsane ile Gerçek Arası Bir Kente Yolculuk – Troy. Journey to a City between Legend and Reality*. (Ed. Ekrem Işın), İstanbul: T. C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Müdürlüğü/YapıKredi, Kültür Sanat Yayıncılık, 74–83.
- (2006). Troia an der Wende von der frühen zur mittleren Bronzezeit – Troia IV und Troia V. *Troia. Archäologie eines Siedlungshügels und seiner Landschaft*. (Ed. Manfred Korfmann), Mainz am Rhein: Philipp von Zabern, 145-154.
- (2012). *Die Ausgehende Frühe und die Beginnende Mittlere Bronzezeit in Troia: Archäologische Untersuchungen zu ausgewählten Fundkomplexen der Perioden Troia IV und Troia V (Studia Troica Monographien)*. Darmstadt: Verlag Philipp Von Zabern.
- Bolohan, Neculai (2005). The Danube, Balkans, and Northern Aegean. Trade Routes, Influences and Buffer Zones in the Late Bronze Age. *Aegaeum 25, Emporia, Aegeans in the Central and Eastern Mediterranean*. (Ed. Robert Laffineur, Emanuel Greco), Université de Liège, 161-171.
- (2007). New Stories About 'Buffer territories' in the Balkan. *Aegaeum 27, Between The Aegean and Baltic Seas, Prehistory Across Borders*. (Ed. Ioanna

- Galanaki, Helena Tomas, Yannis Galanakis, Robert Laffineur), Université de Liège, 307–313.
- Bóna, István (1975). Die Mittlere Bronzezeit Ungarns und ihre Südöstlichen Beziehungen. *Archaeologia Hungarica IL*, Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Bondár, Mária (1990). Das Frühbronzezeitliche Wagenmodell von Börzönce. *Communicationes Archaeologicae Hungariae 1990*, 77-91.
- Boro, Sadun (2010). *Pupa Yelken Kısmet'in Dünya Seyahati*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Boroffka, Nikolaus G. O. (1994). *Die Wietenberg- Kultur. Ein Beitrag zur Erforschung der Bronzezeit in Südosteuropa, Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie, Band 19*, Bonn: Habalt.
- (1995). Cultura Otomani / The Otomani Culture. *Comori ale epocii bronzului din România / Treasures of the Bronze Age in Romania (București)*. (Ed. Cornelia Stoica, Mihai Rotea, Nikolaus Boroffka), Muzeul National De Istorie A României, 215-217 (Romanian), 221-222 (English).
 - (2013). Romania, Moldova and Bulgaria. *Oxford Handbook of European Bronze Age*. (Ed. Harry Fokkens, Anthony Harding), Oxford: Oxford University Press, 877-897.
- Boroffka, Nikolaus G. O.; Sava, Eugen (1998). Zu den steinernen “Zeptern/ Stössel - Zeptern”, “Miniatursäulen”, und “Phalli” der Bronzezeit Eurasiens. *Archäologische Mitteilungen aus Iran und Turan Band 30*, 17-113.
- Boulotis, Christos (2009). Koukonisi on Lemnos. Reflections on the Minoans and Minoanising Evidence. *The Minoans in the Central, Eastern and Northern Aegean. New evidence. Acts of a Minoan Seminar 22–23 January 2005 in Collaboration with the Danish Institute at Athens and German Archaeological Institute at Athens*. (Ed. Colin F. Macdonald, Erik Hallager, Wolf-Dietrich Niemeier), Aarhus, 175-218.
- Bouzek, Jan (1985). *The Aegean, Anatolia and Europe: Cultural Interrelations in the Second Millennium BC*. Göteborg, Prague.
- Broodbank, Cyprian (2000). *An Island Archaeology of the Early Cyclades*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Buchholz, Hans Günter; Weisgerber, Gerd (2006). Taş Tören Asası Taşıyan Önemli Kişi. *Uluburun Gemisi, 3000 yıl Önce Dünya Ticareti*. (Ed. Ünsal Yalçın, Cemal Pulak, Rainer Slotta), Bochum, 151-155.
- Cameron, Mark A.S. (1975). *A General Study of Minion Frescoes, with Particular reference to unpublished Wall paintings from Knossos*. University of Newcastle upon Tyne, Doktora tezi.
- Caskey, John L. (1955). Excavations at Lerna, 1954. *Hesperia*, 24 (1), 25-49.
- (1968). Lerna in the Early Bronze Age. *American Journal of Archaeology*, 72, 313-316.
- Casson, Lionel (1971). *Ships and Seamanhips in the Ancient World*, New Jersey.
- Chabot Aslan, Carolyn; Sazcı, Göksel (2016). Across the Hellespont: Maydos (Ancient Madytos) Troy and the North-Eastern Aegean in the Late Eighth to Early Sixth Century BC. *Annual of the British School at Athens* 111, 121-162.
- Chabot Aslan, Carolyn; Hnila, Pavol (2015). Migration and integration at Troy from the end of the Late Bronze Age to the Iron Age. *Nostoi. Indigenous Culture, Migration + Integration in the Aegean Islands + Western Anatolia during the Late Bronze + Early Iron Age. Proceedings of the Conference Held at Istanbul 2011*. (Ed. Nicholas C. Stampolidis, Çiğdem Maner, Konstantinos Kopanias), Istanbul, 185–209.
- Cherry, John F. (2013). Eşit Yönetimler Arası Etkileşim. *Arkeoloji Anahtar Kavramlar*. (Der. Colin Renfrew, Paul BAHN), (Çev. Selda Somuncuoğlu), İstanbul: İletişim Yayınları, 107-112.
- Chidioşan, Nicolae; Ordentilich, Ivan (1975). Un templu-megaron din epoca bronzului de la Sălacea/ Ein in Salacea entdeckter Megaron-Tempel der Bronzezeit. *Crisia V*, 15-26.
- Childe, Gordon Vere (1925). *The Dawn of European Civilization*. London.
- (1950). The Urban Revolution. *The Town Planning Review*, 21(1), 3-17.
- Choiseul-Gouffier, Marie Gabriel Florent Auguste de (1822). *Voyage pittoresque de la Grèce*. Paris.

- Chrysostomou, Anastasia; Georgiadou, Anastasia (2007). Siedlungen und Nekropolen Der Späten Bronze- und frühen Eisenzeit in Almopia und äussere Einflüsse. *Aegaeum 27, Between The Aegean and Baltic Seas, Prehistory Across Borders*. (Ed. Ioanna Galanaki, Helena Tomas, Yannis Galanakis, Robert Laffineur), Université de Liège, 167-172.
- Ciugudean, Horia (1997a). *Studies on the Bronze Age and First Iron Age in Transylvania. Bibliotheca Musei Apvlensis VII*. Alba Iulia.
- (1997b). The Early and Middle Bronze Age in Transylvania- General View-. *The Bronze Age Civilization in Transylvania, Exhibition Catalogue*. (Ed. Horia Ciugudean), Alba Iulia, 5-15.
 - (1999). Betrachtungen zum ende der Wietenberg-Kultur. *Transsilvanica, Archäologische Untersuchungen zur Älteren Geschichte des Südöstlichen Mitteleuropa*. (Ed. Nikolaus Boroffka, Tudor Soroceanu), Rahden/Westf.: Verlag Marie Leidorf, 107-131.
 - (2010). The Late Bronze Age in Transylvania (With primary focus on the central and Southern areas. *Satu Mare Studii Şi Comunicări, XXVI / I*. (Ed. Liviu Marta), Satu Mare, 157-202.
- Cline, Eric H. (1991). *Orientalia in the Late Bronze Age Aegean: A catalogua and Analysis of Trade and Contacts Between the Aegean and Egypt, Anatolia and the Near East*. University of Pennsylvania, Doktora tezi, Ann Arbor.
- (Ed.) (2010). *The Bronze Age Aegean (ca 3000-1000 BC)*. Oxford.
- Coles, John Morton, Harding, Anthony (Ed.) (1979). *The Bronze Age in Europe: An Introduction to the Prehistory of Europe c.2000 -700 BC*. London: Methuen & Co Ltd.
- Cosmopoulos, Michael (1991). Exchange Networks in Prehistory: The Aegean and the Mediterranean in the Third Millennium B.C. *Aegaeum 7, Thalassa: L'Égée préhistorique et la mer*. (Ed. Robert Laffineur, Lucien Basch), Liège/Austin, 155-168.

- (1995). Social and Political Organization in the Early Bronze 2 Aegean. *Aegaeum 12, Politeia, Society and State in the Aegean Bronze Age*. (Ed. Robert Laffineur, Wolf-Dietrich Niemeier), Université de Liège, 23-32.

Csányi, Marietta (2003). Tiszaug–Kéménycet: A Bronze Age Settlement in the Tiszaug. *Hungarian Archaeology at the Turn of the Millennium*. (Ed. Zsolt Visy), Budapest, 143-145.

Csányi, Marietta; Stanczik, Ilona (1982). Előzetes Jelentés A Tiszaug–Kéményceti Bronzkori Tell-Telep Ásatásáról. *Archaeologiai Értesítő 109*. Budapest, 239- 254.

 - (1992). Tiszaug Kéménycet. *Bronzezeit in Ungarn, Forschungen in Tell Siedlungen an Donau und Theiss*. Frankfurt, 115-119.

Cultraro, Massimo (2007). The Middle Bronze Age Pottery Sequence In The Northern Aegean Islands: The Evidence Of Poliochni, Lemnos. *Middle Helladic pottery and Synchronisms. Proceedings of the International Workshop held at Salzburg October 31st– November 2nd, 2004*. (Ed. Florens Felten, Walter Gauss, Rudolfine Smetana), Wien, 323-332.

Cüceloğlu, Doğan (2012). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Czebreszuk, Janusz (2007). Amber Between the Baltic and the Aegean in the Third and Second Millennia BC (An Outline of Major Issues). *Aegaeum 27, Between The Aegean and Baltic Seas, Prehistory Across Borders*. (Ed. Ioanna Galanaki, Helena Tomas, Yannis Galanakis, Robert Laffineur), Université de Liège, 363-369.

Çaylak Türker, Ayşe (2008). The Place and Importance of Madytos in Hellespont during the Byzantine Period. *Eceabat Değerleri Sempozyumu, Çanakkale*, 13-20.

Çevik, Özlem (2007). The Emergence of Different Social Systems in Early Bronze Age Anatolia: Urbanisation vs. Centralisation. *Anatolian Studies, 57, Transanatolia: Bridging Gap between East and West in the Archaeology of Ancient Anatolia*, 131-140.

Danov, Veselin (2015). Storage vessels from Gradeshnitsa. *Filov Readings Cultural-Historical Heritage: Research and Protection, Proceeding of the Postgraduate Conference Sofia, 15-16 of December 2014*. (Ed. Maria Gurova), Sofia, 15- 28.

- Davison, Kate; Dolukhanov, Pavel; Sarson, Graeme; Shukurov, Anvar (2006). The role of waterways in the spread of the Neolithic. *Journal of Archaeological Science*, 33(5), 641–652.
- De Boer, Jan G. (2006-2007). Phantom-Myceaeans in the Black Sea. *Talanta XXXVIII-XXXIX, Supplementum Ponticum 4*, 277-301.
- Demangel, Robert (1926). *Le tumulus dit de Protésilas. Foilles du corps d'occupation français de Constantinople I*. Paris: Editions de Boccard.
- Dickinson, Oliver Thomas Pilkington K. (1977). *The Origins of Mycenaean Civilisation. Studies in Mediterranean Archaeology 49*. Göteborg: Paul Aströms Förlag.
- Dietrich, Laura (2010). Eliten der frühen und mittleren Bronzezeit im Südöstlichen Karpatenbecken. *Praehistorische Zeitschrift*, 85, 191–206.
- Dietrich, Laura; Dietrich, Oliver (2011). Wietenberg ohne Mykene? Gedanken zu Herkunft und Bedeutung der Keramikverzierung der Wietenberg-Kultur. *PZ Band 86*, 67-84.
- Dinsmoor, William Bell (1942). Notes on Megaron Roofs. *American Journal of Archaeology*, 46(3), 370-372.
- Doğaner, Suna (1994). Çanakkale Boğazı Kıyılarının Coğrafyası. *Türk Coğrafya Dergisi* 29, İstanbul, 125-159.
- Donbaz, Veysel (1997). Eski Anadolu Koloni Çağında Anadolu'da Ticaret Hayatı. *Palmet I*. İstanbul, 57-71.
- Doumas, Christos C. (1988). Early Bronze Age in the Cyclades: Continuity or Discontinuity? *Problems in Greek Prehistory. Papers Presented at the Centenary Conference of the British School of Archaeology at Athens, Manchester, April 1986*. (Ed. Elizabeth Bayard French, Ken A. Wardle), Bristol, 21-29.
- Dörpfeld, Wilhelm (1902). *Troja und Ilion. Ergebnisse der Ausgrabungen in den vorhistorischen und historischen Schichten von Ilion 1870–1894*. Athen.
- Drakos, Eustratios I. (1892). *Τα Θρακικά ήτοι διάλεξις περί των εκκλησιαστικών επαρχιών Σηλυβρίας, Γάνου και Χώρας, Μετρών και Αθύρων, Μυριοφύτου και Περιστάσεως, Καλλιπόλεως και Μαδύτου / υπό Ευστρατίου Ι. Δράκου, Μοσχονησίου, Αθήνησι*.

- Duru, Refik (2008). *MÖ 8000'den MÖ 2000'e Burdur-Antalya Bölgesi'nin Altıbin Yılı*. Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü.
- Duru, Refik; Umurtak, Gülsün (2012). Bademağacı Kazıları 2010 Yılı Çalışma Raporu. *33. Kazı Sonuçları Toplantısı 2*, 115-123.
- Ebert, Max (Ed.) (1928). *Reallexikon der Vorgeschichte Vol. 14*. Berlin.
- Efe, Turan (2007). The Theories of the 'Great Caravan Route' between Cilicia and Troy: the Early Bronze Age III Period in Inland Western Anatolia. *Anatolian Studies 57, Transanatolia: Bridging Gap between East and West in the Archaeology of Ancient Anatolia*, 47-64.
- Efe, Turan; Ay-Efe, Deniz Ş. M. (2001). Küllüoba: İç Kuzeybatı Anadolu'da bir İlk Tunç Çağı Kenti; 1996-2000 Yılları Arasında Yapılan Kazı Çalışmalarının Genel Değerlendirmesi. *TÜBA-AR 4*, 44-78.
- Efe, Turan; Fidan, Erkan (2008). Complex II In the Early Bronze II Upper Town of Küllüoba Near Eskişehir. *Anatolica XXXIV*, 67-102.
- Efe, Turan; Türkteki, Murat (2011a). İç Batı Anadolu Bölgesi Erken Tunç Çağı Mimarisi. *Karşıdan Karşıya MÖ 3. Binde Kiklad Adaları ve Batı Anadolu*. (Ed. Vasıf Şahoğlu, Peggy Sotirakopoulou), İstanbul: Sakıp Sabancı Müzesi, 198-207.
- (2011b). İç Batı Anadolu Erken Tunç Çağı Pişmiş Toprak Figürinleri ve İdolları. *Karşıdan Karşıya MÖ 3. Binde Kiklad Adaları ve Batı Anadolu*. (Ed. Vasıf Şahoğlu, Peggy Sotirakopoulou), İstanbul: Sakıp Sabancı Müzesi, 228-231.
- Erdoğu, Burçin (2015). Ege'de Erken Prehistorik Dönemlerde Denizcilik ve Denizyolu İletişim Ağı. *İletişim Ağları ve Sosyal Organizasyon, Tematik Arkeoloji Serisi 2*. İstanbul: Ege Yayınları, 3-46.
- Erkanal, Hayat (1996). Erken Tunç Çağı'nda Batı Anadolu Sahil Kesiminde Kentleşme / Early Bronze Age Urbanization in the Coastal Region of Western Anatolia. *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme / Housing and Settlements in Anatolia A Historical Perspective*. (Ed. Yıldız Sey), İstanbul: Tarih Vakfı, 70-82.
- (2001). Liman Tepe: Tarih Öncesi Ege Kültürlerine Yeni Bir Işık. *Cogito 28*, 304-16.

- (2008). Liman Tepe: New Light on Prehistoric Aegean Cultures. *The Aegean in the Neolithic, Chalcolithic and the Early Bronze Age. October 13th – 19th 1997 Urla – İzmir (Turkey)*. (Ed. Hayat Erkanal, Herald Hauptmann, Vasıf Şahoğlu, Rıza Tuncel), Ankara: Ankara Üniversitesi, 179-190.
- (2011). Erken Tunç Çağı Batı Anadolu Sahil Kesimi Yerleşim Modelleri ve Konut Mimarisi. *Karşıdan Karşıya, M.Ö. 3. Binde Kiklad Adaları ve Batı Anadolu*. (Ed. Vasıf Şahoğlu, Peggy Sotirakopoulou), İstanbul: Sakıp Sabancı Müzesi, 130-135.

Erkanal, Hayat; Özkan, Turhan. (2000). 1998 Bakla Tepe Kazıları. *21. Kazı Sonuçları Toplantısı, I*, 263–278.

Erkanal, Hayat; Vasıf, Şahoğlu (2012). Liman Tepe (1992 -). *Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi 75. Yıl armağanı, DTCF Arkeoloji Bölümü Tarihçesi ve Kazıları (1936-2011)*. (Ed. Orhan Bingöl, Aliye Öztan, Harun Taşkiran), Ankara, 219-230.

Eroğlu, Feyzullah (2004). *Davranış Bilimleri*. İstanbul.

Erol, Oğuz (1968). Çanakkale Boğazı Çevresinin Jeomorfolojisi Hakkında Ön Not. *Coğrafya Araştırmaları Dergisi 2*, 53-88.

Eslick, Christine (1988). *Hacılar to Karatas: Social Organization in South-western Anatolia. Mediterranean Archaeology I*, 10-40.

Evans, Arthur J. (1930). *The Palace of Minos: a comparative account of the successive stages of the early Cretan civilization as illustrated by the discoveries at Knossos (Band 3): The great transitional age in the northern and eastern sections of the Palace*. London: Macmillan.

Falkenstein, Frank; Hänsel, Bernhard; Medovic, Predrag (2016). Feudvar near Mošorin (Serbia) – Excavations and Research in a Micro-region at the Confluence of the Danube and Tisza: a Recapitulation After Thirty Years. *Die Archäobotanik, Feudvar III*. (Ed. Helmut Johannes Kroll, Kelly Reed), Würzburg University Press, 5-34.

Farr, Helen (2006). Seafaring As Social Action. *Journal of Maritime Archaeology 1*, 85-89.

- Felten, Florens, (1986). Early urban history and architecture of ancient Aigina. *Early Helladic Architecture and Urbanization*. (Ed. R. Robin Hägg, Dora Konsola), Goteborg, 21-28.
- Fidan, Erkan (2011). *Küllüoba İlk Tunç Çağı Mimarisinin Batı Anadolu ve Ege Dünyası İçerisindeki Yeri*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- (2012). Küllüoba İlk Tunç Çağı Mimarisi. *Mimarlar, Arkeologlar, Sanat Tarihçileri, Restoratörler Ortak Platformu, MASROP E-DERGİ*, ISSN 1307-4008, 1-44.
 - (2013). Anadolu Yerleşim Planı Üzerine Yeni Bir Değerlendirme. *Arkeoloji Dergisi XVIII*, İzmir, 113-125.
- Fischl, Klára; Kiss, Viktória (2015). Exchange Networks in the Middle Bronze Age Carpathian Basin: The Movement of Visible and Invisible Commodities. Forging Identities. *The Mobility of Culture in Bronze Age Europe Report form a Mare Curie Project 2009-2012 with Concluding Conference at Aarhus University*,2. (Ed. Paulina Suchowska-Ducke, Samantha Scott Reiter, Helle Vandkilde), 47-54.
- Fouache, Eric; Ghilardi, Matthieu; Vouvalidis, Konstantinos; Syrides, George; Styllas, Mixalis; Kunesch, Stephane; Stiros, Stathis (2008). Contribution on the Holocene Reconstruction of Thessaloniki Coastal Plain, Greece. *Journal of Coastal Research* 24(5), 1161-1173.
- Gorogianni, Eva; Pavuk, Peter; Girella, Luca (Ed.) (2016). *Beyond Thalassocracies: of Understanding Processes of Minoasation and Mycenaeanisation in the Aegean*. Oxford, Philadelphia: Oxbow Books.
- Gogâltan, Florin (2012). Ritual Aspects of the Bronze Age Tell-Settlements in the Carpathian Basin. A Methodological Approach. *Ephemeris Napocensis XXII*, Editura Academiei Romane, 7-56.
- Grammenos, Dimitrios V.; Kotsos, Stavros (2002). *Anaskafi ston proistoriko oikismo 'Mesimeriani Toumba', Trilofou N. Thessalonikis, (Anaskafiyes Periodoi 1992, 1994-1996, 2000, 2001). Ανασκαφή στον Προϊστορικό Οικισμό "Μεσημεριανή Τούμπα" Τριλόφου Ν. Θεσσαλονίκης, (ανασκ. περίοδοι, 1992, 1994-1996, 2000, 2001)*. Thessaloniki.

- Grammenos, Dimitrios V.; Skourtopoulou, Katerina (1995). Excavation at the Messemeriane Toumba at Trilophos of Thessaloniki, 1992. *To Αρχαιολογικο Εργο Στη Μακεδονια Και Θρακη 6, 1992*. Thessaloniki, 339-347.
- Gündem, Can Yümni; Sazcı, Göksel; Seçmen, Mürsel; Badem, Aylin (2016). Maydos Kilisetepe Höyüğü 2012–2013–2014 Yılı Arkeozooloji Çalışmaları. 31. *Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, 261-278.
- Günel, Sevinç (1999a). Vorbericht über die mittel-und spätbronzezeitliche Keramik vom Limantepe. *Istanbulur Mitteilungen 49*, 41-82.
- (1999b). *Panaztepe II. M.Ö. 2. Bine tarihlendirilen Panaztepe Seramiğinin Batı Anadolu ve Ege Arkeolojisi'ndeki Yeri ve Önemi. Die Keramik von Panaztepe und ihre Bedeutung für Westkleinasien und die Ägäis im 2. Jahrtausend*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Güngördü, Ersin (2006). *Türkiye'nin Coğrafyası*. Asil Yayın Dağıtım.
- Guzowska, Marta; Kuleff, Ivelin; Pernicka, Ernst; Satır, Muharrem (2003). On the Origin of Coarse Wares in Troia VII. *Troia and the Troad: Scientific Approaches*. (Ed. Günter A. Wagner, Ernst Pernicka, Hans Peter Uerpmann), Heidelberg: Springer, 233-248.
- Haag, Sabine; Popov, Christo; Horejs, Barbara; Alexandrov, Stefan; Plattner, Georg (Ed.) (2017). *Das Erste Gold. Kunst Historisches Muzeum Wien, Ada Tepe: Das Älteste Goldbergwerk Europas*. Wien.
- Hall, Harry Reginald (1970). *The Civilation of Greece in the Bronze Age, (The Rhind Lectures 1923)*. New York: Copper Squqre Publishers. Inc.
- Halstead, Paul (1981). From Determinism to Uncertainty: Social Storage and the Rise of the Minoan Palace. *Economic Archaeology, towards an Integrated Approach*. (Ed. Alison Sheridan, Geoff Bailey), Oxford: Bar Series 96, 187-213.
- Halstead, Paul; O'Shea, John (1982). A Friend in Need is a Friend Indeed: Social Storage and the Origins of Social Ranking. *Ranking, Resource and Exchange: Aspects of archaeology of early European Society*. (Ed. Colin Renfrew, Steven Shennan), Cambridge: Cambridge University Press, 92-99.

- Hägg, Robin; Marinatos, Nano (Ed.) (1984). *The Minoan thalassocracy myth and reality: proceedings of the third international symposium at the Swedish Institute in Athens, 31 May-5 June, 1982*, Stockholm: Paul Åström Förlag.
- Hänsel, Bernhard (1989). *Kastanas. Ausgrabungen in einem Siedlungshügel der Bronze- und Eisenzeit Makedoniens 1975-1979: Die Grabung und der Baubefund. Prähistorische Archäologie in Südosteuropa, 7(1)*. Berlin.
- (2007). Ägaische Siedlungsstrukturen in Monkodonja/Istrien?. *Aegaeum 27, Between The Aegean and Baltic Seas, Prehistory Across Borders*. (Ed. Ioanna Galanaki, Helena Tomas, Yannis Galanakis, Robert Laffineur), Université de Liège, 149-156.
- Hänsel, Bernhard; Medovic, Predrag (1991). Vorbericht über die jugoslawisch-deutschen Ausgrabungen in der Siedlung von Feudvar bei Mošorin von 1986–1990. *Bericht Der Römisch - Germanischen Kommission Band 72*, 45–204.
- Harding, Anthony F. (1984). *The Mycenaeans and Europe*. London: Academic Press.
- (2000). *European Societies in the Bronze Age*. Cambridge University Press.
- Hauptmann, Andreas; Maddin, Robert (2006). Uluburun'un Bakır Külçeleri, I. Bölüm: Dünya Piyasası için Kaliteli Metal. *Uluburun Gemisi, 3000 yıl Önce Dünya Ticareti*. (Ed. Ünsal Yalçın, Cemal Pulak, Rainer Slotta), Bochum, 135-149.
- Hiller, Stefan (1991). The Mycenaeans and Black Sea. *Aegaeum 7, Thalassa: L'Égée préhistorique et la mer*. (Ed. Robert Laffineur, Lucien Basch), Liège/Austin, 207-221.
- Hırçın, Selen (1998). *Çivi Yazısı, Ortaya Çıkışı, Gelişmesi, Çözümü*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Hitchcock, Louise (2003). Understanding the Minoan Palaces. *Palaces and Villas of Minoan Crete: New Interpretations, Athena Review, 3 (3)*, 27-35.
- (2010a). Minoan Architecture. *The Oxford Handbook of the Bronze Age Aegean (3000-1000 BCE)*. (Ed. Eric H. Cline), Oxford University Press, 189-199.
 - (2010b). Mycenaean Architecture. *The Oxford Handbook of the Bronze Age Aegean (3000-1000 BCE)*. (Ed. Eric H. Cline), Oxford University Press, 201-209.

- Hnila, Pavol (2012). *Pottery of Troia VIIb. Chronology, Classification, Context and Implications of Trojan Ceramic Assemblages in the Late Bronze Age/ Early Iron Age Transition*. Eberhard Karls University Tübingen, Doktora Tezi, Tübingen.
- Hnila, Pavol; Pieniasek Sikora, Magda (2002). Erken Demir Çağı'nda Troia (Troia VIIb 1-3)- Troia in the arly Iron Age (Troia VIIb1-3). *Troya. Efsane ile Gerçek Arası Bir Kente Yolculuk – Troy. Journey to a City between Legend and Reality*. (Ed. Ekrem Işın), İstanbul: T. C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Müdürlüğü/YapıKredi, Kültür Sanat Yayıncılık.
- Hochstetter, Alix (1982). Spätbronzezeitliches und Früheisenzeitliches Formengut in Makedonien und im Balkanraum. *Südosteuropa Zwischen 1600 und 1000 V.Chr.* (Ed. Bernhard Hänsel), Berlin, 99-118.
- (1984). *Kastanas, Ausgrabungen in einem Siedlungshügel der Bronze- und Eisenzeit Makedoniens 1975- 1979, Die Handgemachte Keramik Schichten 19 bis 1. Prähistorische Archäologie in Südosteuropa, Band 3*, Berlin: Verlag Volker Spiess.
- Hogg, Michael A.; Vaughan, Graham M. (2006). *Sosyal Psikoloji*. (Çev. İbrahim Yıldız, Aydın Gelmez), Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Hood, Sinclair (2005). Dating the Knossos Frescoes. *Aegean Wall Painting. School at Athens Studies 13*. (Ed. Lyvia Morgan), 45-82.
- Horedt, Kurt; Seraphin, Carl (1971). *Die Prähistorische Ansiedlung auf dem Wietenberg Bei Sighișoara-Schäßburg. Antiquitas 3*. Bonn: Rudolph Habelt.
- Horejs, Barbara (2007). Macedonia: Mediator or Buffer Zone Between Cultural Spheres?. *Aegaeum 27, Between The Aegean and Baltic Seas, Prehistory Across Borders*. (Ed. Ioanna Galanaki, Helena Tomas, Yannis Galanakis, Robert Laffineur), Université de Liège, 293-306.
- Howey, Meghan C.L. (2007). Using multi-criteria cost surface analysis to explore past regional landscapes: A case study of ritual activity and social interaction in Michigan AD 1200–1600. *Journal of Archaeological Science*, 34, 1830–1846.

- Höckmann, Olaf (2006). M.Ö. 2. Binde Doğu Akdeniz’de Gemi Yolculuğu. *Uluburun Gemisi, 3000 yıl Önce Dünya Ticareti*. (Ed. Ünsal Yalçın, Cemal Pulak, Rainer Slotta), Bochum, 311-326.
- Hristova, Rositsa (2011). Late Bronze Age Pottery from the Site of Vratitsa, Eastern Bulgaria: Definition, Chronology and its Aegean affinities. *Aegean and Balkan Prehistory*. (Ed. Barbara Horejs, Peter Pavúk)
<http://www.aegeobalkanprehistory.net/> (son erişim tarihi: 15.05.2018).
- Ilgar, Rüştü (2002). Çanakkale Boğaz Ekosisteminde Ulaşım Faaliyetleri. *Doğu Coğrafya Dergisi - Eastern Geographical Review*, 7, 45-59.
- (2007). *Çanakkale Boğazı Fiziki Coğrafyası*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Ilon, Gabor (2014). Opfergrube Der Hügelgräberkultur In Der Gemarkung Von Ménfocsanak Spiraloornament Auf Einem Tonfries Eines Gebäudes. *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 65, 5-42.
- Immerwahr, Sara A. (1990). *Aegean Painting in the Bronze Age*. London: The Pennsylvania State University Press.
- İnanç, Banu Yazgan; Yerlikaya, Eşef Ercüment (2012). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Akademi.
- İnandık, Hamit (1971). *Deniz ve Kıyı Coğrafyası*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları.
- Irmak, Asaf; Kurter, Ajun; Kantarcı, Doğan (1980). Trakya’nın Orman Yetiştirme Bölgelerinin Sınıflandırılması. *Orman Fakültesi Yayın NO: 276, İÜ Yayın No: 2636*. İstanbul.
- Jablonka, Peter (1996). Ausgrabungen im Süden der Unterstadt von Troia im Bereich des Troia VI- Verteidigungsgrabens. Grabungsbericht 1995. *Studia Troica* 6, 65-96.
- (2001). Eine Stadtmauer aus Holz: Das Bollwerk der Unterstadt von Troia II. *Troia. Traum und Wirklichkeit*. (Ed. Archäologisches Landesmuseum Baden-Württemberg), Stuttgart: Theiss, 391-394.
- (2006). Leben Außerhalb der Burg- Die Unterstadt von Troia. *Troia. Archäologie eines Siedlungshügels und seiner Landschaft*. (Ed. Manfred Korfmann), Mainz am Rhein: Philipp von Zabern, 167-180.

- Johnston, Paul Foursythe (1985). *Ship and Boat Models in Ancient Greece*. Neval Institute Press.
- Kahraman, Kasım (2010). Ritüellerin Toplumsal Etkileri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 21, 227-236.
- Kamil, Turhan (1982). *Yortan Cemetery in the Early Bronze Age of Western Anatolia*. Oxford.
- Kapuran, Aleksandar (2009). *Late Bronze and Early Iron Age Architecture in the Juzna Morava Basin*. Belgrade.
- Kardulias, Nick P. (1996). Multiple Levels In The Aegean Bronze Age World-System. *Journal of World Systems Research* 2(1), 378-408.
- Kaya, Alim (2013). İletişime Giriş: Temel Kavramlar ve Süreçler. *Kişilerarası İlişki ve Etkili İletişim*. (Ed. Alim Kaya), Ankara, 2-28.
- Kayan, İlhan; Kraft, John C.; Erol, Oğuz (1980). Truva Doğal Çevresinin Son 15.000 Yıldaki Değişimleri. *Bilim ve Teknik* 155, Ankara, 8-13.
- Kayan, İlhan (2001). Troia Yöresinin Yüzey Şekilleri, Alüvyon Ovasının Jeomorfolojisi ve Paleocoğrafik Açından Rekonstrüksiyonu. *Düş ve Gerçek Troia*. (Çev. Selma Bulgurlu Gün), İstanbul: Homer, 309-314.
- (2002). Paleogeographical Reconstruction on the Plain Along The Western Footslope of Troy. *Festschrift für Manfred Korfmann, Mauerschau, Band 3*. (Der. Rüstem Aslan, Stephan Blum, Gabriele Kastl, Frank Schweizer, Diane Thumm), 993-1004.
- Kiss, Victoria (2007). Contacts along the Danube: a Boat Model from the Early Bronze Age. *Aegaeum* 27, *Between The Aegean and Baltic Seas, Prehistory Across Borders*. (Ed. Ioanna Galanaki, Helena Tomas, Yannis Galanakis, Robert Laffineur), Université de Liège, 119-132.
- (2011). The Role of the Danube in the Early and Middle Bronze Age of the Carpathian Basin. *Varia Archaeologica Hungarica XXVI*. (Ed. Györngyi Kovács, Gabriella Kulcsár), Budapest, 211-239.

- Klinkott, Manfred (2004). die Wehrmauern der VI. Burg von Troia- Bauaufnahme und Auswertung. *Studia Troica 14*, Mainz am Rhein: Verlag Philipp von Zabern, 33-85.
- Knappett, Carl (2013). Introduction: Why Networks. *Network Analysis in Archaeology*, Oxford, 3-16.
- Kmetová, Petra; Hladíková, Katarína; Gregor, Miloš (2010). Plástický zdobená mazaňica z Levíc-Géne. *Popolnicové polia a doba halštatská*. (Ed. Václav Furmánek, Elena Miroššayová), Nitra, 139-160.
- Koçel Erdem, Zeynep (2015). Tekirdağ Merkez ve Şarköy İlçeleri ile Çanakkale Gelibolu Yarımadası (Trakya Khersonesos'u) 2014 Yılı Çalışmaları. 33. *Araştırma Sonuçları Toplantısı 2*, 443-462.
- Koppenhöfer, Dietrich (1997). Troia VII- Versuch einer Zusammenschau Einschließlich der Ergebnisse des Jahres 1995. *Studia Troica 7*, 295-353.
- (2002). Buckelkeramik und Barbarische Ware in Troia: Anmerkungen zur Herkunft. *Festschrift für Manfred Korfmann, Mauerschau, Band 2*. (Ed. Rüstem Aslan, Stephan Blum, Gabriele Kastl, Frank Schweizer, Diane Thumm), Remshalden-Grunbach, 679-704.
- Korfmann, Manfred (1983). *Demircihüyük Die Ergebnisse Der Ausgrabungen 1975-1978 Band I, Architectur, Stratigraphie und Befunde*. Mainz.
- (1986a). Beşik-Tepe, Vorbericht Über die Ergebnisse der Grabungen von 1984, Grabungen am Beşik-Yassitepe, Beşik-Sivritepe und Beşik-Gräberfeld. *Archäologischer Anzeiger 1986. 3*, 303-329.
 - (1986b). Troy: Topography and Navigation. The Geopolitical Significance of Hisarlık "Troy" and the Harbor Problem. *Troy and Trojan War*. (Ed. Machteld J. Mellink), 1-16.
 - (1995a). Troia - A Residential and Trading City at the Dardanelles. *Politeia. Society and State in the Aegean Bronze Age. Proceedings of the 5th International Aegean Conference, Heidelberg 1994. Aegaeum 12*. (Ed. Robert Laffineur, Wolf-Dietrich Niemeier), Université de Liège, 173-183.
 - (1995b). Troia – Ausgrabungen 1994. *Studia Troica 5*, 1-38.

- (1998). Troia, an Ancient Anatolian Palatial and Trading Center: Archaeological Evidence for the Period of Troia VI/VII. *The Classical World* 91(5), 369-385.
 - (2001a). Tarih Öncesi Yerleşim Yeri, Hisarlık Tepesi, En Alttan Üste Doğru Troia'nın On Kenti. *Düş ve Gerçek Troia*, (Çev. Selma Bulgurlu Gün), İstanbul: Homer Kitabevi, 347- 354.
 - (2001b). Troia M.Ö. 2. ve 3. Binyılda Ticaretin Kesişme Noktası. *Düş ve Gerçek Troia*, (Çev. Selma Bulgurlu Gün), İstanbul: Homer Kitabevi, 355- 372.
 - (2001c). Yüksek Troia Kültürü (Troia VI ve VIIa) Bir Anadolu Kültürü. *Düş ve Gerçek Troia*. (Çev. Selma Bulgurlu Gün), İstanbul: Homer Kitabevi, 395- 406.
 - (2006a). Troia- Archaeologie eines Siedlungshügels und seiner Landschaft. *Troia- Archaeologie eines Siedlungshügels und seiner Landschaft*. (Ed. Manfred Korfmann), Mainz am Rhein, Philipp von Zabern, 1-12.
 - (2006b). Geç Tunç Çağı'nda Troia. *Uluburun Gemisi, 3000 Yıl Önce Dünya Ticareti*. (Ed. Ünsal Yalçın, Cemal Pulak, Rainer Slotta), Bochum, 251–266.
- Kouka, Ourania (2002). *Siedlungsorganisation in der Nord- und Ostägäis während der Frühbronzezeit (3. Jt.V.Chr.)*. Universität Heidelberg, Doktora Tezi, 1996, Internationale Archäologie 58, Rahden/Westf.: Leidorf.
- (2013). “Minding the Gap” Against the Gaps: The Early Bronze Age and the Transition to the Middle Bronze Age in the Northern and Eastern Aegean/Western Anatolia. *American Journal of Archaeology*, 117(4), 569-580.
- Koukouli Chrysanthaki, Haido (1992). Πρωτοϊστορική Θάσος. Τα νεκροταφεία του οικισμού Καστρί, Δημοσιεύματα του ΑΔ, αρ.45, Αθήνα.
- Köknel, Özcan (2013). *İnsanı Anlamak*. İstanbul: Postiga.
- Körpe, Reyhan (2015). 2013 Sestos ve Çevresi Yüzey Araştırması. *32. Araştırma Sonuçları Toplantısı 1*, 135-148.
- (2016). 2014 Yılı Gelibolu Yarımadası Sestos Antik Kenti ve Çevresi Yüzey Araştırması. *33. Araştırma Sonuçları Toplantısı 1*, 325-338.
- Krauss, Raiko (2006). Indizien für eine Mittelbronzezeit in Nordbulgarien. *Archaeologia Bulgarica* 3, 3-26.

- Laffineur, Robert; Basch, Lucien (Ed.) (1991). *Aegaeum 7, Thalassa: L'Égée Préhistorique et la mer*. Liège/Austin.
- Lamb, Winifred (1936). *Excavation at Thermi in Lesbos*. Cambridge.
- Larsen, Mogens Trolle (1995). Introduction: Literacy and Social Complexity. *State and Society: The Emergence and Development of Social Hierarchy and Political Centralization*. (Ed. John Gledhill, Barbara Bender, Mogens T. Larsen), London, New York, 173-190.
- Latour, Bruno (2005). *Reassembling the Social: An Introduction to Actor- Network-Theory*, Oxford: Oxford University Press.
- Leahu, Valeriu (1966). *Cultura Tei*. Bucharest.
- Leshtakov, Krassimir (1996). Trade centres from EBA III and MBA in Upper Thrace. *Early Bronze Age Settlement Patterns in the Balkans (CA. 3500 - 2000 BC, Calibrated Dates), Reports on Prehistoric Research Projects 1(2)*. (Ed. Lolita Nikolova), Sofia, 239-287.
- (2002). Galabovo Pottery and a New Synchronisation For The Bronze Age in Upper Thrace With Anatolia. *Anatolica XXVIII*, 171-211.
 - (2004). The Thracian Settlement at Assara (Constantia) near Simeonovgrad. *Известия на ИМ Хасково 2*, 23-76.
 - (2006a). Structure, Function and Interpretation of Cherna Gora 1 Enclosure in Upper Thrace (Southeast Bulgaria). *Des trous... Structures en creux pré- et protohistoriques. Actes du Coll. de Dijon et Baume-les-Messieurs 24-26 mars 2006*. (Ed. Marie-Chantal Frère-Sautot), Montagnac, 405-430.
 - (2006b). The Bronze Age in Upper Thrace. *Annuaire, De L'universite De Sofia "St. Kliment Ohridski" Faculte D'histoire Studia Archaeologica, Tome 3*. Sofia, 141-216.
 - (2007). The Eastren Balkans in the Aegean Economic System During The LBA. Ox-Hide and Bun Ingots in Bulgarian Lands. *Aegaeum 27, Between The Aegean and Baltic Seas, Prehistory Across Borders*. (Ed. Ioanna Galanaki, Helena Tomas, Yannis Galanakis, Robert Laffineur), Université de Liegé, 447-458.

- (2009). The Second Millennium BC in the Northern Aegean and the Adjacent Balkan Lands: Main Dynamics of Cultural Interaction. *Greeks and Thracians*. (Ed. Jacques Y. Perreault), Taşoz, 53-82.
- Lloyd, Seton; Mellaart, James (1965). *Beycesultan Volume II, Middle Bronze Age Architecture and Pottery*. Londra.
- Maniatis, Yannis; Nerantzis, Nerantzis; Papadopoulos, Stratis (2015). Radiocarbon Dating of Aghios Antonios, Potos, and Intersele Chronological Variability in South Thasos, Greece. *Radiocarbon*, 57, 807-823.
- Manning, Sturt W. (1997). Cultural Change in the Aegean c. 2200 BC. *Third Millennium BC Climate Change and Old World Collapse*. (Ed. Hasan Nüshet Dalfes, George Kukla, Harvey Weiss), Berlin: Springer Verlag, 149-171.
- Maran, Joseph (2010). Tiryns. *The Oxford Handbook of the Bronze Age Aegean (3000-1000 BCE)*. (Ed. Eric H. Cline), Oxford University Press, 722-734.
- Marciniak, Arkadiusz; Baranski, Marek Z.; Bayliss, Alex; Czerniak, Lech; Goslar, Tomasz; Southon, John; Taylor, R.E. (2015). Fragmenting times: interpreting a Bayesian chronology for the Late Neolithic occupation of Çatalhöyük East, Turkey. *Antiquity*, 89 (343), 154-176.
- Marinatos, Spyridon (1933). La marine créto-mycénienne, *BCH*, 57, 170-235.
- Maslow, Abraham H. (1971). *The Farther Reaches of Human Nature*. New York: Penguin Books.
- Massa, Michele; Şahoğlu, Vasıf (2015). The 4.2 ka BP climatic event in west and central Anatolia: combining palaeoclimatic proxies and archaeological data. *2200 BC-A Climatic Breakdown as a Cause for the collapse of the world?-7th Archaeological Conference of Central Germany October 23-26, 2014, Tagungen des Landesmuseums für Vorgeschichte Halle Band 12/I*, 61-78.
- Matsas, Dimitris (1991). Samothrace and the Northeastern Aegean: The Minoan Connections. *Studia Troica* 1, 159-179.
- (1995). Minoan Long-Distance Trade: a View from the Northern Aegean. *Aegaeum* 12, *Politeia, Society and State in the Aegean Bronze Age*. (Ed. Ioanna

- Galanaki, Robert Laffineur, Wolf-Dietrich Niemeier), Université de Liegé, 235-247.
- Matthäus, Hartmut (2006). Geç Tunç Çağı'nda Akdeniz'de Kültürler Arası İlişkiler ve Ticaret Seferleri. *Uluburun Gemisi, 3000 yıl Önce Dünya Ticareti*. (Ed. Ünsal Yalçın, Cemal Pulak, Rainer Slotta), Bochum, 335- 368.
- Mellaart, James (1958). The End of the Early Bronze Age in Anatolia and the Aegean, *American Journal of Archaeology*, 62(1), 9-33.
- (1959). Notes on the Architectural Remains of Troy I and II. *Anatolian Studies*, 9, 131-162.
- Mellaart, James; Murray, Ann (1995). *Beycesultan, III, II, Late Bronze Age and Prhrygian Pottery and The Middle and Late Bronze Age Small Objects*. Oxford.
- Mellink, Machteld J. (1965). Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1964. *American Journal of Archeology*, 69, 241-251.
- (1969). Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1968. *American Journal of Archeology*, 73, 319-331.
 - (1974). Excavations at Karataş-Semayük and Elmali, Lycia, 1973. *American Journal of Archaeology* 78(4), 351-359.
- Mellink, Machteld J.; Angel, J. Lawrance (1973). Excavations at Karataş-Semayük and Elmali, Lycia, 1972. *American Journal of Archeology*, 77, 293-307.
- Morgan, Lyvia (Ed.) (2005). *Aegean Wall Painting, A Tribute to Mark Cameron*, British School at Athens Studies 13.
- Nechrizov, Georgi; Cvetkova, Julija (2017). Die Bronzezeit in den ostlichen Rhodopen. *Das Erste Gold. Kunst Historisches Muzeum Wien, Ada Tepe: Das Älteste Goldbergwerk Europas*. (Ed. Sabine Haag, Christo Popov, Barbara Horejs, Stefan Alexandrov, Georg Plattner), Wien, 49-56.
- Nestor, Jon, (1933). Der Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien. 22. *Bericht der Römisch- Germanischen Kommission 1932*. Frankfurt am Main: Joseph Baer &Co, 11-182.

- Neumann, Jehuda (1986). Wind and Current Conditions in the Region of the “Windy Ilion” (Troy). *Archäologischer Anzeiger*, 1986, 345-363.
- Oravec, Hargita (2013). An Early Bronze Age Boat Like Representation From Rakamaz, Northeast Hungary. *Communicationes Archaeologicae Hungariae*, 2010-2013, 5-19.
- Ordentlich, Ivan (1972). Contribuția săpăturilor arheologice de pe „Dealul Vaida” (com. Sălacea, jud. Bihor) la cunoașterea culturii Otomani. *Studii și comunicări Satu Mare*, 2, 63-84.
- O’Shea, John (1981). Coping with Scarcity: Exchange and Social Storage. *Economic Archaeology*. (Ed. Alison Sheridan, Geoff Bailey), Oxford, 167-183.
- (2011). A River Runs Through It: Landscape and the Evolution of Bronze Age Networks in the Carpathian Basin. *Journal of World Prehistory*, 24(2/3), 161-174.
- O’Shea, John; Barker, Alex; Nicodemus, Amy; Sherwood, Sarah; Szentmiklosi, Alexandru (2006). Archaeological Investigations at pecica ‘Șantul Mare’: The 2006 Campaign. *Analele Banatului, S. N. Arheologia-Istorie*, XIV(1), 211-228.
- Özbek, Onur (2010). Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı’nda Prehistorik Dönem Araştırma: 2008 Sezonu. 27. *Araştırma Sonuçları Toplantısı 1*, 239-252.
- Özdoğan, Eylem; Schwarzberg, Heiner; Özdoğan, Mehmet (2010). Kırklareli Höyüğü 2008 Yılı Çalışmaları. 31. *Kazı Sonuçları Toplantısı 2*, 357-374.
- Özdoğan, Mehmet (1984). Doğu Marmara ve Trakya Araştırmaları. 1. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 63-68.
- (1986). Prehistoric Sites in the Gelibolu Peninsula. *Anadolu Araştırmaları X*, 51-66.
 - (1998). Tarih Öncesi Dönemlerde Anadolu ile Balkanlar Arasındaki Kültür İlişkileri ve Trakya’da Yapılan Yeni Kazı Çalışmaları. *TÜBA-AR 1*, 63-93.
 - (2002). The Bronze Age in Thrace in relation to the emergence of complex societies in Anatolia and in the Aegean. *Anatolian Metal II. Der Anschnitt, Beiheft 15*. (Ed. Ünsal Yalçın), Bochum: Deutsches Bergbaumuseum, 67-76.

- Özdoğan, Mehmet; Parzinger, Hermann (Ed.) (2012). *Die frühbronzezeitliche Siedlung von Kanlıgeçit bei Kırklareli. Ostthrakien während des 3. Jahrtausends v. Chr. im Spannungsfeld von Anatolischer und Balkanischer Kulturentwicklung. Archäologie in Eurasien 27. Studien im Thrakien-Marmara-Raum 3*. Darmstadt: Philipp von Zabern.
- Öztürk, Muhammed Zeynel; Çetinkaya, Gülden; Aydın, Selman (2017). Köppen-Geiger İklim Sınıflandırmasına Göre Türkiye'nin İklim Tipleri. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, 35, 17-27.
- Papadatos, Yiannis; Tomkins, Peter (2013). Trading, the Longboat, and Cultural Interaction in the Aegean During the Late Fourth Millennium B.C.E.: The View from Kephala Petras, East Crete. *American Journal of Archaeology*, 117(3), 353-381.
- Papageorgiou, Despoina (2008). The Marine Environment and its Influence on Seafaring and Maritime Routes in the Prehistoric Aegean. *European Journal of Archaeology*, 11(2-3), 199-222.
- Patek, Erzsébet (1968). *Die Urnenfelderkultur in Transdanubien. ArchHung 44*, Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Paulík, Josef (1962). Mazanica s plastickou výzdobou v dobe bronzovej na Slovensku. *Študijne Zvesti Aúsav*, 10, 27-57.
- Pavuk, Peter (2002). Troia VI and VIIa. The Blegen Pottery Shapes: Towards a Typology. *Studia Troica 12*. Mainz am Rhein: Verlag Philipp von Zabern, 35-71.
- (2007). New Perspectives on Troia VI Chronology. *The Synchronisation Of Civilisations In The Eastern Mediterranean in The Second Millennium B.C. III*. (Ed. Manfred Bietak, Ernst Czerny), Wien, 473-478.
 - (2014). *Troia VI Früh und Mitte. Keramik, Stratigraphie, Chronologie, Studia Troica Monographien 3*. Bonn.
- Pavuk, Peter; Rigter, Wendy (2006). Goblets, Schüsseln und Kratere – Die Keramik der Perioden Troia VI und VIIa. *Troia, Archäologie eines Siedlungshügels und seiner Landschaft*. (Ed. Manfred O. Korfmann), Mainz am Rhein: Philipp von Zabern, 231-240.

- Perissoratis, Constantine; Conispoliatis, Nikolaos (2003). The impacts of sea-level changes during latest Pleistocene and Holocene times on the morphology of the Ionian and Aegean seas (SE Alpine Europe). *Marine Geology* 196, 145-156.
- Perlés, Catherine; Takaoğlu, Turan; Gratuze, Bernard (2011). Melian obsidian in NW Turkey: Evidence for early Neolithic Trade. *Journal of Field Archaeology*, 36(1), 42-49.
- Pieniasek Sikora, Magda (2002). Neue Anregungen zur Diskussion über die Beziehungen zwischen Troia und dem nordwestpontischen Gebiet. *Festschrift für Manfred Korfmann, Mauerschau, Band 2*. (Der. Rüstem Aslan, Stephan Blum, Gabriele Kastl, Frank Schweizer, Diane Thumm), Remshalden-Grunbach, 705-714.
- Pulak, Cemal (1988). The Bronze Age Shipwreck at Ulu Burun, Turkey: 1985 Campaign. *American Journal of Archeology* 92, 1-37.
- (2006). Uluburun Batığı. *Uluburun Gemisi, 3000 yıl Önce Dünya Ticareti*. (Ed. Ünsal Yalçın, Cemal Pulak, Rainer Slotta), Bochum, 57-104.
- Pullen, Daniel J. (1985). *Social Organization in Early Bronze Age Greece: A Multi Dimensional Approach*. Indiana University, Doktora Tezi, Bloomington.
- Reinholdt, Chris (2003). The Aegean And Western Anatolia: Social Forms And Cultural Relationships. *Art of the First Cities. The Third Millenium B.C. from the Mediterranean to the Indus*. (Ed. Joan Aruz, Ronald Wallenfels), New York: Yale University Press, 255-258.
- Renfrew, Colin (1972). *The Emergence of Civilization the Cyclades and the Aegean in the Third Millenium BC*, London: Methuen.
- (1986). Introduction: peer polity interaction and socio-political change. *Peer Polity Interaction and Socio-Political Change*. (Ed. Colin Renfrew, John F. Cherry), Cambridge, 1-18.
 - (2004). Rethinking *The Emergence*. *The Emergence of Civilisation Revisited Sheffield Studies in Aegean Archaeology* 6. (Ed. John C. Barrett, Paul Halstead), Oxford: Oxbow Books, 257-274.
- Renfrew, Colin; Bahn, Paul (Der.) (2013). *Arkeoloji Anahtar Kavramlar*, (Çev. Selda Somuncuoğlu), İstanbul: İletişim Yayınları.

- (2016). *Arkeoloji. Kuramlar, Yöntemler ve Uygulama*. (Çev. Gürkan Ergin), Türkiye: Homer Yayınevi.

Sabuncuoğlu, Zeyyat; Tüz Vergiliel, Melek (1998). *Örgütsel Psikoloji*. Bursa.

Sampolidis, Nicholas Chr.; Sotirakopoulou, Peggy (2011). *Karşıdan Karşıya MÖ 3. Binde Kiklad Adaları ve Batı Anadolu*. (Ed. Vasıf Şahoğlu, Peggy Sotirakopoulou), İstanbul, 42-50.

Sava, Viktor; Hurezan, George Pascu; Mărginean, Florin (2011). *A Late Bronze Age settlement on the lower Mureş*. Cluj-Napoca.

Sayar, Mustafa Hamdi (2001). Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1999. 18. *Araştırma Sonuçları Toplantısı 1*, 289-300.

Sazcı, Göksel (2002). Troia Hazinesi - The Treasures of Troia. *Troya. Efsane ile Gerçek Arası Bir Kente Yolculuk - Troy. Journey to a City Between Legend and Reality*. (Ed. Ekrem Işın), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları; T.C. Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 66-73.

- (2005). Troia III, Die Maritime Troia-Kultur und Troia IV-V, Anatolische Troia Kultur. Eine Untersuchung der Befunde im Mittleren Schliemanngraben (Quadrate D7 und D8). *Studia Troica 13*, 35-98.
- (2006). Denizsel Troia Kültürü için Tipik Bir Yapı: Megaron, *Sevim Buluç Anı Kitabı*. (Der. Veysel Tolun, Turan Takaoğlu), Çanakkale, 63-72.
- (2007). *Troia Hazinesi*. İstanbul: Aygaz.
- (2008). Tarih Öncesi Dönemler'den Antik Çağ Sonuna kadar Eceabat/Maydos. *Eceabat Değerleri Sempozyumu*, Çanakkale, 1-12.
- (2011). Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazıları-2010. *Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, Haberler, 31*, 21-23.
- (2012a). Maydos Kilisetepe Höyüğü 2010 Yılı Kazıları. 33. *Kazı Sonuçları Toplantısı, 1*, 389-408.
- (2012b). Maydos Kilisetepe Höyüğü. *Arkeoloji ve Sanat, 140*, İstanbul, 13-20.
- (2013). Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazısı 2011 Sezonu Çalışmaları. 34. *Kazı Sonuçları Toplantısı 2*, 45-64.

- (2014). Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazısı 2012 Sezonu Çalışmaları. 35. *Kazı Sonuçları Toplantısı, 1*, 319-334.
- (2015). Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazısı 2013 Sezonu Çalışmaları. 36. *Kazı Sonuçları Toplantısı, 1*, 389-408.
- (2016). Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazısı 2014 Sezonu Çalışmaları. 37. *Kazı Sonuçları Toplantısı, 1*, 539-550.

Sazcı, Göksel; Başaran Mutlu, Meral (2017). Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazısı 2015 Sezonu Çalışmaları. 38. *Kazı Sonuçları Toplantısı, 1*, 329-342.

- (2018). Maydos-Kilisetepe: A Bronze Age Settlement on the Border Between Asia and Europe. *Archaeology Across Frontiers and Borderlands Fragmentation and Connectivity in the North Aegean and the Central Balkans from the Bronze Age to the Iron Age*. (Ed. Stefanos Gimatzidis, Magda Pieniazek, Sıla Mangaloğlu-Votruba), Vienna, 139-157.

Schliemann, Heinrich (1875). *Troy and its Remains, A Narrative of Researches and Discoveries Made on the Site of Ilium, and in the Trojan Plain*. London, New York.

- (1881). *Ilios, The City and Country of the Trojans, The Result of Researches and Discoveries on the Site of Troy and Throughout the Troad in the Years 1871-72-73-78-79*. New York.

Seçmen, Mürsel (2018). *Maydos Kilisetepe Höyüğü'nün Tunç ve Erken Demir Çağlarında Memeli Hayvanlara Dayalı Besin ve Üretim Ekonomisi*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.

Séfériades, Michel (1983). Dikili Tash: introduction à la préhistoire de la Macédoine occidentale. *Bulletin de correspondance Hellénique* 107(2), 635-677.

Severin, Tim (1987). *Auf den Spuren der Argonauten*. Düsseldorf, Vienna.

Shaw, Joseph W. (1978). Evidence for the Minoan Tripartite Shrine. *American Journal of Archaeology*, 82(4), 429-448.

- (1987). The Early Helladic II Corridor House: Development and Form. *American Journal of Archaeology*, 91(1), 59-79.

- (2015). *Elite Minoan Architecture. Its Development at Knossos, Phaistos and Malia*. Philadelphia, Pennsylvania: INSTAP Academic Press.

Shelton, Kim S. (2010). Late Bronze Age Mainland Greece. *The Oxford Handbook of the Bronze Age Aegean (3000-1000 BCE)*. (Ed. Eric H. Cline), Oxford University Press, 139-148.

Sherratt, Andrew (1981). Plough and pastoralism: aspects of the Secondary Products Revolution. *Pattern of the Past: Studies in Honour of David Clarke*. (Ed. Ian Hodder, Glynn Isaac, Norman Hammond), Cambridge, 261-306.

- (1993). What Would A Bronze Age World System Look Like? Relations Between Temperate Europe and the Mediterranean in Later Prehistory. *Journal of European Archaeology 1*, 1-58.
- (2011). Global Development. *Interweaving Worlds. Systemic Interactions in Eurasia, 7th to 1st Millennia BC. Papers from a conference in memory of Professor Andrew Sherratt. What Would a Bronze Age World System Look Like? World Systems Approaches to Europe and Western Asia 4th to 1st Millennia BC*. (Ed. Toby C. Wilkinson, Susan Sherratt, John Bennet), Oxford: Oxbow Books, 4-6.

Smith, E. Baldwin (1942). The Megaron and Its Roof. *American Journal of Archaeology*, 46(1), 99-118.

Sotirakopoulou, Panayiotas (1993). The Chronology of the 'Kastri Group' Reconsidered. *Annual of the British School at Athens*, 88, 5-20.

- (1999). *Akrotiri Thera: The Neolithic and the Early Bronze Age on the Basis of the Pottery*. Athens: Archaeological Society of Athens.

Stampolidis, Nicholas; Sotirakopoulou, Peggy (2011). Erken Kiklad Dönemi: Ticaret ve Karşılıklı İlişkiler. *Karşıdan Karşıya MÖ 3. Binde Kiklad Adaları ve Batı Anadolu*. (Ed. Vasıf Şahoğlu, Peggy Sotirakopoulou), İstanbul: Sakıp Sabancı Müzesi, 100-109.

Staubwasser, Michael; Weiss, Harvey (2006). Holocene Climate and Cultural Evolution in late Prehistory – Early Historic West Asia. *Quaternary Research 66(3)*, 372-387.

- Şahoğlu, Vasıf (2005). The Anatolian Trade Network and the İzmir Region During the Early Bronze Age. *Oxford Journal of Archaeology*, 24(4), 339-360.
- (2008). Liman Tepe and Bakla Tepe: New Evidence for the Relations between the İzmir Region, The Cyclades and the Greek Mainland during the Late Fourth and Third Millennia BC. *Proceedings of the International Symposium The Aegean in the Neolithic, Chalcolithic and the Early Bronze Age*. (Ed. Hayat Erkanal, Herald Hauptmann, Vasıf Şahoğlu, Rıza Tuncel), Ankara, 483-501.
- Takaoğlu, Turan; Sazcı, Göksel; Çalış Sazcı, Devrim (baskıda). Patterns of Troy I Period Settlements On The Coastal Troad. *The Aegean Early Bronze Age: New Evidence, Athens, April 11th-14th, 2008*. (Ed. Christos Doumas, Aggeliki Giannikouri, Ourania Kouka), Ministry of Culture, Archaeological Institute of Aegean Studies.
- Tartaron, Thomas F.; Rothaus, Richard M.; Pullen, Daniel J. (2003). Searching for Prehistoric Aegean Harbors with GIS, Geomorphology, and Archaeology. *Athena Review*, 3(4), 27-36.
- Taylour, William (1964). *The Mycenaeans, Ancient Peoples and Places*. London: Thames and Hudson.
- Televantou, Christina A. (2008). Strofilas: A Neolithic Settlement on Andros. *Horizon: A Colloquium on the Prehistory of the Cyclades*. (Ed. Neil Brodie, Jenny Doole, Giorgos Gavalas, Colin Renfrew), Cambridge, 43-54.
- Themelis, Petros G. (1984). Early Helladic Monumental Architecture. *Ath.Mitt.* 99, 335-351.
- Tomaschek, Wilhelm (1893). *Die Alten Thraker II*. Wien.
- Torrence, Robin (1986). *Production and Exchange of Stone Tools*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Umurtak, Gülsün (2010). Questions Arising from a Bulla Found in the EBA II Settlement at Bademağacı. *Adalya XIII*, 19-27.
- Ünlüsoy, Sinan (2006). Vom Reihenhause zum Megaron. Troia I bis Troia III. *Troia. Archäologie eines Siedlungshügels und seiner Landschaft*. (Ed. Manfred Korfmann), Mainz am Rhein: Philipp von Zabern, 133-144.

- Van Andel, Tjeerd H.; Runnels, Curtis (1988). An Essay on the Emergence of Civilization in the Aegean World. *Antiquity* 62, 234-247.
- Vermeule, Emily (1964). *Greece in the Bronze Age*. Chicago Üniversitesi Press.
- Wace, Alan J. B. (1949). *Mycenae, an Archaeological History and Guide*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Wace, Alan J. B.; Thompson, Maurice S. (1912). *Prehistoric Thesaly, being some account of recent excavations and explorations in North-Eastern Greece from Lake Kopais to the borders of Macedonia*. Cambridge: University Press.
- Walter, Hans; Felten, Florens (1981). *Alt-Ägina III.1. Die Vorgeschichtliche Stadt: Befestigungen, Häuser, Funde*. Mainz am Rhein: Phillip von Zabern.
- Wardle, K.A. (1993). Mycenaean Trade and Influence in Northern Greece. *Wace and Blegen, Pottery as Evidence for Trade in the Aegean Bronze Age 1939-1989*. (Ed. Carol Zerner, Peter Zerner, John Winder), Amsterdam: J.C. Gieben Publisher, 117-141.
- Warner, Jayne (1979). The Megaron and Apsidal House in Early Bronze Age Western Anatolia: New Evidence from Karataş. *American Journal of Archaeology*, 83(2), 133-147.
- (1994). *Elmalı-Karataş II. The Early Bronze Age Village of Karataş*. Bryn Mawr College.
- Warren, Peter (1969). *Minoan Stone Vases*. Cambridge.
- Weiss, Harvey (2016). Global Megadrought, Societal Collapse and Resilience at 4.2- 3.9 ka BP Across the Mediterranean and West Asia. *Pages Magazine*, 24(2), 62-63.
- Werner, Kjell (1993). *The Megaron During the Aegean and Anatolian Bronze Age. A Study of Occurrence, Shape, Architectural Adaptation, and Function*. Jonsered.
- Wiencke, Martha Heath (1986). Building BG at Lerna. *Studies in Mediterranean Archaeology* 76, *Early Helladic Architecture and Urbanization, Proceedings of a Seminar Held at the Swedish Institute in Athens*. (Ed. Robin Hägg ve Dora Konsola), Göteborg, 41-45.

- (1989). Change in Early Helladic II. *American Journal of Archaeology*, 93(4), 495-509.

Wollmann, Volker (1999). Über den Spiralverzierten herd von der prähistorischen Ansiedlung auf Wietenberg Bei Schässburg. *Transsilvanica, Archäologische Untersuchungen zur Älteren Geschichte des Südöstlichen Mitteleuropa*. (Ed. Nikolaus Boroffka, Tudor Soroceanu), Rahden/Westf.: Verlag Marie Leidorf, 39-51.

Wright, James C (2006). The Formation Of The Mycenaean Palace. *Ancient Greece: From the Mycenaean Palaces to the Age of Homer*. (Ed. Sigrid Deger-Jalkotzy; Irene S. Lemos), Edinburgh: Edinburgh University Press, 7-52.

Yilmaz, Derya (2016). Some Thoughts on the Troy Type Owl-Headed Idols of Western Anatolia. *Praehistorische Zeitschrift* 91(2), 369–378.

Younger, John G. (2005). Some Similarities in Mycenaean Palace Plans. *Autochthon: Papers Presented to O.T.P.K. Dickinson on the Occasion of his Retirement*. (Ed. Anastasia Dakouri-Hild, Sue Sherratt), Oxford, 185-190.

Zidarov, Petar; Agul'nikov, Sergey (2016). The Pestle-Scepters from Bulgaria and the Soy-ur-thern contacts of the Noua, Sabatinovka and Coslogeni Cultures. *Mensch, Kultur Und Gesellschaft von Der Kupferzeit Bis Zur Frühen Eisenzeit Im Nördlichen Eurasien, Beiträge Zu Ehren Zum 60. Geburtstag Von Eugen Sava*. (Ed. Aurel Zanoci, Elke Kaiser, Maya Kashuba, Elena Izbitser, Mihail Băţ), Chişinău, 215-224.

Zöldföldi, Judit (2011). *5000 Years Marble History in Troia and the Troad, Petroarchaeological Study on the Provenance of White Marbles in West Anatolia*. (Doktora Tezi, Eberhard Karls Universität Tübingen), Tübingen.

EK 1: AÇMA VE TABAKALARA GÖRE ALAN NUMARALARI

Açma	Tabaka	Evre	Alt evre	Alan No	Bulutnu Adı
D 4/4	IV			83.1	seramik kovası
D 4/4	IV			85.1	seramik kovası
D 4/4	IV			86.1	seramik kovası
D 4/4	IV			88.1	seramik kovası
D 4/4	IV			95.1	seramik kovası
D 4/4	IV			96.1	seramik kovası
D 4/4	IV			97.1	seramik kovası
D 4/4	IV			99.1	seramik kovası
D 4/4	IV			101.1	seramik kovası
D 4/4	IV			103.1	seramik kovası
D 4/4	IV			104.1	seramik kovası
D 4/4	IV			106.1	seramik kovası
D 4/4	IV			107.1	seramik kovası
D 4/4	IV			108.1	seramik kovası
D 4/4	IV			109.1	seramik kovası
D 4/4	IV			110.1	seramik kovası
D 4/4	IV			112.1	seramik kovası
D 4/4	IV			113.1	seramik kovası
D 4/4	IV			175.1	seramik kovası
D 4/4	IV			184.1	seramik kovası
D 4/4	IV			216.1	seramik kovası
D 4/4	IV			220.1	seramik kovası
D 4/4	IV			221.1	seramik kovası
D 4/4	IV			222.1	seramik kovası
D 4/4	IV			223.1	seramik kovası
D 4/4	IV			226.1	seramik kovası
D 4/4	IV			348.1	seramik kovası
D 4/4	IV			349.1	seramik kovası
D 4/4	IV			350.1	seramik kovası
D 4/4	IV			366.1	seramik kovası
D 4/4	IV			447.1	seramik kovası
D 4/4	IV			461.1	seramik kovası
D 4/4	IV			477.1	seramik kovası
D 4/3	IV			57.1	seramik kovası
D 4/3	IV			62.1	seramik kovası
D 4/3	IV			63.1	seramik kovası
D 4/3	IV			64.1	seramik kovası
D 4/3	IV			65.1	seramik kovası
D 4/3	IV			68.1	seramik kovası
D 4/3	IV			69.1	seramik kovası
D 4/3	IV			70.1	seramik kovası
D 4/3	IV			71.1	seramik kovası
D 4/3	IV			72.1	seramik kovası
D 4/3	IV			73.1	seramik kovası
D 4/3	IV			76.1	seramik kovası
D 4/3	IV			77.1	seramik kovası
D 4/3	IV			78.1	seramik kovası
D 4/3	IV			79.1	seramik kovası
D 4/3	IV			80.1	seramik kovası
D 4/3	IV			86.1	seramik kovası
D 4/3	IV			91.1	seramik kovası
D 4/3	IV			92.1	seramik kovası
D 4/3	IV			93.1	seramik kovası
D 4/3	IV			120.1	seramik kovası
D 4/3	IV			123.1	seramik kovası
D 4/3	IV			125.1	seramik kovası
D 4/3	IV			126.1	seramik kovası
D 4/3	IV			127.1	seramik kovası
D 4/3	IV			128.1	seramik kovası

Açma	Tabaka	Evre	Alt evre	Alan No	Bulutnu Adı
D 4/3	IV			130.1	seramik kovası
D 4/3	IV			131.1	seramik kovası
D 4/3	IV			132.1	seramik kovası
D 4/3	IV			155.1	seramik kovası
D 4/3	IV			166.1	seramik kovası
D 4/3	IV			180.1	seramik kovası
D 4/3	IV			204.1	seramik kovası
D 4/3	IV			205.1	seramik kovası
D 4/3	IV			206.1	seramik kovası
D 4/3	IV			219.1	seramik kovası
D 4/3	IV			222.1	seramik kovası
D 4/3	IV			270.1	seramik kovası
D 4/3	IV			271.1	seramik kovası
D 4/3	IV			298.1	seramik kovası
D 4/3	IV			350.1	seramik kovası
D 4/3	IV			351.1	seramik kovası
D 4/3	IV			355.1	seramik kovası
D 4/3	IV			359.1	seramik kovası
D 4/3	IV			360.1	seramik kovası
D 4/3	IV			361.1	seramik kovası
D 4/3	IV			363.1	seramik kovası
D 4/3	IV			364.1	seramik kovası
D 4/3	IV			366.1	seramik kovası
D 4/3	IV			376.1	seramik kovası
D 4/3	IV			377.1	seramik kovası
D 4/3	IV			379.1	seramik kovası
D 4/3	IV			391.1	seramik kovası
D 4/3	IV			392.1	seramik kovası
D 4/3	IV			393.1	seramik kovası
D 4/3	IV			394.1	seramik kovası
D 4/3	IV			395.1	seramik kovası
D 4/3	IV			396.1	seramik kovası
D 4/2	IV			88.1	seramik kovası
D 4/2	IV			103.1	seramik kovası
D 4/2	IV			104.1	seramik kovası
D 4/2	IV			105.1	seramik kovası
D 4/2	IV			106.1	seramik kovası
D 4/2	IV			107.1	seramik kovası
D 3/4	IV			30.1	seramik kovası
D 3/4	IV			34.1	seramik kovası
D 3/4	IV			42.1	seramik kovası
D 3/4	IV			44.1	seramik kovası
D 3/4	IV			45.1	seramik kovası
D 3/4	IV			51.1	seramik kovası
D 3/4	IV			53.1	seramik kovası
D 3/4	IV			54.1	seramik kovası
D 3/4	IV			58.1	seramik kovası
D 3/4	IV			470.1	seramik kovası
D 3/4	IV			473.1	seramik kovası
D 3/4	IV			474.1	seramik kovası
D 3/4	IV			475.1	seramik kovası
D 3/4	IV			476.1	seramik kovası
D 3/4	IV			477.1	seramik kovası
D 4/4	V	a		217.1	seramik kovası
D 4/4	V	a		218.1	seramik kovası
D 4/4	V	a		225.1	seramik kovası
D 4/4	V	a		231.1	seramik kovası
D 4/4	V	a		232.1	seramik kovası
D 4/4	V	a		234.1	seramik kovası

Açma	Tabaka	Evre	Alt evre	Alan No	Buluntu Adı
D 3/4	V	c		398.1	seramik kovası
D 3/4	V	c		428.1	seramik kovası
D 3/4	V	c		434.1	seramik kovası
D 3/4	V	c		455.1	seramik kovası
D 3/4	V	c		458.1	seramik kovası
D 3/4	V	c		465.1	seramik kovası
D 3/4	V	c		489.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			150.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			165.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			200.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			203.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			210.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			287.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			409.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			172.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			175.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			195.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			206.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			243.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			244.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			245.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			246.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			248.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			250.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			251.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			252.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			253.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			254.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			255.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			258.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			266.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			267.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			272.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			273.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			300.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			329.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			335.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			352.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			357.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			364.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			365.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			366.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			369.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			370.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			382.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			383.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			384.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			385.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			393.1	seramik kovası
D 3/4	V-VI			396.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a		171.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a		188.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a		190.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a		191.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a		193.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a		194.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a		196.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a		197.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a		201.1	seramik kovası

Açma	Tabaka	Evre	Alt evre	Alan No	Buluntu Adı
D 3/4	VI	a		202.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a		204.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a		208.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a		211.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a		259.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a		260.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a		291.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a		294.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a		306.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a		307.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a		308.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a		338.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a		340.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a		341.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a-b		205.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a-b		262.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a-b		263.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a-b		304.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a-b		321.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a-b		322.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a-b		274.1	seramik kovası
D 3/4	VI	a-b		280.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b		358.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b		447.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	247.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	264.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	265.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	268.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	269.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	270.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	271.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	275.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	297.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	298.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	299.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	305.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	309.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	310.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	314.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	315.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	316.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	317.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	318.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	319.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	323.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	324.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	325.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	326.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	328.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	330.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	332.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	334.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	339.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	368.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	371.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	372.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	380.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	387.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	392.1	seramik kovası

Açma	Tabaka	Evre	Alt evre	Alan No	Bulutnu Adı
D 3/4	VI	b	1	487.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1	492.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1-2	336.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1-2	337.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1-2	358.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1-2	359.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1-2	374.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1-2	375.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1-2	376.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1-2	377.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1-2	378.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1-2	386.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1-2	389.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1-2	404.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	1-2	447.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	2	360.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	2	361.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	2	362.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	2	405.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	2	406.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	2	407.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	2	408.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	2	410.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	2	411.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	2	412.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	2	413.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	2	431.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	2	436.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	2	388.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	2	394.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	2	486.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	2	491.1	seramik kovası
D 3/4	VI	b	2	402.1	seramik kovası
D 3/4	VI-VII			432.1	seramik kovası
D 3/4	VI-VII			438.1	seramik kovası
D 3/4	VI-VII			454.1	seramik kovası
D 3/4	VI-VII			456.1	seramik kovası
D 3/4	VI-VII			467.1	seramik kovası
D 3/4	VI-VII			469.1	seramik kovası
D 3/4	VI-VII			483.1	seramik kovası
D 3/4	VI-VII			484.1	seramik kovası
D 3/4	VI-VII			488.1	seramik kovası
D 3/4	VII	a		457.1	seramik kovası
D 3/2	VII	a		28.1	seramik kovası
D 3/2	VII	a		31.1	seramik kovası
D 3/2	VII	a		32.1	seramik kovası
D 3/2	VII	a		33.1	seramik kovası
D 3/2	VII	a		34.1	seramik kovası
D 3/2	VII	a		38.1	seramik kovası
D 3/2	VII	a		48.1	seramik kovası
D 3/2	VII	a		54.1	seramik kovası
D 3/2	VII	a		68.1	seramik kovası
D 3/4	VII	a		441.1	seramik kovası
D 3/4	VII	a		463.1	seramik kovası
D 3/4	VII	a	1	418.1	seramik kovası
D 3/4	VII	a	1	420.1	seramik kovası
D 3/4	VII	a	1	421.1	seramik kovası
D 3/4	VII	a	1	422.1	seramik kovası
D 3/4	VII	a	1	423.1	seramik kovası

Açma	Tabaka	Evre	Alt evre	Alan No	Bulutnu Adı
D 3/4	VII	a	1	424.1	seramik kovası
D 3/4	VII	a	1	425.1	seramik kovası
D 3/4	VII	a	1	426.1	seramik kovası
D 3/4	VII	a	1	430.1	seramik kovası
D 3/4	VII	a	1	435.1	seramik kovası
D 3/4	VII	a	1	452.1	seramik kovası
D 3/2	VII	a	1-2	53.1	seramik kovası
D 3/2	VII	a	1-2	105.1	seramik kovası
D 3/4	VII	a	2	437.1	seramik kovası
D 3/4	VII	a	2	439.1	seramik kovası
D 3/4	VII	a	2	440.1	seramik kovası
D 3/4	VII	a	2	442.1	seramik kovası
D 3/4	VII	a	2	444.1	seramik kovası
D 3/2	VII	a	2	55.1	seramik kovası
D 3/2	VII	a	2	60.1	seramik kovası
D 3/2	VII	a-b		64.1	seramik kovası
D 3/2	VII	a-b		104.1	seramik kovası
D 3/2	VII	b		65.1	seramik kovası
D 3/2	VII	b		67.1	seramik kovası
D 3/2	VII	b		69.1	seramik kovası
D 3/2	VII	b		70.1	seramik kovası
D 3/2	VII	b		73.1	seramik kovası
D 3/2	VII	b		74.1	seramik kovası
D 3/2	VII	b		75.1	seramik kovası
D 3/2	VII	b		96.1	seramik kovası
D 3/2	VII	b		97.1	seramik kovası
D 3/2	VII	b		100.1	seramik kovası
D 3/2	VII	b		103.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c		78.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c		79.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c		109.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c		114.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c		116.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c		117.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c		118.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c		119.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c		126.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c		199.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c		202.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c		204.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c		209.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c		210.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c		211.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c		214.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c		215.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c		216.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c		220.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c		222.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c		224.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c		225.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c		228.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c		234.1	seramik kovası
D 3/2	VII	c-d		223.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		121.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		122.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		123.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		124.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		125.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		138.1	seramik kovası

Açma	Tabaka	Evre	Alt evre	Alan No	Buluntu Adı
D 3/2	VII	d		139.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		140.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		142.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		143.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		200.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		201.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		236.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		237.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		241.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		244.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		250.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		251.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		298.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		299.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		300.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		301.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		302.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		303.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		304.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		316.1	seramik kovası
D 3/2	VII	d		318.1	seramik kovası

EK 2: KATALOG

Katalog, Maydos'ta 2010-2017 yılları arasında gerçekleştirilen kazı çalışmalarından elde edilen ve farklı kültürlerle ilişki kurulan M.Ö. 2. binyıla ait 104 adet buluntunun detaylı tanımlamasından oluşmaktadır. Bu buluntuların tanımlanmasında türe (seramik, küçük buluntu ve mimari öge) ve zamansal sıralamaya dikkat edilmiştir. Katalogta 8 lades kemiği kulp parçası, 3 mahmuz kulplu maşrapa, 1 Lianokladhi gobleti 9 inkruste bezemeli seramik parçası, 7 parmak baskı bezemeli seramik parçası, 4 el yapımı sıvı kabı, 3 pişmiş toprak küçük buluntu, 1 taş kapak, 4 asa başı, 1 idol, 63 bezemeli mimari kaplama yer almaktadır.

Katalog tanım açıklaması: İlk satırda, katalog numarası (örn:9), bulunduğu açma (örn: D3/4), buluntu alan ve sıra numarası (örn: 55.3.1), tabaka ve evresi (örn: VIIa2), Çanakkale Arkeoloji Müzesi envanterinde bulunuyorsa numarası (örn: Ç.M.E: 11998), buluntunun çiziminin ve fotoğrafının bulunduğu levha numarası (örn: Lv: 9) yer alır. İkinci satırda ölçüler yer alır. Tüm ölçüler santimetre (cm), varsa ağırlıklar gram (gr) olarak verilmiştir. Katalogda ölçüler için kullanılan kısaltmalar şu şekildedir: Ç: çap, AÇ: ağız çapı, DÇ: dip çapı, Del. Ç: delik çapı, Tut. Ç: tutamak çapı, Y: yükseklik, G: genişlik, K: kalınlık, CK: cidar kalınlığı, Kap. K: kapak kalınlığı, A: ağırlık. Bezemeli mimari kaplamalar sadece kalınlık ölçüsü verilmişse, kaplamanın arka yüzeyinin kırık olduğu; hem kalınlık hem de cidar kalınlığı birden verilmişse kaplamada harç izi olduğu anlamına gelir.

Üçüncü satırda, önce buluntunun malzemesi, sonra da ayrıntılı tanımı yapılmıştır. Kaplamaların malzemesinin kil olarak belirtilmesinin sebebi bilinçli bir pişirilmeye maruz kalmadığı içindir. Bezemeli mimari kaplamalarının tanımlarında malzemeden sonra ait olduğu panel harfi verilmiştir. Kilden yapılan tüm buluntuların hamurunun içeriğindeki katkıları önce boyutlarına (çok ince, ince, orta, kaba, çok kaba) sonra da yoğunluklarına göre (az, orta, yoğun) tanımlanmıştır. Örneğin çok ince (boyutta) az (yoğunlukta) katkı (katkı) gibi. Kil buluntuların çoğu pişmeden veya yangından dolayı renk değiştirdiği için doğru kil rengini saptamak çok güçtür. Bu yüzden sadece tasnif yaparken fikir vermesi ve saptanan renklerin standart olması amacıyla Munsell renk kataloğu kullanılmıştır.

Lades Kemiği Kulplu Çanaklar

1. D3/2, 104.1.6, VIIa2, 704a. Lv: 8
 AÇ: 21 cm, Y: 5,7 cm, G: 8,2 cm, CK: 0,7 cm.
 Pt. Ağız parçası. İnce orta mineral, çok ince az mika ve taşçık katkılı hamuru 7,5 YR 3/4 rengindedir. İçe kapanan ağız kenarlı, dışa açılan gövdeli çanak parçası. Ağız seviyesini aşan yatay yerleştirilmiş üçgen kulpludur. Kulbun tepe kısmı iki yandan bastırılmış ve dışarı doğru mahmuz şeklinde uzatılmıştır. Kendinden astarlı, içi ve dışı iyi açkılıdır. El yapımı ve orta pişmiştir. Yüzeyi siyaha doğru renk değiştirmiştir.
2. D3/2, 104.1.7, VIIa2, 704a. Lv: 8
 Y: 5,2 cm, G: 4,7 cm, K: 1,7 cm.
 Pt. Kulp parçası. İnce orta mineral, çok ince az mika katkılı hamuru 7,5 YR 3/4 rengindedir. Yatay üçgen kulbun tepe kısmı iki yandan bastırılmış ve dışarı doğru mahmuz şeklinde uzatılmıştır. Kendinden astarlı ve iyi açkılıdır. El yapımı ve orta pişmiştir. Yüzeyi siyaha doğru renk değiştirmiştir.
3. D3/2, 21.1.2, VIIa1. Lv: 8
 Y: 4,3 cm, G: 6,5 cm, K: 2,3 cm.
 Pt. Kulp parçası. İnce orta mineral, çok ince az mika ve taşçık katkılı hamuru 2,5 YR 5/8 rengindedir. Yatay üçgen kulbun tepe kısmı genişletilmiş ve dışarı doğru uzatılmıştır. Kendinden astarlıdır. El yapımı ve orta pişmiştir. Yüzeyi yer yer siyaha doğru renk değiştirmiştir.
4. D3/4, 143.1.10, Vb2, 500. Lv: 8
 Y: 8 cm, G: 8,4 cm, K: cm, CK: 0,5 cm.
 Pt. Ağız parçası. İnce orta mineral, çok ince az mika ve yoğun taşçık katkılı hamuru 2,5 YR 6/8 rengindedir. İçe kapanan ağız kenarlı, dışa açılan gövdeli çanak parçası. Ağız seviyesini aşan yatay yerleştirilmiş üçgen kulpludur. Kulbun tepe kısmı genişletilmiş ve dışarı doğru uzatılmıştır. Astarı 10 R 4/3 rengindedir. El yapımı ve orta pişmiştir. Yüzeyinde taşçıklardan ötürü çatlaklar oluşmuştur.
5. D4/1, 44.1.17, Vb1, 503. Lv: 8
 AÇ: 20 cm, Y: 12,9 cm, CK: 0,5 cm..
 Pt. Ağız parçası. Çok ince az bitki, çok ince orta mineral, çok ince orta mika katkılı hamuru 5 YR 5/8 rengindedir. İçe kapanan ağız kenarlı, dışa açılan gövdeli çanak parçası. Ağız seviyesini aşan yatay yerleştirilmiş üçgen kulpludur. Kulbun tepe kısmı genişletilmiş ve dışarı doğru uzatılmıştır. Ağız kenarının aşan hafif dışa doğru eğimli memeciği vardır. Kendinden astarlı, içi ve dışı iyi açkılıdır. El yapımı ve orta pişmiştir.
6. D4/2, 259.1.4, Vb2, 502. Lv: 8
 Y: 4 cm, G: 3,8 cm, K: 1,8 cm.
 Pt. Kulp parçası. İnce orta mineral, çok ince az mika katkılı hamuru 7,5 YR 4/4 rengindedir. Yatay üçgen kulbun tepe kısmı genişletilmiş ve dışarı doğru uzatılmıştır. Kendinden astarlı ve iyi açkılıdır. El yapımı ve orta pişmiştir. Yüzeyi yer yer siyaha doğru renk değiştirmiştir.
7. D4/4, 436.1.7, Va. Lv: 8
 Y: 5,8 cm, G: 5,9 cm, CK: 2,5cm.
 Pt. Kulp parçası. İnce orta mineral, çok ince az mika ve taşçık katkılı hamuru 10 YR 4/1 rengindedir. Yatay üçgen kulbun tepe kısmı genişletilmiş ve aşağı doğru kıvrılmıştır. Kendinden astarlı ve iyi açkılıdır. El yapımı ve orta pişmiştir. Yüzeyi siyaha doğru renk değiştirmiştir.

Mahmuz Kulplu Maşrapalar

8. D3/2, 55.3.1, VIIa2, 702a, Ç.M.E: 11998 Lv: 9
 AÇ: 6,6 cm, DÇ: 3,2 cm, Y: 10,5 cm, CK: 0,5 cm.
 Pt. Çok ince yoğun mineral ve çok ince yoğun mika katkılı hamuru 5 YR 6/3 rengindedir. Dışa çekik dudaklı S profilli halka diplidir. Dudak seviyesini aşan kulbu karına birleşir. Karın ve dip kısmında cidar kalınlığı 1-1,5 cm arasında değiştiğinden ağırdır. Astarı 7,5 YR 6/4 renginde ve açıktır. El yapımı ve orta pişmiştir. Kulbun yumru yapan üst kısmı eksiktir.
9. D3/2, 60.4, VIIa2, 702a, Ç.M.E: 11997 Lv: 9
 AÇ: 6,7 cm, DÇ: 2,4 cm, Y: 10,5 cm, CK: 0,5 cm.
 Pt. Çok ince yoğun mineral ve çok ince az mika katkılı hamuru 5 YR 6/6 rengindedir. Dışa çekik dudaklı S profilli halka diplidir. Dudak seviyesini aşan kulbu karına birleşir. Karın ve dip kısmında cidar kalınlığı 1-1,5 cm arasında değiştiğinden ağırdır. Astarı 7,5 YR 6/6 renginde ve açıktır. El yapımı ve orta pişmiştir. Dibi kısmen eksiktir.
10. D3/2, 462.1, VIIa2, 702a Lv: 9
 AÇ: 6,9 cm, DÇ: 3,3 cm, Y: 12,5 cm, G: 8,2 cm, CK: 0,6 cm.
 Pt. İnce yoğun mineral ve çok ince az mika katkılı hamuru 10 YR 6/4 rengindedir. Dışa çekik dudaklı S profilli halka diplidir. Dudak seviyesini aşan kulbu karına birleşir. Kendinden astarlıdır; ancak yüzeyi siyaha dönmüştür ve açıktır. El yapımı ve orta pişmiştir. Yarım halde bulunmuş, tümlenmiştir.

Lianokladhi Gobleti

11. D3/2, 375.6, VIa1, Ç.M.E: 12990 Lv: 10
 AÇ: 22,5 cm, DÇ: 12,5 cm, Y: 17,2 cm, CK: 0,5 cm,
 Pt. Çok ince orta mineral ve çok ince orta mika katkılı hamuru 7.5 YR 6/4 rengindedir. Dışa çekik dudaklı S profilli formu dip kısımda üzerinde oluk bezeme bulunan yüksek kaide ile birleşmektedir. Astarı 7,5 YR 4/1 renginde ve açıktır. Dış yüzeyinde gövdesi boyunca eğik şekilde kıvrımlı açkı aleti izleri bulunmaktadır. Çark yapımı ve iyi pişmiştir. Kabın eksik kısımları tümlenmiştir.

İnkruste Bezemeli Kaplar

12. D3/4, 60.1.1, Vc. Lv: 11
 AÇ: 21 cm, Y: 4,3 cm, G: 5,9 cm, CK: 0,5 cm.
 Pt. Ağız parçası. İnce orta mineral, çok ince çok az mika katkılı hamuru 7.5 YR 5/4 rengindedir. İçi kendinden dışı 10 YR 2/1 renginde astarlı, içi dışı hafif açıktır. İçe kapanan ağız kenarlı, dışta kalınlaştırılmış dudaklı, küresel karınlı çanak parçası. Kazı, oyuk ve dolgu bezemeli. Dudağın üstü boyunca tek sıra ters düz üçgen motifleri ve karının hemen üzerinde ince bant inkruste tekniğinde bezenmiştir. El yapımı ve orta pişmiştir.
13. D3/4, 365.1.5, Vc. Lv: 11
 Y: 5,5 cm, G: 6,2 cm, CK: 0,6 cm.
 Pt. Karın parçası. İnce orta bitki, ince orta mineral, çok ince az mika ve orta yoğunlukta taşçık katkılı hamuru 2.5 YR 6/6 rengindedir. İçi kendinden dışı 5 YR 4/4 renginde astarlı, içi hafif dışı iyi açıktır. Kazı, oyuk ve dolgu bezemeli. Karın üzerinde birbirine paralel iki oluk bant arasında yan yana 5 üçgen motif takip edilir. Oluk ve üçgenlerin içi beyaz bir dolgu maddesiyle doldurulmuştur. El yapımı ve orta pişmiştir.

14. D3/4, 96.1.4, Vc. Lv: 11
 Y: 5,5 cm, G: 6,2 cm, CK: 0,6 cm.
 Pt. Gövde parçası. İnce orta bitki, ince orta mineral, çok ince az mika hamuru 7.5 YR 4/4 rengindedir. İçi dışı kendinden astarlı, dışı iyi ağıklıdır. Gövde üzerinde birbirine paralel iki oluk bant arasında yan yana 6 üçgen motifi takip edilir. Oluk ve üçgenlerin içi beyaz bir dolgu maddesiyle doldurulmuştur. El yapımı ve orta pişmiştir.
15. D3/4, 128.1.23, Vc. Lv: 11
 Y: 13,3 cm, G: 10,8 cm, CK: 0,8 cm.
 Pt. Gövde parçası. İnce az bitki ve çok ince az mineral katkılı hamuru 7.5 YR 5/3 rengindedir. Kendinden astarlı, dışı ağıklıdır. Kazı ve dolgu bezemeli. Karın üzerinde birbirine paralel iki oluk bant arasında yan yana 3 baklava motifi takip edilir. Kazımaların içi beyaz bir dolgu maddesiyle doldurulmuştur. El yapımı ve iyi pişmiştir.
16. D3/4, 366.1.1, Vc. Lv: 12
 Y: 8,1 cm, G: 6,4 cm, CK: 0,9 cm.
 Pt. Gövde parçası. Çok ince az bitki, ince orta mineral, çok ince az mika ve orta yoğunlukta taşçık katkılı hamuru 5 YR 5/6 rengindedir. İçi kendinden, dışı 5 YR 4/6 renginde astarlı, içi hafif, dışı iyi ağıklıdır. Kazı, oyuk ve dolgu bezemeli. Gövde üzerinde kazıma bezeme ile yapılan dörtgen bir çerçevenin ortasında baklava motifi içinde svastikanın dört kolu kısmen, sağ tarafında iki kenar üçgen ve altta yatay S motifinin bir kısmı takip edilir. Parçanın sağ tarafında svastikanın dörtgen paneli dışında, oyma bezeme ile dikey bir şekilde yapılan 3 ters düz üçgen takip edilir. Bu motiflerin sağında dikey bir bant daha takip edilir. Olukların ve oyukların içinde beyaz dolgu vardır. Baklava biçimindeki oluk kasten beyaz dolgu ile doldurulmamıştır. El yapımı ve orta pişmiştir.
17. D3/4, 149.1.1, Vc. Lv: 12
 Y: 8,8 cm, G: 7 cm, CK: 0,9 cm.
 Pt. Gövde parçası. Çok ince az bitki, ince orta mineral ve orta yoğunlukta taşçık katkılı hamuru 7.5 YR 5/4 rengindedir. Dışı astarlıdır. İçi hafif, dışı iyi ağıklıdır. Kazı, oyuk ve dolgu bezemeli. Gövde üzerinde kazıma bezeme ile yapılan dörtgen bir çerçevenin ortasında baklava motifi içinde svastikanın tamamı, köşelerinde dört adet kenar üçgen takip edilir. Parçanın sağ tarafında svastikanın dörtgen paneli dışında, oyma bezeme ile dikey bir şekilde yapılan 5 ters düz üçgen takip edilir. Bu motiflerin sağında dikey bir bant daha takip edilir. Olukların ve oyukların içinde beyaz dolgu vardır. El yapımı ve iyi pişmiştir. Pişmeden dolayı siyaha doğru renk değiştirmiştir.
18. D3/4, 139.1.11, Vc. Lv: 12
 Y: 6,4 cm, G: 5,2 cm, CK: 0,9 cm.
 Pt. Gövde parçası. Çok ince az bitki, ince orta mineral çok ince az mika ve orta yoğunlukta taşçık katkılı hamuru 5 YR 5/6 rengindedir. İç kısmı kendinden, dışı 5 YR 4/4 renginde astarlı. İçi hafif, dışı iyi ağıklıdır. Kazı ve dolgu bezemeli. Karın üzerinde yatay uzanan bir kazıma bant, onun altında birbirini takip eden 2 yatay S motifi kısmen takip edilir. Kazıma olukların içinde beyaz dolgu vardır. El yapımı ve iyi pişmiştir.
19. D3/4, 132.1.1, 168.1.1, Vc. Lv: 12
 Y: 11,6 cm, G: 10,5 cm, CK: 1cm.
 Pt. Karın parçası. Çok ince az bitki, ince orta mineral, çok ince az mika ve orta yoğunlukta taşçık katkılı hamuru 5 YR 5/6 rengindedir. İç kendinden, dışı 5 YR 4/6 renginde astarlı, içi hafif, dışı iyi ağıklıdır. Kazı, kabartma ve dolgu bezemeli. Gövde üzerinde kazıma bezeme ile yapılan dörtgen bir çerçevenin ortasında baklava motifi içinde svastikanın dört kolu kısmen, sol tarafında iki kenar üçgen ve altta iki yatay bant arasında birbirini takip eden 2 yatay S motifi kısmen takip edilir. En altta kalınlaştırılmış bant üzerine yan yana 5 eğik çizgi kazınmıştır. Kazıma olukların içinde beyaz dolgu vardır. El yapımı ve iyi pişmiştir.

20. D3/4, 133.1.2, 139.1.10, Vc. Lv: 12
 Y: 10 cm, G: 10,8 cm, CK: 0,9 cm.
 Pt. Karın parçası. Çok ince az bitki, İnce orta mineral, çok ince az mika ve orta yoğunlukta taşçık katkılı hamuru.5 YR 6/6 rengindedir. İçi kendinden, dışı 5 YR 4/6 renginde astarlı, içi hafif, dışı iyi açıktır. Kazı ve kabartma bezemeli. Karın üzerinde kalınlaştırılmış bant üzerine yan yana aralıklarla 6 eğik çizgi kazınmış, üstüne birbirini takip eden 3 yatay S motifi kısmen takip edilir. El yapımı ve iyi pişmiştir.

Parmak Baskılı Bezemeli Çömler

21. D 3/4, 159.1.1, Vc. Lv: 13
 AÇ: 36 cm, Y: 3,3 cm, G:5,2 cm, CK: 0,9 cm.
 Pt. Ağız parçası. İnce orta mineral, çok ince az mika ve orta yoğunlukta taşçık katkılı hamuru 10 YR 4/4 rengindedir. İçi ve dışı 5 YR 5/3 astarlı, içi açıktır. Dışa çekik ağız kenarlı çömlek parçası. Ağız kenarı altında parmak baskılı bant bezeme yapılmıştır. Bandın kenarları belli değildir. Parmak baskı soldan sağa doğru uygulanmıştır ve çukurların içinde parmak izi vardır. El yapımı ve orta pişmiştir. Pişmeden ötürü rengi siyaha doğru değişmiş.
22. D 3/4, 174.1.2, Vc. Lv: 13
 AÇ: 34 cm Y: 3,3 cm, G: 5,5 cm, CK: 1,1 cm.
 Pt. Ağız parçası. İnce orta mineral, çok ince az mika ve az yoğunlukta taşçık katkılı hamuru 5 YR 6/4 rengindedir. İçi ve dışı kendinden astarlı, açıksızdır. Dışa çekik ağız kenarlı, içte ve dışta hafifçe kalınlaştırılmış dudaklı çömlek parçası. Ağız kenarı altında parmak baskılı bant bezeme yapılmıştır. Bandın kenarları bellidir. Ağız kenarı boyunca soldan sağa doğru tırnak baskı bezeme yapılmıştır. Çark (?) yapımı ve Orta pişmiştir.
23. D4/1, 58.1.5, Vb1, 502 Lv: 13
 AÇ: 28 cm, Y: 5,2 cm, G: 6,1 cm, CK: 1,2 cm.
 Pt. Ağız parçası. İnce orta mineral ve yoğun taşçık katkılı hamuru 5 YR 5/4 rengindedir. Kendinden astarlıdır ve açıksızdır. İçe kapanan ağız kenarlı, basit dudaklı çömlek parçası. Ağız kenarı altında parmak baskılı bant bezeme yapılmıştır. Bandın kenarları bellidir. Parmak baskı sağdan sola doğru uygulanmıştır. El yapımı ve orta pişmiştir.
24. D4/1, 60.1.1, Vb1, 503 Lv: 13
 AÇ: 34 cm, Y: 4,2 cm, G: 5,4 cm, CK: 1 cm.
 Pt. Ağız parçası. İnce orta mineral ve orta yoğunlukta taşçık katkılı hamuru 7.5 YR 4/3 rengindedir. Kendinden astarlıdır ve içi hafif açıktır. İçe kapanan ağız kenarlı, basit dudaklı çömlek parçası. Ağız kenarı altında parmak baskılı bant bezeme yapılmıştır. Bandın kenarları belli değildir. El yapımı ve orta pişmiştir. Pişmeden ötürü rengi griye dönmüştür.
25. D4/3, 95.1.11, Vb1, 503 Lv: 13
 AÇ: 32 cm, Y: 4,3 cm, G: 6,5 cm, CK: 1,1 cm.
 Pt. Ağız parçası. İnce orta bitki, orta orta mineral ve yoğun taşçık katkılı hamuru 5 YR 4/4 rengindedir. Kendinden astarlıdır ve dışı hafif açıktır. Hafif dışa açılan ağız kenarlı, düz dudaklı ağız parçası. Ağız kenarı altında parmak baskılı bant bezeme yapılmıştır. Parmak baskı sağdan sola doğru uygulanmıştır. Formunda dalgalanmalar olduğu için el yapımı olduğuna karar verilmiştir; ancak dudak üstünde ve dış kenarında birbirine paralel izler vardır. Orta pişmiş ve pişmeden ötürü dış kısmı siyaha dönmüştür.

26. D4/1, 37.1.2 Vb-a Lv: 13
 AÇ: 36 cm, Y: 5,4 cm, G: 7 cm, CK: 0,9 cm.
 Pt. Ağız parçası. İnce orta mineral, ince orta bitki ve orta yoğunlukta taşçık katkılı hamuru 5 YR 5/6 rengindedir. Kendinden astarlıdır ve ağız kenarlıdır. Düz ağız kenarlı, dışa kalınlaştırılmış dudaklı boyunlu çömleğin ağız parçası. Ağız kenarı altında parmak baskılı bant bezeme yapılmıştır. Bandın kenarları belli değildir. El yapımı ve orta pişmiştir. Arka yüzeyinde siyah renk dalgalanmaları var.

27. D4/2, 94.1.1, Va. Lv: 13
 AÇ: 22 cm, Y: 5,2 cm, G:5,4 cm, CK: 1 cm.
 Pt. Ağız parçası. İnce orta mineral, çok ince az mika ve orta yoğunlukta taşçık katkılı hamuru 7.5 YR 4/3 rengindedir. Kendinden astarlıdır ve ağız kenarlıdır. Düz ağız kenarlı, dışa kalınlaştırılmış dudaklı boyunlu çömleğin ağız parçası. Ağız kenarı altında parmak baskılı bant bezeme yapılmıştır. Bandın kenarları bellidir. Parmak baskı soldan sağa doğru uygulanmıştır. El yapımı ve orta pişmiştir. Pişmeden ötürü iç ve dış kısmı siyaha dönmüştür.

El Yapımı Sıvı Kapları

28. D4/3, 315.1.1, Vb2, 508, Ç.M.E: 13774 Lv: 14
 AÇ: 7 cm, DÇ: 5,7 cm, Y: 10,7 cm, CK: 0,5 cm.
 Pt. Maşrapa. Çok ince yoğun mineral ve çok ince orta mika katkılı hamuru 5 YR 6/6 rengindedir. Düz basit ağız kenarlı ve yukarı doğru yükselen gaga formudur. Gövdesi ağız kenarından dibe kadar hafif genişleyerek iner, dibin hemen üstünde genişleyerek karın yapar ve daha sonra küresel devam ederek düzleştirilmiş bir dip ile tamamlanır. Kulp ağız kenarının altından karına kadar genişleyerek uzanan şerit kulpludur. Kendinden astarlı, ağız kenarlı, el yapımı ve orta pişmiştir. Ağız kenarı, dibi ve kulbunda tülleme yapılmıştır.

29. D4/3, 175.3, Vb1, 505, Ç.M.E: 13774 Lv: 14
 AÇ: 6 cm, Y: 9,2 cm, CK: 0,5 cm.
 Pt. Maşrapa. Çok ince orta mineral ve çok ince orta mika katkılı hamuru 7,5 YR 6/4 rengindedir. Düz basit ağız kenarlı ve yukarı doğru yükselen gaga formudur. Gövdesi ağız kenarından dibe kadar hafif genişleyerek iner, dibin hemen üstünde genişleyerek karın yapar ve daha sonra küresel devam ederek tamamlanır. Kulp ağız kenarının altından karına kadar uzanan şerit kulpludur. Kulbu ağız seviyesinin hafif üstüne çıkar ve kenarlardan hafifçe içe kıvrılmıştır. Kendinden astarlı, ağız kenarlı, el yapımı ve orta pişmiştir. Ağız kenarında tülleme yapılmıştır.

30. D4/3, 338.5, Vb3, 505. Lv: 14
 AÇ: 6 cm, Y: 9,2 cm, CK: 0,3 cm.
 Pt. Çift kuplu fincan parçası. İnce az mineral, çok ince az mika ve az taşçık katkılı hamuru 7,5 YR 7/4 rengindedir. Formu içe kapanan ağız kenarlı, düşük karınlıdır. Ağız çizgisinden 1,5 cm aşağısına kadar cidarı inceltilecek bant oluşturulmuştur. Ağız kenarını aşarak karına birleşen kulbu dirsek yapar. Kulbu önce üçgen formundadır, dirsekten sonra dar ve oval kesitlidir. İçi kendinden astarlıdır, içinde ağız kenarından 0,7 cm altına kadar ve dışında 5 YR 4/6 astarlıdır. İçi hafif, dışı iyi ağız kenarlıdır. El yapımı ve orta pişmiştir. Pişmeden dolayı kısmen siyahlanma mevcuttur. Karşısındaki kulbu parçaya birleştirilememiştir.

31. D4/3, 87.8.1, Vb1, 503. Lv: 14
 Boyun Ç: 8 cm, Y: 9,6 cm, CK: 0,4 cm.
 Pt. Testi parçası. İnce az mineral, çok ince az mika katkılı hamuru 7,5 YR 5/4 rengindedir. Uzun boyunlu, küresel karınlıdır. Ağızdan karına bağlanan kulbu kısmen sağlamdır. İçi dışı kendinden astarlıdır, içi karına kadar, dışı ise tamamen ağız kenarlıdır. El yapımı ve iyi pişmiştir. İç yüzeyinde kısmen siyahlık var.

32. D4/3, 218.3, Vb3, 504, Ç.M.E: 12515 Lv: 14
 AÇ: 8,3 cm, Y: 18,2 cm, CK: 0,6 cm.
 Pt. Testi. Çok ince az bitki, çok ince orta mineral ve çok ince orta mika katkılı hamuru 7.5 YR 5/4 rengindedir. Düz basit ağız kenarlı ve yukarı doğru yükselen gaga formudur. Gövdesi ağız kenarından dibe kadar hafif genişleyerek iner, dibin hemen üstünde genişleyerek karın yapar ve daha sonra küresel bir dip formu ile tamamlanır. Dibin orta kısmında 3 cm çapında dairesel formda iç bükey bir girinti oluşturulmuştur. Bu girintinin kenarları düzleştirilerek kabın düz durması sağlanmıştır. Kulp ağız kenarının altından karına kadar genişleyerek uzanan şerit kulpludur ve üst kısmında çıkıntısı bulunmaktadır. Kendinden astarlı, iyi açkılı, el yapımı ve orta pişmiştir. Pişmeden dolayı rengi siyaha dönmüştür. Ağız kısmında tütleme yapılmıştır.

Pişmiş Toprak Buluntular

33. D3/4, 483.4. VIIa1. Lv: 15
 DÇ: 3,6 cm, Y: 2,9 cm, Del. Ç: 0,5 cm, A: 30,1 gr
 Pt. Ağırşak. Çok ince az mineral ve çok ince az mika katkılı hamuru 7,5 YR 6/6 rengindedir. Üst tarafı düzleştirilmiş koni biçimlidir. Alt yüzeyinde çizi ve dolgu bezeme ile karşılıklı iki S motifi birbirinin yansıması halinde bezenmiştir. Ağırşakın alt kısmının yarısı eksik olduğundan bezemenin tamamı takip edilmez. Üst kısımdaki deliği dairenin tam merkezinde değildir hafif bir sapması vardır. Çok iyi açkılıdır ve orta pişmiştir. Pişmeden dolayı siyah öz oluşmuştur. Bir kısmı eksik.
34. D4/1, 54.4. Vb1, 502, Ç.M.E: 12018 Lv: 15
 Ç: 8,5 cm, K: 0,8 cm, Del. Ç: 3,5 cm.
 Pt. Disk Biçimli Obje. Çok ince az mineral ve çok ince az mika katkılı hamuru 10 YR 6/4 rengindedir. Dairesel biçimli, ön yüzü dış bükey, arkası hafif iç bükey, ortasında 3,5 cm çapında delik bulunan bir objedir. Ön yüzünde anaför oluştur vaziyette, deliğin etrafı boyunca birbirini takip eden 7 adet yatay S motifi kazıma ve dolgu ile bezenmiştir. Bu motiflerin altı ve üstü nokta noktalarla bezenmiştir. Deliğin içi boyunca kırmızı boya kalıntıları vardır. Arka yüzeyinde ucu en az 0,3 mm genişliğinde ve tırtıklı bir aletin düzelti izleri vardır. Ön yüzeyi hafif açkılıdır. Orta pişmiş ve pişmeden kaynaklı yüzeyinde siyaha doğru renk dalgalanmaları mevcuttur. Tüm.
35. D4/4, 401.4. Va, Ç.M.E: 12982 Lv: 15
 Y: 5,8 cm, G: 3,8 cm, K: 0,8 cm.
 Pt. Plaka Biçimli Obje. Çok ince az mineral ve çok ince orta mika katkılı hamuru 7,5 YR 5/2 rengindedir. Dikdörtgen biçimli kaplama parçasının ön yüzünde oluk bezeme ile birbirini takip eden iki tane yatay S şeklinde motif takip edilmektedir. Oluklar 0,25 cm genişliğinde bir alet ile açılmıştır. Spirallerin üç tarafında oluk bant ile çerçeve çizilmiştir. Çerçevenin iki kenarı boyunca belli aralıklarla 0,2 cm çapında delik açılmıştır ve kenarlar aynı zamanda levhanın da kenarındır. Kendinden astarlı, ön yüzü hafif açkılıdır. Arka yüzü düzgün yüzeyli ve açkısızdır. Orta pişmiştir. Parça.

Taş Kapak

36. D3/4, 146.4, Vc-b. Ç.M.E: 12522 Lv: 16
 Y: 2,9 cm, Ç: 7,3 cm, Kap. K: 1,1 cm, Tut. Ç: 2,4 cm, A:123,7 gr.
 Taş. Tutamaklı kapak. Daire biçimli iki tarafı da düzgün yüzeyli kapağın kenarları dışa doğru açılır. Üst kısmında, ortada daire biçimli, iç bükey kesitli tutamağı vardır. Yüzeyi düzgün ve pürüzsüzdür. Tüm.

Asa Başları

37. D3/4, 195.4, Vc. Lv: 16
Y: 6,4 cm, G: 4,4 cm, A: 162,1 gr.
Taş. Mantar biçimli. Üst kısmı yarı küresel, alt kısmı içbükey formudur ve dibe doğru genişler. Tepe kısmı hafifçe düzleştirilmiştir. Perdahlıdır. Dip kısmı eksiktir.
38. D4/3, 164.4, Va. Ç.M.E: 12566 Lv: 16
Y: 3,9 cm, G: 4,3 cm, A: 98,2 gr.
Taş. Mantar biçimli. Üst kısmı bombeli yarı küresel, alt kısmı içbükey formudur. Dip kısmı düzdür. Üst ve alt kısmında kullanım izleri vardır. Pürüzsüz ve perdahlıdır. Tüm.
39. D4/3, 388.5, Va. Ç.M.E: 13788 Lv: 16
Y: 2,4 cm, Ç: 4,5 cm, sap deliği Ç: 1,7 cm, perçin deliği Ç: 0,5 cm, A: 69,1 gr.
Beyaz mermer. Yarım küre biçimlidir. Tepe kısmında 0.3 cm çapında ve derinliğinde bir oyuk bulunur. Alt kısmında sap deliği ve onun iki tarafında perçin deliği bulunur. Pürüzsüz ve perdahlıdır. Perçin delikleri kırılmıştır.
40. D4/4, 345, Va. Ç.M.E: 12764 Lv: 16
Y: 3,1 cm, Ç: 4,6 cm, sap deliği Ç: 1,6 cm, perçin deliği Ç: 0,6 cm, A: 43,8 gr.
Beyaz mermer. Bikonik biçimlidir. Üst kısmı yarı küresel, alt kısmı kesik konik formudur. Alt kısmında sap deliği ve onun iki tarafında perçin deliği bulunur. Pürüzsüz ve perdahlıdır. Sap deliğinde matkap izi bulunur. Yarım.

İdol

41. D4/4, 343.4, Va. Lv: 16
Y: 3,1 cm, G: 2,1 cm, K: 0,7 cm.
Beyaz mermer. Troia 2C tipindedir. Baş köşeleri yuvarlatılmış dörtgen, boynu ve omuzu belirgin şematik bir insan vücudu biçimindedir. Başında V şeklinde ince bir bant ile bu şeklin sivri kısmının iki yanına birer nokta kazınarak kaş, burun ve göz betimlenmiştir. Boyunda yatay bir bant kazınmıştır. Sol kısmı boylamasına eksiktir.

Bezemeli Mimari Kaplamalar

42. D4/1, 63.4, Vb1, 502, Ç.M.E: 12002 Lv: 17
Y: 12,3 cm, G: 11,5 cm, K: 3,4 cm, CK: 2,7 cm.
Kil. A,B,C panelleri. Kaba yoğun bitki, ince orta mineral, çok ince orta mika, taşçık ve deniz kabuğu katkılı hamuru 2.5 YR 5/8, astarı 10 YR 9/3 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne baklava paneli içine svastika motifi saat yönünde oyulmuştur. Svastikanın iki motifi büyük oranda sağlamdır ve baklava motifi kısmen korunmuştur. Altta, baklava motifinin dışında, solda köşeli kıvrımları olan bir motif ile sağda bir motifin daha köşesi korunmuştur ve her ikisi de svastika motifinin türevidir. En altta paralel bir oluk kenarı bulunur. Baklava panelinin kenar oluşu kırmızı, diğer oluklar beyaz boya ile boyanmıştır. Yuvarlak uçlu alet izi var. Arka yüzünde yapıştırma harcı var. Harcı ile birlikte yangında pişmiş.

43. D4/1, 59.12.1, Vb1, 502. Lv: 17
 Y: 11,9 cm, G: 9,2 cm, K: 2,5 cm, CK: 1,9 cm.
 Kil. A paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince orta mika katkılı hamuru 5 YR 8/6, astarı 7.5 YR 9/1 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne baklava paneli içine svastika motifi saat yönünde oyulmuştur. Svastikanın üç kolu takip edilmekle birlikte sadece bir tam bir yarım motifi sağlamdır ve baklava motifi kısmen korunmuştur. Sağlam svastika motifi üst veya alt kola aittir. Baklava panelinin kenar oluşu kırmızı, diğer oluklar beyaz boya ile boyanmıştır. Yuvarlak uçlu alet izi var. Arka yüzünde yapıştırma harcı var. Harcı ile birlikte yangında pişmiş.
44. D4/1, 44.19, Vb1, 502, Ç.M.E: 12013 Lv: 18
 Y: 8,7 cm, G: 9,2 cm, K: 3 cm, CK: 2,5 cm.
 Kil. A,B panelleri. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral, taşçık ve deniz kabuğu katkılı hamuru 2.5 YR 6/6, astarı 10 YR 9/2 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne baklava paneli içine svastika motifi saat yönünde oyulmuştur. Svastikanın dört kolu da sağlam olmakla beraber üst motifi ve baklava motifi kısmen korunmuştur. Baklava motifi sola zikzak yaparak bu kısımda bir üçgen oluşturur. Üçgenin altında köşeli kıvrımları olan bir motif kısmen korunmuştur. Baklava panelinin kenar oluşu kırmızı, diğer oluklar beyaz boya ile boyanmıştır. Yuvarlak uçlu alet izi var. Arka yüzünde yapıştırma harcı var. Harcı ile birlikte yangında pişmiş.
45. D4/1, 59.22, Vb1, 502, Ç.M.E: 12000 Lv: 18
 Y: 11,5 cm, G: 8,6 cm, K: 3,7 cm, CK: 2,5 cm.
 Kil. A,B panelleri. Kaba yoğun bitki, ince yoğun mineral, çok ince az mika ve deniz kabuğu katkılı hamuru 2.5 YR 5/8, astarı 10 YR 9/3 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne baklava paneli içine svastika motifi saat yönünde oyulmuştur. Svastikanın iki kolu takip edilir. Sol alt köşede eşkenar üçgen paneli içinde üstteki kıvrımlı motif kısmen takip edilir. Baklava ve eşkenar üçgen panellerinin kenar oluşu kırmızı, diğer oluklar beyaz boya ile boyanmıştır. Yuvarlak uçlu alet izi var. Harcı ile birlikte yangında pişmiş.
46. D3/4, 40.4, Vb1, 500. Lv: 18
 Y: 12,5 cm, G: 11,5 cm, K: 5,5 cm.
 Kil. A,B panelleri. Orta yoğun bitki ve çok ince orta mineral, çok ince orta mika katkılı hamuru 2.5 YR 6/6, astarı 7.5 YR 4/8 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne baklava paneli içine svastika motifi saat yönünde oyulmuştur. Svastikanın iki kolu takip edilmekle birlikte sadece bir motifi sağlamdır ve baklava motifi kısmen korunmuştur. Sağlam svastika motifi üst veya alt kola aittir. Baklava motifi sağa zikzak yaparak bu kısımda orta üçgen paneli oluşturur. Üçgenin altında köşeli kıvrımları olan motifler kısmen korunmuştur. Bu motifin svastika gibi bağımsız kolları yoktur ve solda bir olukla birbirine bağlanır. Bu haliyle D4/1 42.4'e benzer. Baklava ve orta üçgen panel kenar oluşu kırmızı, diğer oluklar beyaz boya ile boyanmıştır. Yuvarlak uçlu alet izi var. Arka yüzeyi yok. Arka kısmında 1,8 cm çapında dal izi mevcut. Yangında pişmiş.
47. D4/1, 64.5.2, Vb1, 502. Lv: 19
 Y: 7,2 cm, G: 4,6 cm, K: 2,1 cm, CK: 1,7 cm.
 Kil. A paneli. Orta yoğun bitki ve çok ince orta mineral katkılı hamuru 5 YR 6/6, astarı 10 YR 7/3 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne baklava paneli içine svastika motifi saat yönünde oyulmuştur. Svastikanın iki kolu takip edilir, bir motifi tüme yakındır ve baklava motifi sol altta kısmen korunmuştur. Sağlam svastika motifi alt (veya üst) kola aittir. Baklava panelinin kenar oluşu kırmızı, svastika olukları beyaz boya ile boyanmıştır. Yuvarlak ve sivri uçlu alet izi var. Arka yüzünde yapıştırma harcı var. Harcı ile birlikte yangında pişmiş.

48. D4/1, 63.5.2, Vb1, 502. Lv: 19
 Y: 6,5 cm, G: 4,4 cm, CK: 2,2 cm.
 Kil. A paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral ve çok ince orta mika katkılı hamuru 10 R 5/8, astarı 2.5 Y 8/3 rengindedir. Ön yüzüne baklava paneli içine svastika motifi saat yönünde oyulmuştur. Svastikanın üç kolu takip edilir, bir motifi tüme yakındır ve sağ tarafta baklava motifi kısmen korunmuştur. Sağlam svastika motifi sağ (veya sol) kola aittir. Baklava panelinin kenar oluşu kırmızı, svastika olukları beyaz boya ile boyanmıştır. Yuvarlak uçlu alet izi var. Yangında pişmiş.
49. D4/1, 47.5.1, Vb1, 502. Lv: 19
 Y: 5,2 cm, G: 6 cm, K: 2 cm, C.K: 1,6 cm.
 Kil. A paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince az mika ve deniz kabuğu katkılı hamuru 7.5 YR 6/4, astarı 10 YR 7/4 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne baklava motifi içine svastika motifi saat yönünde oyulmuştur. Svastikanın iki kolu takip edilir, bir motifi tüme yakındır ve baklava motifi kısmen korunmuştur. Sağlam svastika motifi sağ (veya sol) kola aittir. Baklava panelinin kenar oluşu kırmızı, svastika olukları beyaz boya ile boyanmıştır. Sivri ve yuvarlak uçlu alet izi var. Arka yüzünde yapıştırma harcı var. Harcı ile birlikte yangında pişmiş.
50. D4/1, 59.16, Vb1, 502. Lv: 20
 Y: 8,5 cm, G: 9,5 cm, K: 2,4 cm, CK: 1,7 cm.
 Kil. A paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince az mika ve taşçık katkılı hamuru 10 R 5/8, astarı 7.5 YR 8/3 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne baklava paneli içine svastika motifi saat yönü tersinde oyulmuştur. Svastikanın dört kolu takip edilir, üç motifi tüme yakındır ve baklava motifi kısmen korunmuştur. Svastika olukları beyaz boya ile boyanmıştır. Yuvarlak uçlu alet izi var. Arka yüzünde yapıştırma harcı var. Harcı ile birlikte yangında pişmiş.
51. D4/1, 59.19, Vb1, 502, Ç.M.E: 12004 Lv: 20
 Y: 12,4 cm, G: 9,5 cm, CK: 4,1 cm.
 Kil. A paneli. Kaba yoğun bitki, çok ince orta mineral ve çok ince az mika katkılı hamuru 10 R 6/8, astarı 7.5 YR 9/2 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne baklava motifi içine svastika motifi saat yönü tersinde oyulmuştur. Svastikanın dört kolu takip edilir, üç motifi tüme yakındır ve baklava motifi kısmen korunmuştur. Svastika olukları beyaz, baklava oluşu kırmızı boya ile boyanmıştır. Yuvarlak uçlu alet izi var. Yangında pişmiş.
52. D4/1, 59.20, Vb1, 502, Ç.M.E: 12010 Lv: 20
 Y: 7,9 cm, G: 7 cm, CK: 2,7 cm.
 Kil. A paneli. Kaba yoğun bitki, çok ince orta mineral ve çok ince az mika katkılı hamuru 2.5 R 6/8, astarı 10 YR 9/3 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne baklava motifi içine svastika motifi saat yönü tersinde oyulmuştur. Svastikanın üç kolu takip edilir; ancak bir motifi tüme yakındır ve baklava motifi kısmen korunmuştur. Sağ üst köşede baklava paneli dışında bir motifin kenarı kısmen belli olur. Svastika olukları beyaz, baklava oluşu kırmızı boya ile boyanmıştır. Yuvarlak uçlu alet izi var. Yangında pişmiş.

- 53.** D4/2, 121.4, Vb1, 502. Lv: 21
 Y: 16,3 cm, G: 20,2 cm, CK: 5,4 cm.
 Kil. A, E3 panelleri. Orta yoğun bitki, çok ince az mika ve taşçık katkılı hamuru 7.5 R 4/6, astarı 7.5 YR 8/2 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne baklava motifi içine şematize svastika motifi oyulmuştur. Svastika yan yana iki ters S şeklinde motiften oluşturulmuştur. Baklava motifi üstte çapraz şekilde devam eder. Bu şekilde dört baklava veya iki orta üçgen bir baklava motifinin daha sınırları çizilmiş olur. Üstteki baklava panelinin içinde bir ters S motifinin kuyruğu ayırt edilmektedir. Baklavanın sağ altında bir üçgen köşesi oyulmuştur. Bunların altında paralel bir bantla ayrılan kenar bordürü yer alır. Bordürün içinde yatay halde üç adet S biçimli motif takip edilir. Bu motifler, kuyruklar iç içe geçerek birbirini takip edecek şekilde sıralanmıştır. Bu kompozisyonun üstüne iki altına bir adet nokta şeklinde oyuklar yapılmıştır. En altta paralel bir oluk kenarı bulunur. Baklava panellerinin kenar oluğu kırmızı, svastika olukları beyaz boya ile boyanmıştır. Yangında pişmiş.
- 54.** D4/1, 59.13, Vb1, 502, Ç.M.E: 12003 Lv: 22
 Y: 9,3 cm, G: 10,9 cm, K: 4,5 cm, CK: 2,3 cm.
 Kil. B paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral ve çok ince mika katkılı hamuru 2.5 R 6/8, astarı 10 YR 9/2 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne \wedge şeklinde açılan oluğun altına saat yönündeki svastika motifinin bir kolu, sağında bu motife bitişik, üçgen formlu, köşeli kıvrımları olan bir motif, soluna üçgen formlu, köşeli kıvrımları olan bağımsız bir motif daha oyulmuştur. En altta paralel bir oluk kenarı bulunur. Sağ üst köşede panelin dışında bir motifin kenarı kısmen belli olur. Panelin kenarındaki \wedge şeklinde açılan oluğun içi kırmızı, diğer motiflerin içi beyaz boya ile boyanmıştır. Yuvarlak uçlu alet izi var. Arka yüzünde yapıştırma harcı var. Harcı ile birlikte yangında pişmiş.
- 55.** D4/1, 41.7.1, Vb1, 502. Lv: 22
 Y: 9,5 cm, G: 12,6 cm, K: 4,3 cm, CK: 3,3 cm.
 Kil. B, A panelleri. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince az mika ve deniz kabuğu katkılı hamuru 10 R 5/6, astarı 10 YR 8/2 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne \vee şeklinde açılan oluğun sağ altına saat yönündeki svastika motifinin bir kolu oyulmuştur. Bu motifin soluna üçgen formlu, bağımsız köşeli başka bir motif oyulmuştur. Sağındaki motifin ise sadece bir ucu takip edilmektedir. Sol tarafta baklava motifinin alt köşesi, üstünde de svastika motifinin bir kolu kısmen korunmuştur. En altta paralel bir oluk kenarı bulunur. Eşkenar üçgen ve baklava panellerinin kenarındaki oluğun içi kırmızı, diğer motiflerin içi beyaz boya ile boyanmıştır. Yuvarlak alet izi var. Arka yüzünde yapıştırma harcı var. Harcı ile birlikte yangında pişmiş.
- 56.** D4/1, 63.5.1, Vb1, 502 Lv: 22
 Y: 7,5 cm, G: 7 cm, K: 2,3 cm, CK: 1,4 cm.
 Kil. B paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince az mika katkılı hamuru 10 R 6/8, astarı 10 YR 7/4 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne \wedge şeklinde açılan oluğun altına saat yönündeki svastika motifinin bir kolu oyulmuştur. Sağındaki motifin sadece bir ucu takip edilmektedir. Sağ üst köşede panelin dışında bir motifin kenarı kısmen belli olur. Panelin kenarındaki \wedge şeklinde açılan oluğun içi kırmızı, diğer motiflerin içi beyaz boya ile boyanmıştır. Alet izi var. Arka yüzünde yapıştırma harcı var. Harcı ile birlikte yangında pişmiş.

57. D4/1, 59.15, Vb1, 502. Lv: 23
 Y: 8 cm, G: 7,7 cm, K: 2,3 cm, CK: 1,6 cm.
 Kil. B paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince az mika, kireç ve deniz kabuğu katkılı hamuru 5 YR 6/6, astarı 10 YR 7/2 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzünde V motifi ile üstünde bir oluk kenarı bulunur. V motifinin sağ tarafında muhtemelen saat yönü tersindeki svastika motifinin bir kolu oyulmuştur ancak sadece kenarı sağlam kalmıştır. Bunun sol alt kısmında üçgen formlu, köşeli kıvrımları olan bir motif bulunur. En altta paralel bir oluk kenarı bulunur. Baklava panelinin köşesi ve eşkenar panelinin sol kenarı olan V şeklinin içi kırmızı boya ile boyanmıştır. Alet izi var. Arka yüzünde yapıştırma harcı var. Harcı ile birlikte yangında pişmiş.
58. D4/1, 42.4, Vb1, 502, Ç.M.E: 12011 Lv: 23
 Y: 11,7 cm, G: 7,7 cm, K: 2,5 cm, C.K: 1,6 cm.
 Kil. B, E2 panelleri. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral ve deniz kabuğu katkılı hamuru 2.5 YR 5/6, astarı 10 YR 9/3 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne / şeklinde açılan oluğun altına saat yönü tersindeki svastika motifinin bir kolu, sağına ve soluna birbirine bitişik halde üçgen formunda köşeli kıvrımları olan motifler oyulmuştur. En altta paralel bir oluk ve altında da kenar bordürü bulunur. Bordürün içinde solda düz sağda ters duran iki üçgen oyulmuştur. Üçgenler kısmen korunmuştur. Eşkenar panelinin kenarındaki / oluğunun içi kırmızı, diğer motifler beyaz boya ile boyanmıştır. Yuvarlak ve sivri uçlu alet izi var. Arka yüzünde yapıştırma harcı var. Harcı ile birlikte yangında pişmiş.
59. D4/1, 42.7.1, Vb1, 502 Lv: 23
 Y: 5,8 cm, G: 7 cm, CK: 2,5 cm.
 Kil. B paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince az mika katkılı hamuru 10 R 6/8, astarı 10 YR 7/4 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne ^ şeklinde açılan oluğun altına saat yönü tersindeki svastika motifinin bir kolu oyulmuştur. Sağındaki motifin sadece bir ucu takip edilmektedir. Eşkenar panelinin kenarındaki oluğun içi kırmızı, diğer motifler beyaz boya ile boyanmıştır. Yuvarlak uçlu alet izi var. Yangında pişmiş.
60. D4/1, 46.5, Vb1, 502 Lv: 24
 Y: 5,5 cm, G: 5 cm, K: 2,4 cm, C.K: 1,5 cm.
 Kil. B paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral ve çok ince az mika katkılı hamuru 5 YR 5/6, astarı 10 YR 6/4 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne üçgen formunda köşeli kıvrımları olan bir motif oyulmuştur. Üstünde / şeklinde açılan oluk ve en altta paralel bir oluk kenarı bulunur. Eşkenar üçgen panelinin sağ alt (veya sol üst) motifidir. Üçgen panelinin kenarındaki oluğun içi kırmızı, diğer motifler beyaz boya ile boyanmıştır. Yuvarlak uçlu alet izi var. Arka yüzünde yapıştırma harcı var. Harcı ile birlikte yangında pişmiş.
61. D4/1, 59.9.3, Vb1, 502 Lv: 24
 Y: 4,4 cm, G: 4 cm, K: 1,3 cm.
 Kil. B paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince orta mika katkılı hamuru 2.5 YR 6/8, astarı 7.5 YR 7/3 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne üçgen formunda köşeli kıvrımları olan bir motif oyulmuştur. Üstünde ^ şeklinde açılan oluğun bir kenarı, en altta paralel bir oluk kenarı bulunur. Eşkenar üçgen panelinin sol alt (veya sağ üst) motifi. Olukların içi beyaz boya ile boyanmıştır. Yuvarlak ve sivri uçlu alet izi var. Arka yüzeyi kırık. Yangında pişmiş.

62. D4/1, 42.5.1, Vb1, 502. Lv: 24
 Y: 4,6 cm, G: 4 cm, CK: 2,5 cm.
 Kil. B paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince az mika ve deniz kabuğu katkılı hamuru 10 R 5/6, astarı 2.5 Y 8/3 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne üçgen formunda köşeli kıvrımları olan bir motif oyulmuştur. Üstünde \ şeklinde açılan oluk ile en altta paralel bir oluk kenarı bulunur. Eşkenar üçgen panelinin sol alt (veya sağ üst) motifidir. Üçgen panelinin kenarındaki oluğun içi kırmızı, diğer motifler beyaz boya ile boyanmıştır. Alet izi var. Yangında pişmiş.
63. D4/2, 121.5.1, Vb1, 502 Lv: 24
 Y: 5,8 cm, G: 9,1 cm, K: 1,5 cm.
 Kil. B paneli. Orta yoğun bitki ve çok ince az mika katkılı hamuru 2.5 YR 5/6, astarı 7.5 YR 8/1 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne \wedge şeklinde iç içe iki motifin merkezine nokta motifi oyulmuştur. Sol tarafta V biçiminde baklava panelinin alt kısmı ile en sağda \ şekli kısmen ayırt edilir. en altta paralel bir oluk kenarı bulunur. Baklava panelinin içi ile alt kenarın içi kırmızı, diğer olukların içi beyaz ile boyanmıştır. Arka yüzeyi kırık. Yangında pişmiş.
64. D4/1, 43.6.2, Vb1, 502. Lv: 25
 Y: 13,5 cm, G: 11,7 cm, CK: 3,2 cm.
 Kil. A, C, E2 panelleri. Orta yoğun bitki, çok ince az mika katkılı hamuru 7.5 YR 6/4, astarı 10 YR 8/2 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzünde < şeklindeki baklava panelinin içine svastika motifi saat yönünde oyulmuştur. Svastikanın üç kolu takip edilir, iki motifi tüme yakındır. Baklava panelinin sol alt köşesinde, içinde üçgen formunda kıvrımlı bir motif olan kenar üçgen paneli bulunur. En solda içinde bir ters bir düz iki üçgen olan kenar bordürü bulunur. Baklava ve kenar panellerinin kenarındaki oluğun içi kırmızı, diğer oluklar beyaz boya ile boyanmıştır. Alet izi var. Yangında pişmiş.
65. D4/1, 59.23.3, Vb1, 502. Lv: 25
 Y: 10,8 cm, G: 11,2 cm, CK: 5,3 cm.
 Kil. A,C panelleri. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince az mika, taşçık ve deniz kabuğu katkılı hamuru 2.5 YR 6/6 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzünde V biçiminde baklava paneli oluğu, içine V biçiminde başka bir oluk daha oyulmuştur. Sağ alt kısımda köşeli bir şekilde kıvrılan bir motif olan kenar üçgen panelini oluşturur. En solda köşeli bir motif kısmen korunmuştur. Tüm motiflerin sağını ve altını köşe yaparak çerçeveleyen bir oluk daha bulunur. Parçanın sağ tarafı levhanın kenarındır, diğer kısımlarında ise levha devam eder. Baklava ve kenar panellerinin kenar oluğunun içi kırmızı, diğer motiflerin içi beyaz boya ile boyanmıştır. Yuvarlak uçlu alet izi var. Yangında pişmiş.
66. D4/1, 44.4.1, Vb1, 502. Lv: 26
 Y: 7,3 cm, G: 6,5 cm, K: 2,7, CK: 2,2 cm.
 Kil. C,A panelleri. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince az mika, taşçık ve deniz kabuğu katkılı hamuru 5 YR 6/8, astarı 7.5 YR 9/3 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzünde \ biçiminde baklava paneli kenarı, sağ üst köşesinde svastika motifi kısmen korunmuştur. Sol alt kısımda içinde üçgen formunda köşeli kıvrımlı bir motif olan kenar üçgen paneli bulunur. Baklava ve kenar panellerinin kenar oluğunun içi önce kırmızı boya ile boyanmıştır. Yuvarlak uçlu alet izi var. Arka yüzünde yapıştırma harcı var. Harcı ile birlikte yangında pişmiş.

67. D4/1, 47.5.2, Vb1, 502. Lv: 26
 Y: 5,2 cm, G: 4 cm, CK: 1,3 cm.
 Kil. C paneli. Hamuru 2.5 YR 5/8, astarı 10 YR 7/4 renginde, orta yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince az mika ve deniz kabuğu katkıdır. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzünde üçgen formunda köşeli kıvrımlı bir motif olan kenar üçgen paneli bulunur. Alet izi var. Yangında pişmiş.
68. D4/1, 59.9.2, Vb1, 502. Lv: 26
 Y: 4,1 cm, G: 4,7 cm, CK: 1,9 cm.
 Kil. C paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral ve çok ince az mika katkılı hamuru 10 R 6/8, astarı 10 YR 7/4 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzünde üçgen formunda köşeli kıvrımlı bir motif olan kenar üçgen paneli bulunur. En solda / şeklinde oluk kısmen korunmuştur. Panel kenarı kırmızı boya ile boyanmıştır. Alet izi var. Yangında pişmiş.
69. D4/1, 59.9.1, Vb1, 502. Lv: 27
 Y: 8,3 cm, G: 9 cm, K: 2,6 cm, C.K: 1,8 cm.
 Kil. D paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince az mika, taşçık ve deniz kabuğu katkı hamuru 5 YR 6/6, astarı 10 YR 8/2 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne baklava panelinin bir tarafı üste doğru zikzak yaparak devam eder. Baklava paneli içinde saat yönünde iki svastika motifi oyulmuştur. Sol üst kenarda saat yönünde bağımsız bir svastika motifi, sol altta) şeklinde motif oyulmuştur. Panel kenarı oluklarının içi kırmızı boya ile boyanmıştır. Yuvarlak uçlu alet izi var. Arka yüzünde yapıştırma harcı var. Harcı ile birlikte yangında pişmiş.
70. D4/1, 59.14.2, Vb1, 502. Lv: 28
 Y: 5,7 cm, G: 10,3 cm, CK: 2,3 cm.
 Kil. F bağlantısı. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince orta mika ve deniz kabuğu katkı hamuru 2.5 YR 6/8, astarı 10 YR 8/3 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne X şeklinde motif oyulmuştur. Motifin salt, üst ve solunda svastika motifleri kısmen korunmuştur. Bu parça yan yana iki baklava paneli ile alt ve üstte üçgen panelleri arasındaki bağlantıdır. X motifinin içi kırmızı ve üstteki motifin içi beyaz boya ile boyanmıştır. Yangında pişmiş.
71. D4/1, 59.21.1, Vb1, 502. Lv: 28
 Y: 9,6 cm, G: 6,6 cm, CK: 2,7 cm.
 Kil. F bağlantısı. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral ve çok ince az mika katkılı hamuru 2.5 YR 6/6, astarı 10 YR 8/3 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne Y motifi oyulmuştur, motifin içi kırmızı boyalıdır. Bu motifin sağ üst ve sol alt kısmında svastika motifi kısmen korunmuştur, bu motiflerin içi de beyaz boyanmıştır. Köşelerde yuvarlak uçlu alet izi var. Yangında pişmiş.
72. D4/2, 127.3.2, Vb1, 502. Lv: 28
 Y: 7,4 cm, G: 8,2 cm, CK: 2,6 cm.
 Kil. F bağlantısı. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral ve çok ince az mika katkılı hamuru 5 YR 6/6, astarı 10 YR 8/3 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne λ motifi oyulmuş içi kırmızı ile boyanmıştır. Bu motifin alt kısmında svastika motifi iç içe iki ^ şeklinde korunmuştur ve motifin içinde beyaz boya ile boyanmıştır. Yuvarlak ve sivri uçlu alet izi var. Yangında pişmiş.

73. D4/1, 44.21.1, Vb1, 502. Lv: 29
 Y: 7,7 cm, G: 13,2 cm, CK: 4,7 cm.
 Kil. E1 paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince az mika ve taşçık katkılı hamuru 10 R 6/8, astarı 2.5 YR 8/2 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne en altta birbirine paralel iki bant oyulmuştur. Arka yüzeyi iç bükeydir. Yangında pişmiş.
74. D4/1, 60.10.5, Vb1, 502. Lv: 29
 Y: 8,2 cm, G: 10,4 cm, K: 4,4 cm, CK: 2,8 cm.
 Kil. E1 paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral ve çok ince az mika katkılı hamuru 2.5 YR 6/6, astarı 10 YR 9/2 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzüne en alta üstüne paralel iki bant oyulmuştur. Arka yüzünde yapıştırma harcı var. Harcı ile birlikte yangında pişmiş.
75. D4/1, 47.11.1, Vb1, 502. Lv: 30
 Y: 4,5 cm, G: 5,8 cm, K: 2,4 cm.
 Kil. E2 paneli. Orta yoğun bitki, çok ince yoğun mika katkılı hamuru 5 YR 6/6, astarı 10 YR 8/4 rengindedir. Ön yüzüne alt, üst ve sol kenarı çevreleyen oluk kısmen korunmuştur. Bant ile çevrelenen dikdörtgen panelin içine solda tüm halde düz üçgen ile sağda kısmen korunmuş ters üçgen oyulmuştur. Arka yüzeyi kırık. Yangında pişmiş.
76. D4/1, 44.21.2, Vb1, 502. Lv: 30
 Y: 7,7 cm, G: 13,2 cm, K: 4,7 cm.
 Kil. E2 paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince az mika katkılı hamuru 10 R 6/8, astarı 2.5YR 8/2 rengindedir. Ön yüzüne alt, üst ve sol kenarı çevreleyen oluk kısmen korunmuştur. Bant ile çevrelenen dikdörtgen panelin içine solda tüm halde ters üçgen ile sağda kısmen korunmuş düz üçgen oyulmuştur. Arka yüzeyi kırık. Yangında pişmiş.
77. D4/1, 44.9.2, Vb1, 502. Lv: 30
 Y: 4,6 cm, G: 6 cm, K: 2,3 cm.
 Kil. E2 paneli. Hamuru 7.5 YR 6/6, astarı 10 YR 8/3 renginde, kaba yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince az mika ve deniz kabuğu katkılıdır. Ön yüzüne alt ve üst kenarı çevreleyen oluk kısmen korunmuştur. Bant ile çevrelenen dikdörtgen panelin içine solda tüm halde ters üçgen ile sağda tüm halde düz üçgen oyulmuştur. Üçgen sıralarının iki yanında üçgen motiflerinin kenarları kısmen korunmuştur. Üçgenlerin içinde beyaz boya kısmen tespit edilmiştir. Yangında pişmiş.
78. D4/1, 59.21.2, Vb1, 502. Lv: 30
 Y: 4 cm, G: 8 cm, CK: 3,1 cm.
 Kil. E2 paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince orta mika ve taşçık katkılı hamuru 2.5 YR 6/8, astarı 10 YR 7/4 rengindedir. Ön yüzüne dikdörtgen panelin içine en solda tüm halde düz üçgen, ortada tüm halde ters üçgen oyulmuş ve en sağda düz üçgen kısmen korunmuştur. Dikdörtgen panelin üst kenarı boyunca uzanan oluk kısmen korunmuştur. Alt kenarı eğimli bir şekilde arkaya doğru devam eder. Arka yüzünde 2.5 cm çapında bir dal izi var. Yangında pişmiş.
79. D4/1, 64.5.1, Vb1, 502. Lv: 30
 Y: 5,2 cm, G: 5,1 cm, CK: 2,1 cm.
 Kil. E2 paneli. Orta yoğun bitki ve çok ince orta mineral katkılı hamuru 2.5 YR 5/8, astarı 2.5 YR 8/4 rengindedir. Ön yüzüne sağda ters solda düz olmak üzere kısmen korunmuş üçgenler oyulmuştur. En altta ve üstte üçgen sırasına paralel uzanan bantlar kısmen korunmuştur. Olukların içi beyaza boyanmıştır. Arka yüzeyi dikey kesitte dış bükeydir. Yangında pişmiş.

- 80.** D4/2, 121.6, Vb1, 502 Lv: 31
 Y: 10 cm, G: 20,8 cm, CK: 5 cm.
 Kil. E3 paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince az mika ve deniz kabuğu katkılı hamuru 10 R 5/8, astarı 10 YR 8/1 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzünde en üstte alt, üst ve sağ taraftan oyularak dikdörtgen bir panel oluşturulmuştur. Üst ve sağ kenarlar aynı zamanda levhanın da kenarıdır. Dikdörtgen panel içine birbirini takip eden üç adet yatay S motifi oyulmuştur. Bunlardan en soldakinin sadece bir ucu korunmuştur. En sağdaki motiften sonra yeni bir motif devam etmez. Her bir motifin altında ve üstünde birer tane daire biçiminde oyuk vardır. Dikdörtgen panelin altında yatay biçimde devam eden zikzak motifi oyulmuştur, bunun altında da bir paralel bant daha kısmen korunmuştur. Alet izi var. Yangında pişmiş.
- 81.** D4/2, 121.8, Vb1, 502. Lv: 31
 Y: 8,6 cm, G: 11,8 cm, CK: 4,1 cm.
 Kil. E3 paneli. Orta yoğun bitki, çok ince az mika ve deniz kabuğu katkılı hamuru 5 YR 6/4, astarı 7.5 YR 8/4 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzünde en üstte alt ve üst taraftan oyularak dikdörtgen bir panel oluşturulmuştur. Üst kenar aynı zamanda levhanın da kenarıdır. Dikdörtgen panel içine birbirini takip eden iki adet yatay S motifi oyulmuştur. Bunlardan en soldakinin sadece bir ucu korunmuştur. Sağ tarafı kırık olduğu için yeni bir motifin başlayıp başlamadığı belirsizdir. Motifin altında ve üstünde birer tane daire biçiminde oyuk vardır. Dikdörtgen panelin altında yatay biçimde devam eden zikzak motifi oyulmuştur, bunun altında da bir paralel bant daha kısmen korunmuştur. Alet izi var. Yangında pişmiş.
- 82.** D4/1, 46.6, Vb1, 502, Ç.M.E: 12005 Lv: 32
 Y: 3,2 cm, G: 15,1 cm, K: 6,2 cm, CK: 4,7 cm.
 Kil. E3 paneli. Kaba yoğun bitki, çok ince orta mineral, taşçık ve deniz kabuğu katkılı hamuru 2.5 YR 5/8, astarı 10 YR 9/2 rengindedir. Ön yüzünde alt, üst ve sağ taraftan oyularak dikdörtgen bir panel oluşturulmuştur. Sağ kenar aynı zamanda levhanın da kenarıdır. Dikdörtgen panel içine birbirini takip eden iki adet yatay S motifi oyulmuştur. Bunlardan en soldakinin sadece bir ucu korunmuştur, En sağdaki motiften sonra yeni bir motif devam etmez. Her bir motifin altında ve üstünde birer tane, sağ üst köşede bir tane üçgen biçiminde oyuk vardır. Üçgenlerden biri kırmızıya, olukların tümü beyaza boyanmıştır. Arka yüzünde yapıştırma harcı var. Harcı ile birlikte yangında pişmiş.
- 83.** D4/1, 59.10, Vb1, 502, Ç.M.E: 11999. Lv: 32
 Y: 9 cm, G: 11,3 cm, CK: 3,1 cm.
 Kil. E4 paneli. Orta yoğun bitki, çok ince az mika, taşçık ve deniz kabuğu katkılı hamuru 7.5 YR 6/6, astarı 10 YR 9/2 rengindedir. Ön yüzünde alt ve sağ taraftan oyularak panel oluşturulmuştur. Panel içinde yatay S motifinin sol kısmı kısmen korunmuştur. Bu motifin solunda yeni bir motif devam etmez. Motifin sağ alt kısmında üçgen biçiminde, sol üst ve alt köşede daire biçiminde oyulmuştur. Üçgenin içi kırmızı, yatay S motifinin içi beyaz boyalıdır. Alet izi var. Yangında pişmiş.
- 84.** D4/1, 44.4.2, Vb1, 502. Lv: 33
 Y: 4,4 cm, G: 4,7 cm, CK: 1,2 cm.
 Kil. E4 paneli. Orta yoğun bitki, çok ince az mineral, çok ince az mika ve deniz kabuğu katkılı hamuru 5 YR 7/8, astarı 7.5 R 8/6 rengindedir. Ön yüzünde üst ve sağ taraftan oyularak panel oluşturulmuştur. Panel içinde sol üst köşede bir üçgen ile sağda bir üçgen kısmen oyulmuştur. En altta yatay S motifi kısmen takip edilir. Üçgenler kırmızı renge, olukların içi beyaz renge boyanmıştır. Sol üst köşeye doğru yüzeyi kıvrıktır. Sivri uçlu alet izi var. Yangında pişmiş.

- 85.** D4/1, 59.18.1, Vb1, 502. Lv: 33
 Y: 7,1 cm, G: 9 cm, CK: 2,2 cm.
 Kil. E4 paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mika ve deniz kabuğu katkılı hamuru 2.5 YR 5/6, astarı 10 YR 7/2 rengindedir. Ön yüzüne yatay S motifi kısmen korunmuştur. Bu motifin solunda yeni bir motif devam etmez. Motifin atında ve üstünde üçgen köşeleri kısmen korunmuştur. Alttaki üçgenin içi kırmızı boyalıdır. Yüzeyi oldukça aşınmıştır. Yangında pişmiş.
- 86.** D4/1, 43.4.1, Vb1, 502. Lv: 33
 Y: 8,1 cm, G: 5,7 cm, K: 2,2 cm.
 Kil. E4 paneli. Orta yoğun bitki ve çok ince az mika katkılı hamuru 5 YR 6/8, astarı 10 YR 8/4 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzünde yatay S motifi kısmen korunmuştur. Bu motifin solunda yeni bir motif devam etmez. Olukların içi beyaz boya ile boyanmıştır. Alet ve parmak izi var. Arka yüzeyi kırıktır. Yangında pişmiş.
- 87.** D4/1, 44.9.1, Vb1, 502. Lv: 34
 Y: 8,8 cm, G: 11,8 cm, K: 2,9 cm, CK: 2,3 cm.
 Kil. E4 paneli. Orta orta bitki ve çok ince az mineral katkılı hamuru 10 R 6/8, astarı 7.5 YR 9/3 rengindedir. Ön yüzünde alt ve üstte paralel bant şeklinde oyularak dikdörtgen bir panel oluşturulmuştur. Dikdörtgen panel içine birbirini takip eden üç adet yatay S motifi oyulmuştur. Bunlardan en soldaki ve sağdakinin sadece bir ucu, ortadakinin bir kısmı korunmuştur, ortadaki motifin altında ve üstünde birer tane üçgen biçiminde oyuk vardır. Arka yüzeyi kısmen düzgün yüzeylidir. Arka yüzünde yapıştırma harcı var. Harcı ile birlikte yangında pişmiş.
- 88.** D3/4, 124.5, Vb1, 500. Lv: 34
 Y: 6,8 cm, G: 8 cm, K: 2,7 cm. C.K: 1,4 cm.
 Kil. E4 paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince orta mika ve taşçık katkılı hamuru 2.5 YR 5/8, astarı 10 YR 7/4 rengindedir. Ön yüzünde üstte paralel bant şeklinde oyularak dikdörtgen bir panel oluşturulmuştur. Dikdörtgen panel içine birbirini takip eden iki adet yatay S motifinin geçiş yeri takip edilir. Parçanın sağ üstünde üçgenin bir kısmı takip edilirken sol alttaki üçgen kısmen takip edilir. Üçgenler kırmızıya, oluklar beyaza boyanmıştır. Alet izi var. Arka yüzeyi dikey kesitte dış bükeydir. Arka yüzünde yapıştırma harcı var. Harcı ile birlikte yangında pişmiş.
- 89.** D4/1, 59.5, Vb1, 502, Ç.M.E: 12012. Lv: 34
 Y: 8,6 cm, G:10 cm, K: 3 cm, CK: 2,4 cm.
 Kil. E4 paneli. Kaba yoğun bitki, ince orta mineral, taşçık ve deniz kabuğu katkılı hamuru 2.5 YR 6/8, astarı 10 YR 9/2 rengindedir. Ön yüzünde birbirini takip eden iki adet yatay S motifinin geçiş yeri takip edilir. Parçanın sol altında üçgenin bir kısmı takip edilir. Üçgen kırmızıya, oluklar beyaza boyanmıştır. Alet izi var. Arka yüzünde yapıştırma harcı var. Harcı ile birlikte yangında pişmiş.
- 90.** D4/1, 48.4, Vb1, 502. Lv: 35
 Y: 7,4 cm, G: 4,9 cm, CK: 2,4 cm.
 Kil. E4 paneli Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral ve çok ince az mika katkılı hamuru 5 YR 7/6, astarı 10 YR 7/3 rengindedir. Ön yüzünde birbirini takip eden iki adet yatay S motifinin geçiş yeri takip edilir. Olukların içi beyaz boya ile boyanmıştır. Alet izi var. Yangında pişmiş.

91. D4/1, 59.8.2, Vb1, 502. Lv: 35
 Y: 5,8 cm, G: 5,4 cm, K: 2,2 cm
 Kil. E4 paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince az mika ve deniz kabuğu katkılı hamuru 7.5 YR 6/6, astarı 2.5 YR 8/3 rengindedir. Ön yüzünde birbirini takip eden iki adet yatay S motifinin geçiş yeri takip edilir. Olukların içi beyaz boya ile boyanmıştır. Sağ üst köşede kırmızı boyalı bir oluk kenarı kısmen takip edilir. Alet izi var. Parmak izi var. Yangında pişmiş.
92. D4/1, 59.18.2, Vb1, 502. Lv: 35
 Y: 4.3 cm, G: 5.2 cm, K: 2.7 cm.
 Kil. E4 paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral ve çok ince az mika katkılı hamuru 2.5 YR 5/8, astarı 2.5 Y 8/2 rengindedir. Ön yüzüne üç tarafı oluk bantlarla çevrili üçgen motifi oyulmuştur. Arka yüzeyi kırık. Yangında pişmiş.
93. D4/1, 59.8.6, Vb1, 502. Lv: 35
 Y: 5,3 cm, G: 7,1 cm, CK: 2,6 cm.
 Kil. E4 paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral ve deniz kabuğu katkılı hamuru 10 R 6/8, astarı 10 YR 8/4 rengindedir. Ön yüzünde üstte paralel bant şeklinde oluğun bir kısmı, altında üçgenin bir kısmı korunmuş, sağ alt kenarda kıvrımlı bir bantın bir kenarı kısmen korunmuştur. Olukların içi beyaz, üçgenin içi kırmızı boya ile boyanmıştır. Alet izi var. Yangında pişmiş.
94. D4/1, 41.6, Vb1, 502, Ç.M.E: 12006. Lv: 36
 Y: 12 cm, G: 15,9 cm, K: 4,8 cm, CK: 4,2 cm.
 Kil. E5 paneli. Kaba yoğun bitki, ince orta mineral, çok ince az mika ve deniz kabuğu katkılı hamuru 2.5 YR 6/8, astarı 10 YR 9/2 rengindedir. Ön yüzünde üstte paralel bant ile bordür sınırlandırılmıştır. Bordürün içinde uçlarından iç içe dolanarak devam eden iki tane yatay S motifi kısmen korunmuştur. Parçanın sağ üst ve sol alt köşesinde üçgen motifi oyulmuştur. Oluklar beyaz boya, üçgenler kırmızı boya ile boyanmıştır. Parçanın alt kısmı tahrip olmuştur; ancak levhanın kenar kısmıdır. Alet izi var. Arka yüzünde yapıştırma harcı var. Harcı ile birlikte yangında pişmiş.
95. D4/1, 59.11, Vb1, 502, Ç.M.E: 12009. Lv: 36
 Y: 11 cm, G: 11,8 cm, K: 3,7 cm, CK: 2,4 cm.
 Kil. E5 paneli. Hamuru 2.5 YR 5/8, astarı 10 YR 9/2 renginde, kaba yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince orta mika, taşçık ve deniz kabuğu katkılıdır. Ön yüzünde üstte ve altta paralel bant ile bordür sınırlandırılmıştır. Bordürün içinde uçlarından iç içe dolanarak devam eden iki tane yatay S motifi kısmen korunmuştur. Parçanın sağ üst köşesinde üçgen motifi oyulmuştur. Oluklar beyaz boya, üçgenler kırmızı boya ile boyanmıştır. Parçanın alt kısmı tahrip olmuştur; ancak levhanın kenar kısmıdır. Sivri ve yuvarlak uçlu alet izi var. Arka yüzünde yapıştırma harcı ve kenara paralel uzanan dal izi var. Harcı ile birlikte yangında pişmiş.
96. D4/1, 63.5.4, Vb1, 502. Lv: 37
 Y: 9,6 cm, G: 7,5 cm, CK: 2,4 cm.
 Kil. E5 paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral ve çok ince orta mika katkılı hamuru 2.5 YR 6/8, astarı 10 YR 7/3 rengindedir. Ön yüzünde üstte ve altta paralel bant ile bordür sınırlandırılmıştır. Bordürün içinde uçlarından iç içe dolanarak devam eden iki tane yatay S motifi kısmen korunmuştur. Parçanın sağ alt köşesinde üçgen motifi kısmen korunmuştur. Oluklar beyaz boya, üçgen kırmızı boya ile boyanmıştır. Alet izi var. Arka yüzünde alt kısımda saz izi var. Yangında pişmiş.

97. D4/1, 59.23.1, Vb1, 502. Lv: 37
Y: 8,6 cm, G: 7,6 cm, K: 2,6 cm, CK: 1,8 cm.
Kil. E5 paneli. Orta yoğun bitki, çok ince az mineral ve çok ince az mika katkılı Hamuru 5 YR 6/6, astarı 10 YR 8/2 rengindedir. Ön yüzünde uçlarından içiçe dolanarak devam eden iki tane yatay S motifi kısmen korunmuştur. Parçanın sol alt köşesinde üçgen motifi kısmen korunmuştur Oluklar beyaz boya ile boyanmıştır. Alet izi var. Arka yüzünde yapıştırma harcı var. Harcı ile birlikte yangında pişmiş.
98. D4/1, 47.10, Vb1, 502, Ç.M.E: 12007. Lv: 38
Y: 9,2 cm, G: 14 cm, CK: 4,3 cm.
Kil. H paneli. Kaba yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince az mika ve taşçık katkılı hamuru 2.5 YR 6/8, astarı 10 YR 9/3 rengindedir. Ön yüzünde alt ve üste birbirine paralel iki bant arasına birbirini takip eden iki yatay S motifi oyulmuştur. Motiflerin üstünde bir altında iki üçgen motifi vardır. Oluk kenarında parmak izi var. Yangında pişmiş.
99. D4/1, 47.8, Vb1, 502. Lv: 38
Y: 8,2 cm, G: 7,3 cm, CK: 5,1 cm.
Kil. H paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral ve çok ince az mika katkılı hamuru 2.5 YR 5/6, astarı 10 YR 8/3 rengindedir. Ön yüzünde alt ve üste birbirine paralel iki bant arasına birbirini takip eden iki yatay S motifi oyulmuştur. Motiflerin üstünde bir altında iki üçgen motifi vardır. Yangında pişmiş.
100. D4/1, 59.8.1, Vb1, 502. Lv: 39
Y: 7,1 cm, G: 7,8 cm, K: 2,7, CK: 1,7 cm.
Kil. G bağlantısı. Orta yoğun bitki ve çok ince orta mineral katkılı hamuru 2.5 YR 6/8, astarı 10 YR 6/3 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzünde, en alta \cap şeklinde oluk bezeme kısmen korunmuştur ve içi beyaza boyanmıştır. Bunun hemen sağ üstünde köşe yapan bir oluk bezeme kısmen korunmuştur ve içi kırmızıya boyanmıştır. İki motifin hemen üzerinde paralel uzanan bant bezeme vardır ve içi beyaza boyanmıştır. Bandın üzerinde sağ tarafta köşe yapan bir oluğun içi beyaza boyanmıştır, bu motifin sol tarafında / deseni oyulmuştur ve içi kırmızıya boyanmıştır. En sol üst köşede / biçimindeki oluk kısmen korunmuştur ve içi beyaza boyanmıştır. Alet izi var. Arka yüzünde yapıştırma harcı var. Harcı ile birlikte yangında pişmiş.
101. D4/1, 44.21.4, Vb1, 502. Lv: 39
Y: 5,5 cm, G: 7 cm, CK: 2,6 cm.
Kil. G bağlantısı. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince az mika ve taşçık katkılı hamuru 2.5 YR 6/8, astarı 2.5 Y 8/2 rengindedir. Oluk bezeme ile bezenmiştir. Ön yüzünde, en alta \cap şeklinde bezeme kısmen korunmuştur ve içi beyaza boyanmıştır. Bunun hemen sağ ve sol üstünde üçgen motifinin köşeleri kısmen korunmuştur ve içi kırmızıya boyanmıştır. İki motifin hemen üzerinde paralel uzanan bant bezeme vardır ve içi beyaza boyanmıştır. Alet izi var. Yangında pişmiş.
102. D4/1.59.14.1, Vb1, 502. Lv: 39
Y: 6,1 cm, G: 6,4 cm, CK: 2,7 cm.
Kil. G bağlantısı. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince az mika ve taşçık katkılı hamuru 10 R 5/8, astarı 10 YR 7/4 rengindedir. Ön yüzünde en altta üstü kavimli hatlı bir alanın içi oyulmuş ve kırmızıya boyanmıştır. Bunun üzerinde paralel uzanan iç bükey kenarlı bir bant oyulmuş ve içi beyaza boyanmıştır. Bunun üzerinde sağ tarafta bir üçgen köşesi oyulmuş, sol tarafta kıvrılan bir bant oyularak içleri beyaza boyanmıştır. Alet izi var. Yangında pişmiş.

103. D4/3, 99.4, Vb1, 505.

Lv: 40

Y: 10,3 cm, G: 14 cm, CK: 3,6 cm.

Kil. I paneli. Orta yoğun bitki, çok ince orta mineral, çok ince yoğun mika, taşçık ve deniz kabuğu katkılı hamuru 5 YR 6/6, astarı 10 YR 8/3 rengindedir. Ön yüzüne biri iki, diğeri tek oluk ile konsantirik halka motifi oyulmuş. Olukların içi beyaz boyalıdır. Arka yüzeyi düzgündür. Yangında pişmiş.

104. D4/3, 87.7, Vb1, 505.

Lv: 40

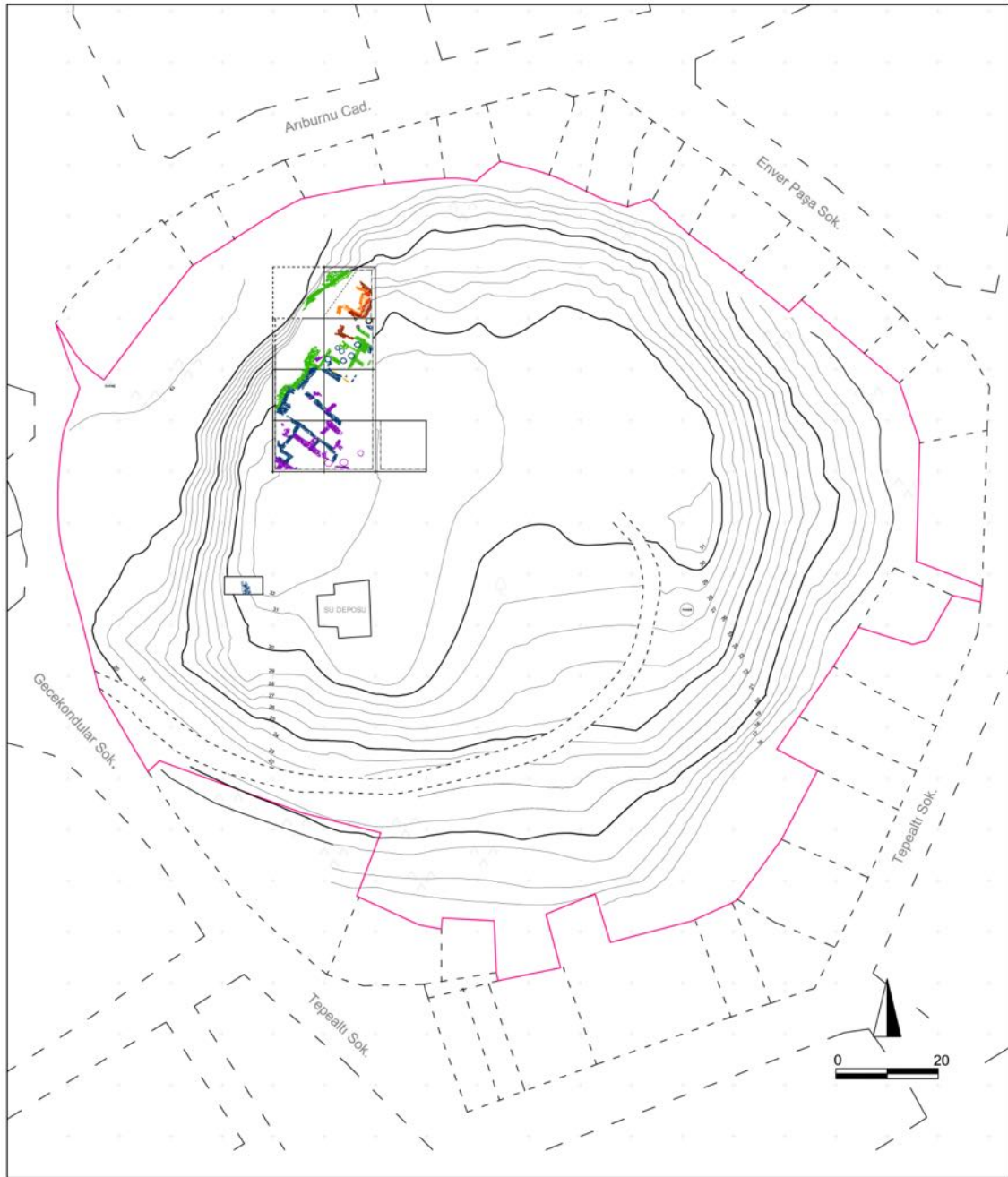
Y: 10,7 cm, G: cm, CK: 3,2 cm.

Kil. I paneli. İnce orta bitki, çok ince orta mineral, çok ince yoğun mika ve deniz kabuğu katkılı hamuru 2.5 YR 6/6, astarı 7.5 YR 7/1 rengindedir. Ön yüzüne biri iki diğeri tek oluk ile konsantirik halka motifi oyulmuş. Olukların içi beyaz boyalıdır. Arka yüzeyi düzgündür. Yangında pişmiş.

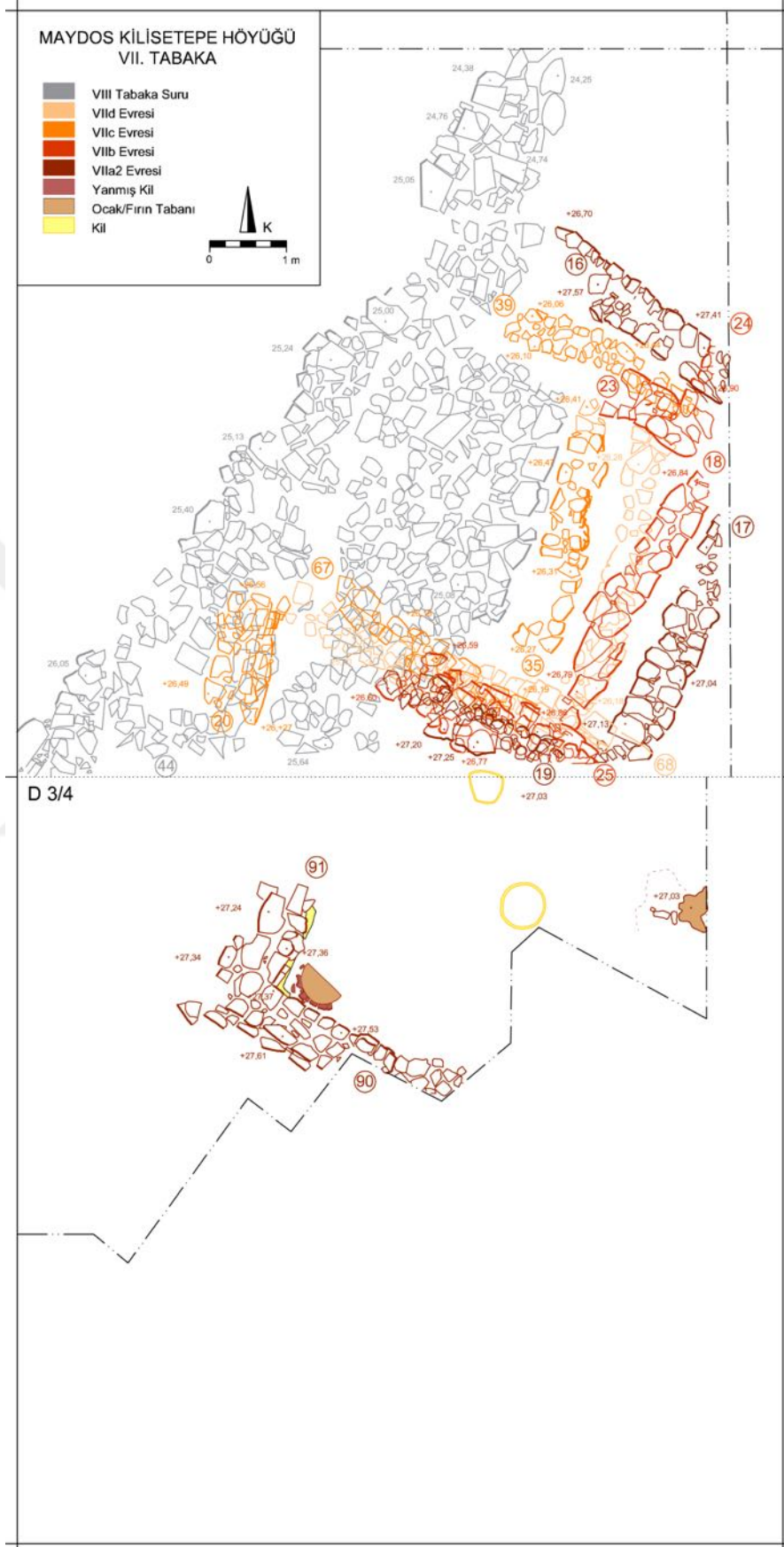

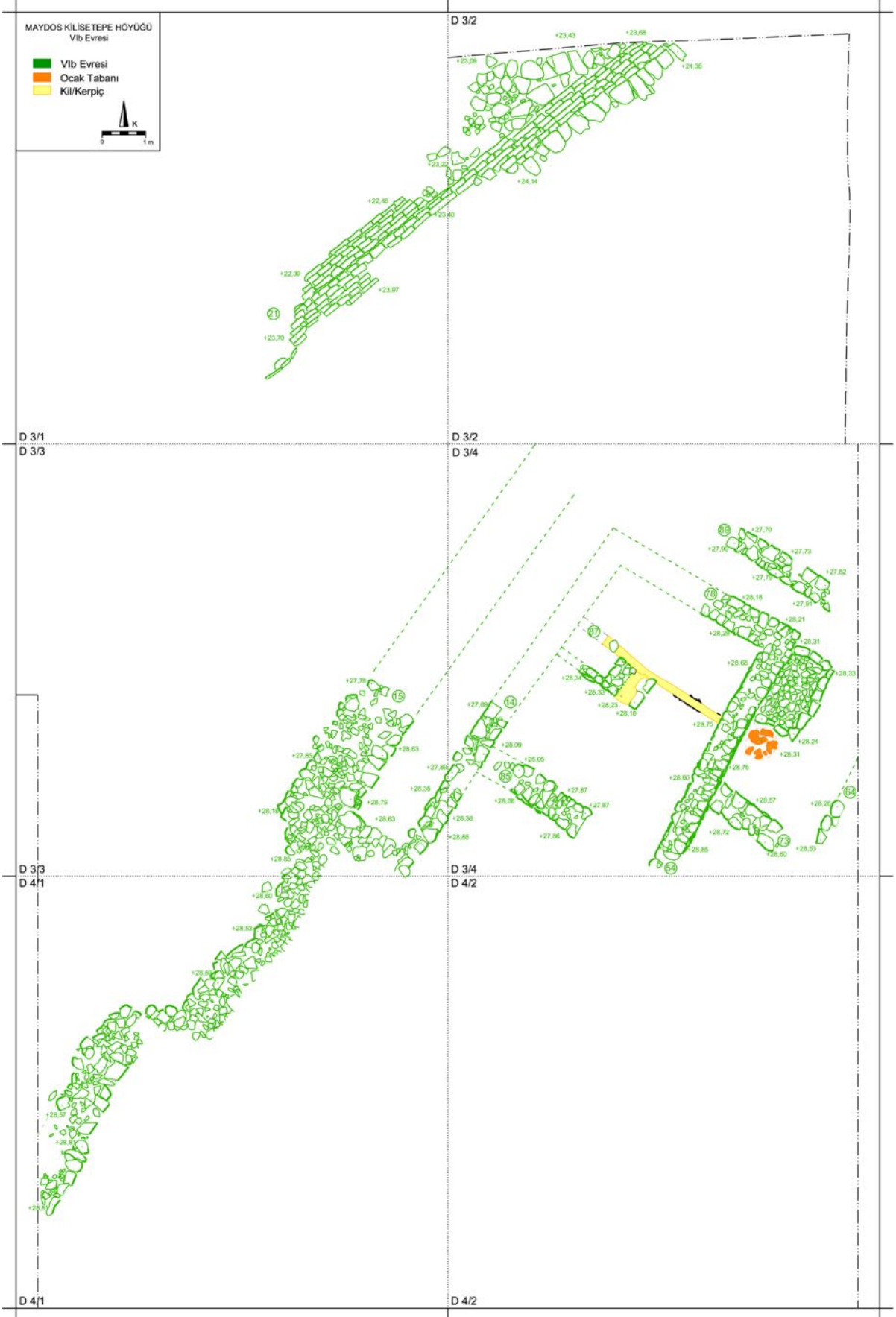
EK 3: LEVHALAR

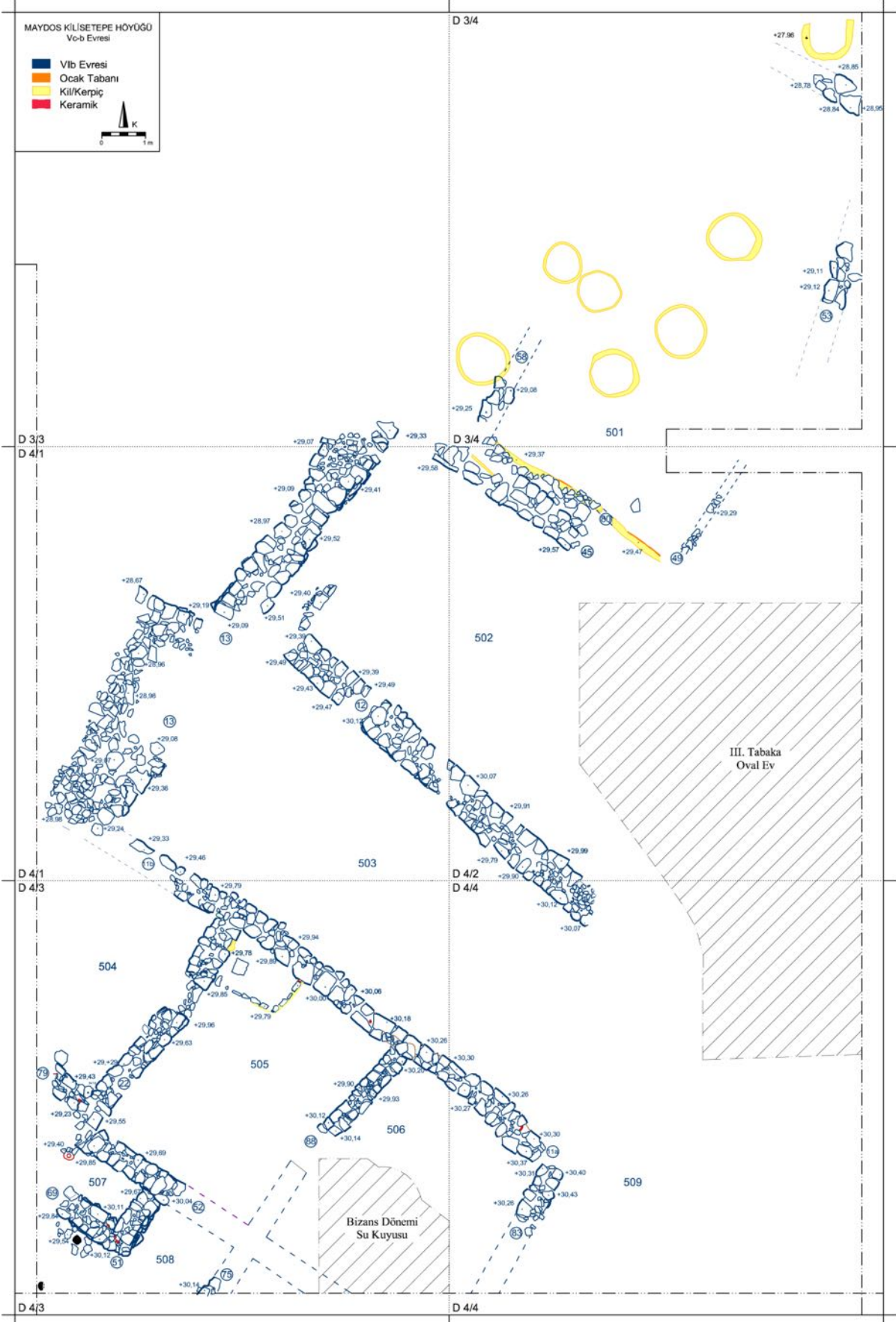
Levha 1.Maydos'un topografik ve mimari planı.

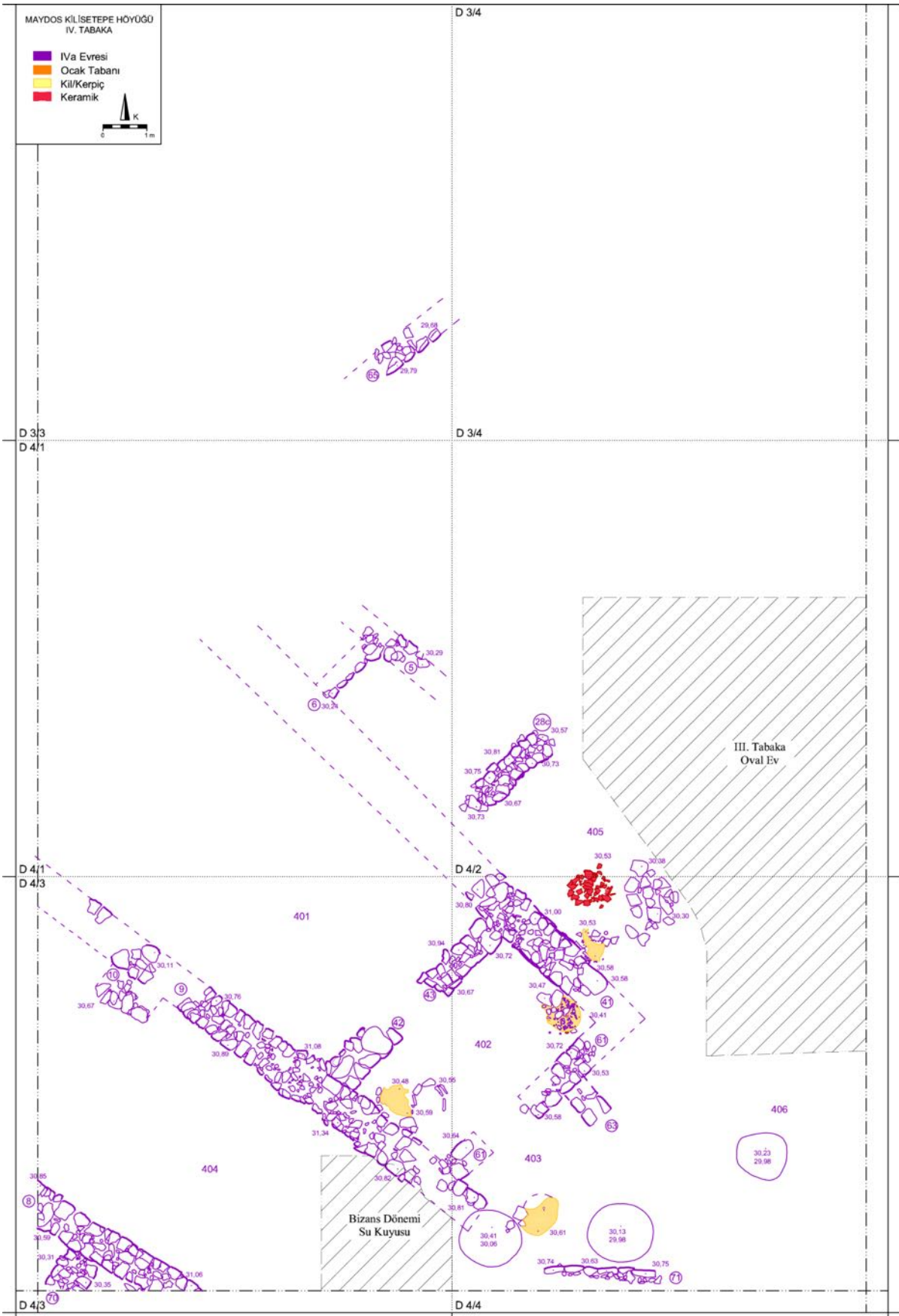
Levha 2. Maydos VII. tabaka evlerinin mimari planı.

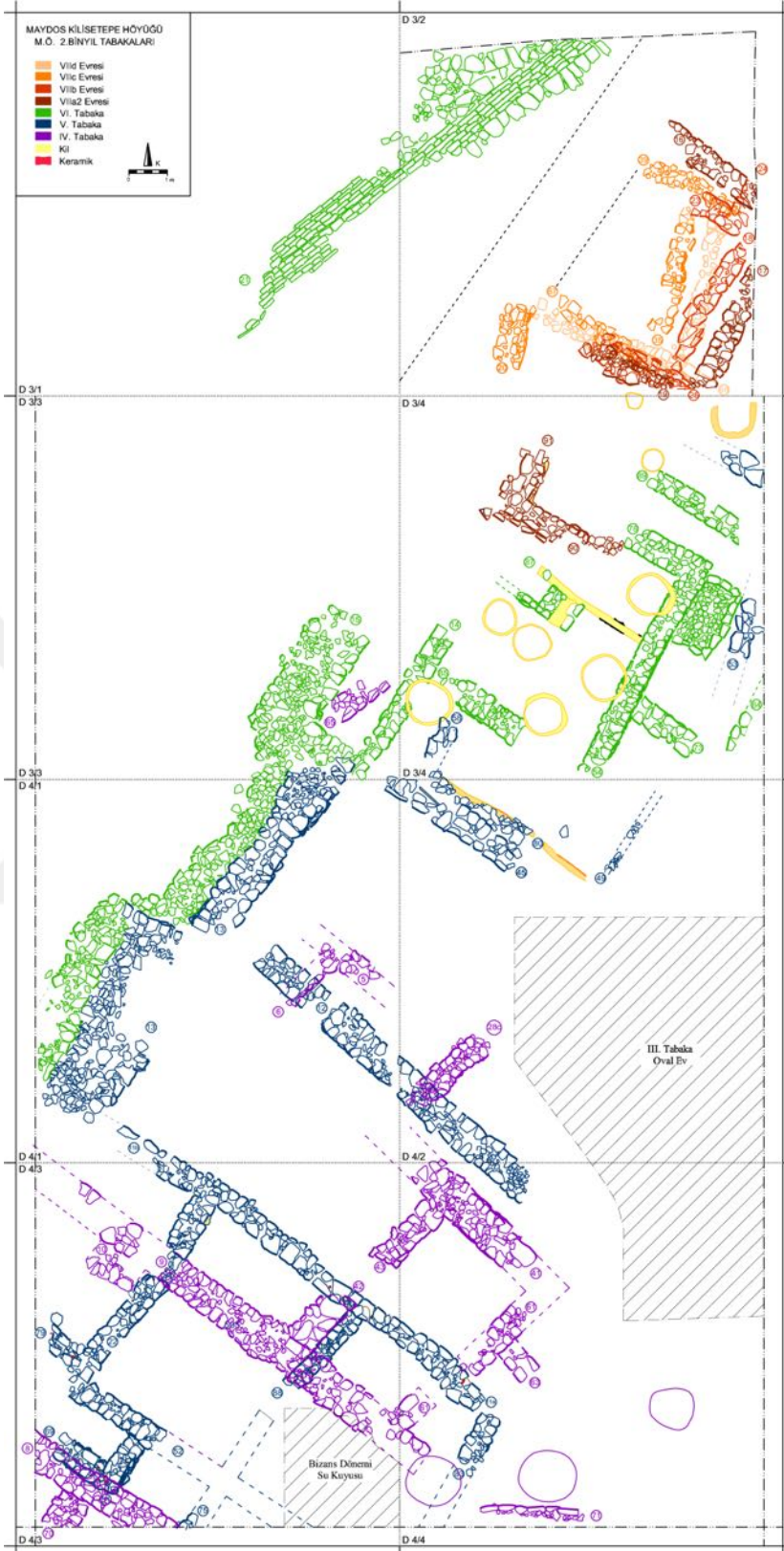
Levha 3. Maydos VI. tabakanın mimari planı.

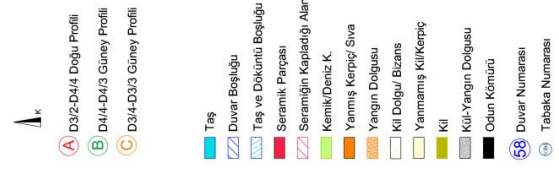
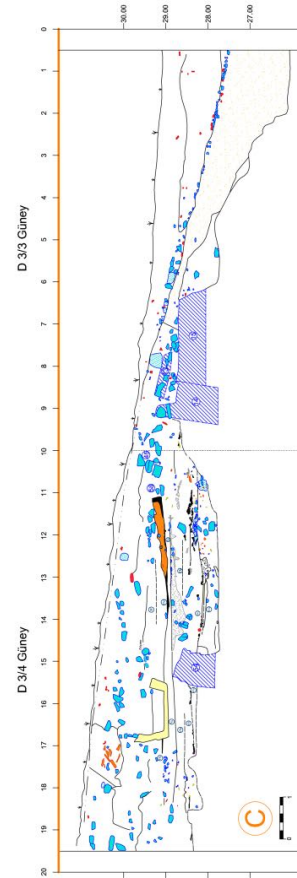
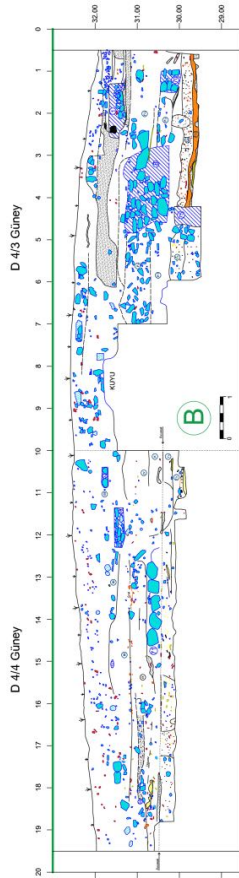
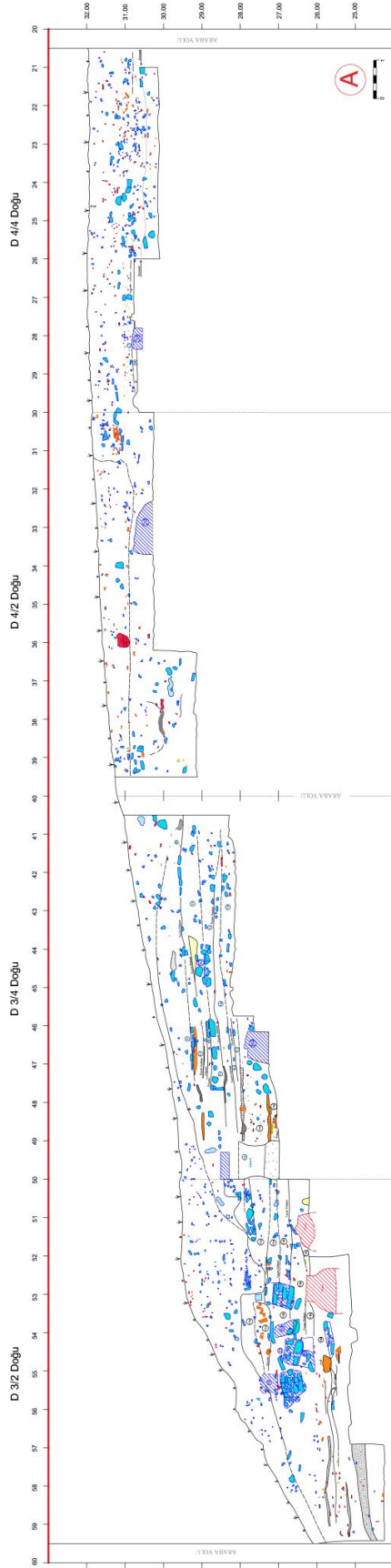
Levha 4. Maydos V. tabakasının mimari planı.

Levha 5. Maydos IV. tabakanın mimari planı.

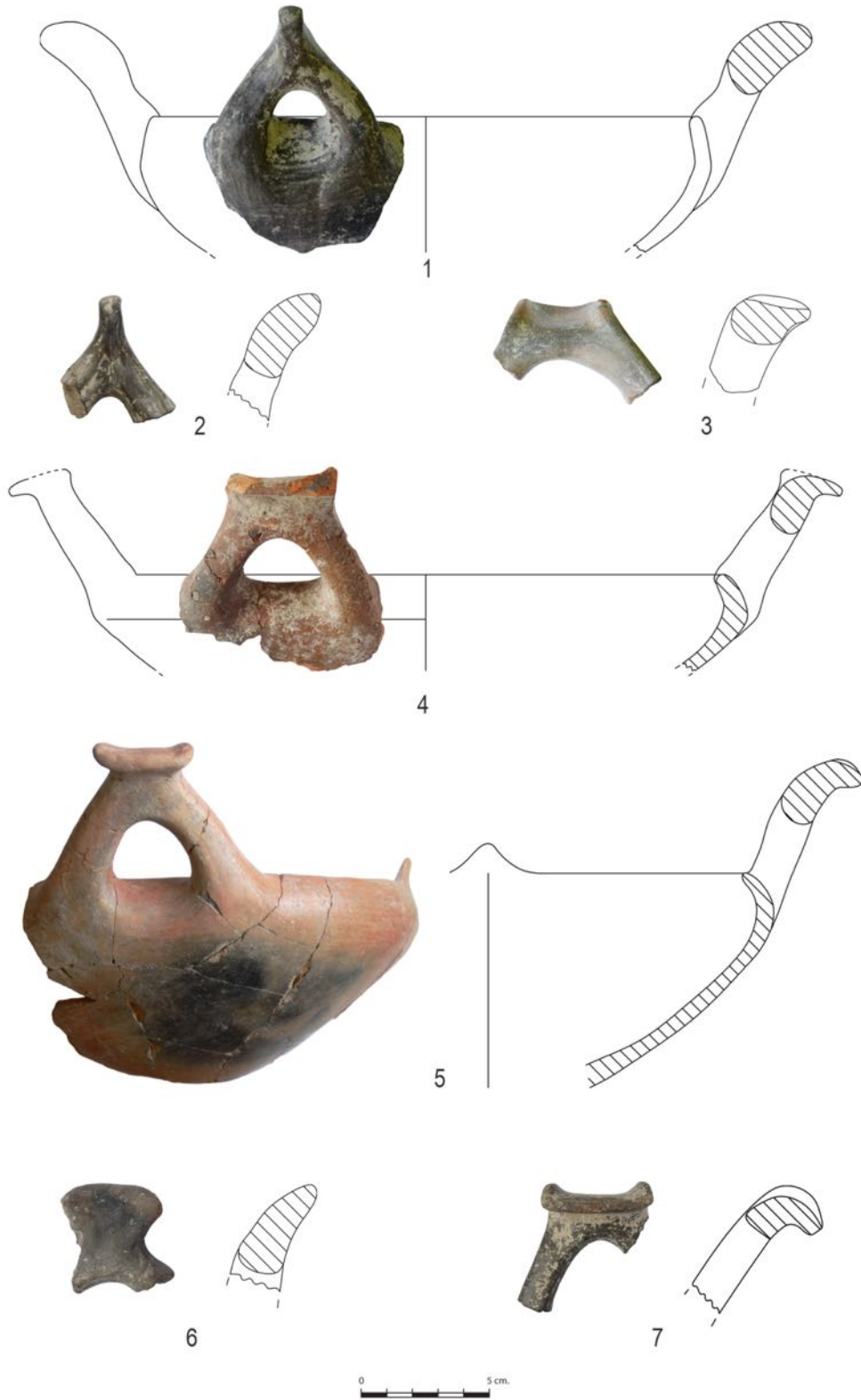

Levha 6. M.Ö. 2. binyıl yerleşimlerine ait mimari planlar.

D 3/1	D 3/2
D 3/3	D 3/4
D 4/1	D 4/2
D 4/3	D 4/4

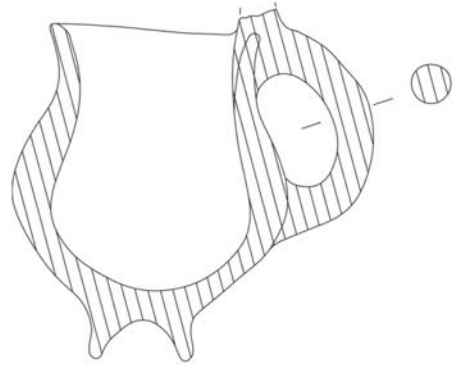
Levha 7. Maydos profil çizimleri.

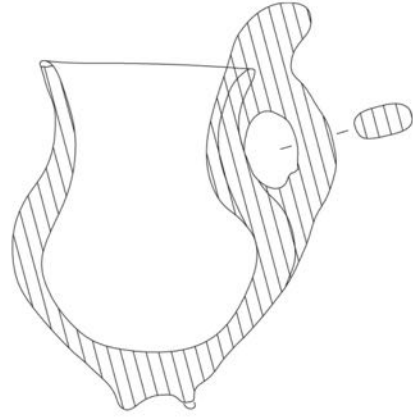
Levha 8. Lades kemiği kulplu çanak parçaları.

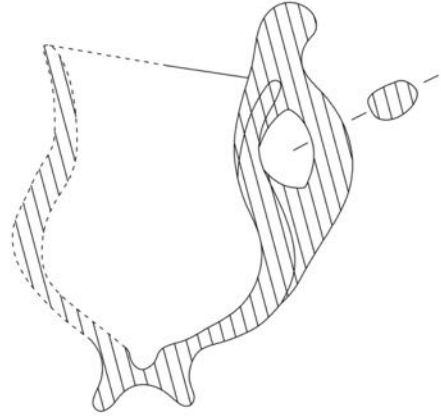
8

9

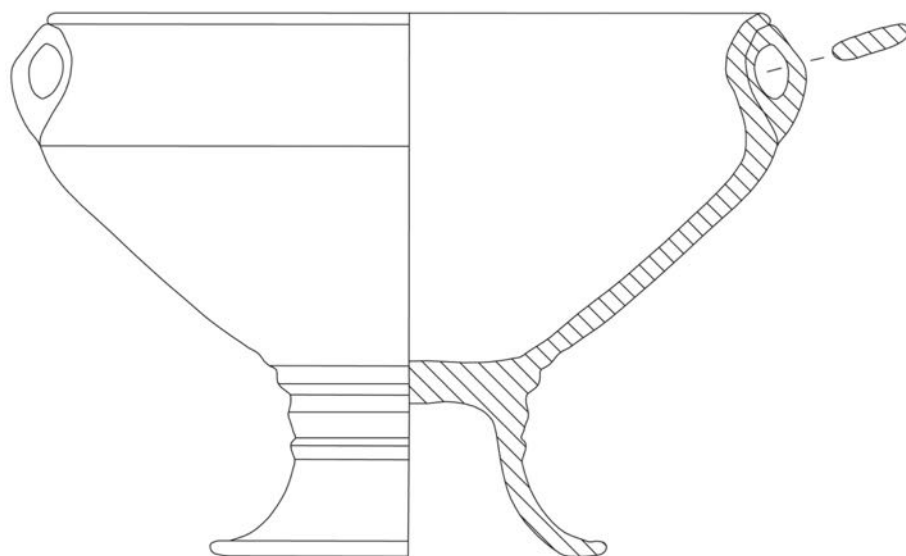
10

Levha 9. Mahmuz kulplu maşrapalar (8-10) VIIa2.

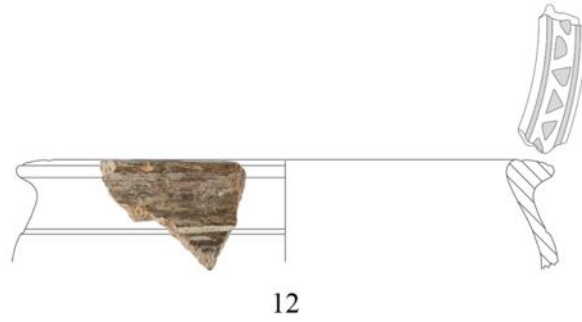

11

0 5 cm.

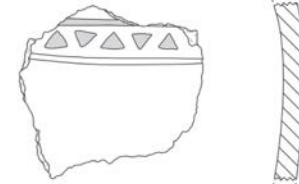
Levha 10. Lianokladhi gobleti (11) VIa1.

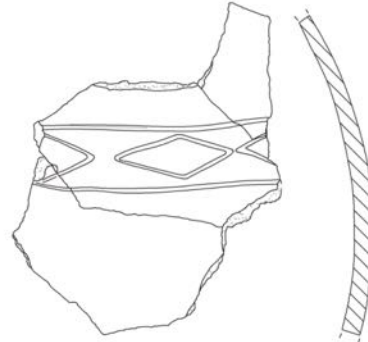
12

13

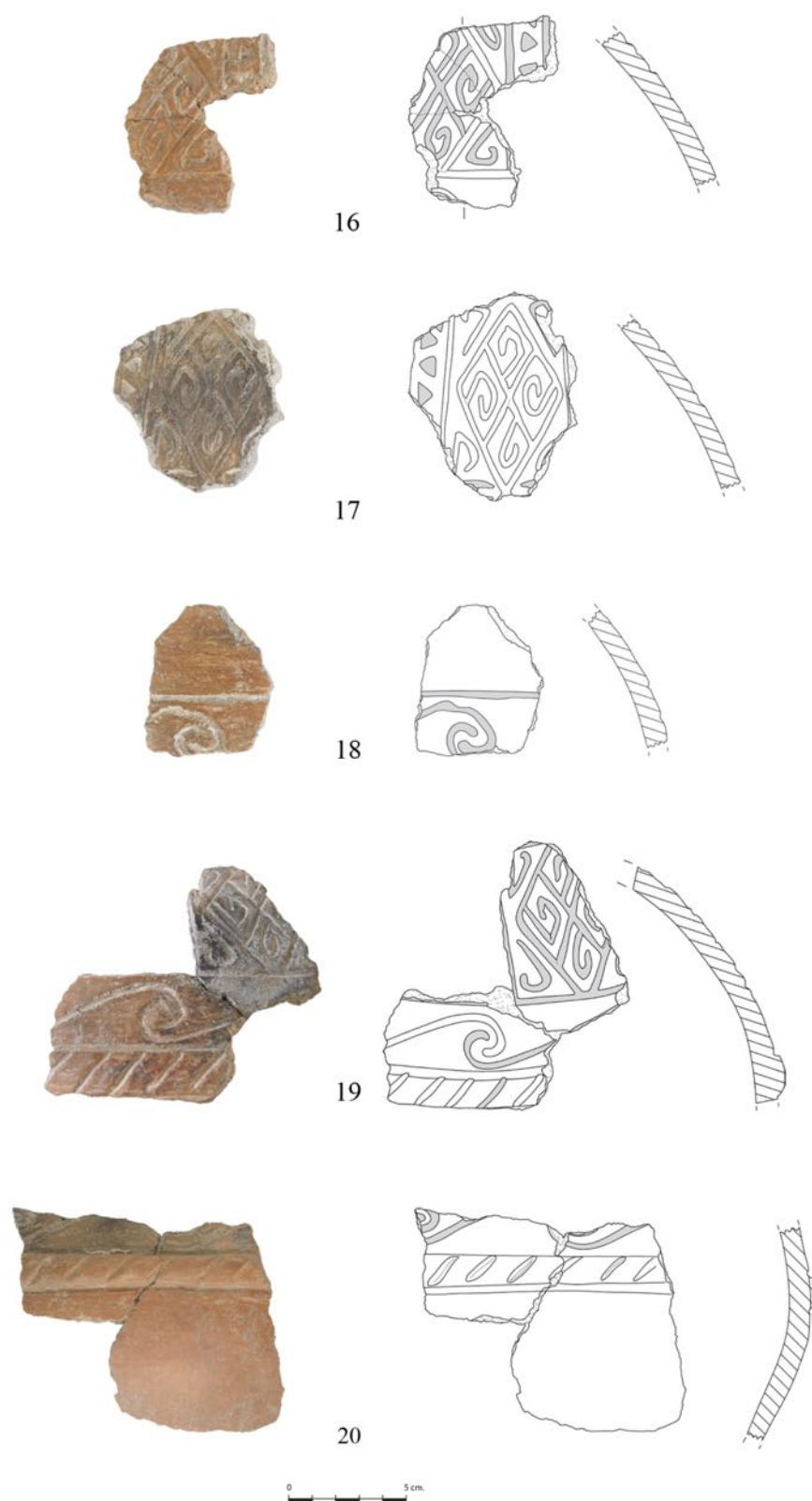
14

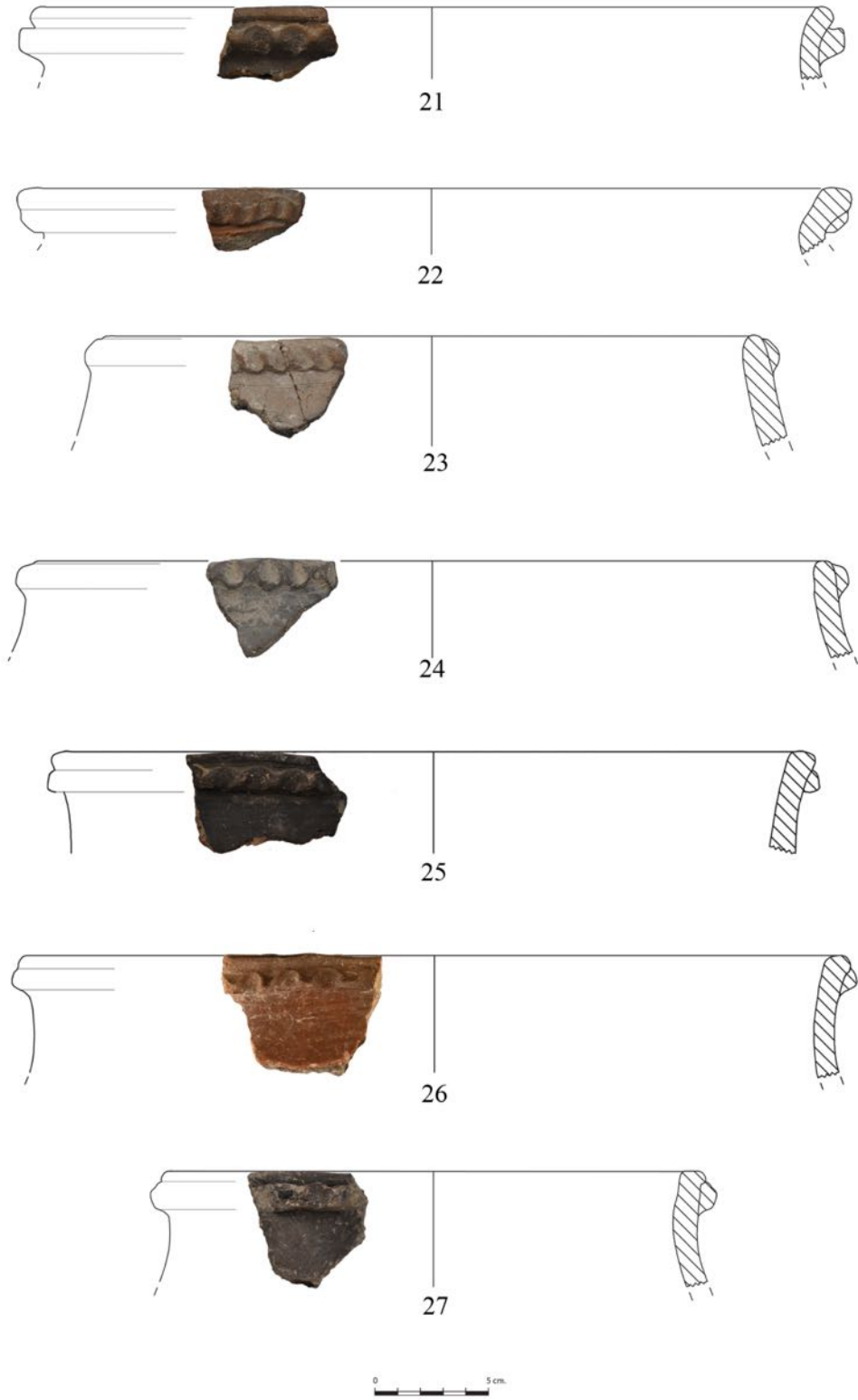
15

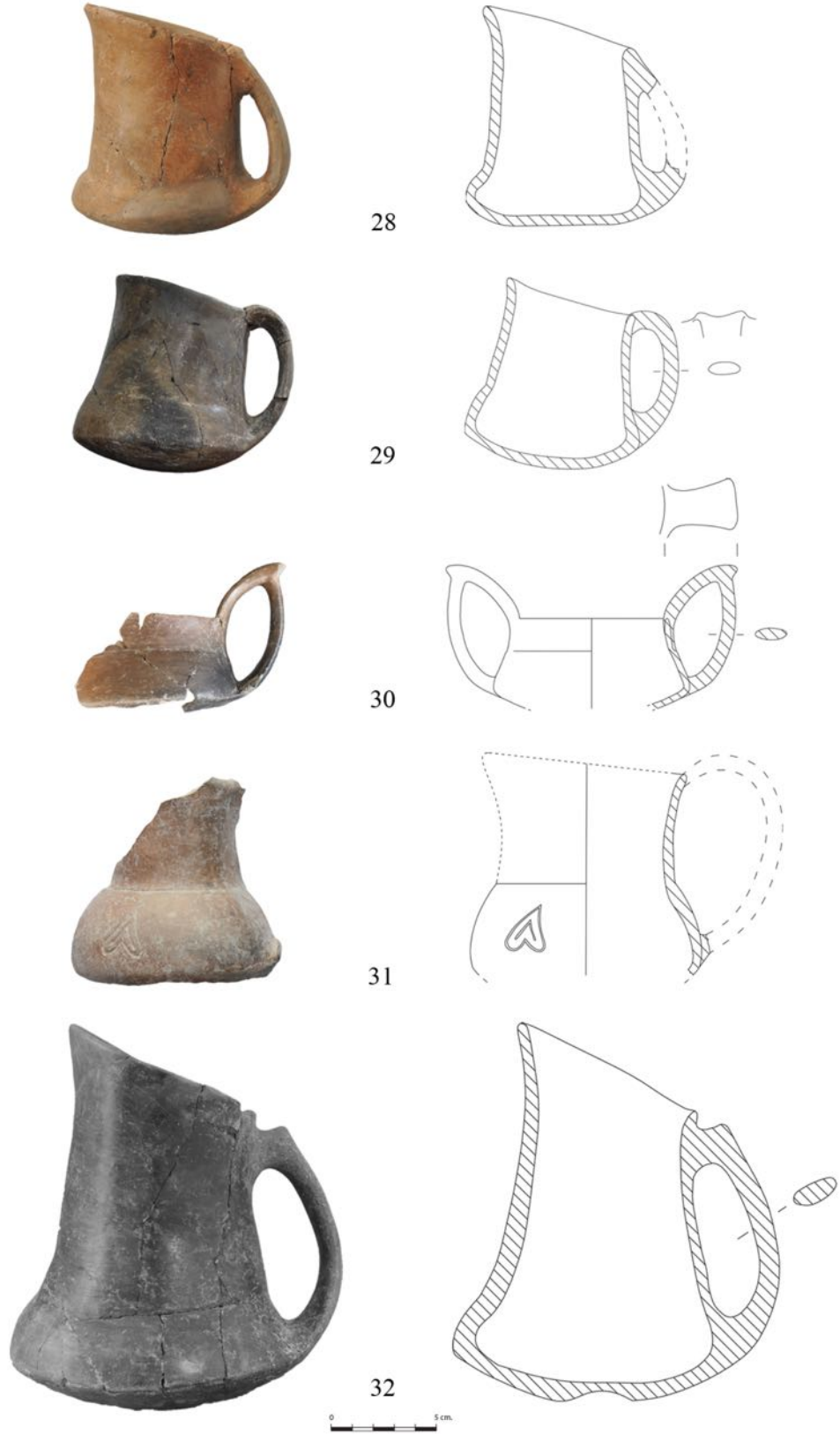
Levha 11. İnkruسته bezemeli kaplar (12-15) Vc.

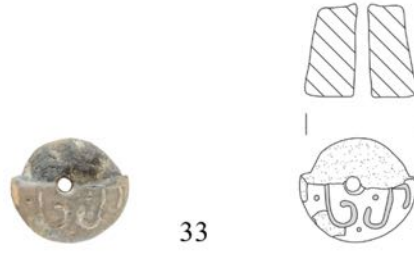
Levha 12. İnkuste bezemeli kaplar (16-20) Vc.

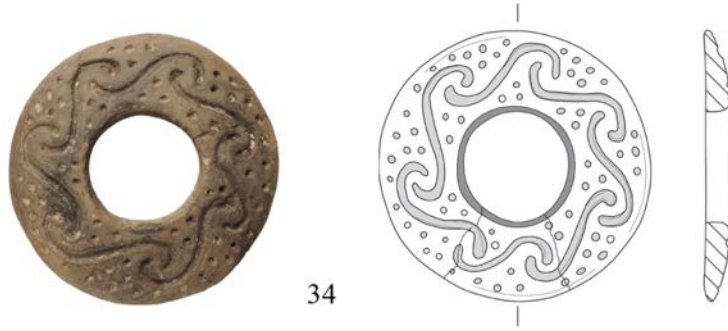
Levha 13. Parmak baskı bezemeli çömlükler (21-22) Vc; (23-25) Vb1; (26) Vb-a; (27) Va.

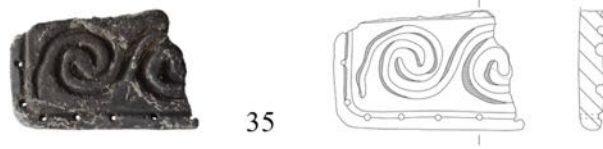
Levha 14. El yapımı sıvı kapları. Maşrapa (28) Vb2, 508; maşrapa (29) Vb1, 505; çift kumlu fincan parçası (30) Vb3, 503; testi (31) Vb1, 503; testi (32) Vb3, 504.

33

34

35

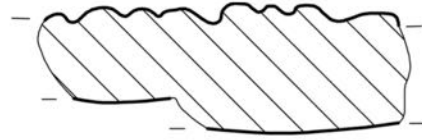
Levha 15. Pişmiş toprak buluntular. Ağırşak (33) VIIa1; disk biçimli obje (34) Vb1; plaka biçimli obje (35) Va.

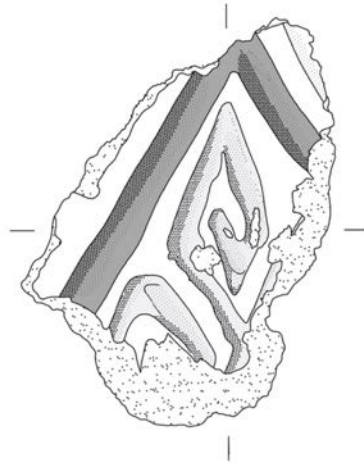
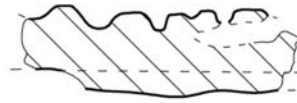
Levha 16. Küçük buluntu. Taş kapak (36) Vc-b; asa başı (37) Vc; (38-40) Va; idol (41) Va.

42

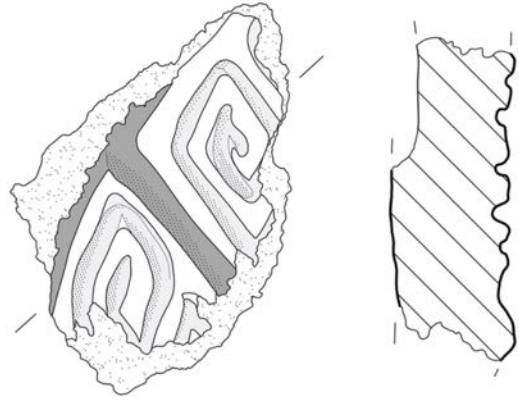
43

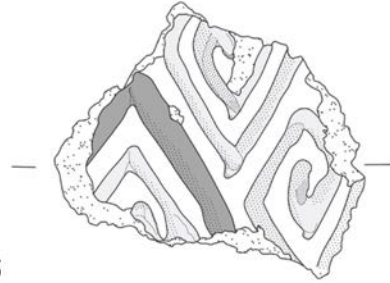
Levha 17. Bezemeli mimari kaplama (42-43) Vb1, mekân 502.

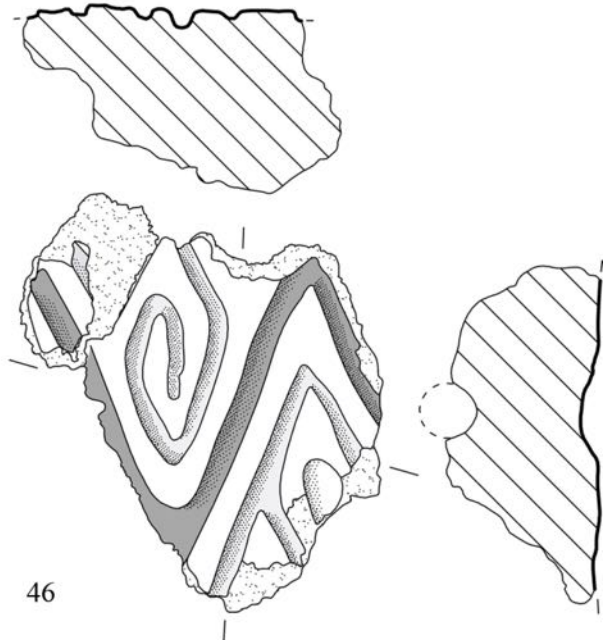
44

45

46

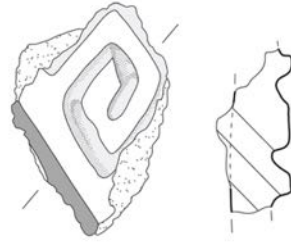

0 5 cm.

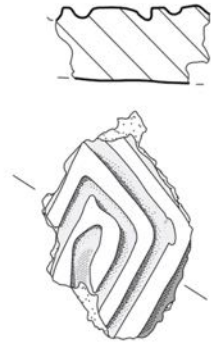
Levha 18. Bezemeli mimari kaplama (44-45) Vb1, mekân 502; (46) Vb1, mekân 500.

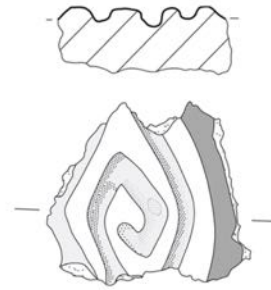
47

48

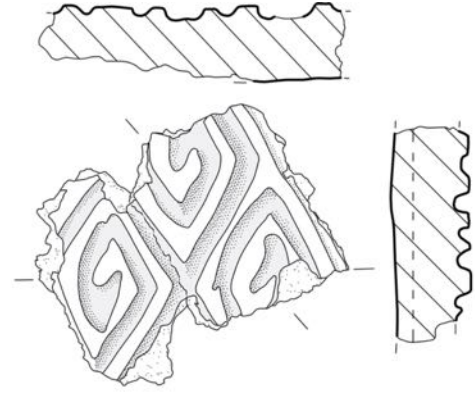
49

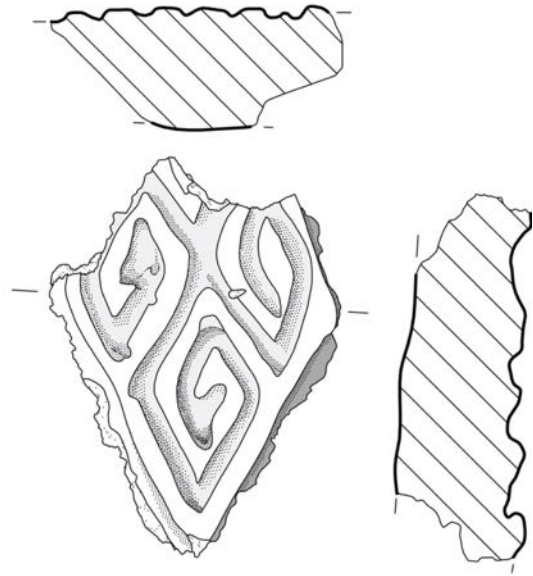
Levha 19. Bezemeli mimari kaplama (47-49) Vb1, mekân 502.

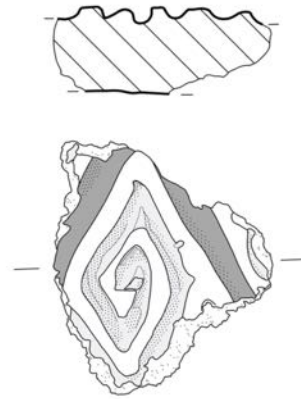
50

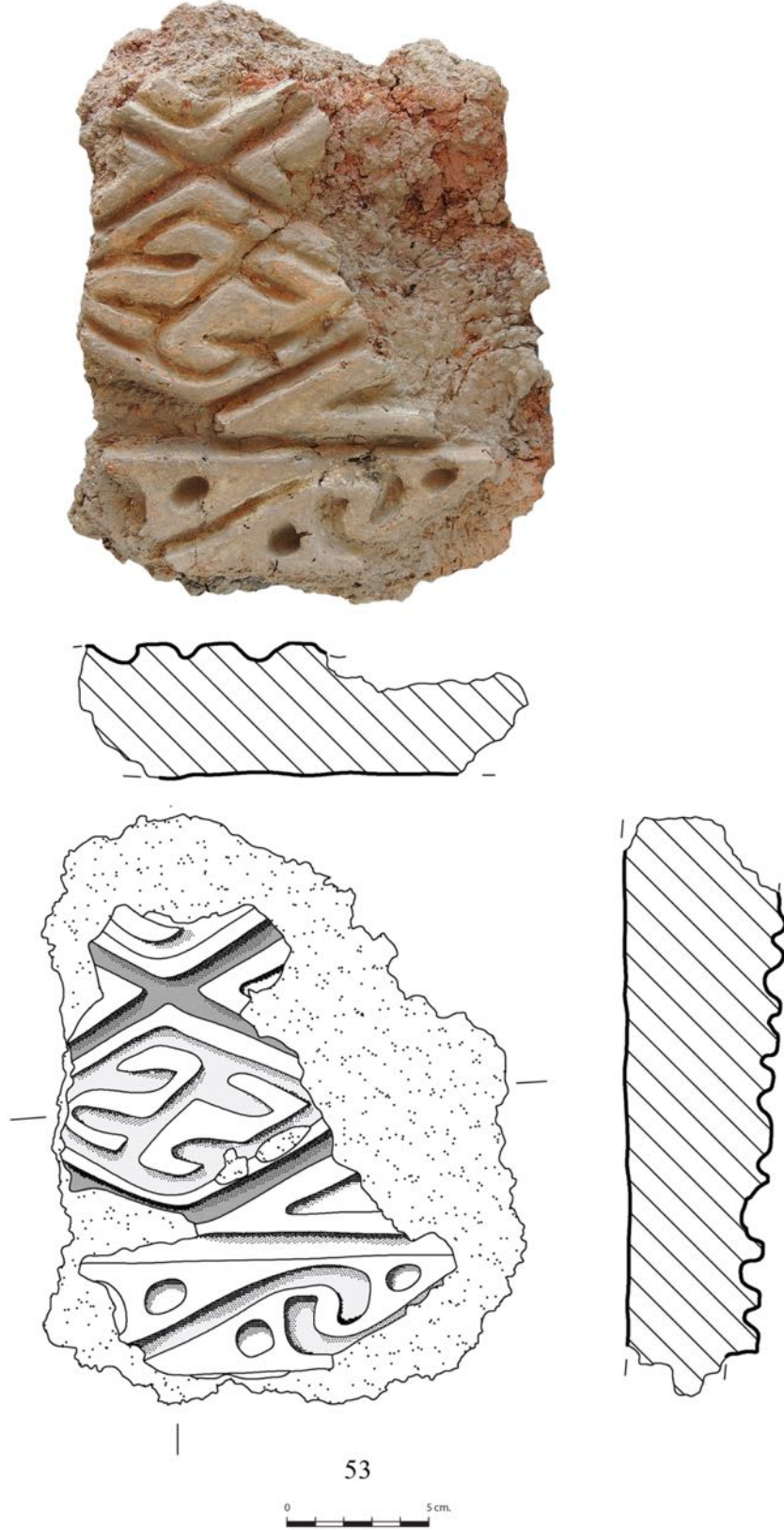
51

52

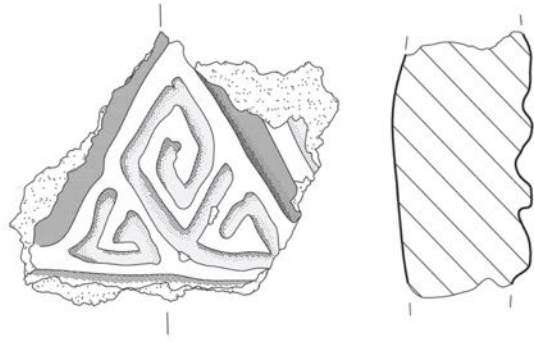
Levha 20. Bezemeli mimari kaplama (50-52) Vb1, mekân 502.

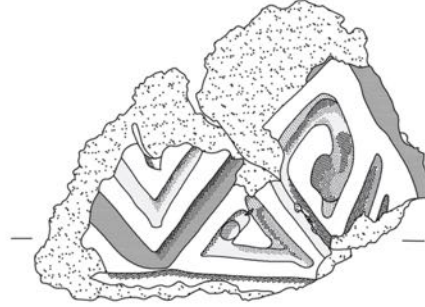
Levha 21. Bezemeli mimari kaplama (53) Vb1, mekân 502.

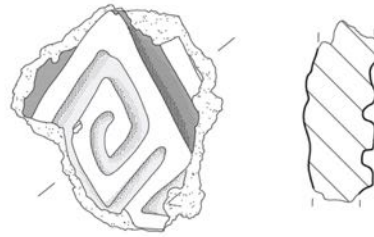
54

55

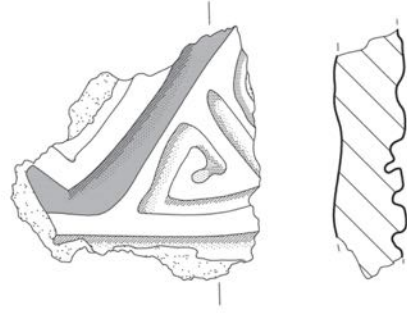
56

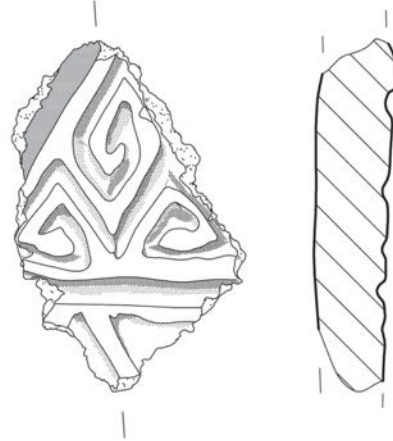
Levha 22. Bezemeli mimari kaplama (54-56) Vb1, mekân 502.

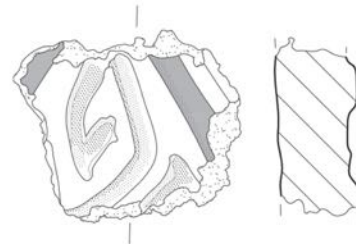
57

58

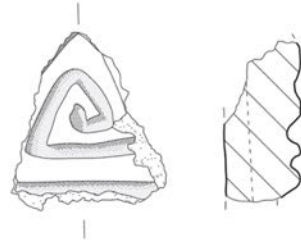
59

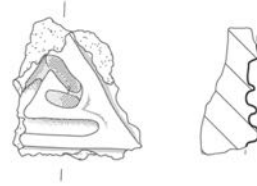
Levha 23. Bezemeli mimari kaplama (57-59) Vb1, mekân 502.

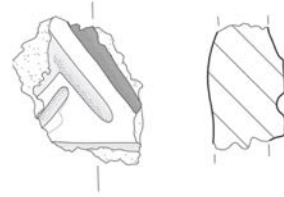
60

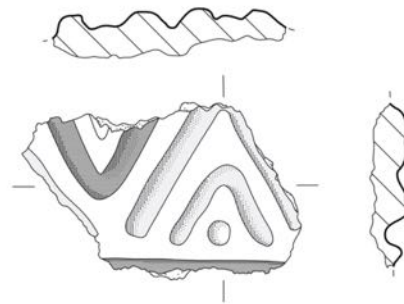
61

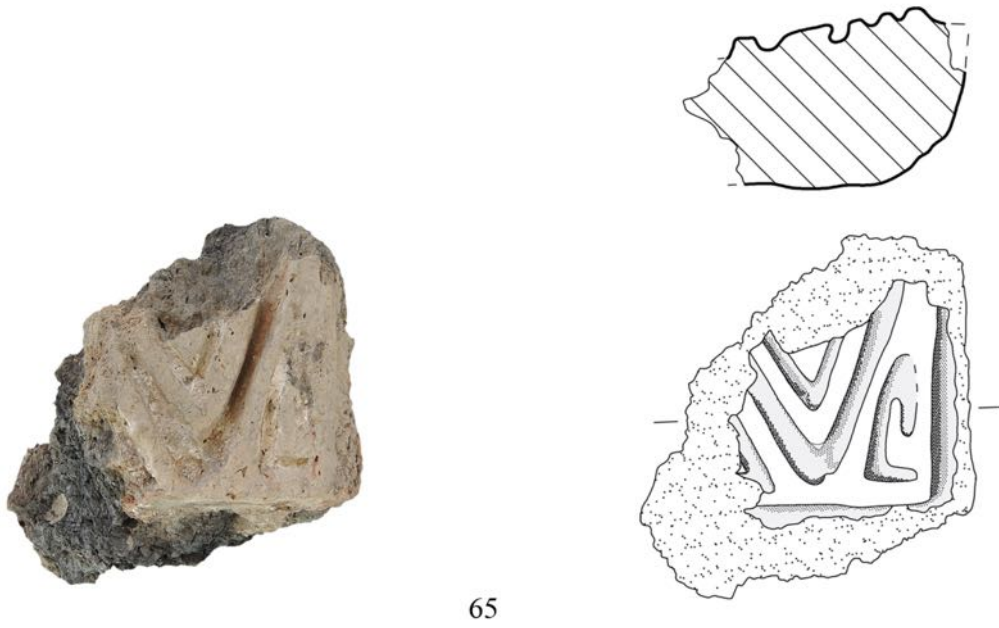
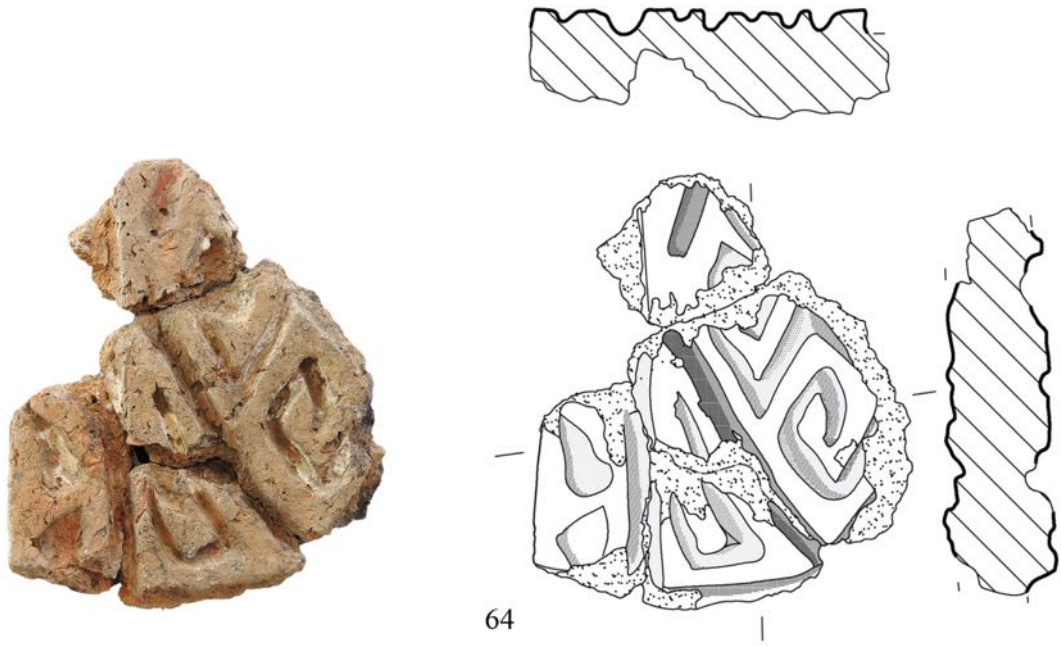
62

63

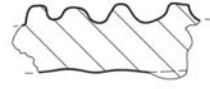
Levha 24. Bezemeli mimari kaplama (60-63) Vb1, mekân 502.

Levha 25. Bezemeli mimari kaplama (64-65) Vb1, mekân 502.

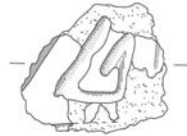
66

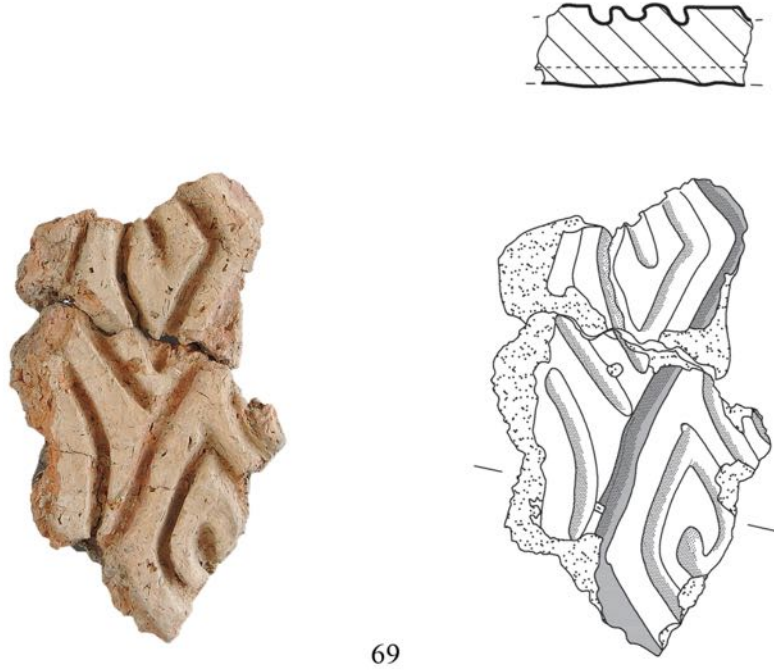
67

68

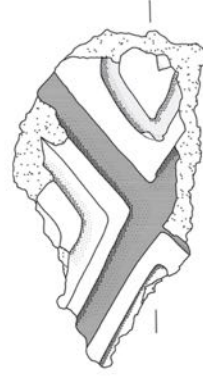
Levha 26. Bezemeli mimari kaplama (66-68) Vb1, mekân 502.

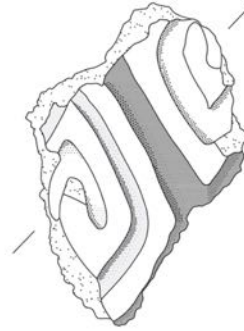
Levha 27. Bezemeli mimari kaplama (69) Vb1, mekân 502.

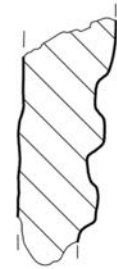
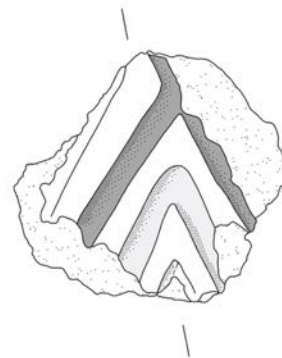
70

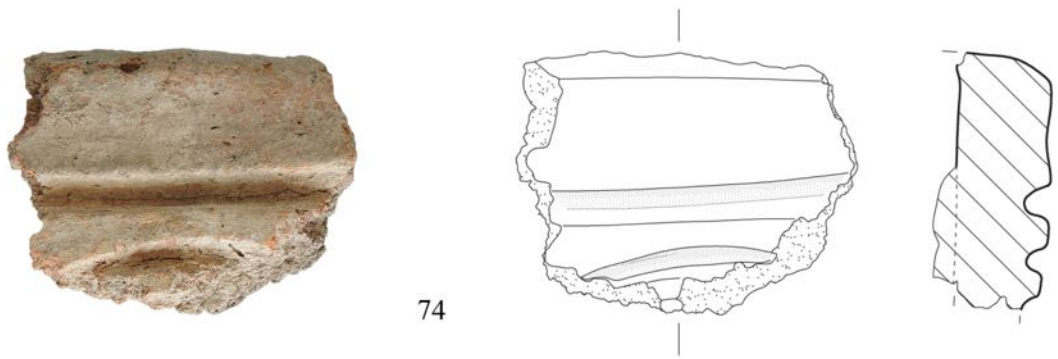
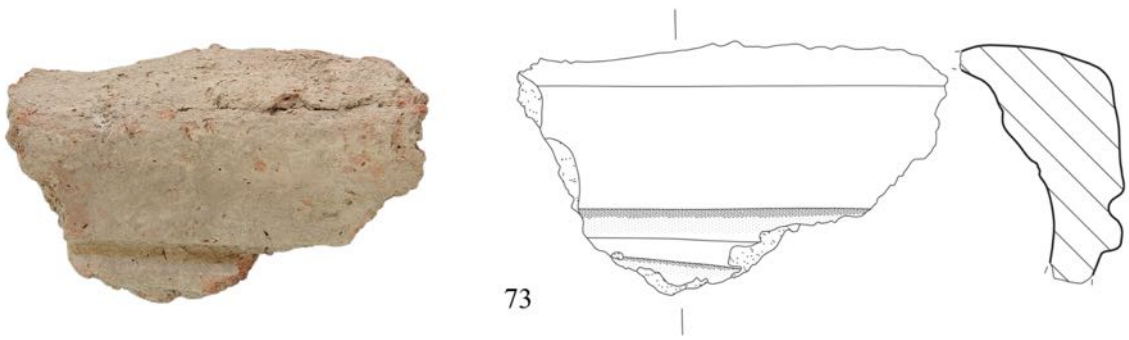
71

72

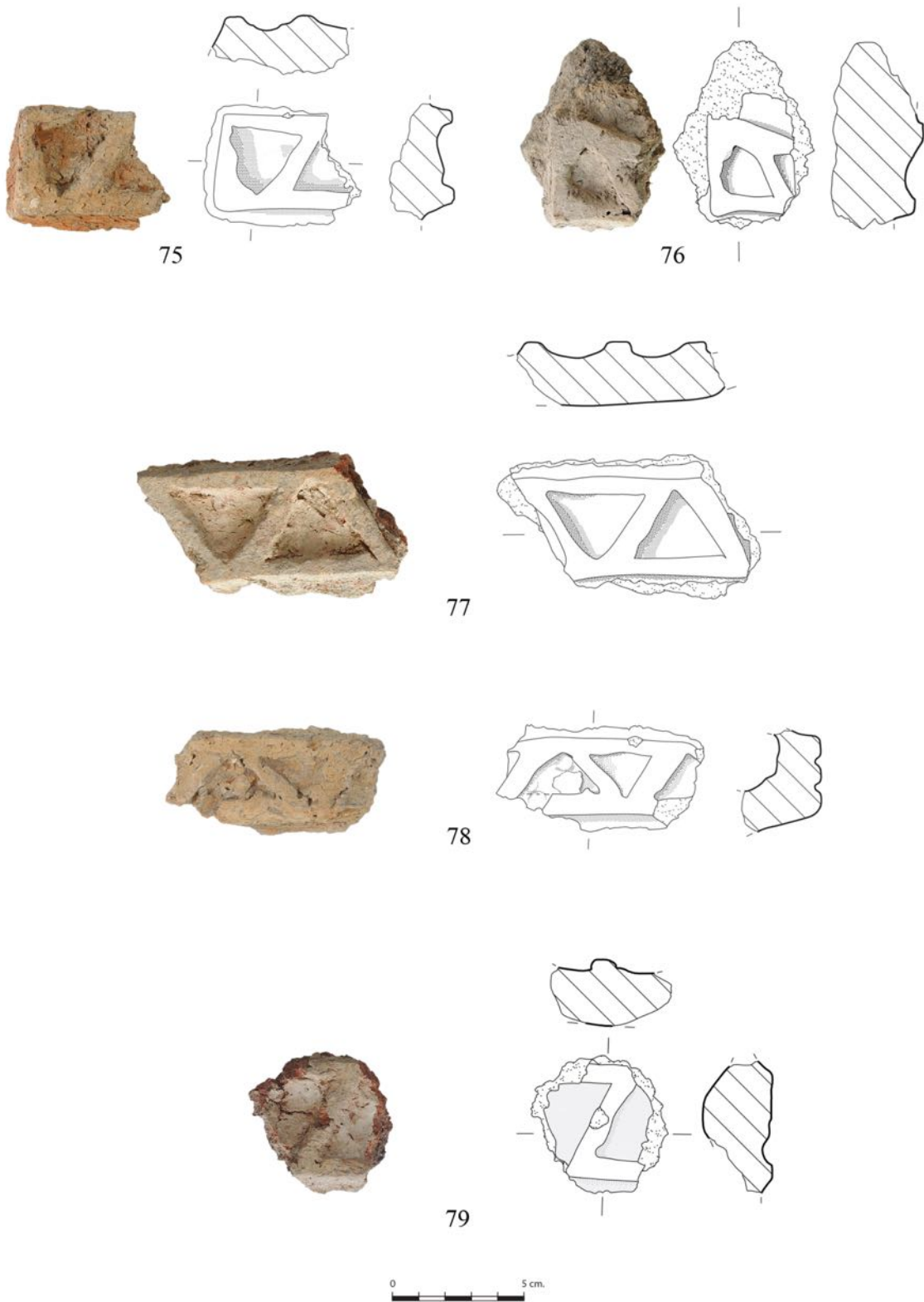

Levha 28. Bezemeli mimari kaplama (70-72) Vb1, mekân 502.

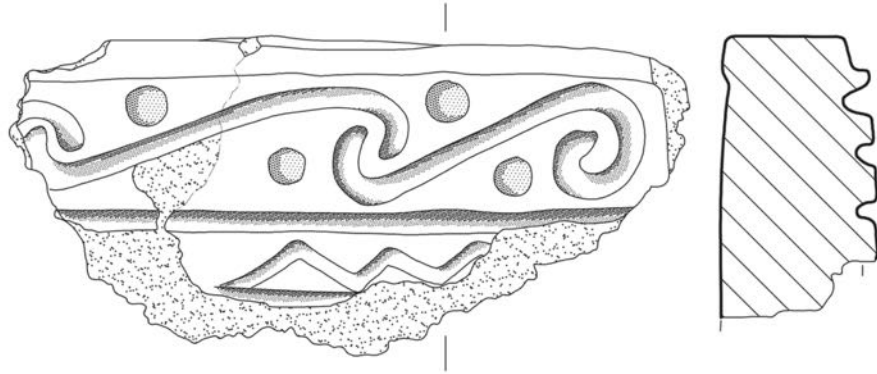

0 5 cm.

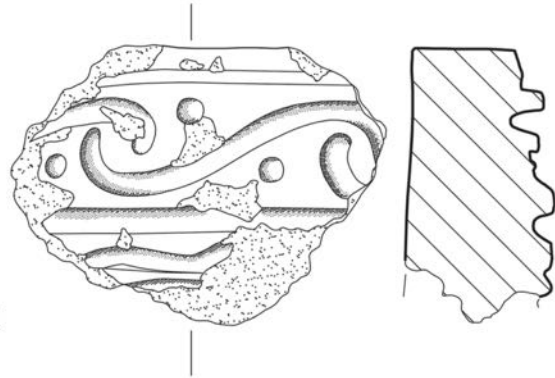
Levha 29. Bezemeli mimari kaplama (73-74) Vb1, mekân 502.

Levha 30. Bezemeli mimari kaplama (75-79) Vb1, mekân 502.

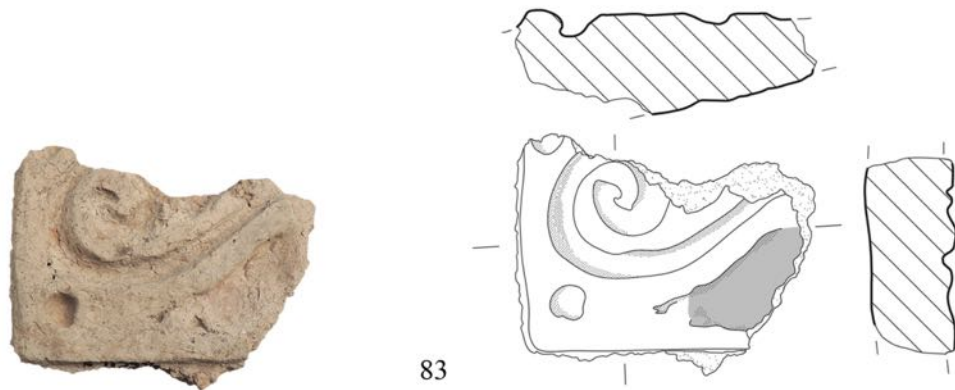
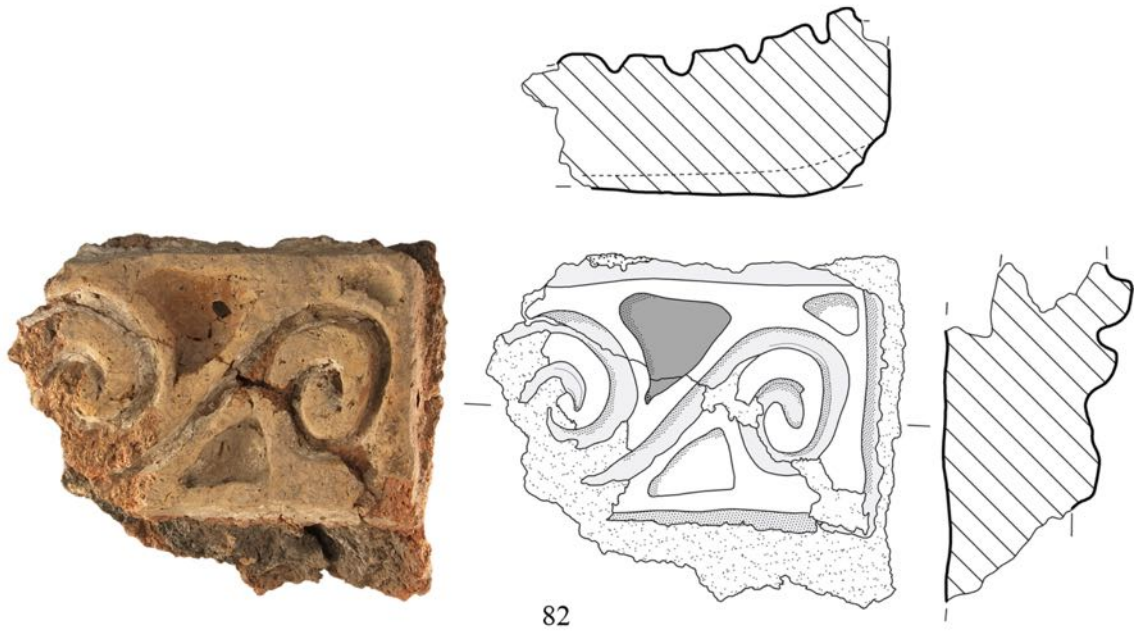
80

81

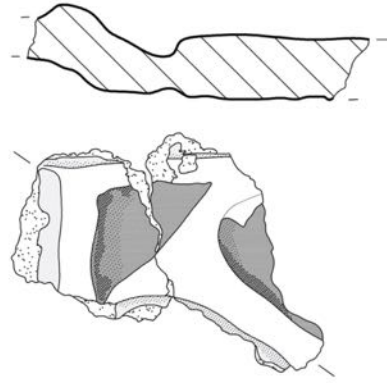
Levha 31. Bezemeli mimari kaplama (80-81) Vb1, mekân 502.

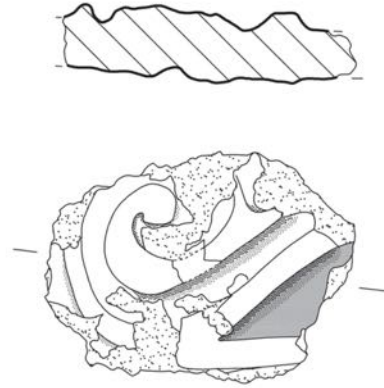
Levha 32. Bezemeli mimari kaplama (82-83) Vb1, mekân 502.

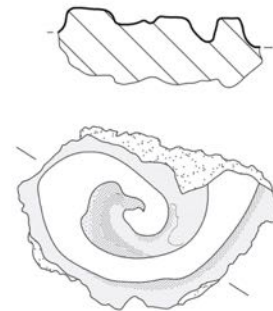
84

85

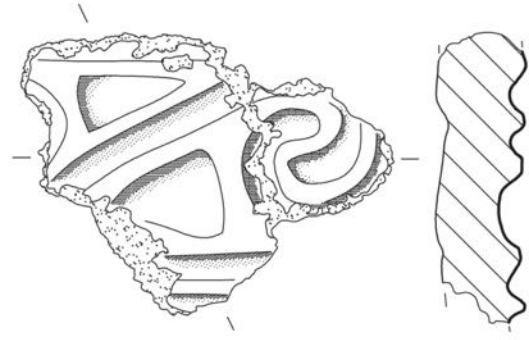
86

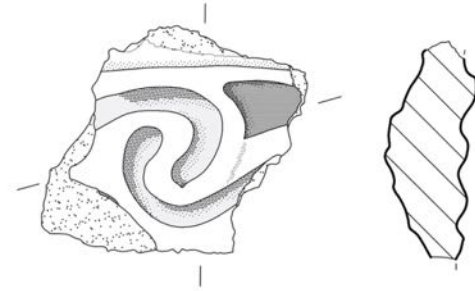
Levha 33. Bezemeli mimari kaplama (84-86) Vb1, mekân 502.

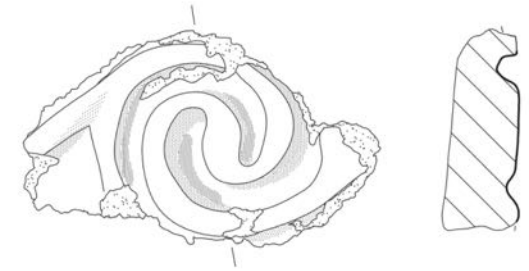
87

88

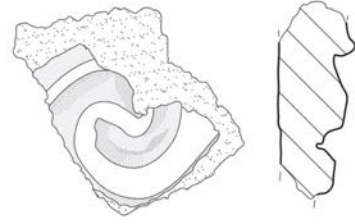
89

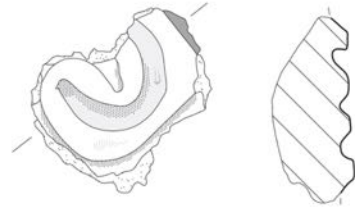
Levha 34. Bezemeli mimari kaplama (**87, 89**) Vb1, mekân 502; (**88**) Vb1, mekân 500.

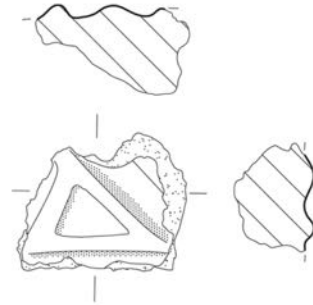
90

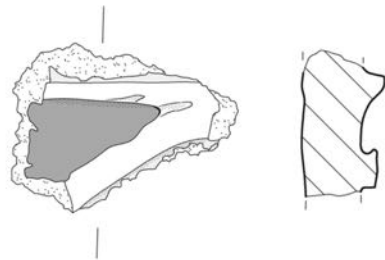
91

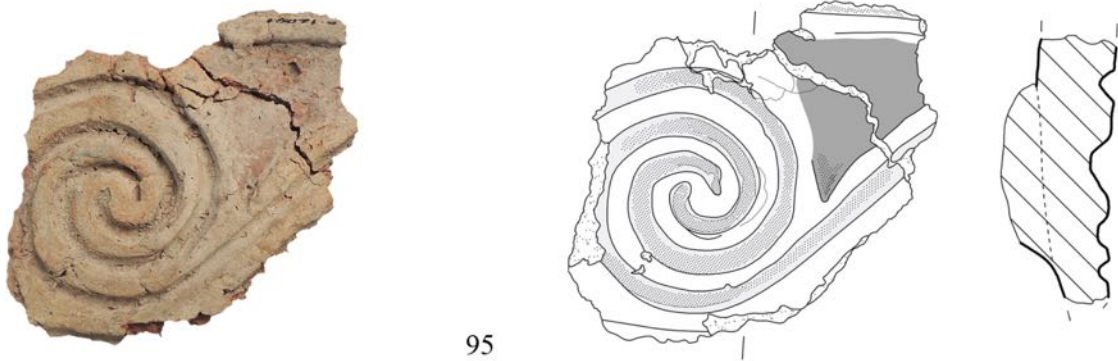
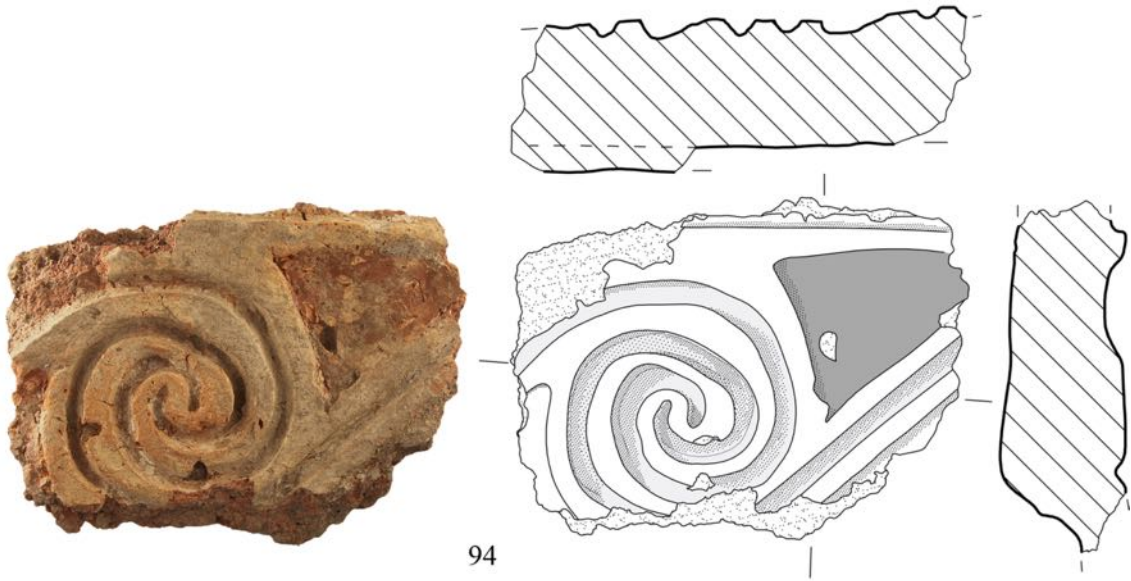
92

93

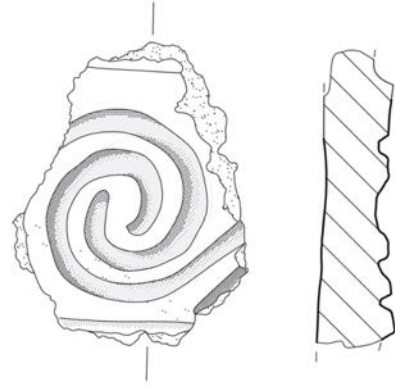
Levha 35. Bezemeli mimari kaplama (90-93) Vb1, mekân 502.

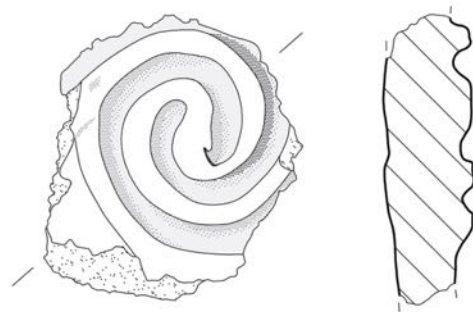
Levha 36. Bezemeli mimari kaplama (94-95) Vb1, mekân 502.

96

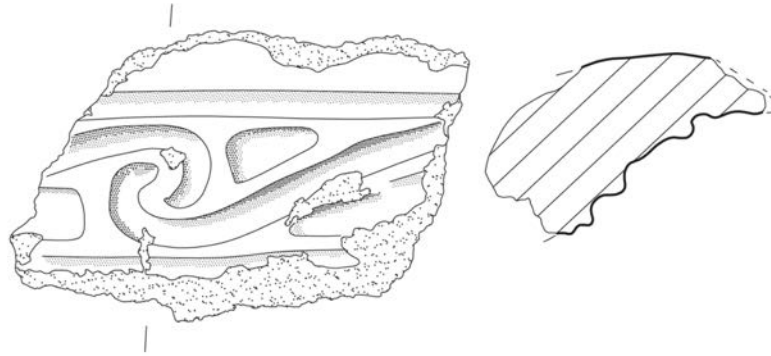
97

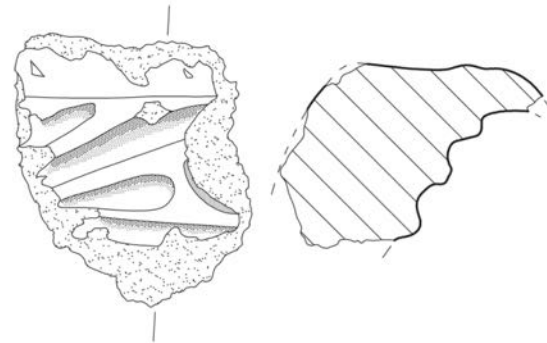
Levha 37. Bezemeli mimari kaplama (96-97) Vb1, mekân 502.

98

99

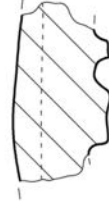

0 5 cm.

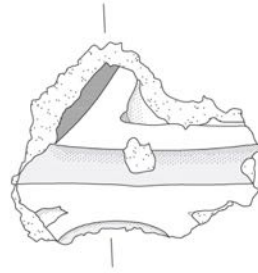
Levha 38. Bezemeli mimari kaplama (98-99), Vb1, mekân 502.

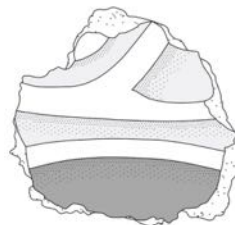
100

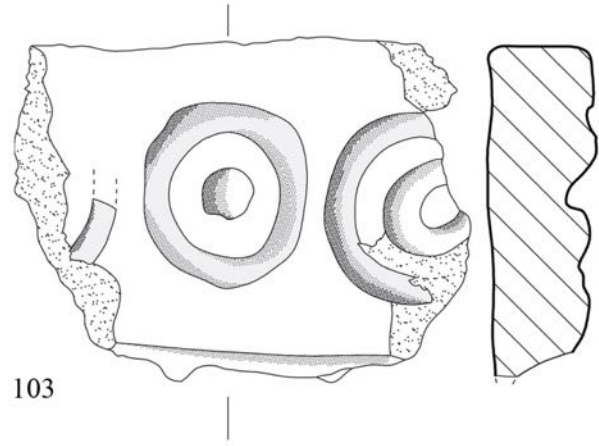
101

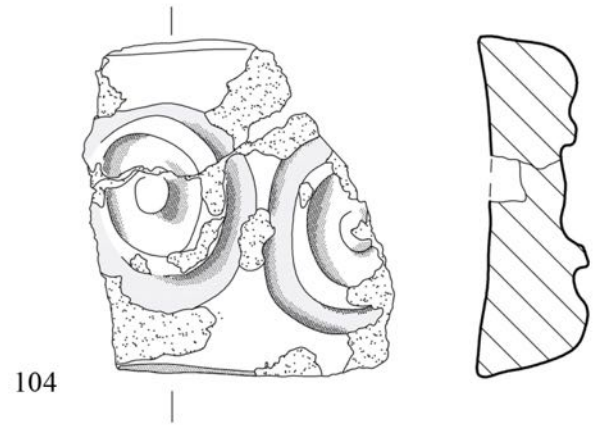
102

Levha 39. Bezemeli mimari kaplama (100-102) Vb1, mekân 502.

103

104

Levha 40. Bezemeli mimari kaplama (103-104) Vb1, mekân 505.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Meral Başaran Mutlu
Doğum Tarihi ve Yeri : 27.09.1981, Kadıköy
E-mail : meral.basaran@gmail.com

Eğitim

Yüksek Lisans Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü 2000-2004
Tez Adı: Kerküşti Höyüğü III. ve IV. Tabakaları
Çanak Çömleği
Lisans İstanbul Üniversitesi, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi. 2000-2004
Lisans İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği. 2001-2005

Akademik Deneyim

2011-2012 :Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Araştırma Görevlisi.
2012-2018 :Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Araştırma Görevlisi.

İş Deneyimi

2001-2004 : Samsun- İkiztepe Kazısı.
2001-2004 :İstanbul Üniversitesi Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı'nda öğrenci asistan.
2002 :Samsun yüzey araştırması.
2005-2006 :İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yenikapı Marmaray Projesi Kurtarma Kazısı, serbest arkeolog.
2007 :Tekirdağ- Menekşe Çatağı Kazısı, arkeolog.
2007 :Batman-Sumaki Höyük Kazısı, arkeolog.
2008 :Amasya-Oluz Höyük Kazısı, arkeolog.
2008 :Batman-Sumaki Höyük Kazısı, arkeolog.
2009 :Amasya-Oluz Höyük Kazısı, arkeolog.
2010-2011 :İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yenikapı Metro Projesi Kurtarma Kazısı, serbest arkeolog.
2013-2018 :Çanakkale-Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazısı, heyet üyesi.

Kazandığı Burslar

2015 - 2016 :TÜBİTAK 2214-A Doktora Sırası Araştırma Bursu, Almanya Albert-Ludwigs-Universität Freiburg.

Yabancı Dil

İngilizce (iyi), Almanca (başlangıç)

Yayınlar

SAZCI, Göksel; BAŞARAN-MUTLU, Meral (2017). Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazısı 2015 Sezonu Çalışmaları. 38. *Kazı Sonuçları Toplantısı, 1*, Ankara, 329-342.

- (2018a). Maydos-Kilisetepe: A Bronze Age Settlement on the Border Between Asia and Europe. *Archaeology Across Frontiers and Borderlands Fragmentation and Connectivity in the North Aegean and the Central Balkans from the Bronze Age to the Iron Age*. (Ed. Stefanos Gimatzidis, Magda Pieniazek, Sıla Mangaloğlu-Votruba), Vienna, 139-157.
- (2018b) Thrace's Gateway to Anatolia and the Aegean in the Bronze Age: Maydos-Kilisetepe. *Trakya'da Ticari Ağlar ve Kültürel Bağlantılar*. (Ed. Zeynep Koçel Erdem, Reyhan Körpe), Archaeopress: Baskıda.